ČASOPIS
KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA.

Ročník XVIII.

REDAKTOR:

DR. KLEMENT BOROVÝ,

C. KR. ŘÁDNÝ PROF. CÍRKEV. PRÁVA A FUNDAMENTÁLNÍ THEOLOGIE NA UNIVERSITĚ PRAŽSKÉ, RADA CÍRKEVNÍHO SOUDU PRAŽSKÉHO, Č. KONS. RADA V ARCIDIECÉSI PRAŽSKÉ A DIECÉSI BOSENSKÉ A SRJEMSKÉ.

1877.

NAKLADATELÉ:

KNIHTISKÁRNA ROHLÍČEK & SIEVERS KNIHOSKLAD.

V PRAZE.

184542-B

Digitized by Google

ČASOPIS
katolického duchovenstva.

Ročník XVIII. 1877. Svazek I.

Patronové Srbští.

Podává *Karel Šmídek*, prof. gymn. v Brně.

S rozechvěnou myslí pohlíží Evropa, pohlížejí především národové slovanští k Východu, kdež pokrevní naši bratři v hrdinném boji obhajují svou národnost i osvětu křesťanskou proti návalu barbarských hord tureckých. Na vhodném rozluštění otázky východní visí osud Slovanstva v nejbližší budoucnosti. Nejsou to boje, již jenom od diplomatův v zájmu dynastickém zosnované a vedené, ale odráží se v nich jasně myšlenka národnosti, na praporech srbských i černohorských září *idea velikého Slovanstva.*

Nás katolíkův nezanímá při pohledu na tyto boje, v nichž objevuje se chrabrost slovanská v lesku, jenž i nejkrutějším nepřátelům Slovanstva obdiv vynucuje, vývoj výhradně politický, v jakémž po boji octnou se titéž národové slovanští; my sledujeme s rovnou aspoň napnutostí i otázku *náboženskou*, kteráž i od listův našich katolicismu nepříznivých tytýž na potaz brána, ovšem jak se bylo nadíti na úkor církve katolické a jmenovitě k úhoně Stolice papežské, anaž prý v boji tomto o svobodu i osvětu křesťanskou neoštídá se, odvracovati Slovany katolíky v Turecku, v Bosně i v Hercegovině od účasti v bojování proti zapřisáhlým dřevním vrahům křesťanstva.

Digitized by Google

I zdá se nám to býti na čase, abychom v listech těchto, seč jsou skrovné síly naše, podle pramenův nám k ruce jsoucích přispěli k objasnění církevních záležitostí na Východě, jmenovitě v Turecku evropejském.

Jak vůbec známo, rozštípeno jest tamnější křesťanství v církev *latinskou* a *pravoslavnou*. Vezmeme-li za základ statistická udání dosud nejspolehlivější ze Šafaříkova „Slovanského národopisu", vydaného ovšem již před více než třiceti lety (r. 1842), čítala v témž roce církev pravoslavná mezi *Bulhary* 3,287.000, katolická 50.000, u *Srbův* (i v Rakousku) onano 2,880.000, tato 1,864.000. Obyvatelstvo od roku dotčeného značně se změnilo; tak počítá Šafařík obyvatelův v nynějším knížectví srbském 950,000, kdežto jich počet vzrostl podle „Slovn. N." roku 1866 na 1,192,086, v tomtéž poměru musel počet vyznavačův církve pravoslavné vzrůstati. Co však s úplnou jistotou z těchto dat pro nás vysvítá, jest, že pravoslavné vyznání počtem svých údův daleko převyšuje vyznání katolické.*)

Církevní dějepis vypravuje o četných pokusích, obě od sebe odštípené církve usmířiti a páskou jednoty mezi sebou upoutati podlé výroku zakladatele církve, ve své

*) I v arcidiecési *Záhřebské* nalezáme četný počet vyznavačův pravoslavné církve. Podlé šematismu tétéž arcidiecése z r. 1876 čítalo se tam katolíkův 897.354, řekův sjednocených jenom 6857, nesjednocených však 84.050; protestantův značně málo, augšb. vyznání: 1277, helvetského 1062, židův pak 6670. „Osvěta lidu" ve svazku 15. o *Hercegovině*, uznávajíc úplnou nedostatečnost a nesprávnost udání ze strany turecké vlády, dokládá (str. 10), ze se v zemi této čítá 50.000 až 107.000 mohamedanův, katolíkův 35.000—50.000, aneb jak prý okrouhle dí Srbové, že katolíkův jest třetina, pravoslavných dvě třetiny obyvatelstva, k čemuž uštěpačnou přičiňuje poznámku, že prý to nevadí chorvatskému „Obzoru" (listu to katolickému), aby počet katolíkův povýšil na dvě třetiny a pravoslavných snížil na jednu třetinu.

Digitized by Google

velekněžské modlitbě želajícího: „aby všickni (kteří skrze slovo apoštolův uvěří v Krista) jedno byli, jako ty Otče ve mně a já v tobě, aby i oni v nás jedno byli“ (Jan 17, 21). Jmenovitě zasazovala se o toto sjednocení všech údův těla Kristova v nepřetržité po všechna století snaze Stolice apoštolská. My v této své rozpravě poukázati chceme k výjevům téhož úsilovného snažení papežův římských v nejnovější době.

Uznávala zajisté ode dávna Stolice apoštolská, že nejvhodnějším a zároveň i nejdůsažnějším prostředkem, přivésti zabloudilé ovce do pravého ovčince Kristova, jest příslušné vyučování pomocí dobře zařízených *škol*, jimiž nejvydatněji lze zapuditi tmy předsudkův, zcela křivých o katolicismu náhledův, žádoucí usjednocení odloučených církví zamezujících úplně, aneb aspoň je velmi znesnadňujících.*) Se svolením sv. Otce zařídili, kdekoliv možno,

*) Jaké lži a nestydaté pomluvy tisíckráte již od katolíkův odmrštěné dosud se rozšiřují jmenovitě i ve vzdělaném Německu mezi protestanty, jedva uvěřiti, kdybychom neměli makavých o tom důkazův. Tak nám padla do rukou kniha určená pro náboženské vychování v obecných školách protestantských pod názvem: „Kleine Kirchengeschichte von H. Koehncke“, učitele to v Hamburku, vyšlá r. 1873 ve 2. vyd., kdež na str. 24. mezi zlořády v katolické církvi popudem snah papežských zavládnuvšími počítá se: „die *Anbetung* der Heiligen“; o odpustcích praví se na str. 25 (*Ablasshandel*): „papež učil: zbožní lidé, zvláště pak řeholníci vykonali více dobrých skutkův, než jak pro spasení potřebno jest; tyto dobré skutky lze *skoupiti* u církve a takto lze pokutám ujíti a spásu dosáhnouti.“ O papežích mluví se slovy nejpotupnějšími, kteří prý, aby nevědomý lid se nedozvěděl, že nauky papežův nesrovnávají se se slovem božím, všude čtení písma sv. přísně zakazovali, sami pak největší nešesti, jako prý k. p. Jan XII., křivopřísežnictví, vraždu, cizoložství páchajíce (na str. 25). O řádu jesuitském, na nějž ovšem protestanté nejostřejší šípy urvalé své zášti metají, vypravuje se (na str. 33):

Digitized by Google

missionáři na Východě školy katolické. Mezi těmito misionáři zaujímají co do důrazu obětovné své činnosti *jesuité* popřední místo. Utvořil se zajisté z jich středu zvláštní odbor, jehož úlohou jest, zabývati se povýtečnou měrou záležitostmi východními ovšem v ohledu jenom náboženském, a jmenovitě vhodnými spisy a rozpravami v jazyku slovanském, nejvíce ruském a srbském přispívati k tomu, aby obě církve, katolickou i pravoslavnou, ovinula páska želané vzájemné jednoty. Mezi muži, ve vznešený i blahodárný tento úkol se ve chvalné obětovnosti uvázavšími, vynikají otcové J. *Gagarin* a Jan *Martinov*, ve veškerém svém dotyčném počínání posilněni a pobádáni nejenom poslušenstvím k rozkazům svých řeholních představených, alebrž i souhlasem a požehnáním Stolice apoštolské.*)

„Nauky řádu tohoto bylyť velmi zhoubné; neb hlavní jich zásadou bylo: cíl posvěcuje prostředky; každý pak prostředek, křivá přísaha i vražda, byl dovolen, byl-li jen úspěšným pro jich zámysly.“ V takýchto názorech o katolicismu a jeho ústavech ukájí se útlá mysl dorůstající mládeže, ký div, že vsáknuvše v prvých letech takové nauky, vrou pak po celý pozdější život nenávistí proti papežstvu, proti řeholím, proti katolické církvi vůbec!

*) Budiž nám na dosvědčení našeho výroku dovoleno, uvésti v doslovním znění úryvek z listu generalem jesuitův otci Martinovu odeslaného: „Je suis heureux de pouvoir vous offrir ainsiqu'aux autres Collaborateurs *de l'oeuvre de St. Cyrille*, un puissant encouregement. Le Saint Père vous confie la mission de réfuter, mais par des articles écrits en langue Russe, les erreurs propagés par *l'Union* chrétienne. Je vous envoye la note remise la dessus au Souverain Pontife. Vous y verrez ces paroles: „In fine si dice che i PP. Gagarin e Martinoff della Compagnia di Gesù si occupano di siffatte questioni, e sarebbero capaci d'intrapendere qualunque lavoro venusse loro *commesso dalla S. Sede.*“ Au dos

Digitized by Google

Spanilomyslné toto své podnětí zasvětili jménem *sv. Cyrilla*, prvého apoštola všech slovanských národův, jenž byl blahou zvěst o Kristu šířil mezi nimi v těsném povždy usjednocení s viditelnou hlavou církve a kosti své uložil v Římě, ve středu této jednoty katolické. Dotčení věhlasní a všestranně vzdělaní učenci užívali podle přání sv. Otce ve svých rozpravách jazyka přede vším ruského, aby spisy jejich mezi vyznavači církve pravoslavné v ruském carství nejvalněji rozvětvené žádoucího došly povšimnutí a rozšíření. Při tom však neopomíjeli i v jiných jazycích, jmenovitě v jazyku francouzském, mezi vzdělanci na veškeré zeměkouli nejzalíbenějším, náhledy své o sjednocení východní církve se západní oznamovati a objasňovati. Činili tak nejenom v osobitých spisech, brošurách, alebrž i v katolickém časopisectví. Francouzští jesuité vydávají od drahných let výtečný měsíčník v Paříži pod názvem: „Etudes religieuses, historiques et littéraires par des péres de la Compagnie de Jesus", v němž se tytýž setkáváme s častějšími důkladnými i zanímavými statěmi o dotčeném předmětu z péra otcův Gagarina a Martinova, a kdež zároveň oznamují a kritisují se všechna díla v jakémkoliv jazyku vydaná, jež se obírají přetřesováním zmíněné záležitosti východní církve; ba v nynější právě době vytasil se P. Gagarin se spiskem o dogmatu neposkvrněného Početí p. Marie jednajícím a dosvědčujícím,

---

le Saint Père a écrit de sa propre main: *P. Generale dei Gesuiti.* — Vous pouvez donc compter, mes pères, sur une assistance particulière de Nôtre Seigneur dans une oeuvre, que Son Vicaire vous confie directement. Servus in Christo Petrus Beckx." Podivuhodno, jak při všech svízelech se řehole tato stále vzmáhá. Ze šematismu pro r. 1876 patrno, že r. 1875 čítali jesuité v Rakousko-Uhersku členův v 16 ústavech: 478, v celé církvi jich bylo r. 1874 vesměs: 9245, počet jich v jednom roce od 1873—1874 vzrostl o 169 údův.

Digitized by Google

že od nejdřevnější doby stopovati lze v ruské církvi věronauku tuto, jižto nepřátelé církve neostýchali se prohlašovati za výmysl především jesuitský.

Zařízené od katolických misionářův ústavy a školy na Východě postrádaly stálé a vydatné materielní podpory. Bylo potřeba, aby k tomuto ušlechtilému cíli spojili se horliví katolíci všech zemí. Katolická Francie předcházela tu, jako vůbec v dějstvu (Dei gesta per Francos!) skvělým příkladem. Již před r. 1860 povstal v Paříži zvláštní ústav ku podpoře škol na Východě, nesa jméno: „*l'oeuvre des écoles d'Orient*"; popředním jeho zakladatelem byl obětovný a ideou o sjednocení pravoslavné církve s Římem zcela zaujatý katolík, Karel *Lenormant*, jenž sám byl cesty konal po Řecku i po Turecku. Byl se dříve v boji o samostatnost Řecka sám súčastnil, a zem tu stále miloval, dle slov Gagarinových, jako občan, jako učenec, jako křesťan. Záhy ho Bůh povolal k sobě, než ještě mu bylo popřáno, viděti úspěchy ze svého ušlechtilého podniku.

Dne 27. ledna 1860 činil O. Gagarin při výroční slavnosti jmenovaného nyní ústavu znamenitou řeč, kteráž zvláště byla tiskem vydána, a v úsečném obrysu záležitosti Východu vyličuje: „De la Réunion de l'Eglise Orientale avec l'Eglise Romaine — discours prononcé dans l'église de Notre-Dame des Victoires, Paris, 1860." Přihlížíme-li k nauce církve pravoslavné, nemůžeme sprostiti se podivení, jak se mohl nějaký rozkol mezi ní a církví římskou přivoditi. Církev východní zasvěcena jest nejdojemnějšími upomínkami pro každé srdce křesťanské. Žijí tam v tklivé paměti dějiny patriarchův, činy Mojžíšovy a Davidovy, věštby bohonadšených prorokův; avšak tyto převýšeny jsou daleko upomínkami na kročeje Spasitelovy, na jeho nauky, útrapy, na jeho kříž. Zaznívají od Východu jména každému katolíku věhlasná a drahocenná,

Digitized by Google

jména ss. Athanasia, obou Cyrillův, Jana Zlatoústého, Basilia Velikého, Řehoře Nazianského! A veškeré sněmy prvých století konány na Východě: v Nicéi, v Efesu, v Chalcedoně, velebná to shromáždění zporáženého s posvátnou odvahou bující koukol bludův a v jasném slovu ohlašující pravou nauku Kristovu! A všichni tito světci což nejsou i učiteli církve římské? víra sněmův Nicejského, Efeského, což ta není zároveň vírou katolíkův? Kněžství novozákonní rozšířeno jest i v církvi východní; každodenně obětuje se i tam Beránek, jenž snímá hříchy světa, na posvátných oltářích. Čteme-li jich katechismy, nalezáme, až na některé mezery, totéž učení, jako u katolíkův. Nahledneme-li v jich liturgické knihy, přesvědčíme se o nápadném souhlasu se vším, co i my věříme. Odkud tedy neblahá ta rozsedlina mezi oběma církvema? „Řevnění národní", odpovídá O. Gagarin, „mizerná žárlivost, okolnosti politické daly k ní prvý podnět; vmísily se k tomu náruživosti lidské, slepé předsudky pustily poznenáhla hluboké kořeny; a nyní jsou duchové tamější předsudky do té míry zaujati, že se to stalo věcí svrchovatě nesnadnou, přivésti jich ku zbádání studenou krví veškerých podnětův rozkolu." *) Ba nenávist ke všemu,

*) První příčinu zavdal k žalostnému tomuto rozkolu *Photius*, za patriarchu cařihradského vysvěcený r. 858. K obhájení zrádného svého podniku odvolával se patriarcha tento k důvodu, že prý s císařem odstěhoval se i primat církevní do Cařihradu. Rozkol tento dokonán *Michaelem Cerulariem*, k důstojenství patriarchy cařihradského povýšeným r. 1043. Ve své hrdosti odmítal důsledně veškery smírné pokusy z Říma činěné. O jeho až směšné hrdopýše svědčí výrok: „že mezi důstojenstvím císaře a patriarchy není rozdílu žádného." Následkem toho byl od císaře Isáka Komnena, ač tento působením jeho na prestol císařský byl povýšen, do Prokonnesu vypovězen, kdež i skonal r. 1059. (Srovn. „Alzog Kirchengeschichte", 5. vyd. str. 467 a sl.)

Digitized by Google

co sluje katolické, prostoupila veškeré vrstvy obyvatelstva i duchovního i světského, takovou silou, že ve slovanském překladu symbolu Nicejského i apoštolského přeměnili slovce: katolické ve výraz nejasný a těkavý, jenž nikterak neposkytuje velebnou myšlenku všeobecnosti po veškeré zeměkouli ve všech podnebích, u veškerých národův. Místo co by měli říci: věřím v církev všeobecnou, říkají: věřím v církev *synodální*, v církev *sněmovní*, obviňujíce katolíky, že libovolně znetvořili dotčené symbolum, kdežto na štěstí text řecký zní zřetelně: „*Πιστευω εις μιαν, ἁγιαν, καθολικην και ἀποστολικην Ἐκκλησιαν.*“ Ovšem založena jest veškerá jednota v církvi, tak rozsáhlé jako zeměkoule, ve zvláštním středu, v němž sbíhají se veškery ratolesti stromu téhož rozvětveného mezi všemi národy, odtud i čerpajíce všelikou šťávu i mízu životodárnou, a střed tento jest Řím, Stolice nástupce sv. Petra. Pročež obracují se veškery námitky vyznavačův odštípené církve proti této Stolici. Oni nechtějí na zúplna rovnou čáru postaviti biskupa římského s ostatními biskupy, uvolují se přisouditi mu jakousi přednost, ba nezapírají, že biskupové římští při mnohých podnicích vynikali velikou vážností v církvi; při tom však neoštídají se s výroky, že tato přednost, jakovou se skvěje Stolice v Římě, nepochází od samého Krista, alebrž od církve, kteráž jak byla tu přednost Římu udělila, může ji opět odejmouti, že prvý podnět a příležitost k výminečnému tomuto postavení vyprýštily se z neobyčejné důležitosti města Říma, jež bylo druhdy hlavním městem říše římské i světa veškerého, že přeložením téhož středu říše do Cařihradu a konečným pádem říše západní Stolice římská ztratila z větší části dotčené výsady, a že tudyž Stolice tato nesmí sobě osobiti ohledem k minulosti nic jiného leč předsednictví a několik planých uctivostí.

Digitized by Google

Netřeba dlouho doličovati, že by božský zakladatel církve byl ji zůstavil jako loď zmítanou bez vůdce všemi bouřemi rozčeřených vln v dějstvu, kdyby ji byl nevystavil na skále nepřekotné v osobě apoštola Petra a nástupcův jeho. A hle! i v nauce této, dokládá Gagarin, nalezti možno i mezi pravoslavnými souhlas s naukou katolickou. Až dosud neostýchá se církev ruská a s ní veškerá církev východní prohlásiti sv. Petra ve své liturgii za nejvyššího Pastýře mezi všemi apoštoly: „pastyr vladytchnij vsiech Apostolov". Nemá zajisté i liturgie latinská důraznějšího nad tento výroku. Proskoumal jsem s velikou pozorností ohromné ty folianty, jichž se užívá při konání služeb Božích, a shledal jsem v nich mnohem ještě důraznější výroky, svědčící nejenom již sv. Petru, alebrž i biskupům římským, nástupcům sv. Petra. Nalezá se tam papež sv. Řehoř II., jenž píše císaři Leonovi Isauriovi mluvě o sobě: „Jsme oděni mocí a nejvyšší vládou sv. Petra, knížete apoštolův." A na jiném místě dí anděl k témuž Řehořovi: „Bůh tebe povolal, abys zaujal přední stolici jeho církve, i abys byl nástupcem Petra, knížete apoštolův." Nemůžeme tuto rozmnožiti výroky podobné, jichž nalezti lze i jinde, avšak nemůžeme zdržeti se, abychom neuvedli slova, jimiž se obrátila východní církev ku papeži sv. Leonovi Vel.: „nástupče Petra slavného, jeho mocí oděný." Což zbývá pravoslavné církvi, aby stala se katolickou? Vždyť neupírá, že Pius IX. jest biskupem římským; nuže, ať uzná, že Pius IX. jest nástupcem sv. Petra tímtéž právním důvodem, jakým jeho předchůdcové, ss. Linus, Klét, Klement, Sylvester, Leo, Řehoř a ostatní, ať uzná, že i Pius IX. zdědil tutéž pravomoc nejvyšší, kterouž Spasitel udělil sv. Petru, vždyť vyznává ve své liturgii, že byl sv. Petr *nejvyšším pastýřem mezi apoštoly*. Důsledky tyto zdají se býti nad světlo poledního slunce jasnější; avšak lze-li i poledním sluncí rozlévati paprsky

Digitized by Google

blahodárného světla, je-li obor vzduchu naplněn a zahalen hustými mlhami? Musejí v církvi východní dříve zmizeti ztemňující tyto mlhy nevědomosti, hluboce zažilých předsudkův, bludných náhledův. K tomu zapotřebí dvou prostředkův: modlitby a vyučování. *Modlitby*, poněvadž úkol tento jest podnik nadpřirozený, jenž nemůž zdařiti se jinak leč přispěním milosti Boží; *vyučování*, poněvadž nejhlavnější překážky jeho zdaru jsou, jak již povědíno, nevědomost a zastaralé předsudky. Toť hle úlohou ústavu škol pro Východ, jížto zadost učiniti všemožně usiluje vznešené dílo toto.

V podobnou úlohu uvázal se soudruh P. Gagarinův, učený a vysoce nadaný O. Jan *Martinov* Kazanský, jmenovitě v četných svých důkladných rozpravách v časopisech a ve spisech, svědčících o nevšedním důvtipu jakož i o podivuhodné sčítalosti skladatelově. My tuto pozornost čtenářův obracujeme popředně ke spisku, jímž O. Martinov i ze své části přispěl k oslavě jubilejního roku 1863, tisíciletého to památky uvedení křesťanství mezi národy slovanskými blahověsty ss. Cyrillem a Methodiem. Skrovný spisek ten, jenž zároveň dal podnět ku sepsání této právě nyní, jak se nám zdá, důležité rozpravy, sepsaný latině má nápis: „*Trifolium Serbicum* coronae SS. Cyrilli et Methodii inserendum, seu breviarium vitarum patronorum Serbiae SS. *Sabbae*, *Simeonis* et *Simonis*, ex antiquis fontibus collegit Joannes Martinov, Presb. Soc. Jesu; Bruxellis anno millenario SS. Cyrilli et Methodii.“ Spis tento má pro nás Čechoslovany i libou i bolnou upomínku na zvěčnělého *Sušila*, jemuž jej spisovatel ve zvláštní úctě byl věnoval: „venerabili viro, Francisco Sušil, praesidi societatis sanctorum Cyrilli et Methodii;“ spolu jest velmi vzácný, vyšed toliko jen ve 40 výtiscích na světlo, jak dí v předmluvě spisovatel: „Quoniam autem ipse satis intelligo, valde leve hoc esse quod

Digitized by Google

tibi offero donum, volui ut aliquod si ex *raritate* accederet pretium curavique ut quadraginta dumtaxat exemplaria existerent." V tomto trejlístku srbském zaujímá prvé místo

1. Sv. Simeon Nemanja.

Podávajíce životopis tohoto světce srbské církve*) ocítáme se v rozhodném rozporu mezi spisovateli o témž předmětu pojednávajícími. Skladatel dějepisu srbského ve „Slovn. N." (Pf.) dí (sv. VIII. str. 924): „Štěpán Nemanja vyhladiv kacířství (bohomilův čili patarenův) jakož i ostatky pohanství, *vytiskl i latinské vyznání ze zemí srbských a zjednal panství vyznání pravoslavnému.*" Naproti tomu tvrdí Martinov ve předmluvě k dotčenému spisu svému (str. III.): „Tunc autem omnibus luculentissimum erit *maximo in errore* versari eos, qui quoniam unitatem ecclesiasticam, a Christo tantopere commendatam, a teneris non didicerunt magni facere et amare, facile sibi persuadeant *schismata ubique inter slavos fuisse antiquissima*; et qui, ut se desertae verae ecclesiae crimine liberent, contendant spiritales suos patres *Romani pontificis auctoritatem non agnovisse*, adeoque S. Sabbam, S. Simeonem et S. Simonem ea pervicacia qua ipsi oderint communionem latinorum, sacra quoque nostra nostrumque commercium aversatos esse. Sed parcat iis Deus, quippe qui nesciant quid faciant, et ut aliquando meis, sic faciat lumen suum oculis eorum splendescere! Caeterum Franciscus Xaverius de *Pejačević* ad finem saeculi pro-

*) Životopis tohoto světce zaujímá u Martinova jen dva listky malého oktávu; my však na základě jiných pramenův historických rozšířili jsme jej s tím větší ochotou, seznávajíce, že (podle slov Šafaříkových Starož. II. 271) „jím počíná se nová jistější a skvělejší doba historie srbské."

Digitized by Google

xime superioris in Historia Serviae seu colloquiis XIII. de statu regni et religionis Serviae ab exordio ad finem sive a saeculo VII. ad XV. singularia documentorum copia et maximo rationum pondere demonstravit, *non solum S. Simeonem cum duobus filiis SS. Sabba et Simone vere catholicos fuisse,* sed eos omnes quos Serbi caelitum honoribus dignentur, in ecclesiae Romanae communione fuisse."

Za arciotce domu Nemanjova považuje se vůbec *Uroš*, i Bela Uroš zvaný (od šedivých prý vlasův) z rodiny velkého župana Vlkana. Podle *Engla* (Geschichte des Ungrischen Reichs und seiner Nebenländer von Joh. Christ. von Engel, III. Theil, Halle, 1801 na str. 198) sestavili jsme tento rodokmen:

Uroš Bela

Čudomil Těchomil (Tješa)

David, Stracimír (Stretimír), Prvoslav, Štěpán

Rastko (Sava), Štěpán, Vlkan.

Odtud vidno, že sv. Simeon, tak jmenovaný po svém vstoupení do kláštera, prvotně však Štěpán zvaný, byl nejmladším synem Těchomilovým.*) Narodil se v r. P.

*) Dějepisci (mezi nimi i Pejačevič a j.) vypravují o Těchomilu, že byl velmi *nakloněn katolické církvi*, usiluje ji po celém Srbsku uvésti, aby takto získal sobě sympatie i pomoc Západu a sprostil se nenáviděného jařma řeckého. R. 1151 daroval ostrov Meletu (Mlit) třem benediktinům. — Pro obveselení mysle přičiňujeme tuto způsoby, jakými se etymologicky odvozuje jméno „Nemanja." Branković dí, že pochází ze srbštiny. Štěpán Nemanja říkával prý: „nejsem menší (njesm manu) než moji předkové v knížecím důstojenství; neboť dobyl jsem všechno, co jim druhdy přináleželo." Němečtí však filologové domnívají se, že jméno toto dá se z němčiny odvoditi. Nemanja uvítal slavnostně Friedricha I. císaře římského na jeho výpravě křížové do Palestiny, tu byl prý veliký župan za rytíře opásán a k důstoj-

Digitized by Google

1114 na Rybnici v Zetě. Pokřestěn byl v Zentě čili v Zetě, ve chrámě sv. Michala archangela, avšak zdá se podle obřadu Bogomilův čili Paterenův, kterážto sekta se byla široko daleko v Záchlumí, v Zetě, v Dalmacii i v Bosně rozplížila, četně vyznavačův latinské i řecké církve i s jich duchovními nakazivši. Bludaři tito povstali ve východní církvi na počátku 12. století za doby císaře Alexia Komnena. Jich jméno odvozuje se z Bulharského: Beg milovi; Kollár (v „Cestopisu", r. 1843, na str. 157) má za to, že „Bogomil a Basil mohou býti vlastní jméno jedné a téže osoby, a sice tak, že jedno bylo jméno světské, druhé klášterní, čemuž prý nadsvědčuje i totožnost počátečních liter v obou jménech *B*, která při podobné změně od mnichův obyčejně zachována byla, jako Simeon a Sabba, Constantin a Cyrill"; v Bosně sluli *Patareni* dle téhož Kollára od dalmat. města Patara jinak i *Katarani*, jak Kollár tvrdí, tolikéž od dalm. města Cataro, slov. Kotar, dle jiných od řeckého καθαροί, jenž odpovídá anglickému Puritani. Původem této sekty jmenuje se lékař *Basilius*, jenž prý v rouchu mnišském po 52 let bludné své nauky byl rozšiřoval; skončil život svůj pod týmže císařem Alešem na hranici (r. 1110) v Cařihradě. Nauky Bohomilův objevují velikou příbuznost se bludy manichéův, majíce prvotný svůj základ v parsismu, v soustavě Zoroastrově dualistické, ačkoliv novější badatelé*) k tomu se přizná-

---

nosti německořišského hraběte povýšen a německým rodovým jménem „Neumann" poctěn, kterýžto název Srbové přísuvkou „ja" prý 'zpotvořili. K výkladu tomuto naivně dodává Engel (l. c. str. 205): „Doch weiter als bis zur *Conjectur* reicht diese Behauptung nicht."

*) K těmto mezi jinými počítáme amerikanského tolikéž spisovatele, J. W. *Drapera*, jenž nedávno objevil se se spisem pod zvučným názvem v angličině původně sepsaným a do němčiny přeloženým: „Geschichte der Conflicte zwischen Religion und Wissenschaft, Leipzig 1875."

Digitized by Google

vají náhledu, že Zoroastr původně mnil k monotheismu, a že po něm teprv rozvinulo se tak zvané náboženství magův, jenžto nazírajíce ve veškeré přírodě dvě sobě na odpor působící síly, povýšili jich za dva božské principy, Ormuzda a Ahrimana, tytýž od věčnosti v stálém mezi sebou boji se potýkající pod obrazy světla a temnoty; bohové této obklopení jsou davy dobrých i zlých duchův. Titéž magové, vytisknuvše prvotní nauku Zoroastrovu, přijímali z mrtvých vstání i těla, nesmrtelnost duše a vědomý příští život. Následkem válek pod Alexandrem Vel. (zemř. 323 před Chr. v Babyloně) vsoukaly se náuky tyto poznenáhlu i do Evropy, rozmanitých ovšem proměn tu dosáhnuvše. Zastancem zlého principu byl Bohomilům Sathanael, pravý to prvorozenec Boha Otce, původně mocnější než *Λόγος*, později však pro svůj přepych i se soudruhy svými s nebes svržený. Věčné neskonalé Božství připisovali jen Otci, tento prý zplodil r. 5500 Syna, a tento Ducha sv. a tento opět Jidáše (a všechny ostatní apoštoly). O Kristu Pánu blábolili, že maje zdánlivé jenom tělo, zdánlivě že strádal na kříži; ve večeři Páně upírali transsubstanciaci a přítomnost Kristovu. Křest byl jim křestem Janovým; křest ducha udělovali mezi nimi dokonalí vkládáním rukou. Modlitbu měli za nepotřebnou a zbytečnou; tím více naléhali na tuhé posty. Někteří z nich přiznávali se ku stěhování se duší, jiní připouštěli spánek duše až ke dni soudnému; v tom však všichni se srovnávali, že těla nevstanou z mrtvých, jsouce stvořena ze živlův temností a tudyž k říši nebeské nikterak ne-

---

Pod náboženstvím vyrozumívá spisovatel popředně katolickou církev, považuje ji jakožto odvěčnou nepřítelkyni všelikého v člověčenstvu pokroku. Nejvíce prý prospěli v Evropě Arabové, jmenovitě *Averroes*, k němuž zvláštní pozornost se obracuje. Spisovatel jest profesorem na universitě New-Yorkské.

Digitized by Google

patříce. Kříže a obrazův nectili, protože tyto důsledně s dotčenou svrchu naukou jenom něco zdánlivého představují. Zhoubná byla jich mravouka. Podle soudobných spisovatelův učili svorně: že duch nemá žádného účastenství ve hříších těla, pročež nemůž nefestmi tělesnými býti porušen; při tom však dokládali, že veliká zbrodeň tělesná jest překážkou při dospívání ku vyšší dokonalosti; odkud se zároveň vysvětluje, že tak zvaní dokonalí mezi nimi honosili se příklady a vzory vynuceného sebezapírání, vzniklého násilným potlačením veškerých lidských citův; nejvalnější jich počet, „consolati" jmenovaní, přidržovali se nicméně nauky, že duch neposkvrňuje se skutky tělesnými, oddávajíce se různým výstřednostem širší měrou z též tolikéž příčiny, že manželství nepovažovali nikterak za věc posvátnou. Jenž při vstoupení k jich řádu přijali zvláštní oděv, „vestiti" nazýváni. O duchovenstvu rozšiřovali, že sestává z fariseův, z pokrytcův a nefestníkův; církev mající takéto sluhy nemůže pravou slouti; lid ať se více nezpovídá, desátky neodvádí, neb tyto jsou výmyslem ďáblovým; něco darovati ku prospěchu chrámův, jest prý holou modloslužbou. Počet vyznavačův těchto valně se množil a i do západu šířil; potulovali se záhy po Italii, Francii, Anglii, dále pak vplížili se do krajin německých, českých i ruských; ve Francii přezdíváno jim pro jich těkavý život passagers, v Anglicku publikanův, v Rusku rozkolníkův. Ba Kollár (l. c. str. 160) neoštídá se s výrokem: „Bogomilové byli rodičové Patarenův v Bosně a Srbsku, Katarenův, Fratricellův a Wallenských v horní Italii, Waldenských a Albigenských ve Francouzsku, Lollardistův a Wiklefitův v Angličanech, Husitův v Čechách, a tím v nepřetrženém řetězu pradědové a původcové reformacie Lutherovy." Patrně dal se tu Kollár úplnou duší v ideu národnosti zažilý uvésti svou snahou o oslavení Slovanův v dějstvu přes čáru klidné rozvahy; ne-

Digitized by Google

budeť zajisté žáden popírati, že mezi naukou k. p. Husovou a naukou Bogomilův námi podle čirých pramenův nyní vyloženou podstatný jest rozdíl, ač toho netajíme, že všeliká vyznání, během různých století od kat. církve se odštěpivší v tom svorně se sbíhají, že domnělé své reformačné dílo povždy počínají nevčasným často horlením proti porušené kázni církevní, kteráž mezi lidmi mnohým křehkostem podrobenými se pohybujíc vždy za ideál musí považována býti, k němuž mnozí světci Boží, síleni vyšší milostí, ve stálém sebezapírání ovšem se přibližují a jej dostihují; odtud pak dotčení reformatoři posouvají se až ku zatvrzelému upírání samých dogmatův církevních. Takový byl běh všech dosavadních bludařství a odštěpenství od Jednoty církevní.

Tato sekta prostoupila půvabem novoty i nevázanosti ve mravouce veškery vrstvy národu srbského i bosenského jakož i bulharského do té míry, že se jí nakvasiti daly i vznešené rodiny v tamějších zemích, mezi těmi i Kulín*), kníže v Bosně, svat Nemanjův, jeho manželka,

---

*) O tomto knížeti zmiňuje se Engel (l. c. 207), ač jinak katolické církvi nevalně příznivý, že se s ním chtěl seznámiti r. 1180 Theobald, podjahen, papežský vyslanec v Dalmacii a v Slavonsku, aby jeho pomocí působiti mohl pro zvelebení kat. církve v Bosně i v Srbsku, odeslav mu velmi lichotivé psaní (magno Bosniae bano) a přislíbiv mu všelikou přímluvu u Alexandra III. Jelikož i Vlkan, syn Nemanjův a vévoda v Záchlumí, velkou jevil náklonnost k církvi katolické, poslal i Kulin skrze Bernarda, arcibiskupa Dubrovnického, četné dary do Říma, přijav i katolického biskupa, Radogasta, pro Bosnu; vystavěl nad to dva katolické chrámy, jichž byl arcibiskup Bernard posvětil. Biskupové bosenští trvali až ku konci bosenské říše 1463; po té zůstalo totéž biskupství přes sto let neobsazeno, vyjma ta léta, v nichž pravomoc uherská do Bosny byla vnikla. Od 26. srpna

Digitized by Google

i sestra, provdaná za bratra Nemanjova. Seznavše neplatnost křestu od bohomilův uděleného, dali rodiče Štěpána Nemanje, když byl ještě v letech pacholeckých, pokřtíti podle obřadu katolickořeckého, jak dí Martinov: *catholico, sed graeco ritu.* Křest tento vykonal biskup Leoncius ve chrámě ss. Petra a Pavla v Rase, kteréžto město Rasa, nyní Nový-Pazar, stalo se sídlem králův srbských.

Srbům byloť tehdáž neustále bojovati o svou samostatnost se zpupnými císaři řeckými. Čudomil, bratr otce Nemanjova, vedl krutou válku s pánovitým císařem Manuelem Komennem (1151), byl však po nešťastné s ním svedené bitvě přemožen; upadl do zajetí, kdež mu zakoušeti bylo potupných úkorův. Císař povolil, aby velký župan odebral se v pokoji do táboru, zvěstoval tam uzavřený pokoj s císařem; po několika dnech musel Čudomil sám před císaře předstoupiti, na zem se vrhnouti, o odpuštění prositi a věrnost přislíbiti. R. 1153 obmýšlel uherský král Geisa pustiti se ve válku s dotčeným císařem řeckým, aby opět vydobyl země v prvějších válkách ztracené; i velkožupan srbský chtěl uchopiti se zbraně a spojiti se s Uhry proti Cařibradu, avšak kněží jeho připomenuvše mu posvátnost smluv odvrátili ho od překvapného předsevsetí. Po Čudomilu následoval za panovníka srbského švagr jeho Beluš, a bratr tohoto Přibislav, jinak Uroš zvaný; po nich pak povýšen na prestol županský Těchomil, mladší syn Bely Uroše. Avšak i tento usiluje

---

r. 1573 ustanovoval papež opětně biskupy pro Bosnu, nejčetněji z řeholníkův minoritských. R. 1739 odebral se útěkem tamnější biskup do Đákovaru, kdež dosud sídlí biskup, jenž zároveň vede duchovní správu i pro Bosnu. Makavé to důkazy, jak kvetla a zmáhala se i u jižných Slovanův církev katolická, jimiž stvrzuje se svrchu uvedený výrok O. Martinova.

Digitized by Google

odmaniti se od mocného i lstivého císaře Manuela vstoupil v tajná vyjednávání s uherským králem Štěpánem III, nástupcem a synem Geisovým, jenž s tímtéž císařem nepřetržitě válčil od r. 1163—1173. Císař dozvěděv se o této náklonnosti k Uhrům dal ho do Cařihradu odvléci, z dosavadního důstojenství odsaditi, nejmladšího jeho syna, Štěpána Nemanje, od něhož se větší k sobě povolnosti nadíti domýšlel, za knížete v Srbsku ustanoviv (r. 1165).

Podnikavý Štěpán Nemanja usiloval již za císaře Manuela vybojovati samostatnost území svého od nenáviděného příručí Řekův; avšak pokusy tyto sebe hrdinnější potkaly se počátečně s nezdarem. Použiv r. 1169 dočasného seslabení království Uherského zmocnil se Štěpán Bosny, pokořiv ostatní menší župany rozšířil hranice své říše tou měrou, že odvážil se sáhnouti po vládě i v Kotoru a v Chorvatsku, ba na jižné straně dotýkati se voji svými již i samých hranic byzantického mocnářství. Na podzim r. 1169 odeslal císař proti němu svého vojevůdce Theodora Padiata; Štěpán rychle se podrobil, obávaje se pokořených jím županův co svých sokův. Později r. 1172 vyštvali ho Benátčané proti císaři; avšak i tenkráte ucouvnul Štěpán před blížícími se vojsky Manuelovými. Štěpán odebral se do táboru císařova, žádaje za odpuštění, musel však na odznak svého pokoření dostaviti se prý s ohrnutými rukávy, bosýma nohama, provaz maje okolo krku, s mečem dolů skloněným. I s vlastními bratřími byloť mu nemilých bojův podnikati, jichž však vítězně sobě podmanil bitvou u Zvečana (okolo 1170). Po té jmenoval se Štěpán panovníkem „z boží milosti".

R. 1180 umřel císař Manuel. Štěpán použiv nastalých na to zmatkův v říši byzantické, proti níž i Bulharové odbojně se vzepřeli, rozšířil značně území své k jihu i k východu, dobyl pro Srbsko krajiny mezi Timokem a Moravou ležící až za Niš, dále i Prizren, Lipljan, Zemlin,

Digitized by Google

Stob, Velbužď, v severní Albanii města Bar, Olgun, Skadar; takto konečně zdařilo se hrdinnému velikému županu vyvaditi otčinu svou z rukou dosavadní vlády řecké a státi se samostatným mocnářem srbským.

V téže době dozvěděl se Nemanja, že císař Německý, Fridrich I., příjmím Barbarossa, chystá se po pádu Jerusalema (r. 1187) k veliké výpravě křížové (třetí). I neváhal, vypraviti zvláštní srbské poselství do Německa. Poslanci tito stihli k říšskému sněmu r. 1188 ve Chbě odbývanému. Jménem svého panovníka slíbili císaři volný průchod Srbskem, ale i nejlepší města k pohostění. Vyslanectvo toto zbudilo v Německu radostný úžas. Bylo již dosti četně poutníkův ubíralo se do Palestiny skrze zemi srbskou; nicméně bylyť zeměpisné vědomosti jmenovitě ohledem Slovanstva v Němcích tak mělké, povrchní a bludné, že se domníváno, jako by země srbská ležela kdesi mezi Ruskem a Uherskem; i zaznamenáno v letopisech německých, že i nejvzdálenější národové úctou proniknuti jsou ku velikému a slavnému císaři. Štěpán skvěle dostál dan ému slibu. S bratřími svými a s velikým komonstvem vyšel r. 1189 v ústrety císaři Friedrichovi, obdarovav ho i vojevůdce jeho mnohými dary skvělými; nad to obětoval vojsku víno i obilí, ovce i voly, ochočeného kance a tré jelenů tolikéž ochočených, vůdce tolikéž poctil podlé vypravování Dětpolda, biskupa Pasavského, vínem a medem, u Slovanův přede vším zalíbeným (omnes principes a Comite vino, *medone* et animalibus multis honorati fuerunt). Setkání toto stalo se v Niši, městě to druhdy opevněném, kde císař německý po šest dní prodlel. Obmýšlel zajisté při tom panovník srbský, aby přispěním mocného císaře i s bratřími svými dosáhl vydatné opory proti nátiskům ze strany vlády řecké; avšak zájmy církevní stály mu v popředí; slíbil zajisté císaři všelikou pomoc vojenskou, jmenovitě měli-li by se mu

Digitized by Google

opírati při výpravě křížové úskoční císařové řečtí; proslýchalo se tehda, že z Cařihradu vysláni jsou zbujníci, aby znepokojovali všemožně přibližující se voje křížové. V rozbrojích byzantinův s vůkolními národy zmohl se Štěpán ještě více, tak že kněžnu Eudoxii obdržel za chotě svého syna a nástupce, kteráž byla tehda ještě neplnoleta a vlastně dcera bratra císařova, Aleše, jenž bloudiv v té době po Východě stal se císařem r. 1195.

Viděli jsme, jak Štěpán Nemanja vynikaje jak státnickou moudrostí tak i hrdinnou chrabrostí vykonal v národě svém věci veliké, osvobodiv ho a vymaniv od řeckého panství a spojiv rozptýlené srbské země v jeden pevný a mohútný stát. Nyní nám tytýž přihlédnouti jest k činnosti neméně důležité a vážné *uvnitř* založeného jím státu srbského. Toužil veškerým úsilím upevniti a zvelebiti v národu jeho blahověstnou náuku křesťanskou. Patronem jeho povždy byl sv. archanděl Michael; obraz jeho skvěl se na praporech vojův srbských; památku jeho oslavoval výročně všemožnou okázalostí; mravu tohoto zachováváno stále v rodině Nemanjův. Vymítil se snahou neoblomnou svrchu omlouvanou sektu bogomilův. Založil mnoho chrámův a klášterův, předně v Rase, ve své to residenci, ke sv. Jiří muč., pak chrám v Toplicích ke cti sv. Mikuláše, třetí u Kosalnice ke cti Bohorodičky, a čtvrtý v Kanchuliku při řece Ibar tolikéž ke cti sv. Mikuláše.*) Kostel ke cti Nanebevzetí P. Marie již dříve vystavený, kdež i odpočívají kosti jeho v Studenci, velmi okrášlil a zvelebil. Skví se zlatem a mramorem až dosud. Syn Štěpánův, pozdější arcibiskup srbský, Sava, dal sem přenésti tělesné pozůstatky otcovy r. 1203. Zde se povznáší „Carska Lavra“ (králův klášter); zanímavo jest, co *Ka-*

*) Jména tato uvádí Engel (l. c. 207). Pravého jména slovanského „Kanchulikak“ nebylo nám lze se dopíditi.

Digitized by Google

nitz, nejvýtečnější badatel ohledně srbských starožitností i dějin ve svém důkladném spise: „Serbien, historisch-ethnographische Reisestudien aus d. J. 1859—1868, Leipzig, 1868“ (na str. 179—186) pronáší. Mezi jiným dosvědčuje, že hlavní chrám dotčeného kláštera poskytuje „nejpoučlivější příklad *západních* vlivův na starosrbské stavitelství.“ Kostel tento pochází z 12. století a objevuje veskrz okcidentalní sčlánkování ve své stavbě; průčelní strana upomíná na soudobné kostelní stavby v jižném Francouzsku; veliký portál podobá se úplně portálu řeckého opatství Grota ferrata v pohoří Sabinském u Říma. Odtud soudí Kanitz, „že dotčený chrám mohl jenom od italského stavitele zbudován býti“ (str. 729). My však odvozujeme nad to, že Srbsko za Štěpána Nemanje jakož před ním tak i po něm ve stálém i církevním styku státi muselo se západem *katolickým*.

Panovav nad svou říší slavně i mohutně po 37 let (dle Martinova, Šafařík [l. c. 271] čítá 36 let) uvolil se Štěpán několik rokův před svou smrtí přestoupiti v život řeholný. Přemluvil ho ke kroku tomuto nejmladší z jeho synův Rastko, jakožto řeholník Sáva *) zvaný. Vládu nad

*) Musíme tuto přičiniti legendu o spůsobu, jakým sv. Sáva se stal poustevníkem, vyloženou biskupem Šivkovićem (v Životopisu téhož světce vyd. r. 1794). Došli k otci mladého Rastka mniši ze svaté hory (Athos), mezi nimi i jeden Srb. Z jejich popisův a rozmluv vznikla v něm touha po stavu řeholném. Úmysl svůj zatajoval před otcem i před dvořany, vyprosiv si u knížete dovolení k honbě a pod tou záminkou utekl potajmu na horu Athos. Otec nesl počátečně tento podnik svého syna s patrnou nevolí; i dal syna hned stíhati; nalezli ho v kláštěře dosud neostříhaného. Slíbil domů se navrátiti, zpil však vyslance otcovy, a mezi tím co tito dleli ve spánek pohříženi, dal si Rastko vlasy ostříhati a své jméno v „Sáva či Sabbas“ zaměniti. Vyslanci ze sna se probudivší dali se do hlasitého pláče, když se jim byl Rastko s věže jakožto mnich objevil, shodiv

Digitized by Google

Srbskem postoupil staršímu svému synovi Štěpánovi. Přijat byl v řeholu biskupem Kallinikem v srbské lavře ve Studenici (dne 25. března 1195), obdržev řeholní jméno Simeon. Jak vypravuje Pejačević, přijala i jeho manželka Anna roucho řeholní, byvši v klášteře Anastasií jmenována. Musíme však pod řeholou vyrozumívati za tehdejší doby život poustevnický. Sličně o tom píše Kanitz (l. c. str. 20). „Až dosud ukazuje se jeskyně ve prosmyku Mlavy, kde veliký světec žil a modlil se; zde přikázal bodrobublavé Mlavě utišení, aby šumotem svým nevyrušovala ho ve čtení kněh posvátných; a až dosud jest] na témž místě zrcadlo řeky hladké a klidné.“ I u Studenice jest jeskyně pod jménem Isponica, jižto považují Srbové jakožto posvátnou, majíce za to, že zde světec po delší dobu prodléval v tuhých postech.

Po dvou letech ve zbožné samotě u Studenice ztrávených odebral se Simeon Nemanja za svým synem Sávou na horu *Athos* dne 2. listopadu r. 1198. Hora tato má pro veškerý náboženský rozvoj na Východě tak rozhodnou důležitost, že se musíme déleji u ní zadržeti.*) Důsažného významu tétéž hory (řecky Ἅγιον Ὄρος zvané) jsou sobě tamější mnichové dobře vědomi, považujíce ji jakožto

---

k jejich nohám ostříhané vlasy a světské své roucho. Dvůr jeho otce bědoval nad tím velice, z horlivosti náboženské uspokojil se konečně s touto změnou.

*) Při líčení dějin této velepamátné hory obrali jsme za hlavní spisy: výborné pojednání sepsané Josefem *Müllerem* v „Slavische Bibliothek von Dr. Fr. Miklosisch“, I., str. 123 a sl., a pak obšírné a v každém ohledu znamenité dílo (i obsahem i formou): „Fragmente aus dem Orient, von Dr. Jakob Ph, *Fallmerayer* (jenž po delší dobu na též hoře prodléval, tamější listiny probádal a vlastníma očima tamější řeholní život pozoroval), 1845, v dílu druhém (od str. 1—141). Z rozpravy Müllerovy podán v „Slovn. N.“ pod jménem „Athos“, krátký výtah.

Digitized by Google

dílnu veškerých ctností (ἐργαστήριον πασῶν ἀρετῶν), a Fallmerayer jmenuje ji vhodně „lesním dómem východního křesťanstva.“

Polovýspa tato, více než 12 hodin dlouhá, 2—3 hod. široká a úzkou nízkou ostrožinou k souši upevněná, vypíná se v osamotnělé velebě nad hlubokými vlnami zálivu Strymonského, pozvedá se pak ve stále zrůstající výši i příkrosti ve dlouhých oklikách v podobě chrámové střechy a ku konci strmí u volné samotě obrovská kopula Athosova, na plošině pročnívá kostelíček široko daleko viditelný, nejvyšší a největrnější to stánek Boží východních křesťanův. Chtěje nakresliti čarokrásnou přírodu polovýspy této, vybízí nás dotčený Fallmerayer, abychom představily sobě „srpnovou noc ve rozkvětu nachovém oděnou veškerými půvaby jižního podnebí, uhlazené zrcadlo nad hlubinou bezednou, mořské větérky přes zahrady a pavlače libě zavívající, slavíkův klokot v keřích růžových, dálné temno lesní a strážní ohně na temenu hory; aneb bychom zobrazili sobě, jak ranní červánky a prvé paprsky sluneční ve zlaté záři tetelí nad korunou skalní, kdežto v dáli dole rozestírá se nad hvozdem kaštanovým noc mlčenlivá a jedva ještě červenavou se dennice zardívá září u pobřeží nad cimbuřím klášterním.“ Vrchol povznáší se 6400 stop nad hladinu mořskou.

Klášterův na svaté hoře čítá Fallmerayer 21, Müller však 20; všech těchto klášterův území jest podle katastru přísně odměřeno, tvořic zvláštní úplně sčlánkovanou obec. Prvé počátky samotářství na Athosu ztrácejí se v báječném temnu. Co se však diplomaticky zjistiti dá, pozůstává v tom, že zákonité zařízení života právě řeholního počíná teprv ve druhé polovici 10. století (okolo r. 970), že jakožto mateřinec, podle něhož se ostatní pozdější stavby spravovaly, považovati se musí klášter *Lavra* dosud kvetoucí na nejzazším konci poloostrova, a konečně

Digitized by Google

že obyvatelé nově vzniklých konventův byli z nejvalnější části původu *slovanského*; i nalezají se až podnes na sv. hoře liturgické a církevní knihy sepsané v jazyku slovanském.

Prvým zakladatelem nynějších klášterův stal se sv. *Athanasius*, jenž nesmí směsiti se se sv. Athanasiem, patriarchou Alexandrinským, slavným potíratelem kacířství Ariova. Prvý ten zákonodárce mnišské republiky Athoské pocházel ze šlechtické rodiny v Trapezuntě, jmenoval se původně Avramius, vstoupiv pak do kláštera na hoře Kyminas v Malé Asii, obdržel jméno Athanasius. Ok. r. 963 přišel na horu Athos, kdež, jak sobě toho přál císař Nikefor Fokas, vystavěl svrchujmenovaný klášter Lavra, k čemuž mu byl císař, jenž sám se roztoužil po životě řeholném, potřebného zlata, v boji se Saraceny těmto odejmutého, daroval. Jako sv. Benedikt svou řeholou na západě, uspořádal Athanasius svými zákony (typikon) r. 969 vydanými poměry klášterní i život mnichův na Athosu. Lavra s branou klenutou, se zděnými celami okolo, se chrámem v prostředku, stala se vzorem všech ostatních konventův. Záhy po té založil přítel sv. Athanasia, Jan Iverský, klášter „τῶν Ἰβήρων", k němuž časem jiných ještě klášterův se přidružilo. Novoty v dosavadním samotářském životě sv. Athanasiem uvedené, nemohly podle známé povahy lidské, jížto jest zvyk druhou přirozeností, bez tuhých odporův zůstati. K jich vysvětlení musíme doložiti, že na sv. hoře byla ovládala u tamějších obyvatelův dúmínka, žeť ovšem ve smyslu anatolické církve vůbec, anachoret čili poustevník stojí na mnohem vyšším stupni mravní dokonalosti než asket ve své cele uzavřený a přísné řehole podrobený. Nespokojenci s opravami sv. Athanasia odebrali se konečně se svou pří k nástupci Nikefora Foky, k Janu Tzimiscesovi (969—975), v paláci burácejíce: „Pryč s Athanasiem! pryč s kláštery,

Digitized by Google

s révami, zahradami, zděmi a stavbami! Ať jest samota, poušť jako dříve!“ Avšak císař rozhodl se ve prospěch sv. Athanasia, dav náspy i věží proti všelikým přechmatům rozbouřencův klášter Lavru opevniti. Nezanikly tyto rozepře až někdy surové i později zúplna; neboť i císař Konstantin Monomachus musel na svatou horu odeslati opata Tzintziluka z Cařihradu, aby uspokojil a smířil mysli rozjitřené. Císař Aleš Komnenus svolil k výsadě pro horu Athos, aby byla nezávislou od patriarchy Cařihradského, prostou všech daní, mnichové aby jenom poddáni byli své jediné nejvyšší hlavě, „protos“ zvané. Tento byl ve své pravomoci jen tím obmezen, že k vysvěcení hieromonachův a hierodiakonův přivolati musel biskupy svého okolí, jmenovitě biskupa města Hierissus, kterýž obdržel titul „biskupa sv. hory“ a podržel jej i tehda, když později nezávislost hory Athos od patriarchatu Cařihradského opět byla zrušena.

Na dvé události pro nás zanímavé musíme tuto pozornost čtenářův obrátiti. Za doby výprav křížových, kdež v byzantické říši na krátký jen čas vznikla vláda západu pod jménem latinského císařství (1204—1261), založen na sv. hoře i klášter latinské církve „*τῶν Μολφιτῶν*“, ovšem ku pohoršení pravoslavných, jenž byv později zcela opuštěn musel spojiti se s klášterem malé Lavry. V téžé době stihl na sv. horu „nepřítel Boží a církve,“ o němž však nelze nabyti spolehlivych nějakých zpráv, kdo by byl tento ukrutník býval. Zatarasil se se svou rotou na sv. hoře, pleniv a pustošiv tam náramně; oloupil kláštery nejdrahocennějších rouch a jiných klenotův, ba mučil ubohé mnichy rozličnými vymyšlenými mukami. V této nouzi obrátili se utýraní mnichové k velikému papeži Inocenciovi III., jenž r. 1204 zvláštním listem se jich ujal a sv. horu pod ochranu Stolice apoštolské přijal.

Digitized by Google

Druhá událost týká se více vnitřního rozvoje v životě tamějších mnichův. Spory věroučné, v nichž se odráží tolikéž hlavní ráz vlády byzantinské, dotekly se zhoubně i osamotnělých obyvatelův hory posvátné. Mezi mnichy nalezla sekta bogomilův značně stoupencův; při rozepřích o naukách těchto odštěpencův vzmohla se jizlivá roztržka mezi mnichy řeckými a slovanskými. Náruživosti vzájemnými těmi rozepřemi povstalé zostřily se, když Štěpán Dušan Silný r. 1352 přivolil k synodě v Sěru (Seres), kdež se shromáždili srbští i bulharští kněží a odtrhli se úplně od patriarchův cařihradských. Za to byl kníže i s veškerým svým duchovenstvem dán do klatby od patriarchy Kallista; zároveň zakázáno mnichům Athoským, přijímati ve své sbory kněží v Srbsku vysvěcených. Potyčky tyto konečně urovnány patriarchem Filoteem za vlády Lazarovy.

Mezi anachorety rozplížilo se později blouznění zvláštního druhu; přívrženci jeho nazváni *hesychasté*. Vyrozumívá se tím nevýpravný stav úplného v Bohu zatonutí, jakýsi to druh mravního opojení se opiem na východu obvyklým a spojených s tím nevýslovných vnitřních slastí, opojení to, jakovéž vyzrálo na žáru slunce indického a ve hrůzných hrobových pustinách za egyptickými Thebami. Tato praxis jižních pásem vnikla i v samotu Athosskou. Učitelem tohoto indického quietismu jmenuje se opat Simeon. Ve tmavé cele musí vyznavač těchto mátoh, hlavu maje k prsoum skloněnou, stále a neodvráceně zraky své k pupu upírati, kdež se mu konečně objeví oslňující světlo, přímý to výron božstva, ježto ozařovalo samého Krista na hoře Tábor; pozírání na toto světlo oblívá náplní veškerého blaha. Pozírání toto k prsoum a pupku musí tak dlouho potrvati, až se pozírajícímu zdaří, vypátrati místo, kde jest srdce a sídlo duše. Nauku tuto obhajoval na synodách tytýž i přísný asket,

Digitized by Google

arcib. Solunský, Řehoř Palamas; hlavním jejím odpůrcem stal se kalabrijský mnich Barlaam, jenž časté o ní míval hádky s Palamem. Na synodě k rozhodnutí rozepře této r. 1341 v Cařihradě svolané bylo učení hesychastův schváleno, úplně prý se srovnávající s nejvyššími církevními autoritami. Po smrti císaře Andronika (umř. roku 1341) obrátila se císařovna Anna se svým rádcem, patriarchou Janem Kalekasem proti hesychastům; arcibiskup Palamas, jenž nepřestal jich učení hájiti a schvalovati, konečně jat a uvězněn. Císař Jan Kantakuzenus svolal v též záležitosti opětnou synodu, kdež neblahé spory po deset let trvající (1341—1351) konečně vyrovnány. Na těchto synodách vyčítali odpůrci hesychastův těmto jakožto nejohyzdnější potupu lnutí k messalianismu, čímž vyrozumívá se sekta bogomilův.

Po vyvrácení Cařihradu a moci byzantické vítěznou zbraní Osmanův (1453) bylit to povýtečně *slovanští* knížata, jenžto velikodušně podporovali kláštery na sv. hoře, jmenovitě panovníci Srbska, Bulharska, v Moldavě i ve Valašsku, později v Rusku udělovali tamějším řeholníkům štědré dary, nějakou živelní pohromou postižené a porouchané kláštery podporujíce, neb jich na nově budujíce. Ba i Turci sami šetřili samostatnost a posvátnost hory Athoské, proti níž se jenom jedenkráte vydrancováním tamějších klášterův r. 1534 prohřešili. Tak přečkala sv. hora všechny svízely, a kdežto byzantická říše se dávno v zříceniny sesula, vypíná se z pradávných časův s vítězným znamením kříže na svém temeni sv. hora až do našich dnův, skvělý to památník zbožné mysli dřevních předkův a slovanského národa.

Mezi 20 velkoopatstvími jest 6 původu *srbskobulharského*: Chilantari, Zografu, Simopetra, St. Paul, Xenophu a Russico; 8 jiných: St. Gregoriu, Karakalu, Dochiarion, Kutlumusi, Xeropotamos, Pontokratoros, St. Dionys a

Digitized by Google

Lavra povstalo dary knížat z *Jas* a z *Bukurešti*; nad to jest ještě 6 opatství od různých zakladatelův: Iwiron, Protaton, Esphigmenu, Philoteu, Kastamonitu a Stauronikita. V nejnovější době těší se ze zvláštní přízně i podpory carův ruských veliký a bohatý klášter Vatopédi.

Sv. Basil z Kapadocie (umř. 379), dobře znaje hlubokou touhu po samotě a po mlčelivosti v povaze lidské, roztřídil ve své řehole, kteráž jest základem veškerého řeholního života na Východě, řeholníky ve tré kategorií čili stupňův: klášterníkův, anachoretův čili poustevníkův a asketův. Kdokoliv obmýšlí vzdáliti se obtížného hlomozu světského, rád by však při tom žil ve společnosti bratří stejně s ním smýšlejících, vstupuje do jednoho svrchu jmenovaných klášterův a stává se *klášterníkem*. Nelibuje-li si někdo v takovéto větší společnosti, touží-li po přísnější ještě samotě, takýto vyvoluje sobě zvláštní od kláštera vzdálené obydlí, avšak ku klášteru příslušící; takový nazývá se *anachoretem*. Za takéto obydlí složiti musí dotyčnému klášteru jistou sumu. K domečku anachoretovu patří podle řeckého zákona chrám se zvony vedle aneb na blízku téhož příbytku vystavený, dále pak vinohrad, zelniště, ořechové, třešňové a jiné stromy, aby odtud čerpal zbožný nájemník i pramen své výživy i své pracovitosti. Anachoretům povoleno jest, presovati révy, jichž byli sami odchovali, péci sobě čerstvý chléb a živiti se vůbec stravou, v klášteře mateřinském obvyklou. Anachoret přebývá s jedním neb se dvěma společníky pod jednou střechou; mnich však třetího stupně, dokonalý to *samotář* (*ἀσκητής*) považuje veškerou společnost lidskou v jednom a témž příbytku za obtížnou a za překážku vyšší dokonalosti. Samotáři tito přebývají na libě romantických stráních křovin stále se zelenajících, při spádech švitořivých vod, v tichých záklestinách zádumčivých lesův ve zvláštních břečtanem ověnčených celách. Živí a šatí se

Digitized by Google

jenom prací svých rukou. Révy otáčející se okolo zdí těchto osamělých chatrčí, malé pole pro odchování luštin, třešně, fíky, kaštany, hrušky a suchar — to dostačuje k obživě dokonalého takého mistra a zápasníka na bojišti křesťanské spravedlnosti. Dotčené ovoce a hrozny v letě nashromážděné, na kousky rozřezané a ve vedru slunečním usušené činí potravu jeho v době zimní, požívát jí jedenkráte za den se suchým chlebem a vodou. V hodinách od modlení uprázdněných pletou tito samotáři provazy a třásně k šatům z vlny, tolikéž rohožky a slunečníky, vyřezávají lžíce a střenky ze dřeva, kříže, růžence a obrazy z rohů, upravují růžový olej a jiné esence z bylin Athosových pro lékárny, tkají, pletou, šijí, vážou knihy, malují obrazy svatých aneb přepisují knihy liturgické, zaměňujíce výplody tyto svých rukou v klášteře, k němuž jich cela přísluší, aneb na bazaru v městysi Karyaes za suchar, oděv a jiné potřeby. V neděli pak a ve svátek sestupují se svých cel lesem a křovinami při zvučném vyzvánění zvony ku klášternímu chrámu, aneb putují ku blízké kaple anachoretův, aneb zůstávají ve vlastním chrámečku, kde posvěcený mnich z pobřežního konventu mši sv. slouží. Neboť jsou na hoře Athoské zvláštní místa, právě ta nejluznější krásy, kdež cely tyto přísně od sebe oddělené přece mezi sebou tvoří jakousi lesní osadu, mající chrámeček společný ve svém středu. Takéto osadě samotářův říkají *Skiti* neb *Askitirion* (od slovce *σκέω* neb *ἀσκέω*), jednotlivá chatrč jmenuje se *Kellion* neb Kellaeon, a obyvatel její *Kelliot*. Nejproslulejší mezi těmito askitiriemi jsou: Kerasia, Kapsokalyvia a Hagia Anna.

Počet všech obyvatelův sv. hory nesnadno zevrubně udati. Jest prý jich všech, totiž řeholníkův, anachoretův i asketův i s laiky sluhy a řemeslníky nejvýš 6000 osob, počet jich prý nikdy neklesl pod 4000. Tito však nejsou

Digitized by Google

nikdy všichni pohromadě; neboť mnichové Athoští nedávají své pozemky v nájem, nýbrž ze svého středu odesýlají tam své údy k dozorství a k vedení dotyčných záležitostí. Je-li ten či onen ze mnichův zvláště zběhlý ve psaní a čtení, používá se ho tytýž jakožto diplomatického agenta v Soluni, v Athenách aneb i ve Fanaru v Cařihradě.

Co do *vnitřní správy* těší se Athos z takéto nezávislosti, jakou požívají knížectví srbské a moldavovalašské. Vládu tureckou representuje Bostandši v Karyaesu přebývající. Nalezá se tu jako v Evropě vládní výbor, svobodnou volbou každoročně se obnovující, rozpočet, o němž ročně se hlasuje, rozvržení daní, ale žel i deficit a dluhy. Dluhy povstaly nesmírnými daněmi, jež se po řeckém boji o samostatnost národní na sv. horu uvalovaly. Museli mniši prodati zlaté a stříbrné nádoby, drahokamy, ba dotknouti se i samých uložených kapitálův, pak učiniti vypůjčky na veliké úroky, jichž splácením přetížena jest až dosud velká Lavra. Nyní prý vyžaduje veřejná správa ročního vydání 500.000 piastrův čili milion stříb. grošů. K uhražení těchto potřeb musejí dle hlav přispívati jednotlivé kláštery, i anachoreté a kellioté.

Toť v povšechných rysech řeholní život na sv. hoře, k nížto upřeny jsou zbožné zraky veškeré církve anatolické, od Kyjeva a od zřídel Volhy, ze svobodné Hellady, z úvalův balkanských, z Ilyrska i z Černé hory. Od třech století ničeho se nezměnilo mezi mnichy Athoskými, nevznikla mezi nimi nová idea, v pravém opaku s pohyblivým i v náboženském ruchu sobě libujícím Západu. Mimo potřeby liturgické nevydáno ani krejcaru na knihy. K čemu, dokládají mnichové tamější, k čemuž knihy? Co člověku ku spasení jest potřebno, již dávno jest ustanoveno; světské bádání odvádí jenom od cesty ku spasení vedoucí a zkáza vyšla jenom od učencův a veliký od nich nepořádek, víra a křesťanská pokora nesrovnává se nikte-

Digitized by Google

rak s filosofií a s hrdým mudráctvím; v tom pozůstává přednost ústavu Athoského, že zloducha bádavosti vymítili ze srdce oddavše se s úplnou útrobou službě Hospodinově; zachovati věrouku a církevní život v prvotné podobě a čistotě i ryzosti, toť že jest úlohou posvátné jich obce, nezávislost od materielních potřeb a od úvazkův občanských jediným prostředkem k témuž cíli vedoucím.

Sem se odebral, jak již dotčeno, náš světec Štěpán Nemanja čili Simeon. Zde vystavěl znovu klášter Chilandarský, v ssutinách ležící, bohatě jej nadav a chrámem ke cti P. Marie Hromičné opatřiv. Od císaře Aleše Komnenského dosáhl nad to výsadu, aby dotčený klášter stal se majetkem knížat srbských, žádné jiné moci leč císařské přímě podřízeným; od té doby nazývá se až podnes klášterem srbským. Řeholnímu životu oddal se pod vůdcovstvím svého syna s takovou horlivostí a vynikal takovou přede všemi pokorou, že všechny své spolubratry obdivem naplňoval. V konání takýchto zbožných skutkův dokonal dni činůvplného života svého; usnul v náručí syna svého Sávy, byv svátostmi umírajících potěšen, dne 13. února 1200 ve stáří 87 let. Tentýž sv. arcibiskup Sáva dal převésti tělesnou schránku svého otce ze kláštera Chilandarského do zalíbené mu samoty u Studenice, což se stalo 21. února 1208 s velikou slávou. U Chvostna v Srbsku přišli v ústrety arcibiskupovi bratří jeho Štěpán a Vlkan s biskupy, kněžími, hegumeny a mnichy u valném počtu a s vévodami, jenžto sv. tělo byli sami nesli do kostela Studenického, kdež jej ve zvláštním dříve upraveném hrobě při velikém množství věřícího lidu pochovali. Svátek jeho slaví se dne 13. února, v kterýžto den byl duši svou Pánu odevzdal.

Digitized by Google

O cyklických kázaních.

Podává *Klement Markrab*, farář v Hobšovicích.

Cyklická kázaní mají velikou chválu v homiletice. Za zvláštní výhodu těchto kázaní pokládá se všestranná *důkladnost*, jíž se objasňují stežejné články víry a mravů, kteréžto důkladnosti ovšem nikdy se nedocílí, káže-li se o různých a nesouvislých předmětech. Pronešené o této věci mínění v těchto listech r. 1875, str. 160, poukazující na důležitost cyklických kázaní pro naši dobu, pobádá nás, abychom obšírněji promluvili o předmětu, který v praxi dosaváde náležitě oceněn není. Pravíme, že jsou *cyklická kázaní 1. vůbec prospěšná, 2. pro naš dobu zvlášť potřebná* a *3. že podstatných obtíží nikomu činiti nemohou.*

1. Důvody dovozující *prospěšnost cyklických kázaní* vůbec nejsou zajisté nikomu neznámé. Avšak dovolujeme si je nicméně uvésti, aby bylo naše pojednání úplné.

a) Z cyklických kázaní plyne nejprvé *prospěch posluchačstvu.*

Některý zajisté předmět homiletický jest tak závažný a důležitý, že nelze o něm promluviti v jediném kázaní. Má-li se mluviti o něm důkladně tak, aby byly pojaty jeho cena a užitek, všecky jeho částky a důsledky, nutno ho rozděliti na tolik řečí, kolik logických částek obsahuje. Vezměme si za příklad nauku o svátosti sv. pokání. Z které stránky má se kazatel tohoto předmětu chopiti, chce-li pověděti cos důkladného? Co tu předchozích poznámek, co pojmů dogmatických, co praktických pokynutí! Rádi bychom znali toho umělce, který by dovedl promluviti o takovém rozsáhlém a mnohotvárném předmětu — řádně a důkladně — v jednom obyčejném kázaní! Ovšem i to jest jakási souvislost, když na některou neděli neb

Digitized by Google

neb svátek každý rok pravidelně stejný předmět sobě obéřeme a po každé ho vykládáme z jiné stránky. Takový náhled má Špachta ve své homiletice (dílu II. str. 61). Ale může-li působiti takováto, celá léta zahrnující, souvislost na důkladné poučení posluchačstva, zvláště považíme-li, že nesedí každý kazatel od vysvěcení až do hrobu na jednom místě, a že nemá snad už ani jediný z posluchačů v hlavě, co slyšel na kázaní před rokem neb i delší jestě dobou.

Tento účel, prospěti soustavnými řečmi posluchačstvu a utvrditi je ve známosti sv. víry, vedl ode dávna všecky horlivé kazatele k tomu, aby aspoň čas od času cyklická kázaní zařídili. Tak si počínali zvlášť slovutní kazatelé náš Rychlovský a slovinský Slomšek.

b) Z cyklických kázaní plyne *prospěch i kazateli samému.* Jak často bývá i lepší kazatel v rozpacích, coby si měl vybrati za předmět své řeči. Zvlášť pak začátečníkovi jak nesnadno bývá vybrati z hojnosti myšlenek tu, která by byla vzhledem k jeho postavení a síle nejpříhodnější! A kdo delší čas na kazatelně pracuje, aniž by si byl vytknul hned z počátku jistý postup a soustavu, jak snadno oblíbí sobě jisté myšlenky, k nimžto každou chvíli se vrací, an opět z druhé strany o některý předmět celý čas ani slovem nezavadí. Z této náchylnosti k tak řečeným obecným místům (loci communes) prýští se pak ono věčné moralisování, pro které nejeden katolík na kázaní vůbec zanevře. Všem těmto nesnázím a vadám vyhne se kazatel, káže-li častěji v cyklech; předmět jest již napřed vytknut, látka v určité meze směstnána a mravoučné důsledky jsou dle povahy cyklu vždy jiné a jiné. A čím více píle bylo vynaložiti kazateli na řádné provedení cyklických kázaní, tím více okusí radosti z užitku, který budou přinášeti jeho řeči lidu věřícímu.

Digitized by Google

2. Tento obecný prospěch plynoucí ze soustavných kázaní stal se pro *naši dobu nutnou potřebou.*

a) Dokud chodila na *odpolední křesťanská cvičení* dospělejší mládež, dokud i dospělí hojné v nich mívali účastenství, vykládalo se i sv. náboženství cyklicky, probral se celý katechismus aspoň ve dvou letech. Tím způsobem seznámil se lid se všemi články víry a mravů, ba i s posvátnými obřady, a to v postupu a souvislosti. Nyní jest jinak. Zkusili jsme to sami na několika osadách a proto pravíme z přesvědčení, že bývalá návštěva křesťanských cvičení v nynějších poměrech docíliti se nedá. Nechať kněz sebe důtklivěji rodičům, mistrům a hospodářům na srdce klade, jak prospěšná a potřebná jsou mládeži křesťanská cvičení, nechať sebe horlivěji a půvabněji křesťanská cvičení zařizuje, nějaký hlouček lépe smýšlejících vždy se sejde, ale ohromná většina nedbá. Náhledy vyslovené o křesťanských cvičeních v tomto časopise r. 1876 (str. 354) a v Blahověstu r. 1876 (str. 380) zdají se býti velmi praktickými, ale k žádoucímu cíli nepovedou; hráz církevní poslušnosti jest duchem času prolomena, a samojediná horlivost kněžstva zhoubného proudu netečnosti nikterak nezastaví. Nemíníme tím tvrditi, že by bylo lépe neplýtvati silou a nekonati křesťanských cvičení; myť sami s obnovenou silou o tuto veleužitečnou věc se zasazujeme! Ale my máme nicméně to přesvědčení, oč jsme usilovali prvé při řádné návštěvě křesťanských cvičení, toho že se musíme domáhati nyní v dopoledních kázaních, aby totiž věřící lid důkladně nabyl známosti o sv. náboženství a v této důkladné známosti silnou nalezál záštitu před nevěrou a lhostejností, těmito úhlavními vadami časovými. Z čehož patrně vysvítá, že, chceme-li své kazatelské poslání v nynější rozechvěné době řádně zastati, cyklicky kázati *musíme.*

Digitized by Google

b) Jsmeť zajisté my kazatelé *vůbec povinni*, jak dí Amberger v dílu III. str. 93., „podobni jsouce moudrému staviteli, nejprvé starý rum odkliditi, pak hluboký základ položiti a potom kámen s kamenem spojiti, až by došla duchovní stavba svého dokonání. Jako rozsévač musíme nejprvé roli připraviti a zorati, pak símě zasíti a jeho klíčení, vzrůst a dozrání podle svých sil podporovati."

Mámeť tedy již dle svého kněžského povolání tu povinnost, abychom nikoli po různu a nahodile, staré s novým, těžké s lehkým míchajíce, ale v přirozeném postupu lid Bohem svěřený vyučovali. Čím více naléhá na nás tato povinnost v době, kde náboženská nevědomost takřka na nejvyšším vrcholi se octla, zplodivši nejzáhubnější pro Církev odpůrce — nevěru, lhostejnost a bohopusté mravy! Nežádá-li ten náš ubohý lid, který ještě chrámy navštěvuje, ač již duchem světa v mnohém ohledu jest porušen, nežádá-li on vším právem, abychom pracovali, seč jsme, o jeho vymanění ze záhubné poloosvěty? A jak jinak vštípíme mu důkladnou známost sv. pravd i prostředků k jich obhájení a plnění, ne-li soustavným vyučováním?

3. Jest sice pravda, že při zařizování cyklických kázaní *rozličné obtíže* se vyskytují. Ale tyto obtíže jsou vesměs nepodstatné; některé jsou pouze *domnělé*, jiné, ač pravdivé, *nejsou* přece *nepřekonatelné*.

a) Mnozí namítají, že těžko uspořádati cyklická kázaní tam, *kde více pracuje kazatelů*. Tážeme-li se proč, odpovídají nám, že nelze docíliti v té věci vzájemného dorozumění. Arcit kde není jednomyslnosti v duchovní správě, tam vůbec všecka práce málo prospěje a tudíž i působení na kazatelně. Avšak tohoto neblahého různění, kteréž rozvoji království Božího nejvíc vadí, my nikterak na mysli nemáme. Neboť mluvíce o zásadě vycházíme ze

Digitized by Google

stanoviska idaalního. A protož nikterak nechápeme, proč by i tři a čtyři kazatelé vespolek cyklus uspořádatí nemohli? Za příklad slouží májová pobožnost, missie a exercicie. Ostatně nechceme se vzdávati naděje, že horlivému knězi vždy bude možno získati vlažného neb svéhlavého spolupracovníka pro lepší náhled, poukáže-li náležitě na neocenitelný prospěch soustavných kázaní.

b) Jiní opět praví: „Jestli na osadě *pouze jeden kněz* a koná-li střídavě ranní a velké služby Boží, jest pokaždé aspoň z většího dílu jiné posluchačstvo a nelze tudíž na cyklus ani pomysliti.“ Na to odpovídáme: Kde kněz takový zachovává pořádek, že ranní a velké služby Boží po celý rok pravidelně se střídají, tam nechať má cyklus buď v ranních výkladech nebo v předpoledních kázáních. Lepší aspoň jakási souvislost nežli zcela žádná. V tomto smyslu jediné jest možno cyklicky kázati tam, kde přes veliké usilování nelze získati pro společné dílo svého spolukazatele. Ostatně zavládá nyní na mnohých osadách ten obyčej, že, kde jediný kněz se nachází, kromě svátků a zvláštních památek stále bývají ranní služby Boží. Ospravedlňují-li tento obyčej závažné časové neb místní okolnosti, na př. příliš skrovné účastenství při velkých službách Božích na malých osadách venkovských anebo nepatrná vzdálenost od větší osady, kde se konají po celý rok dvoje služby Boží, může se zachovávati. V tom případu pobádá kněze již zásada rozmanitosti, aby aspoň čas od času cyklicky kázal.

c) Opět jiní namítají: „Cyklická kázaní mají tu vadu, *že s významem neděle neb svátku nikterak nesouvisí* a zvláště s epištolou neb s evangeliem jen s tíží spojiti se dají.“ Tak se ovšem zdá, mluvíme-li o cyklických kázaních jen povrchně. Ale podle našeho mínění mají míti vždy takový předmět, který by se srovnával s církevní dobou, t. j. s liturgickou myšlenkou v té době převláda-

Digitized by Google

jící; jinak by byla taková kázaní neprospěšná. A takový-li mají předmět, pak není ani nejmenší obavy, že by nebylo lze snadno je spojiti s perikopami. Nejsouť zajisté ani perikopy jen tak nahodile vybrány aneb bez ladu a skladu na celý rok církevní roztříděny. Mezi perikopami a liturgickou myšlenkou jest vždy úzké spojení, jak vykládá Špachtova homil. (v dílu II. str. 191). Proto by se mělo spracovati vlastně každé kázaní na základě povšechného obsahu perikopy a nikoli podle několika slov z kontextu vytržených.

Nesmíme také spustiti se zřetele, že netřeba užívati k cyklům vždy a výhradně látek katechismových. Mohouť se uspořádati soustavná kázaní i na základě povšechného významu zasvěcených dnů, aniž by se souvislost zřejmě osvědčovala. Takové řeči mají se přednášeti dle svrchu (sub 2. b.) řečeného po celý rok.*)

Vynasnažili jsme se, abychom objasnili v těchto řádcích věc, kteráž nyní více než kdy jindy vstupuje na mysl každému duchovnímu správci uvažujícímu své těžké postavení v přítomné kritické době. Že cyklická kázaní vůbec prospěšná, pro nynější pak dobu nezbytnou jsou potřebou, o tom nelze ani dost málo pochybovati. Záležíť jediné na tom, abychom, překonajíce všecky domnělé neb skutečné obtíže, které by mohly vaditi tomuto směru posvátného řečnictví, bez váhání se dali do díla záslužného a spasitelného.

---

*) Důkaz jsme hleděli podati ve svých „Nedělních kázaních", kteráž bohdá r. 1877 tiskem vyjdou (v „knihovně kazatelské" redakcí far. B. Hakla, nákladem Fr. A. Urbánka.)

Digitized by Google

„Nový Zákon“ křesťanské Akademie.

Podává *Jos. Jireček.*

Pan farář v Morech u Podbořan, P. Josef Dobicer, v září 1876 křesťanské akademii daroval vzácný rukopis, jenž v sobě prvotně obsahoval celý Nový Zákon. Nyní schází první list, tak že se text začíná slovy „se gev wespani a řka Josefe sy, dawiv“ (Mat. 1, 20). Po evangeliích následují epištoly sv. Pavla „k Římenínóm, k Koryntóm, Galatóm, k Efesóm, k Filipenským, Kolocenským, Laodycenským, k Tessalonycenským prvá“ i předek druhé, jelikož po slovech: „Abyšte se odtrhli od wšelikeo“ (3, 6) ostatek textu jest odtržen.

Kodex psán jest na pevném dužném papíře bez vodního znaku, jenž skládán byl ve složkách střídavě o 10 a 14 listech. Z první (10listové) složky zachovalo se jen 9 listů, z osmé (14listové) zůstal jen jeden list. V celku čítá rukopis 82 listy. Nyní má 10 cm. 6 mm. šířĺ a 15 cm. zvýší, ale prvotně byl papír mnohem větší; teprv při poslední vazbě značně obříznut.

Písmo na každé straně provedeno ve dvou sloupcích 3 cm. šíří a 11 cm. 6 mm. zvýší; v každém sloupci čítá se 50, k zadu i 60 řádků; na 2 cm. tedy připadá 9—10 řádků. Řádky vepsány jsou mezi liniemi, jakož i celý sloupec liniemi obhrazen jest. Již z těchto rozměrův souditi lze o zvláštní drobnosti písma, která v skutku překvapuje. Mimo tuto zvláštnost pozorovati neobyčejné množství zkratkův. Inkoust je barvy tmavohnědé. Počátečná písmena jednotlivých kapitol, ba někdy i stránek provedena jsou mnohočlennou kresbou pérovou, jejížto vnitřní prostory střídavě vyplněny jsou barvami, zejména žlutou, zelenou a červenou. Namnoze však počátek kapitol naznačen toliko červenou větší písmenou, a i ta

Digitized by Google

druhdy všelijak bývá vyozdobená. Věty od sebe rozděleny jsou červenými tečkami. Taktéž červeně po stranách sloupcův naznačeny jsou oddíly v kapitolách písmenami abecedními (k. p. v 3. kap. evang. sv. Lukáše a—j) a vztahy k souhlasným místům biblickým. Počátky jednotlivých částí vždy rozlišeny jsou první literou, v barvách vkusně vyvedenou, od nížto se dolů i nahoru roztáčejí arabesky mnohobarevné. Bylo by záhodno, aby rukopis v této příčině oceněn byl od některého znalce staročeských miniatur. Po evangelium sv. Jana je odstavec, jenž naznačen přípiskem: „Skonana gsu Čtenie Swateho Jana Ewangelisty a milačka Kristowa, Gemužto chwala a čest powšecky wieky wiekow am.“ a pod tím bezmála 4 cm. prázdného místa. Sic jinak nikde není žádného sledu po osobním působení písařovu. Pravopis jest Husův. Ukázkou stůjtež zde dva kusy z kapitoly 12. z evangelia Svatojanského*) u věrném otisku, kromě zkratků, které sem naznačil položitým písmem.

Tehdy G. před šesti dni welikonocy přigide do Betanie. kdež gest byl lazar vmřel. gehož gest wzkřiesyl G. Y včinichv gemu tu wečeři. a marta služieše. ale lazar bieše gedeu zsedicych snim zastolem. Tehdy Maria wzemši libru masti drahe. znardu učiniene čiste. ý mazala nohy Gežišowý. a vtře wlasy swymi nohy geho. a dom se naplní zwonie tee masti. Tehdy wece gedeu z včedlnikow geho. gidaš škaryotský. genž gmiegieše geho zraditi. Proč ta mast nenie prodana za tři sta peniez a nenie dana chudým. A to gest řekl ne proto bý gemv byla peče o chudych. Ale že zlodieg bieše a miešečky mage. a ty wiecý ktere gim posielachv nosieše. Tehdy wece gim G. Nechte

*) Výňatek tento vybral sem proto, že slouží k porovnání s několika texty, ježto otištěny jsou v mé rozpravě: „O českém prvotním překladu sv. evangelií.“ (V Praze 1859.)

Digitized by Google

gie ať gi zachowa ke dni pohřebi me. Neb chude vždycky mate ssebu. ale mne newždycky budete mieti. Tehdy pozna zastup mnohý zžidow. že tu gest. y přigidechv. Netoliko pro Gežiše. Ale aby lazara widiely. gehož byl wzkřiesyl zmrtwych. Tehdy myslechv kniežata kniezska aby lazara zahubili. Neb mnozý zžidow proň odcháziechu a wieřiechv w Gežiše. . . .

Wiere wiere prawi wam. Gedne ač zrno obilne padna wzemi nevmře. ono samo ostane. Pakli vmře, mnoho vžitku přinese. Kto miluge swu duši. ztrati gi. Akto nenawidi duše swe wtomto swietie. wživot wiečný ostřieha gie. Ač mi kto služi, nasledug mne. A kdež ia sem. tv y sluha moý. Pakli mi kto posluži. pocti geho otec moý. Nynie duše ma zarmvtila se gest. Otče spas mie zteto hodiný. Ale proto sem přišel w tuto hodinv. Otče oslaw mie. Tehdy přigide hlas znebe řka. Oslawil sem a geštie (*červeně přetrženo i připsáno* opiet) oslawim.

Již to jedno místo postačí, aby se ustanovila recense, z kteréž kodex akademický jest přepsán, a věk, kdy rukopis asi byl zpořízen.

Není zde místa, abych se rozpisoval o povaze staročeských textův Nového Zákona. Jediné tolik připomenu, že překlad evangelií, jak sem jinde byl zjistil, pochází všecken z jednoho prvotního pramene, ačkoli se valně rozešel působením přepisovačův. Nicméně za XIV. a XV. věku nejvíce rozšířen byl ten text, ježto se nalezá v rukopise musejním z l. 1422 (Palacký-Šafařík ve spise Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache. Prag 1840, str. 119 atd.) v rukopise pražské universitní knihovny z l. 1465 (Jireček o prvotním překladu sv. evangelií), v evangeliáři tak řečeném Tetovském (týž v Čas. Mat. Moravské 1875) a j. Dobrovský nazývá jej první recensí, ač nikoli právem.

Digitized by Google

Z další recense, která se zachovala v rukopise kapituly mikulovské, l. 1406 psaném, (týž v Čas. Českého Musea 1872) není v kodexu akademickém ani stopy. Také z recense podbiskupím Rokycanovým M. Lupáčem provedené ničehož se tu nenalezá.

Mám za to, že recensi tato schválena byla církevní autoritou za XIV. věku, za doby arcibiskupa Arnošta, kterýž vůbec uvedl pořádek v církevní čtení české. Iniciativě jeho a Karla IV., jakož nepochybuji, děkujeme za upravení passionálu, za překlad Života otcův egyptských, pak za překrásný Život Krista Pána, za schválení českého textu Nového Zákona, a jistě i za sepsání jiných kněh obsahu náboženského, které se nám z oné doby zachovaly.

Podle obsahu, písma a pravopisu nelze jinak souditi, nežli že kodex akademický psán okolo polovice XV. věku, asi za krále Ladislava Pohrobka.

Excindováni příjmů farních.

V §. 21. zákona ze dne 7. května 1874 o vnějších poměrech právních církve katolické takto se nařizuje: „V případě přefařeni ztrácí dosavadní farář všecky nároky na takové dávky, k nimž *osadníci co tací* jsou zavázáni, pokud se tomu neprotiví důvody na soukromém právu založené aneb pokud při samém přefařeni nebylo jinak smluveno. S tímtéž obmezením všude, kde přefařeni už dříve se stalo, nicméně však předešlému faráři právo na zmíněné dávky bylo ponechánо, budiž právo to přenešeno, avšak tím spůsobem, aby nynější farář na svém osobním právu k vybírání oněch dávek zkracován nebyl.“

Nařízení tohoto §. bylo doposud na četných místech ve skutek uváděno, avšak při výkladu téhož §. objevily

Digitized by Google

se nesnáze, kteráž teprv r. 1876 rozhodnutím nejvyššího *správního dvoru soudního* byly uklizeny. K lepšímu vyrozumění budtež oba případy dopodrobna uvedeny.*)

1. Při upravování far za Josefa II. byla obec Šönwald (na Moravě) vyloučena z farní osady Guntrámovické (Guntersdorf) a ustanoven v Šönwaldě kaplan lokalní. Nicméně zůstaly faráři Guntrámovickému některé dávky, zejmena *desátek* 92 měr žita a 92 měr ovsa, jejž Šönwaldští až do r. 1873 do Guntrámovic odváděli. Teprv následkem zákona ze 7. května 1874. §. 21 bylo od vlády rozhodnuto, že onen desátek se má odváděti lokalistovi Šönwaldskému.

Proti tomu rekuroval farář spolu s patronátním úřadem (arcibiskupa Olom.) k moravskému c. kr. místodržitelství a posléze k c. kr. ministeriu kultu a vyučování, byl však všude odmrštěn. Konečně obrátili se rekurenti ku správnímu dvoru soudnímu, kterýž 26. října 1876 o o záležitosti té jednal.

Správní dvůr záležel z předsedy svob. p. z Stählin-u a 4 votantů, dvorních rad Morice ryt. ze Šmerlingů, Strangfelda, Erharta a Altra. Žalobníkem byl Dr. Frant. Nedomanský, právní tajemník arcibiskupa Olomúckého, ministerstvo kultu zastupoval odborní přednosta Dr. Lemayer.

V žalobě se uvádí, že excindování desátku v tomto případě není ospravedlněno, jelikož desátek není břemenem, které se „osadníků co takových" týká, nýbrž jakožto břemeno věcné lpí na rozličných pozemcích k osadě Guntrámovické přináležejících, při čemž nebere se pražádný zřetel na bydliště ani na náboženské vyznání majitelův. Mimo to může se farář Guntrámovický odvolati také na důvod ze soukromého práva plynoucí, jelikož od zřízení lokalie Šönwaldské fara Guntrámovická desátek každoročně

*) Die „Olmützer Zeitung" 1876. č. 51. a 58.

Digitized by Google

dostávala a tudíž vydržením let právních se vykázati může. Posléze i k tomu poukázáno, že se v dotčeném případě nejedná o žádné přefaření, protože lokalista nebyl investován, bez procesu kanonického může býti jinam dosazen a dle zásad duchovního práva jen provisorně a pod vrchním dohledem faráře kostela mateřského duchovní správu obstarává.

Naproti tomu pravil p. dr. Lemayer, že prý desátek jest břemeno „osadníkům co takovým“ uložené; že jindy ovšem každý jej odváděti musel, kdo měl pozemek na osadě farní; ale za nynějších poměrů nemůže prý s ohledem na zákony interkonfesionalní nižádný jinověrec k odvádění podobných dávek býti přidržován. Kdo farní funkce vykonává, mějž také příjmy. Stát uznává pouze formalní rozdíl mezi lokalií a farou, lokalie mívá menší příjmy a menší objem než fara, ale lokalista vykonává všecky funkce tak jako farář. Vláda prý nikterak to neschvaluje, že lokalisté se neinvestují a že snadno mohou jinam býti přeřazeni, je prý to porušením zákona (!) a vláda prý by jistě zakročila, kdyžby jí takový případ byl oznámen. Říšské radě byla prý už podána předloha, aby ve srozumění s ordinariaty rozdíl mezi lokaliemi a farami byl úplně zrušen.

Dvorní rada Alter se táže, zdaž lze dokázati, že farář Guntrámovický jest také parochus Šönwaldský a jaké úkony jurisdikční v Šönwaldě vykonává; načež Dr. Nedomanský odpověděl, že lokalista Šönwaldský není samostatným správcem duchovním, podlehaje dozoru faráře Guntrámovického.

Soudní dvůr správní po půlhodinné poradě prohlásil rozsudek, jímžto *zrušen* jest výnos c. kr. ministeria osvěty. V důvodech odzvláště vytknuto, že odvádění desátku jest povinnost s držením pozemku spojená, břemeno věcné, které majiteli se ukládá, byť on sám na

Digitized by Google

osadě nebydlel a tudíž nikoli břemeno, jež „osadníci co tací“ plniti jsou povinni, jelikož dle §. 35. zákona ze 7. května 1874 osadníky jsou jen ti katolíci, kteří na osadě přebývají. Z těch důvodů nesmí desátek z fary Guntramovické na lokalii Šönwaldskou přenesen býti.

2. Na základě téhož §. 21. ze 7. kv. 1874 mělo se státi přenesení *jistiny vyvazovací* asi 1200 zl. r. m. Dle souhlasných výnosů okresního hejtmanství Víškovského, c. kr. místodržitelství Moravského a c. kr. ministerstva osvěty měly z příjmů fary Pustoměřské vyloučeny a novým farám ve Studnici a Krasensku přiděleny býti dvě jistiny vyvazovací a sice 632 zl. 54 kr. konv. m. pro Studnici a 517 zl. 22 kr. pro Krasensko.

Naproti výnosu ministerskému rekuroval arcikněz a farář Pustoměřský k nejvyššímu správnímu dvoru soudnímu, kdež záležitost ta dne 15. prosince 1876 byla vyřízena.

Soudní jednání konalo se za předsednictví svob. p. ze Stählinu; zpravodajem byl dvorní rada Dr. Alter, ministerstvo osvěty zastupoval tajemník ryt. ze Spaunu, arcikněze Pustoměřského poslanec na říšské radě Dr. Fanderlík, advokát Olomúcký.

Dr. Fanderlík snažil se dokázati, že dle §. 21. jen takové dávky ze staré fary na novou přeneseny býti mohou, které posavad trvají a sice jakožto dávky osadníků. Avšak důchod z vyvazovací jistiny nelze nazvati dávkou osadníků, neboť osadníci důchod ten neodvádí; důchod onen záleží v úrocích z vyvazovací jistiny, kteroužto jistinu representuje vyvazovací obligace; obligace ta však jest majetkem farního beneficia.

K tomu odvětil ryt. Spaun, že prý jistina vyvazovací má svůj původ v desátku, že jest equivalentem desátku, kterýžto (desátek) jest dávka osadníků; a jelikož desátek musí býti excindován, má se totéž státi také s equivalentem desátku.

Digitized by Google

K námitce té pravil Dr. Fanderlík, že se zde nejedná o vznik jistiny vyvazovací, kteráž nyní činí jistinu zcela samostatnou a nikterak nezáleží na tom, jaké změny ta která jistina prodělala. Stalo se nejednou, že vyvazovací obligace k farnímu beneficium přináležející byly se svolením církevních i světských úřadů prodány a za utržené peníze zakoupeny pozemky aneb farní reality zmeliorovány. Dle náhledu ministerstva muselo by se v takovém případě excindovati, ale jest otázka: Co se má excindovati? Takové příklady dokazují, že názor ministerstva vede ad absurdum. Ostatně není desátek dávkou osadníků co takových, jak nejvyšší správní dvůr soudní už v záležitosti Guntrámovické zcela jasně rozhodnul.

Porada soudního dvoru trvala celou hodinu, načež předseda prohlásil rozsudek: Rozhodnutí ministerstva ze dne 4. července 1876 o excindování vyvazovacích jistin fary Pustoměřské neshoduje se se zákonem a tudíž se *zrušuje*. Z důvodů vysvítá, že správní dvůr soudní neuznává jistinu vyvazovací za dávku osadníků.

Ryt. Spaun namítal ještě, že prý za takových poměrů celý §. 21. jest illusorní. Správní dvůr odmítl tuto poznámku jakožto k věci nenáležitou podotýkaje, že zákonodárcové mohli jasně i se vysloviti, kdyby místo „dávky osadníků“ (Parochialleistungen) byli řekli: „Příjmy z dřívějšího okršku farního.“ Jelikož ale zákon tak nepraví, nelze ani desátek ani jistiny vyvazovací excindovati.

Redakce.

Digitized by Google

KRONIKA.

Kapitolní otázka Olomúcká.

Církev katolická nečiní rozdílu mezi národy světa v tom smyslu, aby jednomu nadržovala, jiným pohrdala; ona také nečiní rozdílu mezi rozličnými třídami či vrstvami téhož národa neb země, nelichotí se k vyšším, aby nízkými pohrdala. Každé důstojenství v církvi od ostiaria až do papeže přístupné jest a má býti každému synu církve, ať se narodil v chatě žebrácké anebo v paláci královském.

Vážilať sobě církev arci šlechtictví rodů vznešených, zvlášť tenkráte, jestli biskupové a kněží šlechticové vynikali učeností a příkladným, bezúhonným životem; avšak nikdy nesrovnávalo se to s duchem církevního zákonodárství, aby celá řada míst v některé diecési, obzvláště v korporaci tak vznešené, jako jest kapitola stoliční neb metropolitní, se ponechávala výhradně jenom šlechticům, s vyloučením všech jiných kněží, byť o diecési a církev sebe zasloužilejších.

Proto s radostným uspokojením vítáme potěšitelnou zprávu, že římská kongregace super negotiis extraordinariis dne 16. listop. 1876 pronesla rozsudek: Že kanovnická místa při Olomúcké kapitole metropolitní *nejsou výhradně pro šlechtice* založena, že tedy nadále nesmějí býti vesměs šlechticům vyhražována a že *nešlechtici* nesmějí se z nich budoucně vylučovati. Sv. Otec Pius IX. sám již také toto rozhodnutí potvrdil.

Tak zvěstují některé listy Moravské, dokládajíce, že sv. Stolice vyslovila spolu přání, aby s ohledem na to, že fakticky bývali po delší dobu šlechtici samojediní v kapitole té, aspoň ze slušnosti (ex aequitate) se několik míst kanovnických šlechticům vyhradilo; v tom směru má prý Nuncius papežský ve Vídni s vládou vyjednávati.

Redakce.

Spolek ku podpoře nemocných kněží v Meranu.

Tyto dni byly nám zaslány stvrzené stanovy nově založeného spolku „*Priester-Krankenunterstützungs-Verein*",

Digitized by Google

jehož sídlo se nalezá v *Meranu*, diecése Tridentské, v Tyrolsku. Protektorem prvním jest J. cís. výsost korunní princ arcivévoda Rudolf, druhým biskup Tridentský. Účelem jednoty jest: přijímati churavé kněží, kteříby pro plicní neduh chtěli zimní dobou v Meranu pobyti, do zvláštního kněžského pensionátu (a dokud pensionát zřízen nebude, opatřovati je svobodným bytem, bezplatným ošetřováním a lékařskou pomocí) aneb aspoň penězy je podporovati. Zakladatelem spolku stává se, kdo 100 zl. složí, členem pak, kdo najednou dá 20 zl. aneb ročně 1 zl. platí. Zámožnějším kněžím poskytne se v pensionátě byt a strava za přiměřenou náhradu. Také kněží jiných diecésí mohou se státi členy téhož spolku a již i z Čech se někteří přihlásili.

Těšíme se tomu, že zásada svépomoci, která u nás v Čechách dala vznik prospěšnému spolku sv. Josefa, také mezi bodrými Tyrolany kořeny pustila a přejeme spolku Meranskému hojného zdaru, aby jeho přispěním nalezlo postrádaného zdraví hojně kněží, na něž náboženská matice nyní spíše braním než dáváním pamatuje.

Redakce.

Podvod při smíšeném manželství.

Jaké nesnáze nastaly pro katolického pastýře duchovního následkem zákona ze dne 31. pros. 1868, jímž za státně platné prohlášeno jest smíšené manželství před pastorem protestantským uzavřené, o tom dovoluji si ze své zkušenosti tento příklad sděliti.

Nevěsta A. M. byla jindy katolického náboženství, avšak odpadnuvši k protestantismu stala se zarytou nepřítelkyní katol. víry. Táž si r. 1876 učinila známost s katolíkem C. L., splodila s ním dítko a pak se chtěli vzíti. Nejprv rozhlašovali, že se dají pouze před pastorem oddati. Pak ale přišli k faráři katolickému, dali cautiones opportunas, smlouvu i reversy, ženich přišel na katechismus, ano přistoupil i ku sv. zpovědi a ku stolu Páně, tak že farář byl o upřímné vůli ženichově zcela přesvědčen a nikdy by se byl nenadál, co se dále stane. Po třetí prohlášce najednou oznámil ženich: že se dá pouze od pastora oddati. Za záminku uvedl, že pastor nechtěl jich po třetí prohlásit, dají-li se oddati u katolického faráře. Byla tedy celá komedie (zdaž z návodu cizího? skoro za to máme) nastrojena pouze za tím úče-

Digitized by Google

lem, aby katolický farář hanebně byl oklamán, tak aby všecky prohlášky předsevzal. K tomu cíli nelekal se nešťastný ženich ani nejhroznějšího podvodu — svatokrádežného přijetí sv. svátostí! *A. Š.*

Quomodo datur „pax" in missa solemni?

Ritus celebrandi Missam X. 8. dicit: „Diaconus a dextris (celebrantis) genuflexus expectat pacem: et cum celebrans osculatur altare, ipse se erigens simul osculatur illud extra Corporale, et a Celebrante dicente: „*Pax tecum*" complexus accipit pacem *sinistris genis sibi invicem appropinquantibus*, et ei respondet: „*Et cum spiritu tuo.*" Postea iterum Sacramento in altari adorato, vertit se ad subdiaconum retro post Celebrantem, et *similiter* dat ei pacem. Subdiaconus etc."

Itaque mos alicubi vigens dandi pacem modo prorsus saeculari, osculandi se scilicet labiis duabus vel tribus vicibus, rubricae non est conveniens.

Jos. Bartůk,
zámecký kaplan v Cholticích.

Mše sv. de Requiem.

Věřící žádají přečasto tak zv. „černou" mši sv. v dny, kdy toho rubriky nedovolují. Duchovní přichází tu do kollise, najmě když věřící poučení srozuměti nechtějí, na jiné kněze, kteří takové „vrtochy" nemají, poukazují, jsou-li to lidé bohatí aneb dokonce snad i patroni chrámu a beneficia. Nebylo by za panujících smutných poměrů hmotných duchovenstva záhodno, aby nejdůst. ordinariaty vymohly u apošt. stolice privilej, by se mohla mše sv. de Requiem sloužiti také tenkráte, když připadají duplicia minora v našem direktáři? *Jos. Bartůk.*

Douška redakce. S přáním tuto projeveným úplně souhlasíme za to majíce, že by apoštolská Stolice snadno k dotyčné žádosti pp. biskupů přistoupila.

Digitized by Google

Slavnost nejsv. jmena Ježíš.

Nebylo by přiměřeno, aby slavnost nesv. jména Ježíš konala se na den Obřezání Páně? Připadla nám tato otázka při úvaze následujících okolností:

1. Spasiteli jméno Ježíš skutečně dáno bylo v den jeho obřezání;

2. slušelo by snad lépe v ten den oslavovati toto nejsv. jméno, nežli židovský obřad obřízky;

3. započíná se tím dnem nový občanský rok; i bylo by to duchu Církve zcela přiměřeno, kdyby se počínal nejsv. jmenem Ježíš;

4. na nejsv. jméno Ježíš udělují se odpustky a mnoho věřících přistupuje tu ku správě Boží a ke stolu Páně. Jak přiměřeno bylo by toto přijetí svátostí a obdržení odpustků v poslední den v roce aneb na nový rok, kde každý by činil s duší svou celoroční pořádek, jsa k tomu velice rozpoložen řečí duchovní, kteráž na ty dny bývá provázena největší sdílností!

5. Církev sv. užívá všech možných prostředků, by hříšným zvykům a obyčejům učinila přítrž. Tak zavedla v poslední dny masopustní výstav nejsv. Svátosti oltářní, a tak by i odpustky nejsv. jména Ježíš přenešené i s touto slavností na první den v roce byly nejlepším kazijedem proti pohanskému hýření v noci novoroční.

Jos. Barták.

Vyznamenání duchovenstva v Čechách obvyklá.

Již několikráte byli jsme z rozličných stran vybídnuti, abychom v „Čas. Duch." stručné objasnění podali těch vyznamenání, jichž nejdůst. pp. biskupové naši zasloužilým kněžím udělují. Neboť ač se zdá, že vlastně objasnění takového zapotřebí není, dovolujeme si poukázati k tomu, že v jiných diecésích o těchto vyznamenáních buď ničeho nevědí aneb pravého ponětí o nich nemají; čtouce pak zprávy osobní o duchovenstvu českém také v německých listech uveřejněné (k. př. v „Salzburger Kirchenblatt") snadno připadají na mylné výklady; tak n. př. nejedni se domnívají, že když některému knězi se udílí „Collare canonicorum", týž má právo nositi fialový neb červený kolár po spůsobu kanovníků kapitol stoličných neb kollegiatních. Také nemohou pochopiti význam „sy-

Digitized by Google

nodalií" nebo „expositorium". na př. ti, kdož byvše alumny v semináři Solnohradském nejen expositorium a synodalie, nýbrž také dependence, jakých u nás jen kanovníci užívají, nosili! Dovolujeme si tudíž v krátkosti podati několik slov o zmíněných vyznamenáních; je-li náhled náš v něčem nepravý, neopomine zajisté ten nejdůst. Ordinariat, který věci jinak rozumí, nás o něčem lepším poučiti. Synoda provincialní z r. 1860 nic o těch věcech nepraví.

Vyznamenání nejobyčejněji se v Čechách (i na Moravě) naskytující jsou tato:

1. Titul *čestného rady konsistorního.* S vyznamenáním tím spojen jest dle našeho obyčeje název „Reverendissimus" a právo nositi Expositorium canonicale. Dle starého politického zřízení škol §. 5. bylo nařízeno, aby se titul konsistorních radův dávati všem děkanům čili vikářům, to se až posavad obyčejně zachovává. V Budějovické diecési však jsou všickni vikářové skutečnými radami konsistorními.

2. Titul *Notáře arcibiskupského neb biskupského.* Za Karla IV. obdrželi klerikové, kteří se stali notáři, právo zhotovovati listiny veřejně platné, a pověřovati jich kopie čili opisy. Nyní ovšem pověřování biskupského Notáře nemá platnost před úřady světskými, ovšem ale před úřadem a soudem duchovním; listiny Notářem pověřené, podpisem a pečetí jeho stvrzené, mají víru při každém církevním úřadě, obzvláště v procesu kanonickém. Notářové mají právo nositi pečetní prsten, na němž vyryt jest klobouk se třemi po obojí straně dolů splývajícími střapci, uprostřed pak začáteční písmeny jmena Notářova. Obyčejně nosívají Notáři též třírohý klobouk se zlatým střepením.

3. Titul *osobního děkana.* V Čechách zachoval se zvyk, že farářové větších měst (někdy i menších míst) se nazývají děkany; jelikož právo to s beneficiem jest spojeno, nazývají se děkany realnými. Jsout to nazvíce místa taková, kde jindy se nalezala sídla vikariatních čili děkanských úřadův. Jakožto vyznamenání dává se titul děkana někdy i jiným farářům, a zovou ze tito děkany osobními. S titulem děkanským není pražádné právo quoad vestitum vel ornatum spojeno, zejmena nemohou nositi ani expositorium ani prsten, jestli jinak práva toho nenabyli.

4. *Expositorium canonicale,* kteréž se také jinak nazývá „Collare canonicorum". Vyznamenání to dává

Digitized by Google

knězi právo, aby na talára nosil široký na ramena splývající límec z černé látky. Spolu však per consuetudinem ten, kdo má právo nositi Expositorium, může též užívati Synodalií. Expositorium takové přísluší původně kanovníkům kapitol stoličných a kollegiatních, a odtud název: canonicale neb collare canonicorum.*) Expositorium mohou nositi konsistorní radové skuteční i titulární, členové sboru doktorského v Praze, farářové měst Pražských, představení semináře Pražského, poenitenciáři u sv. Víta v Praze a jiní, jimž v jednotlivém případě biskupové vyznamenání to byli udělili.

5. Titul *osobního faráře* poskytuje právo nositi synodalie a podíl bráti v synodě diecésní.

6. *Synodalie.* Pražská synoda z r. 1605 nařizuje: „Parochi omnes vestem exteriorem usque ad talos demissam gestent, quae laxiores etiam manicas habeat.“ Od těch dob zavládl v Čechách obyčej, že farářové nosí nad obyčejnými přilehajícími rukávy taláru ještě poloviční, až k loktům sáhající, široké a otevřené rukávy, jimž dán název Synodalií, jednak proto, že tak na Synodě nařízeno, jednak i z té příčiny, ješto dle obecného zákona církevního všickni farářové oprávněni jsou každé synody diecésní se súčastniti. Vedle farářů přísluší právo synodalií též vikářům čili vikaristům při katedrálních a kollegiatních kapitolách; mimo to dávají nejdůst. Ordinariaty vyznamenání také katechetům a kaplanům, udělujíce jim spolu právo diecésní synody se súčastniti. *Redakce.*

Rozkol ve Švýcarsku.

Švýcarsko už v 16. století opičilo se po Němcích v díle náboženské licho-reformace, a krutostí i bezohledností svou předčili tehdejší rozkolníci své sousedy Německé. A táž povaha Švýcarů i nyní v 19. století poznovu na povrch vystoupila, zplodivši rozkol nový, který vrchole svého nalezl v ustanovení — *starokatolického biskupa.*

Starokatolíci přijali ve Švýcarsku název „*křesťansko-katolické církve národní*“ a konali „synodu“ v Oltenu, při

*) Výraz „collare“ nehodí se tak dobře jako Expositorium, jelikož jsme zvyklí kolárem nazývati nákrčník, jejž klerikové nosí, bílý límeček na něm připevněný majíce.

Digitized by Google

kteréž kněží i nekněží v počtu 158 mužů se shromáždili a většinou 117 hlasů zvolili sobě starokatolického *biskupa*; jmeno jeho jest Eduard Herzog. Týž byl katolickým knězem a profesorem theologie v Lucernu, odtud jakožto starokatolický pastor šel do Krefeldu (v Prusku), odtud jakožto pastor do Oltenu, načež stal se profesorem fakulty starokatolické v Bernu, brzy též pastorem tohoto města. Dne 18. září 1876 byl Ed. Herzog v Rheinfelden v Argavě na biskupa posvěcen od starokatolického biskupa Reinkense, jenž se k tomu cíli z Bonnu do Rheinfelden dostavil. Jak daleko lidé ti už dospěli, jeví se zračitě v listině úřední, kteráž o volbě jmenovaného biskupa Herzoga byla zhotovena. Neboť listina ta prohlašuje papeže Pia IX. se všemi biskupy za odpadlíky a vyslovuje trest klatby nad nimi všemi, Herzoga však za jediného zákonitého biskupa Švýcarské národní církve uznává. Při svěcení složil Herzog v ruce Landamana Augustina Kellera (zuřivého odpůrce katolické církve) přísahu na svaté Evangelium, že státních zákonů švýcarských bez výminky bude poslušen a že nižádné jiné ani církevní ani světské vrchnosti poslušenstvím se nezaváže.

Pravověrní katoličtí biskupové Švýcarští: Marilley (biskup Lausanský), Greith (biskup sv. Havelský), Lachat (b. Basilejský), Willy (světící b. Churský), Jardinier (b. Sittenský); Bagnoud (b. Betlehemský, opat sv. Maurice), Fleury (jener. vikář v Ženevě) vydali společně ku konci září 1876 otevřený list pastýřský, v němž Herzoga za odpadlíka od pravé církve a za biskupa neplatně posvěceného, pokutami církevními stíženého prohlašují a bolest svou nad rozkolem projevují, zodpovědnost však na ty uvalujíce, kdož se stali původci oněch roztrzek.

Doposud nebyla také žeň rozkolnického biskupa příliš požehnaná. Z biskupství Basilejského přidružilo se k němu 11 kněží, za to však z diecésí Lausanské, Ženevské, Sv.-Havelské, Churské a Sittenské ani jediný; všickni jiní „národní kněží“ jsou cizáci z Francie, Německa, Italie, Polska i z Ameriky přivandrovalí. Mnoho-li věřících ta národní církev čítá, na jisto udati nelze; tolik však víme, že ani starokatolíci sami neodvažují se počet svůj ve Švýcarsku páčiti nad 85.000. Zbývá tedy ještě přes 1,000.000 katolíků věrných, kteří ve Švýcarsku při všelikém protivenství a pronásledování, jež jim od několika let vytrpěti jest, neustávají k církvi své a duchovenstvu jejímu se hlásiti a kteříž bohdá ani teď si víru tu

Digitized by Google

násilně vyrvati nedají, byť se rozkolníci pod ochranou státních úřadů Švýcarských sebe usilovněji o to namáhali.

Redakce.

Akademie křesťanská.

Počet členův Akademie dostoupil v lednu t. roku na 2820.

V sezeních ředitelstva v lednu 1877 konaných předložen a vyřízen jest *rozpočet* příjmů a vydání Akademie na r. 1877 a schválen tímto způsobem:

Příjmy Akademie obnáší úhrnem . . . 4282 zl.

Vydání:

I. ředitelstva v zájmu *celé* Akademie . . 3308 zl.

II. pro jednotlivé sekce:

1. při sekci *vědecké*, na 7. a 8. sešit „Časop. duchovenstva“	359	559
vypsaná cena	200	
2. při sekci *hudební*, služné učiteli zpěvu	540	640
nájemné 50 zl., doplatek na piano 50 zl.	100	
3. při sekci *umělecké*, subvence „Methodu“	200	205
pro spolek Düsseldorfský 5 zl. . .	5	
4. při sekci *archeologické*, subvence „Methodu“	200	500
knihovna odborní a ubražení deficitu	300	
suma vydání	5212 zl.	

Jeví se tudíž schodek 930 zl., kterýž mimořádně pro letošní rok byl povolen, a o jehož krytí ředitelstvo se postará.

Dne 23. prosince 1876 poctil J. Eminencí nejdůst. p. *kardinal arcibiskup* Pražský místnosti Akademie svou vzácnou přítomností a vyjádřil svou úplnou spokojenost. Také nejdůst. p. světící biskup Dr. *Karel Prucha* dne 13. prosince m. r. navštívil místnosti akademie i ústav paramentní a školu zpěvní, kdež k žačkám právě přítomným povzbuzující slova promluvil.

Odbor umělecký.

V kanceláři Akademie křesťanské lze dostati nejnovější *fotografii* J. Eminencí nejdůst. p. kardinala Švarcenberka ve formatě velkého folia. Podobizna jest velmi

Digitized by Google

zdařilá, provedena v dílně p. Eckerta. Vrchní pastýř náš vypodobněn v slavnostném rouchu kardinalském, pod podobiznou čte se autografovaný podpis. Cena obrazu jest 3 zl., s poštovní zásilkou 3 zl. 30 kr.

Odboru svěřeny byly ku provedení stavba chrámu v Nižebohách farnost Budyňská), jakož i úprava chrámů ve Mšeně, Stráži, Bělici; mimo to četné paramenty, obrazy, kalichy a ciboria, Boží hroby, oltáře, korouhve.

LXV. seznam
údův a účastníkův Dědictví sv. Prokopa.

(Vklady od 1. září 1876 do 3. ledna 1877.)

P. T. páni:
Frant. *Opatrný*, kaplan v Rakovníku 10 zl.
Frant. *Schulz*, kaplan v Žlebích 15 zl.
Karel *Matouš*, kaplan v Dobřichově 10 zl.
Frant. *Štědrý*, kaplan na Peruci 10 zl.
Václav *Fortner*, kaplan v Nejdeku 25 zl.
Filip *Konáš*, kaplan v Ondřejově 10 zl.
Tomáš *Kouba*, katecheta měšť. škol v Blatné 10 zl.
Frant. *Snopek*, kooperator ve Velké na Mor. 5 zl.
Josef *Bartoník*, kaplan v Nové Vsi na Mor. 5 zl.
Jan *Hlasivec*, kaplan v Novém Strašecí 5 zl.
Ervín *Kolář*, kněz ř. premonstr. na Strahově 10 zl.
Jan *Ježek*, kaplan v Křečovicích 5 zl.
Jan *Chlupáč*, kaplan v Lošanech 5 zl.
Jan *Buchtele*, kaplan ve Vodňanech 10 zl.
Jan *Marek*, kaplan v Kouřími 5 zl.
Frant. *Žáček*, kooper. na Zbraslavi 5 zl.
Frant. *Chaloupecký*, kaplan v St. Kolíně 10 zl.
Frant. *Hradil*, kooper. v Kateřinkách 10 zl.
Josef *Berger*, kněz arcid. Olomoucké 10 zl.
Antonín *Symerský*, kaplan v Lipníku 5 zl.
Frant. *Kvítek*, kaplan v Třebíči na Mor. 10 zl.
Frant. *Schindler*, prefekt sem. v Kroměříži 5 zl.
Jan *Prieher*, alumnus 3. r. v Budějovicích 40 zl.
Václav *Hlavatý*, katecheta real. škol v Rakovníku 10 zl.
Josef *Hůlka*, kněz diec. Budějovické 40 zl.
Libor *Scholz*, kooper. v Libotíně na Mor. 10 zl.
Frant. *Palla*, kooper. ve Střílkách na Mor. 5 zl.

Digitized by Google

Josef *Opp*, farář v Slavětíně 10 zl.
Kařel *Trnka*, kaplan v Hostouni, d. Buděj. 10 zl.
Karel *Matějka*, farář v Těchonicích 10 zl.
Jakob *Hodr*, kněz ve vyš. úst. u sv. August. ve Vídni 10 zl.
Jan *Kubíček*, kaplan ve Veselí 10 zl.
Karel *Kotrbelec*, kooperator v Pouchově 5 zl.
Ondřej *Otáhal*, kooper. v Laškově na Mor. 5 zl.
Václav *Havlík*, bohoslovec v Hradci Králové 10 zl.
Jan *Láska*, dr. th., prefekt v Kroměříži 10 zl.
Jan *Šlégr*, kaplan v Přístoupimi 10 zl.
Hubert *Ettl*, kněz ř. kapuc. v Olomouci 10 zl.
Josef *Grim*, bohoslovec v Hradci Králové 10 zl.
Josef *Smělý*, kaplan na Slivici 10 zl.
Vendelín *Honěk*, kaplan v Černošíně 10 zl.
Josef *Habiger*, kooper. v Jalubí na Mor. 5 zl.
Augustin *Brzobohatý*, kaplan v Nové Vsi na Mor. 10 zl.
Antonín *Přikryl*, kooper. v Želechovicích na M. 5 zl.
Jan *Konečný*, bohoslovec I. r. v Brně 5 zl.
Josef *Lekavý*, rolník v Dolních Bojanovicích 20 zl.
Jan *Kolouch*, bohoslovec v Brně 10 zl.
František *Drašar*, bohoslovec v Brně 5 zl.
Fabian *Roháček*, pokladník Děd. sv. Cyr. a Met. v Brně 10 zl.
Placidus *Mathon*, redaktor Školy B. S. P. v Brně 5 zl.
Martin *Michna*, farář v Dolněmčí 5 zl.
Rafael *Hák*, farář v Jedovnicích na Mor. 5 zl.
Jan *Ptáček*, kooper. ve Veselím na Mor. 5 zl.
Alois *Picka* v Dolních Kounicích na Mor. 5 zl.
Apolonie *Petulová* v Nečicích na Mor. 10 zl.
Teresie *Kladenská* v Kosticích na Mor. 5 zl.
Václav *Bezděk*, I. kaplan v Čáslavi 15 zl.
Josef *Ulč*, kaplan v Rokycanech 5 zl.
Jakub *Šponar*, kaplan v Zelnavě 10 zl.
Matěj *Batha*, kaplan u sv. Vojtěcha v Praze 5 zl.
Norbert *Horáček*, kněz ř. premonstr. na Strahově 10 zl.
Tomáš *Prusík*, kaplan v Louňovicích 10 zl.

V Praze dne 3. ledna 1877.

František Srdínko,
pokladník.

Digitized by Google

Literární oznamovatel.

Blahověst. Hlasy katolické. Redaktor a nakladatel: *František Srdínko*, kanovník kolleg. kapit. Staroboleslavské, ředitel kn. arcib. semináře i stud. konviktu, skutečný kn. arcib. notář, pokladník Dědictví sv. Prokopa atd. 1876. (Ročník 26.) V Praze tiskem kn. a. kněhtiskárny za Rohlíčka a Sieverse. Str. 488. Cena 3 zl. (s poštou 3 zl. 50 kr.)

Pro každého, kdo bude později psáti církevní dějiny naší doby, nejen velevítaným, ale naprosto nutným pramenem jsou a zůstanou ročníky „Blahověsta", kterýž všelikých poněkud důležitějších zjevů církevního života bedlivě si všímá a je, ať tak dím, katalogisuje na svědectví budoucím věkům, kterak církev katol. v Čechách působila a kterak strádala v době nynější. Konalat se r. 1876 poprvé v Čechách slavnost blah. Anežky Přemyslovny; „Blah." přinesl k oslavě její pastýřské listy nejd. pp. biskupů, básně, řeči, příspěvky k biografii, zprávy o úctě v rozličných krajinách té světici prokazované. Navštívili Prahu hosté vzácní, kard. Ledochovski a Nuncius papežský Jacobini: jejich příchod a uvítání věrně vypsáno. Konaly se ve vlasti missie, stavby a opravy chrámů, otevřen v Praze spolkový sál katolický, počaly se zřizovati spolky matek křesťanských, podány jiné četné důkazy náboženského života; hojná o tom svědectví v „Blah." jsou vytištěna. Bojovalit křesťané proti Turkům; i tohoto boje a náboženských zájmů Slovanů jižních pilně si „Bl." všímal. O kmetu ctihodném na prestolu sv. Petra sedícím, o nátiscích, jež v Německu snášeti jest kněžstvu i věřícím, o protivenstvích, ale spolu úspěchu církve ve všech téměř světa dílech hodnověrné a poutavé zvěsti sděleny. Mile zaznívají v uších našich slova sv. Otců církevních a spisovatelů starého věku, sv. Basilia, Petra Chrysologa, Řehoře Nysenského, sv. Bernarda, sv. Maxima, Jana Klimaka (překladem Vlčka, Desoldy, Čapka). Poučení čerpáme též z homiletických řečí jiných, pro obecenstvo širší nebo pro mládež uchystaných, původních i přeložených. Nemalou cenu nejen pro zábavu, nýbrž i pro poučení a povzbuzení k vytrvalosti křesťanů v boji nynějším má historická povídka „Malagrida a Pombal" z 18. sto-

Digitized by Google

letí, kteráž líčí protivenství církve v Portugalsku, zejmena pronásledování řeholí; taktéž povídka z dob husitských: „Přerušené oddavky“ (od V. Beneše) dává zdařilou illustraci hanebných ukrutenství, jež se tehdáž páchaly ve vlasti naší. Vypravování o „Jiříku z Lobkovic a dceři jeho Evě“ (323) ukazuje, jak trudné poměry pro katolíky panovaly za Rudolfa II. Poučné jsou též historické úryvky o konvertitovi Frommovi (393), o světícím biskupu Pražském Janu Dlouhoveském (411) a vypravování o „Pražském Jezulátku“ (429), kteréž také o sobě zvláště tiskem vyšlo.*) V povídce „Od pouti k pouti“ (353, V. Pakosta) velmi dovedně znázorněny jsou následky slepých vášní, v povídce pak „Vina a pokání“ (153) vylíčena velká cena dobrého svědomí. Prosaické články protkány častěji básněmi a legendami z péra V. Štulce, Fr. Douchy, J. Vlčka, V. Pakosty, B. Hakla, Růženy Hubertové a jj. „Paběrky“ velmi vhodně ku kázaním upotřebiti se dají. Četné spisy posouzeny neb ohlášeny v literárním oznamovateli; mimo to zůstal „Blah.“ hlasatelem změn osobních duchovenstva, jakož i Dědictví S. Prokopského a S. Janského. Zaslužuje „Blah.“ obsahem tak bohatým i slohem prostonárodním a ryze církevní tendencí všeliké pozornosti nejen duchovenstva, ale i věřícího lidu a vždy hojnějšího rozšíření. *Redakce.*

Cecilie. Časopis pro katolickou hudbu posvátnou v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Majitel, vydavatel a redaktor: *Ferd. Lehner*. Ročník 3. Z kněhtiskárny Cyr.-Methodějské v Praze 1876. Str. 100. Cena 2 zl.**)

Method. Časopis věnovaný umění křesťanskému. Orgán odborů pro výtvarná umění a archeologii Akademie křesťanské v Praze. Majitel, vydavatel a redaktor: *Ferd. Lehner*. Ročník 2. Z kněhtiskárny Cyr.-Meth. v Praze 1876. Str. 148. Cena 2 zl.**)

Oba jmenované listy zastupují celkem tři odbory křesťanské Akademie; Cecilie odbor hudební, Method

*) V arcib. kněhtiskárně za 12 kr. lze brožůrku tu dostati.

**) Pro činné členy Akademie obnáší jak při „Cecilii“ tak při „Methodu“ (odebírá-li člen Akad. jenom *jeden* z obou časopisů) předplatné 1 zl., pro přispívající členy 1 zl. 50 kr.

Digitized by Google

odbor umělecký a archeologický. Nebyla to snadná práce aby jediný redaktor zastupoval zájmy hudby církevní a při tom církevního umění i starožitností; ale oba právě dokončené ročníky svědčí, že neunavná píle, s jakouž redaktor po mnohá leta bedlivému studium oborů právě jmenovaných se oddal, bez výsledku zdárného nezůstala. Pomocí „*Cecilie*“ razí se cesta takovému zpěvu a hudbě chrámové, kteráž zákonům církve odpovídá a ku vzdělání věřících směřuje; jsouť místa dosti četná, kde zásady Cecilií hlásané už si cestu proklestily a skutkem se staly; jest naděje, že i jinde se tak stane. Hudební přílohy každému číslu připojené značně k tomu napomáhají. Objasnění a poučení dává se hojně a srozumitelně o předmětech důležitých na př. o zákonodárství církevním hudby se týkajícím, o rytmu ve skladbách církevních, o pedagogické důležitosti zpěvu. Z četných míst vlasti naší i jiných zemí dávají se pozoruhodné zprávy o zdárném pěstování zpěvu církevního, o znamenitých slavnostech hudebních, jakož i důležitější úkazy literatury hudby posvátné náležitého ocenění docházejí. — V „*Methodu*“ nejzáslužnějším, jelikož pro ne-umělce nejprospěšnějším jest důkladné, illustracemi objasněné pojednání redaktorovo o slohu stavitelském a rozmanitých jeho útvarech, pak vypsání pokladu Sv. Vítského, taktéž s vyobrazeními. Zajímavé jsou životopisy Michel Angela a Führicha, popis chrámu z věku starokřesťanského, restaurace Pražského chrámu u sv. Vojtěcha, jakož i přehojné zprávy o činnosti křesťanské Akademie v uměleckém a archeologickém odboru; k tomu připojeny zprávy o jednotě S. Vítské a stavbě velechrámu, jakož také o stavbách neb obnovách kostelních jinde vykonaných. Máme za to, že s ohledem na důkladnost článků jakož i na jemné a umělé provedení obrazů může se Method směle po bok stavěti každému časopisu cizojazyčnému o umění jednajícímu. Oba jmenované časopisy jsou pro vzrůst a zdar Akademie křesť., jakož také pro žádoucí opravu posvátné hudby a pokrok umění církevního velepotřebné a zasluhují tudíž všestranné podpory a náležitého ocenění. *Redakce.*

Christliche Akademie. Organ des Vereines „Christliche Akademie zu Prag“. Redakteur und Herausgeber: *Edm. Langer.* I. Jahrgang 1876. Druck der Cyrillo-Method'schen Buchdruckerei. S. 98. Cena 50 kr.*)

*) Na rok 1877 obnáší předplatní cena 1 zl., pro činné

Digitized by Google

Německý orgán Akademie má obtížnou úlohu; kdežto v jazyku českém zastoupena jest Akademie třemi listy, musí „christl. Akad.“ všecky 4 odbory a jich zájmy zastupovati a to na obmezené prostoře 6 archů. Redaktor katech. Langer s velkou obezřetností úloze té dostál. Podával ať nejen v každém měsíčním čísle stručný přehled činnosti Akademie, ale uveřejnil též některé pozoruhodné články, jako: Zákonodarství církevní o varhanách, praktická pokynutí o hře na varhany; Co jest věda katolická? O umění církevním; o paramentním ústavu křesť. Akademie; o Božích hrobech; o klíčích a soustavě not i reformě hudby. Mimo to „Christl. Ak.“ sdělovala čtenářstvu svému obsah nejdůležitějších článků „Časop. Duch.“, oznamovala spisy, hudebniny, práce umělecké; podala zprávu o schůzi jednoty Cecilianské, úmrtí Führichově atp., tak že musíme uznati, že redakce nešetřila práce, aby německé obecenstvo s činností Akademie seznamovala a spolu k dosažení účelu této Akademie i v širších kruzích vydatně napomáhala. Úprava listu jest velmi slušná.

Redakce.

Dějiny knihtiskařství na Moravě od vzniku jeho až do roku 1621 od Dra. *B. Dudíka*. V Brně. Nákladem vlastním 1876.

Correspondenz Kaisers Ferdinand II. und seiner erlauchten Familie mit P. Martinus *Becanus* und P. Wilhelm *Lamormaini* kaiserl. Beichtvätern S. J. Von Dr. *B. Dudík*, O. S. B. Wien. Gerold 1876.

Neunavný a s pravou benediktinskou pilností pracující dějepisec moravský, Dr. B. Dudík, kněz kláštera benediktinského v Rajhradě na Moravě vydal nedávno dva právě uvedené spisy, kteréž pro dějiny Moravy a Čech značný význam mají a jejichž přečtení všem milovníkům vlasteneckého dějepisu snažně odporučujeme. Nebo první (český) spis dosvědčuje, že to byli *biskupové Olomoučtí*, kteří knihtiskařství první na Moravu uvedli; druhý spis podává nám stručný životopis osoby, kteráž vlivem svým

---

členy Akademie 50 kr., pro přispívající 75 kr. Při tak skrovné ceně jest žádoucno, aby zvláště němečtí členové Akademie list ten všemožně podporovali.

Redakce.

Digitized by Google

do dějin českých mocně zasahala. Jestiť to zpovědlník císaře a krále Ferdinanda II., *Vilém Lamormaini.*

Co do prvního spisu, poráží v něm pan spisovatel dosud na mnoze panující domněnku, že humanismus byl první příčinou zavedení knihtiskařství na Moravu; nebo ač už v letech 1466—1484 mistr Řehoř Pražský o Virgiliu na universitě pražské přednášel, přece do roku 1484 nevydán tiskem žádný starý klasik a teprv dvě leta později (1486) vyskytuje se jakožto nejstarší moravský tiskopis kniha kostelní, totiž „Agenda biskupství olomouckého". „Tudíž," dí p. Dr. Dudík dále, „nikoli humanismus, nobrž nutná potřeba pro rozšíření knih k službám církevním slušících povolala první typografy na Moravu. A poněvadž také knihy toliko diecésním biskupem autorisované na světlo se vydávaly, samo sebou patrno, že tisk toliko s povolením biskupským vykonán býti mohl, a takto že jedině olomoučtí biskupové o zavedení tiskařství na Moravě zásluhu mají. *Církev katolická a nikoliv humanismus poskytla moravským tiskařům první výdělek.*" Bez pochyby zapravovaly jednotlivé farní kostely, pro kteréž agenda určena byla, výlohy tiskové, avšak biskup musil nejprvé typografy povolati, pak takové nařízení učiniti, aby se jen tištěné agendy užívalo a musil se také o skládání potřebných příspěvků na tisk postarati. *Jan Vitič*, olomouckého biskupství administrator, rodem z Prostějova na Moravě, jenž od r. 1476 do r. 1482 byl biskupem velkovaradinským a posledně jmenovaného roku od krále Matiáše do Olomouce poslán byl, aby biskupství z bídného stavu vybavil a svým duchem i učeností církvi katolické na Moravě k staré platnosti dopomohl, musí za prvního uvoditele kněhtiskařského umění na Moravu považován býti.

Jeho snažnou péčí vyšla v *Brně* pro farní duchovenstvo velmi potřebná kniha „*agenda* secundum chorum Olomucensem" a po dvou letech 1488 vydána v Brně tři díla, uherské dějiny od Thurocza a 2 právnické knihy. V témž roce (1488) vyšla tiskem avšak v Bamberce ještě jiná velmi potřebná kniha kostelní „missale Olomucense." Brzo potom dal biskup Olomoucký *Turzo* r. 1499 v Brně dvě díla vytisknouti: „Psalterium Olomucense" a statuta diecésní synody rok před tím ve Vyškově blíže Brna držané. Z prvotisků v Brně tehdáž vytištěných uvádí p. Dr. Dudík deset.

Digitized by Google

Napotom přestěhovala se tiskárna z Brna, kde 14 let byla, do Olomouce, kde na biskupu *Tursovi*, milovníku klasických studií, měla štědrého mecenáše. Z prvotisků v Olomouci vytištěných udává p. spisovatel osm, mezi nimi i dílo: „Institoris Heinr. Fr. Sancte romane ecclesie fidei defensionis clippeus adversus Waldensium seu Pikkardorum heresim“ (1501); z kteréhož díla jde na jevo, že tenkráte sekta českých bratří, proti kterým tento spis dominikána Jindřicha Institoris polemisuje, valně na Moravě se byla rozmohla, jsouc pány moravskými velmi podporována. Novotami náboženskými v Německu, kteréžpod ochranou pánův tuzemských do Moravy vnikaly, nabývala sekta dotčená nového přírůstku a pod záštitou rozličných pánův moravských vznikaly nové tiskárny v hlavních sídlech sekt, jako na př. v *Mikulově*, kde v rocích 1526 a 1527 tištěno 17 německých spisů novokřesťenců, zvláště spisův Hubmaierových podporou Leonharda a Jana z *Lichtensteina*. Z Mikulovské vznikla *prostějovská* knihtiskárna, kde v českém jazyku vytištěni jsou r. 1527 „Jana *Dubčanského* neb *Habrovanského* listové bratřím Boleslavským poslaní“. Tento pán (Dubčanský) založil na svém statku Habrovanech zvláštní sektu a zřídil si v dědině jemu poddané, Lulči blíže Brna, svou vlastní tiskárnu, kteráž tam od 1530 až do r. 1537 potrvala. Přivrženci jeho, jsouce v nauce o večeři Páně Zvingliánům a v nauce o ospravedlnění Osiandristům podobni, nazýváni „*Habrovanskými*“. Ze spisů v Lulči tištěných uvádí p. Dr. Dudík pět, mezi nimi i apologii učení sekty této.

Velmi důležito jest zaražení tiskárny v *Náměšti* v bývalém Znojemsku, ve které vytištěna 1533 první česká mluvnice od Beneše *Optáta z Telče* a Petra *Gzela z Prahy*, jakož i jejich překlad nového zákona věnovaný tehdejší abatyši králové kláštera na Starém Brně. Dle pravopisu jimi upraveného řídili se pak i čeští Bratři ve svých tiskopisech. Náměšťská tiskárna přešla nepochybně dědictvím na *Evančice* blíže Brna. Než se však tuto roku 1564 zřídila, založeny jsou už r. 1536 v *Olomouci* a r. 1543 v *Prostějově* obchodnické tiskárny, jejichžto díla se ve spisu p. Dudíkově zejmena uvádějí. Od r. 1601 počali se i v Brně opět pravidelně rozliční spisové tisknouti, jak vidno se seznamu kněh v díle dotčeném udaných. Řídícím duchem tiskárny z Náměšti do Evančic přenešené byl Jan *Blahoslav*, náčelník českých Bratří a překladatel nového zákona v bibli Králické. Jakož kancional jeho

Digitized by Google

tak i tento jeho překlad vytištěn poprvé v Evančicích. Vůbec vydal zde Blahoslav osm spisů, mezi nimi i „muziku“, knížku pro zpěváky. Nejvíce však proslula bratrská tiskárna v *Králicích*, vsi u Náměšti, od Jana ze Žerotína, pána na Náměšti, založená, z níž to kromě bible Králické ještě 33 jiných spisů vyšlo, kteréž všechny se v díle p. Dudíkově jmenovitě dle záhlaví uvádějí. R. 1621 zanikla tiskárna ta. Mimo to vyskytuje se od r. 1576 i ve *Velikém Meziříčí* u Jihlavy tiskárna od hraběte Jana Bedřicha z *Hardeka* pro jeho novou sektu zařízená, pak ve *Velkých Němčicích* nedaleko Brna od Václava *Závorky* založená. Výhradně katolickým zájmům sloužila tiskárna *kláštera Louckého* pod Znojmem, z níž to mnoho spisů vyšlo, z nichž 17 se zejmena udává. Jak už z tohoto přehledu vidno, jest spis p. Dudíkův nejen pro dějiny knihtiskařství, nýbrž i pro dějiny církevní na Moravě v témž občasí velmi důležit, tak že dějezpytec vlastenecký a církevní se bez něho obejíti nemůže.

Druhý obšírnější (str. 132) a německý spis pod názvem „Correspondenz Kaisers *Ferdinand II.* und seiner erlauchten Familie mit P. Martinus Becanus u. P. Wilhelm Lamormaini kaiserl. Beichtvätern S. J.“ podává nejprvé stručné životopisy obou císařských zpovědníků těchto a pak dopisy císařovy k nim v rocích 1614—1637, jakož i dopisy arcivévody Leopolda k nim v r. 1622—1632, pak zprávu (relaci) téhož arcivévody a tři zprávy P. Viléma Lamormaini-ho poslané císaři Ferdinandovi II. a posléz listy císařské rodiny a nejbližších příbuzných k Lamormainimu od r. 1615—1637. Ze všech těchto dopisů vysvítá bíledně, že oba zpovědníci veliké důvěry u dotčeného mocnáře požívali a že obzvláště Lamormaini ve všech věcech u císařského dvoru mocný vliv měl.

První, Martin *Becanus*, jenž na mnohých místech bohovědě vyučoval a mnoho theologických ponejvíce v Mohuči tištěných spisův složil, byl jen tři léta zpovědníkem císaře Ferdinanda II. Zemřel ve Vídni dne 24. ledna 1624. Ačkoli francouzský životopisný slovník „nouvelle biographie universelle“ (v V. sv. str. 71. V Paříži 1853) o něm praví, že spis jeho „de potestate summi pontificis et regis“ od papeže Pavla V. r. 1613 do indexu librorum prohibitorum postaven byl, přece nástupce jeho v úřadu zpovědnickém, Vilém Lamormaini nerozpakoval se nauku předchůdcovu nazývati doctrinam fundatissimam, snad proto, že jeho ostatní četní spisové v Římě za přesné

Digitized by Google

uznáni a že co se spisu jeho do indexu daného týče, se úsudku Stolice apoštolské pokorně podrobil. Dne 25. února 1621 byla pod předsednictvím samého císaře a za přítomnosti knížete Eggenberského, P. Dominika, španělského karmelity a zpovědníka Becana rada držána, jak by se i v Uhřích protireformace provésti dala. Témuž Becanovi také uloženo, aby kurfürsta a arcibiskupa Mohuckého pohnouti hleděl ku schválení zásad, dle nichž se v Čechách protireformace provésti měla.

Mnohem více šíří se p. Dr. Dudík o nástupci Becanově, *Lamormainim*, jejž nazývá „zbožným, klidným, učeným a svému knížeti zcela oddaným mužem.“ Lamormaini, jehož radou se Ferdinand II. nejen při protireformaci v Čechách, nýbrž namnoze i v pouze politických věcech žičil, byl syn rolnických rodičův z vesnice la Moire Mannie v Luxembursku, odkud se strýcem svým, kuchařem u Rudolfa II. do Prahy se dostal, kde vystudovav filosofii vstoupil do řádu jezovitského 1590. Po dvě léta noviciatu v Brně přebývaje, přiučoval se češtině a zdokonalil se v ní s takovým zdarem, že později úřaduje v Praze, v kostele katechismus lidu zcela správně v jazyku českém vykládati mohl. Kromě své mateřštiny, francouzské řeči, mluvil také dokonale vlašsky, německy a latinsky. I řečtině a hebrejštině prý výborně rozuměl. Dokonav studia bohoslovná ve Vídni a vysvěcen na kněžství byl nejprvé profesorem na gymnasiu Sillinském v Uhřích, pak profesorem nejvyšších tříd gymnasialních v Praze, kde mimo to v neděli a ve svátek lidu českému v kostele katechism vykládal po dvě léta; pak byl 6 let profesorem filosofie v Štýrském Hradci a učiniv slavné sliby, stal se tamže profesorem theologie, jímžto byl až do r. 1614. Kollegou jeho byl tehdáž p. Petr *Pázmány*, jenž později pro své velké zásluhy o rozšíření katolicismu v Uhřích jmenován jsa od císaře Ferdinanda arcibiskupem Ostřihomským založil ve Vídni pázmáneum k vyššímu vzdělání duchovních z Uher. S ním zůstal Lamormaini v důvěrném spojení až do úmrtí jeho r. 1637. R. 1614 stal se Lamormaini rektorem koleje v Hradci Štýrském. Tenkráte byly Uhry Bethlenem Gáborem strašně zpustošeny, a přemnozí, zvláště katolíci ožebračeni a ze země vyhnáni jsou. P. Lamormaini ujal se těchto vyhnanců a přes 250 z nich sám ve své koleji na delší čas ubytoval a vydržoval. V Hradci zůstal rektorem až do r. 1621, v kterémž čase již mnoho se s císařskou rodinou stýkal, jsa jejím

Digitized by Google

důvěrníkem u vysoké míře. Odebíraje se do Říma r. 1621 k osmé generalní schůzi řádu svého navštívil Loretto, kde ukojena dlouholetá zbožná touha jeho a přišed do Říma poznal i kardinala Barberiniho, který r. 1623 stav se papežem pod jmenem Urbana VIII. Lamormainiho si vysoce vážil a jej nejmenoval jináče než „verum et omnibus numeris absolutum Jesu socium."

Na sklonku léta 1623 navrátiv se z Říma učiněn jest rektorem koleje Vídeňské a když brzy na to, totiž 24. ledna 1624 Martin Becanus umřel, vyvolen jest Lamormaini za zpovědníka císaře Ferdinanda II., v kterémž úřadě, jsa spolu rektorem kolleje Vídeňské, až do úmrtí panovníkova r. 1637 zůstal. Lamormaini vyžádal sobě od generala řádu svého instrukci a tento mu ji skutečné zaslal, načež Lamormaini ji hned také císaři, zpovídanci svému, ukázal. Jest to jako zevrubné zpovědní zrcadlo pro knížete a jsme p. Dr. Dudíkovi za to velmi povděčni, že nám zrcadlo to ve všech podstatných obrysech podává. Zračí se v něm pravý ideal či vzor křesťanského knížete a vyjma dvě otázky v něm obsažené, totiž: „Si permiserit haereses crescere in suis provintiis, aut non impedivit, quoad potuit, quae contra religionem catholicam fieri solent? Si haereticorum defensor vel fautor fuit?" — vyjma tyto dvě věci schválí zajisté i nevěrci všechny tam postavené otázky, zvláště pak ty, kteréž se vztahují na poměr knížete ku poddaným jako na př.: An curet, ut in suis civitatibus *floreat studium bonarum artium, copia doctorum et prudentium virorum, quorum opera in suo regimine aliqua uti possit?* An laboret, ut sui subditi habeant sufficientiam eorum, quae ad vitam sustentandam sunt necessaria, videlicet ut in sua ditione sint artes mechanicae sufficientes, item negotiatores, qui sua officia possint libere et sine impedimento exercere et civibus de necessariis providere? An conetur bonas ordinationes, statuta civitatum ac patriae observare, et ea, quae desunt ad idoneum regimen communitatis, supplere consilio sapientum? An eos, qui communi utilitati serviunt, et fideliter se gerunt in suis officiis, honoret, promoveat ac remuneret? *An jura suorum subditorum infregerit aut violarit nec terrae jura servarit?* — Otázky tyto jsou nejvýmluvnějším svědectvím, jak veliká křivda se řádu jesuitskému děje, tvrdí-li se, že co zpovědníci sváděli knížata k zanedbávání vzdělanosti v lidu a k rušení práv zemských neb soukromých a j.

Digitized by Google

Radil-li Lamormaini císaři k ráznému jednání v protireformaci, nesmíme přehlédnouti, že tehdáž všechna protestantská knížata *násilně* novoty náboženské uváděla, anobrž že málo před tím tak sobě byli počínali i dost malí páni na Moravě a v Čechách, vnucujíce svým poddaným své vlastní domněnky náboženské. Dále nesmí se přehlédnouti, že ještě nyní ve všech katolických státech tolerance v nejvyšším stupni panuje, právě ve státech, v nichž nekatolíci většinu majíce vládnou, až podnes katolíci pronásledováni a nelidsky trýzněni jsou, jako na př. v Prusku, Švýcařích, v Rusku (unité). Jestliže protestanti Gustava Adolfa chválí proto, že byl *celým* (veskrz a naskrz) protestantem, proč by to nemělo i Ferdinandovi II. ku chvále sloužiti, že byl *celým* katolíkem? Že mocnář ten od protestantů navrácené církevní jmění jen k rozšíření katolicismu užíval, bylo též zásluhou jeho zpovědníka Lamormaini-ho. Tento po úmrtí císařově učiněn byv provincialem rakouské provincie založil ještě v posledních letech svých ve Vídni velkolepý ústav k zaopatření chudých studentův, načež dne 22. února 1648 ve Vídenské kolleji ve vysokém věku (78 let stár) umřel. Tent hlavní obsah druhého spisu, jímž sobě p. Dr. Dudík, jakož i spisem na prvém místě uvedeným nové zásluhy o dějepis náš vlastenecký získal.

Matěj Procházka,
profesor gymn. v Brně.

Posvátná kazatelna. Časopis kazatelský, vydává *Beneš Method Kulda*, sídelní kanovník Vyšehradský. Ročník XIII. V Olomouci 1876. Nákladem Bedřicha Grosse. Str. 954. Cena 4 zl. r. č.

Mezi kazately, jenž pracemi do tohoto ročníku rozšířeného časopisu kazatelského přispívali, nalezáme starší a známá jména, ale i mladší síly, s plody svými ponejprv vystupující. Že mladší kazatelové lepší práce uveřejňují, jest úkaz potěšitelný, slouží to ku povzbuzení jiných a ku zvelebení umění kazatelského. — U přirovnání k předešlému obsahuje tento ročník toliko jeden *cyklus* a sice postní kázaní, mající za předmět moc víry, od *Jana Podlahy*, faráře Stáleckého; řeči ty jsou dobře promyšleny a prosloveny, obsahují také mnoho dogmatické, apologetické a časové látky a odporučují se svým praktickým směrem. Z *liturgických* kázaní nalezají se v ročníku dvé, str. 164 o významu světla v církvi a str. 867 růženec spůsobuje spásu. Tu třeba vysloviti přání, aby kazatelové liturgii

Digitized by Google

katolické, posvátným obřadům a obyčejům častěji pozornost věnovali, jest to nejen přání církve, ale i velmi mnoho užitku takové řeči přinášejí a věřící rádi je slyší. Za to obsahuje ročník více vyšších a nižších *homilií*, tak str. 1, 14, 19, 38, 112, 366, 492, 535, 732, 848, 875, 893 — a mnoho kázaní *dogmatických*, *polemických*, *apologetických a časových*, tak zejmena z těchto str. 72 o křesťanské vzdělanosti, str. 118 o pokroku, str. 417 o svobodě pravého křesťana, str. 615 o nestejnosti stavů atd. V polemice přicházejí místy výrazy ostré a upřílišené, lépe jest, když v kázaních nic takového se nenalezá. Veliký jest počet kázaní *mravoučných*, mezi nimi nacházejí se také řeči o povinnostech stavů. Bez mála všecky tyto řeči mají tu dobrou stránku, že se zdržují povšechného a povrchního moralisování, že přihlížejí ke skutečným případům a potřebám života a podávají praktická naučení a prostředky pro napravení. Ve chvalořečech *o Svatých* nalezá se kázaní na slavnost bl. Anežky České od redaktora kan. Kuldy. Mimo to obsahuje ročník více řečí *příležitostných*, *pohřebních* a p. V celku vyznamenávají se kázaní dobrým rozdělením a promyšlením, plynným, vážným a jadrným slohem. Z chyb tisku jsou značnější str. 208. Jzk místo Jak, str. 217 odbilala m. odbila, str. 240 kráčala m. kráćela, str. 266 obcházel m. obcházce, str. 388 byvše m. byvši, str. 394 vedou m. nesou, str. 474 přítelo m. příteli, str. 492 oheni m. oheň, str. 609 Herodes m. Herodot, str. 846 bližný m. bližní, str. 863 myselem m. mysl. Úprava jest jako vždy slušná, tisk zřetelný.

Prof. Dr. *R. Smolík.*

Lidé dle starého a nového rázu čili: jak bývá na výminku. Fotografie. Napsal *Jos. Ehrenberger*, síd. kanovník na Vyšehradě. Spisů katol. spolku tiskového č. 6. za rok 1876. V Praze, nákladem katol. spolku tisk. Z knihtiskárny Cyr.-Methodějské. Str. 84. Cena 28 kr.

Ku chvále této pěkné novelky zajisté mnoho říci nemusíme, jelikož členům „katol. spolku tisk." spisovatel už jinými pracemi svými se zavděčil. Dítky hodné a dítky nezvedené, moudrá spořivost a marnotratná hejřivost, skromnost křesťanská vedle nevěrecké nadutosti mistrným štětcem jsou tu nakresleny, tak že název „fotografie" výborně se k nim hodí. Knížka ta mnohým zajisté čtenářům zábavu, poučení i útěchu poskytne. *Redakce.*

Digitized by Google

R. P. Goffine, christkatholisches Unterrichts- und Erbauungsbuch. Herausgegeben von *Georg Ott*, Dechant u. Stadtpfarrer in Abensberg. Ausgabe mit den Landespatronen für Böhmen und Mähren. Vereinsgabe d. deutschen Section des kathol. Pressvereins in Prag 1876. Druck und Verlag von Friedrich Pustet in Regensburg. Velký 8°. Str. XVI. a 680 i 40. (Prostřednictvím katol. spolku tiskového lze knihu tu koupiti za velmi nízkou cenu 1 zl. 20 kr. v obálce, a za 1 zl. 60 kr. na polo v kůži vázanou i se zasláním franko.)

Jsouť spisy, které sotva se byly objevily ve skladech knihkupeckých, jako jepice zase mizí stopy po sobě nezanechavše; jsouť ale na druhé straně také spisy, jichž vnitřní cena neklesá během dnův, ježto spisy takové čtenářům svým vždy novými a vítanými zůstávají. Taková nikdy nestárnoucí kniha je postilla Goffinova*), kteráž ode dvou století vedle zlaté knihy o Následování Krista od Tomáše Kempenského mezi spisy vzdělavatelnými první místo drží. První-li vydání knihy Goffinovy bylo s obecnou pochvalou přijato, můžeme říci, že chvála ta během času se nezmenšila, nýbrž spíše vzrůstala. V četných vydáních (vydání svrchu oznámené jest 40. stereotypní u Pusteta vytištěné) rozšířila se kniha ta v mnoha tisících exemplářů mezi lidem katolickým ve všech zemích po celém světě**) a nemálo přispěla k rozkvětu života katolického v křesťanských rodinách. Tam kde se v rodině

*) Leonard Goffine nar. 6. pros. 1648 v Kolíně nad Rýnem, vstoupil 18. července 1669 do kláštera Premonstrátského Steinfeldu ve Vestfálsku, téhož kláštera, z něhož první premonstráti do Čech a sice na Strahov v Praze r. 1137 přibyli a jehožto opat po delší dobu měl název opata Čech i Moravy, kteroužto svou circarii každoročně visitoval. Jakožto kněz téhož řádu byl Goffine duchovním správcem v Obersteinu a Kösfeldu, s příkladnou horlivostí konaje povinnosti úřadu svého, i sepsal více spisů vzdělavatelných, mezi nimi též postillu výš jmenovanou. Goffine zemřel 11. srpna 1717 v 70. roce věku svého. *Spisov.*

**) O vydání té výborné knihy v českém spracování prof. J. N. Desoldy promluveno v „Čas. Duch." 1875. str. 233, a 1876 str. 383. *Red.*

Digitized by Google

nalezá postilla Goffinova, kde se v neděli a ve svátek čítává, tam zajisté panuje známost sv. náboženství, tam náboženský život a upřímná láska k matičce církvi. Protož zasluhuje výbor katol. spolku tiskového díky, že členy své právě touto knihou obmyslil. Neboť ačkoli v jiných zemích výborná kniha Goffinova velmi jest oblíbena, u nás v Čechách byla až dosavad katolíkům jazyka německého méně známa. Obyčejně jen duchovní správcové knihu tu měli a jí užívali. A přece právě za naší doby, kde víra i život náboženský vždy více z rodin se vytrácí, obzvláště pak tam, kde i bedlivým katolíkům v tuhé zimě není možno pravidelně služby Boží navštěvovati, jak v krajinách česko-německých nezřídka se děje, — za takových poměrů, dímě, jest na výsost žádoucno, aby výtečná katolická postilla, kteráž také podává přiměřené poučení o mši sv. a tak nazvanou „domácí pobožnost mešní“, ve vlasti naší víc a více zdomácněla a bedlivě se jí užívalo. Připojeným přídavkem (na 40 stránkách): „Slavnosti sv. Patronů Čech, Moravy a Slezska“ stává se postilla ještě vhodnější pro naše krajiny a laciná cena knihy tak rozsáhlé zajisté k tomu přispěje, aby se očekávání naše vyplnilo a Goffinova postilla zde hojného rozšíření dosáhla. Jesti přídavek ten v témž spůsobu spracován, jako celá kniha, tak sice, že předchází důkladné poučení o životě, působení, svatořečení patrona zemského, načež se klade církevní modlitba, epištola i evangelium s výkladem. Také tím se německé vydání toto lidu našemu zamlouvá, že opatřeno jest četnými obrazy do textu vtištěnými. Zajisté by tiskový spolek velkou radost a útěchu z toho čerpal, kdyby se o německém obyvatelstvu katolickém v Čechách říci mohlo, že Goffinova Postilla jakožto vzácné dědictví přechází s otce na syna, že nevěsta si knihu onu do nového domova ssebou přináší, že i služebná čeleď knihu tu za stálého průvodčího na cestách svého života považuje; z takové knihy nechať dítko předčítá otci a matce, jí ať se těší kmet ještě na sklonku žití svého; postilla Goffinova nechť hojného poučení a tisíceronásobného požehnání mnohým lidem přináší, ať rozšiřuje pravý pokoj a vznešenou radost plynoucí z křesťanského náboženství! Prof. Dr. *Jos. Schindler.*

Arcibiskupa Michala Karpoviče O životě věčném. Kázaní postní. Z polštiny vyložil *Frant. Vávra.* V Praze, tiskem i nákl. kněht. Cyr.-Methodějské 1877 Str. 76. Cena 35 kr.

Digitized by Google

Vzácné to byly plody literatury několika národů slovanských, jež došly uveřejnění ve 4 ročnících „Kazatelů slovanských" redakcí prof. Mužíka. Jeden ze spolupracovníků té sbírky, kněz Vávra podává nyní postní kázaní přeložené z polštiny. Karpovič, nazván polským Massillonem, byl biskupem Augustovským († 1805); byl takořka kníže francouzské školy kazatelské v Polsce (Mužík, děj. kazat. literatur slov.). Výš zmíněná kázaní postní, počtem 7, sledují postup exercicií Ignacianských; via illuminativa (1. 2. 3.) purgativa (4. 5.) unitiva (6. 7.). První 3 kázaní mají ráz apologeticko-filosofický; dokazujíť nesmrtelnost duše lidské, jakož i nutnost života věčného a dovozují, že víra křesťanská jest rozumná v naukách, sladká v povinnostech. Ostatní 4 řeči nesou se směrem ethicko-parenetickým, jednajíce o návratu k Bohu, o věčném zavržení, že náboženství Kristovo má býti pravidlem práce a útěchou života, posléze napomínajíce, abychom vděčni byli Spasiteli svému a příkladu jeho následovali. Obsah to s sebou přináší, že mluva prvních 3 řečí jest více abstraktní a tudíž spíše pro vzdělanější obecenstvo než pro lid obecný uchystaná; ve 4 ostatních však je mluva více populární. Řeč jest velmi živá, mnohými otázkami, apostrofami a jinými obraty řečnickými protkaná, četnými příklady ze života obecného i z historie vzatými udržuje se pozornost posluchačů; pěkná jsou též místa, kdež Karpovič vřelou lásku svou ku vlasti Polsce osvědčuje (str. 12. 41.). Bližší vztah k umučení Páně mají 3 poslední řeči. Všecka kázaní jsou hluboce promyšlená, jadrná, pro náš věk velepoučná, překlad zcela přesný, tak že zasluhují, aby se jich v hojné míře ku vzdělání našeho lidu katolického použilo. *Redakce.*

Ludmila, list pro křesťanské matky, vychází v Budějovicích Českých v kněhtiskárně Hynka Wolfa každého 1. dne v měsíci. Předplatné poštou 1 zl. r. m. Vydavatel a redaktor *Ant. Skočdopole.*

O listu tomto se již náš „Časopis" hned při objevení se prvního čísla zmínil. Nyní leží před námi 12 sešitků, které hezkou knižku tvoří. Časopisek tento zasluhuje povšimnutí vel. duchovenstva, vždyť sobě vytknul za účel napomáhati ku zřizování jednot „matek křesťanských," které ve Francii už ovoce nesou a v Německu valnou hradbu proti šířící se nevěře utvořiti se chystají. Kdožby

Digitized by Google

upíral jich potřebu také u nás? „Ludmila“ podává hojnost látky k přednáškám a rozmluvám v jednotách těchto, jakož i k soukromému poučení. Mnohdy jsou to jen náčrtky, které důmyslný ředitel jednoty snadno dále rozvésti může. Tu se nalezají články jednající o důstojnosti matky křesťanské, o chování jejím v době mateřství před i po narození dítka. A vše to podáno buď prostými články anebo dopisy a vypravováním rozličných událostí ze života vzatých, kterážto forma poučování pro matky zvláště venkovské se nejlépe hodí. Ano nepostrádáme tu ani poukazování na životy svatých: Sv. Augustina, Moniky, Hedviky, zvláště pak sv. Ludmily a Anežky naší. „Ludm.“ bojuje obratně proti čtení špatných knih, jimiž nejen města ale i venkov rozličnými Benzingerové zaplavují, sami při tom bohatnouce, lid náš však nejen o statky časné, ale což hůře o sv. víru olupujíce. Rovněž jsme „L.“ povděčni, že se jako náš „Školník“ vyslovila proti chození dítek anebo jich vodění k muzikám. Přejeme si jen, aby tak častěji a ještě rázněji činila. Není ovšem a nemůže za jeden rok trvání listu vše probráno býti, protože jest psán pro život a ze života a tak ustavičně brzy tu, brzy onu stránku života našeho probírati musí. Mimo to hleděla „L.“ i dle doby církevního roku působiti na matky naše a tak věnováno n. př. skoro celé 5. číslo tomu, kterak by matka mohla úcty Rodičky Boží ku vychování dítek svých použíti.

Ze všech čísel potěšilo nás nejvíce číslo poslední, které přináší radostnou zvěst, že se Jeho Exc. p. biskupu Budějovickému podařilo vyprositi na Sv. Otci pro biskupství tamější „*arcibratrstvo matek křesťanských*“ se všemi výhodami a výsadami, jichž požívají arcibratrstva v Paříži a Řezně. Arcibratrstvo Budějovické jest oprávněno přijímati veškeré jednoty nejen v Čechách, na Moravě a v Slezsku, alebrž z celého Rakouska. Touto událostí jako by znovu povzbuzen se vší určitostí pronáší se p. vikář Duben o zřizování jednot matek křesťanských. Redakce „Ludm.“ pak ohlašuje, že za krátko budou veškeré potřebné tiskopisy pro jednoty „m. kř.“ na skladě. I možno tudíž skoro každému správci duchovnímu snadno jednotu matek kř. zaříditi. Dá to něco práce, ale poznenáhla se to hne všude*) a národ náš tím velice získá, když se po-

*) Důkazem jest, že n. př. v Lysé má „Ludm.“ 120 odběratelů, v Kostomlatech 90. *Pozn. red.*

Digitized by Google

daří matky a rodiny vyrvati z náručí lživé osvěty. Z těch příčin dovolujeme si „L.“ nejenom přízni a podpoře našeho veleb. duchovenstva odporučiti, nýbrž i vysloviti přání, aby bedlivě uváženo bylo vše, co list ten obsahuje. Na konec pronášíme upřímný dík Jeho Exc. p. biskupu Jirsíkovi, že se o to zasadil, aby ve vlasti naší upraveno bylo arcibratrstvo. Připojil tu ku četným těm perlám záslub, jež zdobí skráně jeho, opět novou a to zajisté trvalou.

Karel Hložek,
farář v Kozmicích.

Systém chronologicko-biblický. Od Adama až do narození Ježíše Krista. Založený na Mojžíšově starozákonní Tradici. Spis člověku každého stavu, povolání a náboženství velmi užitečný. Podává *Josef Dudych*, farář v Pertholticích Kralohradecké diecése. Nákladem vlastním. V komisi u Mikuláše a Knappa v Karlíně. V Praze 1877. Str. 118. Cena 80 kr.

Že chronologie starozákonní k nejnesnadnějším úkolům vykladatele náleží, o tom zajisté nebude pochybovati, kdo s předmětem tím jen poněkud se obíral. Jakkoli Mojžíš v rodokmenech dosti zevrubně si počíná, udávaje léta, kdy který z praotců se narodil, kdy zplodil potomka, jímž rodokmen dále se vede, a jak dlouhého věku se dočkal, jsou to přece jen léta s opomenutím měsíců v a dnů, kteréž během několika století značný rozdíl činiti mohou. Kromě toho jiné letopočty shledávají se v rukopisech hebrejských, jiné v samarijských a jiné v překladech řeckých, ano i v rozličných rukopisech téhož překladu Alexandrijského; ba ani letopočty v N. Z. příležitostně položené neshodují se vždy s letopočtem starozákonním. Nejednou také letopočet okrouhlý položen místo zevrubného, ať nic nedíme, že i některá místa temná na jisto vyložiti nelze. Což divu tedy, že aer od stvoření světa již na 200 sestrojeno a že aery ty mezi sebou se různí až o 3501 léto.

Znajíce obtíže dotčené s nemalou zvědavostí čekali jsme na „Systém chronologicko-biblický“, když „Pokrok“ a po něm také „Čech“ vyhlásili, že systémem tím v posavadní chronologii biblické i soudobé světské zrovna převrat bude způsoben. Nyní však prozkoumavše dílo dotčené a majíce o něm podati úsudek vyznáváme, že na rozpacích jsme, kterak to učiniti, abychom pravdě neublížili a p. spisovatele na sebe nepohněvali. Kdož také může

Digitized by Google

zazlíti otci, když dítko své miluje? A p. spisovatel do děcka svého patrně se zamiloval; vždyť (str. 19.) „upřímně přiznává: že celý tento spis jest původní myšlénka i kombinace jeho," výpočet svůj, že Ježíš Kristus narodil se roku světa 3993., nazývá zrovna (str. 22.) „ideou" a vesměs vítězoslavně si vede.

Za takových okolností nehodláme leč podati laskavému čtenáři některé věci na uváženou, zůstavujíce jemu závěrečný úsudek o spise na úvahu vzatém; jen tolik předkem podotýkáme, že přes četné tabulky přece postrádá průzračnosti, poněvadž paragrafy jsou bez nadpisu a poněvadž žádný obsah nepřidán.

1. Z příčin výše uvedených očekávali jsme, že p. spisovatel ihned na začátku čtenáře poučí, proč na posavadních „systémech" nepřestal, kterého textu při své práci se přidržel a jakými pravidly se spravoval; než o tom nepovědíno ničehož a teprv z počítání let seznáváme, že „systém" zosnován na základě Vulgaty bez důkladnějšího zřetele k Z. N.

2. V §. 1. napočítáno let od Adama až po narození Jakobovo 2108. Zde marně hledali jsme opodstatnění toho, že Semu bylo 102 l., když zplodil Arfaxada; neboť praví-li písmo (I. Mojž. 11, 10.): „Sem byl ve 100 letech, když zplodil Arfaxada, ve 2 letech po potopě", z toho spíše souditi lze, že ta 2 léta vpočítána býti mají do věku Semova a Noemova. — Při Abrahamu rozcházejí se zprávy co do roku jeho narození o 60 let. Mojžíš vypravuje o otci Abrahamově (I. 11, 26.): „A živ byl Tháre 70 let a zplodil Abrahama a Nachora a Arana", a dále (v. 32.): „A učiněni jsou dnové Tháre 205 let, i umřel v Háran"; o Abrahamovi pak (12, 1.): „Řekl pak Hospodin k Abramovi: Vyjdi ze země své atd." a něco později (v. 4.): „Tedy vyšel Abram, jakož byl přikázal jemu Hospodin ... v 75 letech byl Abram, když vycházel z Háran." I vyšel tedy Abraham z Haranu ještě za živobytí otcova, když Thare měl věku svého (70+75=) 145 let, načež Thare ještě (205—145=) 60 let žil v Haranu. Než sv. Štěpán ve Sk. apošt. (7, 4.) praví: „A odtud (z Haranu), *když umřel otec jeho* (Thare), přivedl jej (Abrahama Bůh) do země této, v kteréž vy nyní bydlíte;" se sv. Štěpánem srovnává se i Filo (de migrat. Abrah. p. 415. ed. Mang.) i text samaritanský, kteříž však tvrdí, že Thare jen 145 let živ byl. Ale o neshodě té a jak by se dala ukliditi, p. spisovatel nic nepoučuje, ačkoli dobře věda, že bible

Digitized by Google

česká dle Allioliho (a ten dle starších) narození Abrahamovo o 60 let později klade.

3. V §. 2. následuje letopočet od narození Jakobova až po narození Mojžíšovo. Pominuvše jiných věcí méně závažných zastavme se toliko u slov Mojžíšových (II. 12, 40.): „Čas pak bydlení synů Israelských, *kterýž zůstávali v Egyptě*, byl 430 let.“ Podle těchto slov zcela jasných zůstávali Israelští v *Egyptě* 430 let, a s letopočtem tím souhlasí text hebrejský, řecký překlad Onkelův, překlad syrský a také Venetus graecus. Než překlad Alexandrijský má následovně: *ἡ δὲ κατοίκησις τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, ἣν κατῴκησαν ἐν γῇ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν γῇ Χαναάν, ἔτη τετρακόσια τριάκοντα*; že s ním souhlasí Josefus Flavius (Antiq. II. 15, 2.), netřeba diviti se; psalť on své Starožitnosti řecky a upotřebil řeckého překladu Sedmdesátců. Poněvadž však Hospodin již dříve byl předpověděl Abrahamovi (I. Mojž. 15, 13. 16.): „Věz předzvěda, že pohostinu bude símě tvé v zemi ne své, a podrobí je v službu a trápiti je budou za 400 let . . . V *pokolení* pak *čtvrtém* navrátí se sem“ a II. Mojž. 6, 16. n. od syna Jakobova Leviho až po Aarona toliko čtyři pokolení se počítají; poněvadž také sv. Pavel, jednaje o zaslíbení Abrahamu učiněném a semeni jeho, praví (Gal. 3, 17.): „Zákon, kterýž po 400 a po 30 letech dán jest, neruší smlouvy od Boha stvrzené“: tudíž zadrhlitá vznikla otázka, kolik vlastně let Israelští v Egyptě zůstávali či od které doby těch 430 let počítati se má. Nejproslulejší vykladatelé zde rozcházejí se. Starší, ku příkl. a Lapide, Calmet, Tirinus, počítají je od zaslíbení Abrahamu učiněného, a poněvadž 25 let po onom zaslíbení narodil se Abrahamovi Isaak, ten pak maje 60 let zplodil Jakoba a Jakob 130 let jsa stár s čeledí svou do Egypta se vystěhoval, nezbývá jim pro pobyt Israelských v Egyptě než 215 let. Novější pak, ku příkl. Welte, (Freib. Kirchenlex.), Dankó (De s. script. Comment. p. 350.), Sušil (Gal. 3, 17.), Haneberg (Gesch. d. biblisch. Offenb. 4. Aufl. S. 91.) a obzvláště Keil (Bibl. Comment. d. B. Mose's I. Th. S. 403 ff.) více méně obšírně poukazují k tomu, že slova Mojžíšova: „Čas pak bydlení synů israelských, *kterýž zůstávali v Egyptě*, byl 430 let“, jiného výkladu nepřipouštějí, než že od příchodu Jakobova do Egypta až do vyjití potomstva jeho vedením Mojžíšovým těch 430 let počítati jest. Na důkaz toho dokládají se velikého počtu mužů 20 let starých při sčítání lidu u hory Sinajské (603.550 kromě 22000 levitův od jednoho měsíce

Digitized by Google

počítaných), podle něhož počet Israelských při vyjití na 2 mil. se páčí, kteryžto počet s 430letým pobytem v Egyptě lépe se shoduje než s pobytem 215letým, obzvláště považíme-li, že Farao krutý zákon vydal na ztenčení lidu cizího. Dále Haneberg i Keil dobře poukazují k tomu, že v potomstvu jiných synů Jakobových až do vyjití z Egypta více pokolení se počítá než v potomstvu Leviově (Josef—Salfad 6, Juda—Naasson 6, Juda—Bezeleel 7, Josef—Josue 9 neb 10), z čehož soudí, že v rodokmenu Leviově některý člen byl vypuštěn, jakož i sv. Matouš v rodokmenu Páně jich několik vypustil. I čtvero pokolení z I. Mojž. 15, 16. obstojného výkladu dochází u Keila a Sušil důmyslně upozorňuje, že sv. Pavel nemluví o smlouvě s Abrahamem učiněné, nébrž o té smlouvě *stvrzené* a že to ztvrzení se stalo Jakobovi ještě nedlouho před odchodem do Egypta (I. Mojž. 46, 3.). — Než buď si tomu jak buď, my rozborem tím jen k tomu zřetel jsme chtěli obrátiti, jak přenesnadnou práci podniká, kdo léta od stvoření světa až po Krista vypočítati hodlá. P. spisovatel o těchto neshodách opět ničeho neklade, ba pobyt Israelských v Egyptě, nevíme na jakém základě, ještě o 5 let zkrátil a zbývajících 220 let počítá od 70. roku Abrahamova, jako by byl Abraham 5 let otálel splniti rozkaz Hospodinův (viz výše č. 2.).

4. K §. 3. podotýkáme, že na str. 12. p. spisovateli se přihodilo humani aliquid; vypočetl totiž, že „Sem s Jakobem byl živ 48 let a sice až do odchodu do Egypta 31 a 17 v Egyptě.“ Kterak to možná, měl-li Jakob při smrti Semově 48 let a bylo-li mu 130 let, když stál před Faraonem?

5. V §. 6. počítá p. spisovatel takto: „Východ z Egypta stal se v letech světa 2448; chrám (dle III. Král. 6, 1.) začal se stavěti po vyjití z Egypta za 480 let; tedy se to stalo roku světa 2928 a roku kralování Šalomounova 4., čímž vychází na jevo neklamný biblický rok 2924., v němž Šalomoun své kralování nastoupil. Otec jeho kraloval 40 let a dosedl tedy na trůn roku 2884 . . . Ve spise o válce židovské (VI. 10.) píše Josef Flavius doslovně takto: Od krále Davida .. až do vyvrácení chrámu za Tita prošlo 1179 let.“ A nyní pokračuje p. spisovatel: „Která připočtena k hořejším dávají let 4063. An ale Titus vyvrátil chrám roku po Kristu 70., tedy, beze všeho vypínání se, naznačujeme leta 3993 co rok narození Ježíše Krista.“ — Co si nalámali učenci hlavy, aby vy-

Digitized by Google

zkoumali rok narození Páně, až i Patrizi (de evang. l. III. p. 278.) vyznal: „Inter temporum rationes vix ulla minus certa, quam mundi aetas; proinde liquet, ut annum Christi natalem compertum habeamus, *frustra hunc inter mundi annos requiri*," a ejhle zde prajednoduchou subtrakcí zázračným téměř spůsobem se namanul: od roku vyvrácení Jerusalema podle nespolehlivé aery světové odečtou se léta tétéž události podle aery Dionysiovy v počátcích svých pochybené a facit je — než suď to laskavý čtenář sám!

6. Poněvadž na takovém a podobných základech se staví a počítá i dále a to nejen v dějinách biblických (zvláště za panování Soudců), nébrž i egyptských, medských, perských, assyrských, babylonských, římských, mohli bychom již zde na str. 20. přestati; ale ještě o dvou věcech se zmíníme. Na str. 23. počítá se let od založení města Říma až po narození Páně 787, ježto všecek svět dle výpočtu Varronova založení Říma k l. 753 př. Kr. klade (srovn. Emlerovu Rukověť chronol. křest. zvl. české). Dále v §. 11. počítají se léta 7+62 týdnů Danielových jen až po *narození Páně*, an přece Daniel dosti zřejmě dí (9, 24. 25.): „... aby *pomazán* byl Svatý Svatých ... až do *Krista* vévody," t. j. až do vévody pomazaného čili až do pomazání, do *křtu Páně* (srovn. a Lapide, Calmeta a j.).

O jiných stránkách „Systému chronologicko-biblického," najmě o tom, zdali první člověk bez poučení Božího o původu svém a o původu světa něco mohl věděti (str. 1.) (Srovn. Conc. Vatic. Const. dogm. de fide cath. c. 2. de revelatione), raději pomlčíme. Jinak milerádi uznáváme, že p. spisovatel mnoho práce naložil na dílo tak nevděčné.

Prof. Dr. *Frant. Bauer*.

Ježiš Kristus jest Syn Boží. Postní kázaní, kteráž činil *Frant. Blažko*, kaplan v Noutonicích. V Praze. Tiskem i nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské. 1877. Cena 30 kr.

Příhodnou době naší vyvolil sobě látku ku postním kázaním p. spisovatel a vhodným způsobem ji upravil. P. spisovatel sám přiznává se, že obral sobě za vzor řeči konferenční podobného obsahu pro vzdělance, z nichž upravil kázaní pro lid. Při tom sobě počínal i co do rozdělení látky i co do obsahu dosti volně, nejsa pouhým

Digitized by Google

nohsledem spůsobu cizího. Jenom v prvním oddílu první řeči zdají se nám býti dvě věci vadné, a sice tam, kde se praví, že při otázce „Vy pak, kým mne býti pravíte?“ Kristus (prý) *s jakousi bázní, s jakousi nejistotou* patřil na tváře svých apoštolů; což se s bezpečným vědomím Krista o božství Jeho srovnati nedá; jakož i podobné tvrzení, že by Kristus s hlasem *„radostí se chvějícím“* Šimona byl pochválil. Nevhodné zdají se nám mimo to dva výrazy „v *kobce* Šalomounově“ a „dokud duši naši *vzpíná*“, na jejichž místě státi mohly jiné vhodnější. Jinak jsou co do obsahu i co do formy tato kázaní zdařilá, zejmena pak poslední podává praktické důkazy pravdy tě, k níž tíhne veškeren obsah řečí těchto.

Prof. *Jan Drozd.*

Výklad křesťansko-katolického náboženství, pořádkem katechismu, stvrzen slovy písma svatého, výroky svatých Otcův a jiných učitelů církevních s připojením mnohých průpovědí, přísloví, podobenství i příkladův. Pro chrám, pro školu i pro domácnost sepsal *Josef Boleslav Podstránský*, pens. os. farář, duch. správce v měst. špitálu na Horách Kutných. Díl IV. Část V. O křesťanské spravedlnosti. V Praze. Nákladem kněhkupectví B. Stýbla. Str. 866.

V 7. sešitu loňského ročníku tohoto Časopisu bylo oznámeno vydání prvního oddělení dílu IV. „Výkladu“ na V. část o křesťanské spravedlnosti, a ještě před koncem roku vyšlo druhé oddělení str. 319—866 mající za předmět II. díl křesťanské spravedlnosti: *Čiň dobré!* Tím ku konci přiveden netoliko čtvrtý díl, ale i dokonán celý rozsáhlý spis. Jak ctihodný p. spisovatel v doslovu praví, věnoval tomuto dílu všecka léta od svého posvěcení na kněžství r. 1839 a vyznává, že po více než 20 letech a ovšem namahavé a bolestné práci podařilo se mu, pozvolna ku konci dospěti. Přejeme mu tudíž, že se může radovati z díla nyní již dokonaného, a aby ku vzdělání a utvrzení věřících s touž pilností a horlivostí se ho používalo, s níž bylo sebráno a sepsáno. Oddělení druhé dílu IV. jedná v rozdílu III. o křesťanském dobru, a sice o dobru vůbec, o ctnosti vůbec a zvláště, pak o božských ctnostech, čtyrech základních ctnostech, o sedmeru ctností proti 7 hříchům, dále o dobrých skutcích, posléze o křesťanské dokonalosti a prostředcích dosáhnouti jí. Spůsob výkladu

Digitized by Google

jest tentýž jako v předešlých svazcích, v posledním tomto dílu však k naukám o hříších i ctnostech připojeno jest více mravních průpovědí a básní, spisovatel chtěl totiž podati výbor básní ze starší i novější literatury československé. Aby se výkladu snáze ku každému katechismu použiti mohlo, přidán jest na konci knihy abecední seznam náboženských pravd ve všech dílech obsažených. Nechť spis duchovním správcům, kazatelům, katechetům i rodinám křesťanským prospěje. Prof. Dr. *R. Smolík.*

L'église russe et l'église catholique. Lettres du R. P. *Rozaven* de la Compagnie de Jésus. Nouvelle édition, revue sur les manuscrits et annotée par le P. *Gagarin* de la même Compagnie. Paris 1876. (Tous droits réservés.)

Politické události poslední doby obrátily netušenou měrou pozornost vzdělané Evropy k idejím, o nichž v některých kruzích téže vzdělané Evropy domníváno se, že se již přežily. Ukrutnosti moslemínův nepřímo vydaly svědectví, že veškerá vzdělanost Evropská z *křesťanství* se zrodila. Obhájci osvěty křesťanské tentokráte jsou příslušníci církví východních nesjednocených, najmě církve ruské. Poněvadž na okolnost tuto některé politické listy počaly nevšední váhu klásti — patrně ne ze přátelství ku církvi katolické — a poněvadž otázka poměru církve ruské k církvi římsko-katolické velice v popředí vystoupila, připravujeme pro tento časopis řadu článků porovnávajících učení církve východní, najmě ruské, s učením katolickým. Mezi literaturou do oboru tohoto spadající zvláště nás poutal spisek: „L'église russe . . .“ nahoře uvedený. Není psán pro theology, alebrž pro vzdělané laiky; ale právě proto by bylo záhodno, aby (s potřebným povolením) byl do češtiny přeložen. Nemalý zajisté počet Čechů stěhuje se do Ruska aneb do zemí jihoslovanských; jsou to profesoři, učitelé, umělci, obchodníci a řemeslníci, kteří se tam odebírají buď na čas neb na vždy. Všichni ti měli by znáti listy P. Rozavena; neboť v nich jsou odpovědi na otázky a pochybnosti katolíka mezi schismatiky se zdržujícího tak důkladně podány, že musí jimi každý ve své sv. víře utvrzen býti. Nepochybujeme také, že i u intelligence ruské listy P. Rozavena dojdou náležitého povšimnutí. Ponejprv vydány byly r. 1862 knížetem Aug. Galicinem, a nyní opět slovutným konvertitou Gagarinem, který

Digitized by Google

sám již jedenáct spisů církve ruské se týkajících vydal, z nichž mnohé do němčiny, ruštiny, španělštiny a jj. jazyků přeloženy jsou. — Ku konci spisu podává P. Gagarin seznam děl téhož předmětu se týkajících. Seznáváme z něho, že Poláci za doby své politické samostatnosti byli velice činni pro sjednocení Rusů. V nejnovější době vychází nejvíce spisů polemických, irenických či henotických ve francině. My Češi, ač nyní po ujařmení Poláků k tomu nejvíce a nejblíže povolaní, bychom si bratrů nesjednocených všímali, nemáme dosud ani jediného podobného spisu!

Jos. Barták,
zám. kapl. v Choltcích.

Karakter. Sepsal *Samuel Smiles*. Z anglického překládá prof. *V. E. Mourek*. Vydavatel a nakladatel *J. Dolšťal*. V Praze v komisi kněhkupectví Fr. Řivnáče. 1876. Deset sešitů; sešit vydání skvostného za 36 kr., vydání obyčejného za 24 kr.

Nebývá vždycky posloužено překladem cizojazyčných kněh domácí literatuře naší. Slušnou v té věci výminku činí překlad „Karakteru“ od Smilesa sdělaný p. prof. Mourkem. Ve dvanácti hlavách líčí se tu, co k pravému karakteru lidskému náleží a co k zdárnému vyvinutí karakteru jednotlivých osob i celých národů přispívá. Nápisy těchto hlav jsou: 1. důležitost karaktera, 2. účinek domácnosti, 3. společnost a příklad, 4. práce, 5. odvaha, 6. sebevláda, 7. povinnost — pravidla, 8. míra mysli, 9. způsoby — umění, 10. společnost kněh, 11. manželství, 12. škola zkušenosti. Vedle líčení psychologického rozvoje karakteru lidského vůbec podán jest ve knize nesčíslný počet příkladů, kterými se pravda předcházejícího líčení dotvrzuje a tím velmi zajímavý obraz ano celá řada obrazů života lidského před oči čtenáře se představuje. Líčení toto skoro všude s pravdou úplně se shoduje, názor křesťanský v životě lidském se důrazně obhajuje. Na některých toliko místech lze pozorovati, že píše anglikánský protestant, kterýž tomu a onomu zřízení církve katolické nevalně přeje. Co rodák anglický libuje sobě též nejvíce v příkladech z anglického života obraných. Přes to nelze upříti, že v knize Smilesově hojnost praktické moudrosti jest složena. Přihlížíme-li k překladu té knihy, zdá se nám patřiti k oněm řídkým úkazům, kde raději i znalec obou jazyků béře do rukou překlad nežli originál. Jazyk přesný, mluva ušlechtilá, sloh bavící svou prostotou a je-

Digitized by Google

dnoduchostí. Neshledáváme také žádných takových zvláštností v slovech jednotlivých i v pravopisu, v jakých sobě libují někteří novější spisovatelé. Úprava knihy velmi slušná. Obsah i forma knihy odporučuje se častému čtení každého vzdělance a může proto sloužiti kniha tato nejen k obohacení literatury, nýbrž i k skutečnému vzdělání národa našeho. Ku konci podotýkáme, že jedna kapitola této knihy „Manželství" vyšla co zvláštní otisk a lze ji za cenu 50 kr. dostati v témž skladu a kněhkupectví.

Prof. *Jan Drozd.*

Z dob našeho probuzení. Sbírka přátelských dopisů některých spisovatelů a vlastenců našich. Opatřil *Ferd. Čenský*. V Praze. Urbánek 1875. Cena 1 zl. 40 kr.

Obsahem této knížky nevelké jsou některé dopisy, které obdržel Tomáš Burian, professor českého jazyka na vojenské akademii v Novém Městě za Vídní. Burian byl upřímný Čech a vlastenec horlivý, pročež si s mnohými vlastenci dopisoval. Dopisy, které se zachovaly, v této sbírce podány jsou. Nejčetnější a zajisté nejzajímavější jsou listy Jaroslava Pospíšila kněhkupce a M. Fialky majora; zvláště rozjařuje srdečná a rázná mluva Fialkova. Hlavně lze odporučiti spis tento těm, kteří teprv po roce padesátém do škol choditi začali, neboť jest jim poskytnuta příležitost poznati, jak to vypadalo v Čechách s českou národností před rokem 1848. Kdo minulost poznal, tomu pak snáze lze porozuměti přítomnosti. Velmi často překvapí zralé úsudky o tehdejších poměrech politických, pravdivé rozhledy do budoucnosti. Listy tyto vyšly též ve Světozoru. Přidati sluší ještě to přání, aby láska k vlasti v listech těch vanoucí přešla v hojné míře na toho, kdo je dále čísti bude.

Jos. Kyselka,
katecheta.

Hlídka časopisů.

Blahověst 1877. čís. 1—3. — Řeči na nový rok, na zjevení P., na ned. Devitník († kan. Marek). — Úcta sv. patronů českých. — Pastýřský list J. Exc. biskupa Jirsíka (o arcibratrstvu matek křest.). — Proroctví o chrámu s. Víta. — Hromniční skřívánek Matky B. Boleslavské. — Dědic koruny Karlovy (histor. román). — Dopisy z Ho-

Digitized by Google

řic, Pouchova, Vratislavi. — Básně; Kronika; paběrky; literní; osobní zprávy.

Posvátná kazatelna 1877. svaz. 1—3. — Nedělní kázaní adventní, 3 neděle po zjevení P., Sept., Sexag., Quing., neděle 1—4 v postě (Kristus a doba naše, postní kázaní, cyklus od J. Souhrady). — Řeči na svátky s. Mikuláše, nepoškvrn. Početí M. P., Naroz. P., s. Štěpána, s. Jana Evg., nový rok, Zjevení P., Jmena Ježíš, Hromnic. — Příležitostné řeči: Na konec roku, o primici, svěcení kříže, posvěcení chrámu, při pohřbu kněze, k mládeži školní, první řeč farářova k osadníkům.

Christliche Akademie. 1877. Nr. 1. — Choral-Responsorien zur Praefation. — Wiederentdeckte Taufkapelle des hl. Petrus in d. römischen Katakomben. — Nachrichten über d. christl. Akad. — Wie der Kunst aufgeholfen wird (odstrašující příklad.). — Correspondenzen: Schweigen d. Orgel. Förster'sche Responsorien.

Linzer theol. prakt. Quartalschrift. 1877. I. Heft. — Der kirchl. Gehorsam u. Günther. — Die Vernunft u. d. moderne Protestantismus. — Die Lehre von der Mitwirkung zum Bösen. — Die Läugnung der Offenbarung und das vatican. Concil. — Clemens M. Hofbauer. — Zur Manie des Selbstmordes. — Ausstattung u. Reinerhaltung des Tabernakels. — Četné příklady z pastýřského života. — Pius IX. a škola. — Recense literarní (Rohlinga prorok Daniel; Alzoga patrologie 3 vydání ajj.).

Osvěta 1877. č. 1—2. — Slovanská otázka. — Zápas Evropy s plemenem Mongolským. — Z Lublaně do Terstu. — Noci u moře. — Starohorský filosof. — Nikolaj Alex. Kirjejev. — Česká balada a romance. — Přehled dějepisné činnosti české r. 1872—1876 (Dr. Kalousek).*) — Jan Kocín z Kocinetu. — Česká opera. — Rozhledy na poli technickém. — August Bielowski.

---

*) Velmi pochvalně činí se zmínka o „Učení M. Jana Husi" od Dr. Lenze, kterýžto spis nazývá Dr. Kalousek „prvním opravdovým pokusem, aby vyšetřilo se, pokud učení Husovo shodovalo se s církví katolickou a pokud nic."

Digitized by Google

ČASOPIS
katolického duchovenstva.

Ročník XVIII. 1877. Svazek II.

Nauka o státu politickém
sv. Tomáše Aquinata.

Podává Dr. *Jan Bílý*, farář v Dolních Loučkách.

V r. 1874 tomu bylo 600 let, co umřel muž, jejž i moderní učencové němečtí kladou za největšího mudrce a theologa katolické církve. Jesti to sv. Tomáš Aquinský, který dosavad slove „anjelem školy“ a jehož památku co sv. Učitele svého světí církev 7. března. Geniální tento mnich z řádu sv. Dominika budí až podnes obdiv učenců i vně církve stojících, čehož neklamným důkazem jest ta okolnost, že za nejnovější doby vyšlo o náuce jeho více spisů učených.*) Aby též náš lid slovanský poznal,

*) *Contzen*, „Thomas als volkswirthschaftlicher Schriftsteller“ (Leipzig 1861). — Tentýž: „Zur Würdigung des Mittelalters mit bes. Beziehung auf die Staatslehre des h. Thomas Aq.“ (Cassel 1870). — *Baumann*: „Die Staatslehre des h. Thomas Aq.“ (Göttingen). — † *Feugeuray*: „L'essai sur les doctrines politiques de saint Thomas d'Aquin“ (Paris 1857). — Na počest 6. století uplynulého od smrti sv. Tomáše sepsal: *Schätzler*, učenec německý (katolík) dílo výtečné: „Divus Thomas, doctor angelicus, contra liberalismum invictus veritatis catholicae assertor.“ (Romae ex typografia polyglotta 1874). — *Thömes*: „Divi Thomae Aquinatis opera et praecepta quid valeant ad res ecclesiasticas politicas sociales.“

Digitized by Google

jak moudře a hluboce tento světec o *politice* smýšlel, položíme zde v trojím pojednání, jaké náhledy měl sv. Tomáš: I. O vládních formách; II. O zákonech státních; III. O poměru státu k církvi.

I. Formy vládní.

1. Na začátku spisu svého „o vládě knížat" *) odůvodňuje učitel andělský určení společenské člověka. Člověk od přirozenosti jest *společenský* **). A proč? Protože člověk ze všech živočichů nejvíc potřeben jest pomoci. Zvíře má od přirozenosti všecko, čeho potřebuje k vývoji svému: člověk ale nejen dle těla, nýbrž ještě více dle duše pomoci jiných lidí potřebuje. — Zvíře od přirozenosti jest hotové, a nepotřebuje se učiti ničemu: člověk se musí všemu učiti, poznenáhla a s mnohým namáháním. Proto také člověk má *řeč*, pomocí kteréž od jiných vyučován býti může. Zvíře nemá řeči, proto že mu není třeba, od jiných se učiti. Aby se však společenská povaha člověka uskutečnila, musí býti něco či někdo, kdo lidi sjednocuje***) a ovládá, jako i tělesa nebeská tvoří jednotu, protože ústřední těleso jimi hýbe; i tělo naše jest jednoduchý celek, jelikož jedna duše je ovládá. Tak i množství lidí stává se obecenstvem jedině *mocí vládní*.

2. Jelikož moc státní zřízena bývá nikoliv pro sebe, nýbrž pro množství lidu, tudíž nemůž býti účelem jejím cos jiného, leč *obecní dobro* (bonum commune). Vladař nesmí vyhledávati svůj zisk a užitek, nýbrž má užívati moci své na osoh a dobro svých poddaných. Vladaři jsou dle písma pastýři lidu, kteří nemají pásti sami sebe, ný-

*) De regimine principum.

** Naturale est homini, ut sit animal sociale et politicum, in multitudine vivens. (Lib. I. c. 1.)

***) Necesse est in hominibus esse, per quod multitudo regatur (ibid.).

Digitized by Google

brž mají voditi národy na pastvu dobrou a tučnou, nechtí-li slyšeti slovo: „Běda pastýřům, kteří pásli sami sebe. (Ezech. 34, 2.)

Ohledem na toho, kdo vládní moc provodí, stává vícero státních *forem*. Sv. Tomáš udává podle Aristotela tré spůsobů vládních: *monarchii, aristokracii a demokracii.* Každá z těchto forem jest s to, založiti štěstí a blaho národů; každá z nich má své přednosti. Ústava lidovládná (demokracie) ku př. má mnohé přednosti před oběma druhýma. V republice bývají totiž občané obyčejně obětivější a vlastimilovnější, protože blaho a dobro státu pokládají za vlastní svůj statek, kdežto poddaní krále obecní dobro více za věc královu považují a proto méně o ně dbají. Republikou římský stát stal se tak velikým a mocným. — Každá ta forma nehodí se pro každý stát. Nejlepší vládní forma jest ona, která se s povahou, s obyčejem a vzdělaností toho kterého lidu srovnává. Ostatně neprospívá žádná ústava, nejsou-li ti, kdož veslo vládní v rukou drží, *poctiví a nezištní.* Každá vláda jest schopna zneužití, a může se zvrhnouti v tyranství a libovůli.

3. Považíme-li však formy státní *pro sebe* (absolutně), musíme uznati *monarchii* za nejlepší státní formu, proto že jí se nejlépe účel státní moci uskutečňuje. Autorita vládní má uloženo, aby spojila mnohé v jednotu, avšak nikoliv v jednotu napjatou, jednokrojnou, nýbrž v jednotu *míru* *). K tomu účelu hodí se nejlépe monarchie, protože jeden spíš udrží jednotu než více vládců. To nám dokazuje vesmír, jejž jediný Bůh ovládá; tělo naše, jež jedna duše ovládá, a oul včeličck, kde jedna královna vévodí. Také podle svědectví dějstva monarchie

*) Hoc est, ad quod maxime rector multitudinis intercedere debet, ut pacis unitatem procuret. (I, c. 2.)

Digitized by Google

mnohem řídčeji se zvrhne v násilnictví, nežli aristokracie a demokracie, kteréžto obě podléhají více zpourám, převratům, vedouce k diktatuře, despocii a vládě stran.

Proto tvrdí anjel školy: magis esse expediens sub rege uno vivere, quam sub regimine plurium (I. c. 5). Co zde anjel školy řekl, toho by si měli dobře všimnouti politikové věku našeho. Ve státu má býti jednota a pořádek, avšak tato jednota nachází v *míru* svou míru. *Sjednocené* má býti všecko ve státu, ale nikoliv *jednostejné*, *stejnokrojné*. To je chyba hrozitánská, kde vláda řídí veškeré myšlení a život dle jedné sajmy (šablóny); sjednocování smí jíti jedině tak dalece, aby občané v míru a pokoji *vedle* sebe obstáti mohli. Mír jest nejvyšší statek pospolitého života. Jde-li sjednocování tak daleko, že se jím ruší mír, tenkráte se obrátí užitek společnosti v opak, a obcování pospolité stává se břemenem.*)

Zrovna opak toho, čemu učí anjel školy, nacházíme v moderním státě před smutným zrakem naším. Moderní stát vyrozumívá pod jednotou (centralisací) stejnokroj či uniformu; on netrpí v obvodu svém žádných práv ani přírodou stanovených, ani dějinami nabytých, ani blahodárnou zkušeností a obyčejem posvěcených, pakli se nehodí k účelům jeho; nýbrž on jde jako zahradník s ohromnými nůžkami na stromořadí, a přistřihuje všecko rovně a stejně: rodinu, školy, soudy i život náboženský. Proto také v moderním státě nepanuje blahý mír, nýbrž neustálý nepokoj.

4. Monarchie jest nejlepší forma státní, ale zvrhnutí její jest největším neštěstím, jak se povídá: Corruptio optimi pessima est. Tyranstvo, anoť z královské moci

*) Bonum et salus consociatae multitudinis est, ut ejus unitas conservetur, quae dicitur *pax*, qua remota socialis vitae perit utilitas, quinimo multitudo dissentiens sibi ipsi fit onerosa. (I, c. 2.)

Digitized by Google

vychází, jest nejvíc nesnesitelné*). Nicméně *není* dovoleno, proti tyranovi na trůně se vzbouřiti a jej s trůnu svrhnouti. Je-li tyranství *mírné*, tenkráte vzpoura již proto není dovolena, proto že jest velice nebezpečna. Nepodaří-li se, bude tyran ještě ukrutnějším; podaří-li se, bude nástupce jeho ještě větším tyranem, aby se udržel násilím. Je-li tedy tyranství snesitelné, slušno je snášeti dle slov sv. Petra: Poddáni buďte pánům svým, nejen dobrým a mírným, ale také zlým. (1. Petr. 2, 18.) Je-li *nesnesitelné*, tenkráte lidu dovoleno, aby si proti němu pomahal. Volil-li lid krále sám, ať mu moc zase odejme, nebo se zpronevěřil lidu; volí-li někdo vyšší, ať se lid k tomuto obrátí a pomoci se dovolává; je-li království dědičné, není jiné pomoci leč prositi Boha, buď aby tyrana obměkčil nebo střítil. Ale lid sám též se musí káti, nebo tyran bývá bičem na lid za hříchy lidu. **)

5. Jelikož tyranství tak zlých následkův v zápětí vleče, musí všemožně k tomu prohlédáno býti, aby se monarchie v tyranství nezvrhla. Proto lid, má-li voliti krále, ať volí muže rázného, ztvrzeného, jináče, kdo není spolehliv, snadno zneužije moci tak veliké. Dále budiž moc panovníkova *obmezena*, aby tak snadno na bezcestí zabočiti a z kolejí pravých se vyšinouti nemohla. K tomu cíli ať *všickni občané* nějakým spůsobem mají podíl ve vládě, neboť jedině takovou ústavu budou oni sobě vážiti a milovati, a pokoje mezi sebou píleti. Z toho ohledu jest pak monarchie nejlepší státní forma, pakli s oběma druhýma formami, aristokracií a demokracií zasnoubena bývá***) a v jedno sloučena. Takto moc vladaře jednak

*) Sicut regimen regis est optimum, ita regimen tyranni est pessimum. (I, c. 3.)

**) Tollenda est culpa, ut cesset a tyrannorum plaga. (I, c. 6.)

***) Talis est optima politia, bene commixta ex regno, in

Digitized by Google

obmezena, jednak spolupůsobením jiných, jak sluší a patří, bývá řízena. Takto lid nevládne sice skutkem, ale svým *vlivem* (per virtutem), ještoto volbou pohlavárů (principum) na vládě podíl béře. Tak shledáváme u sv. Tomáše myšlénky, na kterých naše moderní státy se zakládají. On jest rozhodným odpůrcem absolutní vlády; on si přeje státní formu, podobnou stavovským ústavám věku našeho, dokonce však nepřeje si státní formu podobnou nejnovějším ústavám *parlamentárním*. V našich moderních státech nejen se dělí moc královská, nýbrž na mnoze zcela se odstraňuje, jelikož z ní nezbývá téměř nic jiného leč právo, zákony od obojích zákonodárných sborů uraděné, podepsati, a podle vůle komor ty které ministry voliti. K takovému oslabení moci knížecí anjel školy nikdy by byl neradil, tím méně k tomu svolil, aby se ústava zbudovala na t. ř. svrchovanosti lidu. Dle něho je sice vládce pro lid, a ne naopak, ale nicméně učí, že lid není pramenem moci státní, nýbrž stavivem té moci, která společnost v pořádek uvádí.

Slavný biskup Bossuet, oslněný slávou dvoru Ludvíka XIV. souhlasil s výrokem tohoto krále: „Stát — ten jsem *já*!“*) Ale mnich XIII. století nedal se oslepiti mocí a slávou souvěkých jemu vladařů; on viděl dál a myslel hlouběj, a tak sestavil myšlénky, které sice za jeho doby nedaly se uskutečniti, ještoto lid tehdáž pro ně ještě nebyl dozrál; ale myšlénky tyto jsou tím záslužnější, čím méně jich čerpati mohl z názoru a ze života věku

---

quantum unus prae est; ex aristocratia, in quantum multi principantur per virtutem; ex democratia. i. e. potestate populi, in quantum ex popularibus possunt eligi principes et ad populum pertinet electio principum. (Summa Theol. I. II. quast. 105. a. 1.)

*) Jourdain: la Philosophie de St. Thomas d'Aquin. Paris 1858. t. I. p. 416.

Digitized by Google

svého, nýbrž jedině z bohatých dolů své ryzé katolické zbožnosti a vědy, která ovšem platí pro všecky národy a věky.

Větší obdiv ještě nás pojímá, čteme-li náuku sv. Tomáše o *zákonech státních.*

II. Zákony státní.

Ještě mnohem výborněji, nežli o státních formách, psal sv. Tomáš o zákonech. Jeho náhledy o tomto předmětu docházely od jakživa veliké chvály i u takových, kteří jinak nesouhlasí s náukou jeho; tato sláva mu zůstala i v době takové, ve které náuka jeho bez mála v zapomenutí vešla. Poznáme to hned z klasobraní, které následuje.

1. Sv. Tomáš vyměřuje *zákon* takto: Zákon jest zřízení rozumu k všeobecnému dobru, prohlášené od toho, komu náleží péče obecenstva.*) Tento výměr svědčí jak o vysokém bádání, tak o hluboce praktickém rozhledu Aquinata. Známky, jež obsahuje, odejímají zákon rovně tak zvůli a rozmaru vládců, jako zároveň udávají měřítko k rozeznání zákona spravedlivého od nespravedlivého. Posvitmež si na tyto známky zákona; pro náš věk nemůž být nic lepšího, abychom poznali podstatu zákona a bytelné částky jeho.

Učitel anjelský nazývá zákon: „Zřízením rozumu." Tím udává zdroj zákona. Zákon lidský má své nejhlubší kořeny nikoliv ve vůli, nýbrž v rozumu. Ne, co se vladaři zalíbí, co on chce a sobě přeje, může býti předmětem zákona, nýbrž jedině to, co se shoduje s *rozumem*; zákon jest požadavek rozumu. Vůle vládcova jest jedině potud zákonotvorná, pokud rozumem bývá vedena; proti-

*) Ordinatio rationis ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata.

Digitized by Google

ví-li se zákon rozumu, tenkráte jest spíše nespravedlností, nežli zákonem.*) A proč se požaduje při zákoně lidském popředně, aby se srovnával s rozumem? Proto, že rozum má podíl v onom věčném zákonodárství, kteréž se prýští z rozumu Božího. Onen pořádek, jímž Bůh všecky tvory vespolek spojil, a jímžto každému tvoru jistá činnost vytknuta jest, bývá od lidského rozumu, jenž jest paprskem božského rozumu, poznáván, a tím během se stává sám rozum lidský zdrojem zákona (lex naturalis).

Přirozený zákon proto není nic jiného, leč odlika (účast) věčného zákona na tvoru rozumném**). Není-li však zákon v hrudi lidské nic jiného, leč ozvěnou zákonodárství věčného, ujímáme-li ve hlasu svého svědomí hlas vyšší, hlas zákonodárce nejvyššího: tenkráte se samo sebou rozumí, že žádný zákon lidský nesmí se příčiti zákonu přirozenému nebo *rozumu.*

2. Víme pak dobře, že *moderní pojem zákona* této známky postrádá. *Hobbes*, původce moderní všemoci státu učí, že vůle vládcova má odbývati za vůli všech poddaných. Jednotlivec nemá žádného práva, žádného oprávnění naproti moci státní; poddaným ani nepřísluší posuzovati, je-li co dobré či zlé. Dobrým nebo zlým stává se něco jedině tím, že to *král* buď poručí neb zapovídá.***)

Rousseau učí taktéž jedině s tím rozdílem, že na místo vladaře klade veškeren lid. Všeobecná vůle *lidu* jest zákonem; co lid chce, to je dobro a pravo. Nad všeobecnou vůlí nestává zákona vyššího.

---

*) Alioquin voluntas principis magis iniquitas esset, quam lex (Summa Th. I. II. quaest. 90. a. 1. ad 3.)

**) Participatio legis aeternae in rationali creatura (ibid. quaest. 91. a. 2).

***) Reges, quae imperent, justa facere imperando, quae vetent, injusta. (de Cive c. 8.)

Digitized by Google

Také theorie liberalismu o zákoně stojí v podstatě na téže půdě. Zákonem jest, co *zákonodárné sbory* uzavřely; vůle většiny té které komory je posledním zdrojem zákona. Není vyššího měřítka a zákona, dle něhož by se zákon lidský říditi měl.

Tímto pojmem povaze zákona zasazena jest nejhlubší rána. Zákon se nám naskýtá jako něco zhola lidského, jako něco, co není někdy ani výsledkem zralého předložení a úvahy, nýbrž zvůle a náruživosti, ano někdy dokonce plodem — náhody. Podle toho, jak se několik hlasů nakloní k té či oné straně, jest právo a zákon tu či tam. Kterak se tu ale může ještě mluviti o majestátu a svatosti zákona? Jak málo sobě smí osobiti vůle jednotlivce právo majestátní: zrovna tak málo to přísluší vůli veškerenstva. Tím že se hlasy lidské čítají, nestanou se z nich hlasy božské, nýbrž ostanou hlasy lidské. Jedině tenkráte nabývá strana lidská svrchovanosti a veleúcty, je-li výrazem vůle vyšší, nachází-li se v ní něco božského a věčného — zkrátka: pakli sama autorita božská zákon lidský chrání. Bůh pak schvaluje jedině takový zákon lidský, který se shoduje s přirozeným zjevením Božím v rozumu lidském. A právě toto božské a nepomíjivé odstranila moderní filosofie práva ze zákona, a proměnila takto právo a zákon v hlaholy, obsahu prázdné, které jsou tak pomíjivé, jako ty většiny, od nichž urobeny byly. Materialismus zavládnul u nás i v životě *právním*. Jako tento ohava vypudil Boha a ducha ze světa a z člověka: tak také právu a zákonu odňal duchový obsah jejich. Tak jako prý podle jeho rozumu všecko ve světě jest součtem, souhrnem atomů: tak i právo a zákon jest summou člověků-atomů, kterážto se dá dle libosti rozmnožiti či ztenčiti; nebo jako zavržená

Digitized by Google

thése 60tá v Syllabu vyjádřuje: „autorita není nic jiného, leč summa čísel a sil hmotných.*)

Tak podlého pojmu o zákoně neměli ani *pohané*; oni vždy zákon potahovali na božství, a pokládali ho býti neodvislým od uzavření lidských. Cicero definuje zákon zrovna takto: „Zákon není nic jiného, než pravý a od vnuknutí bohů přijatý rozum“ **) a slavně se ohražuje proti tomu, jakoby právo záviselo na svrchovanosti lidu, nebo kdyby prý se stanovila práva rozkazy národů, výměry vladařů, rozsudky soudců: tu by bylo „právo loupežiti, právo cizoložiti, právo závěty falšovati, kdyby vše tohle hlasováním lidu obecného potvrzeno a schváleno bylo.“ ***)

3. Druhá známka ve výměru zákona u sv. Tomáše zní: „ad *bonum Commune*“ (k obecnému dobru). Touto známkou se udává a) účel a b) obsah zákona. a) Účelem zákona nesmí býti zisk a užitek jednotlivců, nebo jistých spolků, sborů a stran, nýbrž vezdy musí zákonodárce prohlédati zákonem k dobru obecnému. Z té příčiny horlí anjel školy tak velice proti tyranstvu a despocii, jelikož ona činí z dobra obecního dobro soukromé (bonum privatum). Důchody zemské, úřady a důstojenství, obsazování uprázdněných míst, zákonodárství: zkrátka všecky úkony státní moci slouží soběctví, ctižádosti, nebo podobným pohnútkám sobeckým a proto jest zvrhnutí monarchie v násilnictví nejhorší, jelikož tenkráte všeobecné dobro je

*) Antoritas nil aliud est, nisi numeri et materialium virium summa.

**) Lex nihil aliud est, nisi recta et a numine deorum tracta ratio. (Philipp. 2, n. 12.)

***) Quodsi populorum jussis, si principum decretis, si sententiis judicum jura constituerentur: jus esset latrocinari jus adulterare, jus testamenta falso supponere — si haec suffragiis aut scitis multitudinis probarentur. (Cicero de leg. I. c. 16.)

Digitized by Google

dojnou kravou jednoho, kdežto při tyranství aristokracie ještě více osob kořistí.

Arciť že se vychvaluje o vymoženostech našeho věku, t. o vládách ústavních, že zákonodárství v nich musí míti na zřeteli *blaho státu*. A přece je to veřejným tajemstvím, že stát dle liberální sájmy (šablóny) jest státem strannickým; všecky zájmy státní v něm stojí ke službám *strany vládnoucí*. Či neutvořilo-li moderní zákonodárství t. ř. stát občanský (bourgeoi-ský), vládu jisté třídy, šosáků městských, jichž bohem je břicho a kapsa? — nezavinilo-li tím na mnoze bídu socialní řemeslníků a lidu rolnického? — Ještě více! stroj na robení zákonů dá se upotřebiti i na půdě čistě politické; narobí se tím strojem zákonů, aby se soustava panující strany upevnila, a odpůrci političtí zničeni byli; aby i Církev nenáviděná, nejvíc pak katolická za děvečku státu byla zotročena a uponížena. Kde jest tu bonum Commune?

To „dobro obecní“ však udává nejen účel, nýbrž i b) objem a *dosah* zákona. Zákon občanský má za obsah jedině předměty takové, ježto se vztahují na obecné dobro; nesluší mu veleti či zapovídati úkony, které se týkají života soukromého. Rovně tak není úlohou zákonů, odstraniti všecky druhy hříchů a křivd, nýbrž jedině ty, při kterých pokojné sousedství a spolužití bylo by nemožné; jakož i nemůže býti úlohou zákona, všecken mravní život říditi a všecky druhy ctností naporoučeti, nýbrž jedině takové, beze kterých by nemohlo obstáti dobro obecné a život pospolitý.*)

*) Lege humana non prohibentur omnia vitia, sed solum graviora, a quibus possibile est, majorem partem multitudinis abstinere, et praecipue, quae sunt in nocumentum aliorum, sine quorum prohibitione societas humana conservari non posset. (Summa Th. I. II. quaest. 97. n. 2. 3.)

Digitized by Google

Jakkoliv sv. učitel přídavkem „ad bonum commune" světské zákonodárství obmezuje: nicméně tomu přeje, aby ono ve svém vlastním oboru bylo neobmezené. Ont jest nepřítelem každé libovůle, každého poručnictví úřadníků a týrání policejního a proto chce mnoho zákonů; on chce, aby zákonodárství jak dalece možná, rozšířeno bylo. Lidská náruživost, spojená s hloupostí a nevědomostí až příliš snadno kalí rozsudek soudce.*) Jedině to, co se nedá v zákon pojmouti, proto že je to vždy jinaké, ať zůstane zůstaveno rozsudku soudce, k. p. vyšetřování těch kterých událostí.

4. Pomíjejíce mlčením, co ještě obsaženo jest v dodatku: „ab eo, qui curam communitatis habet, promulgatu" — jelikož tato slova žádného výkladu nepotřebují, uvedeme ještě náhled sv. Tomáše o *změně zákonů*. Za našich dnů stroje zákonodární pracují na všech stranách bez přestání, jako ostatní stroje znovu vynalezené. Sotva ten který zákon jest uraděn a vydán, a začíná v život vcházeti: už bývá nahražen jiným, který se po krátké době s týmž osudem potkává. Ani měsíček na obloze nemění se tolikráte, jako se mění zákony moderní! Tak tomu sv. Tomáš nechce. On sice ví, že nemůže nastati přestávka ve tvoření zákonů, jelikož se časové a poměry mezi lidmi měnívají, a tudíž jiných zákonů nutně vymáhají. Avšak bez nutných důvodů nemají se zákony měniti. Veškerá totiž síla zákona spočívá na zvyku a obyčeji: změna v zákoně, kterýž byl zdomácněl a jemuž lid *uvykl*, oslabuje vysoký názor o zákoně, a činí ujmu jeho moci závazné. Jedině tehdáž sluší zákon změniti a odstraniti, když z toho veliký a patrný užitek pochází, nebo

---

*) Ideo necessario fuit, in quibusoumque est possibile, lege determinare, quid judicandum sit et paucissima arbitrio hominum relinquere (I. II. quaes. 95 a. 1. ad 2.)

Digitized by Google

když zákon křivdu v sobě zdržuje nebo jeho zachovávání škodu vyvírá.

Sv. Tomáš se při tom opírá o zásadu právní: když se něco nového stanoví, musí z toho býti patrný užitek, aby se mohlo řádně odstoupiti od práva, které dlouho odbývalo za náležité. (In rebus novis constituendis evidens debet esse utilitas, ut recte recedatur ab eo jure, quod diu aequum visum est.)

5. Končíme naše klasobraní z traktatu sv. Tomáše „o zákonech", ačkoliv by ještě mnoho skýtal, co by pro naši dobu bylo zajímavé a užitečné. Tak ku př. se tam nachází velmi sličný náhled o *účelu* zákona. Zákon dle sv. Tomáše stojí ve službě ctnosti. Jelikož jen málo lidí od přirozenosti jest tak spořádáno, aby to dobré konali, tedy má zákon jejich křehké povaze ku pomoci přispěti, a jich síliti k vykonávání společenských cností. Čím jest kázeň moci otcovské pro dítky a domácí: tím mají býti zákony pro dospělé a občany.

Jaký to vznešený náhled o zákoně, co prostředku vedoucím ku cnosti; ó kterak výše stojí tento mnich 13. století nad mudrce Hobbes-a, který v zákoně spatřuje jen uzdu na skrocení lidských náruživostí; nebo nad mudrce Kant-a, který klade zákonu za úkol, aby svobodu jedněch tak dalece omezoval, aby i svoboda ostatních vedle nich obstáti mohla.

Rovně tak zajímavo jest, co anjel školy přednáší o *závaznosti* zákona. Zákon spravedlivý víže ve svědomí, ne tak zákony nespravedlivé. Zákon může býti nespravedlivým ze dvojí příčiny, pokud se ocítá v odporu buď s dobrem lidským, nebo s dobrem božským. To prvější se stává tenkráte, když zákonodárce překročí meze moci své, nebo když zákon poškozuje dobro obecní, nebo břemena nestejně ukládá. Takové zákony nejsou zákony,

Digitized by Google

jsou to násilnictva, a proto ve svědomí nezavazují.*) Přece však slušno jich zachovávati, aby se vyhnulo všemu pohoršení a jiným zlům, i veřejnému nepořádku. Zde platí slovo Páně: „A nutil-li by tě někdo, abys s ním šel míli jednu, jdi s ním i jiné dvě.“ (Mat. 5, 41.)

Příčí-li se však zákony dobru Božímu, tenkráte nižádným spůsobem nesmí plněny býti, protože stojí psáno: „Více sluší poslouchati Boha než lidí.“ (Act. 5, 29.)

Těchto několik stránek, které jsme vybrali z náuky sv. Tomáše, dosvědčují s důstatek, že učitel anjelský se rozpisuje o otázkách na nejvýš důležitých, a zvláště pro rozechvělou dobu naši zajímavých. Onyt jsou též důkazem, že mnich 13. století přednáší a zastává nauky a náhledy opravdu svobodomyslné. Ovšem mnohé z nich stalyt se už dávno obecním majetkem politického života a něčím, co se rozumí samo sebou: ale tenkráte, kde ještě všudy panovala poroba a politická svoboda ještě málo kde známa byla, musí to kladeno býti za velikou zásluhu objevovati pravdy, které na mnoze teprv v pozdějších stoletích zdomácněly mezi národy křesťanskými v Evropě, odtud dále se šíříce.

Možná, že někdo řekne: To, co o státních formách a o zákonech klade učitel Církve slavný, nebylo by tak špatné, aniž to zasluhuje výtky absolutismu: ale náuka sv. Tomáše o poměru státu k církvi nedá se nikterak ospravedlniti. — Liberální p. profesor protest. v Gottinkách *Baumann***) aspoň píše takto: „Ve státě sv. Tomáše panuje venkoncem církev a vedle tohoto náhledu katolické církve o poměru státu k církvi nemůže stát moderní obstáti.“

---

*) Et hujusmodi magis violentiae sunt, quam leges (ibid. quaes. 96. a. 4.)

**) Ve spise svrchu jmenovaném str. 15. 16. (viz str. 81.)

Digitized by Google

Nuže, chceme tedy ještě dolíčiti v několika obrysech tuto nauku sv. Tomáše o poměru státu k církvi, abychom poznali, zdali podle ní skutečně stát utonul v církvi čili nic?

Tím podáme dokončení tohoto pojednání.

Patronové Srbští.

Podává *Karel Šmídek*, prof. gymn. v Brně.

2. Sv. Štěpán, tolikéž i Šimonem zvaný.

Štěpán Nemaňa, odebrav se v zátiší klášterní na horu svatou, zvolil ve vládě nad Srbskem za svého nástupce *Štěpdna*, druhorozeného svého syna, odevzdav třetímu synu *Vlkanovi* Dalmacii a Dioklecii (Duklju), nejjižnější to část srbské země, zaujímající Černou Horu (vyjma Moraču), pak jižní Dalmácii od Kotoru a částku severní Albanie až k řece Drimci. Z počátku svého vladařství bylo mu válčiti s *Ondřejem*, vévodou v Chorvatsku a Dalmatsku, bratrem to uherského krále Emericha (Jindřicha). Tento náhle přepadl Záchlumí a Rasii, kdež po delší dobu s úspěchem bojoval proti velkožupanu Štěpánovi (r. 1198). Zdá se, že jeho zvláště doléháním přiřknul Štěpán bratrovi svému Vlkanovi Záchlumí a část Hercegoviny jakožto zvláštní tomuto podřízené vévodství. R. 1199 byl Ondřej sesazen a do Rakouska zapuzen; ale v rocích 1200 a 1201 nazývá se opět vévodou nad Dalmatskem, Chorvatskem a Záchlumím; tolikéž prý přivtělil opět Bosnu k uherské říši a podmanil sobě bana bosenského Kulina, použiv ku vpádu do země této rozepři mezi bratřími Štěpánem a Vlkanem vzniklou. Pod banem Kulinem požívala Bosna po dobu téměř třicetiletou veškerých úspěchův trvanlivého míru, vzděláváním úrodné půdy a vzmáháním obyvatelstva množil se a vzkvétal vůčihledě blaho-

Digitized by Google

byt v zemi, tak že dnové vlády Kulinovy od Bosňanův povždy bylit považováni za dny útěšného blaha. Avšak v ohledu náboženství křesťanského povoloval ban, sveden svou chotí, přílišnou ve víře svobodu. Biskup tamější, od papeže Celestina III. (zemř. 1198), předchůdce to Innocencia III., v důstojenství své povýšený, dříve jsa po tajmu oddán nauce bohomilův, přistoupil k nim veřejně, seznav, že se k bludařům těmto sklání sama choť banova; nabyv příkladem jejím odvahy zřekl se poslušenství papeže a metropolity svého. Vlkan přilnuv k víře katolické, aby pomocí západu upevnil se proti svému bratru Štěpánovi, zároveň pak, aby v žádoucí smír uvedl zmatené náboženské záležitosti v Bosně, obrátil se ve zvláštním přípise k věhlasnému tehda a mohutnému papeži Innocenciu III. s prosbou, aby sv. Otec legaty vyslal v tyto země, jenž by upravili a spořádali strastné tamější poměry církevní. *Innocenc III.*, moudrostí právě státnickou se vznešeného svého stolce přehlížeje záležitosti světodějné, vyslyšel se vší ochotou ihned snažné tyto prosby Vlkanovy. Odeslal tam rozkazem ze dne 27. prosince 1198 Jana Capellana a Simeona Subdiacona, „muže to věhlasné a opatrné, obeznalé, jak se má pásti stádce Páně, jak se má občerstvovati pokrmem spasení a jak se má vésti na dráze ku věčnému blahoslavenství.“ Vyslance tyto odporučil papež tolikéž i králi Štěpánovi, velkožupanovi a manželkám obou těchto bratří, arcibiskupovi Diokletskému, jemuž byli pallium přinesli, i veškerému duchovenstvu. Žádal o přívětivé jich přijetí, jelikož mají rozkaz, duchovenstvo upevniti v náuce apoštolské a kde čeho třeba, napraviti, hlavu i údy u sjednocení přivésti se Stolicí apoštolskou a spojiti jich s ní páskou oddanosti i poslušenství.

Vyslancové tito svolali, jak to vysvítá z listu

Digitized by Google

k Innocenciovi III.*) (jejž nazývá ss. Romanae Ecclesiae summum Pontificem et *universalem Papam*), synodu do města *Baru* (Antivari), kde od starodávna slavena bývala církevní shromáždění (ubi antiquitus Concilium celebrari solitum fuit). Záhodno i zanímavo, blížeji přihlédnouti ke sněmu tomuto, v němž se dosti jasný obraz odráží církevního života v tamějších krajinách.**) Papežští vyslancové ustanovili na něm podle *předpisův církve římské*: že není žádnému biskupu povoleno, aby vysvětil kněze *za peníze*, od podjahenství počínaje, aneb aby tuto svátost v jiné době uděloval, leč o čtveru výročních suchých dnů; to bylo biskupům zakázáno pod ztrátou svého důstojenství, dále že nesmějí vysvěcovati žádného z nemanželského lože, aniž vůbec před třicátým rokem, aniž udělovati více než jeden stupeň důstojnosti po jedenkráte. Ježto kněží od lidu věřícího považují se za vyslance Boží, mají tudyž kněží i v zevnějšku tonsurou prokazovati se jakožto Bohu zasvěcení, zdrženlivostí a střídmostí objevovati se co takoví, jenžto povýšeni jsou a povznešeni nad věci pozemské. Desátkův a jinorodých obětí rozděliti a užiti třeba na čtvero částí: pro biskupa, pro chrám, pro duchovenstvo a pro chudé. Tajemství zpovědní zachováváno budiž neporušeno pod ztrátou úřadu; každý klerik jest nedo-

*) V témž listě jmenuje Vlkan papeže „Vicarium Christi", dosvědčuje, že jím otevřen mu přístup ku království nebeskému; zároveň pak touží na bana Kulina, že prý nedávno se svou manželkou i s její sestrou a s několika příbuznými, jakož i s jinými nad to 10.000 osobami přestoupil ku kacířství patarenskému.

**) Zprávu o tomto církevním sněmě obšírnější čerpáme z proslulého spisu: „*Geschichte Papst Innocenz des Dritten* und seiner Zeitgenossen, durch *Friedrich Hurter*, Hamburg, 1841, 3. Auflage, I. Band, pag. 304 a násl. Nejlepší a nejzevrubnější to dosud monografie o tomto papeži, pod jehož vládou povzneslo se papežství k vrcholu své zevnější slávy.

Digitized by Google

tknutelný, aniž smí před jiný leč před duchovní soud potahován býti. Úvazky manželské, uzavřené mezi příbuznými od pátého stupně vzhůru, buďtež považovány za krvosmilné, a jich rozvedení naporučeno pod pokutou církevní klatby. Žádný nesmí přijmouti chrámu neb nějakého duchovního úřadu z rukou světských, jinak by i podavatelé i přijímatelé, jakož i každý, jenž by na posvěcené osoby násilnickou vztáhnul ruku, museli stíháni býti církevní klatbou; pokáním budiž odčiněna jakákoliv taková vina dřevnější. Všichni, jenž sobě statky církevní neprávně byli osvojili, aneb latiníky (totiž při výpravách křížových) v zajetí uvedli, neb jich manželky odpudili, s nimi opětně se nesmířivše, buďtež jmíni za zbaveny veškeré církevní jednoty. Mimo dotčených dvou papežských legatův podepsali úchvaly dotčeného sněmu církevního počtem 12 i Jan arcibiskup Dioklejský a Barský a šest biskupův (Dominicus Archipresbyter Albanensis, Petrus Scutarinensis Ep., Joannes Polatinensis Ep., Petrus Arvastinensis [Drivastinensis], Dominicus Soacinensis, Natalis Dulcinensis, Theodorus Sarennensis [aneb jak se Asseman domnívá: Serviensis]).*)

S podobnou přítulností ke Stolici apoštolské psal i velkožupan Štěpán r. 1199 list k témuž velikému papeži, v němž papeže uznává za hlavu veškeré církve a za svého otce duchovního a zároveň dokládá, že v tom sleduje šlépějí svého otce: „My zajisté," dosvědčuje, „toužíme povždy kráčeti ve šlépějích církve římské, *jako otec náš*

*) Arcibiskup Barský zmiňuje se ve své zprávě o této synodě k papeži takto: „Legati Vestri . . . ita cum prudentia et honestate tractaverunt, ut *Dominus Rex et totus populus* eorum opera commendantes ad pedes Sanctitatis Vestrae *effecti sint modis omnibus promptiores*" (Pejacevich, Historia Serbiae p. 169). Skvělé to a neomylné svědectví, jak upřímně byli přilnuli ke sv. Stolici i král i lid v Srbsku.

Digitized by Google

blahoslavené paměti, a povždy zachovávati přikázaní svaté římské církve." (Innoc. III., regest. lib. II., ep. 177).*) Tolikéž žádal v témž listě, aby sv. Otec opětně legaty své do Srbska odeslal a jemu název krále Srbského uděliti ráčil. Papež úplně důvěřuje v upřímnost smýšlení Štěpánova naporučil arcibiskupovi Barskému Janovi, jehož Innocenc v listě k Emerichovi jmenuje „Archiepiscopum Albanensem", aby Štěpána za krále Srbského korunoval. Avšak lstivým jednáním krále Uherského Emericha celá tato pro Srbsko důležitá věc na zmar uvedena; král tento s nijak netajenou nevrlostí, ba s urputnou nevolí zpříčil se proti úsilí papežovu, tak že tento v listu k témuž Emerichovi vyznává, že jemu jenom k vůli, ač nikoliv bez jakési rozpačitosti, od provedení téhož úmyslu upustil (ob Tui gratiam, non sine quadam Nostra confusione, destitimus ab incepto). Se sebranými voji, k výpravě křížové přichystanými, obrátil se Emerich proti Srbsku (počátkem r. 1202), zahnav Štěpána ze země srbské; na jeho místo zamýšlel Vlkana dosaditi a zároveň papeže prositi, aby Vlkanovi přiřknul se název důstojenství královského; takovou měrou pustila by víra *katolická* hlubší kořeny v území srbském; při tom však vládychtivý

*) Smýšlení toto velkožupanovo tak jasně a přímě projádřené podezřívá *Hurter* (l. c.), dokládaje, „že při vší úslužnosti knížat Srbských k papeži nesmýšlel to Štěpán upřímně, snad si hleděl pomocí papežovou pojistiti svou budoucnost proti Uhrům, v srdci prý setrval oddaným víře byzantické." A i *Šafařík* (Slovanské starožitnosti II., 271, 2. vyd.) vypravuje, že „starší syn Štěpána Nemaně Štěpán korunován na *krále* korunou *z Říma* skrze biskupa Methoda obdrženou r. 1222," dokládá v poznamenání: „Pamatovati sluší, že tehdáž Carhrad v rukou latiníkův byl," čímž i oslabiti chce dosah dotčené záležitosti ve prospěch Stolice apoštolské. My o celé věci ku konci své rozpravy nepředpojaté své náhledy přičiníme.

Digitized by Google

král uherský neopominul vyhraditi sobě vrchní panství nad Srbskem, v čemž mu papež dovolil (salvo in temporalibus jure Tuo), tak že od r. 1202 počali králové Uherští připojovati ke svým titulům i panství v Rasii. Roztržkův těchto v území srbském použil bulharský kníže *Kalijan* rodu rumunského, jenž tytýž list odeslal k Innocenciovi III., vydávaje se za oddaného syna církve Římské a Stolice apoštolské a spolu žádaje o udělení titulu královského, v čemž mu papež povolil a pravomoc udělil k ražení vlastní mince. Král tento bulharský, jemuž lid pro jeho zpurnou a i ukrutnou povahu přezdil „Jana psího", vrazil se svými vojsky do rozervaného Srbska, četně zajatých sebou odvleknuv (r. 1202). Papež, jemuž blahý zdar křížové výpravy přede vším na mysli tanul, odeslal psaní králi uherskému plné výčitek, že opominul zúčastniti se svatého boje proti nevěřícím a zbraň vztýčil proti křesťanům místo proti Turčínům (quod posteaquam fuisti cruce signatus, contra Christianos arma movisti). Chtěje bezpráví to aspoň částečně odčiniti, vtrhl Emerich do Bulharska, vydobyv část této země až k Niši. Papežský legat, Jan de Casamario, tehda v Bosně prodlévající a později ku Kalijanovi se odebrati mající, zprostředkoval příměří mezi Emerichem a Kalijanem.

Co se týká svrchu dotčené rozepře v církvi *Bosenské*, i tu s úspěchem působil legat papežský, Jan. Svolána tu synoda roku 1203, jížto obcovali ban Kulin a vyslanci Patarenův, jenžto výhradně usilovali pojmenováni býti křesťany a „bratřími". Tito zřekli se veřejně svých dosavádních bludův, stálé poslušenství katolické církvi přislíbivše. O šťastném tomto výsledku podav radostnou zprávu sv. Otci, žádal dotčený legat a radil, aby papež *více latinských biskupův* do Bosny odeslal; po té odebral se ku králi uherskému, jenžto ustanovení synodální všechna byl ztvrdil, odevzdav jich synu Kulinovu, jenž u dvora královského jako zastavenec prodléval; zá-

Digitized by Google

roveň ho přiměl ku svědomitému zachovávání dotčených předpisův církevních pod pokutou 1000 marek, z nichž by polovice připadla papeži, druhá polovice královské pokladně, kdyby sám opět zapletl se v síť kacířstva aneb odhodlal se chrániti je.

Církevní záležitosti, tak utěšeně ku prospěchu *římské* církve se rozvíjející, náhlý vzaly obrat k horšímu, při čemž ovšem nejvíce zavinila ode dávna Slovanům vražděvá politika maďarská. Sv. Otec byl dal rozkaz, korunovati Vukana (Vlkana) za krále srbského, arcibiskupovi Kaločskému (v dubnu 1203); ale vhodná k tomu příležitost beze zdaru vypršela; král schválně ostýchal se, aby dal arcibiskupovi příslušné k tomu královské svolení, ba i nepřipustil, aby i bulharský Kalijan dosáhl korunu z rukou papežových. Nejednal však správně jak se sluší na krále křesťanského ve vlastní rodině, ve zjevné brojení se roznítiv proti bratrovi Ondřejovi. Tyto neblahé rozmíšky mezi bratřími uměl Sava použiti k nejspanilejšímu výkonu úřadu kněžského, k usmíření svých bratří, Štěpána a Vukana. Štěpán ze Srbska téměř úplně vypuzený, vzal útočiště ke svému bratru Savovi, spolu ho prose, aby přinesl sebou kosti Štěpána Nemaně ze kláštera Chilanderského do Studenice, a při těchto kostích posvátných aby mezi bratřími želaný smír zavedl; vždyť prý to nutně vymáhá ubohé Srbsko, opuštěné, od přátel i nepřátel zdrancované, četných obyvatelův pozbavené. Volání bratrského uposlechnuv Sava, odebral se 13. února 1203 do Studenice, kdež v týž den uložil v hrob mramorový kosti otcovy, a vzletnými, horoucí vírou prodchnutými rozhovory přivedl bratra Vukana záhy k tomu, že tento seznav své bezpráví, prosil bratra Štěpána za odpuštění, přislíbiv, že se příště uspokojí Záchlumím a Hercegovinou. Na památku tohoto usmíření vystavěl Sava veliký chrám ke cti nanebevstoupení Páně v *Žiči*,

Digitized by Google

kteréžto město stalo se později sídlem arcibiskupství Srbského.*)

Nedá se upříti, že po smíření tomto na čas zahatilo se další blahodárné šíření katolicismu v zemích jihoslovanských. Že v Bosně zmohlo se opětně kacířství bohomilův, dá se snadno vysvětliti, ježto tam byl jeden katolický biskup, a ten záhy zemřel; proto radil, jak dotčeno, papežský legat, aby se počet biskupů latinských tam rozmnožil na tři neb čtyry, ježto, jak týž byl dosvědčil, Bosna rozšířena jest v prostoru 12denní obchůzky; bez biskupa však není naděje v trvanlivý vzkvět církve, byloť nezvratným povždy přesvědčením od prvých hned časův církevních. Arcibiskup Kaločský nevyplnil daný mu rozkaz papežský, aby osobně do Srbska se odebral, tam velkožupana i prelaty a vojvody v jednotě se Stolicí apoštolskou upevnil a roztrhl dřevní jich svazek s patriarchou Cařihradským, jenž se byl vzdal všeho poslušenství papeži římskému, při tom aby i korunoval Vlkana. Ba i papežský vyslanec, kardinal Leo, určený r. 1203 pro Bulharsko, jenž mimochodem měl i v Srbsku pro víru katolickou vydatně působiti, nebyl s to vyplniti výtknutý mu papežem vznešený úkol svůj. „Buď objevily se nenadálé nesnáze“, dokládá Hurter (l. c. str. 663), „aneb arcibiskup Kaločský nebyl hned k tomu ochoten, tak že Vlkan teprv následujícího roku se mohl radovati z královského důstojenství.“

Přispěly však k tomu záhy zevnější okolnosti, že se

*) Místo toto leží v krajině: Rujno, Stari Vlach, Raška nazvané v okresu čačanském na levém břehu Ibaru; v lidu srbském se povídá, že tu bylo korunováno sedm srbských králův, odtud zove až dosud: „Седмобратна Жича“ (sedmibratrová Žiča); svrchu uvedené biskupství „Soacinence“ připadá prý na Žíču. (Srovn. nejnovější o Srbsku spis: „Кнежевина Србиа“ od Miličeviče, v Bělehradě 1876, na str. 654.)

Digitized by Google

opětně zmohla láska k církvi katolické u knížete i u lidu. R. 1205 umřel v Cařihradě Jindřich Dandulus, hrdinný dože benátský. Jeho vnučka, seznámivši se se Štěpánem, stala se jeho choti. Přímluvami jejími i těch, jenž ji byli provázeli, dal se Štěpán pohnouti, že r. 1217 odeslal vyslance k novému papeži *Honoriovi III.*, jenž měli před papežem dosvědčiti přítulnost jeho k církvi římskokatolické a spolu papeže žádati, aby Štěpánovi udělil dávno želaný titul královský. Sv. Otec svolil ku prosbě této, dav ho korunovati za krále v Rasii (jak Zanetti se domnívá: evitato *Serviae* nomine, snad aby nevznikl odtud rozlad s uherským králem Ondřejem, tehda v Palestině prodlévajícím). Nicméně zněl úplný titul Štěpánův: „z milosti Boží král vší srbské země, Dioklitie i Travunie i Dalmatie i Zachlmie“ (srovn. Šaf. Starož. l. c. str. 271 v poznam.). Král Ondřej, z východu se navrátivší, nesl mrzutě toto povýšení Štěpánovo; ale papež hájil je s takýmto důrazem, že zamýšlel králi uherskému zapověděti, aby dále honosil se titulem krále srbského. Štěpán obdržel pak v dějstvu název „Štěpán prvověnčaný“ (Стеван Првовенчани). Dometian, životopisec sv. Savy, mnich Chilanderský, byl očitým téhož korunování svědkem; jeho o něm vypravování doslovně uvádí ve svém spise (Trifolium Serbicum str. 10 a 11) kněz Martinov ze životopisu o sv. Savovi tiskem posud nevydaného. Pro jich důležitost musímeť i my jich tu doslovně uvésti. Píše tentýž Domitian takto: „I vyvolil (totiž Sava, tehda již arcibiskup) jednoho ze svých žáků, nejdůstojnějšího biskupa Methodia, odeslav ho do Říma k oslaveným apoštolům Petru a Pavlu a k velikému těchto světců spoludědici k papeži veliké římské říše; i přidal mu dary jich svatosti důstojné, aby i oni na vzájem jeho vlast požehnali a *pravověrného* knížete jeho vlasti korunovati ráčili. Psal takéž i list k papeži, ku vznešenému náměstku svatých

Digitized by Google

i oslavených apoštolův, zároveň mu zprávu dávaje o viditelné milosti, jakou byl od Boha korunován (totiž důstojenstvím arcibiskupským). Žádal spolu, aby mu udělil apoštolské požehnání, a poslal tytýž posvěcenou korunu, kterouž by bratra korunovati mohl jakožto krále vlastenské své říše (totiž nad Diokletií), kteroužto jich otec (sv. Šimon Nemanja) z milosti Boží byl obdržel, jižto druhdy velikým královstvím nazýváno. Bůh však, jenž milému služebníku svému veškery ctnosti i úspěchy byl udělil, a veškery jeho prosby vyplnil, rozkázal tolikéž i tomuto svatému apoštolův na Stolici nástupci vnuknutím Ducha sv., aby posvěcenou tu korunu odeslal, kterouž by věrný onen původce božských zákonův požehnán byl a korunován, a tak oslaven byl již zde na pozemsku, než zableskne veliký onen den (soudný). I přinešena jest posvěcená koruna do jeho vlasti; i blahoslavil obdržev ji přednosta dobrodějce svého za všechno mu poskytnuté. I zavolal pravověrného svého bratra, velkožupana Štěpána ve velebné arcibiskupské sídlo Jidické (Jidicensem), slavil sv. Sava v klášteře, jejž byl Štěpán vystavěl, noční služby Boží, prozpěvuje posvátné hymny před Hospodinem s útrobou skroušenou a s obětmi na oltáři svého srdce. Ráno pak mezi službami Božími po velikém průvodu, vzal posvátnou korunu do svých rukou, vloživ ji na hlavu svého zbožného bratra a pomazav ho milostí sv. Ducha v království, aby pak nazýván byl Pánem Králem, a aby veškeří ti tři spoludělníci Kristovi obdrželi druhdy korunu u Boha.“ Až dosud Dometianus.*)

*) Jinak veškeru tuto událost vyličuje *Engel* (l. c. str. 217 a násl.). Podle něho odcestoval prý Sava asi ok. r. 1221 do Nicéy v Malé Asii, kdež učinil návrh, aby ke hlubšímu zakořenění pravoslavenstva v Srbsku založili se tam stolice biskupské a posvětil zvláštní arcibiskup, nejvhodněji někdo ze žákův Savových. Císař Theodor

Digitized by Google

Štěpán vládl šťastně až do r. 1228. V posledních letech svého života byl častěji stíhán nebezpečnými nemocemi; v útrapách takýchto ovládala ho myšlenka, přiodíti se rouchem řeholním. Sava bratr jeho stál mu věrně po boku, pomahaje mu radou i věhlasem svým a ukájeje v útrobě jeho vlastním zářivým příkladem touhu po svatosti a životě Bohu zasvěceném. Neduh jeho zhoršil se konečně do té míry, že již pokládán Štěpán za mrtvého. Náhle povolán Sava, jenž ho k životu opět probudil a rouchem řeholním oděl, při čemž mu oblíbené jméno „Šimon“ (Simeon) připojil (Engel, l. c. str. 220). Potěšen i posilněn svátostmi umírajících skonal Štěpán v náručí

Laskaris a veškeré duchovenstvo mělo ho k tomu, aby on sám důstojenství toto na se převzal, k čemuž konečně Sava svolil. Po té odebral prý se do svého arcibiskupského sídla *Žiče*, svolal tam po nějaké době krajinskou synodu, uvedl svého bratra k oltáři, a pomazav ho sv. olejem a přioděv šarlatem vsadil mu na hlavu korunu od *císaře* přinešenou, a vloživ mu v ruce žezlo a meč třikráte zvolal: Mnohá léta prvověnčenému králi a samodržci vší srbské země, Štěpánovi. Veškeré shromáždění odpovědělo třikráte: „Mnohá léta!“ Po skončeném korunování říkáno prý slavnostně *pravoslavné* vyznání; načež Sava i duchovenstvo jalo se usilovně vypuzovati všeliké kacířství ze země srbské, bludaře ku pravé víře přiváděti, a jak prý dokládají letopisové srbští, opírati se proti katolicismu. Sava vysvěcen prý za arcibiskupa srbského pravoslavným patriarchou Germanem. Tak se udalost tato podle vypisuje tytýž i ve „Slovn. Nauč.“, VIII., 925. Proti tomu píše zcela v souhlasu s námi a podle Pejaćeviće, odvolávaje se k rukopisu Dometianovu P. J. *Šafařík* (Star. Sl. II., 271), kdež se doslovně dí: „Štěpán korunován na království korunou *z Říma* skrze biskupa Methoda obdrženou r. 1222.“ Svědectví toto nejslavnějšího badatele dřevní historie Slovanské více platí než důminka Englova, jenž rukopis Dometianův ani neznal a proti všem důvodům Pejaćevićovým dí: „My zůstáváme při Laskarovi a Germanovi.“

Digitized by Google

bratrově dne 24. září l. P. 1228; v týž den ctí se jeho památka tolikéž u národu Srbského. Nástupcem jeho na stolci srbském stal se nejstarší jeho syn *Radoslav*, jehož Sava za krále pomazal a slavnostně korunoval o přesnicích téhož roku. Štěpán pochován vedle svého otce ve chrámě Studenickém, později však přeložen arcibiskupem Savou ve stoliční chrám Jidický; kde však nyní odpočívá, nedá se určiti nejisto. Zůstavil čtvero synův: Radoslava, Vladislava, Štěpána a Predislava; nejmladší z nich, následovav jasný vzor světce Savy, odebral se tolikéž ze hlomozu světského v zátiší klášterní, povýšen později ze mnicha na prestol arcibiskupský pod jmenem Savy II. Sv. Štěpán byl, jak dosvědčuje Martinov (l. c. str. 12) i ve vědách vzdělaný, znal se nenepatrnou měrou v řeči řecké, slovanské i latinské; knihovna Mnichovská chová listy posud tiskem nevydané, počtem 12 v řeckém jazyku sepsané Demetriu Chomatenu, arcibiskupovi bulharskému svědčící a o liturgických věcech pojednávající.*)

(Dokonč. bud.)

Jakými prostředky může správce duchovní proti častému znesvěcování neděl působiti.

(Otázka konferenční vikariatu kopidlanského z r. 1875.)

Napsal *Eduard Brynych*, kaplan v Hradci Králové.

Kdožby v dobách našich nemusel vzpomínati často na slova Žalmisty Páně, an dojemně lká v Žalmu 73: „Gloriati sunt qui oderunt te . . . Dixerunt in corde

*) V knihovně Pařížské chová se rukopis života tohoto světce, sepsaný jazykem staroslovanským, jejž byl vydal slavné pamětí P. J. Šafařík; Martinov však přeložil ho do jazyku francouzského („Manuscrits slaves de la bibliothéque impériale de Paris, par le P. Martinof, str 47 a násl.)

Digitized by Google

suo: Quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra.“ Učiňme, aby přestaly všecky svátky Boží na zemi! Ty davy ušpiněných dělníků v neděli i ve svátek k továrnám se beroucích, ty ustavičně kouřící vysoké komíny, ta staveniště a lešení dělníky posetá, ty těžké povozy rachotící po dlažbě, ty dílny plné pracujících, ten trhový kvap a chvat lidu ve smyslnosti tonoucího, to vše volá: „Quiescere faciamus omnes dies festos Dei a terra;“ když pak velebný zvonů hlahol rozezvučí se na oslavu dne Páně a do svatyně volá křesťany, tu zdá se, že smutně lkají zvony ty, říkouce: „Quanta malignatus est inimicus in sancto.“

Na takovou výši pokroku časového vedle větších měst nepovznesl se ovšem ještě náš venkov, ale přece bohužel i on již dosti „pokročil“. Ta náměstí malých městeček naplněná zevlujícími a o věcech časných rokujícími muži, ač služby Boží již počaly, ty svatyně naše dle svědectví starších osadníků nápadně prázdnější, ty práce na polích sem tam již i v neděli konané, povozy s nákladem, neb s lidmi pouze vesnicemi k městu se beroucí, zkrátka ta vlažnost jako rak v srdci lidu jindy tak horlivého se rozžírající zajisté i venkovu to smutné dává svědectví, že duch času pomalu i ze srdce lidu vytlačiti usiluje přikázaní: „Pomni, abys den sváteční světil.“ Jest tedy každému duchovnímu správci, jak v městě tak na venkově pomýšleti na prostředky, jakými by proti záhubnému proudu časovému pracoval a pilnějšího svěcení neděl docílil.

1. Prvním takovým prostředkem jest *kázaní*. Ustavičné hřmění s kazatelny proti pracím v neděli konaným jakož i proti lenosti ve službě Boží ohluší lid a otupí srdce jeho; kázaní v tomto ohledu budiž dogmatické. Musíme kázaním dogmaticko-katechetickým vštípiti v mysl lidu pravý pojem o mši sv.; jedině z toho kořene může

Digitized by Google

vyrůsti horlivost v slyšení mše sv. v den nedělní. Čiňme začasté liturgická kázaní; výklad obřadů mešních, vysvětlování církevního roku a jeho slavností budiž častěji předmětem našich kázaní; svatá jakási úcta k obřadům církve dřímá v srdci mnohého českého katolíka jako jiskra pod popelem, kázaním liturgickým lze ji roznítiti v plamen horlivosti.

Avšak nejen slyšení mše sv. uloženo v neděli, nýbrž i *zdržení se* všeliké *práce*, a tu kázaní proti materialismu, o vyšším určení člověka, o nesmrtelnosti může nezřídka v mysli mnohých posluchačů vzbuditi předsevzetí, že chtějí neděle užívati vždy pouze pro spásu nesmrtelné duše; v tom ohledu jest zapotřebí zmíniti se též, že jedná proti světovému řádu Stvořitelem samým stanovenému, kdo nesvětí neděli. Ve francouzské revoluci odstranili neděli a zavedli k odpočinku den desátý. Sedláci však světili neděli; pohnáni byvše k zodpovídání odpověděli: „Byť bychom i my vydrželi pracovati až do desátého dne, nevydrží to náš dobytek, on totiž zná dobře svou neděli.“

Nebude od místa poukázati na to, že svěcení neděle nepřekáží blahobytu a průmyslu; příkladem toho jest Anglie i severní Amerika. Konečně sdělení nápadné události, ovšem zaručené, kde patrně ztrestán jest rušitel svátečního klidu, působí mocně na náboženský cit lidu. Takových zaručených případů celou sbírku vydal proslulý prof. Alban *Stolz* pod názvem „Schreibende Hand auf Wand und Sand“, ve Freiburgu r. 1874. Mohlo by se třebas po kázaní o jiné látce sáhnouti po listu neb knize, v které se ta zpráva čtla, a některý případ by se mohl sděliti. Takový spůsob přečtení zvláštní události podobné, schvaluje nejd. p. biskup Jirsík a praví, že tak vždy mocně působil na mysl lidu. Zdá se to býti prostředkem

Digitized by Google

poněkud strojeným, ale „tempora mutantur“, i spůsob kázaní musí se měniti dle potřeb časových.

2. Prostředkem dalším proti znesvěcování neděl jest *zpovědnice*. Jak povrchní bývá zpověď lidu v tomto ohledu! „Že jsem nerad chodil do kostela“, to bývá vše, co řekne mnohý o plnění 3. přikázaní, jakoby se tu jednalo o věc malichernou a přece lehkomyslné zanedbání mše sv. bývá těžkým hříchem. Jen skutečná churavost, pak velká vzdálenost od kostela dle moralistů někoho osvobozuje od povinnosti slyšení mše sv., což někdy při velkém sněhu, v čas povodně neb příliš nepříznivé povětrnosti též o kratší cestě platí; jiné příčiny od návštěvy služeb Božích osvobozující jsou na př. ošetřování nemocného, hlídání domu atd.

Bohužel! jak velmi vzdáleni jsme od tohoto ideálu! Jak trochu „stříkne“, již to znamenáme na slabší návštěvě mše sv., rozličné vycházky do města neb jinam za příčinou řemesla neb obchodu, obstarávání neb chystání se k hodům posvícenským jest mnohým dostatečnou omluvou zanedbaných služeb Božích; vůbec tak jest otupělé svědomí mnohých, že znesvětit neděli nedbalostí v službách Božích za žádný hřích, aspoň nikoli za těžký nepovažují. Co má tedy činit zpovědník?

Nespokojž se nikdy zpovědník s povrchním nějakým vyznáním, ale taž se vždy, pro *jakou příčinu* zanedbal kajicník mši sv. v den nedělní, a hleď vždy nepodstatnost jeho omluv mu ukázati a svědomí jeho oživiti, pak taž se, *jak často* kajicník mši sv. v neděli zanedbal; z počátku, kde lid nebyl takové otázce zvyklý, jde to těžko, ale napoví-li se mu k. p. snad as jednou za měsíc, udá přece počet jakýsi a za nějaký čas svědomitější kajicníci na tu otázku ani čekati nebudou. — Ku konci ovšem sluší uložiti pokání k polepšení směřující, na př. po čtyry soboty po večerní modlitbě učiníte předsevzetí před Bohem,

Digitized by Google

že zítřejší neděli svědomitě světiti budete, a pomodlíte se pak na ten úmysl: „Otče náš“ atp.

Podobně děj se s těmi, kdož *nedělní prací* hřešili; takovým zpovídáním oživí se katolické vědomí a svědomí, a jest naděje, že se leckterý kajicník polepší.

Velmi zhusta opomíjí kajicníci zpovídati se ze hříchů proti povinnostem stavu svého, zvláště pak rodiče. Nedbalost o duševní vychování dítek není mnohým rodičům hříchem, z něhož by se zpovídati slušelo, a bohužel vidíme v neděli a ve svátek po vsích se potulovati dítky a služeb Božích nedbati; vinu toho nesou rodiče; avšak kolik otců neb matek nalezneme, aby ve své zpovědi kladli účet ze mší sv., které zameškaly dítky v den nedělní vinou jejich. Tážeme-li se ve sv. zpovědi takového dítka, zajisté nám často odpoví: „Když mně maminka pošle, jdu vždycky do kostela.“ Jisto jest, že mnozí rodičové nejen opomíjením povinné péče o dítky hřeší, ale že je přímo kazí, návštěvu služeb Božích jim zapovídajíce.

Zpovědník hleď tedy naznačenými prostředky na svědomí rodičů, zvlášť ale matek působiti; bez otázky, jak dítky světí neděli, a bez potřebného napomenutí nebuďiž propuštěn žádný otec, tím méně matka.

3. Třetího druhu prostředek k cíli výše vytknutému jest *soukromé napomenutí* toho, kdo nápadně a s pohoršením znesvětil neděli, n. p. vozením obilí neb jinou těžkou prací, kteráž sváteční poklid ruší. Pastýřská opatrnost a znalost poměrů musí tu rozhodnouti, může-li si farář takového osadníka zavolati k sobě, neb vhodnou příležitost očekávati; ale zcela mlčeti nesluší nikdy. — U některého rušitele svátečního klidu nedocílí se ovšem ničeho, ale za to jiný, ne-li pro Boha, aspoň z ohledů lidských ustane od pohoršlivých prací v den nedělní. — Vedl jsem jedenkráte procesí do L. za parného červencového dne nedělního; byly již žně a sucho nesmírné, ne-

Digitized by Google

daleko L. vázal kdosi obilí u samé cesty a nakládal na vůz; lid byl pohoršen a jeden muž z davu přišel ke mně se žádostí, bychom se tu u pole zastavili a se pomodlili, by P. Bůh tomu hospodáři sušší povětrnosti propůjčil. Nevyhověl jsem té žádosti, ale hospodář ten proto přece styděl se velmi, zalezl za vůz polo naložený a zůstal skryt, dokud jsme neodešli. Na takového, kdo se stydí, by snad laskavé slovo farářovo dobře působilo.

4. Mámc za to, že by nejen dítky, ale též dospělí pilněji služby Boží v neděli a ve svátek navštěvovali, kdyby se *dítky* pravidelně v neděli *shromažďovaly ve škole* všude, kde se až posud tak neděje. Známe vesnice, z kterých krom malých výminek téměř ani jedno dítko školní do chrámu Páně v neděli nepřichází! Smutná to naděje pro církev i vlast. Až posud jest učitel zavázán, dítky ke službám Božím vésti a v chrámu Páně na ně dohlížeti. Nechť se tedy dítky školní a snad i mládež poněkud dospělejší schází na vesnicích ve školní světnici. Muselo by ovšem předcházet vybídnutí rodičů a z počátku mělo by to své obtíže, ale něco by se přece docílilo; kdyby se podařilo i výrostky do školní světnice dostati, mohlo by se místo zanikajícího odpoledního cvičení křesťanského před nebo po mši sv., neb, kde je více kněží, mezi kázaním v kostele konaným, zatím s mládeží ve škole nějaké náboženské cvičení konati.

5. Vydatným prostředkem k docílení pilnějšího svěcení neděl jest též zvelebení *zpěvu chrámového*. V Praze vycházející „Cecilie“ má, jak známo, za účel, kleslý zpěv lidu a v hlubokém úpadku ležící zpěv umělý povznésti, a učiněny jsou v tom ohledu krásné počátky. Ale co počne sebe horlivější kněz bez ředitele kůru? Mnozí učitelové domnívají se, že nejen ohledně školy, nýbrž také s ohledem na zpěv a hudbu chrámovou jsou emancipováni

Digitized by Google

a že farář nad nimi jakožto řediteli kůru pražádný dohled provozovati nesmí.

Pln horlivosti vyšel v loni ze semináře novosvěcenec zpěvu znalý, intrády a hospodská figuralní hudba měla padnout, a i zpěv lidu měl býti oživen, a jak pochodil? Učitel a spolu ředitel kůru řekl: „Nejste-li spokojen s tím, co činím, to raději celého chorregentství zanechám!“ a bylo po reformě.

Má-li se i na vesnicích, kde nestává zvlástního ředitele kůru (vedle učitele), zpěv lidu zvelebiti, a tak k docílení hojnější návštěvy služeb Božích a svěcení neděl pracovati, musí se té věci chopiti duchovní sám, je-li jen poněkud zpěvu znalý, tak aby dítky školní a tím prostředkem poznenáhla i dospělé osadníky rozmanitým písním mešním přiučiti mohl. Že by se tím skutečně horlivost ve službách Božích roznítila a neděle opět své bývalé vážnosti nabyla, to zaručeje nám slavný hudební mistr farář Witt, který praví, že znovuzrozením zpěvu církevního i znovuzrození náboženského života ve své farní osadě docílil.

6. Dalším prostředkem, jenž k svědomitějšímu svěcení neděl přispěti může, jest *dobré křesťanské čtení.*

Bývaly časy, kdy otec neb hospodář svolav dítky i čeleď svou, čtením nábožným trávil nedělní odpůldne; křesťanský tento zvyk bohužel zatlačen jest téměř úplně smyslným směrem věku našeho, vybízejícím člověka, by také v neděli zisku neb hříšné zábavy si hleděl. Zakládáním farních knihoven, rozšiřováním dobrých kněh a časopisů pracujmež tedy k tomu, by se nám poznenáhla aspoň vracely staré časy, zlaté časy. Česká naše literatura křesťanská vykazuje dosti značný počet dobrých, ano výborných spisů obsahu jak poučného tak zábavného, Dědictví sv. Jana Nep., sv. Cyrilla a Methoděje, „Blaho-

Digitized by Google

věst", „Ludmila", „Zlatá kniha" v Písku, Dědictví Maličkých v Král. Hradci, Katolický tiskový spolek v Praze, Zábavná Bibliothéka v Rajhradě zasluhují čestné zmínky a všeobecné podpory od duchovenstva. Známo také, jak mnoho dobrého naši proslulí spisovatelé Ehrenberger, Pravda, Doucha a jj. pro dospělé i mládež zábavnými spisy svými spůsobili. Mimo to po našem náhledu jest nám zapotřebí katolického illustrovaného časopisu zábavného, asi ve spůsobu německého „Alte und Neue Welt". Takovým listem zdá se, že by se mnoho přispělo k povznešení citu náboženského, a k šetření svatého klidu nedělního v rodinách a obcích. Zvláště dobře působí spisky, které ex professo pojednávají o svěcení neděl, jako n. p. „Pomni, abys den sváteční světil" či „Zdali zbohatnem prací v den nedělní". Taktéž usiluj duchovní správce o to, aby mužští, zvláště výrostkové bez *modlitebních knížek* ke službám Božím nechodili; nedostatek modlitební knížky působí velmi často dlouhou chvíli v chrámu Páně, svádí k roztržitosti a tudíž pravou pobožnost zapuzuje. Opatřovati mládež dobrými a lacinými modlitebními knížkami budiž pilnou péčí správce duchovního.

7. Konečně zmíniti se musíme o zvláštních *spolcích* majících za účel svěcení neděl a svátků. Kéž by také u nás za příkladem jiných zemí takové spolky ve velkých městech v život vstoupily. Venkovský farář, který nyní je ke všemu sám, na něj i péče o chór, ba také kostelnictví dolehá, mohl by se spokojiti spolkem *křesťanských matek*, kterýž by zajisté proti znesvěcování neděl vydatně působil.

Zavíráme pojednání své tou poznámkou, že krom prostředků zde naznačených musí také *modlitba duchovního správce*, veřejná i soukromá, k témuž cíli směřovati.

Digitized by Google

Vznik a význam řádu hvězdného kříže.

Podává prof. Dr. *Josef Schindler.*

Kdokoli pozorně čte perikopu, kteráž se věřícím v den sv. Tří králů k uvážení předkládá, tomu zajisté samo sebou se naskytá úzké spojení hvězdy s křížem, světla se spásou, průvodčího s cílem. Kříž hvězdný — hvězda s křížem, významné to zajisté spojení! Světlem s nebe ku spáse na kříži, nebeské světlo pravdy, vůdce ku pravé blaženosti.

Dějepisci při takovém uvažování na mysli tane událost, kteroužto zbožní předkové našeho jasného domu císařského ono právě naznačené spojení myšlenek trvale vyznačili a sice založením *řádu hvězdného kříže* (Sternkreuzorden). Máme za to, že ani nevystupujeme z mezí programu tohoto časopisu aniž něco čtenářům protimyslného podnikneme, vylíčíme-li stručně dějiny tohoto řádu, majícího ráz ryze křesťanský a katolický.

Vladařové domu rakouského od nepamětných časů znamenitý *ostatek svatého kříže* vysoce ctili a jakožto vzácný poklad ho chovali. Císař *Maxmilian I.* při veškerých svých cestách, válečných taženích, bitvách, oblehání měst atp. vždy onen ostatek posvátný na hrdle svém zavěšený nosíval vyznávaje, že za vysvobození své z tak četných a rozmanitých nebezpečí jenom této svatině má co děkovati. Taktéž zbožný král Ferdinand III. nosil ten ostatek sv. kříže na prsou svých, když po svém na království české korunování r. 1628 a po smrti Waldštýnově převzal vrchní velení vojův císařských. Touž dobou zmocnili se Švédové se spojenci svými Brandenburska, Lužice, z části také Slezska a pod Banérem se do Čech hrnuli. Zatím co Sasové východní krajiny vlasti naší pustošili, hubili Švédové ohněm a mečem kraj Žatecký a

Digitized by Google

Litoměřický. Prahu zachránila tenkráte jenom statečnost císařského velitele Kolloredo. Již ale bylo svrchovaně na čase, aby další postupování nepřátel se překazilo. Stalo se tak bitvou u Nördlink, kteráž trvala 2 dni, 5. a 6. září 1634; zde *Ferdinand III.*, maje na prsou ostatek sv. kříže, dobyl vítězství v celé 30leté válce nejskvělejšího, načež v květnu mezi císařem a kurfiřtem saským uzavřen mír Pražský, k němuž brzy potom všecka knížata protestantská středního a severního Německa, jediného lankraběte Hesenského vyjímaje, přistoupila. Porovnání s Konstantinským křížem a významnými slovy *τούτῳ νίκα* leželo na snadě, a byl vzácný ostatek sv. kříže od té doby, kde jím nepřátelé sv. ostatků byli pokořeni, ještě bedlivěji v pokladu císařském opatrován. Císař *Leopold I.* svěřil péči o něj zbožné své macese *Eleonoře* (druhé to choti Ferdinanda III.) na čas jejího života.

Avšak r. 1688 vypukl z nenadání požár v císařském hradě ve Vídni a sice právě o půlnoci; silný vichr s takovou mocí do plamenů šlehal, že v krátce četné komnaty císařské shořely a celé město hrůzou trnulo. Vzácné obrazy a jiné předměty umělecké staly se kořistí ohně. Císařovna matka s nouzí jen ušla plamenům; sotva že se nalezala na místě bezpečném, už se také ložnice její s praskotem sřítila. Z klenotův jejích, kteréž ohněm byly zachváceny, obzvláště želeti jí bylo onoho posvátného ostatku sv. kříže, jejž syn její Leopold I. jí byl odevzdal a o němž se domnívala, že v ohni byl zničen.

Bylo 5 dní po požáru; jeden komorník císařský odebral se na místo požáru, aby dohlédl na dělníky tam pracující. I spatřil, že jeden z nich z rumu a popele vytáhl malou skřínku asi v té velikosti, jako byla skřínka s ostatkem sv. kříže. Komorník ihned vzal nalezenou skřínku k sobě a shledal, že dopolou jest spálená, sklo křišťálové na povrchu skřínky rozlámané, zlato, jímž sv.

Digitized by Google

ostatek byl obložen, žárem se bylo rozlilo, avšak samo dřevo sv. kříže bylo zcela neporušené, tak jako by se ho byl nedotknul oheň, nýbrž spíše voda. Každý, kdo to spatřil, uznával, že se něco takového nemohlo státi spůsobem přirozeným, nýbrž že zde vyšší mocnost působila. Biskup Vídeňský Bedřich Filip hrabě z Breunerů dal celou událost dle pořadu práva církevního soudně vyšetřiti, a pronesl rozsudek, že neporušené zachování ostatku sv. kříže jen pomocí zázraku se státi mohlo.

Císařovna Eleonora považovala sama sebe za nedostatečnou, aby Bohu za tak zjevné dobrodiní a velikou milost jí prokázanou důstojně děkovati mohla; tudíž zřídila zvláštní *spolek* dám z nejvyšší šlechty, s tím závazkem, aby z celého srdce svatý kříž Páně ctily. Každá z těchto dám obdržela zlatý kříž, jejž na prsou nosila. Kříž ten nazván *křížem hvězdným* podle souhvězdí, které se při 30. stupni poledního kruhu nebeského spatřuje a dle podoby své název (dle vlašského) „Crociera“ obdrželo, t. j. kříž hvězdný; při čemž podotknouti sluší, že byla císařovna ve vědách, mimo jiné i v hvězdářství velmi vzdělaná. Na kříži jest nápis: „Salus et gloria“, jenž připomíná členům spolku, aby ze všech sil svých toto znamení spásy ctily a sobě na paměť uvozovaly, že věřícím nesluší se chlubiti v ničem jiném jedině v kříži Pána Ježíše Krista.

Ku prosbám císařovny také papež *Klement IX.* chvalitebné ono sesterstvo hvězdného kříže potvrdil a schválil i rozličnými milostmi a odpustky obdařil, povzbudiv členy spolku, aby úctu sv. kříže Kristova už v první a nejstarší církvi obvyklou znovu vzkřísiti se vynasnažily Taktéž i hrabě *Breuner*, biskup Vídenský sesterstvo schválil, císař pak Leopold I. do zvláštní ochrany své císařské je přijal.

Digitized by Google

Stanovami jsou *povinnosti členů* hvězdného kříže takto vytknuty: Dámy hvězdného kříže se zavazují k bedlivému konání veškerých cností křesťanských, obzvláště k ustavičnému uctění trpícího a na kříži umírajícího Spasitele, k častějšímu přijímání sv. svátostí, ku skromnosti v oděvu, k mravopočestnosti, ku čtení náboženských a vzdělavatelných knih, ke skutkům tělesného i duchovního milosrdenství, k navštěvování nemocnic a k rozdávání almužen mezi domácí chudé. Hvězdný kříž mají dámy nositi na černé stužce hedbávné po levé straně prsou; onyť jsou povinny každodenně konati hodinky duchovní o sv. Kříži a modliti se menší růženec k pěti ranám božského Spasitele, mimo to mají každého dne mši sv. nábožně býti přítomny. Za zemřelé spolusestry mají se každý týden pomodliti jeden Nocturn z hodinek církevních. Kdykoli se dámy hvězdného kříže dozví o úmrtí některé spolusestry, mají přítomny býti zádušní mši sv., která se za zesnulou koná v císařské kapli dvorní; každá dáma pak jest mimo to povinna, aby za zesnulou spolusestru dala sloužiti 2 mše sv. Také jsou povinny dámy řečené, aby v den Nalezení (3. května) a v den Povýšení sv. Kříže (14. září), kdež se hlavní slavnosti řádu konají, služeb Božích v profesním domě tovaryšstva Ježíšova ve Vídni konaných se súčastnily.

Co do *správy řádu* bývá vždy buď císařovna neb jedna z arcivévodkyň jasného domu rakouského doživotně nejvyšší představenou a ochránkyní řádu hvězdného kříže. Jí se předkládají žádosti o přijetí, ona pak dle vlastního dobrozdání svého nové členy do řádu přijímá. Jí ku pomoci jsou přiděleny dvě zřízenkyně (Verordnete), jimž přísluší zváti členy k účastenství při důležitých slavnostech, jakož také úmrtí členův ostatním oznamovati. Mimo to zvoleny bývají 4 rádkyně, kteréž 4krát do roka u přítomnosti nejvyšší představené rozličné záležitosti řádu v

Digitized by Google

poradu berou. Rádkyně i zřízenkyně jmenuje představená obyčejně před slavností Povýšení sv. Kříže, uradivši se s 12 staršími členy řádu. Dvě sakristanky starají se o bezpečné uschovávání ostatku sv. Kříže. Kaplan řádu hvězdného kříže každodenně v dvorní kapli slouží mši sv. za zakladatelkyni. Sekretář spolku opatruje knihy a listiny, vyhotovuje diplomy a obstarává korrespondenci.

Eleonora Mantuanská, zakladatelkyně řádu, velmi štědře vyznamenání hvězdného kříže udělovala, aby tudy nový řád v obecnou známost vešel a se rozšířil. Po její smrti (1686) převzala úřad nejvyšší představené *Eleonora*, choť císaře Leopolda I., vroucí ctitelkyně ukřižovaného Spasitele.*) Chtějíc řádu kříže hvězdného dodati větší ceny a vážnosti, velmi pečlivě mezi žadatelkami vybírala ty nejhodnější a snažila se počet členův zmenšiti, aby čestné vyznamenání to svou vzácností tím vznešenějšího lesku nabylo. Tudíž nepřijala do řádu žádnou žadatelku, která nevynikala vznešeností a stářím svého šlechtického rodu a která se při tom spolu nestkvěla šlechetným a

*) Tři císařovny měly jmeno *Eleonora*. První byla Eleonora Mantuanská z rodu Gonzaga, choť císaře *Ferdinanda II*, paní jak výtečným ducha svého nadáním, tak hrdinnými cnostmi proslulá. Druhá byla Eleonora, choť *Ferdinanda III.*, též Mantuanská, avšak z pobočni linie rodu Gonzaga, bylať dcera Karla II., vévody Neverského. Třetí posléz Eleonora, výš zmíněná choť *Leopolda* I. a mať Karla VI., byla prvorozená dcera výtečného Filipa Viléma, falckraběte Neuburského, jenž po vymření linie Simmerské se stal kurfiřštem a falckrabětem na Rýnu a byl rozšafným a statečným církve katolické obhájcem. Úplné jmeno císařovny znělo: Eleonora Magdalena Terezie. Bylať narozena a pokřtěna zrovna v den sv. Tří králů, což zbožná paní považovala za znamení, že nebeská hvězda jakožto průvodce sv. Tří králů ji vyzývá, aby po vyšší dokonalosti křesťanské bažila, věrně se přidržíc evangelia Kristova. Onať také skutečně byla živa jako světice.

Digitized by Google

příkladným životem. Nejednou stalo se, že několik set šlechtičen do řádu se hlásilo, a že sotva čtvrtá část z nich skutečně byla přijata. Tudíž ovšem každá považovala přijetí své za obzvláštní milost a vyznamenání. V posledních letech svého žití byla císařovna v tom ohledu ještě mnohem opatrnější, a tím se stalo, že dámy z nejvyšší šlechty o dosažení řádu hvězdného kříže rovněž tak velice stály, jako šlechticové rytířský řád zlatého rouna za nejvyšší vyznamenání považovali. Nelzeť upříti, že tato druhá ochránkyně řád k takové vážnosti povznesla, že ji za druhou zakladatelku jeho považovati sluší. Ovšem pak ona sama stanovy řádu co nejsvědomitěji plnila a také jiných slovem i příkladem svým k témuž povzbuzovala; zesnulým sestrám pomáhala modlitbou i nejsv. obětí mše, žijící sestry za schovanky své považovala a co laskavá mát s nimi jednala. V 34 letech svého přednostenství přijala císařovna Eleonora 1050 sester z nejvznešenějších rodin říše Rakouské, z Německa, Italie a Španělska do řádu hvězdného kříže.

Zbývá jen přáti, aby také v nynějšku členové tohoto řádu v životě svém pamětlivi byli hlubokého jeho významu, následujíce příkladu zbožné císařovny Eleonory, choti Leopolda I., kráčejíce cestou, na kteréž nebeská hvězda pravdy křesťanské jest průvodcem jejich, aby skrze kříž Kristův ku spáse věčné došli.

Digitized by Google

KRONIKA.

K církevní statistice v říši rakouské, jmenovitě v Moravě a v Slezsku.

Ohledně poměrův církevních sestavují se příslušná dáta povždy od pěti ku pěti letům: tím zanímavější vyplývají odtud porovnání, vzrůstá-li čili klesá-li rok od roku počet duchovních osob, jich příjmy a vydání a pod. Podle dotyčných zpráv od c. k. ústřední statistické komise ve Vídni uveřejňovaných mají se poměry tyto co do území *cislajtanského* takto.

R. 1870 počítalo se v zemích těchto *far* římsko- a armenskokatolických: 6567, řeckokatolických: 1427, řeckovýchodních 316, protestantských 186. *Lokalií* bylo v témž r. římskokatolických 1633, řeckokat. 441, řeckovýchodních 10.

Seminářů bylo 32 s 2442 chovanci v ústavě a 227 vně ústavu.

Duchovních čítalo se: 16.657 římsko- i armenskokatolických, 2326 řeckokat., 433 řeckovýchodních, 202 evangelických i s chovanci.

Počet *klášterův* páčil se v témže roce na 767 se 6060 kněžími, kleriky, bratřími laiky i novici; jeptišek bylo 6001; všech řeholních osob: 12.061.

Duchovní potřeby *vojska* obstarávalo tímže rokem 164 duchovních.

Z klášterův bylo *mužských klášterův*: 463 s 7389 údy; tito roztřiďují se podle jednotlivých řehol takto: františkánův: 1451, benediktinův 1003, kapucínův: 978, jesuitův 527, cisterciakův 508, augustinianův 459, premonstatův 356, piaristův 290, milosrdných bratří 270, minoritův 254, dominikánův 219, redemtoristův 205. Řeckovýchodní církev čítala 14 klášterův a 85 údův.

Ženských klášterův čítalo se 290, v nichž přebývalo 6001 osob, a sice: milosrdných sester 2030, školských sester 567, uršulek 537, františkánek (terciarek) 473, benediktinek 307, alžbětinek 261, dominikánek 223, paní Srdce Ježíšova 220, salesianek 200, dcer Božského Spasitele 174, sester německého řádu 158, anglických panen 157.*)

*) Dříve než byly za císaře Josefa II. kláštery vyzdviženy,

Digitized by Google

Co se církevního *majetku* týká, jest mezi nadanými církevními fondy, přímo státem spravovanými, tak zvaný *náboženský fond* nejznamenitější. Podle statistických letopisů z r. 1870 obnášel tentýž v Cislajtanii 73,092.487 zl. aktivního a 1,687.620 zl. pasivního majetku; příjmův měl v týchže zemích 3,717.228 zl. a výdání: 4,480.872 zl.

Na *Moravě* zvláště jest 1 arcibiskupství, 1 biskupství, 4 kathedralní a kolegiatní kapituly se 32 členy a 2 superintendentury.

R. 1865 bylo tam katolických far 711, lokalií 165;
r. 1870 „ „ „ 732, „ 155;
v obou seminářích kněžských bylo chovancův r. 1865 vesměs 278, roku však 1870 již jen 240. Evangelických far čítalo se 30.

R. 1865 páčil se počet církevních kněží i s dorůstkem na 1766, r. 1870 klesl již na 1702 (v Čechách se jich čítalo 3613, v Tyrolsku 2627); evangelických duchovních bylo 32.

R. 1865 byloť klášterův vesměs 50 a řeholníkův 336,
r. 1875 „ „ „ 52 „ 306,
r. 1865 jeptišek 263; dohromady: 599
r. 1875 „ 265, dohromady: 568.

Slezsko má 1 generalní vikariat, mělo r. 1865 kat. far 78, r. pak 1870 již: 144; evangelických far bylo tam r. 1865: 13, r. 1870: 25. Lokalií r. 1865: 31, r. 1870: 37. Katolických *kněží* bylo tam r. 1865: 346, r. 1870 již jenom: 337. Evangelických duchovních čítalo se r. 1865: 13, r. 1870 vzrostl jich počet na 26.

Počet *klášterův* páčil se tam r. 1865 na 9, vzmohl se r. 1870 na 19; r. 1865 byloť v nich 30 mnichův a 171 jeptišek, dohromady: 201, r. však 1870 obnášel jich počet 35 řeholníkův a 185 jeptišek, tudyž vesměs 220.

Vlastního jmění měly fary v *Moravě* r. 1865: 437,805 zl., příspěvky z náboženského fondu obnášely v témž roce 198.212 zl., dohromady: 672.017; r. pak 1870 páčily se vlastní příjmy na 544.985, příspěvky z náboženského fondu na 202.282, vesměs: 575.267 zl. (v Čechách: 1,512.194). *Klášťery* měly vlastního jmění r. 1865: 158.193, r. 1870: 154.492, z náboženského fondu obdržely na

---

r. 1782, počítalo se *jenom v Moravě a Slezsku* řeholníkův vesměs 1749, jeptišek 273, kněží církevních 1787, duchovních osob vesměs: 3809.

Digitized by Google

příspěvcích r. 1865: 30.993, r. 1870: 27.264, dohromady: 189.186 a 181.756 zl.

Ve *Slezsku* vynesly fary r. 1865 užitku: 69.954, příspěvky z náboženského fondu obnášely 39.690, dohromady: 109.644; r. 1870: 79.735 a 44.081, dohromady: 123.816. *Kláštery* měly r. 1865: 43.860 a 937, dohromady: 44.797; r. 1870: 50.194 a 344, dohromady: 50.538 zl.

Klášterův pro řeholníky bylo na *Moravě* r. 1865: 31 s 360 členy; r. 1870 sklesl jich počet na 30 s 330 údy (v Tyrolsku jich bylo 1436); *klášterův pro jeptišky* čítalo se r. 1865 : 19 s 263 jeptiškami, r. 1870 vzrostl jich počet na 22 klášterův s 262 jeptiškami. Ve *Slezsku* čítalo se ženských klášterův r. 1864: 4 s 171, 1870: 13 s 185 jeptiškami.

R. 1876 utvořily se poměry v Moravě a Slezsku takto: Na Moravě 1 arcibiskup v Olomouci, 1 biskup v Brně, 18 kanovníkův v Olomouci a v Brně, 13 při kapitulách kolegiatních v Kroměříži a v Mikulově, 743 farářův, 151 lokalií, 526 kaplanův a kooperatorův; alumnův v obou kněžských seminářích 127; všech duchovních osob počátkem r. 1876: 1580.

Řeholní duchovenstvo čítalo počátkem r. 1876 v 30 klášteřích 247 údův, jeptišek bylo 318 v 26 klášteřích a kongregacích.

Kláštery pro řeholníky jsou: v Černé u Litovle kolej redemtoristův s 15 osobami; 2 kláštery premonstrátův na sv. Kopečku u Olomouce a v Nové Říši, údův: 17; benediktinský klášter v Rajhradě, 21 údův; augustiniánský klášter na Starém Brně s 15 údy; tolikéž jest 6 kněží německého rytířského řádu a 5 křížovníkův s červenou hvězdou v duchovní správě na moravských beneficiích ustanoveno; 8 kolejí piaristských v Mikulově, Lipníku, Strážnici, v Kroměříži, v Moravské Třebové, ve Staré Vodě, ve Příboře a v Kyjově s 40 údy; tři kláštery dominikánův a sice: v Olomouci, v Uherském Brodě a ve Znojmě s 15 údy; dva minoritské kláštery v Brně a v Jihlavi s 19 údy; tři kláštery františkánské v Dačicích, ve Hradišti a v Třebové s 21 údy; 5 klášterův kapucínských: v Brně, ve Fulneku, v Olomouci, v Třebíči a ve Znojmě s 44 údy; konečně 4 konventy milosrdných bratří: ve Starém Brně, v Letovicích, v Prostějově a ve Vyzovicích s 29 údy.

Ženských klášterův a kongregací bylo r. 1876 : 26, a sice: 2 kláštery uršulek v Brně a v Olomouci s 51

Digitized by Google

údy (u brněnského kláštera jest 5třídná dívčí škola, u Olomouckého průpravna pro učitelky se cvičírnou); klášter alžbětinek na Starém Brně (pro nemocné) s 17 údy; sestry německého řádu (pro vyučování) v Brunzeifu u Rymařova s 12 údy; milosrdné sestry sv. Vincencia z P. (pro vyučování) v Brně, v Boskovicích a v Pačlavicích) (pro nemocné) v Kroměříži a ve Svitavech, a v ženské trestnici ve Val. Meziříčí; pak 6 kongregací s 81 údy: milosrdné sestry sv. Karla Borom. (se soukromými školami a opatrovnami pro malé dítky) v Brně, v Lišni, v Dačicích, v Nové Říši a ve Frydlantě (s 33 údy); milosrdné sestry od sv. Kříže (pro vyučování) v Malenovicích u Napajedel a ve Vyzovicích se 17 údy; františkánky a sice: školské sestry v Mor. Třebové, v Přerově, ve Šternberku a v Uh. Brodě s 45 údy, a tak zvané sestry pro nemocné v Olomouci, v Novosadech (u Olomouce), v Rymařově a v Tovačově s 59 údy; konečně kongregace sester Božského Spasitele ve Zuojmě se 3 osobami.

Počet *protestantských* far zmohl se r. 1876 na 36 (14 pro augšpurské a 22 pro helvetské vyznání), na nichž účinkovalo 41 správcův.

Mezi náboženskými fondy jest *moravsko-slezský fond* poměrně nejbohatší v území cislajtanském. Aktivní jeho jmění páčilo se r. 1870 na 14,347.082 zl. (v realitách 2,415.068, ve státních obligacích 11,242.720 zl., v privatních kapitálech 1568 zl. a jinak 687.726 zl.), kdežto v témže roce obnášelo jmění českého fondu vesměs 18,629.632 zl.

V zdánlivě mrtvých číslech statistických tkví zákonové, z nichž nepopíratelnou pravdou uzavírati lze na úspěchy neb úpadky lidské společnosti, ústavův, průmyslu, obchodu a pod. Co nám při sestavování církevní statistiky v Moravě zvláště do očí bilo, jest značný úbytek i církevního i řeholního duchovenstva, zjev to, jenž všech nás, zvláště pak velepastýřův našich pronikavou pozornost probouzeti musí. Abychom se o smutné pravdě tohoto výroku přesvědčili, sestavme sobě v pořadí roky, z nichž jsme svoje udání byli čerpali:

Počet duchovních obnášel na *Moravě* r. 1865 1766 osob, r. 1870 1702 osoby, r. 1876 1580 osob, ačkoliv se počet far byl rozmnožil ze 711 r. 1876 na 743.

Podobně se věc má i s řeholním duchovenstvem:

Digitized by Google

Bylo zajisté na Moravě v *klášterech*:

	1865	1870	1876
mužských řeholníkův:	336	306	247;
a jeptišek:	263	262	318
vesměs	599	568	565,

kdežto jich počet r. 1782 obnášel v Moravě a Slezsku: 2022 osob. Při tak strastném pohledu ku stálému přibývání obyvatelstva a nápadnému ubývání duchovenstva podotkl v jedné svých kurend lonských nejd. velepastýř brněnský, že v brněnské diecési od r. 1854 ubyla celá *pětina* duchovenstva. Kýžby tento náš statistický přehled přiměl někoho z českých spisovatelův k sestavení podobného obrazu z království Českého.

Prof. *K. Šmídek.*

Novella k zákonu manželskému.

Věc neslýchaná se stala skutkem v únoru t. r.; návrh zákona čelícího proti zájmům církve, směřujícího proti dogmatům jejím byl ve sněmovně panské zamítnut velkou většinou hlasův. Změnou §. 63. obč. zák. mělo se docíliti, aby kněz a řeholník, jenž by povinnost svou zradil, z církve neb řádu vystoupil, mohl sňatek občansky platný uzavříti. Zrušením §. 64. (jenž stanoví neplatnost sňatkův mezi křesťany a nekřtěnými) měla vzrůstu nabýti lhostejnost a nevěra již beztoho povážlivě rostoucí. A posléze změnou §. 111. měla podkopána býti nauka katolická, že manželství jest nerozlučné. Rány citlivé měly se kázni církevní, ano i dogmatu samému zasaditi. Děkujmež Bohu, že prozatím odvráceno jest nebezpečí to a doufejmež, že tímto chvalným osvědčením většiny lordův rakouských podána jest garancie, že katolické Rakousko, jakož v záležitosti Pařížské výstavy světové to dokázalo, podobně také v „kulturním boji" nehodlá slepě kráčeti v šlépějích Německa, nýbrž bráti se vlastní svou cestou, kterou mu historie a opravdové zájmy národů vykazují

Redakce.

Zvláštní případ při sv. přijímání.

Otázka:

O jedné primici podal primiciant jednomu z komunikantů 2 částky posvátné. Zpozorovav to chtěl primi-

Digitized by Google

ciant jednu sv. hostii z úst komunikanta vyndati. Tu však mu jeden u oltáře přítomný kněz řekl, aby obě sv. hostie komunikantovi ponechal. Poněvadž tento případ nejen o primici, ale i jindy ve správě duchovní častěji se přihodí, určitě věděti třeba, zdali onen ve správě duchovní sestaralý kněz primiciantovi dobře radil aneb zdali při podání dvou sv. hostií se jedna sv. hostie z úst komunikanta vyndati má, arci potud, pokud ústa nezavřel.

J. Št. K.

Odpověď.

Co do rozdávání nejsv. Svátosti přijímajícím praví Instructio S. C. ad Episcopos de die 5. Februarii 1678: „Doceat..., neque ulli tradendas plures Eucharistiae formas seu particulas, neque grandiores sed consuetas.“ V jiném dekretu se praví: „Contra usum ecclesiae facere tradentes duas particulas pro communione.“ Pastoralisté a rubricisté udávají také důvod, proč má kněz dáti pozor, aby přijímajícímu nepodal dvě sv. částky: že totiž svrchní snadno se může smeknouti a na zem padnouti. Druhý dekret zdá se míti na zřeteli jednání těch, kteří vědomě dvě částky přijímajícím podávali, něco jiného jest, když se to stane mimo vůli. Poněvadž obyčejně podaná sv. hostie v ústech neb na jazyku hned navlhne a bráti ji z úst mohlo by vzbuditi pozornost jiných a třeba mohlo býti také nesnadné, bude vždy lépe, když kněz mimo vůli místo jedné podal dvě svaté hostie, již při tom zůstati.

Redakce.

De cultu Sanctissimi.

Otázka.

Jest obyčej, že se kněz v neděli a ve svátek po mši sv. před vystavenou vel. Svátostí modlívá přímluvy za zemřelé, načež následuje píseň ku Svátosti oltářní a pak udělí se požehnání. Nastává otázka, srovnává-li se takové modlení s církevním řádem, aneb sluší-li raději modliti se přímluvy teprv po požehnání při uzavřeném svatostánku?

J. Št. K.

Digitized by Google

Odpověď.

Synody diecésní od r. 1863 podávají instrukci o výstavu velebné Svátosti při odpoledních službách Božích; tu před vystavenou velebnou Svátostí říkají se netoliko litanie, ale vykonávají i jiné modlitby a též přímluvy za zemřelé. Obyčej, že po mši svaté před vystavenou velebnou Svátostí konají se také přímluvy za zemřelé, jest velmi rozšířený a starodávný, zejména při ranních službách Božích, a není příčiny, proč by církevnímu řádu odporoval.

Redakce.

Kdy přestává povinnost, dostaviti se k odvodu?

Dotaz:

Št. D. jest syn nemanželský. Narodil se, jak příbuzní tvrdí „někde u Vídně na cihelnách.“ Když mu byla dvě léta, zemřela tam jeho matka a chlapečka přinesli do jejího domova v Čechách. Pokřtěn byl. Řekl prý to jeho nelegitimní otec, jenž pracoval též na cihelnách a před 20 roky umřel. Št. D. chtěl už před dvěma léty vejíti v manželství s osobou, s níž měl děcko. Farní úřad marně poptával se po jeho křestním listu a také c. kr. hejtmanství zaslalo farnímu úřadu více osvědčení, že křestního listu Št. D. nebylo lze dopátrati se. Zaveden protokol s dvěma výminkáři, kteří pamatují, kdy asi Št. D. do svého domova přinešen byl a dle toho vypočetli, že nyní už jistě jest plnoletý. Přec ale k odvodu nebyl volán; hlásil se tedy sám, stavěl se dvakráte, avšak neodvedli ho. Žádám o radu, může-li Št. D. oddáván býti na základě zavedeného protokolu, a může-li oddáván býti hned po velikonoci, že už třetí třídu stáří překročil, ač teprvé dvakrát se stavěl? *M.*

Odpověď.

V případě výš naznačeném jedná se o dvojí záležitost: 1) Může-li Št. D. považován býti za křesťana katolického? Z toho, že byl mezi křesťany vychován a že otec jeho také dotvrdil udělený dítku křest, dle zásad práva církevního plyne, že Št. D., ač nelze křestního listu dosíci, přece za křesťana se považovati musí a že tedy pokřtěn býti nesmí. Další jest otázka:

Digitized by Google

2) Smí-li Št. D. bez úředního povolení uzavříti sňatek manželský? Dle toho, co výš pověděno, nemůže Št. D. za to, že nebyl hned v 20. roce svém volán k odvodu. On se později hlásil sám dvakráte, ale nebyl odveden. Jedná se o to, má-li se ještě po třetí k odvodu dostaviti? Odpovídáme: *Nikoli.* Odvoláváme se při tom k výnosu c. kr. místodržitelství Moravského, které 15. února 1872 zřejmě praví (a sice s odvoláním na §. 3. úřední instrukce, připojené k brannému zákonu ze dne 5. prosince 1868), že povinnost *dostaviti se k odvodu přestává* 31. prosincem onoho roku, v němž osoba dostavná překročila 22tý rok svého stáří.*) Št. D. jest však už přes 24 let stár. A tudíž nemá zapotřebí ku *sňatku manželskému* žádného dovolení, nýbrž může oddán býti dle zákonů pro jiné občany vůbec platných.**) *Redakce.*

University jinde a u nás.

V severní Americe zřízena jest před nedávnem na základě bully papeže Pia IX. „Inter varias sollicitudines" universita *katolická* v městě *Quebeku* ve státu Kanada. Sv. Otec nařídil biskupům americkým, aby nejschopnější chovance svých kollejí a seminářů na universitu do Quebeku za příčinou důkladného vzdělání vědeckého posílali.***)

Ku katolické universitě *Dublinské* v Irsku (Čas. D. 1876. str. 129) připojeno jest nejnovější dobou kollegium agrikulturní pod správou řádu Benediktinského a spolu také kurs pro vyšší matematiku.

U nás v Rakousku bylo zákonem ze 27. dubna 1873 prohlášeno, že university nemají více ráz katolický, jejž od samého počátku svého měly; a může nyní protestant i žid rovněž jako katolík úřadu učitelského i důstojnosti rektora university neb děkana fakulty dosíci.

Naproti tomu shledáváme, že emancipace universit protestantských ještě k takovému stupni nedospěla, aby katolíkům rovného práva s protestanty dopřály; tak k. př.

*) Dr. *Symersky*, die Verehelichung der Stellungspflichtigen und d. Militärpersonen. Olmütz 1874. str. 37.

**) Tamtéž str. 40.

***) Potěšitelnou zprávu tu sděluje „Salzb. Kirchenblatt" 1877. č. 4. Bulla nese datum 15. května 1876.

Digitized by Google

až podnes na královské saské universitě v *Lipsku* nesmí katolík ani pedellem býti ustanoven, tím méně profesorem.*)

Redakce.

Akademie křesťanská.

V únoru t. r. dostoupil počet členův Akademie 2872; mezi nimi přihlašují se zvláště noví členové z Moravy.

Ředitelstvo činí přípravné kroky za tím účelem, aby Akademie křesťanská poznovu způsobem vhodným osvědčila věrnou oddanost svou k apoštolské Stolici a to sice za příležitostí 50letého jubilea biskupského, kteréž Pius IX. v tomto roce konati bude.

Vedle toho konají se přípravy k výroční *valné schůzi* Akademie, která se dne 19. března t. r. zahájiti má. Prozatím ustanoveno, že při valné schůzi konány budou dvě přednášky, z nichž jednu převzal architekt A. V. Barvitius, druhou redaktor t. listu. Předpolednem v den valné schůze bude konána v 11. h. slavná mše sv., při níž se provozovati bude Palestrinova Missa Papae Marcelli.

I. Odbor vědecký.

V sezení výboru dne 16. února t. r. projevena vřelá soustrast nad úmrtím člena výboru prof. Ant. Mužíka.

Spolu oznámeno, že p. Josef Ehrenberger, sídelní kanovník na Vyšehradě, vzdal se členství ve výboru vědecké sekce.

Naproti tomu nově k vědecké sekci přistoupili:

p. Josef *Vykydal*, děkan a farář na Velehradě,

p. Antonín *Kotal*, katecheta ve Vodňanech.

Prof. Mužík odkázal ředitelstvu Akademie právo k dalšímu vydávání homiletické sbírky: „Kazatelé Slovanští.“ Z usnešení ředitelstva bylo právo to přikázáno odboru vědeckému.

IV. Odbor archeologický.

Z výboru sekce archeologické vystoupil JUDr. Toman; na jeho místě zvolen jest architekt Antonín *Baum* zástupcem archeol. odboru v ředitelstvu.

---

†) *Vering*, Kirchenrecht str. 133. 283.

Digitized by Google

Zpráva o XXXVII. schůzi výboru Dědictví sv. Prokopa,

dne 23. února 1877.

I.

Schůzi zahájil o 5. hod. večerní p. probošt Václav Štulc co starosta a přítomni byli členové výboru pp.: Dr. Bauer, Dr. Borový, kan. Ehrenberger, notář Grotz, kaplan Havlů, Dr. Hrádek, Dr. Karlach, Dr. Knobloch, subprevor Koblasa, prof. Neumann, Dr. Řehák, Dr. Salát, kan. Srdínko.

II.

Po schválení protokolu předešlé schůze oznámil jednatel prof. Dr. Bauer, že bývalý rektor kolleje piaristské v Praze p. *Prokop Dvorský* zaslal výboru přípis s ohlášením, že za příčinou přesídlení svého do Kyjova na Moravě se vzdává členství výboru sv. Prokopského Dědictví. Starosta p. probošt Štulc jmenem celého výboru projevuje díky a uznání za mnoholetou bedlivou činnost, kterouž se p. rektor Dvorský zájmům sv. Prokopského Dědictví propůjčoval.

III.

Pokladník p. rektor Srdínko sděluje, že dostoupil počet členů Dědictví dnešním dnem čísla 1235.

Příjmy Dědictví za rok 1876 činí 1994 zl. 61 kr., vydání 1077 zl. 4 kr., tak že zbylo 917 zl. 57 kr. — V Záložně Sv. Václavské bylo uloženo 2790 zl. 62 kr., úroky připsané činily 64 zl. 71 kr., tak že koncem r. 1876 bylo celkem 3772 zl. 90 kr., z nichž ve Sv. Václavské záložně uloženo 2695 zl. 33 kr. a na hotově 1077 zl 57 kr. Vzrostlo tedy naproti roku 1875 jmění Dědictví v r. 1876 o 1947 zl. 64 kr. Mimo to obnáší další jmění 52.500 zl. v obligacích. (Jedna 100 zlatová obligace a sice losu z r. 1860 byla tažena s nejmenší výhrou a tudíž se vykazuje počet jmění v obligacích o 100 menší u přirovnání k r. 1875.)

Do 23. února 1877 přibylo vkladů celkem 180 zl., tak že dnešním dnem obnáší celé jmění Dědictví 52.500 zl. v obligacích a 3952 zl. 90 kr. v penězích a sice uloženo v Záložně Sv. Václavské 3695 zl. 33 kr., na hotově se chová 257 zl. 57 kr.

Výbor ustanovil, aby účty za rok 1876 odborem hospodářským byly náležitě proskoumány.

Digitized by Google

IV.

Kniha „Tertulliana Apologetikum“ ve spracování pocházejícím od gymn. prof. *Václ. Vojáčka* a prof. theol. Dr. *Fr. Bauera* jest dotištěna a počátkem března počne se vydávati členům jakožto podíl za r. 1876. Cena knihy ustanovena 80 kr. r. m.

V.

K návrhu odboru hospodářského učinil výbor opatření týkající se skladiště kněh Dědictví sv. Prokopskému náležitých v místnostech kn. arcib. semináře. Jelikož ve skladišti tom, ochotností ředitelstva semináře poskytnutém, se už příliš velké množství kněh nakupilo, zhotoví se přiměřené lešení, tak aby knihy lépe se rozložiti a vlhka uchrániti mohly.

VI.

Žádost bohoslovců Olomúckých vyřízena v ten způsob, že každý úd, jenž v r. 1876 k Dědictví nově přistoupil a nejméně 10 zl. složil, má obdržeti podíl za rok 1875 (sv. Irenea). Kdo během r. 1877 k Dědictví se přihlásí, obdrží oba podíly za r. 1876 ustanovené (Tertulliana a Makaria).

VII.

Ředitelstvo „Akademie křestanské v Praze“ zažádalo o 1 exemplář všech děl Dědictvím sv. Prokopa vydaných pro svoji knihovnu. Výbor ustanovil, aby knihy až dosavad vydané se po 1 exemplář Akademii darovaly a diplom členství Akademii křesťanské jakož i Museu Českému se vydal.

VIII.

Do výboru nově zvolen (na místo rekt. Dvorského) Dr. *Rupert Smolík*, prof. theologie v Praze. Týž zvolen také do odboru vědeckého.

Dle stanov odstoupili z výboru funkcionáři: starosta probošt *Štulc*, náměstek starostův kan. *Ehrenberger*, pokladník kan. *Srdínko*, jednatel Dr. *Bauer*, zapisovatel Dr. *Knobloch*. Titéž jsou znovu zvoleni jak do výboru tak ku předešlým hodnostem.

Do vědeckého odboru opět zvolen Dr. Bauer, do odboru hospodářského kan. Srdínko.

Digitized by Google

IX.

Za příčinou blízkého 50letého jubilea biskupského, jež konati bude sv. otec *Pius IX.* v r. 1877, zplnomocněn od výboru starosta spolu s náměstkem, pokladníkem, jednatelem a zapisovatelem, učiniti příhodné kroky za tím účelem, aby také Dědictví sv. Prokopa při té příležitosti svoji oddanost nejvyšší hlavě církve osvědčilo.

LXVI. seznam
údův a účastníkův Dědictví sv. Prokopa.

(Vklady od 3. ledna do 15. března 1877.)

P. T. páni:
Josef A. Radimský, kaplan v Poličce 20 zl.
Jan Brázdil, kooperator v Brušperku 5 zl.
Josef Svoboda, kaplan v Ledči 5 zl.
Ondřej Schuster, kněz ř. maltan. v Praze 10 zl.
Václav Ryčan, klerik téhož řádu 5 zl.
Ignat Pecina, kaplan v Boskovicích 15 zl.
Václav Kozmák, administr. v Montonicích 20 zl.
Rafael Hák, kaplan v Doubravici n. M. 10 zl.
Michael Kobza, farář v Střelicích 10 zl.
Antonín Životský, farář v Černovicích 10 zl.
Matěj Havlíček, farář v Předíně 10 zl.
Frant. Padalík, kaplan v Měříně 5 zl.
Karel Švestka, kněz arcid. Olomoucké 5 zl.
Josef Hrubý, kněz arcid. Olomoucké 5 zl.
Karel Visnar, kaplan v Leznici 5 zl.
Jindřich Očadlík, kněz arcid. Olomoucké 5 zl.
Josef Vychodil, kooper. ve Vlachovicích 5 zl.
Antonín Šnajdár, kněz arcid. Olomoucké 5 zl.
František Pavlíček, „ „ „ 5 zl.
Jakub Kohout, „ „ „ 5 zl.
Jan Pěkník, „ „ „ 5 zl.
Jan Ryšavý, „ „ „ 5 zl.
Jan Řezníček, bohoslovec v Olomouci, 5 zl.
Theodor Otipka, „ „ 5 zl.
Jan Selenka, „ „ 5 zl.
Tomáš Polách, farář v Drahonovicích 5 zl.
Ant. Götz, ř. maltan., kapl. v Strakonicích 5 zl.

Digitized by Google

František Příkop, katecheta ve Vlašími 5 zl.
Dominik Staněček, kněz arcid. Olomoucké 10 zl.
Antonín Cetkovský, kooper. v Derfle n. M. 10 zl.
Frant. Štafa, bohoslovec 3. r. v Olomouci 5 zl.
Josef Bena, dr. fil., prefekt v Kroměříži 5 zl.

V Praze dne 15. března 1877.

František Srdínko,
pokladník.

Literární oznamovatel.

Lehrbuch des katholischen und protestantischen Kirchenrechts, mit besonderer Rücksicht auf das Vaticanische Concil, so wie auf Deutschland, Österreich und die Schweiz. Von Dr. *Friedrich H. Vering*, Prof. d. Rechte an d. k. k. Franz- Josephs- Universität in Czernowitz. Freiburg im Breisgau. Herder'sche Verlagshandlung. 1874. —76. Str. 815. Cena 12 mark stř. (6 zl. stř.).

K naznačení povahy tohoto díla by postačil citát ze známé Augsburkyně, kteráž hned při vyjití prvního sešitu Veringova církevního práva r. 1874 jedovatou kritiku svou na tento výtečný zjev katolické literatury vychrlila, nazývajíc jej „eine ultramontane Parteischrift im Mantel der Wissenschaft", naříkajíc sobě s prolitím slz krokodilových, že Vering postrádá vědecké klidné objektivity („wissenschaftliche Ruhe und Objektivität ist abhanden gekommen"), ano tento orgán militarismu pruského tak daleko pokročil ve svém vzteku šíleném, že dílo Veringovo nazval „Winkelpamphlet", největší to zajisté čest, která se katolickému spisu vědeckému od listu tak „objektivního", jakým jest „Augsb. Allg." (1874. č. 302) prokázati může. Máme za to, že dílo, proti kterému stará odpůrkyně katol. církve tak zuřivě se ozývá, už proto samo jeví se jakožto rozhodně katolické; jinak by Augspurkyně spis Veringův toutéž chválou zasypala, jak to činí ohledně protestantského kanonisty Richarda Dove. A skutečně také neváháme postaviti Veringovo dílo jak s ohledem na důkladnost provedení taktéž co do katolického rázu po bok církevnímu právu od Phillipse, jehož Vering také v rozdělení látky aspoň co se postupu hlavních částí týká,

Digitized by Google

následoval. Rozpadát se celé dílo jeho na 5 knih, kdežto u Phillipsa 6 knih shledáváme (Čas. D. 1876. str. 138). O tom, kterak se oba v podobném upravení látky od sebe liší, při 2 knize zmínku učiníme.

V průpravné části (str. 1—24) vysvětlují se různé pojmy a rozdělení církevního práva, vědy pomocné a podává se *literatura* jak všeobecného práva církevního tak partikulárního v různých zemích a jsou spisy pod zvláštními záhlavími přehledně urovnány. — Na to následuje kniha I., ze všech nejobšírnější (str. 25—433), ano skoro bychom řekli, u přirovnání k ostatním částem až příliš nepoměrně obšírná, kdybychom neuměli spravedlivě oceniti velkou zásluhu, kterou sobě proslulý spisovatel právě touto obšírností získal. Neboť pojednav dosti stručně (str. 25—71) o *pramenech* církevního práva a sice dle historického jich vývinu (sněmích, dekretálech, Corpus juris canonici, sněmu Tridentském a dalších poměrech utvořených protestantismem a mírem Westfalským) líčí prof. Vering (str. 71—391) *nynější poměr státu k církvi* v Německu, Rakousko- Uhersku a Švýcarsku velmi živě, přitom však nikdy z mezí objektivnosti nevystupuje, ovšem ale udání svá buď doslovnými citáty neb poukázaním k bohaté literatuře o těch věcech jednající opodstatňuje. Při menších zemích jako Bavorsku, Sasku, Wirtembersku se spisovatel dlouho nezdržuje, neboť vlády tamnější dílem staly se už úplně slepými nášlapníky kulturního boje Pruského, dílem se tam nepřátelství proti církvi katolické ještě nemohlo objeviti v té míře, jako v Prusku a to buď za příčinou katolické většiny obyvatelstva (v Bavorsku) aneb tolerantního jednání vlády (ve Virtembersku*). Jinak v Badenském velkovévodství, kteréž ode dávna se vynasnažilo, aby mezi odpůrci církve katolické na posledním místě nestálo. Tam od r. 1860 až potud trvá nepřetržená řada sporů mezi církví a státem, a slušíť zajisté obdivovati se neohrožené stálosti a vytrvalosti kněžstva katolického, zejména kapitoly Fryburské.

Hlavní zřetel věnuje spisovatel Prusku a Rakousku.

---

*) Pozoruhodno, že ve Virtemberku jsou školy konfesionalní; inspektory škol v 38 katolických okrscích školních jsou farářové. Katechismy a náboženské knihy školní může biskup sám zavésti do škol; ale také když jiné knihy nové se do škol zavésti mají, táže se vláda o dobrozdání biskupa.

Digitized by Google

Ont neuvádí zákony poměru státu Pruského k církvi se týkající soustavně, protože nebyly také zákony ty dle systemu jakéhosi vydány, nýbrž spíše nahodile, jak toho buď vášnivá nenávist proti církvi vyžadovala, aneb statečný odpor biskupův a kněží k tomu záminku podával. Prof. Vering postupem chronologickým, počínaje circumškribní bullou z r. 1821, dovodí, kterak *Prusko* už dříve hrozilo, že v případě prohlášení neomylnosti papežské změní svou politiku ve věcech náboženských a kterak slovu tomu dostálo spůsobem, jakéhož Bismarkovská bezohlednost jen vůbec schopna jest. Pomocí starokatolicismu snažila se vláda utvořiti jakousi státní církev a tudíž hnutí ono všemožně až i k ustanovení biskupa Reinkense podporovala. Brzy také věnována pozornost kormidelníkův německé říše řeholím, a vypuzen r. 1872 z celé říše řád jesuitů a „příbuzné“ jemu řády redemtoristů, Lazaristů, kněží sv. Ducha a společnost srdce Ježíšova. V r. 1875 vyhostěny jsou z Pruska i jiné řehole, vyjma ty, které se ošetřováním nemocných zabývají. V Poznansku utlačována národnost polská násilnou germanisací i při vyučování sv. náboženství, čemuž ovšem arcibiskup statně se opřel. R. 1873 vydány zákony o státní zkoušce kněží, kázeň církevní podřízena úředníkům světským, trestní pravomoc biskupská násilně obmezena; na protesty biskupů nebráno ohledu žádného, nýbrž biskupové i kněží vězením a pokutami peněžitými trestáni, jakmile spásu duší výše kladli nežli bezprávné násilí. Na místa katolických kněží uvězněných neb od vlády sesazených dosazují se „státní pastoři“ t. j. starokatolíci. Vláda rozhoduje o platnosti neb neplatnosti funkcí vykonávaných od kněžstva katolického: tak n. př. krajský soud v Rosenbergu prohlásil sňatek uzavřený před farářem katolickým od vlády neuznaným za konkubinát! Od r. 1874 zavedeno obligatorní manželství občanské v Prusku, od r. 1875 v celém Německu. Veškery pokusy papeže Pia IX. jakož i katolických poslanců v Prusku, způsobiti obrat Bismarkovské politiky ve prospěch katolíků, zůstaly bez výsledku. Od r. 1871 utiskuje vláda Pruská tímtéž spůsobem i v Elsasích a Lotrinkách církev katolickou (str. 215).

Církevním poměrům *Rakousko-Uherska* věnoval Vering 6tý díl celého spisu (str. 226—352). Začíná konkordátem r. 1855 uzavřeným, jejž hájí proti různým námitkám a zejména ukazuje, že jím nebylo ukřivděno protestantskému vyznání; spolu však konstatuje, že uzavření

Digitized by Google

konkordátu mnohem více prospělo státu než církvi, v čemž úplně se s autorem shodujeme. Odtud přechází spisovatel k základním zákonům státním z r. 1867 uváděje vše, co biskupové v adrese své k císaři s ohledem na tyto zákony pověděli; obšírně mluví o převratu, jakýž u věcech náboženských byl způsoben zákony z 25 května 1868, jimižto změněny některé články konkordátu, zavedeno výpomocné manželství občanské, odňata církvi pravomocnost v záležitostech manželských, škola od církve oddělena a za bezkonfesionalní prohlášena; spisovatel želí toho, že biskupové v otázce školní jednomyslně nejednali čemž (k. př. co se týká vstoupení kněží do rad školních), v souhlasíme, přesvědčeni jsouce, že jednosvorným jednáním biskupů se mnoho docíliti mohlo. Taktéž probírá Vering zákony z r. 1868 o „interkonfesionalních poměrech občanů" n. př. o uzavírání smíšených sňatků, přestoupení od jednoho vyznání k druhému, svěcení či znesvěcení neděl atd. a vypravuje, kterak zacházeno s biskupy a kněžími, kteří právo církve statečně hájili. — V dalším průběhu vypisují se snahy o zlepšení hmotných poměrů duchovenstva posud podniknuté (str. 274 nn.), ač výsledek jich jest nepatrný; pravdu pověděl spisovatel, an tvrdí, že skrovný počet kandidátů duchovního stavu má svou příčinu jednak v nedostatečném zaopatření kněžstva, jednak v povinnosti branné, od které ani klerik není vyjmut. Zcela správně posuzuje V. otázku universit rakouských, kteréž ač měly vždy ráz katolický, r. 1873 za bezkonfesionální jsou vyhlášeny (str. 283). Taktéž otázka patronatní a stavební konkurrence poučným spůsobem se objasňuje (str. 286 un.) — Poslední část úvahy věnoval spisovatel zákonům ze 7. května 1874; dovozuje, že odůvodňovací zpráva zcela se staví na stanovisko omnipotence státní; V. ukazuje (str. 310), k jakým konsekvencím může vésti požadavek, aby jen „personae gratae" na beneficia dosednouti mohli. Velmi trefně vysvětluje proslulý znatel práva, že utvoření zvláštních „obcí farních" (§. 35—37 zákona ze 7. kv. 1874) zakládá se v názoru protestantském a protiví se tudíž katolickému právu církevnímu (str. 321). Co spisovatel o zacházení s náboženskou maticí vůbec a zvláště o dani pro tuto matici r. 1874 zavedené praví, to zcela jasně svědčí o bystrém jeho rozhledu a srovnáváme se s náhledy jeho, ale z jistých příčin nelze nám to reprodukovati a odkazujeme laskavého čtenáře ku knize samé (str. 326—37.) — V posledním

Digitized by Google

odstavci věnuje V. zvláštní pozornost Uhrám; dokazuje, že platnost konkordátu i v Uhersku byla uznána a vysvětluje, jaké boje katolíci i tam s protivníky svými podnikati musí.

Značnou část církevně- politického rozhledu zaujímá *Švýcarsko*, země, v kteréž rozumářské Německo s revolučními ideami Francouzska ruku sobě podává. Jen v diecési Sittenské, Churské a Frýburské požívá církev klidnější chvíle, jinak ale trpí ve Švýcarsku násilí za násilím; sem náleží zavedení placetu, zřízení starokatolické fakulty bohoslovecké v Bernu (1874); v Curišsku zrušena přísaha v jednání soudním; v diec. Sv. Havelské pohřby prohlášeny za záležitost obcí politických, v Basilejsku stát spravuje jmění církevní; v Argavé a Soloturně ustanovila vláda, jak dlouho má kněz katol. kázati. Biskupy i kněží vláda sesazuje a vyhání; tak r. 1873 vláda v Bernu sesadila 69 farářů a 60000 katolíků v pohoří Jura zůstaveno bez pastýřů duchovních.

V dalším oddělení 1. knihy jedná se o těch pramenech církevního práva, kterým v *naší době* platnost přísluší, o dekretech papežských a sněmích (zejména o Vatikanském), o pramenech partikularního práva, a obyčeji. Vering drží se náhledu, že quoad consuetudinem contra legem se vyžaduje praescriptio 40 let, v čemž jemu (proti Šultovi) přisvědčujeme. Důkladný jest §. 50, kdež význam a závaznost konkordatů všestranně se objasňuje (str. 416 nn.)

Kniha II. (str. 434—600) jedná o *ústavě církve*, a sice obzvláště o ordinaci, právech a závazcích stavu duchovního, o *beneficiích*, právu patronatním, načež probírá rozličné stupně *hierarchie**); uvádí dle historie i skutečné platnosti práva papeže, kardinalů, římské kurie, legatů, metropolitů; zejména chvalně vytknouti dlužno, že stručně ale jasně naznačen jest (str. 503) soubor práv příslušicích papeži římskému a taktéž jasně a v souhlase s naukou

*) Phillips jedná o těchto stupních hierarchie v knize 3. a přibírá do té knihy též jmění církevní, o němž Vering ve 4. knize pojednává. O právu manželském a o řeholích oba jednají v 5. knize svého církevního práva. Dobře učinil Vering, že do systemu svého nepřijal 4. knihu Phillipsovu o nauce církevní. Šestou knihu Phillipsovu (poměr církve k státu) vměstnal Vering do 1. knihy svého spisu, jak jsme výše seznali.

Digitized by Google

Tridentského i Vatikanského sněmu vyznačena pravomoc biskupů (str. 533). Při daních biskupských mohlo se poznamenati, že v Anglicku a v Americe cathedraticum podnes se odvádí. Jak správně spisovatel nejnovějších pramenů užil k zevrubnému spracování díla svého, viděti z důkladného článku o kapitolách (str. 546—59), kdež mimo jiné zajímavé zprávy také o šlechtické otázce při kapitole Olomúcké zmínka se činí. Jeneralnímu vikáři připisuje V. jurisdictionem quasi ordinariam či vicariam, kterouž rozeznává od jurisdictio mandata (str. 562. 612); s názorem tím spíše souhlasíme, než s míněním těch kanonistů (viz seznam jich u Phillipse, Lehrb. d. k. R. str. 333.), kteří tvrdí, že pravomoc jener. vikáře jest ordinaria. Dí-li se (str. 569), že biskupové volbu děkanů či vikářů okresních obyčejně farářům ponechávají, musíme poznamenati, že v Čechách farářové práva toho nemají a také víme, že n. př. v arcidiecési Kolínské n. Rýnem jest právo to ordinariovi samému zůstaveno (dříve tam ovšem duchovenstvo sobě děkana volívalo). Ku konci 2. knihy mluví V. o sněmích církevních.

Kniha III. (str. 601—651) vypisuje *soudní moc církevní*. Po vysvětlení všeobecných pojmů a rozdílů moci soudní objasňuje V. obšírně a všestranně, čím se od sebe liší jurisdictio ordinaria, quasiordinaria (vicaria), mandata a delegata. Teď jsme očekávali stručné, ale přece podrobné vylíčení *kanonického procesu*; bohužel však spisovatel (str. 615) spokojil se s tím, že jen odkazuje čtenáře k pravidlům procesu dle obecného práva (světského). To arci poněkud stačí právníkovi, ale bohoslovec neznající právo světské zajisté by s vděčností byl přijal vypsání celého průběhu rozepře kanonické a to tím spíše, jelikož nyní ve mnohých diecésích zřízeny jsou řádné soudy církevní a v četných spisech o právu církevním jednajících proces mlčením bývá pominut. Také snad se nemýlíme, za to majíce, že i právníkovi světskému proces kanonický skýtá ledacos nového a poučného. Považujeme tuto mezeru za tak důležitou,*) že snažné vyslovujeme přání,

*) Na důkaz, že nejsme s náhledem tím osamělí, dovolujeme si poukázati k „Histor. polit. Blätter" 1876, sešit 5. (78 svazku), kdež referent taktéž (před vyjitím 3. dílu spisu Veringova) vyslovuje naději, že v posledním oddílu církevního práva následovati bude traktát

aby spisovatel při druhém vydání (nepochybujeme, že se ho dílo to dočká brzy) traktát o přelíčení kanonickém připojil. Prozatím vděčni jsme za to, že aspoň něco málo shledáváme (str. 645) o trojím spůsobu řízení trestního (denunciatio, accusatio, inquisitio), o purgatio vulgaris et canonica, appellaci atd. O trestech a přečinech církevních pojednáno dosti zevrubně a zejmena bedlivý vzat zřetel k důležité konstituci „Apostolicae sedis" z r. 1869, jejíž dosah do podrobna objasněn (str. 621 a j.).

V knize IV. (str, 652—93) jedná spisovatel o *jmění církevním*. Dovozuje potřebu jmění toho pro církev, hájí neodvislost církve v získání, správě a užívání majetku, ač ovšem zamlčeti nemůže, kterak bohužel práva „mrtvé ruky" ve všech státech více méně se obmezují násilím, proti němuž církev zbraně hmotné nemá. Mluvě o administraci církevního jmění sděluje V. obsah pruského zákona ze dne 20. června 1875, a naznačuje důvody, proč biskupové připustili, aby se katolíci ve správě církevního jmění na základě tohoto zákona súčastnili (str. 671—2). Další články této knihy jednají o desátcích, farním obročí, štole, štipendiích mešních, interkaláru, stavbě a opravě chrámů, o prodeji a zavazení církevního zboží.

Kniha V. (str. 694—781) nadepsán jest: „o právech jednotlivcův a církevních družstev". Nejprv je řeč o křtu sv., načež následuje *manželské právo* (str. 698—762). Přisluhovateli té svátosti jsou snoubencové; V. za zbytečné pokládá obšírněji o té otázce rozmlouvati, an ji za rozhodnutou považuje; my ničeho proti tomu nenamítáme. Dále objasněno zasnoubení, forma Tridentinská; při tom zvláště poučná jest rozprava o platnosti sňatkův protestantských (str. 715 v poznam.). Na str. 721 mohla připojena býti zmínka, že r. 1866 také v Rakousku zavedeno občanské manželství výpomocné (viz str. 248). Vysvětlení zrušujících překážek i závad manželství jest stručné, ale při tom důkladné, všecky důležitější otázky v sobě zahrnujíc. Ku překážce impotentiae (str. 730) dodáváme, že v instrukci pro rakouské soudy manželské (jíž se spisovatel začasté dovolává), arci se neděje zmínka o očistnících, že však přece fakticky a sice na základě praxe římské i n. př. při manželském soudu Pražském juramentum septimae manus propinquorum bylo stranám uloženo. — V

---

o církevních soudech, právu trestním a procesu kanonickém.

Digitized by Google

další části této knihy jedná spisovatel o *řeholích*, bratrstvech a křesťanském pohřbu, načež (str. 782—7) přičiněny jsou některé dodatky a opravy tiskových pokleskůl; mimo to shledáváme omyl str. 519, 20 ř. zdola, kde ve slovech „je einen Candidaten durch einen Candidaten" patrně na posl. místě má státi: „durch einen Cardinal"; na str. 762 má státi §. 214 (nikoli 215). Přídavkem nad míru vítaným jest obšírný a úplný *rejstřík abecední* (str. 789—815).

Prof. Vering mimo právo katolické církve má na zřeteli také *církevní právo protestantské*; učinil tak z dvojího ohledu, dílem aby vyhověl skutečným potřebám posluchačů na německých universitách, dílem (a řekli bychom: obzvláště) pak proto, aby se tudy jasně ukázalo, že nynější státníci s církví katolickou dle názorů protestantských zacházejí, chtíce církev donutiti, aby zásady odpůrcův v ústrojí své přijala. Z té příčiny spisovatel všady ve zvláštních článcích neb odstavcích o náboženských poměrech protestantů jedná. Nejprv o vzniku protestantské nauky a státoprávním uznání jejím (str. 60 nn.), o pramenech protestantského práva církevního; mimo písmo sv., corpus juris canonici (aspoň některé jeho částky) a knihy symbolické (n. př. konfesse Augšpurská, články Šmalkaldské atp.) spočívá právo církevní protestantské skoro výlučně ve množství zákonů státních (str. 425 nn.), jelikož panovník spolu za nejvyšší hlavu duchovní se považuje (odůvodnění toho dle protestantské historie viz str. 447), v čemž soustava episkopalní, territorialní i kollegiatní úplně se mezi sebou srovnávají. Na základě territorialní soustavy začali sobě znenáhla světští vladařové také připisovati právo vrchního řízení církve katolické. Ordinace pastorů není svátostí, nýbrž pouze svědectvím o způsobilosti k duchovnímu stavu (str. 462); celibát a breviář protestanté zavrhli (str. 471). Beneficia jsou u protestantů rozdílná dle stupně: farářové, superintendenti, jenerální superintendenti; také nalezáme u nich právo patronatní; a sice jsou patroni k větším břemenům ohledně staveb kostelů a far zavázáni než patronové katoličtí (dle práva kanonického str. 499 nn.). Co do zřízení protestantské církve rozeznává se zřízení konsistorní a zřízení presbyteralní či synodalní; Vering dosvědčuje, že nejsvobodnější konsistorialní zřízení mají protestanté v Rakousku a Bavorsku (str. 590 nn.) Při tom udává se podstatný rozdíl mezi osadou katolickou a protestantskou,

Digitized by Google

jenž v tom záleží, že representantem osady protestantské není farář, nýbrž soubor všech osadníků, kteříž volí sobě za tím účelem zvláštní „presbyterium“ či staršinstvo. Synody rozeznávají se krajinské (diecésní), provincialní a jeneralní. Pravomoc soudní přešla u protestantů z konsistoří téměř úplně na úřady světské (str. 649). Církevní jmění považuje se u protestantů jakožto res temporalis, která náleží osadě farní (str. 690). V právu manželském obyčejně Vering při každém odstavci (n. př. o překážkách zrušovacích) ihned připomíná rozdíl mezi katol. a protest. právem; ač protestanté svátost manželství zavrhli, přece také u nich farář snoubence oddává. Za příčinou civilního manželství nastal mezi právníky protest. spor posud nerozhodnutý; jedni vyžadují, aby vedle oddavek občanských se budoucně přec také konaly oddavky církevní, jiní mají za to, že sňatkem občanským už také uzavřeno jest manželství církevné platné (str. 717. 723). Rozvedení od stolu a lože, ano i úplné zrušení svazku manželského děje se u protestantů velmi snadno a často (str. 756).

O díle prof. Veringa jde jedna chvála, že jest práce výtečná a že se může nazývati ozdobou sbírky „theologische Bibliothek“ u Herdera vydavané. Spisovatel všady cituje prameny hojné a spolehlivé, z nichž největší množství uloženo v jeho časopise „Archiv für kath. Kirchenrecht“; ont rázně hájí právo církve, neohroženě úklady nepřátel odhaluje (viz na př. str. 268 v pozn.); k zákonům církevním uvádí četné analogie neb důvody z práva římského a germanského; nemalou také zásluhou jeho jest, že sděluje četné návrhy, kteréž v oboru církev. práva byly Vatikanskému sněmu podány; ač nejsou vyřízeny návrhy tyto, zračí se v nich přece potřeby církevního zákonodárství jakož i tužby katolíků se v nich objevují, a tudíž mají nemalé váhy. Sloh jest snadný a naskrz důstojný, zevnější úprava slušná, tisk zřetelný. Dílo věnováno jest primasovi Uherskému, kardinalu Simorovi. Církevní právo Veringovo tudíž vítáme jakožto jedno z nejvýtečnějších děl kanonických doby nejnovější, odporučujíce je vel. duchovenstvu k bedlivé úvaze. *Redakce.*

Q. Sept. Fl. Tertulliana Apologeticum. Úvod a překlad od *Václ. Vojáčka*, c. kr. prof. na akad. gymnasii Pražském. Vysvětlivky a ukazatele opatřil Dr. *Frant. Bauer*, prof. theologie na vysokých školách Pražských. Ná-

Digitized by Google

kladem Dědictví sv. Prokopa. Č. XV. za rok 1876. Str. 143. Cena 80 kr.

Z tétéž Karthaginy, kteráž věhlasným synem a vůdcem svým Hannibalem byla hrůzou a postrachem výbojných Římanů, vzešel ok. r. 160 i křesťanům věhlasný Hannibal, Septimius Tertullianus, spisovatel ducha vzácného, vzdělanosti rozsáhlé a plodnosti neobyčejné, jenž i v tom se rovná krajanu svému, že jasná záře slávy jeho později bohužel vybledla. Než jaké vážnosti svým časem požíval, nejpatrněji se jeví ze slov sv. Cypriana, kterýž denně čítával v Tertullianu a žádaje spisů jeho říkával svému písaři: „Da magistrum" (Hieron. ep. 1. ad Paulinum). Nabyv Tertullian vzácného vzdělání právnického nejdůvtipnějším se stal obhajcem křesťanův a rázným kladivem důvodů právnických vítězně dorýval na pronásledovatele jejich, ničeho jiného se nedomáhaje než svobody, spravedlnosti a aby nepodjatě poznána byla víra křesťanská. Z této jeho snahy vynikla i zčeštěná tuto „Obrana", kniha za všech věků velice vážená, v níž Tertullian sebe samého spanilostí slohu, mocností důvodův a mnohonásobnou učeností převýšil a nejenom veškerou věku svého učenost vyložil, nýbrž i věc, kterou hájil, vítězně provedl. V úvodu totiž (c. d. hl. 1—9.) dokazuje, jak nespravedliva jest pohanů proti křesťanům nenávist a že hrozní zločinové, jež přičítají křesťanům, jsou smyšleni a spíše při pohanech shledávají se. V části pak prvé (od hl. 10—38.) trojí obvinění odráží, jež s nějakou tvárností pravdy mohlo křesťanům činěno býti; že jsou nenábožni a svatorušci, zamítajíce ctění bohů, jež po ty časy v říši římské průchod svůj mělo; že jsou velezrádci pohrdajíce císařem a že jsou nepřátelé národa římského. V částce druhé (od hl. 39—50.) vypravuje o dobrodiních, jež světu s náboženstvím křesťanským přišla a ukazuje, že ono není příčinou veřejných nehod, jež spíše pohané svými břichy na se uvádějí; i jestliže jsou křesťané v některých záležitostech a obchodech nepožitečni, že tuto jakoukoli škodu velikým pohanů ziskem nahražují. Jako přídatkem obrací se proti námitce, že jest křesťanství jakási škola filosofická a konečně velebením mučenictví obranu svou zavírá. — Zvláštní radostí podáváme čtenářům svým zprávu o vyjití tohoto díla nákladem Dědictví sv. Prokopa, nehledíce ani k vzácnému jeho obsahu již proto, že přeloženo od učence nekněze, jenž obírati

Digitized by Google

se s patristickou literaturou církevní za nedůstojno sebe nepokládá. Avšak nepodává se nám tuto holý překlad, nýbrž i obšírný úvod (str. 1—25.), hojné vysvětlivky, tři přílohy a obšírný ukazatel (str. 126—138.). V úvodu shledáváme stručný životopis Tertullianův, pak líčení spisovatelské jeho činnosti, učebný obsah jeho spisů, stručný přehled, rukopisy a vydání Apologetika. Pokud se nám v theologické literatuře české nedostává důkladné patrologie, budeť to zajisté i na dále péčí vědeckého odboru při Dědictví sv. Prokopa, aby podobnými úvody k překladům sv. Otcův a spisovatelů církevních tomuto nedostatku se zpomohlo. O správnosti překladu a přesnosti jazyka českého šířiti se netřeba; pouhé jméno p. Vojáčkovo dostatečným toho rukojmím. Avšak nemenší dobyl sobě zásluhu prof. Bauer důkladně sestaveným ukazatelem, jehož k praktickému použití spisu Tertullianova nutná vymáhala potřeba, jakož i hojnými vysvětlivkami z oboru mythologie, historie, archeologie a jj. s velkou pílí a zevrubností shledanými, jimiž prospěch ze čtení obrany plynoucí se zdvojnásobňuje. Úprava zevnější této knihy jest velmi slušná. *Redakce.*

Die Ehe in dogmatischer, moralischer und socialer Beziehung. Von P. *B. Rive* P. d. G. J. 1876. Regensburg. Druck und Verlag von Friedrich Pustet. Str. VIII. a 416. M. 4.

Nač titul knihy poukazuje, podává její obsah v míře netoliko hojné, ale i zpracováním v každém ohledu důkladným. Důležitost manželství, vliv jeho na rodinu, církev i stát, útoky, které se na posvátný svazek ten dějí, jakož i poměr novověkého občanského zákonodárství k němu úplně ospravedlňují vydání spisu, jenž potřebě časové vyhovuje. Učený spisovatel pojednává o předmětu svém ve dvanácti delších oddílech; I. jedná o manželství, jeho důležitosti pro jednotlivce, stát i církev; II. mluví o novověkém úpadku manželství a příčinách toho; III. o manželství co poměru přirozeném, jeho božském ustanovení, nerozlučnosti, jednotě a svatosti; IV. má za předmět smlouvu manželskou, V. manželství co svátost, VI. nerozlučitelnost, VII. jednotu manželství zvláště; VIII. jedná o moci církve a státu vzhledem manželství a o překážkách manželství; IX. o smíšených sňatcích, X. o sňatku občanském, XI. o povinnostech v manželství se zakládajících, posléze

Digitized by Google

XII. o stavu panickém a manželství. Každý oddíl obsahuje dva neb tři odstavce. Žádná z otázek, které nyní mysle i snahy u věci té zajímají, není přehlédnuta, zejmena otřásání manželstvím v jeho náboženském základě a následky z toho pocházející v ohledu mravním i socialním názorně a důtklivě se líčí. Spisovatel stojí vesměs na stanovisku vědeckém a úplně má látku v moci. — Knězím a duchovním pastýřům kniha ta, u porovnání s jinými spisy poměrně laciná, zajisté výborně poslouží; obsahuje netoliko dogmatickou a z části i právnickou látku svátosti manželství se týkající a obeznamuje s věcmi důležitými, o nichž porůznu v jiných knihách a theologických časopisech se pojednává, ale poskytuje též mnoho látky pro kázaní a soukromé vyučování věřících. Tak na př. oddíl II. udává příčiny, z nichž manželství tak často bývají nešťastná, oddíl IX. líčí smutné následky smíšených sňatků, oddíl X. podává vše co ohledně občanského sňatku, jeho poměru ku křesťanskému manželství a následků pro rodinu a společnost věděti třeba atd. Zasluhuje tudíž kniha ta, aby katolickému duchovenstvu a vzdělanému obecenstvu, které křesťanských zájmů si váží, vřele byla odporučena. Prof. Dr. *R. Smolík.*

Die Homiletik und Rhetorik in Beispielen nebst kurzen Regeln. Ein Hilfs- und Handbuch für angehende Prediger und Redner verfasst von *Franz Ser. Petz*, Domkapitular in Passau. Passau 1876. Druck und Verlag von Joseph Bucher. Str. XVII. a 564. Cena 3 marky stř.

Jak spisovatel v předmluvě praví, neměl účel vydati úplnou homiletiku, nýbrž chtěl toliko pojednati o nejdůležitějších zásadách duchovního řečnictví a řečnictví vůbec, a objasniti je příklady z písma, ze svatých Otců a proslulých starých řečníků, aby tak nastávajícím kazatelům a řečníkům poskytl praktická pokynutí a přispěl k snadnějšímu a plodnému vypracování řečí. Nejvíce béře však zřetel ku posvátnému řečnictví. An spis neměl býti úplnou homiletikou, nenalezá se v něm pojednání o deklamaci a akci; v prvním oddělení jedná o materiálném spracování kázaní, zejména o thematu, dělení, o částech kázaní, o vynalezení, amplifikaci, dokazování a pohnutí; v druhém oddělení o řečnickém proslovení látky kazatelské. Zde má největší objem hlava druhá, jednající o figu-

Digitized by Google

rách a tropech co prostředcích řečnických, učiniti řeč živou, názornou a zajímavou. Všeho uvážení zasluhuje, co se praví v třetí hlavě o populárnosti slohu řečnického. Největší zásluha spisu záleží u velikém výboru příkladů, ze světských řečníků uvádí se nejvíce Cicero; ku porovnání přidány jsou některé celé homilie sv. Otců, a ku cviku čtenáře rozvrhy čtyr kázaní s vypracováním. Co praktický doplněk ku každé homiletice zasluhuje spis Petzův povšimnutí kazatelů. Prof. Dr. *R. Smolík.*

Ctih. otce **Vavřince Skupoli** z řádu Theatinů **Duchovní boj a pokoj duše**, s připojeným zvláštním pojednáním o zpovědi z pobožnosti konané (dle kněze J. Boone S. J.) a náležitými modlitbami přeložil a sestavil *Jan N. Fr. Desolda.* Se schválením nejd. k. a. konsistoře Pražské. V Praze 1877; tisk a náklad Cyrillo-Methodějské kněhtiskárny. Str. 408 ve 12°. Cena 80 kr.

Vedle kněh modlitebních vzrůstá novější dobou počet kněh meditačních čili rozjímavých, ježto obé, modlitba i rozjímání spojiti se musí, chceme-li v dokonalosti křesťanské víc a více prospívati. Ku chvále „*duchovního boje*" postačí věděti, že sv. František Salesský sám nazval knížku tu svým vůdcem duchovním a učitelem duchovního života.*) Porovnáme-li Skupoliho s oběma u nás již známějšími spisy meditačními bl. Tomáše Kempenského a s Filotheou sv. Františka Sal., zdá se nám, že Tomáš K. vyniká nad Skupoliho bohatostí a hlubokostí myšlenek, kdežto zase Filothea předčí Skupoliho lahodností a populárností. Neboť „duchovní boj" má na zřeteli duše takové, kteréž buď v řeholi neb mimo ni po vyšším stupni dokonalosti křesťanské baží. (Viz na př. str. 125. 141. 148. 149.) Tudíž obzvláště v prvních 43 kapitolách klade Skupoli velmi přísné požadavky sebezapření. Mluví nejdříve o důvěře v Boha, pak o boji proti smyslnosti, potlačování hříšných hnutí, získání ctností; načež od 44. kapitoly naznačuje vhodné prostředky ku ctnostnému životu, zejmena modlitbu a rozjímání, přijímání sv. svátostí, zpytování svědomí. Tyto částky jsou více populárním slohem psány,

*) Skupoli seznámil se v letech 1589—91 v městě Padově se sv. Františkem, tehdáž študujícím a daroval mu jeden exemplář této své knížky. Sv. František 18 let ji při sobě nosil a denně v ní čital.

Digitized by Google

a pěkné jest zejmena co o modlitbě, o rozjímání utrpení Páně jakož také o úctě Marie P. se praví (str. 154—68). — Připojen jest (str. 225—262) také druhý kratší spis otce Skupoliho s názvem: „*Pokoj duše*“, v němž se jakási podobnost s třetí knihou Tomáše Kemp. naskytuje a naučení dává, kterak duše lidská jedině v Bohu pravé blaženosti nalézti může. — Od str. 263 až ku konci podává se dle kněze Boone z T. J. naučení o sv. zpovědi z pobožnosti konané (Devotionsbeichte), pak obyčejné modlitby domácí, mešní, litanie a písně. Jsme tomu povděčni, že prof. Desolda spis tak výborný zčeštil a sice spůsobem tak dokonalým a veskrz správným, jak jsme tomu z jiných prací jeho zvykli. Úprava knížky ve formatě obyčejných kněh modlitebních jest velmi vhodná, tisk pěkný, papír jemný, a zdařilá ocelorytina ukřižovaného Spasitele slouží knížce k ozdobě; neváháme tudíž schváliti spis tento vel. kněžím a řeholníkům i jiným křesťanům k dokonalosti života duchovního spějícím.

Redakce.

Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku. Ve spůsobě slovníka životopisného a knihopisného sepsal *Josef Jireček*. Díly 2. V Praze 1876. Nákladem B. Tempského.

Jirečkova Rukověť, vypisujíc dějiny literatury naší se stránky životopisné a knihopisné, jest dílo ceny veliké a všeobecného uznání hodné a to tím více, uvážíme-li veliké nesnáze a obtíže, s nimiž při skládání takového díla spisovateli nejednou zápasiti jest. Kdyby p. spisovatel nebyl výtečným znalcem literárních našich plodův, sotva by byl za dvě leta ku konci přivedl svou práci, která z dvojí příčiny jeví se býti důležitou. Podávát nám v ní p. spisovatel život jednotlivých spisovatelů, knihtiskařů a štědrých podporovatelů literatury naší a pak doplňuje mnohé mezery a opravuje některé omyly v příčině bibliografické, jež Jungmann překonati nemohl, an za svého času asi žádoucího přístupu k mnohým knihovnám neměl. Kdekoli tudíž v Jirečkově Rukověti nenalezneš citátu z Jungmanna, dlužno knihu tu pokládati za novou, kde se však udávají dva až i tři citáty, můžeme za to míti, že až do té doby jeden spis považován byl omylem za několik spisův, Vzhledem k životopisné stránce podává nám p. spisovatel takovou hojnost literárních dat, že se na první pohled zdá, jakoby mezi četnými daty i taká

Digitized by Google

uváděl, která se pro historii naši zdají býti méně důležitými, avšak uvážíme-li, že při zevrubných studiích literárních na datech zdánlivě méně důležitých často velmi mnoho záležeti může, shledáme pak dílo p. Jirečkovo tím důkladnějším a co do ceny trvalejším. Že p. spisovatel v mnohých životopisech na momenty náboženské a politické váhu klade a je takořka nad činnost literární staví, děje se zajisté proto, že nelze často porozuměti snahám literárním bez náležité známosti poměrů, v nichž ten neb onen spisovatel živ byl. Jirečkova Rukověť k dějinám literatury naší může také býti rukovětí k dějinám náboženským, politickým a kulturním, tak že budoucí skoumatelé v oborech těchto naleznou v díle Jirečkově vítanou podporu. Směry a snahy jednotlivých stran náboženských v Čechách můžeš seznati z biografií spisovatelův jejich. Probereš-li ku př. z Jirečkovy Rukověti životopisy katolických mužů jako: Miliče, Jošta z Rožmberka, Hilaria, Scribonia, Václava Hájka atd.; pročteš-li životopisy utraquistův: Pavla Bydžovského, Chocenského, jakož i pozdějších evangelíků Bartoše z Bíliny, Hanuše, Kleycha, Pressia Philadelpha a t. d., probereš-li životopisy českých bratří časovým postupem od Br. Řehoře až ku Komenskému, shledáš, že Jireček podává tu monografie založené na samostatných studiích pramenů. Všecky stavy v Čechách jsou v Rukověti Jirečkově v čelných a početných osobách zastoupeny. Kromě toho jsou tu i ty osoby udány, jimž některý spisovatel svou práci dedikoval, označuje tím svůj důvěrný poměr k nim. Také rozličná čtení prostonárodní, kalendáře, kralodvorský a zelenohorský rukopis, kancionály, písmo svaté a písně, žaltář, ano i pamflety nalezneš v Rukověti Jirečkově co poučné články. Nemohouce všecky dobré stránky Jirečkovy Rukověti dopodrobna vylíčiti, odkazujeme cténé čtenáře své k dílu samému, podotýkajíce, že Rukověť Jirečkova jest spis jak náleží zdařilý a v každém ohledu výtečný. Kéž by pan spisovatel hodně brzy naši literaturu také obdařil věcným a soustavným vylíčením všelikých proměn a osudův, jichž ona postupem času se dožila.

Karel Duchek,
profesor vyšš. realn. gymn.
městsk. v Praze.

Časopis Matice Moravské. Redaktor Fr. Bartoš. Ročník osmý. V Brně 1876.

Za našich dnů, v nichž většina vzdělanců pravou moudrost jen v materialistickém žvástu shledává a v nichž

Digitized by Google

i exaktné vědy přírodní na mnoze tendencemi protináboženskými zplaněly, dlužno si vysoce vážiti mužů, kteří se všeobecným proudem unésti nedávají a s projevy náboženského smýšlení ve svých spisech nikterak se neošťádají, alebrž jim u veřejnosti směle průchod dávají. K nim sluší počítati oba posavadní redaktory „časopisu matice moravské", pány profesory *Royta* a *Bartoše*, spisovatele na slovo vzaté. První, výborný dějepisec, redigoval časopis ten po osm let, druhý, výtečný filolog, podjal redakci roku minulého a získáním nových znamenitých sil pracovných povznesl časopis ten na vysoký stupeň rozkvětu. Svědčíť o tom rozmanitost obsahu velezajímavého i důkladné provedení jednotlivých pojednání. Hned první článek „zdravotnictvo" od Dr. Em. *Kusého* jest velmi prospěšným příspěvkem v oboru zdravovědy. Historickými příspěvky jsou: „Zřízení selské, kteréž vesnicím ku panství Třebickému patřícím vydal r. 1573 Smil Osovský z Doubravice" od p. prof. A. *Kubeše*; missie jednoty bratrské" od p. prof. Karla *Šmídka*, a od téhož p. spisovatele „upomínka na publicistickou činnost Jana Erazima Vocela", v nížto se podává kulturní obrázek té doby. I „statistika knížetství Srbského" od p. prof. K. Šmídka jest zajisté v této době velmi vhodna. Vzácným příspěvkem filologickým jest článek „o povahopisných jménech osad staročeských", jejž podal p. A. *Vašek*, a rovněž tak zajímavým jest „příspěvek k mythologii české" od pana archiváře moravského *Brandla*, který též v pojednání „o písních národních" mistrně vykládá symboliku obrazů v písních těchto. P. archivář Brandl, hlavní spolupracovník tohoto časopisu po všechna léta jeho vydávání, osvědčil se též dvěma brožurkami rozdrcujícím býti kladivem materialistických škrabanin Alfonsa Šťastného. Článek „o starožitnostech, ježto nalezeny byly v okolí olomuckém" od p. Jana *Havelky*, jest pěkným příspěvkem archeologickým. Pojednání o rozdílu mezi tvory bezústrojnými a ústrojnými", jež podali pp. *Eugen* a *Rudolf Kadeřávkové*, vede nutně k víře v Boha, tvůrce první bunice rostlinné a živočišné. Rozhledy literární (*tiché vody*, roman od B. Havlasy, *epické básně* Jar. Vrchlického, *zora*, almanach omladiny moravské, a *Kukátko* čili život v obrazích od V. Kosmáka) ukončují důstojně ročník tento. První tři rozbory kritické jsou z mistrovského péra p. *Jana Kosiny*, řiditele českého gym. v Olomouci, jenž metlou peprné satyry švihá frivolnost p. Havlasovu a také výtečného,

Digitized by Google

jinak bohužel velmi skeptického básníka p. *Vrchlického* na mnohé nedůstojné a nepřiměřené věci v jeho básních upozorňuje. Sloh p. Kosinův jest vzor pravé klassičnosti a každý milovník přesné mluvy české zajisté se v něm mile rozkochá.

Nemůžeme zde mlčením pominouti zprávy, jižto p. prof. *Šmídek* ve článku „*missie jednoty bratrské*“ podává. Praví (str. 50): „*Jednota tato začíná se v poslední době rozšiřovati i v Čechách.* Utvořil se zajisté v posledních letech v lůně konference starších Jednoty zvláštní komitét pod názvem „českomoravský komitét“ ze čtyř údův (Th. Reichel, H. L. Reichel, Th. Wunderling, G. Müller) sestávající, jenž má ten účel, bratrskou Jednotu zaštípiti opětně a upevniti v Čechách a na Moravě (jak dí se v Jednotě „im Lande unserer Väter“). Prvá takto vzniklá bratrská obec byla v Potštejně (od r. 1870) v okresu Rychnovském, r. 1872 přidružily se dvě obce: Čermná v okresu Lanškrounském a Douba v okresu téhož jména, k nimž počátkem roku 1873 přistoupily za čtvrtou obec bratrskou Čerkovice u Lanškrouna. Počet údův činil koncem r. 1872: v Doubě 32 osoby, v Potštejně 40, v Čermné 46, vesměs tudyž 118 osob.“ Upozorňujeme na tento nový úkaz obzvláště ty, kterýmž na Sioně bdíti přísluší.

Ku tvrzení Bratrů českých, „že smíření s Bohem nemůže dostiženo býti zásluhou skutkův, alebrž věrou v úplně platnou oběť Kristovu,“ dokládá velmi dopadně p. prof. Šmídek v témž pojednání: „Podobně kladl i Luther hlavní důraz v nauce o ospravedlnění na víru ve smíření Kristem a nikoli na skutky, a v souhlasu s takýmto náhledem *oslavují evangelíci až dosud Veliký pátek jako popřední slavnost výroční.* Všeliká naše nedostatečnost poznati pravdu visí na tom, že k ní pozíráme z jednoho a tudyž stranného stanoviska. Vykoupení naše není *dokonáno* smrtí Kristovou; na kříži smířena jest *vina,* nepotříny však *následky* téže viny, nezničen osten smrti. To se stalo z mrtvých vstáním Spasitelovým, tu teprvé zbořeny okovy i smrti, a zorou velikonoční zavznělo teprve radostné Alleluja po osvobozeném okršku země; pročež *důsledně zcela slaví katolická církev nikoli Veliký pátek,* o kterémžto všedním pro nás dni utýráme se pracemi, které tolikéž jsou následky pro viny, *alebrž hod Boží velikonoční,* v němž teprv úplně vykonáno spasení lidstva, jakožto pravý střed veškerých svých výročních slavností.“ Ku konci téhož článku touží p. spisovatel také na *neoprávně-*

Digitized by Google

nou nechuť a hořkost Bratří českých k církvi katolické. Týž p. professor ve „statistice Srbska“ poráží vítězně lichou domněnku i v Naučném Slovníku zastávanou, jakoby statistika zločinův vyvracela nauku o jsoucnosti svobody mravní.

Už z tohoto velmi povrchního přehledu osmého ročníku „Časopisu matice moravské“ snadno posouditi může velebné duchovenstvo, zdali časopis ten jeho všemožné podpory hoden jest čili nic. V naší době, v nížto i ušlechtilejší osvícenci světští každému projevu náboženské mysli úzkostlivě ve svých spisech vyhýbají a jen jako zadními dvířkami v církev vkročují, jest srdnatost, s kterouž slavná redakce časopisu matice moravské s takovými projevy u veřejnosti vystoupiti se neostýchá, velmi utěšilým úkazem a přejeme snažně, aby za příkladem tím také jiní šlechetní duchové ve třídě osvícenců našich zmužile kráčeli.

Mat. Procházka,
gymn. prof. v Brně.

Paměti kostela Panny Marie na nebe vzaté a sv. Karla Vel. a bývalého král. kláštera řeholních kanovníků lateranských sv. Augustina, nyní městské chorobnice **na hoře Karlově** podává *Karel Navrátil*, duchovní správce téhož kostela. S mnohými obrazy a listinami. V Praze, kněhtiskárna Militký a Novák. 1877. Str. XII. a 259. Cena 2 zl.

Spisovatel již v r. 1861. uveřejnil monografii kostela sv. Haštala a roku 1869 druhou o kostele sv. Jindřicha, kteréž s pochvalou znalců dějin se potkaly. Nyní pak po několikaleté pilné práci, kteráž hlavně v shledávání pramenův historických záležela, podává u veřejnost paměti Karlova, vzácné to památky umění českého z dob otce vlasti Karla IV. Nejprv mluví spisovatel o založení chrámu a stavitelích, jimiž byli oba stavitelé velechrámu Sv.-Vítského, Matěj z Arrasu a Petr Parléř z Gmündu; pak líčí další osudy chrámu, zpustošení od Husitů r. 1420, zase 1611 při vpádu Pasovských a během 30leté války, a posléz 1757 od oblehajících Prusův, jichž kulemi byl kostel Karlovský velmi poškozen. Vypravuje se o opravách chrámu, zřízení oltářů a posvátného náčiní, zbožných nadáních, pobožnostech, bratrstvech (sv. Liboria, srdce Marie P. a bratrstvo pohřební, čítající 12.500 členů). Druhá část spisu jedná o klášteře řeholních kanovníků Augustinianských (str. 116—198), jenž r. 1350 od Karla IV. byl

Digitized by Google

založen a r. 1785 od Josefa II. zrušen. Vypisuje se budova klášterní, zboží kláštera (statky, domy, vinice, platy ku klášteru), archiv a knihovna, obvod jurisdikce Karlovské, posloupnost opatů, převorů, kanovníků atp. V poslední části (str. 198—243) promluveno stručně o správě kostela a chorobnice od r. 1789—1876, načež některé důležitější listiny latinské, české i německé doslovně se sdělují. — Cena spisu znamenitě se zvyšuje zdařilými výkresy a obrazy, z nichž co do jemného provedení upozorňujeme na str. 24., kde se shledává „vyobrazení, kterak l. 1611 dne 15. Febru od kacířské zběře tato kanonie Karlovská kanovníkův regularních Lateranských sv. Augustina celá obloupena a zbořena byla, kdežto i také sám opat Kašpar Čepl se svými kanovníky téhož řádu ohavně mučeni a zamordováni byli, při tom všechny klenoty pobrali, též i celé stavení residenci opatské spolu s kanonii zbořili, toliko samý chrám Páně celý obloupený státi nechali." Na str. 104 nalezáme zprávu, že r. 1735 zavedena byla na Karlově slavnost na památku slavného mučenictví Karlovských řeholníků r. 1611. Mimo to podáno vypodobnění chrámu i s půdorysem chrámu i kláštera (str. 12. 128.), jakož i farnosti Karlovské (str. 168.), gotického portálu, památných dvou maleb na skle (ze 16. století), oltáře hlavního, obraz P. Marie Karlovské, znak opatů, podobizna posledního opata ajj. Z částí nejvíce zajímavých budtež tyto zejmena vytknuty: Na str. 29. podává spisovatel zevrubné vypsání svatých *schodů* Karlovských, při čemž i význam jejich vysvětluje a sděluje, že do každého mramorového schodu vloženy jsou ostatky Svatých. Pro historii církevní velmi poučný jest spor, jenž stran Karlovského *obrazu Marie P.* (Verbum incarnatum in utero gerentis) veden byl mezi opatem Karlovským a Pražským arcibiskupem Breunerem, kterýž (1705) o odstranění obrazu usiloval (str. 57—61). Taktéž důležitý jest přehledně sestavený seznam zbožných *nadání* Karlovských; nejprvé uvedena jsou (str. 82) nadání, která 1350—1785 byla zřízena, pak ale zanikla; kapitál jednotlivých těch nadací činí 3, 4 až i 7000 zl. a bylat zřízena ku sloužení mší sv., hodinkám církevním, udržování věčného světla i jiných lamp, zachování oltářů, chování a šacení zpěváků. Potom vyčtena jsou nadání (str. 92 nn.), jež od r. 1789 až doposud v platnosti zůstala. Dále se vysvětluje pobožnost „devitníku", která na Karlově r. 1697 vznikla a odtud později i na jiné chrámy se rozšířila (str. 103). K části druhé budiž podotknuto,

Digitized by Google

že vložka str. 125—127 mohla lépe až později ku str. 198 býti připojena, tak že by zprávy nynější chorobnice se týkající na jediném místě pospolu se nalezaly. Historicky důležité jest, co se (str. 133 nn.) o Augustinianském klášteře v Ingelhaimu na Rýně vypravuje; proboštství Ingelhaimské podřízeno bylo arciopatovi Karlovskému, jenž tam vždy 4 kněze české z Karlova dosazoval. Litovati jest, že prameny českých dějin církevních ze 16. a 17. věku nejsou ještě s dostatek probádány, a že spisovatel tudíž mimo některá nazvíce osobní data (str. 173—95) nebyl s to obšírnějších zpráv o duchovním životě a kázni řeholní na Karlově zachovávané sděliti. Některé věci méně závažné mohly po našem zdání vypuštěny býti, k. př. účty str. 31. 53., seznam obyčejných rouch kostelních str. 76. Naproti tomu velmi se zavděčil spisovatel každému čtenáři důkladným *rejstříkem* alfabetickým. Úprava knihy jest slušná, cena s ohledem na zdařilé illustrace levná, pročež spis ten přátelům vlasteneckých dějin a umění vřele odporučujeme. *Redakce.*

Poklad Církve svaté. Výklad církevních odpustků, bratrstva a spolky křesťanské u nás nejvíce zavedené a obyčejné pobožnosti při službách Božích. Vydal *Tomáš Šmyd*, kněz arcidiecése olomúcké. S approbací nejdůst. arcib. ordinariatu v Olomouci. V Praze 1877. Tisk a náklad Cyrillo-Methodějské kněhtiskárny. Cena 80 kr.

Modlitební kniha tato pozůstává z dvojího oddílu. První oddíl obsahuje obyčejné modlitby a pobožnosti, jak jich křesťan buď doma neb v chrámě vykonává. Důkladné zajisté v každém ohledu jsou a povšimnutí zasluhují modlitby o sv. zpovědi. Závěrek této části činí litanie na každý den celého týhodne a písně pro domov i chrám. Podstatu knihy této tvoří však oddíl druhý, jednající o odpustcích církevních. Tímto oddílem podává se nejprvé důkladné, zevrubné a našemu lidu naskrze srozumitelné poučení o tom, co odpustky jsou, kdo jich uděluje, jaký jich užitek, kolikeré atd., načež následují obyčejné odpustkové modlitby, odpustkové pobožnosti na celý rok v rozličných dobách církevních, o hlavních slavnostech Bl. P. Marie, pobožnosti odpustkové, jež se mohou konati každého dne a bratrstva u nás nejvíce zavedená s privilegiemi odpustkův jim udělených. Zvláště touto poslední částí stává se tato modlitební kniha takovou, jakž si jí

Digitized by Google

katolíci za našich dob přejí a jest spolu povzbuzením k zúčastnění se v čilém ruchu katolického života doby naší. Co se týče formální stránky, jeví se sloh i mluva zcela správnými, úprava knihy jest úhledná; cena v poměru k velkému objemu knihy (str. 544) téměř nepatrná.

Prof. *Jan Drozd.*

Šestero řečí o nejsv. Svátosti, jež konal *Vojtěch Polanecký*, farář v Kolodějích. S povolením kn. a. konsistoře Pražské. V Praze, nákladem knihkupectví B. Stýbla. 1877. Str. 100. Cena 40 kr.

Jsouť to kázaní postní, která spisovatel nazývá řečmi katechetickými, ač bychom na místě tohoto skromného názvu vším právem mohli řeči ty dogmatickými pojmenovati, neboť objasňují správně, jasně a populárně důležitou nauku o Eucharistii jakožto svátosti, pojednávajíce ustanovení její, přítomnost Ježíše Krista v nejsvět. Svátosti, klanění se jí, sv. přijímání (povinnost a účinky, výstraha před svatokrádežným přijímáním). Spisovatel nauku katolickou apologetickým směrem hájí proti odpůrcům, a dotvrzuje slova svá výroky písma sv., citáty ze sv. Otců, příklady z bible i historie obranými, načež vhodné applikace následují. Co do uspořádání byli bychom přáli, aby řeč o nehodném přijímání nebyla zaujala místo poslední, nýbrž na 5. neděli se položila, tak aby se hodným přijímáním bylo ukončilo. Cyklus tento hodí se nejen pro dobu svatopostní, nýbrž i jindy v roce n. př. po svatodušních svátcích velmi vhodně by se látka ta probrati dala se značným prospěchem věřícího lidu. *Red.*

Das bischöfliche Diöcesan-Knabenseminar in Mariaschein in seinem Ursprunge, Bestande und Wirken seit 25 Jahren, geschildert von Dr. *Anton Kurz.* Selbstverlag des Verfassers. Druck von A. Opitz in Warnsdorf 1876. S obrázkem Bohosudova. 8°. Str. 135. (Čistý výnos náleží chudým seminaristům).

Začátkem školního roku 1876—77 konala se 25letá památka založení chlapeckého semináře v Bohosudově, jež se stalo zvěčnělým biskupem Litoměřickým Aug. Bartol. Hille-m. Někdejší chovanec téhož ústavu, Dr. Kurz, dříve farář v Brandavě, nyní professor dogmatiky v Litoměřicích přikročil ku provedení úmyslu, jejž soudruh a zesnulý

Digitized by Google

předchůdce jeho Dr. Fr. Strunz byl pojal, zařídíti totiž důstojné oslavení tohoto 25letého jubilea semináře Bohosudovského, a to tím spíše, jelikož četní bývalí chovancové tamější, nyní v rozličných místech a úřadech ustanovení, si takovou oslavu přáli. Jubileum tedy slaveno skutečně dne 12. října 1876 u přítomnosti nejd. p. biskupa Aug. P. Wahaly způsobem důstojným, i oslava ta věrně vypsána ve spise výš uvedeném. Mimo to však snaží se spisovatel, aby příznivce Bohosudova ještě více v jich náklonnosti k ústavu utvrdil, jakož i s druhé strany aby odpůrcům nahlédnouti dal do vnitřního života a působení semináře tamějšího, by pak snadněji předsudky své napraviti a pochybnosti odložiti s to byli. Posléz přeje spisovatel, aby seminář Bohosudovský ještě dlouho těšil se ochraně Boží a pod správou tovaryšstva Ježíšova aby hojného přinášel ovoce ku slávě Boží a ku prospěchu Církve. — Co do obsahu jedná spis nejprv o založení ústavu, učitelích jeho, učebném plánu a methodě, učebných prostředcích, náboženském vychování, kázni domácí a výsledcích studií, načež i vnější osudy semináře se vypisují. Ku konci shledáváme alfabetický seznam všech kněží, kteří od r. 1863—76 (v r. 1863 první chovancové dospěli k vyšším svěcením) ze semináře Bohosudovského vyšli, jakož i seznam alumnův a řeholních klerikův v témž semináři vychovaných. V přídavku klade se vypsání jubilejní slavnosti a řeči při tom konané. Zvěčnělý biskup Hille svěřil vyučování i vychovávání seminaristů jesuitům, kteréžto jeho ustanovení mnozí schvalovali, jiní však nepříznivé posuzovali (str. 14). Tudíž jesuité po zrušení svého řádu poprvé zase usadili se v Čechách, Bohosudov zaujavše. Avšak v budově bývalé kolleje Jesuitské v Bohosudově přebýval nyní probošt a byla tam zřízena škola; jmění zádušní i s budovou nalezalo se ve správě státu. Bylo tedy zapotřebí zříditi jiné obydlí pro farní duchovenstvo, vystavěti farní školu a mimo to rozšířiti značně starou budovu kollejní, tak aby bylo dosti místa pro 8 tříd gymnasijních, pro učitelstvo a služebnictvo nového ústavu. Mezitím nežli se tyto stavby vykonaly, byl prozatímně seminář chlapecký umístěn v Polici, zámku to zvěčnělého císaře Ferdinanda Dobrotivého, který s radostí útulek ten seminaristům dopřál. Dne 1. října 1851 byla první třída v Polici otevřena biskupem Hille. Když však přibyla 2. třída, nestačily místnosti v Polici, a proto přenechal biskup svůj vlastní zámek ve Stolinkách (Drumu),

Digitized by Google

kdež se konal školní rok 1852—53; načež 1. října 1853 otevřen seminář o 3 třídách v Bohosudově. Ku provedení nových staveb jakož i k vydržování učitelů a představených nejvydatněji pomáhala štědrá ruka šlechetného císaře Ferdinanda I. V r. 1858 čítal ústav již všech 8 tříd a byl tehdáž poctěn návštěvou dobrotivého mecenáše svého císaře Ferdinanda. Jemu ke cti provozovalo žákovstvo „akademii," která se nejjasnějšímu pánu tak zalíbila, že pravil: „Bylo to velmi krásné; na přes rok zase přijdu." — Máme-li se ku konci ještě zmíniti o vědeckých a pedagogických výsledcích téhož ústavu, dokazuje spisovatel na základě statistických dat, že duchovní gymnasium Bohosudovské se úplně světským gymnasiím po bok postaviti může. Jiná ovšem jest otázka, zdali na základě dosavadní zkušenosti vychází z ústavu tak značný počet kněží, aby odtud znáti bylo, že hmotné oběti na vydržování semináře každoročně přinášené nejsou marné? Za 25 let obnášel počet chovanců semináře 942. Z těch pouze 116 vstoupilo do stavu duchovního (92 kněží světských, 24 řeholních), číslo to u přirovnání k velikým vydajům hmotným arci skrovné. Avšak referent si dovoluje na trojí věc upozorniti: Předně že dobrého, svědomitého kněze dle peněz vážiti nelze, jelikož cena jeho nade všeliký mamon jest vznešená; za druhé že vychovávání ku stavu duchovnímu v naší době jest velmi nesnadné, ježto nevěrecký duch času vychovatelům mnohonásobné překážky v cestu zavaluje; za třetí konečně jest ve světě zapotřebí také hodných a vzdělaných nekněží, kteří za nynějších poměrů velmi vydatně ve prospěch katolické věci působiti mohou. Tudíž nebývá to pokaždé na ujmu dobré věci, jestli že seminarista po odbytém gymnasiu sobě světské povolání zvolí, zůstane-li jenom věren zásadám katolickým, v nichž byl vychován. Není zde místo o té věci dále se šířiti. Z příčin uvedených můžeme spis Dr. Kurze nejlépe odporučiti, ježto zajisté čten býti zasluhuje.

Prof. Dr. *Jos. Schindler.*

Petra Kopřivy **Kalendář pro živé a mrtvé duše.** Seš. I—XI. 1875—1877. Tisk a náklad Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Jeden sešit za 10 kr.

Již roku 1875 počal vycházeti tento kalendář v sešitech 3archových. Známé po Čechách jméno p. spisovatele

Digitized by Google

zjednalo kalendáři tomuto rychlého a hojného rozšíření. Jest to sbírka rozličných pojednání obsahu politického a náboženského, seřaděna podle evangelií roku církevního. Tato pojednání jsou psána pro duše živé t. j. spravedlivé a duše mrtvé t. j. hříšné. V pravdě dobrý i špatný křesťan hojně v nich najdou užitku: prvnější nabýti mohou útěchy a důvěry, poslední opět světla, aby probuditi se mohli z vlažnosti a netečnosti náboženské. Spisovatel známým svým říznym a obratným vtipem tepe často převrácené náhledy lidské, zvláště novomodní a spůsobem snadno pochopitelným, prostonárodním, poukazuje k základním pravdám křesťanským, od nichž chybně odloučil se moderní život liberální. Má spis tento výhodu i tu, že nejen méně vzdělaný čtenář jemu porozumí, nýbrž že i vzdělaný mnoho nového a zábavného v něm najde. Duchovním může nejvíce prospěti pro křesťanská cvičení, zejmena hojností historických příkladů, obraných ze života světcův, n. př. sv. Vincence Paulanského (8. sešit), K. M. Hofbauera. Přejeme dítu tomuto i pro budoucí čas nejen jako posud hojného ale všeobecného rozšíření.

Jos. Kyselka,
katecheta.

Manuale pro katechety na školách obecných. Vydal *Jan Doležel*, katecheta v Moravské Ostravě. V Praze. Nákladem vlastním. Komisionář Fr. A. Urbánek, kněhkupec. 1877.

Hlavní obsah či jádro knížečky této tvoří kratičký výklad látky učebné pro žáky menší v prvním a druhém roce, s rozvrhem látky učebné pro žáky větší v třetím a čtvrtém roce, obojí na 40 hodin náboženského vyučování rozděleno. Po té následuje návod, jak by katecheta měl připravovati žákovstvo obecných škol k první sv. zpovědi a k sv. přijímání s modlitbami před a po sv. zpovědi a před a po sv. přijímání. Při rozmanitém spůsobu, jakým si katecheta obecných škol při rozvrhu látky své dle okolností a potřeb počínati může, nelze nám ani proti tomuto spůsobu ničeho namítati. Příprava k sv. zpovědi a k sv. přijímání vhodně jest upravena. Přídavky, kteréž k jádru knihy této se pojí, jsou pro katechetu obecných škol veledůležité. Shledáváme tu rozvrh hodin, stupníci známek, počet hodin náboženských, ve školách vícetřídních i jednotřídních, zákony školské vzhledem k náboženství (překlad textu úředního), seznam kněh potřebných a vhodných pro

Digitized by Google

katechetu stále se vzdělávajícího a na konci knížečky zápisky školní a katalog, což nasvědčuje tomu, že právě nazval p. spisovatel knížečku tuto „manuale pro katechety“ na školách obecných. Prof. *Jan Drozd.*

Svadba v národě československém, čili svadební obyčeje, řeči, promluvy, přípitky a 73 svadebních písní a nápěvů, jichžto s oblibou užívá se o námluvách, o svadebním veselí a při čepení nevěsty. Pro zváče, stárky, družby, řečníky, mládence, družičky a hudebníky svadební sebral a spracoval *Beneš Method Kulda*, sídelní kanovník staroslavné králov. kapitoly Vyšehradské. Třetí vydání. V Olomouci nákladem B. Grosse 1875. Str. 133.

Vedle proslulého pěvce Sušila získal sobě kan. Kulda nejvíce zásluh o národní poesii československou, pokud tato k vyšším ideám se táhne, než aby jen smyslnosti lahodila. Ve spise výš oznámeném (první vydání vyšlo r. 1862) směřuje p. spisovatel k tomu, aby svadební veselí spůsobem křesťansky důstojným se konalo a tudy důležitost a vznešenost svátosti té nikdy s očí se nespouštěla. Za tím účelem vybral, snadným slohem a rýmovaným veršem spracoval a tuto uveřejnil kan. Kulda značný výběr promluv a písní svadebních spolu s vypsáním obyčejův počestných a významných, jakéž se až dosavad mezi lidem československým zachovaly. Písně opatřeny jsou nápěvy, což zvyšuje praktickou cenu knihy. Celý spis rozvržen na 12 částí, kteréž mají tyto nápisy: 1. Námluvy; 2. zvaní na svadbu; 3. svolávání svadebčanů v den svadby; 4. v domě ženichově; 5. v domě nevěstině; 6. na cestě do kostela; 7. v kostele; 8. na cestě z kostela; 9. svadební hostina; 10. připíjení na zdraví; 11. svadební tanec; 12. čepení, prodávání a odevzdání nevěsty do domu ženichova. V proslově nadepsaném „úvod a návod“ dána jsou svadebčanům, zvláště družbům, řečníkům, mládencům a pannám prospěšná a povšimnutí hodná napomenutí i poučení, a také jinde četné poznámky p. spisovatele smysl textu náležitě objasňují. Kéžby výtečná sbírka tato při každé svadbě došla obliby a pilného užívání! Tisk jest zřetelný a formát 12ky příručný. *Red.*

Osudy listonošovy čili utrpením k odměně. **Svěcení kostela.** Příběh ze života vesnického učitele. Povídky

Digitized by Google

pro mládež i dospělé. Dle G. Nierice vzdělal *Josef Pečírka.* K vydání upravil Karel Bulíř. Spisů Niericových sv. 19. Nákladem B. Stýbla v Praze 1876. Cena 24 kr.

V prvější povídce „os. liston." grafickým způsobem vykresleny jsou některé necnosti vyšších tříd, kteréž ještě dosavad zcela nevyhynuly a jež Nieric svým dovedným perem do pravého světla křesťanské mravovědy staví. „Svěcení kostela" jest malý ale velmi zdařilý obrázek strastí i radostí vesnického učitele. *Red.*

Povídky, pohádky a obrázky. Mládeži upravil *Ant. Kosina,* učitel měšť. školy v Ml. Boleslavi. V Praze 1877. Nákladem Mikuláše a Knappa („besed mládeže" seš. 128—9). Cena 56 kr.

Knížka obsahuje 57 povídek, příkladů ze staré i novější doby sebraných, příběhů allegorických atp. směru poučného i vzdělavatelného. *Red.*

Kytice z růži a pomněnek. Sbírka přání k novému roku, narozeninám a jmeninám rodičův, příbuzných, učitelův atp. Mládeži podává *Fr. A. Zeman.* (Nové knihovny pro mládež sv. 32.) V Praze, nákladem Fr. A. Urbánka 1876. Str. 202. Cena 60 kr. (Jinak pod názvem „Nejnovější Gratulant".) 12°.

V řeči vázané i nevázané zahrnuje tato knížka množství vhodných blahopřání krátkých i delších, jež vydavatel dílem sám složil, dílem z rozličných autorů vybral. Velká většina těchto přání odporučuje se i dobrým obsahem i plynným slohem. Historická reflexe na Arnošta str. 180 jest poněkud temná. Hyperbolické rčení n. př. str. 43 („vy jste mým veškerým blahem") a diminutivum jako „Božíček" (str. 66) mohlo jiným výrazem býti nahraženo.

Redakce.

Pokladnice maličkých. Sbírka říkání malých žáků pro všecky doby jejich věku, jmenovitě modlitbičky, deklamace, písně, hádanky, přání k svátkům a t. d. sebral *Roman Nejedlý,* učitel. Svazek 1. a 2. V Praze 1875. Nákladem Mikuláše a Knappa v Karlíně. Cena sešitu 20 kr. 16°.

Pro nejmenší žáky se tato sbírka ku cvičení paměti a šlechtění mravů dobře hodí. Vydavatel vybral článečky tuto obsažené z jiných spisů a připojil ty, jež od dítek v krajině Litomyšlské slyšel. *Redakce.*

Digitized by Google

Hlídka časopisů.

Blahověst. 1877. č. 4—7. Pastýřský list o zmírněném postu. — Řeči na ned. 1—4. v postě (kan. Marek); řeči o bl. Anežce Č. — Řeč a píseň Jana Ig. Dlouhoveského. — Úcta sv. Jana Nep. v Číně. — Dědic koruny Karlovy (pokr.) — Dopisy z Budějovic, Rudohoří, Meranu (dopis ten povšimnutí hodný týká se spolku k podpoře churavých kněží). — Kronika (z Venezuely, ukončení sporu mezi státem a katol. církví; z Ruska; provolání bratrstva S. Michala); paběrky; literní; zprávy z Dědictví a osobní.

Cecilie. 1877. č. 1. 2. Objasnění melodická a harmonická. — Slavnost Cecilianská ve Štýrském Hradci. — Nové varhany od Steinmeyera v Jáchymově. — Dopisy z Čech a Moravy o pěstování zpěvu církevního, — Hudební přílohy („Regina coeli"). — Literatura hudby posvátné.

Christliche Akademie 1877. č. 2. Katechismusfragen. (Činí se dvě, po našem náhledu nepodstatné výtky katechismu Pražskému). -- Zu den Choral- Responsorien. — Aussiger Madonna. — Nachrichten über d. chr. Akad. — Kunst, Wissenschaft, Literatur.

Method. 1877. č. 1. Nový kostel v Jáchymově (s výkresy). — Poklad chrámu Sv. Vítského. — Sloh romanský. — Zprávy z Akademie. — Literatura. — Mosaika.

Posvátná kazatelna. 1877. svaz. 4. 5. Nedělní kázaní na ned. 5. a 6. postní, ned. 1—4. po velikonoci. — Řeči na velký pátek, Vzkříšení P., Pondělí Velikonoční, Zvěstování P. Marie.

Osvěta. 1877. č. 3. Zápas Evropy s plemenem mongolským. -- O nejstarších stopách umění evropského. — Jan Kocín z Kocinetu a jeho doba (dokonč.). — Pokroky v léčení nemocí vnitřních. — Starohorský filosof. — Zimní popěvky. — Česká balada a romance. — Jan Karel Škoda (vřele psaný nekrolog.)

Řeči a zprávy o valných schůzích katolicko-politické jednoty pro království České za rok 1876. V Praze, nákladem katol. pol. jednoty 1877, tiskem Cyrillo- Methodějské knihtiskárny. Str. 116. Totéž německy:

Vereinsbuch herausgegeben vom kath. pol. Verein für d. Kön. Böhmen für d. J. 1876. Str. 88. (Ročenka tato rozesílá se všem členům jednoty, kteří ročně platí 1 zl. r. m.)

Digitized by Google

Katoličtí list. 1877. č. 1—7. Svoboda církve. — Úspěšný prostředek proti násilnému abortu. — Sjezd katol. dělnických spolků v Belgii. — Filosof Schopenhauer. — Russie. — O novém roce. — V příčině veřejné mravnosti (zajímavý to případ: katoličtí manželé Záhřebští odpadli v Pešti k protestantství a dali se protestantským církevním soudem rozvesti; později vrátila se žena do Záhřebu a byla znovu oddaná s katolíkem, ač první muž její ještě na živě byl). — Pohřby a zádušní mše v Záhřebě (kteréž se tam nekonají dle předpisů liturgických a v nepravý čas). Odpověď redaktora domácího direktoria. Replika spisovatele onoho článku (z kterého bohužel na jevo jde veliká nedbalost předpisů liturgických v samé „prvostolnoj crkvi zagrebskoj"; tak ku příkl. ciborium pokryto červeným, zamazaným a potrhaným plášťkem, ručníček k „lavabo" nosí kněz na kalichu k oltáři, z kanovníkův ani třetina do choru nechodí a hodinky kněžské ani o jitřní narození Páně se nezpívají). — Kanosa (osmistyletá upomínka). — O hlavním základu, na kterém spočívá monogamie čili jednoženství, — Hlavní schůze jednoty sv. Jeronyma. — Pastýřský list svatopostní nejd. p. biskupa Jiřího Posiloviče. — Ještě jednou o násilném abortu. — Dopisy (mezi nimi i okružní list nejd. p. biskupa Strossmayera v příčině ustanovení židovky za učitelku v Oseku a stížnost, že v úterý před popelcem odbýván bál — u Milosrdných bratrů v Zahřebě!) — Věstník.

Przeglad Lwowski. Seš. 1—5. Lord Byron. — Spor o velkého muže (Shakespeara, zdali byl protestantem či katolíkem). — O Pompejích (dok.) — Indiani a sestry Feliciánky v Americe. — Dvoutýdenník politický. — Quousque tandem! Úvahy věnované strážcům ducha národního. — Vyznání básníkovo. — Jasnovidy politické. — Josefa Szujského bádání a vypravování historické (pokr.). — Slavnost na počest prelata Kozmiana. Listy ze Lvova. — Promluvy Sv. Otce. — Romance ke cti Pia IX. — Čtrnáctá ročnice roku 63. — O poměru filosofie k víře. — Gustav Adolf a Richelieu (dok.). — Ze zápisků popa Moskevského (dok.). — Natalie Naryszkinówna. — Listy z Velkopolsky. — Listy ze Lvova. — Samozvanci. Úvahy věnované strážcům ducha národního. — Poměr filosofie k víře (dok.). — Listy Eduarda Odyńce. — Lelewel a Bulharyn. — Vestálka (pokr.). — Kníže Karel de Ligne a jeho poměry k Polsce. — Živé pochodně Neronovy. — Pletky — nepletky. — Přehledy literární. — Rozmani-

Digitized by Google

hledy literární. — Rozmanitosti. — Dvacátý pátý den února r. 1831. — Řeč Sv. Otce. — Vídeňský Vaterland a Moskva. — Listy z Krakova. — Listy ze Lvova. — Přehled politický. — Kronika.

Zgodnia danica. 1877. Č. 1—8. Pius IX. katol. jednotám v Miláně, Belgii, Mohuči. — Řeč k rodičům o novém roce. — F. Karel Antonievič (životopis). — Oltář v chrámě katol. — Kanovník Frant. Anžlovar (životopis). — Zdali jest učení Luterovo svato? Rouhavé nauky Luterovy a jiných reformatorův. — Něco o katolických řeholnících a klášteřích. — Paměti hodný výrok sv. Otce. — Hartmannova filosofie o Nepovědomci. — Trpící církev v Italii. — Pro školu a rodinu. — Misijní zprávy P. Valjavce. — Měsíc sv. Josefa čili velmi mocné vojsko duchovní. — Zdali novověké oslavování ducha zastupovati může katolické uctívání svatých? — Křtitedlnice. — Básně: Pomagaj nam, Marija! Trojno zvonenje. Chvala duhána (tabáku). Za novo leto. Križev pot (Křížová cesta). Čolnič na morji (Člun na moři). Ura (hodiny).

V každém téměř čísle: Rozhled po Slovensku a dopisy. Rozhled po světě. Květ i ovoce modlitby. Rozmanitosti. — Jiskry Ignaciánské. Proměny. Dary.

Archiv für katholisches Kirchenrecht. 1877. sešit 1. Gesetze d. röm. Kaiser über das Asylrecht der Kirche (Grashof). — Das Armuthsgelübde bei d. oriental. Mönchen (Hergenröther). — Die neuprotestantische Sekte. — O nábož. poměrech Švýcarských. — Oesterreich. staatskirchliche Erlässe. — Das neue sächsische Staatskirchengesetz (Vering). — Erkenntniss d. preus. Competenzconflicts- Gerichtshofes (Reinhard). — Literatur (morálka Müllerova, Prunerova a j; přehled katol. časopisů; mezi nimi uveden též „Čas. Duch.“)

Innsbrucker Zeitschrift für kathol. Theologie. 1877. seš. 1. Aufgabe d. kath. Wissenschaft (Wieser S. J.). Begriff der Hypostase (Stentrup S. J.) — Firmung bei d. Nestorianern (Bickell). — Recense (Kaulen introdukce; Werner o Bedovi a Alkuinovi).

Tübinger theol. Quartalschrift. 1877. seš. 1. Gefängnissstrafe gegen Kleriker und Mönche (Dr. Kober). — Lesen der hl. Schrift (Dr. Storz). — Recense (Gams, Kirchengesch. Spaniens, Denifle, Heinrich Suso; Löwe, Realismus u. Nominalismus.)

Digitized by Google

ČASOPIS
katolického duchovenstva.

Ročník XVIII. 1877. Svazek III.

Eusebia Sofronia Hieronyma, kněze Stridoňana*), o ustavičném panenství blah. P. Marie proti Helvidiovi kniha jedna.

Přeložil a vyložil prof. dr. *Frant. Bauer.*

Úvod.

Kdo četl list sv. Hieronyma k Heliodorovi, v němž všelikým úsilím horoucné výmluvnosti přítele svého na poušť Chalcidskou nedaleko Antiochie Syrské pozývá, bez pochyby domnívati se bude, že sv. Otec ten již nikdy více se nevrátil do Říma, kdež nejedno místo dřívější poklesky mravné, nyní tak hořce oplakávané, na mysl mu přivádělo**); ale přece ještě bezmála celé tříletí v Římě pomeškal. Stalo se tak následovně.

Ariovci, ač na synodě Nicejské v bludu svém byli usvědčeni, dlouho ještě znepokojovali církev jak východní

*) Jak již slavné paměti biskup Ant. *Slomšek* důvodně se domníval (viz Čps. kat. duch. r. 1869. str. 530. n.), jest Stridon, rodiště sv. Jeronyma, nynější *Stridova v Mezimuří* východně od Lutoměru v dřívější župě Varaždínské a nynější (od 22. ledna 1861.) stolici Zaradské. Viz o tom obšírné dílo „D. Hieronymum oppido Stridonis in regione interamna (Muraköz) Hungariae a. 331. p. Chr. natum esse, propugnat Jos. *Dankó.*“ Moguntiae 1875.

**) Ep. 7. ad Chrom. c. 4. — Ep. 14. ad Heliod. c. 6. — Ep. 48. ad Pammach. c. 20.

Digitized by Google

tak i západní. Šlo jim předně o to, aby nejúhlavnější odpůrce své se stolců metropolitních svrhli, na místa takto uprázdněná přívržence své posadili a tím způsobem i ostatní sídla biskupská sobě a kacířství svému pojistili. První, na němž se vymstili, byl Eustachius, patriarcha Antiochijský, co do důstojnosti druhý patriarcha církve východní. Křivými žalobami utkaného vyhnali r. 330 do Thrácie a patriarchát propůjčovali stoupencům svým. Než malého hloučku uvědomělých přívrženců Eustathiových nepotáhli za sebou, ani když Eustathius r. 337 v Trajanopoli na věčnost se odebral. Třicet let drželi Ariovci patriarchát Antiochijský, až když r. 360 za přítomnosti císaře Konstantia synodalně za biskupa Antiochijského zvolen byl Meletius, muž zbožný, na obojí straně veleváženy. I Ariovci volili Meletia za svého jej pokládajíce; ale zklamali se v něm, neboť Meletius veřejně vyznal víru Nicejskou a veliký počet kacířův uznal jej za vrchního pastýře svého. Avšak Ariovci nelenili a piklemi svými toho u císaře vymohli, že Meletius již za 30 dní do rodiště svého, Melitiny v Malé Armenii, vyhoštěn a na jeho místo Ariovec Euzoius povýšen jest. Bohužel i pravověrci Antiochijští vespolek se hašteřili, an Eutathiovci toliko jednu, Meletiovci však tři božské hypostase přijímali, výrazu tomu nestejné významy podkládajíce, ač u věci samé pravověrně smýšlejíce.

V Egyptě žili tenkráte ve vyhnanství dva biskupové církve západní: Eusebius Vercellejský a Lucifer Kalaritský, kteřížto oba všemožně se snažili, aby v Antiochii pokoj mezi pravověrci zjednali. Na doléhání Eusebiovo svolal sv. Athanasius (r. 362) za tím účelem synodu do Alexandrie; dříve však, nežli synoda ta posly své do Antiochie vypravila, vysvětil prudký Lucifer pravověrcům biskupa nemajícím o své ujmě kněze Paulina za biskupa, domnívaje se, že obě strany jednoho majíce vrchního pa-

Digitized by Google

stýře, snáze se usmíří. Než brzo se vrátil i Meletius; byltť císař Julian Odpadlík dovolil, aby biskupové ve vyhnanství žijící k stádcům svým se navrátili, aniž však odstranil biskupy arianské, aby tak církvi nenáviděné nesvárů přimnožil. Měli tedy Antiochijští mimo Ariovce Vitalisa dva biskupy pravověrné: Paulina, jehož uznávali západaané, a Meletia, jehož se drželi východaané — v církvi Antiochijské nastal rozkol Meletianský, kterýž ani smrtí Meletiovou (r. 381) nezanikl.

Právě za počátku rozkolu toho meškal sv. Jeronym na poušti Chalcidské (374—379), aby tuhým životem odkál za hříchy mladého věku svého*) a pracemi literárními spoutal bujnou obraznost svou. Ale i na poušť Chalcidskou vnikl rozkol Meletiův a brzo vyslanci Paulinovi otázkami doráželi na světce, aby smýšlení jeho vyzvěděli a na svou stranu ho potáhli. Za zmatku toho Jeronym toliko s egyptskými biskupy obcoval**), kteříž tenkráte v Diocaesareji Palestinské u vyhnanství žili, a nevěda, jak by o výrazech οὐσία a ὑπόστασις rozepři působících souditi měl, obrátil se (asi r. 378) dvakráte k římskému papeži Damasovi***), jehož snad již za pobytu svého v Římě osobně byl poznal. Jak asi zněla odpověď Damasova, kteráž se na nás nedochovala, souditi lze z toho, že sv. Jeronym, když r. 379 do Antiochie se navrátil, s Paulinem důvěrně obcoval, ba od něho i na kněze vysvěcen byl; nicméně však za pobytu svého v Konstantinopoli (r. 380 a 381) i s obhájci Meletiovými, Řehořem Nazianzským a Nyssejským po přátelsku žil. I mohl zajisté sv. Jeronym lépe jiných souditi o rozkolu Meletianském a býti radou, jak by ukliditi se dal.

Což divu tedy, že jej z nenadání s Paulinem Anti-

*) Ep. 15. ad Damas. c. 2. — Ep. 22. ad Eustoch. c. 7.
**) Ep. 15. ad Damas. c. 2.
***) Ep. 15. et 16. ad Damas.

Digitized by Google

ochijakým a sv. Epifaniem Salaminským v Římě shledáváme, když papež Damasus r. 382 synodu do Říma svolal, aby tuším na ní vyřízeno bylo, zač synoda Aquilejská (Voglejská) a Milánská roku minulého císaře Gratiana a Theodosia žádala, aby totiž všeobecnou synodu do Říma svolali a rozkoly, i Meletianský, tou cestou urovnány byly. Bohužel nemáme z r. 379—382 ani jediného listu sv. Jeronyma a také akta dotčené synody Římské nás nedošla, abychom činnost Jeronymovu na synodě mohli sledovati a zvěděti, zdali o své ujmě čili pozván jsa Damasem do Říma zavítal. Jeronym sám o návratu svém do Říma toliko vece (Ep. 127 ad Principiam): „Denique quum et me Romam cum sanctis pontificibus Paulino et Epiphanio *ecclesiastica traxisset necessitas*“; a (Ep. 123 ad Ageruchiam c. 10.) „Ante annos plurimos, quum in chartis ecclesiasticis juvarem Damasum, Romanae urbis episcopum, et *Orientis atque Occidentis synodicis consultationibus responderem.*“

Tato doba tříletého pobytu v Římě veledůležita jest v životě Jeronymově, neboť literárním jeho snahám až posavad více soukromým nejvyššího se dostalo schválení a nového povzbuzení papežem Damasem. Z tétéž doby pochází i přeložená zde knížečka, již na obranu *ustavičného panenství bl. rodičky Boží* sepsal a v níž exegetická jeho důkladnost výtečně se jeví. Jakýsi *Helvidius*, člověk nevzdělaný, zvláštním spiskem obořil se na panenství Mariino po porodu Páně a na vznešenost stavu panenského vůbec. I požádali ctitelé Mariini Jeronyma, aby Helvidia tou zbraní porazil; dlouho však zdráhal se sv. Otec vyhověti prosbě té, aby snad, jak sám vece, obranou svou nevzbudil domnění, že spisu Helvidiovu skutečně jakési důležitosti přičítá, až konečně přece

Digitized by Google

k tomu se odhodlal. Tak povstala knížečka „De perpetua virginitate b. Mariae adversus Helvidium."

Sv. Jeronym drží se v ní *postupu* Helvidiova, jenž se předně dokládal písma sv., pak Tertulliana a Viktorina Ptujského, konečně i důstojnosti stavu manželského, který prý se učením o ustavičném panenství rodičky Boží snižuje, a vyvrací důvody jeho důvod za důvodem. Lze tedy v knížečce té po *úvodě* (hl. 1—3.) rozeznati *části dvě*:

první (hl. 4—19.) jedná o ustavičném panenství Mariině, kteréžto hájí

předně písmem sv., vykládajíc záhadné místo Mt. 1, 18. a výraz „bratři Páně" (hl. 4—18.),

pak církevní tradicí (hl. 19.);

druhá (hl. 20—23.) dovodí vznešenost a zásluhnost stavu panenského vůbec ze slov sv. Pavla I. Cor. 7. a z rozličných přímětků stavu manželského. Několika pak slovy nadšeně končí Jeronym.

Jak knížečka ta na Helvidia *působila*, nikde se nevypravuje; avšak právě z toho patrno, že překonán byv již se odmlčel. Ale ani za naší doby nepostrádá důsahu a platnosti; jednát se o čest rodičky Boží, o níž to církev pěje: „Gaude Maria *virgo*, cunctas haereses sola interemisti in universo mundo", a ta se tam hájí písmovým důkazem panenství Mariina i po porodu Páně, přesným výkladem biblického výrazu „bratři Páně" a důkazem vznešenosti stavu panenského nad stav manželský. Tři tyto články bývají až podnes kamenem úrazu.

Že obrana ta sepsána byla mezi r. 382 a 385, již pověděli jsme, ale ještě určitěji lze vypočítati dobu jejího sepsání. Nestalo se tak ani hned po příchodu Jeronymově do Říma, poněvadž sám z počátku dí, že po nějaký čas otálel psáti proti Helvidiovi, ani teprv na konec dotčeného tříletí, nýbrž ještě před smrtí Damasovou, kterýž dne 10. pros. 384 na věčnost se odebral. Tak zajisté

Digitized by Google

píše Pammachiovi (Apologeticus ad Pammach. pro libris contra Jovinianum c. 17.): „Cum *adviveret* sanctae memoriae Damasus, librum contra Helvidium de beatae Mariae virginitate perpetua scripsimus, in quo necesse fuit nobis ad virginitatis beatitudinem praedicandam multa de molestiis dicere nuptiarum. Num vir egregius et eruditus in scripturis et virgo, ecclesiae virginis doctor, aliquid in illo sermone reprehendit?“ Poněvadž Jeronym i v jiném ještě listě*) rovněž v Římě sepsaném ke spisku tomuto se táhne, důvodně tvrditi lze, že r. 383 z péra sv. Jeronyma se vyprýštil.

Konečně, abychom i toho se dotekli, ze strany protestantské *vytýkáno* spisu tomu, že vášnivě proti Helvidiovi postupuje; avšak byla to vášeň důvodná, ano drzé kormoucení panenství rodičky Boží jejího ctitele svrchovanou ošklivostí naplnilo.

Překlad.

Hlava I. Příčina spisu.

1. Když mne nedávno žádali bratři, abych proti spisku jistého Helvidia napsal odpověď, neučinil jsem tak, ne že by bylo nesnadno překonati člověka hrubého a sotva také počátečných vědomostí nabylého, když jedná se o hájení pravdy, nébrž abych jej odpovědí neusoudil hodna porážky. K tomu ještě přicházelo, že by člověk ten bouřivý**), jenž na celém světě jediný sobě i laikem i knězem jest***) (jenž, jak onen†) dí, žvástavost za výmluv-

*) Ep. ad Eustach. de custodia virginitatis c. 22.

**) Podle čtení rukopisného: „Huc accedebat, quod homo turbulentus etc.“; vydání mají: „Huc accedebat, quod verebar, ne homo turbulentus etc.“

***) *Sobě* byl laikem i knězem, protože církev jej nikterak za svého člena považovati nemohla.

†) T. j. Tertullian, jehož slova (adv. Hermogenem c. 1.) Jeronym na Helvidia obrací.

Digitized by Google

nost pokládá a zlořečiti za příznak dobrého svědomí považuje), maje oč se hádati, začal ještě více tupiti a jako s místa vysokého do celého světa nález vynášeti, mne pak, nemoha pravdou, příhanami sápal. Že však veškery tyto tak spravedlivé mlčení mého příčiny spravedlivějšího účelu pozbyly pro pohoršení bratří sběsilostí jeho popuzených: dlužno již přiložiti sekeru evangelijní ke kořenu stromu bezpožitečného a s neúrodným lístovím odevzdati jej plamenům, aby naučil se jednou mlčeti, jenž nikdy se nenaučil mluviti.

Hl. 2. Vzývání nejsv. Trojice za pomoc.

2. Vzývati mi tedy jest Ducha svatého, aby panenství blahoslavené Marie po svém smyslu ústy mými obhájil. Vzývati mi jest Pána Ježíše, aby svatého lůna příbytek, jehož po deset měsícův *) obyvatelem byl, všeliké domněnky (přirozeného) sbydlení uchránil. I samého Boha Otce dlužno úsilně prositi, aby ukázal, že matka syna jeho pannou zůstala po porodu, ana matkou byla, dřív než muže poznala**). Nebažíme po zápasišti řečnické výmluvnosti, nevyhledáváme osidel dialektikův, ani trniště Aristotelova; sama slova písem buďtež položena, překonán budiž týmiž svědectvími, jichž proti nám upotřebil, aby vyrozuměl, že jednak čísti uměl, co psáno jest, jednak poznati neuměl, co zbožnou myslí utvrzeno jest.

*) Dle běhu luny.

**) „Quae fuit mater ante quam nupta.“ Slovo „nubere“ znamená nejednou: muže poznati; ku příkl. u Tertulliana (Apolog. 21, 3.: „Ceterum Dei Filius nullam de impudicitia habet matrem; etiam quam videbatur habere, non nupserat“ — i ta, kterouž míti se spatřoval, muže nepoznala) a scholiasty sv. Cyrilla Alex. (De incarnatione Domini c. 25.: „Natus est enim ex virgine et solus habet matrem innuptam“).

Digitized by Google

Hl. 3. První důvod Helvidiův: Písmo nazývá Marii zasnoubenou a nikoli doporučenou.

3. První jeho položka zní: „Matouš praví (1, 18—20): ‚Kristovo pak narození takto bylo: Matka jeho Maria zasnoubena byvši Josefovi, dříve nežli sešli se, nalezena jest těhotnou od Ducha svatého, Josef pak, muž její, spravedliv jsa a nechtěje ji na odiv vydati, hodlal ji tajně propustiti. Když pak o tom přemýšlel, aj anděl Páně ve snách ukázal se jemu řka: Josefe, synu Davidův, neboj se přijíti Marie, manželky své, nebo co se zplodilo v ní, z Ducha svatého jest‘ *). Ejhle, tu máš,“ vece, „zasnoubenou, nikoli doporučenou**), jak pravíš; a ovšem ne pro jinou příčinu zasnoubenou, než aby jednou se provdala, neboť o těch, kteří by sejíti se nechtěli, nebyl by evangelista řekl: ‚Dříve nežli sešli se,‘ protože o člověku, jenž jísti nebude, nikdo nedí: ‚Dříve nežli pojedl‘. Pak ji anděl nazývá manželkou a za manželku přijatou. Poslyšme jen, co písmo vypovídá (Mat. 1, 24. 25.): ‚Procitnuv‘, dí, ‚Josef ze sna učinil, jak přikázal mu anděl Páně, a přijal manželku svou; a nepoznal jí, až porodila syna svého‘.“

Hl. 4. Jeronymova odpověď.

4. Uvažme to jedno po druhém a po těch, jimiž kráčela, šlapějích bezbožnost stíhajíce ukažme, že věci

*) Co se týká biblických citátů v knížečce té, přečasto nesouhlasí doslovně, ať nedím s naší Vulgatou, ani s textem Jeronymovým, jak jej Martianay (Hier. Op. t. I.) a Vallarsi (Hier. Op. t. IX. et X.) vydali, buď proto že Jeronym toliko z paměti jich se dokládal, buď že tenkráte ještě staršího překladu se přidržel, aneb snad z příčiny obojí. Překládajíce tedy citáty od Vulgaty a tudyž i našich překladův odchodné, nemohli jsme nejednou od nich neodstoupiti.

**) „Desponsatam, non commendatam“, Josefově t. ostraze a ochraně.

Digitized by Google

sobě odporné propověděla. Že byla *zasnoubena*, vyznává a hnedle za *manželku* vydává tu, již vyznal býti nevěstou. A naopak dí, že ta, již *manželkou* nazývá, nebyla za jinou příčinou *zasnoubena*, než aby svým časem za muže šla. Abychom to za příliš nedůležité nepokládali: „Tu máš," vece, „zasnoubenou a nikoli doporučenou," to jest takovou, která nebyla ještě manželkou, nebyla ještě manželským svazkem spojena. Co se však týká jeho slov: „Neboť o těch, kteří by sejíti se nechtěli, nebyl by evangelista řekl: ‚Dříve nežli sešli se,' protože o člověku, který jísti nebude, nikdo nedí: ‚Dříve nežli pojedl'," nevím, mám-li jej politovati čili jemu se smáti, mám-li z nezkušenosti jej viniti čili nepovážlivosti vinu přičítati. Nic jinak než jakoby něčí slova: „Nežli jsem v přístavu pojedl, do Afriky jsem odeplul" nemohla obstáti, leč by člověku tomu jednou v přístavu tom pojísti nevyhnutelně náleželo; aneb jakoby pro naši větu: „Pavel apoštol, nežli do Španěl se odebral, v Římě v pouta uvržen jest", aneb jistotně pro tuto: „Helvidius, nežli pokání činil, smrtí předstižen jest" nevyhnutelně ihned aneb Pavel, byv ze žaláře propuštěn, do Španěl se měl odebrati, aneb Helvidius po smrti pokání činiti, jakkoli písmo (Žalm. 6, 6.) praví: „V pekle pak kdož tě oslavovati bude?" a jakoby nemělo raději rozuměti se, že spojka „dříve než", ač často k následujícímu ukazuje, přece někdy jen to vystihuje, co dříve myslí bylo pojato. Pročež není snad ani třeba, aby se stalo, co se pomýšlelo, ježto něco jiného proto se nahodilo, aby se nestalo co se pomýšlelo. Dí-li tedy evangelista: „Dříve nežli sešli se", nastávající již dobu sňatku na rozum dává a že již na tom bylo, aby dřívější nevěsta manželkou býti začala; nic jinak než jakoby byl řekl: „Dříve nežli se celovati začali a objímati, dříve nežli spolu obcovali, nalezena jest těhotnou." Nebyla však nalezena od nikoho jiného než od Josefa,

Digitized by Google

jenž těhotenství nevěstino volností téměř manželskou a očima starostlivýma pozoroval. Ale nikterak z toho nejde, jak předchozími jsme ukázali příklady, že by s Marií byl obcoval po porodu, ana žádost taková početím jejího života zmařena jest. Co pak ve snách se praví Josefovi: „Neboj se přijíti Marie manželky své“, a opět: „Procitnuv pak Josef ze sna učinil, jak přikázal mu anděl Páně, a přijal manželku svou,“ to nikoho nerozpakujž, jakoby proto, že manželkou se zove, nevěstou býti byla přestala, ježto známe obyčej písma svatého, nevěsty nazývati manželkami, jakž následujícími doklady Deuteronomia se stvrzuje: „Pakli by,“ dí (22, 25. 24.), někdo nalezl děvečku muži *zasnoubenou* na poli a násilí čině spal by s ní, smrtí ať umře, že ponížil *manželku* bližního svého“; a na jiném místě (t. v. 23. 24.): „Jestliže by však děvečka *zasnoubena* byla muži a nalezl by ji někdo v městě a spal by s ní, vyvedete obadva k branám města onoho, a kamením uházeni budou a umrou, děvečka že nevzkřikla jsouc v městě, muž pak že ponížil *manželku* bližního svého; a vykořeníte zlé ze středu svého;“ podobně i jinde (20, 7.): „A který jest člověk, jenžto *zasnoubil* sobě *manželku* a nepojal ji? Ať jde a navrátí se do domu svého, aby snad neumřel v boji a jiný člověk pojal by ji.“ Vzcházejí-li však komu rozpaky, proč panna zasnoubená počala a ne raději panna bez ženicha, aneb jak písmo dí, bez manžela, ten věz, že trojí toho byla příčina: předně aby rodokmenem Josefovým, jemuž Maria rodem byla příbuzna, i původ Marie se objevil; za druhé aby podle zákona Mojžíšova nebyla jako cizoložnice ukamenována; za třetí aby na útěku do Egypta raději strážce nežli manžela měla útěchu. Nebo kdo by byl tenkráte panně uvěřil, z Ducha svatého že počala, že přišel k ní anděl Gabriel a Boží rozkaz jí přinesl? Zda nebyly by ji jako Susannu (Dan. 13.) hlasy všech odsoudily jako cizoložnici,

Digitized by Google

když dnes, an všecek svět jíž věří, Židé dovozují, že dí-li Isaiáš (7, 11.): „Aj *panna* počne v životě a porodí syna," po hebrejsku psáno bylo: *mladice*, nikoli *panna*, to jest *alma*, ne *bethula*? Ale proti těm vhodněji na jiném místě pojednáme*). Konečně vyjímajíce Josefa s Alžbětou, rovněž Marii a pramálo jiných, kteří to snad od těchto slyšeli, ač můžeme-li se tak domnívati, všickni měli Ježíše za syna Josefova, až i evangelisté domněnku lidu vyjádřujíce po zákonu dějepravy otcem Spasitelovým jej nazývali, jako na tom místě (Luk. 2, 27.): „I přišel v Duchu do chrámu (bez pochyby Simeon) a když uváděli *rodičové* jeho pacholátko Ježíše, aby učinili s ním podle obyčeje zákona"; a jinde (t. v. 33.): „A *otec* jeho a matka divili se těm věcem, kteréž praveny byly o něm;" a opět (t. v. 41.): „I chodívali *rodičové* jeho co rok do Jerusaléma na slavný den paschy"; a pak (t. v. 43.): „A vykonavše dni když navracovali se, zůstal pacholík Ježíš v Jerusalémě, a nevěděli *rodičové* jeho." I sama také Maria, kteráž Gabrieli odpověděla řkouc (t. 1, 34.): „Kterak se to stane, ana muže nepoznávám?" poslyš, co praví o Josefovi (t. 2, 48.): „*Synu*, proč jsi *nám* tak učinil? Aj *otec tvůj* a já s bolestí hledali jsme tebe." Nejsou to slova Židů, jak nejedni dovozují, ani slova posměvačův: evangelisté otcem Josefa zovou, otcem jej Maria vyznává, ne že by Josef v skutku otcem byl Spasitelovým (jak výše jsem ukázal), ale že pro zachování dobré pověsti Mariiny všichni za otce jej měli, kterýž dříve než napomenut jest od anděla: Josefe, synu Davidův, neboj se přijíti Marie manželky své, nebo co se v ní zplodilo, od Ducha svatého jest," hodlal ji tajně propustiti. Tolik se

*) Učinil tak ve kn. Quaestionum hebr. in Gen. (24. 43.) a v 3. kn. Commentariorum in Isaiam proph. (7, 14.), kdež obšírně dovodí, עַלְמָה že znamená pannu neporušenou.

Digitized by Google

důvěřil, že není synem jeho, jenž počat byl. Ale již dosti, více pro poučení než pro odražení jednáno o tom, proč Josef se nazýval otcem Páně, proč Maria manželkou; a v rozpravě té i to stručně zahrnuto jest, proč někteří bratřími jeho se nazývají.

Hl. 5. Druhého důvodu část prvá: Písmo mluví o „poznání" Marie.

5. Že však otázce té zvláštní místo zůstavujeme a rozprava naše k ostatním položkám dále spěje, nyní o tom jednati nám jest, kterak písmo praví (Mat. 1, 24. n.): „Procitnuv pak Josef ze sna učinil, jak přikázal jemu anděl Páně, a přijal manželku svou; a *nepoznal* jí, *až* porodila syna a nazval jméno jeho Ježíš." Při tomto místě odpůrce předně zbytečným namáháním lopotí se dovoditi, že slovo „poznati" spíše o manželském obcování rozuměti se má nežli o poznání rozumovém, jakoby tomu kdo odpíral a kdo soudný těch nejapností se mohl domýšleti, jež vyvrací. Dále poučuje, že „pokud" aneb příslovce „až" určitou dobu značí a jakmile ta se naplní, že stává se, co až po tu dobu dříve označenou nestávalo se, jako na tomto místě: „A nepoznával jí, až porodila syna." „Patrno," vece, „že poznána byla po porodu, ano poznati ji jen porození syna zdržovalo." A na důkaz toho snáší z písem příklady přečetné, po způsobu andabatů*) mečem ve tmách máchaje a jen na zbodání údů vlastního těla povykuje.

Hl. 6—8. Jeronymova odpověď.

6. Na to my stručně odpovídáme, že slova: „poznával," „pokud" i „až" v písmech svatých dvojitě se berou. A sice že to, co psáno jest: „poznával" o manželském

*) T. j. šermířů majících přilbici bez hledí a tudyž jako slepých.

Digitized by Google

obcování rozuměti se má, o tom sám promluvil, aniž kdo pochybuje, že nejednou rozumové poznání značí, jako tam (Luk. 2, 43.): „Zůstal pacholík Ježíš v Jerusalémě a *nepoznali* toho rodičové jeho.“ Nyní třeba totéž dokázati i vzhledem k druhému onomu výrazu, aby jako zde obyčeje písma se přidržel, podobně i co do částice „až“ mocí téhož písma poražen byl. ano užívajíc toho slovce často dobu určitou označuje, jak sám rozkládal, často neurčitou, ku příkl. když Bůh v proroku (Is. 46, 4. podle LXX.) k některým dí: „Já jsem, já jsem, a *až* sestárnete, já jsem.“ Zdali pak když sestárnou, Bůh býti přestane? A Spasitel v evangelii (Mat. 28, 20.) dí k apoštolům: „Ale já s vámi jsem po všecky dni *až* do skonání světa.“ Tudyž po skonání světa odstoupí Pán od učedlníků svých a když na dvanácti stolcích souditi budou dvanácte pokolení Israelských (Mat. 19, 28.) oloupeni budou o společnosť Páně? I Pavel apoštol píše Korinťanům (I. 15, 23—26.): „Prvotiny Kristus; potom ti, kteříž jsou Kristovi, kteříž v příští jeho uvěřili; nápotom konec, když odevzdá království Bohu a Otci, když zničí všelikou vládu a všelikou moc a sílu. Musí zajisté kralovati, *dokudž* nepoloží všech nepřátel pod nohy jeho; nebo všecky věci pod nohy jeho podmanil.“ Budiž si to řečeno o člověku; neodpíráme, že o tom, jenž trpěl smrť kříže ajemuž potom přikázáno bylo seděti na pravici; co mají znamenati slova: „Musí zajisté kralovati, *dokudž* nepoloží všech nepřátel pod nohy jeho“? — Zdaliž jen tak dlouho panovati bude Pán, dokudž nebudou nepřátelé pod nohama jeho? A když pak budou pod nohama jeho, zdaliž kralovati přestane? kdežto ovšem spíše teprv panovati začne, když nepřátelé budou pod nohama. I David dí ve čtvrtém žalmu stupňovém (122, 2.): „Jako oči děvky k rukám paní její, tak (obráceny jsou) oči naše k Hospodinu Bohu našemu, *až* by se smiloval nad námi.“ Tudyž prorok míti bude oči k Hospodinu tak dlouho, až by smi-

Digitized by Google

lování se doprosil, a smilování došed obrátí oči k zemi? A na jiném místě (Žalm 118, 123.) dí: „Oči mé hynou po spasení tvém a po slovu spravedlnosti tvé.“ Mohl bych o tom nahromaditi příkladů bez počtu a veškeru drzost pokušitele mračnem dokladů zastříti, než něco málo jich ještě položím, aby čtenář sám si vyhledal jim podobných.

7. V Genesi (35, 4. podle LXX.) slovo Boží vypravuje: „I dali Jakobovi bohy cizí, kteříž byli v rukou jejich, i naušnice, kteréž byly na uších jejich. I ukryl je Jakob pod terebintem, kterýž jest v Sichimách, a zmařil je *až* do dnešního dne.“ Taktéž na konec Deuteronomia (34, 5. 6.): „I umřel Mojžíš, služebník Hospodinův, v zemi Moabské ke slovu Hospodinovu, i pochovali jej v Gethu*) nedaleko domu Phegorova**), a nikdo nezná hrobu *až* do dne tohoto.“ Zajisté dnešním dnem rozuměti se má den, kdy událost sama sepsána byla, chceš-li Mojžíšem, původem pentateuchu***), chceš-li

*) Ve svém překladu St. Z. převedl Jeronym místo toto: „Et sepelivit eum in *valle* terrae Moab contra Phehor,“ a ve spise „De situ et nominibus locorum hebr. poznamenal ke slovu *Gai* v Deuteronomii prý se nacházejícímu: „*Gai* in Moab, quod interpretatur *vallis* Moab, juxta Phogor, ubi sepultus est Moses.“ Tudyž patrno, že když o pozdějších dílech svých pracoval, schvaloval čtení, které v naší bibli hebr. se nachází גַּיְא, v oudolí, a nikoli בגת, jakž svrchu přeloženo.

**) Původně: מול בֵּית פְּעוֹר, proti Bethpeoru, čili dle LXX. proti Bethphogoru. Nazýván tak, jak z poznámek sv. Jeronyma (Comment. in Oseam 4, 14. 9, 10.; in Jes. 15, 2.) na jevo jde, dům či chrámiště Beelpeora, jehož s Priapem stotožňují, a odtud i hora Moabská, kdež necudná modloslužba jemu se páchala, nazýváno Peor, Phegor, Phogor.

***) To ukvapeně pověděl Jeronym, ne že bychom Mojžíše nepokládali za původa pentateuchu, nébrž že zajisté Mojžíš o úmrtí a pochování svém nic nenapsal a zprávy ty tuším od Josue pocházejí.

Digitized by Google

Esdrášem, téhož díla obnovitelem*) — nic to neodpírám. Nyní se namítá otázka, zdaliž slova: „až do dne tohoto“ k té době se vztahují, kdy knihy byly vydány či kdy byly sepsány. Dokážiž tedy, že *po* onom dni, *po* tolika letech až po náš věk již uplynulých aneb bůžci pod terebintem ukrytí nalezeni byli aneb Mojžíšův hrob byl vypátrán, poněvadž urputně tvrdíš, že po „pokud“ a „až“ býti začíná, co tak dlouho nebylo, jak dlouho „pokud“ a „až“ se naplňovalo; anobrž pozoruj způsob písma svatého a v tom, co tě rozpakovalo, s námi rozumějž, že toliko ty věci se vypisují, o kterých by vzejíti mohla pochybnosť, kdyby napsány nebyly, ostatní však že našemu postíhání se zůstavují. Nebo bylo-li možná již za času prvního, když ještě na živě byli, kdož Mojžíše viděli, aby hrob jeho neznám byl, mnohem více za tolik věků pomíjejících. Podobně i v příčině Josefově rozumí se, že evangelista jen to vytknul, z čeho jinak pohoršení vzejíti mohlo, že totiž nebyla poznána od muže svého až do porodu, bychom mnohem více domyslili se, že nebyla poznána po porodu, poněvadž od ní tehdy se zdržoval, když ještě o vidění býti mohl na rozpacích.

8. Konečně na to se táži, proč zdržoval se Josef až do dne porodu? — Jistotně odpoví: „Poněvadž slyšel anděla řkoucího: Nebo co se v ní zplodilo, z Ducha svatého jest.“ — A my na to odvětujeme: Zajisté také slyšel: „Josefe, synu Davidův, neboj se přijíti Marii man-

*) Naráží tu světec na podání rabbínské, že písmo sv. při dobytí Jerusaléma shořelo, Esdráš pak za zvláštního vnukání Božího je z paměti ve 40 dnech pěti písaři znova napsal. Obšírně o tom vypravuje 4. kn. Esdrášova koncem 1. stol. po Kr. sepsaná (14, 19—47.), a k legendě té táhnou se také Irenaeus (adv. haer. III. 21, 3.), Tertullian (de cultu femin. I. 3.) a jiní, ačkoli písmo sv. o tomto díle Esdrášově pranic neklade, jinak o velikých jeho zásluhách obšírně vypravujíc.

Digitized by Google

želku svou.“ Zakázáno mu bylo, aby neopouštěl, aby za cizoložnici nepokládal manželku. Byl-liž také odloučen od obcování s manželkou, ježto spíše napomenut jest neodlučovati se? — „A byl by se toho odvážil,“ vece, „muž spravedlivý, mysliti na obcování s manželkou, když slyšel že Boží Syn počal se v jejím životě?“ — Výborně! Ten tedy, jenž nočnímu vidění tak velice uvěřil, že neodvážil se dotknouti se manželky, ten když byl poznal z řeči pastýřův, anděl Páně že přišel s nebe a řekl k nim (Luk. 2, 10. n.): „Nebojte se! aj zvěstuji vám radost velikou, kteráž bude všemu lidu, že narodil se vám dnes Spasitel, jenž jest Kristus Pán v městě Davidově,“ a že spolu s ním zavzněly chvály vojska nebeského: „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle,“ ten když byl viděl Simeona spravedlivého, jak objímaje pacholátko vzvolal (Luk. 2, 29. 30.): „Nyní propouštíš, Pane, služebníka svého podle slova svého v pokoji, ježto uviděly oči mé spasení tvé;“ když byl spatřil Annu prorokyni, mudrce, hvězdu, Heroda, anděly; když pravím tolikéž zázraky byl poznal: ten chrámu Božího, stolice Ducha svatého, Pána svého rodičky dotknouti se odvážil? — „A Maria zajisté zachovávala všechna slova ta, uvažujíc je v srdci svém“ (Luk. 2, 19.). — Abys však nestydatě neupíral, že Josef těch věcí neznal: „A byli,“ dí Lukáš (2, 33.), „otec jeho i matka v podivení nad tím, co praveno bylo o něm,“ jakkoli ty tvrdíš s nestydatostí k víře nepodobnou, že slova ta v řeckých rukopisech zfalšována jsou a předce je netoliko všickni témčř spisovatelé řečtí ve spisech svých zůstavili, ale i někteří z latinských přijali, tak jak v řeckých se nacházejí. Aniž třeba teď jednati o různém čtení přepisů [latinských], poněvadž z oněch veškery listiny Starého i Nového Písma*) na latinský jazyk převedeny jsou,

*) „Omne instrumentum et veteris et novae scripturae“; podobně nazývá již Tertullian (adv. Prax. c. 20.; adv.

Digitized by Google

a ještě dlužno míti za to, že mnohem čistější voda teče z pramene nežli potokem.

Hl. 9. Druhého důvodu část druhá: Jinak by Matouš zajisté jasněji se byl vyjádřil.

9. To jsou, dím, v očích mých tretky a důvodění zbytečné a rozprava ne tak pravdivá jak pečlivá. Zdaliž nemohlo písmo říci: „A přijal manželku svou a neodvážil se více dotknouti se jí,“ jakož řeklo o Thámaře a Júdovi (I. Mojž. 38, 26.)? či nedostávalo se Matoušovi slov, aby zřetelně byl pověděl, co jsme rozuměti měli? „Nepoznal jí,“ vece, „*až* porodila syna;“ *po* porodu tedy poznal té, jíž poznati až do porodu byl odkládal.

Hl. 10. Jeronymova odpověď.

10. Když jsi tak hašteřiv, buď již nyní po svém smyslu překonán. Nevsouvejž mi nějaké mezidobí mezi porod a obcování. Aniž rci: „Žena, kterážkoli počala a porodila pacholíka, nečistá bude za sedm dní, jako za dnův oddělení a očišťování svého nečistá bude; a dne osmého obřeže tělo neobřízky jeho; a za třidceti a tři dni seděti bude v krvi očišťování*), a žádné věci svaté nedotkne se“ (III. Mojž. 12, 2—4.), a co následuje. Ihned ji Josef napadniž, ihned slyšiž skrze Jeremiáše (5, 8.): „Koňové bláznící se po ženách učiněni jsou mně; jedenkaždý k ženě bližního svého řehtal.“ Bez toho kterak mohou obstáti slova: „Nepoznal jí, až porodila syna,“ když čeká až přes dobu očišťování, když žádosť po tak dlouhou dobu odkládaná znovu čtyřidcet dní se odkládá? Budiž rodička ještě krví potřísněna, báby vezměteż pa-

---

Marc. IV. 1.) písmo sv. „instrumentem“, výrazem to z řeči právnické vzatým, poněvadž písmo sv. má v sobě sílu důkazu.

*) „In sanguine puro“; Vulg.: „In sanguine purificationis“.

Digitized by Google

cholátko kvílící, manželi pojímejž se s manželkou seslábloU! Takto začínějž sňatek, aby evangelista byl nelhal! Než odstup to, bychom domnívali se toho do matky Spasitelovy a do muže spravedlivého! Žádné tu nebylo báby, žádné posluhy ženušek místa tu neměly. „A položila jej," dí písmo (Luk. 2, 7.), „v jeslech, protože neměli místa v hospodě." Kterážto slova porážejí tlachání apokryfů *), ježto Maria sama pacholátko plenkami ovíjí, a nepřipouštějí ukojiti Helvidiovy pochoti, ježto v hospodě nebylo místa k svatbení.

(Dokončení bud.)

Haxthausen a církev ruská.

Podává *Josef Svoboda*, S. J.

Svobodný pán August Haxthausen (zemřel v noci z r. 1866—1867) jest vůbec znám pro svou lásku k Rusi a pro své katolické uvědomění. Rodem jsa Němec oslavil se svými socialními študiemi, a vyzván byl carem Mikulášem, by ruské země prošel, a spravedlivou zprávu podal o socialných poměrech, jak je na Rusi shledá. Haxthausen učinil tak; r. 1843 a 1844 Rusko prošel, a carovi osobně zprávu podal. — Nedlouho na to náš nevyrovnaný biskup Martin *Slomšek* zavedl modlení za návrat rozkol-

*) Jsou to: Liber de Maria et obstetrice, Liber de nativitate Christi et obstetricibus a Josepho adductis, nenílіž to kniha tatáž s předešlou v dekretu papeže Gelasia z r. 495 de libris recipiendis et non recipiendis jmenovanou, Protoevangelium Jacobi, Historia de nativitate Mariae et infantia Salvatoris, Evangelium infantiae, v nichžto ve všech řeč jest o bábách při narození Páně, ač toliko se vypravuje, že sv. Josef bábu zavolal, ale bába když s jinou ještě ženou, Salomou, do jeskyně vešla, již spatřila Krista narozeného.

Digitized by Google

ných Slovanů k církvi katolické, papež *Pius IX.* modlení to potvrdil, kteréž se odtud po všech zemích šířilo. (Časopis kat. duch. r. 1872, str. 584). Tu Haxthausen a někteří věrní Rusové se radili: jak by se takové společné modlení též na Rusi zavésti dalo?

Pro svou oblíbenost zvolen Haxthausen, aby v té příčině napřed pojednal s biskupy vlasti své, a pak aby prosbu napsal k pravoslavnému arcibiskupu *Filaretu*, metropolitovi v Moskvě. Psaní toto v českém překladě podáváme; — odpověď naň a další jednání podáme budoucně.

I. List barona Augusta z Haxthausenů k Nejdůstojnějšímu Pánu Filaretu, metropolitovi v Moskvě.

Monseigneur!

Odvážil jsem se, Vaší Výsosti psáti, bych v známost uvedl věc, která Vašnostem lhostejna nebude.

Všickni biskupové Německa, vidouce jak se zmáhá síla a smělost nepřátel křesťanské víry a veškerého zjevení, i uvažujíce žalostné následky, které z toho v náboženství a v společenstvu pocházejí; domluvili se, vyhledávati platných prostředků, jimižby se takovýmto útokům opřeli. Po vroucných modlitbách k Duchu svatému pilnou poradu u přítomnosti Boží konali, a uznali jednou myslí, že smutné rozdvojení, které po tolikerá století Východ a Západ dělí, jest příčinou radosti a zpupnosti našim nepřátelům, tak jako jest příčinou bolesti všem věrným synům církve. Pojala jich živá touha, by se obnovily starodávné pásky, které druhdy Církev řeckou a latinskou v jednotu spojovaly. Biskupové naši netajili si velikých překážek, které takovému novému sjednocení vaditi mohou; ale věděli dobře, že u Boha nic není nemožno a že *modlitbám* všecko jest přislíbeno: „*Proste a bude vám dáno, hledejte a naleznete, tlucte a bude vám*

Digitized by Google

otevřeno." (Mat. 7, 7.) „*Začkoli budete prositi Otce ve jmenu Mém, to učiní.*" (Jan 14, 13).

A jakbychom mohli oslyšáni býti, prosíme-li při Bohu za věc, za kterou sám Spasitel náš s takovou vroucností prosil v okamžení smrti své, to jest: „aby všickni, kteří uvěří ve Mne, jedno byli, jako Ty Otče ve Mně, a Já v Tobě, aby i oni v Nás jedno byli, aby uvěřil svět, že jsi Ty Mne poslal." (Jan 17, 21).

Poznavše biskupové věci tyto, uzavřeli, k modlitbám se utéci a Boha prositi prosbami vroucími, by neskončená dobrota Jeho takovému ohavnému rozdvojení konec učíniti a zbořiti ráčila stěnu hradby, která nás jedny i druhé dělí. Aby pak modlitby takové většího důrazu a většího sjednocení měly: zarazili biskupové spolek, který by na každou neděli po všech farách veřejné a společné modlení konal na úmysl smíření obojí církve. Jako na svědectví svého srdce smířlivého vybrali z liturgie sv. Jana Zlatoústa, onoho velkého Učitele na Východu tutéž formuli modlení, kterou biskupové *východní* se modlí, a všem věrným, péči jejich svěřeným, modliti se dávají. Modlitbu tu Vašim Výsostem zde přikládám:

„*Prosmež Hospodina za pokoj veškerého světa, za prospěch svatých Církví Božích a sjednocení všechněch. Srovnejme se, aby ústa naše i srdce naše slavila píseň jednosvornou, a velebila Tvé slavné a velebné jméno Otce i Syna i Ducha svatého, nyní i vždycky až na věky věkův. Amen.*"

Já sám měl jsem též nějakého účastenství v díle tom, při čemž jsem veden byl i svým svědomím křesťanským i svou láskou k Rusi, a za šťastného se budu pokládati, dojdou-li snahy mé přízně a přímluvy Vaší Výsosti.

Ale moje očekávání jde ještě dále. Proč bych to nepověděl? Ptal jsem se sám, proč by svatý Synod, spatřujíc, jakbychom my rádi modlitbami svými urychlili

Digitized by Google

ono nové sjednocení Církví, nemohl přikázati podobné obzvláštní modlení po celé Rusi, abychom při milosrdenství Božím obdrželi konec našeho rozdvojení? Myslím si, že když obě strany s tím srdcem upřímným své vroucné modlitby k Bohu vezmou: nemožno bude, aby milosrdenství Boží nakloniti se nedalo.

Není mne tajno, že u veleváżné liturgii, jakouž vy od sv. Jana Zlatoústa máte, každého dne se modlíte za sjednocení Církví; avšak možná, že nadešla chvíle, modliteb obzvláštnějších a vroucnějších k Bohu zaříditi.

Začínaje s tímto rokem (1859) obrátí se všecken národ náš katolický, biskupové, duchovenstvo, tolik milionů duší nábožných a věrných k Bohu, budou konati modlitby neustálé, aby pro milosrdenství Jeho obdrželi konec žalostného rozdvojení mezi bratřími, kteří by pásmem nejupřímnější lásky měli býti spojeni. Aj, jaká vznešená podívaná před nebem, pakli celý národ ruský, ten národ veliký a mocný, v tutéž chvíli své prosby k Pánu Bohu vznese za obdržení té milosti; pakli vezme tutéž formuli modlitby, kterou my jsme obrali, kteráż vzata jest ze sv. Jana Zl. a z jiných velkých Svatých, ku kterým Východ a Západ rovnou úctu a lásku chová.

Bůh drží v rukou svých srdce králův a národův; Prozřetelnost Jeho řídí osudy Církve. — Cář Alexander II. otevřel na Rusi éru novou, začež celá Evropa s jásáním jednohlasným jej proslavila. Nikdy snad nebyly mysli lépe nakloněné, nikdy se tak velmi nepodávaly pocitům vzájemné dobré vůle. Zdaliž se neuchopíte chvíle příhodné, by jste ukázal světu na Vás hledícímu, že nestojí při Vás, by nepadly stávající hráze, aniž bráníti budete, by milost Boží znovu neuvázala ony pásky, jež druhdy Východ a Západ spojovaly?

Vímť, že s bedlivou péčí musíte bdíti nad pravdou Vaší víry, nad přesností Vašeho podání, nad zachováváním

Digitized by Google

vašich obřadův a obyčejův. Avšak Vy se v žádné nebezpečenství nevydáte, aniž co zadáte zájmům svým. Oč pak se tu především jedná? — O to se jedná, bychom společné modlitby k Bohu konali, modlitby, které beztoho již v srdci vašem a v ústech vašich se nacházejí. Zdaž v tom může býti nějaké nebezpečenství: vzývati Boha, u Boha hledati uzdravení oné bolesti, která nás všecky svírá? — Takové modlitby nikterak předčasně spor nerozřešují, alebrž otázku celou kladou v ruce Toho, který jest pouhá Moudrost a neskončená Láska.

Budou-liž tyto pohnútky míti tolik platnosti, by slyšány byly u sv. Synodu a přiměly jej nařídíti takové modlení? — Já to nevím; ale tolik vím, Monseigneur, že v té příčině nebude pochybnosti žádné, pakli Vaše Výsost ráčí předložiti prosby mé a přimlouvati se za ně. Známť, jaké nesmírné vážnosti Vaše slovo požívá, známť, s jakou úctou a šetrností naň pozor dávají. Nepochybuji, že věc tak dobrá a tak svatá obstojí v rozvahách sv. Synodu, kdyby se pod záštitou Vašeho jmena předložila.

Monseigneur! stává mužů, kterých Bůh od té kolébky vyvolil, kterých podivně upravil, kterých povýšil nad všecken lid, a jim srdce a mysli národa naklonil, aby provedli některý z oněch velikých činů, které psány budou v letopisech národů, v letopisech církve; jichž ozvěna nesmrtelná v nebesích se ozývá! Nejste Vy jeden z mužů takových, Monseigneur? K jakémuž dílu vznešenějšímu můžete ruky přiložiti, než k onomu, které má upraviti smíření církve řecké a církve latinské? Jaký skutek může větší důležitosti míti na zemi, a větší radosti působiti na nebi?

Ach, Monseigneur, já Vás tuto pro Boha prosím, učiňte se mnou milost, za kterou prosím. Předložte sv. Synodu modlitbu, kterou jemu zasílám, přiložte k ní své velemocné schválení, odstraňte všecky překážky, ježby

Digitized by Google

mohly v cestě státi nábožnému bratrstvu modlitby na úmysl sjednocení církví! Až provedete takovou věc velikou: nepravím, že mnoho učiníte na slávu jmena svého — vždyť vím, že stojíte nad takovými ohledy lidskými —; ale velikou věc provedete na slávu Boha svrchovaného, Jehož jméno budiž požehnáno na věky věkův. Amen.

Já mám čest, znamenati se atd.

Dodatek. Otázka tato o novém sjednocení církve východní a západní důležita se vidí pro katolické duchovenstvo česko-moravské. Časopis náš ji hodlá i na dále rozebírati; avšak z předu vyznáváme, že o ní jednati nebudeme leč v souhlasu se svými Pastýři, nejdůstojnějšími pp. biskupy, a v neobmezené poslušnosti k našemu nejvyššímu neomylnému učiteli, římskému papeži Piu IX. a všem nástupcům Jeho!

Patronové Srbští.

Podává *Karel Šmídek*, prof. gymn. v Brně.

(Dokončení.)

3. Sv. Sava, arcibiskup.

V církevním dějepisu Srbském zaujímá světec tento popřední místo; onť jest zajisté zakladatelem hierarchického řádu v Srbsku. Jak svrchu napovědíno, byl Sáva*) třetí syn velkožupana Štěpána Nemaně, prvotně Rastkem jmenovaný. R. 1169, kdež ještě vládl otec jeho, odebral se Rastko podle vnitřního puzení svého, 17 let stár, na svatou horu Athoskou; tam pak v ruském klášteře sv.

*) Píšeme Sava, a ne jak v latině se píše Sa*bb*a; v srbském písmě všude nalezáme: СаВа Свети (Sava Sveti). Srovn. dotčený spis Milićevićův o knížectví srbském str. 654.

Digitized by Google

Pantaleona obdržel s rouchem řeholním jméno Sava; záhy však dle příkazu hegumenova odebral se odtud do kláštera Vatopedi. Nadán jsa důvtipem neobyčejným a zbožnou myslí vynikaje rychle pokračoval na dráze církevních důstojenství. Metropolita Soluňský povýšil ho na důstojenství kněžské i na úřad archimandrity, načež ku prosbě svých bratří Vlkana a Štěpána převzal nejvyšší správu kláštera Chilandarského, jejž byl takměř ze ssutin povznesl a leskem zbožnosti a přísné kázně zvelebil. V záležitostech téhož kláštera bylo mu odcestovati do Cařihradu, kdež s velikou úctou i upřímnou radostí přijat byl od tehdejšího císaře řeckého, Theodora Laskariho i od patriarchy Germana. Blahovůlí, s jakým se tolikéž i při dvoře císařském světec byl setkal, mělo i v tom nenepatrný podnět, že dcera téhož císaře zasnoubena byla Radislavovi, prvorozenému to synovi Štěpána prvověnčaného. I byltě Sava téhož roku 1221 císařem i patriarchou ustanoven za arcibiskupa srbského a pomořského. Počátečně zdráhal se Sava, přilnuv veškerou duší k zátiší řeholnímu, přijmouti břemeno v tehdejší době pro lidská bedra dvojnásobně obtížné; konečně k namahavým prosbám svých knížecích bratří, tytýž i svých žáků a řeholníků, odebrav se zpětně k milým luhům své vlasti. Na prestolu arcibiskupském byla popřední jeho snaha k tomu obrácena, aby s vydatnou pomocí svého bratra Štěpána, jenž po Vlkanovi na trůnu srbském opět byl usazen, šířil pravou náuku křesťanskou mezi věřícími, vymítil z církve srbské, kteráž pro blízkost kacířstev a bludů jmenovitě bohumilů pustému spíše úhoru se podobala, než květoucí vinici, koukol bludařských náuk a podnětí rozkolnických, a upevnil víc a více se vzmáhající učení katolické.*)

*) Tak dokládá životopisec sv. Savy, Jan Tomek Marnavický; spis jeho připojil Martinov ke svému spisku „trifolium Serbicum“ pod názvem: „Vita S. Sabbae, archi-

Digitized by Google

Nejvyšší zásluhu o Srbsko si vydobyl uvedením řádu hierarchického; mělať zajisté církev srbská i ohledně počtu obyvatelstva i co do duchovních potřeb příliš málo sídel biskupských; arcibiskup Sava povýšil jich počet na 12, jak sám Martinov dokládá, „ritus graeci.“ Sídla jejich byla tato: ve Chlumě v Stoně*) s chrámem Panny Marie; v Dioklei v Zetě s chrámem sv. Michala; v Debři (mezi Chlumem a Travunií) s chrámem sv. Mikuláše; v Budimli**) s chrámem sv. Řehoře; v Rase s chrámem sv. apoštolův Petra a Pavla; v Chvostně (v Studenici) s chrámem P. Marie; v Prizreně s chrámem tolikéž P. Marie; v Gračanici se chrámem Matky Boží; v Toplici se chrámem sv. Mikoláše; v Braničevě tolikéž se chrámem sv. Mikuláše; v Bělehradě s chrámem P. Marie; poslední biskupství založil v Moravici s chrámem sv. Archilia. Biskupům těmto naporučil, po všech krajinách hlásati náuku katolickou a neohroženě se jí držeti a všudež ji obhajovati, jak ji pěstovali sv. apoštolové, šířili a stvrzovali sv. otcové ve spisech svých. Po té korunoval, jak již šířeji vyprávěno, bratra svého, korunou od papeže Honoria III. skrze biskupa Methodia odeslanou.***)

---

episcopi Serviae, auctore Joanne Tomco Marnavitio“, k němuž připojil opravné poznámky Jana Bollanda i svoje vlastní.

*) U Martinova (l. c. str. 14) nalezáme Stopa m. Stona; u Engla a v Slovn. N. a jinde setkáváme se všude s názviskem: Stona (jak Engel l. c. 219 dokládá v „Dioklejském Přímoří“, připojuje italské jméno: „Stagno“).

**) Podle dúmínky projevené ve svrchu uvedeném spise o „knížetství srbském“ str. 713 připomíná prý nynější obec „Budilovna“ (Будиловина) v okresu Kruševackém na staré to místo Budimle (Будимла).

***) K náhledům našim již svrchu o tomto korunování projeveným dokládáme ještě, že Engel (l. c. str. 216) klade prvé korunování Štěpána korunou od papeže Honoria III. poslanou k r. 1217, druhé pak korunování podle obřadu pravoslavného k r. 1222; o Methodiovi, jenž i

Digitized by Google

Úspěšná správa tak rozvětvené arcidiecése spojena byla s četnými nesnázemi a předpokládala u vrchního pastýře neobyčejný věhlas a pastýřskou moudrost. Věřící lid, pod berlou Savovou postavený sestával z různých kmenův, od sebe nad to odchylných ve vyznání náboženském; byliť mezi nimi katolíci římští a katolíci řeckého ritu, nad to pravoslavní, a všichni tito obklíčeni dosti ještě tehda četnými a jizlivými bludaři. Svatý arcibiskup, nadán jsa od Boha jak zvláštní při vládě nad lidmi opatrností tak i vzácnou v obcování přívětivostí, získal záhy veškerá srdce do té míry, že rozsáhlé jeho stádce s mírnou povahou svého velepastýře odkojené při veškeré své různosti činilo jakoby jednu rodinu Boží, páskou vzájemné lásky mezi sebou spoutanou. Každému a povždy volný býval k němu přístup; každý s potěchou a s blahostným rozněcením opouštěl bránu domu jeho. Neschůdné a obtížné v skalnatých horách cesty nezastrašily svědomitého velepastýře, aniž surovost kmenův vůkolních bylat mu závadou u návštěvě mileného svého stádce; všichni mělí patřiti vlastníma očima v laskavou a přívětivou tvář nejvyššího svého otce duchovního: ku prosbám jejich nachyloval ve všech potřebách ochotného ucha, ke všem bez rozdílu mluvíval slova z útroby pravou láskou ke Kristu a k církvi rozechvělé vynořená.

---

podle Šafaříka korunu pro téhož krále v posledním roce (1222) do Srbska přinesl, zmiňuje se Engel neurčitě, řka, „že r. 1220 *jakýsi* prý srbský biskup Methodius dlel jakožto vyslanec u Stolice apoštolské“ (tudyž ještě za Honoria III., jenž vládl na stolci Petrově od roku 1216—1227). Zmotaná tato záležitost dosáhla by jasnějšího rozluštění, kdyby rukopis Dometianův, na nějž se i Šafařík i Martinov odvolávají, tiskem se vydal ku kritickému jeho posouzení; rukopis ten důležitý nalezá se ve Vídeňské bibliotéce. Martinov jej cituje těmito slovy: „Vita S. Sabbae MS., auctore Dometiano monacho, anno 1243 conscripta (In Bibl. Vindobonensi, in cod. slav. supplemento, n. 28).“

Digitized by Google

Po smrti Štěpánově korunoval Sava, jak již dotčeno, Štěpána Radoslava v Prištině za srbského krále. Od něho dostatečnými penězi opatřen odebral se sv. arcibiskup do Dalmacie, a vstoupiv tam na loď podnikl podle dávné touhy srdce svého první svou pouť do Palestiny ke hrobu Spasitelovu. Mezi tím vládl Radoslav v Srbsku s malým úspěchem. Slabého jsa ducha spojoval s chabostí touto přílišnou podezřívavost dav se tytýž zlákati k činům ve vládě surovým, ba ukrutným. V nápadu pošmurné této podezřelivosti zapudil mladšího bratra i s jeho manželkou do Dráče (Durazzo). V poměrech neutěšených nalezl Srbsko arcibiskup Sava, navrátiv se ze své pouti, při čemž navštívil oblíbenou sobě horu Athos. Radoslav vyšel mu s velikou slávou v ústrety; ostatky otcovy ve slavnostném průvodu přenešeny ze Studenice do Žiče; Radoslav pak odevzdal správu církevní veškeru v samovolné područí bratrovo, v ničemž se do církevních záležitostí nemíchaje. Nespokojenost však veškerého národa se vládou duchovně ztupělého krále zmáhala se co den nebezpečnější měrou; i musel konečně Sava povoliti zřejmě projevovaným touhám lidu; oblékl Radoslava v Studenici v roucho mnišské korunovav Vladislava za krále srbského (ok. r. 1234)*). Po té procestoval opětně sv. arcibiskup rozsáhlou svou arcidiecési, vystavěv pomocí nového krále srbského klášter v Miloševě**). Ok. r. 1235 podnikl Sava druhou svou

*) Co do let, po jakých panoval Radoslav, rozbíhají se Engel a „Slovník Náučný"; onen dokládá, že vláda jeho trvala jenom 6 let, tento pak dosvědčuje (VIII, 925), že Štěpán Radoslav teprv „za deset let přinucen byl postoupiti královského stolce mladšímu bratru Vladislavovi."

**) Vuk Št. *Karadžić* poznamenal ve svém díle: „Lexicon Serbico-Germanico-Latinum" (Vindobonae 1852, str. 357) ke slovci: милошева: намастир (klášter) у Херцеговини (v Hercegovině); Engel (l. c. 225) píše o

Digitized by Google

pouť do zaslibené země; takéto v kajicnosti vykonané cesty považovány tehda za popřední objev zbožné mysli, ba svatosti; až dosud připojují Řekové tomu, jenž v takovémto úmyslu cestu byl do svaté země podstoupil, název „hadsi," tolik co ἅγιος, svatý. Dříve než se byl na obtížnou i nebezpečnou tu cestu (zamýšlel při tom stihnouti i na posvátnou horu Sinai a do Egypta) odebral, svolal sněm církevní, při němž ustanovil za svého nástupce v důstojenství arcibiskupském svého učenníka Arsenia. V Jerusalémě přijal ho s velikou uctivostí tamější patriarcha Athanasius. Ok. r. 1237 navracoval se sv. arcibiskup zpátky do své vlasti; tu však v Ternově v Bulharsku náhle onemocněv skonal v Pánu pln zásluh o vlast svou srbskou. Téhož tolikéž roku byloť tělo jeho od krále Vladislava z Ternova do Srbska převeženo, a v klášteře Míloševském slavnostně pochováno ve chrámě nanebevstoupení Páně. Tělo uschováno tamtéž po 360 let; zbožné a časté k němu poutě konány; konečně bylo od bezbožných Turčínů, jenž se byli města Míloševa vítězně zmocnili, totéž posvátné tělo dne 27. dubna v den sv. Šimona mučeníka vyhrabáno a spáleno.*)

Ke stručným těmto se všemožnou pílí podle dosavadních pramenův sestaveným nárysům popředních patronův Srbských budiž nám povoleno přičiniti úhrnné některé *úvahy*. Při vší lásce a útulnosti ku katolické církvi nedá se nikterak upříti, přihlížíme-li zcela nepředpojatým

---

témž místě: „Od Savova pohřebiště v Mileševě obdržela stará Rama později jméno: Ducatus S. Sabbae, Hercegovina."

*) Za příčinu, proč Turkové sv. tělo byli spálili, udává Engel: „R. 1595 byloť prý tělo to od tureckého serdara v Bělehradě spáleno, ponévadž i Turci počali věřiti v zázraky (jež u něho četně se objevovaly), serdar prý to usiloval u turkův zameziti." V témž klášteře pochován byl později i král Vladislav.

Digitized by Google

zrakem k vylíčeným událostem a snahám velmožů Srbských, že v jich jednání panovalo tytýž dočasné kolísání mezi církvi latinskou a pravoslavnou. Nejzevrubnější znatel staveb srbských, jmenovitě církevních *Kanitz*, uvádí ve svém námi již svrchu naznačeném spise o Srbsku jakožto hlavní jich odznak „dualism," jenž vznikl tím, že se na půdě Srbské setkaly dva živlové, východní totiž čili *byzantický* a západní, *italskodubrovnický*. V církevních záležitostech pozorovati tentýž dualism, jakový se objevuje v umě. Srbsko chýlilo se v náboženství k východu; avšak pozorovali jsme, že právě nejvěhlasnější jich vládcové z rodu Nemanjidův, chtíce a usilujíce oproti patriarchům cařihradským získati větší samovolnosti, toužili po užší jednotě se Západem, vstupujíce se stolicí apoštolskou ve styky veledůležité a pro národ zajisté blahodárné. Ve chrámích Srbských pozoruje tentýž Kanitz „veliké bohatství útvarnych okrašlujících forem při nápadné nízkosti veškeré stavby," v čemž nazírá vliv východu, kdežto ze druhé strany užívání věží se zvony, jež byly srbské stavby proti tradicím byzantickým přijaly v povšechný nárys svých chrámův, vzato jest ze západu. Avšak v dalším rozvoji církevních záležitostí získala vrch církev *pravoslavná*. Cifry jsou toho nepopíratelným dosvědčením. Podařilo se nám ku všeobecným statistickým udáním, na počátku našeho pojednání ze Šafaříkova Národopisu, ovšem udáním to starším, připojiti tu moci novější a podrobnější udání. Co se *Srbska* dotýká, béřeme jich ze spisu tohoto právě roku v Bělehradě vydaného „Knížectví Srbské od M. Ď. Milićeviče." Na str. 1145 udávají se ohledem náboženského vyznání tyto zprávy statistické (z. r. 1866); K církvi *pravoslavné* přiznávalo se v témž roce obyvatelův (mezi 1,216.346 vesměs): 1,206.045 čili 99·15%; k *muhamedánské*: 4.979 čili 0·41%; ke *katolické* jenom: 3.405 čili 0·28%; *židův* tam bylo: 1.560 čili 0·13%; a *protestantův* nepatrná hrstka:

Digitized by Google

357 čili 0·03%. Převaha v počtu vyznavačův pravoslavných bije sama do očí. Hleděli jsme sobě obstarati k tomuto účelu našemu i šematism z diecése velepastýře Strossmayerovy z r. 1875, jenž má název: „Schematismus venerabilis Cleri dioecesium *Bosnensis* seu *Diacovensis* et *Syrmiensis*;“ tu se na str. 62. setkáváme s těmito ciframi. Dotčené diecése čítají *katolíkův římských*: 177.531, řeckých: 1907; *pravoslavných*: 149.270; *protestantův augšb.* vyznání: 8.149, helvetského: 4.774; *židův* pak 4.716; počet veškerých duší páčí se tudyž na 346.347. Jak z těchto udajův vidno, má v dotčených diecesích církev katolická převahu nad ostatními vyznáními; avšak i tu pravoslavenství počet katolíkův dosti blízko dostihuje. V Ďákově jest tolikéž ústav Exc. nejd. velepastýřem Strossmayerem r. 1857 založený, pro vzdělání missionářův františkánův *bosenských*, jenžto navštěvují dotýčná theologická vyučování ve kněžském semináři Ďákovském; r. 1875 mělit tam tré představených a 21 posluchačův v 7. i 8. třídě, pak v 1. 2. a 3. ročníku theologie. Další doklady o počtu katolíkův *v Bosně* se v dotčeném Schematismu neuvádějí. Podle „Osvěty“ (svazek listopadový, 1876, str. 809 a násl.) čítá církev *pravoslavná* v *Bosně* 300.774 věřících, jichž vede 286 popův a 20 kaluděrův; tolik se jich počítá v arcibiskupství *Sarajevském*; ve *Zvornické* diecési jest věřících 89.332 (popů 48, klášter žádný); v obou tudyž diecésích 390.106 *pravoslavných*; počet *katolíkův* páčí se vesměs na 132.340, jsou tudyž i v Bosně katolíci v dosti značné menšině: duchovní jich správu vedou řeholníci v 5 klášteřích. (Dotčený šematism Ďákovský jmenuje tyto misie „PP. *Franciscanorum* missionariae Provinciae Bosnae-Othomano-Argentinae“.)

Ze statistického tohoto přehledu vysvítá nade vši pochybu, že mimo velikého Ruska čítá i v *Jihoslovansku* církev *pvavoslavná* poměrně nejčetnějších přívržencův. Jest

Digitized by Google

tudyž otázka východní čili pravoslavné církve pro veškeré Slovanstvo otázkou veledůležitou a ohromného dosahu. Sjednocení její s církví římskokatolickou častěji na potaz bráno, ba zdálo se, na slavném sněmě *Florentinském* (jmenovitě v pátém jeho sezení, dne 6. července 1439) žádoucí ta jednota obou církví že jest šťastně dokonána, tak že tehdejší papež Eugen IV. tímtéž úspěchem rozjásán v posvátném, nástupce Kristova důstojném nadšení zvolal: „Radujte se nebesa, rozjásej se země; mezizdí spadlo, jež dělilo církev východní i západní; obé spojil Kristus přepevným úvazkem lásky i míru.“ Tolikéž známo jest, že přívrženci Husovi usilovali nachýliti vyznavače východní církve k náhledům i snahám svým bludařským i odštěpenským; jakož i v nejnovější době stoupenci tak zvaného starokatolicismu vynasnažují se všemožným úsilím zlákati ve svá jednotu církevní bolestně rozetínající tenata vyznavače tétéž církve pravoslavné. Horlivé a v nejčistším úmyslu vzniklé snahy sněmu Florentinského nepotkaly se jmenovitě v Rusku v pozdější době se stálým a trvanlivým zdarem. Rozkol zeje dosud, ba v nynějších právě duech roste co den rozsedlina tato mezi oběma církvema. Od vzdělanců ruských hlásá se neustále, že církev pravoslavná s veškerou národností tak úzkým spojena jest úvazkem, že již za vniternou obou těchto živlův v životě národním nejdůsaznějších srostitostí slabá kyne naděje ku želaném u církví těchto křesťanských usjednocení. Oba pojmy pravoslavenství a slovanské národnosti objevují se vůdcům všeslovanského ruchu na Rusi býti od sebe nerozlučnými. Nechceme a nemůžeme se tuto pouštěti v obšírný rozbor o pravdivosti důmínek těchto, my jen musíme konstatovati. že jsou mezi pravoslavnými vůbec rozšířeny; jenom to dovolujeme sobě podotknouti, že mnění, jako by náboženství nutným téměř svazkem sloučeno bylo s jistým podnebím, s určitým charakterem národním a dosa-

Digitized by Google

vádním jeho duchovním rozvojem, na mělkých spočívá základech, jakož podobné tvrzení mezi Němci, že prý protestantism přispůsoben jest veškerou svou podstatou jak v naukách tak i v jednodušších obřadech pro sever, katolicism však skvělým svým a vznešeným ritem více se zamlouvá ku zevnějším formám lnoucímu jihu; vždyť pak strannické i stranné tyto náhledy samou skutečností se odrážejí a jakožto bludné dovozují; severní podnebí Anglicka a pošmurný ráz jeho obyvatelův v ničem není závadou stálému co den zrůstajícímu tam šíření se katolicismu, ať nic nedíme o tom, že všeliká pravda, povýtečně tudyž náboženská povýšena jest nad všeliký prostor i čas. Při tom nemálo na váhu padá a blahou v blízké obou církvi sjednocení naději valně potřísňuje urvalá nenávisť i zášť pravoslavných zvláště k *římským* katolíkům, jinak u nich latiníky nazvaným v samou takměř jich povahu zanořená i zakořenělá, o kteréž všichni cestovatelé nejen po ruských, alébrž i po tureckých i řeckých krajinách, mezi nimi k. př. výborný a objektivně vše posuzující Jakub Fallmerayer (V. jeho „Fragmente aus dem Oriente" na četných místech) zřejmé i nepopíratelné svědectví podávají. Avšak cesty Boží jsou nevyzpytné; na dráze prozřetelnosti božské accidit in puncto, quod speratur in annis. Kdežto se zatemnělému zraku lidskému zdá sjednocení toto na dlouhou dobu v beznadějnost posunuto; mohou zajisté podle vyššího řízení nepředvídané obraty v samém lůně pravoslavné církve navzdory všelikému lichému rozumování lidskému čáku tuto zrychliti a ve blahý skutek uvésti. Všichni téměř učenci pozornosť svou k záležitostem církve východní obrátivší v tom se srovnávají úsudku, že v ní nemile každého nepředpojatého badatele dojímá jakási v životě veškerém ustrnulost a zkamenilost; není v ní žádného spasného ruchu, živoucího i oživujícího rozvoje; kdežto naproti tomu katolická církev ve stálém s pokrokem časovým se

Digitized by Google

pohybuje vývoji podle starodávného pravidla: non nova, sed nove; neštíti se v obor svůj přejmouti a tak své nauky osvěžovati živly blahoplodné pravdy, jaké každá časová doba ze sebe vyvozuje, vymětujíc i vyměšujíc z lůna svého všeliké kaly a třísně, jakové v každém občasí v rozvoji člověčenstva s pravdou i s dobrem sloučeny bývají. Odtud sobě vysvětliti lze, že vedle upřímného přilnutí k víře v obecném lidu rozvinují se jmenovitě v Rusku mezi vzdělanci živlové tací, kteří u jiných národův jsou zjevným odznakem pusté vyžilosti a chabé národní zmalátnělosti jako mezi jiným tak zvaný *nihilism*, jenž jako jedovatý rak rozžírá se v útrobách dorůstající mládeže ruské. S touto bohapustou nicotou ve smýšlení spojuje se, jak nás o tom zpravili očití tam svědkové, nejenom zhoubná bezkáznost mravní, alebrž, což zvláště jest želeti, vtírá se mohutnějším vždy proudem ve hruď mladistvou ješitné soběctví a potrácí se všeliký mladistvou mysl především šlechtící vzlet *ideálnosti*. Lze se zajisté za těmito a jinými nad to příčinami s jistotou nadíti, že v samém lůně pravoslavné církve vyrojí se rozruchy, jež by pak mysli k svobodnějšímu badání roznícené s větším snad zdarem vedly ke hlubšímu studiu dějin i nauk církve katolické, a takto na základě důkladnějších o katolicismu známostí zabezpečily trvanlivější než dosud obou církví smíření. K tomuto zajisté cíli a konci směřují veškery podniky dosavádní odboru v řádu tovaryšstva Ježíšova, o němž jsme se na počátku svého pojednání byli zmínili. Že nynější sv. Otec projevil žádost, aby v téže záležitosti vydané knihy psány byly jazykem ruským, převedl kněz Martinov některé ze spisův Gagarinových ve francouzském původně jazyku vydané do ruštiny, jako k. p. brošuru Gagarinovu: „La Rusie sera-t-elle catholique“ pod názvem: O primirenii Ruskoj cerkvi s Rimskoju (o smíření ruské církve s římskou) r. 1859. Zvláště příhodným zdál se býti ku pro-

Digitized by Google

vedení dotčených záměrův památný rok 1863 co tisíciletí uvedení křesťanství mezi Slovany sv. věrověsty Cyrillem a Methodem. Oslavil jej jmenovitě kněz Martinov mnohými znamenitými spisy, především monumentálním dílem: „*Annus ecclesiasticus graeco-slavicus*, editus anno millenario SS. Cyrilli, slavicae gentis apostolorum, seu commemoratio et breviarium rerum gestarum eorum, qui fastis sacris graecis et slavicis illati sunt, Bruxellis". Tímtéž památným rokem 1863 jal se Martinov vydávati „КИРИЛЛО-МЕѲОДІЕВСКІЙ СБОРНИКЪ (Cyrillo-Methodějský Sborník), jehož prvý svazek přinesl dílo Miletia *Smotrického* arcibiskupa Polockého, a Mstislavského, archimandrity ve Vilně a v Dermanu, pod názvem: АПОЛОГІА МОЕМУ СТРАНСТВАНІЮ НА ВОСТОКЪ (apologie mé cesty na Východ, podniknuté v rocích 1628 a 1629); životopis proslaveného muže tohoto, o unii velezasloužilého byl Martinov tolikéž uveřejnil latině: „*Vita Meletii Smotriscii*, auctore Jacobo *Susza*, episcopo Chelmensi et Belzcensi cum S. R. E. unito, editio nova curante Joanne Martinov; Susza náležel jako Meletius Smotrický jakožto člen k řádu basiliánův; spis tento vyšel v Bruselu 1864. S velikou radostí četli jsme ve veřejných listech nedávno zprávu, že typografie kongregace de propaganda fide vydala v Římě tiskem knihu k obřadnímu užívání pro sjednocené Řeky pod názvem: „Horologium", což jest spis podobný našemu breviáři. Nyní tiskne se tam kniha „Triodium" zvaná pro užívání času postního. V dotčené kongregaci zabývá se *východními* přede vším záležitostmi výtečný benediktin kardinal *Pitra*. Sv. Otec zplnomocnil tutéž kongregaci, aby převzala revisi veškerých obřadních knih u sjednocených Řekův v užívání jsoucích. Kněh těchto se čítá 22; knihy tyto mají sjednocení Řekové *společně* s pravoslavnými; ve všech těchto 22 knihách jest slovo: Filioque (že totiž Duch sv. pochází nejen od Otce,

Digitized by Google

nýbrž i od Syna) jenom jedenkráte vynecháno. Kardinal Pitra hleděl všechny písně i hymny sebrati, kteréž během 9 století bylyt v zapomenutí vešly. Všude objevuje se nápadná podobnost řeckých hymnův s latinskými. Tentýž kardinal uveřejňuje ve spise: „Analecta Sacra" sbírku rukopisův, jenž obsahují hymny sv. Romana, jakož i jiné dosud neznámé melodie. Dostatečný to a potěšitelný důkaz, jak neustálou péči věnuje při četných svých jinorodých starostech i otázce církví východních sv. Stolice apoštolská.

My pak dosáhli bychom úplně účelu, za kterým jsme se ku sepsání tohoto svého pojednání odhodlali, kdyby se nám zdařilo, obrátiti pozornost širších kruhův pro tuto záležitost v dalším rozvoji Slovanstva rozhodnou. Ba my odvažujeme se i k té prosbě, aby se snad zlíbilo Akademii křesťanské v Praze, k takémuto dílu před jinými povolané i uzpůsobilé, utvořiti ze svého středu odbor, jemuž by bylo do podrobna zabývati se záležitostí touto. Jednotlivcovy síly jsou tu nedostatečny. Přispěly by tu nemálo veškery propravné práce, ústavem sv. Cyrilla v lůně tovaryšstva Ježíšova dosud vydané. Dejž Bůh k tomu svého zdaru!

Nauka o státu politickém
sv. Tomáše Aquinata.

Podává Dr. *Jan Bílý*, farář v Dolních Loučkách.

(Dokončení.)

III. Poměr státu k církvi.

1. Při stanovení poměru mezi státní a církevní mocí vychází učitel anjelský *od posledního cíle* člověka. Tento cíl nespočívá ve statcích pozemských; člověk není stvořen pro bohatství, čest a důstojnosti; aniž také tento cíl v

Digitized by Google

sobě nosí, pokud v tomto plačtivém údolí putuje; jeho poslední cíl kyne nad zemí touto a pozůstává ve *věčném blahu*, kteréžto člověk po smrti očekává v požívání Boha. A ještoť účel veškerého lidstva nemůž býti jiný, než každého jednotlivce: tedy jest též poslední cíl společnosti a každého člena jejího — věčné blaho. — *Věčné blaho v Bohu jest člověčenstva cíl, cíl konečný každého státního a sociálního spolubytování.* (I. Jan. 3, 2.)

Tohoto cíle ani jeden, ani celé lidstvo *nemůže dosíci silami a prostředky přirozenými*; nebo patření blahotvorné (visio beatifica) na Boha je něco skrz na skrz nadpřírodního. Kdyby mohl člověk tohoto cíle dojíti přirozenou cností a statečností: tenkrát by mu stačil zákon lidský a přirozený; věčné blaho jako nejvyšší ukončení člověka octlo by se v oboru lidského zákonodárství či státu. Protože ale lidské síly k tomuto cíli božskému nikterak nevystačí: proto dal Bůh *zákon božský*, aby člověky k tomu cíli vodil; založil *autoritu božskou*, aby tento zákon pěstovala a vytlumočila; zařídil *ústav spásy*, aby se v něm lidé spolčili, a společně svého nadpřirozeného cíle dosahovali.*) *Arci má člověk, a tedy i společnost zároveň cíl pozemský.* Co zemský cíl člověka a společnosti naznačuje sv. učitel dle Aristotela — *cnostný život.* Podle toho je stát či moc světská k tomu, aby vedla poddané k životu cnostnému; všecky ústavy státní musí k tomu směřovati, aby občané ku větší vždy dokonalosti mravní dospívati mohli.**)

---

*) Sed quia finem fruitionis divinae non consequitur homo per virtutem humanam, sed virtute divina: (Rom. 6, 23.) perducere ad illum finem non humani erit, sed divini regiminis. (De reg. princ. L. 1. c. 14.)

**) Videtur ultimus finis multitudinis congregatae, vivere secundum virtutem. Ad hoc enim congregantur, ut simul bene vivant, quod consequi non posset unusquisque singulariter vivens: bona autem vita est secundum virtutem (ibid.).

Digitized by Google

Mohlo by se zdáti na první pohled, jakoby státní cíl sv. Tomáše byl tentýž, jako moderního státu. Vždyť neslyšíme nic častěji, než že nynější stát jest mravní ústav, a k tomu povolán, aby církev v její civilizatorní činnosti vystřídal; pročež se nazývá též po výtce „státem kulturním" a prohlašuje všecky školy a veškeré vychování za svůj nejvlastnější obor. Avšak ono se to jen tak zdá, jakoby stát sv. Tomáše souhlasil s účelem moderního státu. I professor *Bauman* to uznal, když napsal: „Bohužel! tato výborná podstat smíření zase mizí na dobro obratem, jaký Tomáš ve smyslu a duchu Církve činí, jak mile své zraky nad zemi obrací. Nebo Tomáš nepřestává na zemském cíli člověka, ale on horuje výše." — Ovšem anjel školy nestanul při zemském určení státu. Život cnostný, ve kterém záleží pozemský cíl lidské společnosti, není posledním cílem člověka; stává cíle ještě vyššího a proto se musí podříditi cnost tomuto cíli vyššímu; onať se ohledem na poslední cíl člověka sama stává *prostředkem.**)

A v tom spočívá *čelní blud liberalního pojmu o státě*, že by *pozemská* úloha a cíl společnosti měl býti neodvislý od svého cíle *nadpřírodního*. Blaho obecní a mravní zdokonalení, ku kterému stát občany vésti má, odbývají za něco absolutního, a od *náboženství* docela *neodvislého*. Liberalismus ukládá státu, aby on svou úlohu mravní jedině svými vlastními prostředky a silami obstarával, a v této své kulturácké činnosti o nižádnou náuku církevní nedbal. Kdokoli však věří, že člověk má věčný cíl na onom světě, a kdo věří, že lidský život je školou pro věčnost, a čas síje pro sklizeň v nebi: ten ovšem musí zavrhnouti liberalní náhled o státu jako pralichý a z kořene převrácený. Každý křesťan musí přisvědčiti

*) Non est ergo ultimus finis multitudinis congregatae vivere secundum virtutem, sed per virtuosam vitam pervenire ad fruitionem divinam (ib.).

Digitized by Google

náuce sv. Tomáše, že se veškeré záležitosti státní a veškera činnost zákonodární ve státě posledního cíle člověka lišiti nemohou. Ukazuje se zde zase makavě, jak hluboce zasahuje liberalismus do oboru víry.

2. Je-li *církev* onou společností, která dopomáhá člověku k nejvyššímu dobru a cíli: *tenkráte ona stojí výš než stát*, který občany své jedině k zemskému blahu a k přirozené mravnosti vésti může. Moc kněžská tudíž stojí výše než královská.*) A protože to zemské sloužiti má nadzemskému: tudíž se má moc světská podříditi duchovní; nebo kdo poroučí ohledem konečného cíle, ten má také poroučeti ohledem toho, co se na poslední účel vztahuje. Nebo vždy nacházíme, že ten, kdo obstarává poslední cíl, poroučí dělajícím to, co se k poslednímu cíli strojí a zřizuje, jako velitel loďstva poroučí těm, kdož staví lodě, jaký koráb zhotoviti mají, by byl plavbě vhodný; nebo velitel vojenský, který užívá zbraní, velí řemeslníkům, jaké zbraně zhotoviti mají.**)

Je-li světská moc podřízena moci duchovní, samoděk odtud jde, že vláda musí vždy k tomu hleděti, aby svými příkazy a závody nepřišla v odpor s posledním cílem člověka. Ona má zemské věci tak spravovati a *takové zákony dávati, ješto by poddaným v jejich snaze po věčném cíli nejen nepřekážely, nýbrž je podporovaly.* A z toho nesmí žádný odbor státní činnosti vyjmut býti. Všecky podrobné statky, jež stát člověku zaopatřuje, střeží a množí, jako: bohatství, zisk (obchod), zdraví, věda a umění z toho hlediště mají posouzeny a spravovány býti.***)

---

*) In nova lege est sacerdotium altius, per quod homines traducuntur ad bona coelestia (de reg. princ. L. 1. c. 14).

**) ibid. cf. Summ. theol. II. II. quaes. 23. a 4.

***) Ad regis officium pertinet, ut sc. ea praecipiat, quae ad coelestem beatitudinem ducunt, et eorum contraria, secundum quod fuerit possibile, interdicat (ibid. c. 15).

Digitized by Google

Teď ale nastává důležitá otázka: *kdo má poučovati moc světskou o tom, co k cíli poslednímu občanů jest prospěšno a co není?* které zákony dosažení nejvyššího dobra v cestě stojí, a které nikoli? Sv. Tomáš na to odpovídá, že pravá cesta k věčné blaženosti obsažena jest v zákoně Božím t. j. ve sv. evangeliu, a že tedy o tom moc světskou poučiti mají ti, kteří za rozkazem Božím mají evangelium hlásati a tlumočiti — *kněží*. Dokazuje to slovy Písma sv. (Malach 2, Deut. c. 17); poukazuje na nařízení St. Z., podle kterého král, jak mile vlády se ujal, obdržel od kněze exemplář Zákona Páně, aby ho vždy při sobě měl a v něm čítal po všecky dny života svého, a tak se učil P. Boha svého se báti a všecka jeho slova a ustanovení zachovávati.

Dá-li se král kněžstvem v zákonu Páně vyučovati, tenkráte podaří se mu trojí: on lid svůj k dobrému životu povede, v cnostném obcování udrží a na této dráze vždy pokrok činiti bude. Toto vychování lidu v duchu křesťanském přinese sebou samoděk jiné dobro, totiž *zemský a tělesný blahobyt*. Časné statky občanův jsou velice potřebné pro stát, a proto jich musí býti v hojnosti, neboť jsou nástrojem k životu cnostnému.*)

Směřuje-li všecko k tomu, aby poddaní hmotně a duchovně se zmáhali, tedy nebude scházeti to, co svatý učitel tak vysoce cení a co zrovna za účel státní moci naznačuje — *unitas pacis* (jednota pokoje). Takový lid bude pokojně a spokojeně žíti, a tímto mírem stát uvnitř zmohutní; takový stát bude i dosti silným proti útokům a nepřátelům z venčí; stát pak vnitř i zevnitř silný má dlouhého trvání.

---

*) Ad bonam vitam duo requiruntur, unum principale, quod est operatio secundum virtutem, aliud vero secundarium et quasi instrumentale, sc. corporalium bonorum sufficientia, quorum usus est necessarius ad actum virtutis.

Digitized by Google

Touto náukou anjela školy poráží se jedna námitka, která se v nynějším zápasu kulturáckém velmi zhusta činívá církvi a biskupům jejím, t. že autorita církevní si osobuje, sama a ze sebe *určovati hranice oboru církevního a státního*, a že se stát má od ní nechat poučovat, které zřízení státní zákonu Božímu se příčí, a jak dalece se vztahuje ono slovo Písma, jehož se katolíci neustále dovolávají, že sluší Boha více poslouchati, než lidí. — Jelikož dle nauky sv. Tomáše a církve katolické jen církvi samé poslední cíl člověka svěřen jest, a jedině jí odevzdán jest zákon Boží, který lidi k tomu cíli vésti má: tudíž jedině *církvi* přísluší, tento zákon tlumočiti, jí jedině přístojí, určiti, co se s věčným cílem člověka shoduje a co se mu příčí.*)

Sv. Tomáš dokazuje ještě jináče, že duchovní moc předčí nad světskou, a sice z *rozličných předmětů* moci obojí. Moc světská vztahuje se na pořádek věcí světských: moc církevní však spravuje věci duchovní a nadzemské. Již pak to nebeské stojí výše, než to pozemské, a statky duchovní více váží než světské: následovně duchovní moc má přednost přede světskou. K tomu cíli sv. Tomáš přirovnává stát a církev k tělu a duši.**)

Leží na bíledni, že takovýmito náukami o poměru státu a církve ocítá se Učitel anjelský v řízném odporu naproti absolutnímu a všemocnému státu liberalismu. Což divu, že liberálové dělají bohapustý křik proti náuce sv.

---

*) Ei, ad quem finis ultimi cura pertinet, subdi debent illi, ad quos pertinet cura antecedentium finium, et ejus imperio dirigi (ibid. c. 14).

**) Potestas saecularis subditur spirituali, sicut corpus animae; et ideo non est usurpatum judicium, si spiritualis praelatus se intromittit de temporalibus quantum ad ea, in quibus subditur ei saecularis potestas, vel quae ei a potestate saeculari relinquuntur. (Sum. th. II. II. quaes. 66. a. 6. ad 3.)

Digitized by Google

Tomáše zohavujíce ji co nebezpečnou státu a svobodě? jsoutě to naprosto náhledy, „přede kterými nás za naší doby hrůza obchází“ (Baumann S. 15). Zajisté učení sv. Tomáše o *posledním cíli*, jemuž všecken vezdejší a společenský život má se podříditi, nesnáší se s náukou, že ve státě člověk nachází bez výminky všecko, čeho mu potřebí k blahu duše a těla.*) Ale o tento křik a tuto liberalů hrůzu netřeba se nám mnoho starati; naše otázka jest jedině ta: Zdali náukou sv. Tomáše o poměru státu k církvi státní moc se zrušuje nebo jen ujmu trpí? — A tu díme rozhodně, že *ne*, a dokážeme to, jak následuje.

Sv. Tomáš drží, že církev stojí výš nežli stát, ne proto, jakoby moc světská od církve pocházela, nebo jakoby světské záležitosti i od církve měly pořízeny býti — to ne! nýbrž jedině proto, že nadpřírodnému cíli člověka t. j. věčnému blahu i stát má sloužiti. Jedině v této stránce, pokud světská moc s nadpřírodným cílem člověka se stýká, nastává její podřízenost pod moc duchovní. Kdyby poslední cíl člověka byl zde jedině přírodný, pozůstávaje jedině v oboru státu: tenkráte by ovšem mohl stát neodvisle od každé jiné moci člověka k cíli tomuto vésti, a církevní společnost byla by mu podřízena, jak to skutečně bývalo *ve státu pohanském*. **)

Jelikož však, ať to opět díme, poslední cíl člověka neleží v oboru moci státní: proto se má tato dát poučiti

---

*) „Die letzten und höchsten Ursachen des leiblichen und geistigen Wohlseins für den Menschen sind in den Staatsinstitutionen zu suchen.“ — Populäre Philosophie des Staates von Gaspar (Luxemburg 1872). Spisovatel hrozí se té myšlenky, že by ve státu bylo ještě jiné moci proti a vedle moci státní!

**) Quia sacerdotium gentilium et totus divinorum cultus erat propter temporalia bona conquirenda, quae omnia ordinantur ad multitudinis bonum commune, cujus regi cura incumbit, convenienter sacerdotes gentilium regibus subdebantur. (De reg. L. I. c. 14.)

Digitized by Google

od oné autority, jížto Bůh nejvyšší cíl člověka svěřil, o tom, kterak i ona se své strany svým poddaným k onomu věčnému blahu přispívati má. Kdož by pak tvrditi chtěl, že by tím státní moc se zrušila nebo trpěla újmy? —

Ovšem sv. Tomáš neuznává moc světskou dokonce neobmezenou: avšak v oboru jejím vlastním nemátě ona dle něho trpěti újmy žádné. Stát dává zákony, ustanovuje úředníky, vede vojny, vybírá daně a obstarává řízení státu, samé to věci, na které duchovní moc ani nejmenšího vlivu nevyvírá. Církev se vkládá do toho jedině *nepřímo*, pokud moc vládní o tom poučuje, co k duševnímu blahu poddaných prospívá a co škodí.

Platí pro život společenský táž zásada, kterouž sv. Tomáš vystavil pro každého ohledem řádu nadpřírodného, totiž: milost neruší přirozenost, nýbrž povyšuje a zdokonaluje ji.*)

Rozum světlem víry zjevené neutrpí nižádné újmy, naopak, on nabývá dokonalosti a jeho vlastní síla bývá zvýšena. Rovněž tak poslušnost učební autority církve neztenčuje svobodu člověka, naopak, ona tím nabývá síly, povýšena jsouc na svobodu synů Božích. Stejným způsobem netratí stát ničeho podřídiv se církvi, on raděj získá, ještě může spolupomahati k uskutečnění vykupitelského díla Kristova, ještě schopen jest dopomahati občanům svým ku statkům, kteréž daleko přesahají obor jeho, ještě, ať to díme krátce, tím stát sám nadpřírodného rázu nabývá. Ostatně ale sv. Tomáš zřetelně učí, že *stát ve svém vlastním oboru* jest *neodvislým*.**)

---

*) Gratia non destruit naturam, sed elevat et perficit eam.

**) Dicendum, quod potestas spiritualis et saecularis utraque deducitur a potestate divina; et ideo in tantum saecularis potestas est sub spirituali, in quantum est a Deo supposita i. e. scilicet in his, quae ad salutem animae pertinent. Et ideo in his magis est obediendum potestati spirituali, quam saeculari. In his autem, quae

Digitized by Google

3. Jestli však *moc duchovní* má též co mluviti ohledem *věcí světských*, tenkráte máme 2 *pány ve státě*, a liberálové vším právem vytýkají, že katolíci nemohou býti pravými vlastimily, jelikož i ohledem věcí světských uznávají pána cizozemského.

Námitka tato byla by ovšem odůvodněna, kdyby církev *tak* a *proto* vládla světsky, jak k tomu moc vládní jest oprávněna; námitka však zcela padne, proto že církev zcela *jinače* do věcí světských se vkládá, nežli stát to činiti má a může.

Církev nemá a nechce se obírati s věcmi světskými, království její není z tohoto světa; avšak její úlohou jest, dohlížeti na to, aby se zemských statků nezneužívalo, a ony svému konečnému účelu odcizovány nebyly. Vizmež u př. vědu světskou. Jakož věda tato věřícím může prospívati k věčnému cíli jejich, spočívají-li náuky její na pravdě: tak velice tatéž věda může škoditi víře, hlásá-li blud v rouše pravdy. Proto má církev povinnost, poháněti vědu před svůj soud, a zavrhnouti věty božské pravdě se příčící. Rovně tak se to má k. p. se zákony. Církev nedává státům žádných zákonův, onať se nemíchá do prací a úloh sněmů a komor zákonodárních: avšak ona si též nedá upříti právo prohlásiti, že ten či onen zákon věřícím ve snaze jejich po onom jediném věčném dobru, pro kteréž zde na světě jsou, vadí a překáží. A kdož by řekl, že takovýmto vyjádřením moci duchovní upírá se zákonodární právo státu? A proto jest to veliký rozdíl, tvrdí-li se, že světská moc podřízena jest moci duchovní; nebo praví-li se, ve věcech takových, které se týkají spásy věčné, má se moc státní dát vésti mocí církevní. Jest to něco zcela jiného, řeknu-li: Papež jako držitel nejvyšší

---

ad bonum civile pertinent, est magis obediendum potestati saeculari quam spirituali, secundum Matthaei: Reddite, quae sunt Caesaris, Caesari. (In l. II. Sentent. dist. 44. quaest. ad 3.)

Digitized by Google

moci církevní zdržuje v sobě též všecku moc světskou; a zase něco bytelně jiného jest, řeknu-li: Papež jako náměstek Kristův a nejvyšší pastýř má bdíti, aby panovníci světští nezneužívali moci své na záhubu stádce Kristova. Vždyť pak na výše uvedeném místě učí sv. Tomáš zřetelně, že ve věcech světských se má duchovní moc světské podložiti a jí poslouchati.

4. Nepřátelé nauky sv. Tomáše, a tedy i církve katolické namítají, že *vladaři nevěřící a pohanští*, kteří nevěří v nadpřirozený cíl člověka, *nejsou schopni vlády*, aniž dlužno jich poslouchati.*) Na to odpovídá sv. Tomáš, že tomu tak není;**) že nevěřící vladaři mohou vlásti nad věřícími poddanými, a že víra poddaných sama v sobě žádného vlivu nevyvírá na práva panovnická. Ovšem naznačuje případy, ve kterých vládcové své moci mohou zbaveni býti, avšak nikoliv proto, že jejich poddaní jsou věrcové, nýbrž že vládcové zneužívají moci své, jako k. p. sultán turecký ohledem křesťanů proti němu povstalých.

5. Dále se namítá proti náuce sv. Tomáše, a tedy i církve kat., že *ona jest nesnášeliva k nevěrcům a bloudicím*,***) a že všecky víry, ježto se od katolické odchylují, násilím na těle i na duši do jejího lůna nuceny bývají. Není tomu tak dlouho, co katolíci v Němcích museli slyšeti z úst vysokých (ale velice náruživých!), že kdyby katolíci v Němcích přišli ke vládě, hned by hořely hranice

*) Sybel'sche Zeitschrift. S. 352.

**) Considerandum est, quod dominium et praelatio introducta sunt ex jure humano; distinctio autem fidelium et infidelium est ex jure divino. Jus autem divinum, quod est ex gratia, non tollit jus humanum, quod est ex naturali ratione. Ideo distinctio fidelium et infidelium secundum se considerata non tollit dominium et praelatium infidelium supra fideles. (S. th. II. II. qu. 10. a. 10.)

***) Baumann S. 15.

Digitized by Google

k pálení kacířů, a všickni evangelíkové by násilím ku víře katolické nazpět vedeni byli.*) Když mužové vědy a vlády takové náhledy o katolících chovají a o víře jejich, což divu potom, pakli předsudky našich bloudících bratrů proti nám tak zdlouha a tak těžce mizejí. A předce nebylo by ničeho třeba, aby se o lichosti takých náhledů přesvědčili, leč nepředpojatě zkoumati náuky naše. Co se pak sporné otázky u sv. Tomáše týče, tož on sám si klade tu otázku: *Mají-li obřady nevěřících trpeny býti?***) A odpovídá na to: *Ano.* Dle něho veškera vláda státní jest jedině odlika světovlády božské; onať se tedy musí této podobati. Jako však Bůh, který by dle své všemoci všecko zlé mohl vykořeniti, nicméně to snáší, ano z toho i dobro vyvodí: podobně i světská vláda dobře činí, pakli mnohou neplechotu trpí a snáší, aby odstraněním zla mnohé dobro nebylo zamezeno aneb snad ještě větší zlo nebylo přitaženo. A proto i totéž uzavírá ohledem nevěřících.***) I takových nevěrců snášeti dlužno, jichž náboženství v sobě nezdržuje žádné pravdy, a z něhož státu žádného užitku se nedostává, jak mile by zakročení proti nim dalo pohoršení nebo zplodilo nezi občany rozepře a brojení. A v dřívějším článku téže otázky učí, že tací, kteří nikdy nedrželi pravé víry, nemají k víře nuceni býti, proto že *víra* jako úkon volný *nesmí vynucována býti.*†)

Není-li to opravdu svobodomyslná zásada, kterou se předpisuje moci světské, aby se tak chovala k jinověrcům, jako si Bůh počíná u vládě světa přirozeného a mravného,

---

*) Srov. řeč kn. Bismarka v komoře poslanců od 16. dubna 1875 a 14ho dubna.

**) Utrum infidelium ritus sunt tolerandi? (II. II. qu. 10. a. 11.)

***) Sic ergo quamvis infideles in suis ritibus peccent, tolerari possunt, vel propter aliquod bonum, quod ex eis provenit, vel propter aliquid malum, quod vitatur.

†) Quia credere voluntatis est. (art. 8.)

Digitized by Google

který své sluněčko vzcházeti nechává na dobré i zlé, a déšť dává na pole spravedlivých i nespravedlivých (Mat. 5, 45.) Ať jen se upokojí naši spoluobčané nekatolíci! — I kdyby se stalo, že by jedenkráte ctitelové sv. Tomáše obdrželi většinu v Berlínské radě říšské, prajské zákony májové dojista nedají odhlasovati pro své nekatolické bratry učňové učitele anjelského, proto že takový nátisk svědomí, jakový se v těchto zákonech skrývá nesnáší se zásadami, sv. Tomáše!

Tím jsme pojednali choulostivou otázku o poměru státu a církve ve smyslu sv. Tomáše. Kdo se postaví na stanovisko katolické a uvedené nauky klidně uváží, zároveň sobě na paměť uvede věk, ve kterém svatý náš žil a psal, a v němž nauky tyto více méně skutkem a životem se byly staly: tenť v nich nenalezne nic tak hrozitánského, že by ho hrůza z nich obcházela. My se opovažujeme tvrditi ještě více: stát, jenž by dle zásad učitele anjelského zřízen byl, za našich dnů byl by pro občany štěstím a požehnáním. Svoboda občanská byla by, jak jsme poznali, v něm zaručena více, nežli nyní. Ona nevěra, mravní nákaza a bezráznost, která si teď všude dráhu klestí, byly by nemožny ve státě, který vonkoncem na půdě křesťanské založen jest. Ono mamonářství a ona hrabivost, která bohatství a blahobyt v rukou několika vyvolenců nahromaďuje a při tom milliony hladověti a nouzi třísti nechává, nemohly by týjeti ve státu, jenž by sobě za úlohu vytknul nikoliv mamonu a moc světskou, nýbrž náboženské a mravní ušlechtění svých občanů. Středověký stát sv. Tomáše neví nic o pauperismu a o otázce sociální, která trvání moderního státu neustále ohrožuje.

Nyní bychom mohli ukončiti vytknuvše čelné kusy politiky sv. Tomáše i pro naši dobu významné. Nicméně musíme odkliditi ještě jeden „stín," který prý na politice jeho lpí, t. že zastává otroctví, jak mu jináče zásluž-

Digitized by Google

Contzen vytýká*), při čemž učitel anjelský prý slepě následuje Aristotela.

Nezapíráme, že sv. Tomáš učí otroctví, ale zapíráme, že otroctví, jež anjel školy zastává, jest totéž, které Stagirita za dovolené drží. Dle Aristotela je otroctví něco zcela *přirozeného*. Sv. Tomáš zamítá tento náhled učením, že od přirozenosti všickni lidé sobě jsou rovni*). Otroctví má základ v *hříchu***). Hříchem zkalen i poměr lidí vespolek, ještě jedni stali se otroky druhých. Dále učí sv. Tomáš, že otrok nepozbývá svých osobních práv, nestávaje se nábytkem (věcí); otrok dluží pánovi jedině službu tělesnou, ostatně je svoboden. Pán ho nesmí komoliti ani mu ublížiti na těle; ani ho nesmí nutit ke sňatku manželskému.***) Takovým zmírňováním ztrácí otroctví právě to, co je činí člověka nedůstojným a jemu nesnesitelným. Takové otroctví je snesitelnější, než naše moderní otroctví v továrnách, které na tisíce dělníků na těle i na duši v záhubu vydává. Tím snad poslední „stín", který na učení sv. Tomáše lpěl, neli se rozplynul ve světlo, dojista se ztenčil.

Musíme vyznati, že sv. Tomáš i v oboru politiky velikých úspěchů docílil. Velikost tato nezáleží ovšem v podrobném provedení, nýbrž v zásadách, že totiž nakreslil základní obrysy, na kterých se život sociální v rodině a ve státu pravdivě buduje. Mnohé politické zásady, které co vymoženosti moderního věku velebíme, nacházíme již

*) Die Sklaverei vom Standpunkte der Humanität, vom echt christl. Standpunkte aus betrachtet, nach dem Grundsatze des Evangeliums „Alle Menschen sind Brüder" hat Thomas v A. weder als Philosoph noch als Theolog erörtert. (Geschichte der volkswirtschaftl. Literatur im Mittelalter Berlin 1872, S. 88.)

**) Omnes homines natura sunt pares. (S. th. II. II. qu. 104. a. 5.)

***) S. th. I. qu. 96. a. 4.

†) S. th. II. II. 104. a. 5.

Digitized by Google

ve spisech jeho vyřknuté. Že v tak mnohých bludech ohledem fysiologie a fysiky zároveň se svými souvrstníky vězel, kdož by tomu se diviti mohl? To však, co jsme zde ze spisů jeho vybrali, má do sebe ceny veliké a zasluhuje, abychom to i za našich dnů co učení katolické hlásali, a všeobecným majetkem katolické vědy učinili.

Pastorální konference Švábenického děkanství v arcidiecési Olomúcké.

Napsal *Antonín Dudík*, farář ve Vyškově.

Bylo v dubnu roku 1872, když duchovenstvo Švábenického dekanátu (vikariátu) poprvé se bylo v sídle děkanátním sjelo za poradným účelem. Jednalo se tenkráte o té proslavené svépomoci, kteráž tak zvaný nižší klerus z hmotné jeho bídy vytrhnouti měla. K jakým koncům záležitost tato dospěla, jest vůbec známo.

Touto prvou schůzí zárodek položen k budoucím pastorálním konferencím dekanátu našeho, a proto voláme: „Díky Bohu! že máme konference.“ Od té doby scházívají se skutečně duchovní správcové častěji za poradným úmyslem, což se nazývá „kalanda“ či „konference kněžská.“

Církev sv. za našich časů octnula se v nepříznivých poměrech; nepřátelští živlové ženou na ni útokem. By se útok šťastně odrazil, třeba jest síly, zmužilosti a odvahy zejména od těch, jichž Pán za vůdce a strážce lidu Božího ustanoviti ráčil. Hlavně pak požaduje se sjednocenost, by spojenými silami nepřátelská zloba potírati se mohla. A za doby naší kde jinde všecko toto snáze dosíci lze, leč prostředkem pastorálních konferencí?

Než s jiného ještě stanoviska jest nám posouditi důležitost kaland kněžských.

Synodální výroky měřítkem jsou vědy umění, mravů,

Digitized by Google

vůbec kultury, jakáž přede vším mezi duchovenstvem se objevuje. A týmž právem říci můžeme, že porady konferenční jsou odleskem víry a mravů netoliko věřících v dekanátě, alebrž zvláště obrazem kultury kněžstva samého. Pastorální konference výborný podávají kněžstvu podnět, by s chutí na dráze vědy postupovalo a ducha svého uměním šlechtilo. Protož díme ještě jednou: „Díky Bohu, že konference máme.“

Ze slov posud uvedených průvodno, že pastorální konference mají váhu a důležitost do sebe a že je tudíž podceňovati nesmíme. Ano kdo k tomu moc a povolání má, přičiňuj se o povšechné jich zavedení a rozšíření,*) poznávaje v nich spolu vhodnou přípravu k provinciální a diecesální synodě.

Švábenické děkanství čítá 14 samostatných duchovních správ; 13 totiž far a 1 kuratii. I ustanoveno bylo, aby na beneficiích s větší dotací se konference třikráte, na farách menších dvakráte a na těch nejslabších toliko jednou za tři roky konaly. Zařízení toto má dobrou zajisté stránku. Duchovenstvo nabývá více zkušenosti poznávajíc takto farská obročí celého dekanátu a na lid to též blahodějně působí. Budí se v něm zvědavosť a posvátná úcta, pozoruje-li, že kněžstvo dohromady drží a touto svojí spojitostí rozhodně větší nabývá síly.

Jak uzavřeno, slavily se tedy kalandy v roce 1872:

1. ve Švábenicích, 2. v Nezamyslicích, 3. v Pištině, 4. ve Švábenicích, v Němčicích.

V roce 1873: 1. v Ivanovicích, 2. v Morkovicích, 3. ve Vrchoslavicích, 4. v Dobromělicích.

*) Pastorální konference odporučuje zvláště sv. Otec Pius IX. ve svém breve ze dne 17. března 1856. „Optatissimum nobis est, ut a vobis, ubi fieri possit, in omnibus vestrarum dioecesium regionibus, instituantur opportunis regulis *congressus* de morum praesertim Theologia, ac de sacris Ritibus etc.“

Digitized by Google

V roce 1874: 1. ve Chválkovicích, 2. v Hrušce, 3. v Pačlavicích, 4. v Pavlovicích, 5. v Micovicích, 6. ve Švábenicích.

Co se počtu týče, kolikráte totiž v roce porady konati se mají, o tom z počátku žádné určité uzavření se nestalo. Brzy však činěny jsou návrhy v tom směru a posléze stalo se usnesení, že řádným spůsobem konference konati se budou třikráte v roce a sice v měsíci květnu, červenci a říjnu, mimořádným pak spůsobem že je děkan kdykoliv svolati může. Příčiny, proč právě ony tři měsíce ustanoveny jsou, každý snadno nahlédne. Při rozsáhlém děkanství, kde mnoho rurálních obročí se nalezá, jednotlivé fary polními větším dílem špatnými cestami jsou spojeny, což zvláště v zimě obtíže působí, a tudíž naznačená doba ku konání porad nejpříhodnější se viděla.

Při dobré uspořádanosti jsou pastorální konference skutečně pravou lahůdkou a duševní pochoutkou pro všecky účastníky. Po takové konferenci navracuje se kněz s osvěženou silou k denním svým trampotám.

V 15 výše naznačených konferencích Švábenického děkanství jednáno v letech 1872—4 o různých předmětech, z nichž mnohé zajisté mají důležitost nenepatrnou a protož se domníváme, že laskavým čtenářům těchto listů se zavděčíme, podáme-li zde stručný přehled všech otázek, kteréž na oněch konferencích zevrubně probírány byly. Jsouť pak následující:

I. Upravení hmotného postavení kněžstva.

Jelikož otázka ta od r. 1872 až potud už v několikeré tvářnosti se znovu objevila, nebudeme o ní slov šířiti a podáváme toliko několik slov z deníku jistého faráře. — „Mámeť třetí neděli říjnovou; jsou hody. V dědině, v domech, v hospodě všude veselé viděti tváře. Já však kterak mohu se radovati? Zima na krku a pe-

Digitized by Google

něz nikde. Budu potřebovat nejméně 5 sáhů dříví po 14 zl. a pak na zimu nový kabát a beranici. Pomoz mi Bůh! Nic platno, musí kráva prasknout, má dobrástařenka. Pak propustím služebnou, a ušetřím něco. Za to k snídani bude místo kávy trochu voděnky.“ . . .

Tak mluvilo mnoho hrdel a slzelo na sta očí, až posléze dovolaly a doplakaly se na základě „charitatis“ té tak zvané svépomoci!! Svět zůstal hluchým k úpění bídákův, ale bratr, bez toho nad míru stížený, měl býti pomocníkem bratra svého! I skládali se bratří, jakž jim uloženo, a z učiněné sbírky podávala se chudobným kaplanům a farářům — velkodušná almužna. Zatím uchopila se toho slavná vláda a slíbila pomoci, ale ku splnění až podnes nedošlo.

Druhá otázka konferenční zní:

2. O čem se má právě za naší doby kázati?

Kde víry není, tam klesá naděje, tam hasne i láska. Odtud nesvědomitost, zištnost a špinavá sobeckost s lichvou. Přemnozí na věčnosti ničeho neočekávají, a protož tělu a zvířecím chtíčům nestoudně hoví. Vraždy a sebevraždy se hromadí. Navrátí-li se pevná, živá víra v srdce lidu našeho, budeme-li míti uvědomělých katolíků, pak nám opět blaženější nastanou časové. Tudíž konference uzavřela jednohlasně, aby se velmi často lid vzbuzoval k pevné, živé víře a duchovní řeči aby měly směr dogmatický. Není-li to praktická otázka, a vděčná práce? Neméně jako následující:

3. O varhanících a mzdě jejich.

Následkem neblahého odtržení školy od církve vypověděli nejedni učitelé svou službu chrámu tím, že nechtěli na varhany hráti anebo za svou práci přepjaté činili nároky. Ano stalo se, že kapitál, jehož úroky určeny

Digitized by Google

byly za službu kostelní, s jinými papíry splynul a původnímu účelu se odcizil. Aby neshoda tato odstraněna a kapitál na službu varhanickou určený vyloučen byl, usnesla se pastorální konference, že sestaví pamětní spis, v němž stav věci nakreslí a pak pomoci Nejdůstojnějšího Ordinariátu dovolávati se bude.

I vyšlo z péra p. předsedy důkladné promemoria, všemi důvody opatřené, kteréž podpisy duchovenstva byvši opatřeno na patřičné se odeslalo místo. K jakému výsledku záležitost dospěla, nám povědomo není. Jednáno pak

4. O štole, jakby se v celém děkanství dle stejné míry urovnati dala?

Předmět tento podal příležitost k historické úpomínce, kteráž zaznamenána jest v synodálních štatutách biskupa Arnošta z Pardubic z roku 1343. Nejedni totiž správcové duchovní onoho času činili bezpochyby přehnané požadavky za posluhování sv. svátostmi, což se jim v štatutu „VII. De Simonia" přísně následujícími zapovídá slovy: „Plebanis et ipsorum vices gerentibus sub poena privationis officii et beneficii districte mandamus, quatenus pro administratione sacramentorum . . nihil penitus exigatur, . . imo archidiaconis et decanis firmiter inhibemus, ne in distributione sacrorum liquorum, olei videlicet et crismatis . . . ab ipsis plebanis et eorum nuntiis penitus aliquot exigant."

Za našich časů se zajisté proti štatutu tomuto nehřeší, ano duchovenstvo trpělivě a bez reptání nese, když se mu i to odpírá, k čemu úplné a svaté má právo.

Zatím ale pro rozličné nepřekonatelné překážky nemohlo se to provésti, aby oprávněný poplatek za cirkevní úkony v celém děkanství na stejnou uveden byl míru. Věc tato ponechává se času, jenž co nejlepší lékař všecky rány zahojí.

Digitized by Google

Další otázka konferenční byla taktéž časovým potřebám přiměřena, a sice:

5. Jakby nejlépe mládež ku sv. náboženství přidržovati se mohla?

Následkem odtržení školy od chrámu vzmáhá se strašná nevědomost náboženská mezi mládeží. Počet hodin tomuto důležitému předmětu určený jest zajisté skromný a učitelé o nějakém opakování na mnoze ničehož věděti nechtějí. K tomu špatná návštěva školy, an místní školní rada větším dílem málomocnosť svou patrně uznává. Za těchto smutných poměrů nastává otázka, jak tu nejlépe odpomoci? Uplné odpomožení stane se teprvé tenkráte, až bude zase škola původnímu svému účelu navrácena a vliv církve na ni opět řádně zaveden. Tenkráte budeme moci odpověditi takto;

Učitel opakuj s dítkami pilně, co byl katecheta přednesl a vyložil. Sv. náboženství budiž úzce s druhými předměty slučováno. Učitel sám přidržuj dítky k vykonávání povinností sv. náboženství a snaž se všemožně při mládeži náboženský cit buditi a šlechtiti.

Dobrý příklad a zbožný život učitelův ve škole i mimo školu tu nejlépe poslouží.

V nynějších poměrech však nelze jináče k rozluštění otázky napomáhati, leč častým povzbuzováním s kazatelny, přidržováním mládeže ku křesťanskému cvičení, působením na rodiče, by děti doma katechismus opakovaly, vzorným příkladem kněze a starších lidí.

Ostatně co lidská síla nedovede, budiž ponecháno Bohu. Kněz modlívej se pilně za lid sobě svěřený, zvláště za mládež.

Velice důležitá a v praxi povšimnutí hodná jest otázka:

Digitized by Google

6. O zábavách kněžských.

Měli jsme příležitost, proskoumati statuta a reformační články synod v rozličných dobách slavených. Tak leží před zrakem naším statuta prvého Pražského provinciálního sněmu za času Arnošta z Pardubic z roku 1349; statuta diecése Olomúcké z roku 1413 za času patriarchy Antiochenského Václava; známy jsou nám reformační artikule arcibiskupa Pražského Antonína Brusa z roku 1564 a pak uvádíme na paměť statuta diecése Olomúcké z r. 1568 za Viléma Prusinovského.

V těchto positivních pramenech dává se duchovenstvu výstraha před tím, v čemž zábavy své hledati nemá, a vykazuje se mu cesta, po kteréž k požívání slušných a dovolených zábav přichází. Mezi jinými dočítáme se tam takto:

„Universi clerici mores et vitam reforment in melius, et ea, quae ad ipsorum statum et honestatem pertinent, cum magna cautela custodiant, nec solum a malo, sed etiam ad omni mali specie se prudenter studeant cohibere, continenter et caste vivant, a crapula et ebrietate abstineant, . . . et etiam quando convivia praeparant, quae rara sint clericis, sex*) cibariorum seu ferculorum numerum non excedant. Tabernas non visitent et arma non portent, nisi propter necessitatem et viarum pericula in itinere constituti . . . Nec joculatores se ferciant. Alearum et taxillorum ludos fugiant, corearum, torneamentorum et hastiludiorum**) et aliis publicis spectaculis non intersint."

V reformačních artikulích stojí: „Nullus clericus illicitis venationibus sit deditus. A lusibus alearum, cartarum a choreis et ab aliis indecentibus rebus clerici abstineant."

A posléze v statutách diecése Olomúcké z r. 1568 vylíčena jest pravá zábava, po kteréž každý kněz z celého srdce svého toužiti má, a sice významnými slovy:

*) Za našich časů stal se pokrok ještě k menšímu počtu.
**) Tyto hry nejsou více v obyčeji.

Digitized by Google

„Praemissis ad Deum horis, orationibus, supplicationibus et sacrificiis quidquid reliquum fuerit temporis, id non in ludis et jocis, non in cubilibus et commessationibus, non in otio aut saeculari negotio, sed in sacrarum literarum studiis et lectionibus, et legis divinae meditationibus, in spiritualibus exercitationibus, in ministerio verbi Dei transigant et consumant.“ Zajisté hlavitá myšlénka, kteráž u kněze vtělena býti má, jest: „Ora et labora!“

Rozluštění otázky této nacházelo schválení, vzbudiváš spolu nejlepší úmysly v útrobách účastníků konference. — Další otázka byla:

7. Jakých zákonů a předpisů šetřiti třeba při uzavírání sňatkův manželských?

Bylať to práce pilná a zdařilá, kterouž provedl Němčický farář František Žouželka získav sobě zásluhu tím, že stručný přehled manželského zákonodárství až do nejnovější doby duchovenstvu sdělil. — Jindy zas radila se konference

8. O inventarním nářadí pro kooperátory.

Aby bídě a nouzi, jakáž naše kněžstvo svírá, poněkud se odpomohlo, připadla nejedněm myšlénka, zdaž by to nebyla značná výpomoc a úleva, daná hned na začátku mladému knězi, kdyby nastoupiv svůj úřad nalezl na své štaci aspoň nářadí nezbytně potřebné? I očekávalo se, že návrh se jednohlasně přijme a s pochvalou odporučí, zatím ale narazil na odpor a jednoduše byl zavrhnut. Důvody proti zamýšlenému inventárnímu nářadí pro kooperatory zněly takto: Protiví prý se to duchu naší pokročilé doby; jest prý to nevčasné obmezování vůle člověka; mohloby se státi podnětem mnohého v domě nedorozumění a nevole. Za to však projeveno přání, aby se

Digitized by Google

kněžím vstupujícím do služby církve raději udělil nějaký peníz na knihy, aby všudy nalézali dobrou farní knihovnu a pak kooperatorský příbytek aby byl zdravý a dobrá měl kamna, dvéře a okna. V tom smyslu rozhodla se konference usilujíc, by se to aspoň v našem děkanství také skutečně provedlo. (Dokonč. bud.)

KRONIKA.

V příčině důstojné úpravy oltáře.

Nejpodstatnější částí katolického chrámu jest bez odporu *oltář*, neboť na něm koná se nejsv. oběť novozákonní. Proto také církev zevrubná vydala nařízení o látce, stavbě, svěcení a úpravě oltáře; a komu více přísluší dbáti o předepsanou úpravu obětiště toho než právě kněži, kterýž denně k němu vstoupá a beránka Božího na něm obětuje Bohu k chvále, díku, usmíření a vyprošení potřebných milostí.

Nehodláme zevrubně jednati o celé úpravě našich oltářů; jsouť zajisté nejedny již tak stavěny, že všem předpisům církevním při nich vyhověti ani nelze; ale k několika věcem poukázati chceme, které by bez všelikého nákladu pořídíti se daly.

1. „Circa angulos altaris nullae *coronides* nec ligneae nec utcunque pretiosae ducantur, sed earum loco apponi possunt fasciae ex auro vel serico confectae aut variegatae.“ Tak nařizuje nejvyšší vrchností církevní schválená provincialní synoda pražská z r. 1860. tit. V. cap. 4., dokládajíc se Caerem, Episc. lib. 1. cap. 12. num. 11. Dáme-li se však na pouť po chrámech našich, „coronides“ čili rámce okolo vrchní plochy oltářní shledáme bez mála všudy, ani matičku Prahu nevyjímajíce, ačkoli rámce ty tak bývají upraveny, že křiklavá nepříslušnost na první pohled patrna jest. Bývají totiž druhdy motouzkem uměle přivázány, snad pro mystické označování té poslušnosti, kterou předpisům církevním povinni jsme, pak také na oltářní plochu tak položeny, aby na

Digitized by Google

dobrý palec vyčnívaly, a kněz maje líbati oltář, pokaždé bradou o rámec zavadil, i aby prach k vnitřní straně pohodlně smetati se dal a odpadkům vosku a knotků rozkošnou obrubou byl. Sem tam jsou rámce ty i hudebně naladěny skřípajíce, kdykoli kněz ruce na ně položí. Že na černo jsouce nabarveny, ani o největších slavnostech smutku se nezhostí, to jim ani za zlé nepokládáme. — Aby předpisu dotyčnému se vyhovělo, ničeho netřeba než rámce ty jednoduše odstraniti a vrchní plachtu oltářní s ozdobným okrajím (fasciae ex auro vel serico confectae aut variegatae) nepříliš širokým a na plachtě přišitým něco přes oltářní kámen spustiti, tak aby ani antipendium, ani (kde antipendia není) ozdobná přední strana oltáře nebyla zakryta. Ale tu zase antipendium bývá v rámci a vrchní strana toho rámce přilehá až ke kameni oltářnímu. Ačkoli není zapovědíno, aby antipendium na rámec bylo nataženo, neměl by předce ten rámec sáhati až po roveň plochy oltářní, poněvadž oltářní kámen má vždy vyčnívati nad spodní část oltáře, čímž i klekání při oltáři se usnadní. Než i zde pomoc na snadě: budiž alespoň, pokud lepšího opatření se nestane, vrchní plachta oltářní s ozdobným okrajím svým přes vrchní rámě rámce položena. Falise (Liturgiae practicae Compendium. Ed. 2. Ratisbonae 1876. pag. 431.) výslovně dí: „Quadraturam paramentum (antipendium) sustinentem *subter panno* collocandam.“ — Že antipendium s barvou toho kterého dne a officia má souhlasiti a vrchní plachta oltářní tam, kde antipendia se užívá aneb kde oltář do čtverce stavěn jest, po bočních stranách až k nejvyššímu stupni má splývati, budiž jen mimochodem dotčeno.

2. V tétéž kapitole synody Pražské čteme dále: „*Cussinus* in cornu Epistolae Missali supponendus e solido texto conficiatur, et si fieri potest, coloris sit Officio diei convenientis. Quodsi Celebranti parvum *pulpitum* aptius inservire videtur, non obstamus; optamus autem, ut talia pulpita polite confecta, fors panno quoque decenti ornata sint.“ Z tohoto předpisu na jevo jde předně, že jeden polštář úplně stačí, pak že má býti na oltáři jen tenkráte, když ho tam třeba (Missali supponendus), a konečně že se má srovnávati s barvou toho kterého officia. Nejsou arci dva polštáře výslovně zakázány, ale jeden polštář aneb pulpit z nejedné příčiny odporučujeme. Jen jednoho missálu při mši sv. užíváme, a polštář i pulpit nemají jiného účelu než přiblížiti missál oku knězovu;

Digitized by Google

jeden polštář jest lacinější nežli dva, může za to býti ozdobnější, aneb může se náklad vésti na jiné věci potřebnější. Aniž kdo namítej, že dva polštáře dle jakési symmetrie oltář více zdobí než jeden. Polštář popředně není ozdobou oltáře (rituály jmenují reliquiae, imagines, flores, ale nikdy: cussini, pulpita), nébrž podkladem missálu a tedy věcí vedlejší, kteráž se spravuje věcí hlavní, zde totiž missálem. Není-li missálu na oltáři, tedy o požehnání, o nešporách, nepatří tam ani polštář; vždyť i o kanonkách platí: „Decet, ut extra Missam ab altari amoveantur" (Falise na t. m.). — Avšak kam má ministrant položiti biret, když by k poslednímu evangeliu missál i s polštářem na evangelijní stranu přenesl? Na holý oltář přece neslušno jej položiti! Neméně neslušno klásti jej na polštář, ponévadž i polštář jest na oltáři; nechejž biret na kredenci aneb místě jinak slušném, až knězi od oltáře odejíti jest, a ani tenkráte nepodávejž mu ho na missále; oltář a missál důstojnější jest než čepice a nemá jí sloužiti za podklad. Nejvíce pak uráží, když mezi požehnáním po mši sv. biret podle nejsv. Svátosti na oltáři se spatřuje.

3. Na konec tétéž kapitoly čteme: „Denique altarium mensae, ne sordibus pateant, mundo panno operiendae sunt; quod tegumentum autem, quando Sacra fiunt, *non ex parte tantum replicetur, sed semper omnino tollatur.*" Důstojnost nejsv. oběti toho zajisté vymáhá, aby pokrývka oltářní mezi mší sv. úplně se odstranila a netoliko (i s prachem) odhrnula. Sancta sancte et Sanctissimum sanctissime!

4. Ke konci hlavních rubrik missálu (Rubricae generales Missalis tit. XX.) shledáváme následující předpis: „Ab eadem parte Epistolae paretur . . . ampullae vitreae vini et aquae cum pelvicula et *manutergio mundo in fenestella seu in parva mensa* ad haec praeparata." Kde tedy má položen býti ručníček na utírání rukou po „Lavabo"? In fenestella seu in parva mensa. A kde se obyčejně nachází? Pod polštářem, kam mokrý se klade, aby nikdy neuschl, aby i polštář i plachta navlhla a zpuchlinou zapáchala! Aby se tomu předešlo, přivazují aneb přivěšují někde ručníček po straně oltáře; ale ani to se nesrovnává s dotčeným předpisem a nedůstojno, aby ručník mimoděk ušpiněný (obzvláště po incenzaci při slavné mši sv.) visel na oltáři. „In fenestella aneb in parva

Digitized by Google

mensa," tam je proň místo podle konviček, s konvičkami se pak po mši sv. odnese a v sakristii usuší.

5. O úpravě oltáře ke *mši sv. zádušní* předpisuje Caeremoniale Episcoporum (lib. I. cap. 11. num. 1. lib. II. cap. 28.): „Antependium Altaris sit nigrum *absque ullis figuris mortis*, lacrymarum, vel ossium in forma crucis." „Crux et candelabra tantum adsint." „Indumenta Sacerdotis et ministrorum, velum pulpiti etc. nigra sint *absque crucibus albis* vel imaginibus mortuorum." Jak souhlasí s předpisem tím obyčej u nás zavládlý, na svícny věšeti štítky s umrlčí hlavou, sutky, aneb bílým křížem? Že obrazy černým suknem se zahalují (o tabernakuli platí: „Tabernaculum cooperiatur conopaeo *violaceo*" Falise str. 137.), jest v pořádku, ale těch bílých křížů netřeba; více toho dbáti třeba, aby i po zahalení obrazu zůstal na oltáři kříž cum imagine Crucifixi. — Při té příležitosti také podotýkáme, že se svědomím svým liturgickým nikterak to srovnati nemůžeme, aby svíce za zemřelé a odznaky smutku při 40hodinné pobožnosti stály před oltářem, na kterém nejsv. Svátost vystavena jest.

Homo quidam.

Prohlášky na c. kr. okresním hejtmanství.

Dotaz:

Evangelík A. z obce N. s katolickou nevěstou B. z obce C. žádali nevěstina katol. faráře z C. o prohlášky a oddavky. Farář zkusiv, že od snatku nikterak neupustí, pohnul jich k uzavření smlouvy stran katol. křtění a vychování všech dítek a vyžádal pro ně ordinariatní povolení církevních oddavek v kostele. Když pastor „pro zapření zásad církve evang. reform." jich prohlásiti nechtěl, napsal jim nevěstin farář žádost o civilní prohlášky k c. k. okresnímu hejtmanství v D., prose i se své strany o urychlení prohlášek. Snoubenci na hejtmanství žádost o prohlášky též ústně přednesli, ničím neprojevujíce, že by v C. od nevěstina faráře dát se sníti se rozpakovali.

Civilní prohlášky se vyvěsily na hejtmanství v D. jakož také v obci N. s vyzváním „aby jedenkaždý, komužby nějaká manželství tomuto se příčící překážka známa byla, takovou v 3týdní lhůtě k ohláškám ustanovené, ohlásil buď přímo podepsanému c. k. *okresnímu hejtmanství, kdež také, budou-li snoubenci si to přáti, snatek man-*

Digitized by Google

želský vykonán bude, aneb aby ji oznámil představenstvu obecnímu v N.“

Troje prohlášky v katolickém kostele v C. prošly mnohem dříve než civilní; pročež snoubenci opět zakročili u c. k. okres. hejtmanství o prominutí 2. a 3. prohlášky civilní, což se jim také povolilo hned druhý den po zakročení vydáním listu prohláškového od c. k. okresního hejtmanství.

Katolický farář dostal oba listy ohlašovací z D. a N. — s vepsanou v nich 3týdní lhůtou k oznámení překážek — již devátý den po jejich vyvěšení, a maje list prohláškový v ruce, byl tomu povděčen, že nemusí pro civilní formality se sňatkem déle odkládati.

Po uvedení toho naskytují se dvě otázky:

1. Slušelo-li c. k. okres. hejtmanství psáti do vyvěšených ohlašujících listů, že „budou-li si toho snoubenci přáti, *sňatek jejich u c. k. hejtmanství vykonán bude?*“ Ženich A. svého pastora o oddavky nežádal, žádal i s nevěstou o ně katolického faráře v C., a ten oddavkům tenkráte, když snoubenci u hejtmanství o prohlášky jednali, nikterak neodpíral. — Což kdyby k. p. nevěstina kráva spásla mezi ohláškami farářovu louku a ze vzešlé proto mrzutosti a z trucu nevěstě najednou by napadlo „přání“ dáti se oddati na hejtmanství, snad již pouhé to přání postačí c. k. okres. hejtmanství „k civilním oddavkům výpomocným?“

2. Tichým udělením dispense od 2. a 3. prohlášky zdaliž vyhověno jest §. 5. zák, ze dne 25. května 1868, který o zkrácení lhůty ku prohláškám mluví; není-liž zapotřebí toto zkrácení předce nějak v známost uvésti, aby člověk domnívaje se míti dosti času k oznámení překážky před uběhnutím 3 týdnů, upozorněn byl, že s oznámením musí si přispíšiti, an jinak snoubenci již 10tý den oddáni budou? *F.*

Odpověď.

ad 1.) Dle zákona z 25. května 1868 článek II. jest úřad politický jen tenkráte oprávněn předsevzíti ohlášky a oddavky civilní, když pastýř duchovní z důvodu, jejž zákony státní za platný neuznávají, se zdráhá ohlášky a oddavky ty vykonati. S ohledem na zdráhání evangelického pastora ovšem bylo okresní hejtmanství oprávněno předsevzíti prohlášky občanské. Jelikož ale kato-

Digitized by Google

lický farář se své strany ani prohlášek ani oddavek neodepřel, nebylo hejtmanství oprávněno ku sňatku civilnímu, a tudíž důsledně také nemělo činiti zmínku o občanských oddavkách ve vyvěšeném listu prohláškovém.*)

ad 2.) Dle politických nařízení má po pravidlu ohlašovací list celé 3 týdny vyvěšen zůstati na úřední tabuli oznamovací; byla-li však udělena dišpense, má tato zřejmě býti vytknuta**), aby každý věděl, že v kratší lhůtě nutno překážku po případě se naskytující úřadu v známost uvésti. V obojím případě tedy svrchudotčené hejtmanství pochybilo. *Redakce.*

Převod platu z nadací před rokem 1811 zřízených na rakouské číslo.

Zastávám beneficium, které roku 1803 s *třemi sty zlatých* rýnských systemisovano a na velkostatku zemskými deskami zjištěno bylo na všecken čas budoucí. Avšak po finančním patentu ze dne 20. února 1811 dáváno až do l. P. 1858 pouze 300 zlatých *vídeňského čísla.* Aby beneficium zdejší nezaniklo, nalezli se dva bratři rodáci jakožto dobrodinci, kteříž to založili mešní nadace pro beneficiáta v obnosu 134 zl. 2 kr. konv. m. obnášející.

Od r. 1858 když císařským zákonem ze dne 27. dubna 1858 č. 63 Ř. Z. nová měna, t. rakouské číslo, zavedena a jiné všeliké měny zrušeny byly, dáváno místo 300 zl. původní dotace pouze 94 zl. 74 kr. rak. č. a to se stalo, protože dle škály patentu z 20. února 1811 v měsíci prosinci 1803, v němž dotace učiněna, za 300 zl.

---

*) Ve vydání rakouského obč. zákonníku, které vyšlo německým jazykem v Praze r. 1874 u Mercyho („Commentirte Handausgabe der österr. Reichsgesetze") nalezá se str. 480 formulář prohlášek civilních, ale ve formuláři tom nečiní se pražádná zmínka o civilních oddavkách.

**) Viz formulář právě zmíněný na str. 480, kdež stojí: „Innerhalb des dreiwochentlichen (oder: innerhalb des auf die Dauer von . . . Tagen verkürzten) Aufgebotstermins."

Digitized by Google

v kursu 133 (á 100 zl.) vypadá 225 zl. 34 kr. tyto — za 100 zl. — 42 zl. — na rak. číslo převedené dají 94 zl. 74 kr. r. m.

Tomu však odporuje rozhodnutí c. k. soudů v II. a III. instanci v podobné věci. Čtyři kanovníci totiž u sv. Štěpána ve Vídni, tak řečení Savojští, mající původně z r. 1769 po 3000 zl., od 1811 dostávali z důchodu panství souverenního knížete Lichtensteina, kdež dotace jich hypothekárně zjištěna jest, pouze 3000 zl. vídenského čísla. Marné bylo r. 1852 a 1860 ucházení se jejich o původní dotaci správní cestou. A když i úřady dotační tytéž žadatele na cestu soudní odkázali, byli se svou žalobou v I. instanci odmrštěni, avšak v II. i v III., ku které se povinnovaný odvolal, vyslyšeni, takže jim původní dotace po 3000 zl. v konv. měně, čili 3150 zl. rak. čísla, přiřknuta byla. Rozsudky dotýčné jsou paměti hodné a snad posud v takové záležitosti jediné. (Otisknuty jsou v Juristische Blätter IV. Jahrgang. 31. Jänner 1875. Beilage zu Nr. 5. S. 66. ff. Wien.)

Vrcholí však rozsudky dotčené v tom, že v Rakousku od 1753 až do 1858 pouze konvenční mince dle 20 zl. měny *zákonní valutou* byla, vídeňské pak číslo od 1811 do 1858 jen nucený oběh mělo.

Ježto ale císařským zákonem ze dne 27. dubna 1858 konv. měna i nucený kurs víd. čísla byly zrušeny a *rakouské číslo* zavedeno se zásadou, by cena toho dána byla, co ustanoveno původně jakož dle §§. 988 a 989 obc. zák. slušno a spravedlivo: nelze v našem případu číslo vídeňské za měřítko při převodu na číslo rakouské považovati, nýbrž měřítkem tím jest pouze *konvenční měna*.

Dle patentu ze dne 20. února 1811 mělo 300 zl. z prosince 1803 ceny 225 zl. 34 kr., což vzhledem na císařský zákon ze dne 17. dubna 1858 v původní měně, t. *konvenční* dle 20 zl. měny považovati a vypláceti sluší, a chybný jest převod: jakoby 225 zl. 34 kr. původně víd. číslo byly — 100 zl. = 42 zl. rak. čísla — na 94 zl. 74 kr. rak. m. Považujeme-li však 225 zl. 34 kr. co *Couv. M.*, 100 zl. = 105 zl. rak. čísla, dá to 236 zl. 84½ kr., tudíž ročně o 142 zl. 10 kr. r. č. více než dosud se platí.

Nastává otázka, jak se toho, co právem sluší, dovolati? Správní cestou? ta již se marně prodělala; žadatel byl odmrštěn hlavně proto, jelikož právo za 30 let se již promlčelo. Rozsudek ve při Savoyských kanovníků u Sv. Štěpána ve Vídni v II. a III. instanci však dokázal, že

Digitized by Google

tomu tak není, an *právo* dotaci v původní měně žádati ne od r. 1811, nýbrž teprvé od r. 1858 nastalo.

Snad se povinnovaný na požádání sám uvolí dávati co právem sluší a patří? Než i ten pokus byl marný. — Jinak ovšem se stalo s dotacemi na panstvích knížete Lichtensteina, kdež po skončení pře Savoyských kanovníků veškeři právní návladní jeho ve Vídni se *ad hoc* sešli, zdali i ostatní nadace, ročně na sta tisíc obnášející, v původní valutě vypláceti se mají, a skutečně na tom se ustanovili.

Snad tedy úřady nadační se věci uchopí. Ovšem by tak slušelo; ale finanční prokuratura nastoupivši po bývalém fisku, dotýčně po zemském právu, poukázána prý prozatimní instrukcí svou §. 2 jen při nadacích od zeměpanských úřadů spravovaných v tom zakročovati, jinak pouze při zřizování nadací a vymahání jmění k zařízení jich, nepak ji zastupovati po jich zřízení.

Snad mají požívatelé nadací zastati se o věc spravedlivou? Ovšem, toť jejich právo a povinnost. Ale nebudou tomu vadit příčiny finanční, ohledy opportunní, zvlášť kde povinnovaný spolu patronem a t. d. a t. d.?

Zdá se, že aspoň bychom měli nejdůstojnějším úřadům biskupským tu věc všemožně usnadniti. Snad se pak najde fond, odkud by se zálohy daly ukrýti. A snad i správní cestou dá se ledacos vyříditi. A kdyby jinak nešlo, budiž zavedena *právní rozepře*, jak tomu chtějí nařízení o vymahání toho, co knihovně jako fundační*) právo zjištěno; jest to naší povinností, a důvody pro šťastné vyřízení máme dle výš uvedeného závažné. Vymožené doplatky zpátečné také něco útrat nahradí. Mnohému snad bez soudního zakročení se podaří cestou smírnou věc vyjednati.

Právě mně zástupce píše, že se mu podařilo hraběcího patrona ze severních Čech k tomu před podáním žaloby přiměti, aby na krytí a založení starých nadací, kteréž doposud byly několika málo zlatými odbývány, za 3000 zl. úpisů české hypoteční banky věnoval.

A propadneme-li snad i v II. i III. instanci? Pak jsme učinili, co jsme mohli.

Že podobných případů hojnost, o tom není pochy-

*) Dvor. kanc. dekr. z 21. května 1841 d. č. 15759. Gub. Dec. 9. června 1841 g. č. 29703).

Digitized by Google

bnosti. Znám, bych jen jeden příklad uvedl, více mešních a chudobinských nadací knihovně zjištěných, které nyní ledva třetinu nesou a nejsou to částky nepatrné, o něž by se jednalo; jedna z nich má právo 200 zlatých žádati a ledva těch 60 zl. béře. Zdali nestojí to za to, aby se zde zakročilo?

Považme: od 1858 máme 19 let; mlčme ještě 11 let; pak ovšem ničeho se nedomůžeme. Čas kvapí a právo se promlčí.

Josef Klein,
osobní farář v Cerekvici.

Missie ve východní Asii.

Ač nikoli postupem tak rychlým jako v Americe, zmáhá se přece i ve východní Asii počet katolických křesťanů měrou dosti utěšenou. Dle nejnovějších zpráv*) se nachází

1.	V Číně (mezi obyvatelstvem 405,000.000 čítajícím)	423887	katolíků
2.	V říši Annamitické (čili v Tongkinu a Kochinchině mezi obyvatelstvem 12,000.000)	510581	„
3.	V Japansku	20000	„
4.	V Korea	20000	„
5.	V Mongolsku	5000	„
6.	V Mandžursku . . .	8672	„
7.	V Tibetu	9300	„
8.	V Kambodže	10000	„
9.	V Indii	1,535000	„
10.	Na ostrovech Sundských	30000	„
11.	Na ostrovech Filipinských	3,000000	„

Může se tedy počet všech katolíků ve východní Asii na $5\frac{1}{2}$—6 milionů páčiti. V krajinách těch působí

---

*) „*Die katholischen Missionen.*“ List ten obrázkový vychází měsíčně redakcí kněží Tovaryšstva Ježíšova u Herdera ve Fryburku. Za půlletí platí se 2 marky (1 zl. stř.) Viz 1877 číslo 4.

Digitized by Google

misionářové z řádu Jesuitů, Dominikánů, Františkánů, Lazaristů, jakož i kněží z Pařížské a Milánské kongregace missií. *Redakce.*

Změny řádu školního a vyučovacího.

Konec má býti učiněn provisoriu v řádě školním a vyučovacím, jaký byl vydán od ministerstva vyučování; protož vyzvalo ministerstvo zemské školní rady, a ty opět rady okresní, aby podaly návrhy, jakby ten neb onen paragraf v zmíněném řádě školním změněn býti měl. V Praze o té věci jednáno bylo v obou spolcích učitelských „Besedě učitelské" i „Budči", a oba spolky se v podstatě shodly na stejných změnách, ač v stejnou dobu rokovaly, a jeden o usnešení druhého známosti neměl. I navrhují toto:

1) V místech, kde jsou střední školy, počíná a končí se rok školní zároveň se školami středními. 2) Počet hodin má býti *zmenšen*, a sice z těchto důvodů: Tolik hodin trvající vyučování škodí dítkám na zdraví duše i těla, a zůstává bez náležitého užitku. Školy obecné mají býti obecnými a ne středními. Čas drahý přichází na zmar, neboť se ho užívá k věcem, kterých nevyhnutelně potřeba není, a ubírá se ho věcem potřebným. 3) Trestů *tělesných* se smí užívati. 4) Chování se učitele mimo školu podléhá zákonům toliko občanským. (Má zůstati, jak již jest). 5) Z pravidla nesmí žák postoupiti do třídy vyšší, pokud v hlavních předmětech (náboženství, čtení, psaní, počítání) nevyhověl požadavkům třídy nižší (neobdržel třídu dobrou.) 6) Na místě zpráv se vydávají vysvědčení polouletní. 7) O katechetech se spolky rozcházejí. Beseda učitelská praví vůbec: „Učitelé náboženství," Budeč: „zvláště ustanovení katechetové" mají býti při konferencích.

Tak odpověděly na otázky sobě podané spolky pražské, a tak odpovědí neb odpověděly by učitelské sbory vesměs. Není pochybnosti, že s námi budou souhlasiti též rodiče dítek a všichni duchovní ve školách pracující.

Navržené tyto změny mají svou zvláštní důležitost ze dvou příčin: a) Že byly podány od učitelů samých po skoro desítileté zkušenosti, které nabyli již za času zákonů nových. b) Že tyto změny se budou navrhovati asi ve všech zemích za souhlasu skoro jednomyslného.

Digitized by Google

Jak se ministerstvo k nim zachová, o tom nás poučí budoucnost, může se ale vším právem očekávati, že ministerstvo když se ptalo, i na odpověď dbáti bude, a to zajisté ve prospěch škol samých.

Některý čtenář čta ty návrhy snad již zvolal: Tohle není nic nového, to já už vím dávno. Já již od začátku říkal, že ty nové zákony mají mnohé vady, a zvláště také v těchto věcech.

Skutečně! Nastojte! Zdaž ta ustanovení, která se teď odstraniti mají, nejsou právě ta, proti kterým duchovenstvo hned od počátku se vzpíralo a je zamítalo? Jsou to ty vady, na které se neustále poukazovalo, a již tehdy, když zákony tyto měly teprv na svět přijíti. Tehdy ovšem nechtěli ti, kteří rozhodovali, slyšeti a rozuměti a mnozí učitelé dali se svésti chvalozpěvy na novou éru, a vše nové bez rozdílu do nebes vynášeli. A hle! po desíti letech se pěje píseň jiná, jest třeba měniti. V jakém směru? Vojáci ten směr jmenují a praví, že se reterýruje, t. j. máme se vrátiti k tomu, co již dříve bylo. Ti staří praktikové měli také mnoho dobrého, ale my jsme se jich spustili, chtěli jsme horem pádem ku předu a při tom jsme si škodili. Dobré jest, jak to bývalo dříve v těch věcech.

Přidejme k tomu krátké rozjímání. Poznáváme z toho, proč vším právem duchovenstvo si stěžovalo a posud stěžuje na ty nové zákony. Poněvadž poznává, že škole vesměs ku prospěchu nejsou. Přichází se teď u vlády k tomu náhledu: „Chybilo se.“ Než kdo napraví tu škodu, ve kterou mládež školní za ten čas se uběhla? Kdo navrátí to zdraví, tu vážnost, které učitel za tu dobu ztratil? Kdo vezme na sebe zodpovědnost za tu nekáranost mládeže? Bez toho všeho mohlo býti, kdyby..??

Počíná se již stavba bortiti, vymítá se část chybná, než ať se učiní oprava řádná, ať se pouze nezamazává a nezaběluje co v sobě shnilé jest, ať se raději postaví od základů, neboť i základy celé stavby nejsou pevné. Ovšem my tušíme, že nyní hned se nepřijde až k základům, nýbrž že se bude nedobré stavení pouze uměle dohromady spínati; než ti, kteří ani po tom nebudou s to s novými zákony se spřáteliti, nechť nepoloží ruce v klín, nechť vedou svůj útok i dále, neboť to, co není dobré, nebude moci na vždy odolati, a jednou se to přece odstraní. Změny navrhované naplňují nás spokojeností, co se týče minulosti, a pro budoucnost vybízejí nás ku práci a vytrvalosti. *Ka.*

Digitized by Google

Akademie křesťanská.

Dne 19. března 1877 slavena *valná schůze* výroční Akademie křesťanské. Za tou příčinou konal se v předvečer slavnosti dne 18. března v novém spolkovém sále koncert slavnostní, četně navštívený, aranžovaný p. řed. Jos. Förster em; čistý výnos koncertu věnován pěvecké škole křesťanské Akademie. V den sv. Josefa sloužil p. kanovník Dr. Mikuláš Karlach jakožto starosta Akademie u sv. Jiljí slavnou mši sv., při které sbor Svato-Vojtěšský řízením prof. Förstera přednášel velmi zdařile Palestrinovu 6hlasnou Missa Papae Marcelli.

U večer okolo 7. hodiny zahájil p. starosta valnou schůzi přáním, aby také v novém ozdobném stánku (sále spolkovém) Hospodin Akademii žehnati ráčil. Vřele vzpomínal členů zemřelých, zvláště člena ředitelstva prof. Ant. Mužíka, jehož památce shromáždění povstáním náležitou čest vzdali. K návrhu kapl. F. Eckerta upuštěno od čtení výroční zprávy, která se tištěná v rukou přítomných členů nacházela. Zpráva účetní, prof. Dr. Bauerem přednešená, odkázána revidující komisí, do které zvoleni jsou pp. Chalupecký, Režný a Šmid. Jelikož každoročně třetina členů ředitelstva odstupuje, následovala doplňovací volba. Zvoleni jsou na místě probošta V. Štulce, jenž z ohledů zdravotních vystoupil a † prof. Mužíka pp. *Jan Havlů* a *Václ. Honejsek*, kaplani u sv. Štěpána, opět zvoleni jsou katech. *E. Langer* a red. *F. Lehner*.

Po té následovala přednáška historická o arcibiskupu Pražském *Martinu Medekovi* z Mohelnice (1581—90); prof. Borový snažil se některými úryvky z historicko-kritické biografie této přispěti k seznání dějin církevních ve vlasti naší v 16. století. — Pro nahodilou chorobu nemohl p. architekt A. V. Barvitius konati slíbenou přednášku o katakombách římských.

Prof. Drozd vysvětloval na to význam nastávající schůze katolíků rakouského mocnářství, která se 16—19. dubna*) ve *Vídni* konati bude; vhodně za tou příčinou připomenul, že mnohé předměty, které na program dotčené schůze jsou položeny, u nás v Čechách částečně již skutkem se staly, čehož svědectvím jest Akademie křesťanská, Záložna Sv. Václavská, tiskový spolek a jj.

*) Dle nejnovějšího prohlášení bude se schůze ta konati od 30. dubna do 3. května t. r. *Pozn. red.*

Digitized by Google

Týž řečník povzbuzuje k četnému se súčastnění ve schůzi, zač také farář Langer se přimlouvá. K návrhu Dr. Borového přijata jednohlasně následující resoluce: 1. Valná schůze akademie křesťanské s potěšením vítá svolání sjezdu katolíků rakouských, spatřujíc v něm souhlas se zásadami, jakých Akademie křesť. už nyní sleduje. 2. Valné shromáždění naděje se při sjezdu tom hojného účastenství členův Akademie křesťanské zde přítomných i nepřítomných.

Starosta uzavírá valnou schůzi přáním, aby alespoň polovice členů přispívajících přešla v r. 1877 do řady členův činných.

Dne 17. dubna t. r. konala Akademie opět den slavný; náměstek starostův, výtečný malíř historický p. *Josef Hellich* dosáhl téhož dne požehnaného věku 70 rokův. Za tou příčinou konán ve spolkovém sále dne 17. dubna ve 3 h. odpoledne slavnostní banket, v němž ke cti oslavence od JM. p. biskupa dr. Pruchy, starosty Akademie kan. dr. Karlacha, ředitele malířské Akademie Sweertse, vikáře Votického Buriana, redaktora F. Lehnera a faráře Langera vzletné a nadšené přípitky byly pronešeny. Kéž ať Bůh slovútného umělce ještě dlouhá léta zachová!

Ve valné schůzi předložena byla tato

Jednatelská správa o činnosti vědeckého odboru Akademie křesťanské v Praze za rok 1876.

Vědecký odbor zahájil činnost svou dne 9. března 1876 schůzí členů výboru, kteréž jmenovalo ředitelstvo Akademie křesťanské. V této schůzi zvoleni jsou funkcionáři výboru, a sice: univ. prof. Dr. Klement Borový za předsedu, universitní prof. Dr. Josef Schindler za místopředsedu, prof. Jan Drozd za jednatele, katecheta J. Dorovín za pokladníka, Dr. Karel Řehák za správce knihovny a zapisovatele. Zástupcem odboru v ředitelstvu Akademie jmenován byl univ. prof. Dr. Ant. Reinwarth. Všickni tito pánové zůstali ve svých čestných úřadech vyjma pokladníka, jehož pro churavost člen výboru vicerektor Zenefels zastupoval.

Výbor odboru vědeckého záhy pomýšlel, jakby při skrovných silách svých a nepatrných prostředcích, kterýmiž vládl, činností svou přece všestranně působiti mohl. A proto rozdělil se volbou ve čtyry komitéty způsobem tímto: 1. v komitét pro knihovnu pozůstávající z prof.

Digitized by Google

Dr. Reinwartha, Dr. Smolíka, Dr. Řeháka a kaplana Václava Honejska, 2. komitét pro časopisy, k němuž přidružili se kanovník J. Ehrenberger, prof. Dr Bauer, prof. Dr. Schindler a prof. Mužík, 3. v komitét pro rozšíření vědeckého odboru, k němuž přivtěleni jsou prof. Dr. Reinwarth, prof. Dr. Bauer, prof. Dr. Schindler a prof. Mužík, 4. v komitét pro přednášky, skládající se z prof. Dr. Náhlovského, prof. Drozda, vicerektora Zenefelse a katechety Dorovína. Takto rozčleněn a uspořádán započal výbor činnost svou. Zcela přirozeně obrátil výbor pozornost svou ku knihovně Akademie křesťanské jakožto důležité podmínce vědecké činnosti a to tím spíše, an dary téměř co den přibývajícími rostl počet svazků, a potřebami jednotlivých odborů na další ještě rozmnožení její na jisto počítati se musilo.

Když knihovně vykázána byla zvláštní síň, byly k návrhu výboru od ředitelstva Akademie zjednány skříně na knihy, a spolu ihned přikročeno ku katalogisování, kteréž během několika měsíců ukončeno; aby knihovna stala se členům Akademie co nejdříve přístupnou. Nepředvídané překážky znesnadnily uskutečnění této snahy výboru. Uspořádání knihovny, pokud záleželo na knihovníku Dr. Řehákovi a odboru vědeckém, jest však již naskrze provedeno. Aby členové Akademie vůbec i odboru vědeckého zvláště poučiti se mohli o běžných otázkách, křesťanské vědy a života se týkajících, postaral se výbor o hojný výběr *časopisů*, jež jal se odbírati. Jsou to zejmena a prozatím z časopisů domácích českých: Hlas brněnský, „Čech," Časopis matice moravské, Časopis katolického duchovenstva, Ludmila, Blahověst, Školník, „evangelický Věstník," Hlasy ze Siona, Osvěta, polský Wiadomosci Koscielne, Przeglod lwowsky, chorvátský Zagrebacki katolicki list, slovinský „Zgodnija Danica," srbskolužický Katolski Posol, slovácký Katolické noviny. Z německých v Rakousku i jinde vycházejících literarischer Handweiser, Salzburger Kirchenblatt, Linzer theologische Quartalschrift, Zeitschrift für Theologie, katholische Missionen, Tübinger Quartalschrift, Stimmen aus Maria Laach.

Ano pole činnosti, na němž odboru vědeckému náleží působiti, nemálo rozsáhlé jest, ohlížel se výbor záhy po mužích, již by chtěli k němu se přidružiti a jej v snahách jeho podporovati. K návrhu komitétu pro rozšiřování vědeckého odboru stalo se vyzvání k mnohým buď učeností buď literárními pracemi proslulým mužům, z nichž dosti

Digitized by Google

valný počet pozvání toto ochotně přijali. Doleji následují jmena jejich v abecedním pořádku.

Výbor sekce vědecké chová plné přesvědčení, že k těmto mužům na slovo vzatým připojí se ještě jiní, kteří napomáhati budou jemu, aby zdárně mohl se dodělávati cíle vytknutého.

Že důležitost působení jeho od mnohých záby se pociťuje, vysvítá z toho, že nejednou již požádán byl výbor od některých spisovatelů o posouzení spisů předložených, a také o podporu při vydávání jich. Pokud se týče podpory, jakáž od výboru vyžadována byla v příčině vydávání některých spisů, k tomu nestačily skrovné prostředky, jimiž výbor vědecký potud volně nakládati mohl. Avšak výbor odboru vědeckého proto snažil se předce vynalézti prostředků, jimiž by podněcoval činnost v oboru vědy theologické a křesťanské vůbec. A tudíž učinil v červenci minulého roku usnešení o vypsání ceny, kteréž aby skutkem se stalo ihned se postaral.

Vypsaná v září cena 200 zl. od ředitelstva k tomu cíli povolených na nejlepší vědecké pojednání, jež by mělo nejméně 8 tiskových archů obsahovati, a sice o otázce: *„jaké jsou následky podkopávání autority církevní v životě sociálním.“* Výbor nepochybuje, že tímto dán bude podnět k nejedné zdárné práci vědecké.

Mimo toto měl výbor na zřeteli ještě jiný důležitý podnět ku práci a činnosti vědecké. A za takový považoval jediný v Čechách vycházející přísně vědecký časopis theologický, známý všem *„Časopis katolického duchovenstva.“* Poněvadž časopis ten za poslední doby toliko v šesti sešitech vycházel a tudíž obsah jeho proti dřívějším letům, kde 8 sešitů ročně vydáváno bylo, valně ztenčen byl, postaral se výbor vědecký o opětné rozšíření a vydávání jeho v loni v 7 sešitech, letos pak již v 8 sešitech, vzav na sebe náklad dvou sešitů. Jak velice tímto opatřením časopisu prospěl a mnohostrannému přání vyhověl, tohoť důkazy hojné přihlášky členů Akademie ku předplácení jeho. A že i jinak o zvelebení a zdar tohoto čistě vědeckého orgánu se výbor snaží, tomu nasvědčuje opět okolnost ta, že jsou to na mnoze práce členů odboru, z nichž téměř veskeren obsah časopisu se skládá.

Výbor odboru vědeckého sešel se za příčinou rozličných záležitostí ku dvanácti schůzím.

Výbor odboru vědeckého, jak vidno z předcházejícího, vykonal ku dosažení cíle svého seč na ten čas byl

Digitized by Google

a k čemu síly jeho stačily, a mohl by i z toho a onoho co byl vykonal i v plné míře se radovati, kdyby nemusel želeti ztráty dvou mužů, o nichž na jisto soudil, že budou jemu mocnou podporou, a o nichž zde čestnou zmínku učiniti klade sobě za povinnost. Jsou to důstojní pánové farář v Libšicích *Tomáš Novák* a profesor *Antonín Mužík* i co kněží katoličtí i co spisovatelé chvalně známí. Čest budiž památce jejich.

Mimo to dobrovolně vzdal se členství výboru veledůstojný p. kanovník Ehrenberger.

K vědeckému odboru až potud přistoupili P. T. pánové:

Barták Josef, zámecký kaplan v Cholticích.
Brém Egon, Dr., duchovní správce v Radonicích.
Brynych Eduard, kaplan v Králové Hradci.
Frind Ant., kanovník metrop. kapitoly v Praze.
Frind Václav, Dr., profesor bohosloví v Litoměřících.
Frodl Ant., profesor bohosloví v Králové Hradci.
Frýdek Alois, Dr., rektor klerik. semináře v Král. Hradci.
Hakl Bohumil, farář v Hořicích.
Hložek Karel, farář v Kozmicích.
Kerner Frant., vikarista v Králové Hradci.
Kopal Petr, farář v Kozlích.
Kotal Antonín, katecheta ve Vodňanech.
Kryštůfek Frant., Dr., profesor bohosloví v Král. Hradci.
Kurz Ant., Dr., profesor bohosloví v Litoměřicích.
Laurin Frant., Dr., c. k. universitní profesor ve Vídni.
Michl Ferd., Dr., profesor bohosloví v Litoměřicích.
Němeček Jos., farář v Loukově.
Procházka Matěj, profesor gymn. v Brně.
Stárek Jan, Dr., profesor bohosloví v Králové Hradci.
Svoboda Josef, farář na Hrubé Skále.
Šrůtek Josef, konsist. rada v Králové Hradci.
Schneedorfer Leo, Dr., profesor bohosloví v Budějovicích.
Vykydal J., děkan na Velehradě.
Závodní Jos., vikarista v Králové Hradci.
Zima Ant., kanovník kathedr. kap. v Králové Hradci.

Z činnosti Akademie v nynějším roce 1877 uvádíme, co v poslední době vyřídil

Odbor vědecký.

Výbor vědecké sekce postarav se o náležité urovnání *knihovny* křesťanské Akademie vytknul ve svém sezení

Digitized by Google

dne 10. března t. r. podmínky, za jakými se knihy půjčovati mají a sice:

1. Knihy půjčují se toliko členům Akademie křesťanské.

2. Členům v Praze přebývajícím půjčí se knihy z pravidla nejdéle na měsíc, členům mimo Prahu bydlícím na 2 měsíce.

3. Témuž členu půjčí se touž dobou nanejvýš 3 díla z knihovny spolkové.

4. Rukopisy, unika, lexika, atlanty a jiné zvláště vzácné knihy se domů nepůjčují, nýbrž může se jich pouze v místnostech knihovny užiti.

5. Členové Akademie, kteří nejsou bibliotekáři osobně známi, opatřteż sobě spolu podpis některého knihovníkovi známého člena Akademie.

6. Starší ročníky časopisů se půjčují. Časopisy běžného roku mohou však toliko v knihovně samé býti čteny.

7. Ve všech případech těmito odstavci nevyřízených rozhodne výbor sekce vědecké.

Za členy výboru sekce vědecké zvoleni jsou: Dr. Eduard *Knobloch*, katecheta na městské vyšší škole dívčí v Praze. Josef *Kyselka*, katecheta c. kr. ústavu českého pro vzdělání učitelek. Volba ta byla ředitelstvem Akademie schválena.

Zpráva o XXXVIII. schůzi výboru Dědictví sv. Prokopa,

dne 13. dubna 1877.

I.

V nepřítomnosti starosty zahájil schůzi o 6. hod. večerní náměstek starostův p. kanovník Jos. Ehrenberger a přítomni byli členové výboru pp.: Dr. Bauer, Dr. Borový, notář Grotz, kapl. Havlů, Dr. Hrádek, arcib. ceremoniář Kalous, Dr. Knobloch, subpřevor Koblasa, prof. Neumann, Dr. Řehák, Dr. Smolík, kan. Srdínko.

II.

Po schválení protokolu předešlé schůze oznámil jednatel prof. Dr. Bauer, že bohoslovci Olomúčtí zaslali dopis, jímžto výboru díky vzdávají za příznivé vyřízení své žádosti (viz č. 6. str. 130); dopis vzat k vědomosti.

III.

K návrhu odboru vědeckého usnesl se výbor na tom, aby jakožto podíl členů pro r. 1877 vydán byl ná-

Digitized by Google

kladem Dědictví spis pod názvem; „*Martin Medek*, arcibiskup Pražský. Historicko-kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od r. 1581—1590. Napsal Dr. *Klement Borový*."

K návrhu odboru hospodářského ustanovil výbor, aby tisk tohoto spisu nákladem 1550 exemplářů svěřen byl kněhtiskárně Cyrillo-Methodějské.

IV.

Vědecký odbor vzal v úvahu návrh písemně předložený starostou p. proboštem V. Štulcem, aby nákladem Dědictví byly vydány *Tomáše ze Štítného* řeči besední. Odbor vědecký v zásadě odporučuje, aby se na vydání spisu toho pomýšlelo. Až bude rukopis uchystán a potřebnými dodatky a vysvětlivkami opatřen, předloží se vědeckému odboru k posouzení. Výbor schválil tyto návrhy vědeckého odboru.

Literární oznamovatel.

Studie o církvi ruské. Vydává Th. C. *Josef Barták*, člen vědeckého odboru Akad. křest., zámecký kaplan a knihovník v Cholticích. I. O. Gagarina: **Církev ruská a nepoškvrněné Početí.** V Praze, tisk a náklad Cyrillo-Methodějské kněhtiskárny (V. Macana) 1877. Str. 30. Cena 25 kr. — II **V církvi ruské tré papežů.** Dokazuje Th. C. *Josef Barták*, zám. kapl. v Cholticích. V Praze týmž nákladem 1877. Str. 35. Cena 25 kr.

Spojení východu se západem jest snahou, kterou náš sv. Otec Pius IX. po celý čas vlády své církevní pilně sleduje, a kterou každý věrný katolík, najmě kněz katolický se sv. Otcem sdílí. Válkou v jihoslovanskýeh krajinách vzniklou pošinuta i tato důležitá otázka v popředí. Neunavený spisovatel p. Barták snaží se k objasnění otázky té i svojí hřivnou přispěti a za tou příčinou začal uveřejňovati výš oznámené „Studie o církvi ruské." Již ze dvou čísel doposud vydaných na jevo jde, že i spisovatel i nakladatel k dikům sobě zavázali české čtenářstvo. V 1. spise spracovaném dle slovutného jesuity Otce Gagarina podává se nezvratný důkaz: že ruská církev věří

Digitized by Google

v *nepoškvrněné Početí blah. Marie Panny*. Doklady k tomu vyňal Gagarin ze spisův, jež vydali členové neb i ředitelové akademie Kyjevské, s kteroužto biskupové ruští od 17—19. století stáli v úzkém spojení; jsou to zejmena spisy Baranoviče, Radivilovského, Galjatovského. Další doklady čerpány z vyznání víry Starověrcův, kteříž v Bukovině mají svého biskupa, a posléze z liturgie ruské uvedeno množství citátů z písní a jiných částí kněh posvátných, z nichž tak jasně vysvítá nauka o nepoškvrněném Početí Marie P., že pochybnosti místa nezbývá. Napsalt ovšem Metrofanes Kritopulo, jenž později se stal patriarchou alexandrijským, r. 1625 vyznání víry, v němž se toto nepoškvrněné Početí upírá; leč Gagarin dokazuje, že Kritopulo psal ta podivná slova jsa pouhým knězem, jenž svá studia odbyl pod učiteli protestantskými v Oxfordu, Tubinkách a Štrasburku, a že tedy slova jeho nejsou pravým ohlasem smýšlení ruské církve. — Druhý spis: „*V církvi ruské tré papežů*“ sestavil p. Barták sám na základě spisů Gagarinových jakož i výtečné práce Hergenrötherovy o Photiovi. Ve 3 částích dovozuje p. Barták, že 1. skutečným č. faktickým papežem t. j. vladařem církve ruské jest cár, jehožto rozkazů svatý synod slepě poslouchá; s patriarchou Cařihradským nestojí synod v žádném téměř spojení. Jak daleko car v ústrojí církve zasahá, jeví se ze statutu, kterýž velí, aby tajemství zpovědní v jistých případech bylo vyzrazeno. V 2. části jedná se o papeži domnělém, t. j. o patriarchovi cařihradském; spisovatel ukazuje ze starších i novějších, zejmena až do sněmu Florentského sahajících svědectví, že nicméně také Orientalové uznávali vždy primát papeže římského. Posléze v 3. části proveden z liturgie východní církve jasný důkaz, že Řekové sami Petra a nástupce jeho papeže římského za nejvyšší hlavu církve prohlašují; jest tedy slepá nedůslednost, pakliže v praxi přece římského biskupa se vzdalují. Doklady citovány jsou v originalu řeckém, ruském, francouzském atd., což knize tím větší váhy dodává. Sloh jest důstojný, všech výrazů polemických prostý; objektivní pravda každému čtenáři sama do oči bije. Zasluhujíť tedy oda spisy bedlivého povšímnutí.

Redakce.

Sto žalmů dle překladu a výkladu Dr. J. E. Veitha zčeštil *V. Vojáček*. V Praze 1876. Nákladem Dědi-

Digitized by Google

ctví sv. Václava. Str. 287. Tiskem K. Goriška ve Vídni.

V r. 1870 uveřejnili jsme v „Čas. D." na ukázku výklad 18. a 21. žalmu v tomto zpracování, vyslovivše zároveň přání, aby celé to dílo „slovutného homilety dr. Veitha ve prospěch kazatelův slova Božího jakož také k domácímu rozjímání zbožných křesťanů brzy tiskem uveřejněno bylo." Ač pozdě, nyní přece přání to skutkem se stalo a sice nákladem Dědictví sv. Václava (t. j. jistiny, která z onoho r. 1669 založeného, r. 1785 zrušeného Dědictví přece ještě se zachovala*), s jehož účelem dílo to úplně se shoduje. Prof. Vojáček spracoval překlad textu sv. písma samostatně dle Veitha, jehož se i v komentáru věrně přidržel; komentár ten spočívá na výkladech Bellarmina, Lorina, Schegga a Delitzsche. Výklad každého žalmu jest stručný, nesa se směrem parenetickým, aby ku vzdělání lidu křesťanského sloužiti mohl. Toť také příčina, proč Veith jenom 100 žalmů vysvětlil a nikoli všech 150; vynechalť žalmy takové, které povýtečně k Starému Zákonu se vztahují a jichž kazatel křesťanský méně zužitkovati by mohl. Mluva jest výtečná, jak jmeno prof. Vojáčka v tom ohledu dávno chvalně známo. Litovati jest, že vydavatelstvo (c. kr. správa školního kněhoskladu) dalo komentár tisknouti naskrz petitem, tak že čtení jest velmi namáhavé. Duchovenstvu, které nemá po ruce většího komentáru Scheggova neb Thalhofrova, kniha tato jak pro recitaci hodinek tak i pro praktickou potřebu u vyučování lidu dobře poslouží.

Redakce.

Před oddavkami. Obraz ze života pro život. Napsal *Josef Souhrada.* Spisův katol. spolku tiskového č. 1. za rok 1877. V Praze, nákladem katol. spolku tisk. Z knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (V. Macana) v Praze. Str. 58. Cena 18 kr.

Tendence vypravování tohoto jest velmi chvalná,

*) Od r. 1859 byla jistina téhož Dědictví prvotnému účeli svému navrácena. Úroky obnášejí nyní něco víc než 600 zl. ročně. Sklad Dědictví vede c. kr. správa školního kněhoskladu v Praze (Viz Rozpravy z oboru historie, filologie a literatury, vydávané Jos. a Herng. Jirečkem ve Vídni 1860. I. str. 25.)

Digitized by Google

směřujíc k tomu, aby lid náš při uzavírání sňatků manželských navykl si pohlížeti předně na duševní krásu, na cnosti křesťanské, kdežto až dosavad bohužel zájmy hmotné vrch v té věci držívají. Co se však provedení této myšlénky týká, unavuje přednáška starého Dubského svou nesmírnou délkou (str. 11—24), a mnohé ty věci zajisté synovi studovanému nebyly neznámé. Mimo to pěkné jest vypravování o Lauře, avšak obrat v srdci Vojtěchovu není tím psychologicky náležitě odůvodněn, jest tuze náhlý a pravdě nepodobný. *Redakce.*

Vlastenský slovník historický. Sestavil *Jakub Malý*, mimoř. člen král. české společnosti nauk. Nakladatelé: Rohlíček a Sievers v Praze. 1877. Str. 962. Cena 6 zl. 24 kr.

Slovník tento historický od známého spisovatele vydaný bude mnohým vhod a ku prospěchu. Na základě abecedního pořádku pojednává se v něm o důležitých osobách, místech a událostech dějin českých. Spolu jest hleděno i k starožitnostem zvláště ku starým zvykům a právům, které se stručně uvádějí a vykládají: jako na př. cúda, cúdař, půhon, poprava, popravčí, psanec, divé ženy, divý muž, urbura, urbář atd. Protož hodí se pro každého, kdo o tom neb jiném z dějin a starožitností českých poučiti se chce; zvláště vítanou pomocí bude těm, kdo zeměpisné neb dějepisné knihy čtou neb vykládají, neboť mohou takto snadno dobrého vysvětlení neznámých věcí nabyti. Jinou dobrou stránkou tohoto spisu jest, že spisovatel hleděl, aby z rozsáhlého materiálu vybral vždy to nejdůležitější, k vědění nejpotřebnější a nejzajímavější a to pak aby podal řečí správnou, snadnou a spolu stručnou. Proto se jednotlivé články též příjemně čtou. Porovnávajíce slovník tento se slovníkem naučným, shledali jsme, že ovšem jednotlivé články jsou vzaty z knihy této, ale spolu bylo patrno, že i jiných pramenů pilně se užívalo, neboť jsou přidána častěji i jména, kterých v Slovníku naučném není; na př. Novák Jan malíř; Novavilla Filip biskup; Palatium Veneris spolek z XIII. století; o starém obchodě českém.

Pokud běží o historickou pravdivost jednotlivých událostí, v té věci hledí spisovatel podati skutečně to, co jest všeobecně uznáno za pravé, aniž by se pouštěl do delších subjektivních úsudků. Jen tu a tam uklouzlo opatrnému jeho péru slovo, které dle našeho zdání na těch

Digitized by Google

místech úplně správné není. Scholastiku nazývá vůbec „duchamornou.“ Canisia „pověstného.“ Někdy také husí drápky některé slovo okrašlují k. p. „zázračný.“ Že v článku „o jesuitech“ některé přechmaty a strannické úsudky se vyskytají, musí se snad klásti na vrub antipathie k tomuto řádu. Také ze čtení rozličných článků vychází na jevo, že sobě spisovatel nevěděl řádně rady, kdo vlastně byl původcem povstání českého. Jednou to byl urputný odpor známých tří místodržitelův (viz článek: Jesuité), po druhé opět choutky stavů ku provozování moci v státu na újmu moci královské (viz článek: Povstání české). O spojení českých stavů s cizími zeměmi se mnoho nevykládá, a to byla přece též důležitá příčina odboje stavovského. Jak utraquisté, lutheráni náhledy a víru svou šířili, o tom se mnoho nedočteš, ovšem ale tím více o protireformaci katolické. Spisovatel má též dva Jany. Obzvláště rozšiřovali jesuité úctu sv. Jana Nepomuckého, aby prý tak vyhladili z paměti lidu Jana Husa za svatého ctěného. — Až na některé tyto osobní náhledy musí se říci, že p. spisovatel hleděl si velmi objektivnosti. Kdo se rád čtením dějin českých neb českou literaturou obírá, a velký slovník naučný nemá, může si tímto slovníkem historickým dobře posloužiti, a rady v něm hledati, kteréž také hojnou měrou nalezne. *Jos. Kyselka*, katech.

Přehled literatury v Německu.

V roce 1876 vydáno v Německu celkem 13356 spisů (r. 1875 bylo 12516), v kteréžto sumě jednotlivé odbory takto jsou zastoupeny:

theologie	1146
historie	684
zeměpis	296
filologie	892
počtářství, astronomie . . .	190
právnictví, statistika . . .	1329
lékařství	703
vědy přírodní	848
filosofie	178
paedagogika, knihy školní .	1629
hospodářství, lesnictví . .	443
obchod a průmysl	531
bibliografie	347

Digitized by Google

spisy pro mládež	452
spisy pro lid	547
vojenství	339
belletristika	1070

U přirovnání s lonským přehledem („Čas. D.“ 1876. str. 240) vysvítá, že počet spisů v theologii, filologii, právnictví, lékařství, vědách přírodních, paedagogice a bibliografii značně vzrostl. *Red.*

Hlídka časopisů.

Hlasům ze Siona

laudo et non laudo.

V č. 5. evangelického ref. časopisu „Hl. ze S.“ (1877) čteme „Ohlasy,“ v nichž se zpráva podává, že Darvinovi k 69. narozeninám bylo dáno album, obsahující fotografie 100 šiřitelů nauky Darvinské, mezi nimi též Dr. K. Brunnera z Wattenwylů, ministerialního rady a člena reformovaného synodního výboru. Redakce „Hl. ze S.“ vůči této demonstraci Darvinské vyzývá p. Brunnera, aby neprodleně složil úřad církevní synodního výboru. — Jsme za to vděčni sl. redakci, že nepostoupila za příkladem německých protestantů, kteří místo positivní víry v časopisech svých z velké části hlásají racionalism; chválíme ji, že hájí pravdu zjevenou proti lichověděDarvinské. In hoc laudo.

Spolu však jeví se v témž čísle poznovu stará zkušenost, že časopisy protestantské by neměly o čem psáti, kdyby se tak někdy neotřely o katolickou církev. Jednu příležitost k tomu jim podává pamflet jistého Nordmanna, kterýž arcibiskupům Solnohradským ani v hrobě pokoje nedává a to z té příčiny, že byvše zeměpány katolickými podle známého hesla protestantského: „Čujus regio, illius et religio“ hájili katolické území své proti vtírání se predikantů protestantských a že potlačiti usilovali vzpouru obecného lidu r. 1525 v Solnohradsku vzniklou.*) Že

*) *Robitsch*, Geschichte d. christl. Kirche, Schaffhausen 1863. Str. 301.

Digitized by Google

biskupové „berlami do krve ubíjeli ruch náboženský," že lidu „bibli z ruky rvali," na to zůstaly „Hl. ze S." důkaz dlužny. Ostatně upozorňujeme, že Jakub Gruet a lékař Servede byli pro odpor reformátoru Kalvínovi kladený k smrti odsouzeni a odpraveni, a že pro upevnění protestantské nauky v Anglicku bylo k rozkazu Jindřicha VIII. usmrceno: 2 královny, 2 kardinalové, 2 arcibiskupové, 18 biskupů, 13 opatů, 500 převorů a mnichů, 38 doktorů bohosloví a práv, 12 vévod a hrabat, 164 šlechticů, 124 měšťanů a 110 žen.*) Ale ovšem to nebylo „unter dem Krummstab" a proto Nordmann tyto mučeníky neoslavuje.

Mimo to durdí se „Hl. ze S.", že panská sněmovna zamítla novelu k manželskému zákonu. My katolíci nehněváme se nikterak proto, že u nás v Rakousku protestanté požívají u věcech náboženských mnohem větší svobody než my; nehněváme se, když se náboženským potřebám jejich vyhovuje; kterak to, že protestanté nechtí připustiti, aby také katolické církvi se stalo po právu, aby se jí nevnucovaly věci, které přímo zásadám a zákonům jejím odporují? Povinnosti katolického kněze, povinnosti katolického manžela zajisté vyměřuje jenom katolická církev; jakým právem odvažují se protestanté předpisovati, k čemu zavázán jest neb není kněz a řeholník, a k čemu zavázán jest manžel katolický? Jakým právem smějí protestanté někoho dispensovati od povinností, které jemu církev katolická uložila? Kdo jim dal právo říci, že platný jest sňatek, jejž církev katolická prohlašuje za neplatný? Či nemají protestanté na tom dosti, co v oboru zákona manželského se stalo od roku 1868? Máme za to, že věru nového křivdění církvi katolické zapotřebí není; to protestanté nejlépe znají. Žádají-li křivdění takového přece „Hl. ze S.", tu díme: In hoc non laudo. (I Kor. 11, 22.)

Redakce.

Blahověst č. 8—11. Pastýřský list episkopátu českého o letošním jubileum sv. Otce. — Řeč na den sv. Josefa. — Církev ruská a církev katolická. — O tonsuře. — Řeč sv. Řehoře Naz. — František Pravda (biografie). — Dědic koruny Karlovy (pokr.). — Dopisy, básně, kronika, paběrky, literatura, věstník osobní.

Cecilie č. 3—5. O pedagog. důležitosti zpěvu. — Objasnění melodická a harmonická. — Jednatelská zpráva

*) *Alzog,* Universalgeschichte d. christl. Kirche 1855. Str. 758. 782.

Digitized by Google

o činnosti hudebního odboru Akad. kř. — Missa Papae Marcelli. — Cestopisné a upomínky hudební. — Dopisy o pěstování zpěvu církevního. — Hudební přílohy (Pange lingua, bone Jesu, o sacrum convivium a jj.) — Literatura hudby posvátné.

Method č. 3—5. Zdařilá podobizna a biografie slovutného malíře historického Josefa Hellicha. — Jednatelská zpráva o činnosti odboru uměleckého a archeolog. Akad. kř. — Sloh románský. — Malba na omítce. — Poklad chrámu sv. Vítského. — Ze zápisní knihy kostelníků chrámu sv. Mikuláše v St. M. Pražském. — Pouť za uměním. — Zprávy z Akademie a vůbec umělecké. — Literatura. — Mosaika.

Katholik. 1877. svazek 1 (leden). Der dogmat. Charakter der capita der oekumenischen Concilien. — Über den Verfasser der Imitatio Christi.*) — Das Lehrb. d. Philosophie von Zigliara. — Sechstes Centenarium des hl. Thomas v. Aquin. — Fried. Leop. Stolberg. — Einheit des Menschengeschlechtes. — Svazek 2. (únor) a 3. (březen). Ursprung der Gotteserkenntniss im Menschen. — Geist u. Charakter des Weltapostels. — Der Eid. — Einheit des Menschengeschlechtes. (Dokon.) Görres — Gesellschaft. Philosophie der Geschichte des Christenthums. — Stöckl's Geschichte d. Paedagogik. — Die kathol. Volksschulen in England. — Ein Denkmal des sel. Bischofes Mathias v. Trier. — Decret der Congreg. Conc.**) — Wimpheling u. die Verehrung des hl. Josef. Literatur.

---

*) Spisovatel článku toho, benediktin Dr. Celestin Wolfsgruber snaží se provésti důkaz, že zlatou knihu o Následování Krista nesepsal ani Tomáš Kempenský (dle rodného jmená Hämerken), řeholní kanovník Augustiniánský († 1471), ani slovutný kancléř Gerson († 1429), nýbrž *Jan Gersen de Canabaco*, opat kláštera benediktinského ad s. Stefanum ve vlašském městě Vercelli že za skutečného autora zmíněného světoznámého díla se pokládati musí. Gersen žil ve 13. století.

**) Dekretem tím se nařizuje, aby v Tridentském vyznání víry ku konci po slovech: „praecipue a sacrosancta Tridentina Synodo" se připojila tato slova: „et ab oecumenico Concilio *Vaticano* tradita, definita ac declarata, praesertim de Romani Pontificis Primatu et infallibili magisterio." (Dekret z 20. ledna 1877.)

Digitized by Google

ČASOPIS
katolického duchovenstva.

Ročník XVIII. 1877. Svazek IV.

Budoucnost katolických národů.

M. de Laveleye, profesor státních věd na universitě v Luttichu, uveřejnil v časopise „Revue de Belgique" řadu článků pod záhlavím „Protestantismus a katolicismus ve svém poměru ku svobodě a blahobytu národů," v nichž ostře a vášnivě ovšem také s povržením historické pravdy, jak již u odpůrců katolické církve ani jinak býti nemůže, viní katolické národy z úpadku, otupělosti a všelikou budoucnost jim popírá a to z té jediné příčiny, že vyznávají náboženství katolické, kdežto na druhé straně u národů přijavších vyznání protestantské vzdělanost, pokrok, svobodu, školství, obchod, bohatství, blahobyt ani dosti vynachváliti nemůže, a těmto národům všecku budoucnost přisuzuje, a to opět z nižádné jiné příčiny, než že se přiznávají k náboženství nekatolickému. Tvrzení de Laveleye vrcholí ve větě: latinští národové nalezají se patrně na sklonku; budoucnost světa náleží germánskému a slovanskému plemenu. Že Slované mají budoucnost, jest i naše pevné přesvědčení; mnoho millionů Slovanů jsou katolíci, ještě větší počet jich jsou nekatolíci; že by budoucnost těchto však měla výhradně a jedině záviseti a podmíněna býti jejich vyznáním, o tom může se slušně pochybovati.

Spisek de Laveleye přeložil Mr. Gladstome do jazyka anglického a přidal k tomu list autorovi psaný; Bluntschli obstaral překlad německý, Savornin-Lohman překlad ho-

Digitized by Google

landský. Pro Francii spořádáno zvláštní vydání, některá místa, o nichž se za to mělo, že by národní cit Francouzů urazila a jejich popudlivou vášnivost naproti německým vítězům podráždila, se buď potlačila aneb alespoň zmírnila.

Slovútný katolický publicista baron de Haulleville, Belgičan, uveřejnil v časopisu „Revue Générale" ihned řadu článků, v nichž svrchu zmíněný spis vyvracuje, objasňuje a dokazuje, že slova, která de Laveleye byl napsal, jsou duchem stranickým tou měrou nadchnuta, že s vědou nemají co činiti, že Laveleye psal pod vlivem sektářské nenávisti, ačkoliv dle jmena jest katolíkem. K žádosti Mechlinského arcibiskupa kardinala Dechamps-a, jenž o článcích Haulleville-a velmi pochvalně se vyslovil, vyšly o sobě ve zvláštní knize, kterou na německý jazyk přeložil Filip Wasserburg a 1876 nákladem svým vydal Kirchheim v Mohuči. Kniha má nápis „Budoucnost katolických národů," a obsahuje osm oddělení více méně obšírných. Katolické časopisy německé uveřejnily z ní výtahy a nebude od místa, když Časopis duchovenský obeznámí čtenáře své alespoň s některými závažnějšími místy onoho výborného spisu.

Laveleye připisuje pokrok, blahobyt atd. u národů, kteří přijali protestantské náboženství, tomuto co pramenu, Haulleville táže se, *který* vlastně jest to protestantismus, jejž pan de Laveleye hlásá? zdali onen Jindřicha VIII., neb Luthra, Kalvina, Zvingli-ho čili Knoxa? Je-li pan de Laveleye Quakerem neb Puritanem, Presbyterianem čili Baptistou? Je-li Bůh, jemuž v pravdě se klaní, onen pana Sidova v Berlíně čili Guisota, jejž Thiers byl odsoudil. Které křesťanství nám odporoučí, zdali ono dra. Colenso čili dra Bunsena, zdali pietismus Gerlachův čili pusseyismus anglikánské církve? Liberální protestantismus Pressensé-a čili protestantský liberalismus Bluntschli-ho? Zdali kalvínské obrazoborství Carteret-a, aneb hegeliánský luthera-

Digitized by Google

nismus Bismarckův? Pan de Laveleye docela opomenul to povědíti. Opomenutí to jest vzhledem na obecenstvo, pro něž píše, dobře nastražená náhoda; ale zdá se přece, že prozrazuje jakousi slabost v náuce, jakousi náboženskou mdlobu. Postačí-li, aby kdo byl křesťanem, zavrhnouti princip autority, t. j. může-li kdo pravým křesťanem býti toliko mimo katolickou církev, mělo se nam laskavě udati vyznání víry: toť jest ta jediná cesta, po které se probrati můžeme ze tmy k světlu; porovnáme pak své vyznání víry s oným; náboženství budoucnosti nemůže přece záležeti v holé negaci katolicismu? Nemůže pouze říci, jak věci se nemají, musí přece také říci, jak se to s nimi vynachází. Nuže, povězte veřejně, co věříte o Bohu, o nesmrtelnosti duše, o věčnosti? Přivedl váš výklad bible vás k víře ve vtělené Slovo? Nalezli jste v bibli tajemství nejsvětější Trojice? Věříte ve vzkříšení Kristovo? Připouštíte vůbec nadpřirozený svět? Jak se modlíte a jakou moc přikládáte modlitbě? Věříte, že jest ďábel (ovšem směšná to otázka, která se předkládá „učenci“) atd. atd.

Haulleville rozvádí dále, že tvrzení, jež pan de Laveleye tak směle pronáší, a priori nemá platnosti, a že zbraň, které užívá, obrací se proti němu. Vypočítává, která dobrodiní protestantismus přináší; dle toho všude, kdekoliv vystoupil, byl by musil rozvinouti civilisaci, naproti níž společenský vliv katolické církve tak nepatrný jest, že o něm ani řeči býti nemůže. Důkaz ten však vlastně nedokazuje ničeho, poněvadž dokazuje mnoho. Atheny za doby Perikla, Karthago za Hannibala, Řím za Augusta, Španie pod Chalify, vykazují se stanoviska čistě lidského stupeň civilisace, za níž těžká vláda Fridricha I., dvanáctého kurfirsta Brandenburského a prvního krále Ruského, násilnická vláda Gustava Adolfa Švédského aneb nemotorné předsednictví Jacksons-a ve spojených obcích daleko pozadu zůstaly, a kdyby tudíž stav civilisace byl rozhodný,

Digitized by Google

jak daleko by pak protestantismus za starověkým pohanstvem neb islamem pokulhával? Poslední úsilí německé filosofie pohnulo Hartmanna k vyznání, že návrat k pohanství jest nutný výsledek filosofie jeho (Die Philosophie des Unbewussten), a ta že jest filosofie budoucnosti. A proč ne? Popatřme jen Aeschyla, Euripida, Sofokla, Platona, Pindara, Aristofana, Demosthena, Fydia, Praxitela, na parthenon, Venuši Miloskou, na skupení Laokoonovo atd. atd., jací to řečníci, básníci, mudrci, jací to umělci, jaká to díla umělecká! . . . Se stanovíska čistě lidského žádný protestantský stát neměl by to za ponížení, kdyby se porovnal s Římem za doby Julia Caesara. Mohlo by se však říci, že občané pohanského Říma nabyli takové politické, literární a ekonomické převahy proto, že nebyli katolíci? Nikoliv, to nelze říci, neboť byl by to nesmysl.

Pan de Laveleye dovolí nám ještě jednu otázku. Byť by vše tak se mělo, jak praví; byť by protestanté skvěle vynikali nad katolíky; byť by organickou osudnou slabost katolických států vzhledem na politiku, vědu a blahobyt ve svém spisku byl dokázal, co by se z toho dalo vyvoditi pro pravost katolické neb protestantské nauky? Docela nic.

Pan de Laveleye vystupuje ostře naproti občanským společnostem, z nichž vyšli Karel Veliký, Dante, Tomáš Aquinský, Kristof Kolumbus a on sám, jenž jimi opovrhuje. Hlásá ex cathedra neomylné dekrety naproti neodvratné zkáze křesťanství, jak se mu v církvi katolické rozumí a ono se koná. A v opojení ducha, v němž se potácí, buď zapomněl základy křesťanské nauky aneb je nikdy neznal. Ježíš Kristus nepřišel na svět, aby spasil politickou společnost; nepřišel, aby se staral o její blahobyt, aby ji učil čísti a psáti, a vykládal jí zásady volného obchodu; nechtěl lidem zjeviti sílu páry a električnosti, ani vzdělávati směr vkusu nebylo jeho účelem. Narodil se v chlévě vyrostl co dělník v dílně; pak ku spáse duší na kříži

Digitized by Google

potupně zemřel. Celá trest křesťanské náuky zahrnuje se v těchto větách: „Hledejte nejprvé království Božího a spravedlnosti jeho, a toto všecko bude vám přidáno.“ Tak pravil zakladatel církve, a toto vše také lidem dobré vůle bylo dáno. Cíl, účel vtělení Ježíše Krista jest nadpřirozený. Ježíš Kristus, jak zřejmě katechismus praví, přišel, aby nás z otroctví ďábla a od věčné smrti vykoupil. Jsou-li vykoupeny duše jednotlivých občanů, vykoupeny jsou i říše, v nichž oni bydlí. Jest také po osmnáct set let stvrzenou událostí, že ještě žádný katolický stát se nerozpadl. A kdyby i některý z věřících katolíků skládající se stát se rozpadal, aneb aniž by se rozpadl, živořil a žádného výsledku ve smyslu světa se nedodělal, událost taková by naproti katolické církvi ničeho nedokazovala, neboť opětovně: vtělení Slova má cíl nadpřirozený.

Svatý Augustin, jenž v neméně raffinované společnosti žil jako pánové Laveleye, Gladstone, Bluntschli a Savornin, jenž tak dobře filosofii a civilisaci rozuměl jako všickni profesoři nynější Evropy, píše jednomu příteli, aby jej v časných jeho nehodách potěšil, slova, která co heslo pro katolíky po století nás došla: „Numquid christianus es, ut in hoc saeculo floreres?“ Proto jsi křesťanem, aby zde dobře se ti vedlo? . . . Zkrátka, míti a zachovávati křesťanskou pravdu v její ideální čistotě, neposkytuje o sobě v podobné míře časné výhody: žebrák může býti svatým, a národ pozůstávající ze svatých daleko nemá neomylné zaslíbení časného blahobytu. Tvrzení, jež pan de Laveleye pronáší, jest a priori falešné.

Protestanté a liberálové utvoří sobě ideál občanské společnosti a pak dokazují, že jejich státní výtvory tomuto ideálu nejvíce se podobají. Jest to přirozené; pakli však katolíci k tomu by přistoupili, vešli by dobrácky do pastě na ně nalíčené. Nejedná se o to, zdali tyto státní útvary s protestantským neb liberálním ideálem se srovnávají,

Digitized by Google

nýbrž v první řadě o to, zdali tento ideál také pravým ideálem jest a sice jak se stanoviska národohospodářského tak též se stanoviska svobody. Což ale jestli katolické instituce k obraně veřejné svobody a národního blahobytu lépe se hodí? Aby se to mohlo rozhodnouti, bylo předce třeba přede vším věděti, který jest správný pojem „občanské svobody a národního blahobytu.“ Pan de Laveleye nevzal si práci, aby vedl logický důkaz, že jeho zásady jsou správné. Jeho rozprava vrcholí ve větě: ty státy mám za nejlepší, které mému ideálu nejvíce se přibližují. Jest to ale vlastně totéž; nebyly by jeho ideálem, kdyby je za nejlepší neměl.

Jiná obratnost novoprotestantů a liberálů v uvažováních těchto záleží v tom, že docela libovolně nevšímají sobě přirozených rozdílů: polohy, podnebí, mravů lidu, národního ducha atd.; spíše házejí všecky národy do jedné nádoby. Ale tím se bije člověčenstvu zrovna do tváře. Pak by byl svět bydlištěm až k smrti nudným, vtiskla by se lidskému duchu bezbarevná jednotvárnost.

Haulleville netoliko dokazuje, že tvrzení Luttišského profesora jest a priori falešné, nýbrž i vyvrací a na pravou míru uvádí jednotlivé jeho výroky. Zajímavé jest II. oddělení jednající o příčinách *občanského a hmotného blahobytu* některého národa.

Laveleye viní obaleně katolické národy, že politické svobodě nepřejí. Odkud tento úkaz? Nemožno událost tu klásti na účet plemena. „*Angličané*, praví, vyznají se lépe než Francouzi v užívání parlamentárního systemu a občanské svobody. Jeví se tu vliv krve? Nemyslím; neboť skoro až do 16. století měly Francie, Španělsko a Italie krajinné svobody, které se anglickým velmi podobaly. Jediný značnější rozdíl byl, že

Digitized by Google

tyto měly zcentralisovanou vládu a za orgán sjednocený parlament, dosti silný, aby královské moci se opřel. . . . Osudy Francie a Anglie jsou od začátku šestnáctého století docela jiné, když puritané Stuarty porazili a Ludvík XIV. vyhnav Kalvince z Francie poslední zbytky místní samosprávy zničil a jediné živly odstranil, které despotismu opravdově by byly mohly na odpor se postaviti."

Haulleville dí, že by se mohly celé knihy o tom psáti. Největší neštěstí *Francie* bylo, že jí od čtrnáctého století idey renesance ovládaly; vlastně to však nic jiného není, než novověký liberalismus. Náhledy francouzské vlády, jež tenkráte království zastupovalo, byly v zásadě liberální. „Francouzská jednota" jest nejhlavnějším výsledkem této politiky, již radikální badatelé dějin spůsobem pro nástupce sv. Ludvíka ne příliš lichotivým vychvalují. Anglie naproti tomu měla štěstí, že i po reformaci všecky politické zásady katolického středověku zachovala. Toliko k tomu poukazujeme, že se tvrdošijně vzpírala proti zavedení římského práva, jehož královský cesarismus od doby renesance celou pevninu zaplavil; zachovala znění a zásady velikého listu svobod (Magna Charta); všecka národní podání, všecky staré zákony pečlivě ostříhala; nedávno ještě s hrdostí poukazovala na nařízení z doby Alfreda Velkého; zachovala vnitřní ústrojí své světské vlády i samu zevnější formu římské církve nedotknutou. Od časů reformace naskytuje se nápadné podívání, že anglický národ není více římskokatolický — a víme jakými nehodnými prostředky odpadnutí jeho se provedlo — ale má vládu, kteráž v celku až po tu chvíli vládou nejvíce katolickou zůstala, kdežto ve Francii, u většině obyvatelů nejstarším katolickém národu, až do Ludvíka XVI. vládli knížata a státníci, jichž názory směřovaly proti církvi katolické. Není třeba nám katolíkům slavné dějiny anglických institucí co urážku v tvář metati, jsou to *naše* instituce.

Digitized by Google

Representativní vláda dle anglického spůsobu jest ovoce katolického středověku. Ve Francii vzala za své od časů Ludvíka XI., tedy před úředním narozením protestantismu. V pravdě protestantská mocnost v Evropě, kurfiřtství Brandenburské, ji od reformace ani neznala; za to udržela se v Nizozemsku a na protestantském severu, jako na katolickém jihu až k době Josefa II. a příchodu osvobozující armády pod Dumoriez-em, která Nizozemce o neodvislost a občanskou svobodu oloupila, a je za to zásadami francouzské revoluce nakazila. Či nemělo duchovní knížetství Lutišské nepřetržitě representativní ústavu dle anglického vzoru, až jí vymoženosti roku 89 učinily konec? Aneb nezachovaly ve Švýcarsku, v zemi, kde katolická církev a občanská svoboda po staletí před Kalvinem dobře vedle sebe se snášely, katolické státy své křesťanské demokracie jako protestantské kantony, až jim válka zvláštního spolku domnělé osvobození přinesla? A což Tyrolsko? Zdali neslavilo nedávno pětistyleté trvání své místní ústavy? pan Laveleye může se diviti tomu, že tento šťastný kout Evropy jen tiše žije v podřízenosti k Římu; Tyrolané nemusejí žádnému národu země záviděti historická podání, šlechetnost srdce, tělesnou i duševní sílu a jiné ctnosti, které člověka činí svobodným a hrdým. . . .

Příklad *Španělska* potvrzuje nápadně moji větu. Od času Karla V. byla tato země zbavena institucí, které nazýváme representativní vládou; absolutismus Filipa II. a jeho nástupců, kteříž rovněž podlehli vlivu renesance. politická neschopnost Bourbonů a posléze liberálové tohoto století, zkrátka vláda španělská vynasnažila se všemožně, aby krásnou, nejpodnikavějším plemenem evropským obydlenou zemi politicky na mizinu přivedla. Po sedm set let stáli katoličtí Gotové španělští pevně; zatlačeni do průsmyků a jeskyň Asturie tam bděli, se modlili a bili, aby svůj krb a Evropu ochránili před nakažlivým stykem s islamem. Sotva že jejich nezlomná odvaha zahnala mu-

Digitized by Google

sulmany, musili po tři sta let nésti obtížné jho absolutního království. Stará zřízení byla jim odňata a jen poslední jejich stopy nalezají se dnes ještě v horách navarských; ale víra katolická zachovala se ve Španělsku jako jiskra pod popelem. Tu přišel Napoleon; měl za to, že „tento národ lenivých mnichů" snadno podmaní; avšak Španělové na začátku tohoto století ukázali, že jsou hodnými potomky vítězů nad musulmany: katolické Španělsko zasadilo první smrtelnou ránu napoleonskému absolutismu, jenž Evropu ohrožoval. Od té doby panují rozličné odstíny liberálů, a ti učinili zemi Isabelly katolické tím, čím nyní jest. Většina katolického lidu opírá se i této třetí zkoušce, a chovám pevné přesvědčení, že tato šlechetná země vychována a vzdělána v mateřském lůně katolické církve, ve své náboženské jednotě opět jedním z prvních národů člověčenstva se stane. Její literatura velikostí, mravní hodnotou a esthétickou krásou předčí literární plody všech protestantských zemí. Ve světě uměleckém zaujímají její malíři a stavitelové první řadu. Má duchovenstvo, jehož biskupové velikou učeností Otce vatikánského koncilu podivením naplňovali. Má památky, které se rovnají básni v kameně vyryté; otevřela lidstvu polovici naší země, a založila více osad, než ostatní národy dohromady. Španělsko bylo a jest po výtce katolickou zemí a zůstane jí navždy. Arcit pravíte, že církev zavinila úpadek velikosti a moci Španělska; to však jest historická nesrovnalost: vy, vaši přátelé a vaše politické modly nesou vinu, že v tomto okamžiku země mohútná a úrodná netěší se z rozkvětu občanské společností. — Haulleville uvádí delší citát z Balmesa a z Baumstarka, a končí o Španělsku statistickým přehledem. Roku 1723 obnášel počet obyvatelstva ve Španělích 7,625.000 duší. Počet ten zvýšil se r. 1857 na 14,957.837; roku 1860 na 15,151.677; r. 1868 na 16,732.052. — Roku 1850 obnášela cena špa-

Digitized by Google

nělského obchodu 1150 milionů reálů, r. 1860—2584 mil. a r. 1867—2937 milionů.

Haulleville obrací se nyní k *Italii*. Až k době renesance nebylo politické zřízení republikánských států na poloostrově apeninském pozadu za anglickým. Od té doby, která v Italii dříve začala než v jiných zemích, podlehlo osudnému vlivu doktrin, které se dnes nazývají liberální, a jichž předním zástupcem jest Machiavelli. Náboženské zvyky obmezily osudné výsledky tohoto systemu. Pakli že i sami papežové co světští knížata do jisté míry mu přáli, musíme tím více obdivovati božské zřízení církve, která vzdor tomu poklad božských zaslíbení neporušeně zachovala . . . Nejsem ctitelem vlád, které od doby renesance v Italii u vesla stály. Mým ideálem a mohu říci společným ideálem katolíků, není ani skvělá diktatura Mediceů, ani mírný liberalismus domu Lotarinského ve Florencii, aniž elegantní absolutismus neapolských Bourbonů. Ale když se vše uváží, nebyla Italie u porovnání se Švédskem, Pruskem ano i Anglií do francouzské revoluce hmotně tak nešťastná a ve světě duševním rozvinula vůkol sebe lesk, jejž nikdo popírati nemůže. Či nestály italské dvory, které již pěstováním umění a vědy vynikaly, mnohem výše než dvory v Stockholmu, Kodani, Postupimě ano i v Londýně? Dědictví sv. Petra, i v občanském ohledu římské církvi podřízené — pro Evropu totéž co území Washingtonské pro Spojené obce americké — světské vladařství papeže, nejstarší panovničí moc v Evropě bylo až ku příchodu francouzských „osvoboditelů“ na konci předešlého století vzorem samosprávy; protikatolická „civilisace“ vše to přeměnila. Od čtrnáctého století až do příchodu „civilisatorských“ revolučních vojsk byly Romagna a Bononie v Evropě oásy politického blaha. Arcit se tam na papeže nekydala hana; nebylo tam také svobody náboženské ve smyslu našich liberálů; však bylo ve Švéd-

Digitized by Google

sku, Prusku a Anglicku snad dovoleno posuzovati biskupskou církev, markrabí — vrchního biskupa aneb státní církev? Panovala v těchto třech zemích i nejmenší svoboda náboženská? To přece nebudete chtíttvrditi: jediná nepopíratelná svoboda záležela v tom, že se směla katolická církev nenáviděti a pronásledovati. V Prusku a Švédsku panovalo náboženské tyranství plné pokrytectví neb brutálnosti. Zákon o přísaze (testbill) v Anglicku zrušen před šestačtyřiceti lety. Teprv od několika let smí se v zemi Macaulayově a Gladstonově veřejně ukázati katolický kněz bez nebezpečí trestu.

Laveleye praví dále: „Vidíme-li, kterak protestanté atinského plemena nad germánské ale katolické kmeny vynikají, můžeme-li tvrditi, že v jedné a též zemi a v jednom a témž skupení stejném v jazyku a původu, protestanté rychleji a jistěji ku předu kráčejí než katolíci, pak jest to opravdu těžké, přednost jednoho před druhým *nepřipisovati náboženství*, jež vyznávají.“ Poukazuje na rozdíl mezi *Irskem* a *Skotskem*, jehož obyvatelstvo jest jednoho původu s Irčany, v Irsku samém na rozdíl mezi výhradně katolickou ale prachudou krajinou Connaught a protestantskou krajinou Ulster, která průmyslem slyne, a dovolává se svědectví anglického dějepisce Macaulaye.

Haulleville dokazuje delším citátem, že Macaulay ačkoliv protestantům nakloněn jest, ve všem oné parallele nenasvědčuje a praví dále: pan Laveleye neobral sobě právě příhodnou dobu, aby z ostrova svatých vedl důkaz ku prospěchu své protestantské věty. Bylby lépe učinil, kdyby několik měsíců před slavením stoletých narozenin O'Connell'ových, kdy se dalo očekávati množství brožur, které šeredné trýznění, jaké tento národ po tři sta let od protestantské civilisace utrpěl odkryjí, o Irsku byl pomlčel. Emancipace anglických katolíků pochází od r. 1829. O'Connel byl první katolík, jenž do dolní sněmovny

Digitized by Google

vstoupil, první katolický purkmistr Dublina. Tudorové, Stuartové, Cromvell a puritané, dům Oranienský i hannovránský, zkrátka všichni, kdož od Jindřicha VIII. v Anglicku vládli, závodili v tvrdé ukrutnosti, ne snad aby Irsko potlačili a jeho obyvatele umlčeli, nýbrž aby obyvatelstvo vyhladili. Nejvíce se v tomto díle protestantské civilisace vyznamenali Cromvell a jeho puritanští „andělé.“ Chci pouze přehledně následující „národohospodářské“ skutky připomenouti. Pannenská královna Alžběta skonfiskovala šestkrátstotisíc akrů půdy, Jakob I. skonfiskoval dva miliony akrů. Jeho vláda dala skrze své úřadníky Irsko katastrálně změřiti, a tu se ukázalo, že skoro celá země náležela koruně. Karel I. opakoval tyto katastrální operace, a Irčané vědí s jakým výsledkem. Voje svatých Cromvellových takovým spůsobem na zeleném Erinu řádily, že kletby jejich obětí podnes jsou v ústech Irčanů. Všickni katolíci, kteří seči ušli a později nalezeni byli, naložili se na lodi, a odvezli se do Ameriky neb stlačili se v Connaught'u. „Do Connaught'u neb do pekla“ bylo heslem těchto „zakladatelů“ protestantské civilisace. Za vlády Viléma z Oranie již jen desátý díl Irska nalezal se v rukou irských.

S konečným pádem Stuartů přestaly krvavé ukrutnosti; nastala úloha právníků a jejich pokrytectví provedlo takovou budovu nespravedlností, že protestantský dějepisec Gervinus nad tím výkřik nevole pronesl. Ve svých dějinách devatenáctého století nazývá anglické nakládání s Irskem systemem nepřirozeného potlačování, namířeného k tomu, aby lid uvržen byl v chudobu a barbarství. Chtěli buď katolickou církev neb katolické obyvatelstvo vyhladiti. As takto praví Gervinus. Roku 1663 a 1666 zakázán byl Irčanům vývoz dobytka, protože polní hospodářství opět vzkvétati počalo. Roku 1699 zakázán jim vývoz vlny, poněvadž s anglickým závoditi začal atd. Žádný

Digitized by Google

„papista“ nemohl zastávati veřejný úřad neb nabyti pozemků. Žádný papeženský mistr nesměl míti více než dva učně, z bázně že by irský průmysl mohl se povznésti. Fanatičtí obdivovatelé francouzského zákonníku od r. 1804 nechť uváží, že anglická vláda k docílení poručnictví Irčany zavázala, dědictví stejným dílem mezi děti rozděliti. Tento systém nepanuje ani v Anglicku ani ve Spojených obcích. Burke praví o něm, že mohl toliko menší lidi zničiti „aniž by měli prostředku, průmyslem neb intellegencí se povznésti, an se jim překáželo jakýkoliv majetek spravovati.“ Až do Jiřího III. nesměli katolíci zřizovati školy, rodiče Daniela O' Connella musili syna poslati do Lutichu a Douai-e, aby našli školu, kde by mohl vyučen a vychován býti budoucí osvoboditel jejich vlasti. Teprv za téže vlády Jiřího III. zrušen byl zákon, vedle něhož zakázáno bylo každému Irčanu míti koně, jenž by dražší byl pěti liber šterlingů. O celém tom zákonníku protestantského despotismu vyslovil se Burke, „že jest tak dobře nastrojen, aby národ byl potlačen a lidská přirozenost v něm byla k nestvůře znešvařena, že i nejprohnanější zákonodárské pokrytectví nikdy cos podobného nevymyslilo.“ To přece dostačuje k důkazu, že úsudek pana Laveleye-a naprosto jest nespravedlivý. Nejsem stokrát více oprávněn, vytýkati mu, že se dal náboženskou nenávistí ovládati, když dokáži, v jaké míře dějiny překrucuje, aby jich ku podpoře svých předsudků neb vášnivých výroků zneužil? Ano, vy pane chcete říci, že církev zavinila bídu Irska, a že Anglicko velikost a svou moc protestantismu děkuje! Já vám odpovídám, že velebíte vraha a tupíte oběť.

Co se týče Connaughtu a Ulster-u, praví Haulleville, že se věci také tím spůsobem nemají. Connaught, kterýž zrodil P. Mathew-a, jednoho z největších mužů tohoto století, nenachází se v tak bídném stavu, jak by rádi na-

Digitized by Google

mluvili; přihází se tam méně zločinů proti majetku než v Ulsteru, a od čtyřiceti let vykazuje země stálý pokrok. Pak jsme dokázali, že poměrně větší blahobyt Ulster-u jest jenom následek násilnictví opovržení hodného. Co by se řeklo o pašovi, jenž by Slovanům Turecku poddaným vytýkal, že jsou chudí, kdežto Turci v blahobytu žijí? Aneb co by se myslilo o soudci, jenž by oloupenému vytýkal bídu, do níž jej lupič uvrhl?

„Od té doby, co Skotové přijali reformované náboženství, předčí i nad samé Angličany“ píše pan de Laveleye. Tu dokazuje příliš mnoho; neboť pakli Angličané zůstali pozadu za Skoty, kterak by měla reformace býti příčinou tohoto pokroku, vyjma že pan de Laveleye se domnívá, že Angličané stále ještě jsou příliš katoličtí a že pokrok v tom poměru roste, v němž některý národ positivních základů křesťanství se vzdaluje! Také měl spisovatel zde prostě říci, které reformě vlastně skotský pokrok připisuje. Neboť vyjma snad Spojené obce americké, není na světě země, kde by sektářství národ v té míře rozkouskovalo, jako právě ve Skotsku. Zde pouze podotýkáme, že není náboženské střeštěnosti, která by za Tweedem nebyla nalezla přívrženců. Taková mravní anarchie přece nemůže býti ideálem pana Laveleye-a; neboť nadarmo sebe se táži, v jakém poměru by tato anarchie mohla býti k blahobytu ve Skotsku panujícímu? Blahobyt ten nedá se upříti . . . Vévoda Sutherlandský získá ročně na nevděčné půdě nemohu udati mnoho-li hektarů rozsáhlých úrodných pozemků. Může to docíliti pomocí jistin, jichž nazbyt má v pokladnici. Ne snad abych mu to vyčítal; však co as by řekl pan Laveleye, kdybych podivuhodné výsledky polního hospodářství, které se v ležení Béverlooském pomocí státní docilují, neb utěšené umělé louky, které hrabě Theux v Limbursku zřizuje, psal na účet církve katolické? Ostatně, je-li reformace příčinou nynějšího blahobytu ve

Digitized by Google

Skotsku, účinek ten dosti pozdě se objevuje; neboť nechal dvě stě let na sebe čekati.

Velmi zajímavé jest, jak tento blahobyt Skotska vlastně povstal. Haulleville odvolává se na jeden francouzský spis, jenž takto píše. Do bitvy u Cullodenu r. 1746 nemyslili náčelníci pohorských rodin na nic jiného, než jak by počet svých bojovníků rozmnožili, an vliv jejich neřídil se dle výšky jejich příjmů, nýbrž dle síly ozbrojených zástupů, které vypraviti mohli. Když v ohledu hospodářském a společenském poměry středověké všude již dávno byly přestaly, udržely se předce ještě v těchto odlehlých útulcích. Po vyhnání Stuartů vše se změnilo. Touto snahou náčelníků rodin obyvatelstvo částečně katolické — neboť část horalů zůstala staré víře věrna — v poměru k plodnosti půdy příliš zhustlo, a potomci těchtýž náčelníků pozvolna nahlíželi, že ze svých pohorských pozemků jen tehdy budou míti užitek, když *počet obyvatelstva jejich ztenčí*; od té doby plán ten také prováděli, z počátku obaleně, později zjevně a užilo se i násilí, aby obyvatelstvo zřidlo. Anglická vláda dohnala je obratně k těmto krokům, při nichž do začátku tohoto století vždy ještě šetřilo se ohledů. V našem století dělali si méně vrtochů; náčelník své poddané jednoduše vyhnal. Mnoho těchto nešťastníků vystěhovalo se do Kanady; jiní hledali útočiště v území jim vykázaném. Kde jejich chatrče stávaly, stavěly se veliké dvory pro chov bravů. R. 1808 lord Selkirk veřejně vykládal o této theorii odlidňování. Georges Granville, markýs ze Staffordu zasnoubil se r. 1785 s poslední dědičkou velikých mužů jihu, hraběnkou Sutherlandskou, a byl r. 1833 povýšen k hodnosti vévody Sutherlandského. Markýzce náleželo v hrabství Sutherlandském více než třikrát sto tisíc hektarů s patnácti tisíci horaly; její manžel vládl nesmírným jměním. K ruce měli velmi sběhlého muže, J. Locha, jenž se ve věci výborně

Digitized by Google

vyznal. Horalům dědičky bylo poručeno, aby své hory opustili, a se usadili na pozemcích markýzky na pobřeží mořském co rybáři, námořníci neb dělníci. Kdo se tomu nechtěl podrobiti, musil se vystěhovati do Ameriky. V desíti letech od r. 1810 do r. 1820 bylo tímto spůsobem 3000 rodin ze země vyhnáno. Pakli se vzpírali, pobořili agenti markýzky jejich obydlí a aby dříve byli hotovi, založil se na několika místech oheň. Následkem těchto velemoudrých kroků a pomocí hotových peněz markýze Stafforda pase se na horách Sutherlandských více než 130.000 ovcí; 412.000 liber vlny prodalo se do přádelen Yorkských, 30.000 skopů přišlo do jatek Northumberlandských a pan Loch stal se údem parlamentu.

Opouštěje Connaught ubírá se pan de Laveley do *Švýcarska*. Zaslepen svými předsudky tvrdí, že protestantské kantony Neufchatel, Waadt a Ženeva ačkoliv latinského plemena daleko předčí nad germánskými ale katolickými kantony Lucernem, Horním Wallisem a lesními kantony v oboru vyučování, literatury, krásných umění, průmyslu, obchodu, bohatství ano i čistoty. . . Dle svědectví jednoho anglického spisovatele, Dixona, tvrdí pan de Laveleye, že v kantonu Appenzellském rozdíl mezi katolíky a protestanty jest ještě značnější, a klade výslovně váhu na to, že obyvatelstvo vesměs jest německé. „Na jedné straně (ovšem protestantské) nalezá se vychování, činnost, průmysl, spojení se zevnějškem a co nutný následek bohatství; na druhé straně lenivost, nedbalost, nevědomost, chudoba. Každý pastýř žije pro sebe vzdálen svých sousedů, s nimiž se schází toliko při mši, zápasu neb v hospodě; junáci ti arcit umějí čísti a psáti; neboť jsou Švýcarové a stojí pod zákonem kantonu: ale knihy a časopisy jsou u nich neznámé věci, vyjma že tam zabloudí životopis některého svatého aneb jednotlivé prostonárodní listy s kousky ze starých babských povídaček místo obec-

Digitized by Google

Kanton Appenzellský neznám z vlastního názoru; ale tázal jsem se jednoho švýcarského přítele, co soudí o výrocích pana Dixona a ten mi píše doslovně: „Nemají ani smyslu. Ovšem jest řídké obyvatelstvo pastýřů, bydlících v horách téměř nepřístupných, drsnatější a méně bohaté než obyvatelé měst v rovině; ale s těmito hospodářskými poměry nemá náboženská otázka ani dost málo co činiti.“ Jinak se musím přiznati, že obraz pana Dixona se mi líbí: tito horalé, kteří ostatně po celém Švýcarsku jsou známí svým rozmarem, tělesnou i duševní silou a starodávnými národními hrami, musí činiti překrásný dojem, když ve svém malebném kroji sestupují do roviny, aby šli na mši neb ve středu „civilisovaných“ se vyráželi. Horalé, pastýři, jež všickni umějí čísti a psáti a předplácejí se na to, co s opovržením se nazývá „prostonárodní spisy,“ jenž životy svatých čtou místo „čilých povzbuzujících novell“ — tito horalé, přiznávám, se mi nemálo líbí.“

Podobným způsobem vyvrací Haulleville nařknutí a útoky proti katolickým národům činěné ohledně národního hospodářství, kolonisace, občanských svobod, vyučování a veřejné mravnosti. V oddílu VIII. dokazuje, že reformace nebyla příznivá rozvoji občanské svobody, a ku konci pronáší pevné přesvědčení, že nejbližší velké století bude katolické. Prof. Dr. *Rupert Smolík.*

Eusebia Sofronia Hieronyma, kněze Stridoňana, o ustavičném panenství blah. P. Marie proti Helvidiovi kniha jedna.

Přeložil a vyložil prof. dr. *Frant. Bauer.*

(Dokončení.)

Hl. II. Ježiš nazývá se „prvorozencem.“

11. Avšak že již dosti a nad potřebu odpověděli jsme na věty postavené: „Dříve nežli sešli se“ a „Ne-

Digitized by Google

poznal jí, až porodila syna," k třetí přistoupiti jest nám otázce, aby vedle pořádku jeho rozpravy postupoval i pořádek našich odpovědí. Tvrdí totiž, že Maria jiné ještě syny porodila a z toho co psáno jest (Luk. 2, 3. n.): „Šel pak Josef do města Davidova, aby se přiznal s Marií manželkou svou těhotnou. Stalo se pak, když tam byli, že naplnili se dnové, aby porodila; i porodila syna svého *prvorozeného*," z toho snaží se dokázati, že nemůže prvorozencem slouti, leč kdo má i bratry, tak jako jednorozencem se nazývá ten, kdo samojediný jest syn rodičů svých.

Hl. 12. Jeronymova odpověď.

12. My však vyměřujeme takto: Každý jednorozenec jest i prvorozencem, ne každý prvorozenec jest jednorozencem. Prvorozený jest netoliko ten, *po* kterém i jiní se narodili, nébrž ten, *před* kterým žádný se nenarodil. „Všecko," dí Hospodin (II. Mojž. 34, 19. IV. 18, 15.) k Aronovi*), „což otevírá život, ze všeho těla, které se obětuje Hospodinu, od člověka až k hovadům, tvé bude; jen prvorozené z lidí cenou ať vyplácejí a prvorozené ze zvířat nečistých." Vyměřilo tedy slovo Boží, co jest prvorozeno: „Všecko," dí, „co otevírá život." Sice jinak, není-li prvorozencem leč jenom ten, po kterém následují bratři, prvorozenci kněžím tak dlouho nepřináleží, pokud i jiní se nenarodí, aby snad bez porodu následujícího nebyl jednorozencem a ne prvorozencem. „Výplata jeho," dí (IV. Mojž. 18, 16. 17.) „bude po jednom měsíci cena pěti siklů. Sikl podle siklu svatyně jest dvacet obolů. Jenom prvorozené hovad a prvorozené ovcí a prvorozené koz nevyplatíš, protože svaty**)

*) Vlastně k Mojžíšovi a skrze něho k Aronovi.
**) T. j. Hospodinu zasvěceny.

Digitized by Google

jsou.“ Nutí mne slovo Boží, abych všecko (mužské), co otevírá život, je-li ze zvířat čistých, Bohu zasvětil, je-li z nečistých, vykoupil dada cenu knězi. Mohl bych arci odvětiti a říci: „Co mne svíráš lhůtou jednoho měsíce? Co nazýváš prvorozeným, po němž zda budou následovati bratři, nevím? Poshov, až se narodí druhý. Ničím nejsem povinen knězi, nenarodí-li se i ten, skrze kterého dříve zrozený stane se prvorozeným.“ Zda samy litery nebudou mluviti proti mně, usvědčujíce mne z nedomyslu, že prvorozencem sluje ten, který život otevírá a nikoli ten, který má také bratry? Konečně táži se, zdali Jan, který jak známo jednorozený jest, zdali také prvorozeným byl? Zdali i on podle zákona veskrz zákonu tomuto byl podroben? Nelze pochybovati. O Spasiteli písmo zajisté takto praví (Luk. 2, 23. 24.): „Když se naplnili dnové očišťování jejich*) podle zákona Mojžíšova, dovedli jej do Jerusaléma, aby obětovali ho Pánu, jakož psáno jest v zákoně Páně (H. Mojž. 34, 19.): ‚Všecko z pohlaví samcového, co otevírá život, svatým Pánu slouti bude‘, a aby dali oběť podle toho, jak povědíno jest v zákoně Páně, dvé hrdliček aneb dvé holoubátek.“ Když předpis ten toliko prvorozenců se týká, prvorozence však činí následující: neměl vázati se zákonem o prvorozenci, kdo o následujících nevěděl; že však víže se zákonem o prvorozenci i ten, po němž bratři jiní nenásledují, z toho jde, že prvorozeným nazývá se ten, který život otevírá a *před* kterým žádného

*) „Purgationis *eorum*;“ tak má *zde* Jeronym souhlasně s nejstaršími rukopisy řeckými; Vulgata má: „ejus.“ Plurálem někteří rozumějí matku a dítě, ježto prý i dítě přirozeným způsobem zrozené nečistoty matky z porodu pocházející nějakou měrou se přiúčastnilo, ač zákon Mojžíšův o tom nic neklade; jiní plurál ten vykládají o Marii a Josefu, jemuž prý jakožto otci zákonnému náleželo postaviti Hospodinu prvorozence Ježíše, rovněž jako Marii náleželo přinesti oběť očistnou, a oba ty úkony obstihují prý se slovem „purgatio.“

Digitized by Google

nikoli ten, *po* kterém bratr později narozený následuje. Mojžíš píše v Exodu (12, 29.): „Stalo se pak okolo půl noci a Hospodin pobil všecko v zemi Egyptské od prvorozeného Faraonova, kterýž seděl na trůnu jeho, až do prvorozeného jaté, kteráž jest podle jámy*), a všecko prvorozené hovad.“ Odpověz mi: Jenž tenkráte od záhubce byli zahubeni, zdaž byli prvorozenci či také jednorozenci? Slují-li prvorozenými toliko ti, kteří mají bratry, tedy nebyli zahubeni jednorozenci; byli-li však i jednorozenci usmrceni, stalo se proti domnění tvému, že mezi prvorozenci i jednorozenci zemřeli. Tudyž buď zbavíš trestu jednorozence a staneš se směšným, aneb přiznáš-li, že byli pobiti, my toho bezděčně obdržíme, že i jednorození prvorozenými se nazývají.

Hl. 13. Důvod čtvrtý: Ježíš měl bratry.

13. Poslední položka zněla (ač totéž prvorozencem dovoditi chtěl): „V evangeliích připomínají se bratři Páně, ku př. na tom místě (Mat. 12, 47.): ‚Aj matka jeho i *bratří* jeho stáli venku, hledajíce mluviti s ním‘; a na jiném (Jan 2, 12.): ‚Potom sestoupil do Kafarnauma, on i matka jeho i *bratří* jeho‘; a na tom (Jan 7, 3. n.): ‚I řekli k němu *bratří* jeho: Odejdi odsud a jdi do Judska, ať i učeníci tvoji vidí skutky tvé, kteréž činíš. Nikdo zajisté ve skrytě něco čině nehledá sám na jevě býti. Tyto-li věci činíš, zjev sebe světu‘; a Jan o tom dokládá: ‚Nebo ani jeho *bratří* tehdy nevěřili v Něho‘. Rovněž Marek a Matouš (Mat. 13, 54. 55. Mar. 6, 2. 3.): ‚I učil je ve sbornici jejich ve vlasti své, tak že se divili a pravili: Odkud má tento všecku moudrost tu a moci? Není-liž to tesařův syn? Zdaliž matka jeho neslove Maria a *bratří* jeho *Jakob* a *Josef* a *Šimon* a *Judas*?‘ I Lukáš ve Skut-

*) „Ad lacum;“ jámy, t. j. vyschlé cisterny nejednou za žalář sloužily; srovn. Jerem. 38, 6.

Digitized by Google

cích apoštolských takto vypravuje (1, 14.): ‚Ti všickni trvali jednomyslně na modlitbě s ženami a s Marií, matkou Ježíšovou a *bratry* jeho'. Taktéž apoštol Pavel podobnými slovy o pravdivosti zprávy té se pronáší (Gal. 1, 19.): ‚Vstoupil jsem*) pak podle zjevení**) a žádného neviděl jsem z apoštolů než Petra a *Jakuba, bratra Páně*'; a opět na jiném místě (I. Kor. 9, 4. 5.): ‚Zdaliž nemáme moci jísti a píti? Zdaliž nemáme moci manželky***) s sebou voditi, jakož i ostatní apoštolé a *bratři Páně* a Kefáš?'" I aby snad někdo neodmítnul svědectví Židů, kteří i jména bratrů jeho oznámili, tvrdě, že v příčině bratří podobně pobloudili jako soudíce o jeho otci, důmyslně předkem pověděl, že tatáž jména evangelisté na jiném místě kladou, a že titíž jsou i bratři Páně i synové Marie: „Matouš vece (27, 25. 26.): ‚Byly pak tam (bez pochyby před křížem Páně) i ženy mnohé z daleka se dívajíce, kteréž byly přišly za Ježíšem z Galileje posluhujíce jemu; mezi nimiž byly Maria Magdalena a *Maria, matka Jakobova a Josefova*, a matka synů Zebedeových.' Taktéž Marek (15, 40.): ‚Byly pak tu i ženy z daleka se dívajíce, mezi nimiž byly Maria Magdalena a *Maria, máti Jakoba Menšího a Josefova*, a Saloma'; a tamtéž něco později (15, 41.): ‚I jiné mnohé, které spolu s ním byly vstoupily do Jerusaléma'. Tolikéž i Lukáš (24, 10.): ‚Byly pak to Maria Magdaléna a Johanna a *Maria Jakobova* a ostatní s nimi.'"

*) Totiž po obrácení svém a tříletém pobytu v Arabii.

**) Slova „podle zjevení" nedopatřením vzata jsou z Gal. 2, 2. a platí o jiné cestě do Jerusaléma, 14 let později nastoupené.

***) „Uxores;" Comment. in Matth. 27, 55. 56.: „sorores mulieres"; Vulg.: „mulierem sororem;" přesný text řecký ἀδελφὴν γυναῖκα, sestru (t. j. křesťanku) ženu čili křesťanskou ženu, kdež pak γυνή jako naše „žena" a latinské „mulier" o ženské vůbec slyšáno býti může, aniž nutně na manželky apoštolů mysliti třeba.

Digitized by Google

Hl. 14. a 15. Odpověď Jéronymova: a) ze stránky záporné.

14. Ta místa proto znovu jsme položili, aby utrhavě nerozkřičoval, že co jemu slouží, vypustili jsme a jeho mínění že nebylo vyvráceno doklady písem, nýbrž klamnou rozprávkou. „Ejhle," vece, „*Jakob a Josef, synové Mariini*," titíž, jež Židé bratry [Ježíšovými] nazvali! Ejhle, *Maria, Jakoba Menšího a Josetova* *) *máti*! Menšího pak Jakoba pro rozeznání od Většího, jenž byl synem Zebedeovým, jak i na jiném místě Marek klade (15, 47. 16, 1. 2.): ‚Maria pak Magdalena a *Maria Jakobova a Josetova* dívaly se, kde byl položen, a když pominula sobota, nakoupily vonných věcí a přišly k hrobu.'" A zajisté praví: „Jakou by to bylo ničemností a neuctivostí takto smýšleti o Marii, abychom řekli, any jiné ženy o pohřeb Ježíšův pečovaly, matka jeho že nebyla přítomna, aneb abychom smyslili, že to byla jiná jakási Maria, zvláště ano evangelium Janovo svědčí, že tam byla přítomna, když ji Pán již ovdovělou Janovi s kříže za matku poroučel. Či snad evangelisté mýlí se a klamou nazývajíce Marii matkou těch, ježto Židé bratry Ježíšovými býti praví?"

15. O té slepé vášně a té mysli na vlastní záhubu ztřeštěné! Pravíš, že u kříže Páně matka jeho byla přítomna; pravíš, že Janovi učedlníku pro vdovství a opuštěnosť byla poručena, jakoby podle tebe neměla čtyři syny a dcer bez počtu a z jich společnosti netěšila se. Nazýváš ji také vdovou, což písmo nepraví**). A ježto všechna místa z evangelistů předkládáš, jediného Jana

*) Josef, Joset, Joses tatáž jest osoba.

**) Což však jest k pravdě velmi podobno, ježto písmo po známé pouti do Jerusaléma o Josefovi naskrze mlčí a Epifanius (haer. LXXVIII.) tvrdí, že sv. Josef v 12. roce Ježíšově zemřel, ač zpráva tato patrně na onom mlčení evangelistů se zakládá.

Digitized by Google

slova se ti nelíbí. Pravíš mimochodem, že byla u kříže Páně přítomna, aby se nezdálo, že úmyslně jsi ji pominul; a předse zamlčuješ ženy, které byly s ní. Odpustil bych nevědomci, kdybych neznamenal, že úmyslně zamlčuje. Slyš tedy, Jan co praví (19, 25.): „Stály pak podle kříže Ježíšova matka jeho a sestra matky jeho, Maria Kleofášova a Maria Magdalena.“ Nikdo nepochybuje, že dvěma apoštolům bylo jmeno Jakob, Jakobu Zebedeovci a Jakobu Alfeovci. Pokládáš toho mi neznámého Jakoba Menšího, jejž písmo synem Mariiným, ač nikoli synem mateře Páně připomíná, za apoštola čili nic? Je-li apoštolem, synem bude Alfeovým a bude věřiti v Ježíše a nebude z těch bratří, o nichž psáno jest (Jan 7, 5.): „Nebo tehdy ani bratři jeho nevěřili v něho.“ Není-li apoštolem, nébrž třetím neznámým Jakobem, kterak může za bratra Páně považován býti? a kterak bude třetí pro odlišení od Většího nazývati se Menším? ježto slova „Větší“ a „Menší“ ne mezi třemi, nébrž obyčejně mezi dvěma rozdílnost naznačují, a ježto bratr Páně apoštolem jest podle Pavla řkoucího (Gal. 1, 18. 19.): „Potom po třech letech přišel jsem do Jerusaléma, abych uzřel Petra a pobyl jsem u něho patnácte dní. Jiného pak z apoštolů neviděl jsem žádného, leč *Jakoba, bratra Páně*;“ a v témž listě (2, 9.): „A když poznali milost, kteráž mi dána jest, Petr a *Jakob* a Jan, kteříž se zdáli býti sloupové.“ Abys však tohoto neměl za Jakoba Zebedeovce, čti Skutky apoštolské (12, 1. 2.). Již od Heroda byl usmrcen*). Nezbývá leč vyvoditi, že ta Maria, jenž se jmenuje matkou Jakoba Menšího, ženou byla Alfeovou a sestrou Marie, mateře Páně, a že Jan evangelista ji nazývá Kleofášovou buď po otci, buď pro příbuzenství rodiny, buď pro

*) R. 42. Viz Čps. kat. duch. r. 1874. str. 451. n.

Digitized by Google

jakoukoliv jinou příčinu jí jméno toto přikládaje*). Jestliže však proto jinou a jinou tobě býti se vidí, že na jiném místě se praví: „Maria, matka Jakoba Menšího“ a zde „Maria Kleofášova,“ rozuměj, že písmo téhož člověka rozličnými jmény nazývává. *Raguel*, tesť Mojžíšův, i *Jethro* sluje (II. Mojž. 2, 18. 3, 1. 4, 18.)**); *Gedeon*, aniž jakých příčin předesláno, proč by jméno jeho bylo změněno, z nenadání *Hieroboal* nazývá se (Kn. Soudců 6, 11. n. 32.)***). *Oziáš* král Judský zase *Azariášem* se jmenuje (IV. Král. 15, 1. 30. 32. 34. II. Paral, 26, 1—25)†). Hora *Thabor Itabyrium* se nazývá (Hos. 5, 1. podle LXX)††).

---

*) Nyní se má téměř všeobecně za to, že Alfeus a Kleofáš touž osobu značí a že jména ta rozličnou vokalizací a rozličným zakončením téhož jména חַלְפִּי povstala

**) Rovněž tak o těchto dvou jménech soudil již Josefus Flavius ve svých Starožitnostech (II. 11, 2. 13, 1.); možná také, že Raguel či Reguel pro nějakou mezi soukmenovci důstojnosť nazýván jest יִתְרוֹ od יֶתֶר přednosť, výbornosť. Avšak Targum Jonathanův, Abenesra a po nich nejeden vykladač mají za to, že Raguel byl vlastně otcem Jethrovým a tudyž dědem Sefory (Zippory), manželky Mojžíšovy; ale že hlavou byl rodiny, nazýván prý vůbec otcem, Sefora jeho dcerou a Mojžíš jeho zetěm, ač Mojžíš vlastně Jethra za testě měl.

***) Že by nebyla předeslána příčina změnění jména Gedeonova, v tom sv. Jeronym na omylu jest, poněvadž na d. m. dosti obšírně se vypravuje, jak Gedeon z rozkazu Hospodinova oltář Baalův zbořil a háj okolo něho posekal, načež pak v. 32. následuje: „Od toho dne nazván jest Gedeon Jerobalem, protože řekl Joas [Gedeonův otec]: ‚Nechť se pomstí Bal nad tím, kterýž podkopal oltář jeho.‘“ A יְרֻבַּעַל staženo z יָרַב (od kmene רוּב) a בַּעַל, což se vykládá: Bojuj Baal sám pro sebe, t. proti němu.

†) עֻזִּיָּה moc Jehova od עֹז moc síla, a עֲזַרְיָה Jehova zpomocník od עֶזְרָה pomoc.

††) Rovněž tak u Josefa Flavia v Starož. V. 5, 3. a Válce žid. IV. 1, 1.

Digitized by Google

A *Hermon* zovou Feničané *Sanior* a Amorrej ho nazývá *Sanir* (V. Mojž. 3, 9.*) Totéž přáslo země trojím jménem se značí *Nageb*, *Themam*, *Darom*; čti Ezechiela (25, 13.)**). *Petr* i *Šimónem* i *Kefou* se nazývá (Jan 1, 42. a j.). *Judas* Horlivec (Luk. 6, 15. Sk. apošt. 1, 13.) v jiném evangelii (Mat. 10, 3. Mar. 3, 18.) slove Judou *Thaddaeem*; a mnoho jiných věcí k příkladům těmto náležejících může si čtenář sám nasbírati z písem všech.

Hl. 16 a 17. b) ze stránky kladné.

16. Oč nyní hodláme pokusiti se, jest ukázati, kterak *bratřími Páně* nazývati se mohou *synové tety jeho Marie*, kteří dříve nevěřivše později uvěřili, ač přihoditi se mohlo, že jeden ihned uvěřil, ostatní pak drahně času v nevěře potrvali; a že touto tetou byla matka Jakoba a Josefa, t. j. *Maria Kleofášova*, *manželka Alfeova*; a že tato se nazývala Marií [matkou] Jakoba Menšího. Nebo kdyby tato Maria byla matkou Páně, byl by ji [evangelista]**), jakož na všech místech činí, spíše matkou *tohoto* nazval a *nazývaje* ji matkou jedněch nechtěl, aby *rozumělo se*, že matkou jiného jest. Než v příčině té nehodlám táhati

---

*) Dle pův. t. nazývali Sidoňané horu tu שִׂרְיֹן a Amorreji שְׂנִיר. Dle I. Paral. 5, 23. a Písně Šalom. 4, 7. předse nějaký rozdíl různými těmi jmény se značil, snad že Senirem slul nejvyšší vrch Hermonu sněhem pokrytý.

**) נֶגֶב, תֵּימָן a דָּרוֹם znamenají jih, krajinu jižní; taktéž i ve své kn. de situ et nominibus locorum hebr. píše Jeronym pod čl. Negeb: „Sciendum autem, quod eadem plaga apud Hebraeos tribus vocabulis appellatur Nageb, Theman, Darom, quod nos possumus Austrum, Aphricum et Meridiem sive Eurum interpretari."

***) Tušim Marek.

Digitized by Google

se; nechať jinou byla Maria Kleofášova, jinou Maria Jakobova a Josetova, jen když věcí jistou jest, že Maria Jakobova a Josetova není jednou a touž osobou s mateří Páně. „A pro jakou příčinu," tážeš se, „nazváni jsou bratry Páně, když bratry nebyli?" Nyní poučím tě že „*bratři*" v písmech svatých se kladou *významem čtverým*: podle *rodu*, podle *národu*, podle *příbuzenství*, podle *náklonnosti*. Podle *rodu* slují bratry: Esau a Jakob, dvanácte patriarchův, Ondřej a Petr, Jakob a Jan. Podle *národu* Židé všichni vespolek bratry se zovou, ku příkl. v Deuteronomii (15, 12.): „Když bys pak koupil *bratra* svého, a on jest *Žid* aneb ona jest *Židovka*, sloužiti bude tobě šest let, a sedmého léta propustíš jej svobodného od sebe;" a tamtéž (17, 15.): „Zajisté ustanovíš nad sebou knížetem, kohož by vyvolil Hospodin Bůh tvůj, kterýž by byl z *bratří* tvých; nebo nebudeš moci ustanoviti nad sebou člověka z *jiného národu*, poněvadž *není bratrem* tvým;" a opět (22, 1. 2.): „Uvidíš-li dobytče *bratra* svého aneb ovci, any bloudí po cestě, nezanedbáš je, ale obrátě přivedeš je *bratru* svému. Není-li ti blízek *bratr* tvůj a neznal-li bys jej: zajmeš je v domě svém a budou s tebou, dokudž by nehledal je *bratr* tvůj; i navrátíš mu." A apoštol Pavel dí (Řím. 9, 3. 4.): „Žádal jsem já odloučen býti od Krista za *bratry* své, příbuzné podle těla, kteříž to jsou *Israelité*." Dále podle *příbuzenství* bratry se jmenují, kdož jsou z jedné rodiny po otci, to jest z tétéž πατριᾶς, což latiníci paternitas překládají, když z jednoho kořene veliký počet potomků se rozvádí; jako v Genesi (13, 8.) „Řekl pak *Abraham* k *Lotovi*: ‚Nebudiž svár mezi mnou a tebou, mezi pastýři mými a pastýři tvými, poněvadž mužové *bratři* my jsme;'" a tamtéž (13, 11.): „I zvolil sobě *Lot* krajinu Jordánskou a vzvednul se Lot k východu; i rozešli se jedenkaždý od *bratra* svého." A Lot zajisté není bratr Abrahamův, nébrž syn bratra jeho

Digitized by Google

Arama. Thara totiž zplodil Abrahama a Náchora a Arama, a Aram zplodil Lota (t. 11, 27.). A opět (12, 4. 5.): „Abraham pak byl v sedmdesáti pěti letech, když vycházel z Charanu. A vzal Abraham Saru manželku svou a Lota syna bratra svého.“ Ještě-li pochybuješ, že bratrem bratrův syn se nazývá, poslyš příklad (t, 14, 14. n.): „Když pak uslyšel *Abraham*, že jat odveden byl *Lot bratr jeho*, sčetl služebníků svých domácích tři sta a osmdesáte.“ A když byl [Mojžíš] vylíčil vraždění za nočního outoku, přidal: „A přivedl zpět všecken majetek*) Sodomanů, i *Lota bratra svého* zpět povolal.“ To by mělo postačiti na utvrzení toho, co jsme pověděli. Avšak abys z něčeho se nevytáčel a jako hladká zmije nevymknul, pouty dokladů ztuha tě třeba sevříti, abys žalostivě sípaje neřekl, že spíše zavitým dovoděním jsi byl překonán, nežli pravdou písem. Jakob, syn Isákův a Rebekčin, když boje se oukladů bratrových do Mesopotamie odešel, přistoupiv odvalil kámen od ústí studnice a napojil ovce Labanovy, bratra matky své; i políbil Jakob Racheli a křiče hlasitě plakal a oznámil Racheli, že jest *bratr otce jejího* a že jest *syn Rebekčin* (I. Mojž. 29, 10. n.). Ejhle i zde dle téhož pravidla jak svrchu bratrem nazývá se sestřin syn. A opět (t. 29, 15. dle LXX) „Řekl pak *Laban* k *Jakobovi*: ‚Že bratr můj jsi, nebudeš mi sloužiti darmo; pověz mi, jaká má býti mzda tvá?‘“ A když pak naplniv let dvacet bez vědomí ještě s ženami a dítkami do vlasti se vracel, dostihl jej Laban na hoře Galaad, a když byl modly Rachelí skrývané v zavazadlech hledal a nenalezl, odpověděv Jakob řekl k Labanovi (t. 31, 36. 37.): „Jaká jest vina má a jaký hřích můj, že stíhal jsi mne? a proč přehledal jsi veškeren nábytek můj? co jsi nalezl ze všech věcí svých?

*) „Omnem equitatum“ podle LXX: *πᾶσαν τὴν ἵππον*; t. hebr. má רְכֻשׁ majetek, což LXX čtli רֶכֶשׁ kůň, mezek,

Digitized by Google

Polož to zde před očima *bratrů tvých* a *bratrů mých*, a nechť soudí mezi námi dvěma.“ Pověz, kteří to byli bratři Jakobovi a Labanovi, co tenkráte byli přítomni? Esau, bratr Jakobův, zajisté nebyl přítomen, a Laban, syn Bathuelův, kromě sestry Rebekky bratrů neměl.

17. Bez počtu jest podobných příkladů v písmech svatých. Abych však nebyl obšírný, chci se vrátiti k poslednímu členu rozdílu učiněného, to jest, že i dle *náklonnosti* o bratřích řeč jest, a to smyslem dvojím, duchovním a obecným. *Duchovním*, poněvadž křesťané všichni bratry se zoveme, ku příkl. na tom místě (Žalm 132, 1.): „Hle jak dobré [jest to] a jak utěšené, když přebývají *bratři* v jednotě*). A v jiném žalmu (21, 23.)**) *Spasitel* dí; „Vypravovati budu jméno tvé *bratřím svým*;“ a na jiném místě (Jan 20,17.)***): „Jdi, pověz *bratrům mým*.“ Smyslem *obecným*, protože všichni z jednoho otce zrození rovným mezi sebou bratrstvím spojeni jsme. „Rcete,“ dí (Jes. 66, 5. dle LXX), „těm, kteříž nenávidí vás: *Bratři* naši jste;“ a apoštol ke Korinťanům (I. 5, 11.): „Jestliže ten, kterýž se jmenuje *bratrem*, jest smilník, neb lakomec, neb modlář, neb zlolajce, neb opilec, neb loupežník, — s takovým ani nejezte“†). A co ještě jest jiných příkladů k těm podobných. Nyní se táži: Kterým způsobem podle tvého rozumu nazývají se v evangeliích bratři Páně?

---

*) Což arcit na křesťany jen obráceno jest.

**) Mesiášském.

***) K Marí Magdaleně.

†) Tento však doklad sem se nehodí, ježto apoštol na d. m. zřejmě mluví o *bratru křesťanu*, neboť předeslav (od v. 9.): „Psal jsem vám v listu: ‚Nesměšujte se se smilníky,‘“ dí: „*ne* však se smilníky *tohoto světa*, neb s lakomci, nebo s loupežníky aneb s modláři, sice byste musili z tohoto světa vyjíti. Ale nyní jsem vám psal, abyste se nesměšovali, jestliže ten, kterýž se jmenuje bratr, jest smilník atd.“

Digitized by Google

Podle *rodu*? Avšak písmo je tak nenazývá, ani Mariinými syny je nezvouc ani Josefovými. Podle *národu*? Ale zpozdilostí by bylo, aby někteří z Židů nazýváni byli bratry, ježto všickni Židé, co tam byli, mohli taktéž nazváni býti bratry. Či dle *náklonnosti* přirozeně lidské a duchovní? Avšak tím-li smyslem, kdož více byli bratry nežli apoštolé, kteréž učil uvnitř, kteréž matkami nazval a bratry (Mat. 12, 49. 50.)? Aneb jestliže všichni jakožto lidé bratry se nazývají, nerozumem bylo zvěstovati jako cosi obzvláštního (Mat 12, 47.): „Aj bratři tvoji hledající tebe," ježto vůbec všichni lidé tim právem jsou bratři. Nepozůstává tedy, leč abys podle hořejšího výkladu porozuměl, že *bratry nazváni jsou podle příbuzenství*, nikoli dle náklonnosti, aniž dle přednosti národní, aniž podle rodu přirozeného, rovně tak jako Lot nazván jest bratrem Abrahamovým, jako Jakob Labanovým, jak i dcerám Salfaadovým dědictví se dostává s jejich bratry (IV. Mojž. 26, 33. 27, 1. n.)*), jak i sám Abraham Sáru, manželku svou, za sestru měl. Neboť dí (I. Mojž. 20, 12.): „V pravdě sestra má jest z otce, ale ne z matky," to jest: bratrova jest dcera, a ne sestřina**). Sice jinak kterak možná jest, aby Abraham mužem jsa spravedlivým, dceru otce svého po-

*) T. j. s příbuznými, poněvadž bratrů neměly, což po tomto případu zákonem se stalo, ale s tou podmínkou, aby dcery dědičky toliko za muže svého pokolení se vdávaly; srovn. IV. Mojž. 36, 6.

**) Tak slova ta Abrahamova vykládá sv. Jeronym i ve své kn. „Liber quaestionum hebr. in Genesin" a maje Sáru za dceru Aronovu a stotožňuje ji s téhož dcerou Jeschou čili Jischou píše: „Aran, syn Thareův, bratr Abrahamův a Nachorův, dvě dcery zplodil, Melchu a *Sarai příjmím Jesku*, dvoujmennou. Z těch Melchu za ženu pojal Nachor a Sarai Abraham." Než z písma sv. výkladu tomu jiné opory se nedostává, leč kterou mu zde sv. Jeronym sám přičiňuje, prvotné počestnosti a pozdějšího zákonodárství se dovolávaje.

Digitized by Google

jal za manželku, ano písmo za prvních lidí pro počestnost uší tu věc ani nepřipomíná, chtějíc aby raději mlčky se srozumívala, než veřejně propověděna byla, a ježto Bůh zákonem později stanoví a hrozí (III. Mojž. 20, 17.): „Kdo by pojal sestru svou z otce svého aneb z matky své a spatřil hanbu její a ona uzřela hanbu jeho: hanebník jest a vyhubeni budou před syny rodu svého. Hanbu sestry své odkryl, nepravost svou*) vezme."

III. 18. Pokárání Helvidia.

18. Nevědomče nevědomý, tyto věci jsi nečetl a spustiv se širého moře písem na křivdu panny zběsilost svou jsi obrátil za příkladem toho, jenž, jak pověst vypravuje, obecně neznám jsa a nic dobrého činu vymysliti nemoha Dianin chrám podpálil křiče, on že zápal podhodil; a když předníci Efešští vyzvídali, pro jakou příčinu to učiniti se odhodlal, odpověděl prý: „Abych nemoha po dobrém, po zlém známým se stal všem." Tak totiž vypravují řecké dějiny. Ty však chrám těla Páně jsi podpálil, ty svatyni Ducha svatého jsi poskvrnil, nebo chceš tomu, čtverospřež bratří a sester že pošla z ní. Konečně hlasem s Židy spojeným pravíš (Mat. 13, 55.): „Zdaliž tento není syn tesařův? Zdaliž matka jeho neslove Maria, a bratři jeho Jakob a Joses a Šimon a Judas a sestry jeho zdaliž nejsou všecky u nás?" „Všecky" nepraví se leč o množství. Kdo tě, prosím, před tímto rouháním znal? kdo za dvouas cenil? Došel jsi, čeho si žádal, proslynul jsi nepravostí. Já sám, jenž proti tobě píši, ač v témž městě s tebou se zdržuji, nevím, jsi-li, jak říkají**) bílý aneb černý. Pomíjím poklesků mluvnických, jimiž se celá tvá kniha hemží. Mlčím o směšném začátku: „O

*) Trest za ni.

**) Cicero ad Philipp. 2. — Quintilianus XI. 2.

Digitized by Google

těch časů! o těch mravů!“ Nehledám výmluvnosti, kteréž ty, sám ji nemaje, u bratra Krateria*) jsi postrádal; nežádám, já řku, lesku řeči, duše hledám čistotu. Neboť u křesťanů chybnomluvem jest velikým a úhonou, vypravovati aneb činiti mrzkosť nějakou. — Přicházím ke konci a rohatou tě svírám otázkou a tak s tebou jednati hodlám, jako bych výše nic nebyl rozprávěl, že bratři Páně rovněž tím způsobem nazváni byli, kterým Josef nazván jest otcem. „Já,“ praví písmo (Luk. 2, 48.), „a *otec tvůj* s bolestí hledali jsme tebe.“ Máti toto praví, ne Židé. A sám evangelista (Luk. 2, 33.) vypravuje: „A byli *otec* jeho a matka v podivení nad tím, co praveno bylo o něm,“ a slova k těm podobná, která jsme již vypočetli, kdež rodiči se jmenují. A bys snad o různosti přepisů se nehašteřil, jelikož velmi zpozdile se domýšlíš, že řecké rukopisy porušeny jsou: k Janovu evangeliu přistoupám, ve kterém co nejouplněji psáno jest (1, 45.): „Nalezl Filip Nathanaele a dí jemu: ‚O kterémž psal Mojžíš v zákoně a proroci, nalezli jsme *Ježíše syna Josefova* z Nazaretu.‘“ Zajisté to v rukopise tvém se nachází. Odpověz mi, jakým během jest Ježíš synem Josefovým, ano pravdou, že z Ducha sv. počat jest? Zdaliž v pravdě Josef otcem byl? Ač zpozdilý jsi, to tvrditi neosmělíš se. Či pokládán byl za otce? Týmže tedy způsobem suď o bratřích, kterým soudíš o otci.

Hl. 19. Důvod pátý z Tertulliana a Viktorina Ptujského s odpovědí Jeronymovou.

19. Že však již z bradel a míst drsnatých řeč vyplula, rozepněmež plachty a vrazmež na jeho závírky, kdež maje o sobě domněnku veliké učenosti svědectví

*) O bratru Krateriu vykladatelé nic podstatného nepoznamenali.

Digitized by Google

Tertullianova se dovolává a Viktorina, biskupa Ptujského, slova předkládá*). Co do Tertulliana nic jiného nedím, než že nebyl mužem církve. O Viktorinu však totéž tvrdím, co i o evangelistech, že řekl: Bratři Páně, nikoli: Synové Marie, bratři však na týž smysl, jakýž jsme svrchu vyložili, podle příbuznosti, ne podle přirozenosti. Než tretkami se zabýváme a spustivše se zřídla pravdy, stružky domněnek sledujeme. Či nemohu proti tobě hnouti celou řadou starých spisovatelů, Ignatiem, Polykarpem, Irenaeem**), Justinem Mučedlníkem***) a mnoha jinými muži apoštolskými a výmluvnými, jenž proti Hebionu†) a Theo-

*) Poněvadž spis Helvidiův na nás se nedochoval, nelze vytknouti místa z Tertulliana a Viktorina, ke kterým se táhnul, ač mohl-li vůbec právem jich se dokládati; ve spisech alespoň Tertullianových nic případného se nenalézá, a měl-li Helvidius na zřeteli De virginibus velandis hl. 6. a De carne Christi hl. 23., slovům Tertullianovým nerozuměl. Pročež Tertullian jen snad pro toto nespolehlivé svědectví Helvidiovo mezi popůrce panenství rodičky Boží *po* porodu se počítá — i v Čpse kat. duch. r. 1860. str. 499. — Ze spisů Viktorina Ptujského (Ptuj římské Petovium, Petabium a jinak 3 míle k jihovýchodu od Mariboru), podle katalogu sv. Jeronyma de viris illustribus hl. 74. dosti četných, jen několik zlomků zachovalo se a i o těch, zda pravi jsou, kritikové se rozcházejí. Ostatně Viktorina toho rozeznávati dlužno od Viktorina, biskupa Piktonů v Gallii, v nynějším Poitiers-u, Pictavium kdys nazývaném.

**) Obzvláště adv. haer. III. 22, 4.

***) Apol. I. 33.; dial. c. Tryph. 43. 66—68.

†) Maje *Ebion* či snad vlastně *Ebionité* (viz Desoldy Irenaea adv. haer. I. 26, 2. pozn.) Ježíše Krista za pouhého člověka a syna Josefova z Marie (Iren. adv. haer. III. 21, 1. V. 1, 3. Orig. hom. 17. in Luc.), nemohli zajisté ani o bratřích Páně jinak smýšleti.

Digitized by Google

dotu Byzantskému*) a Valentinovi**) rovněž tak smýšlejícím knihy moudrosti plné sepsali? Kdy bys je někdy byl četl, moudřejším bys byl. Avšak domnívám se, že lépe bude, když stručně na jednotlivé námitky odpovím, než abych déle se zdržuje rozpravu šířil.

Hl. 20. Důvod šestý: Panny nejsou lepší manželův.

20. Na ten nyní odstavec outok činím, kde ty panenství a manželství vespolek porovnávaje rozpravným jsi býti volil. Majíce tebe na mysli smáli jsme se pořekadlu: „Velblouda viděli jsme, an tančil.“ Ty pravíš: „Což lepší jsou panny nad Abrahama, Isáka a Jakoba, kteří byli ženati? Což netvoří ruce Boží denně dítky v útrobách mateřských, abychom slušně nemohli nezardíti se, že Maria po porodu muže poznala.“ Zdá-li se jim toto býti břidkostí, nepozůstává, než aby také nevěřili, že Bůh z lůna panny se narodil; neboť větší jest břidkostí, když Bůh podle nich stydkým lůnem panny se zrodil, než když by panna po porodu muže poznala? Přidej si, libo-li, ještě jiná pohanění přirozená, život po devět měsíců těhotnící, ouzkosti, porod, krvotok, pleny; vylič se i samo nemluvně obyčejným obalem mázdrovým zavinuté; připoj i tvrdé jesle, kvílení dítěte, obřízku osmého dne, dobu

*) O *Theodotu* tomto, příjmím Koželuhu, vypravuje se (Euseb. hist. eccl. V. 32, 6. Philosophum. X. 22. Epiphan. haer. LIV. LV. Theodoret. haeret. fab. II. 5.), že jat byv pro jméno Kristovo Krista toliko člověkem, ač z Ducha sv. *divem* počatým, býti vyznal a Bohem býti zapřel; odtud snad domnívá se sv. Jeronym, že ani o bratřích Páně právě souditi nemohl.

**) *Valentin*, původce nejsložitější soustavy gnostické, dle Irenaea (adv. haer. I. 1—11.) o Kristu sbájil, že pouhým aeonem byl a nemaje podstaty těla našeho, nébrž jakési tělo duchové životem Mariiným jako rourou nějakou prošel, aniž čeho z jejího těla na se vzal. Co asi o bratřích Páně soudil, sv. Jeronym tuším jen se domýšlel.

Digitized by Google

očišťování, abys dokázal, že bylo nečisté!*) Nerdíme se, aniž se odmlčujeme. Čím více ponižující jest, co pro mne trpěl, tím více mu povinuji. A když všechno rozebéřeš, od kříže nic potupnějšího nevyneseš, a ten vyznáváme a v ten věříme a v tom nad nepřátely slavně vítězíme.

Hl. 21. Odpověď Jeronymova: a) Z toho nikterak nenásleduje, že by Maria po porodu pannou nebyla zůstala.

21. Avšak jako to, co psáno jest, nikterak nezapíráme, podobně co není psáno, odmítáme**). Že Bůh z panny se zrodil, věříme, protože čteme; že Maria po porodu muže poznala, nevěříme, protože nečteme. Aniž to proto pravíme, abychom manželství zavrhovali; i samo panenství ovocem jest manželství; nébrž že nesluší se mužů svatých bez příčiny podezřívati. Nebo vážíce možnosti mohli bychom také tvrditi, že Josef více manželek měl, protože více jich měl Abraham, více jich měl Jakob, a že z těchto manželek bratři Páně pocházejí, což přemnozí myslí, aniž tak zbožně jak přívažčivě soudíce. Ty pravíš, že Maria pannou nezůstala, já na tom nepřestávám tvrdě, že i sám Josef skrze Marii panicem byl, aby z panenského manželstva syn panic se narodil. Nebo nepřipadá-li na muže světce smilnění a nepraví-li písmo, že by jinou manželku byl měl, a byl-li té, ježto vůbec za manželku jeho pokládala se, spíše strážcem než manželem: z toho nutně jde, že panicem zůstal s Marií a takto jména otce Páně sobě zasloužil.

---

*) Nehromadí Jeronym těch věcí, jakoby sám věřil, že Maria po způsobu jiných žen porodila, alebrž toliko namítá, že byť i Maria z Ducha sv. počavši obyčejným během Krista byla porodila, nijaká odtud by nesplynula příhana na Krista, jenž umíraje na kříži vítězoslavil.

**) Těmi slovy Jeronym nikterak nezlehčuje tradici, jak dosti se jeví z toho, co následuje.

Digitized by Google

Hl. 22. b) Manželstvi jde za panenstvím, poněvadž v dokonalé službě Boží překáží.

22. A že porovnávaje panenství s manželstvím něco promluviti hodlám, snažně prosím čtenáře, aby se nedomnívali o mně, jako bych chválením panen manželství zlehčoval, a jako bych rozdílu činil mezi světci Zákona Starého a Nového, to jest mezi těmi, jenž měli manželky, a těmi, jenž objetí ženského zcela se odřekli; nébrž že pro rozdílnou povahu časů jinému podléhali zákonu a jinému my podléháme, na kteréžto konec věků došel*). Pokud trval zákon (I. Mojž 1, 28.): „Rostěte a množte se a naplňte zemi" a „Zlořečena neplodná, kteráž nerodí símě v Israeli"**), ženili a vdávaly se všichny a opustivše rodiče stali se tělem jedním; ale když zavzněl hlas (I. Kor. 7, 29.): „Čas zkrácen jest: nepozůstává než aby kteří mají ženy tak byli, jako by jich neměli," „přidržujíce se. Pána jedním se stáváme duchem s ním" (t. 6, 17.). A proč? „Protože kdo nemá ženy, pečuje o to, což jest Páně, kterak by se líbil Bohu; ale kdo jest se ženou, pečuje o to, což jest světa tohoto, kterak by se líbil ženě. A rozdělena jest žena a panna"***). Nevdaná myslí na

*) Podle hl. 23. měl sv. Jeronym za to, že konec světa již nastává.

**) Vydavatelé cituji Is. 66, 9. podle LXX; avšak místa toho tam není.

***) Slova řeckého textu: *Ο δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσῃ τῇ γυναικί, καὶ μεμέρισται καὶ ἡ γυνὴ καὶ παρθένος ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου* překladatelé latinští nestejně převádějí a nestejně dělí, slova *καὶ μεμέρισται* brzo potahujíce k předchozímu podmětu: *ὁ δὲ γαμήσας* a tudyž překládajíce: „. . . et divisus est. Et mulier et virgo innupta . . .", brzo je vážíce s podmětem následujícím: *καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος* a překládajíce: „. . . et divisa est mulier et virgo. Quae non est nupta . . ." Onoho překladu drží se naše Vul-

Digitized by Google

co jest Páně, aby byla svatá tělem i duchem; nebo která jest vdaná, myslí na to co jest světa, kterak by se líbila muži" (I. Kor. 7, 32—34.). Co se utrhuješ? co se srstíš? Nádoba vyvolená (Sk. apošt. 9, 15.) to praví řkouc: „Rozdělena jest žena a panna." Viz jak blažená jest, ana i název pohlaví pozbyla. Panna již ženou nenazývá se. „Nevdaná myslí na to, co jest Páně, aby byla svatá tělem i duchem;" toť výměr panny, svatá býti tělem i duchem, poněvadž nic neprospívá tělo míti panenské, jestliže duchem která se vdala. „Vdaná však myslí na to, co jest světa, kterak by líbila se muži." Zdaliž ty za jednu a touž věc pokládáš, dnem i nocí trvati na modlitbě, trvati na postech a ku příchodu manželovu tvář uhlazovati, kroky přetrhovati, na oko se lichotiti? Onano jediné toho pílí, aby škaredější se ukázala i aby křivda dar přírody zkálela; tato před zrcadlem se líčí a stvořiteli na potupu snaží se krásnější býti, než se narodila. Tu z té strany žvatlají dítky, čeládka lomozí, děti lpějí na polibkách a ústech, počítají se outraty, připravují výlohy; tam na té straně ohrnuté ruce kuchařů masité upravují pokrmy, onde hejno tkadlen spolu hlučí; mezi tím hlásí se, že přišel manžel se soudruhy. Jako vlašťovička prolétá všechny pokoje, lehátko-li strmí, podlaha-li umetena, zdali poháry jsou čisty, snídaně-li**) přichystána. Prosím

---

gata, tohoto, jenž i v rukopisech Italy Kambridgeském (d), Laudiově (e) a jiných jakož i u sv. Ambrože, Tertulliana, Ambrosiastra, Augustina se vyskýtá a jejž i syrská pešito schvaluje, sv. Jeronym na tomto místě. Píše však o deset let později proti Jovinianovi (I. 7.) dí, že ač i tento překlad beze smyslu není, předse postrádá apoštolské pravosti, jelikož apoštol napsal: „a rozdělen jest" a jelikož po ukončení té věty přechází k pannám a zdrželivým řka: „Žena nevdaná a panna myslí na to, co jest Páně atd."

*) Kterouž Římané o polednách požívali.

Digitized by Google

tě, pověz, mezi těmito věcmi kde máš pomyšlení na Boha? A to jsou šťastné rodiny! Ale kde bubny vřeští, kde píšťala piští, lyra žvátoří, cymbál cinká, jaká tu bázeň Boží? Cizopásek příhanami se chvástá, v ustrojení vstupují oběti vilnosti a pro tenkost oděvů nahé nestoudným očím se naskýtají; nebohá žena buď má z nich potěšení a hyne, aneb se uráží a manžela ke sváru popouzí; odtud zlá vůle, toto semeniště odpuzení. Aneb najde-li se který dům, kde tyto věci se nedějí, což málokdy se nachází, kterou by mysl již samo vedení hospodářství, vychovávání dítek, potřeby manžela, kárání čeledi od Boha neodtahovala? „Přestál," dí písmo (I. Mojž. 18, 11.), „Sáře běh ženský" a na to praví se k Abrahamovi (I. Mojž. 21, 12.): „Všecko, což tobě dí Sára, slyš hlas její." Že není v ouzkostech a bolestech porodu, že pominutím běhu ženského ženou býti přestala: oprošťuje se zlořečení Božího (I. Mojž. 3, 16.) a není k muži náklonnost její (Pís. Šalom. 7, 10.), nébrž naopak muž jí se podkládá a slovem Božím jemu se přikazuje: „Všecko, což tobě dí Sára, slyš hlas její;" a takto začínají trvati na modlitbě, poněvadž pokud v manželství povinnost se koná pilnosti v modlení se nešetří.

Hl. 23. c) Panenství vznešenější jest nad manželství.

23. Nepopíráme, že vdovy, nepopíráme, že vdané ženami svatými býti se shledávají, avšak ty, které manželkami býti přestaly, které v samém závazku manželském čistotu panen následují. To jest, co apoštol stručně dosvědčil, an Kristus mluvil v něm: „Nevdaná myslí na to, co jest Boží, kterak by se líbila Bohu; vdaná však myslí na to, co jest světa, kterak by se líbila muži," ponechávaje nám volnost vyrozuměti věci té. Aniž však komu ukládá povinnost aneb léce osidlo, ale to co slušno jest

Digitized by Google

radí chtěje (I. Kor. 7, 7.), aby všickni byli, jak on sám. A jakkoliv o panenství příkazu Páně nemá, protože nadlidské jest a nějakou měrou příznakem by bylo člověka nestoudného, nutiti proti přírodě a jinými slovy říci: Chci, abyste byli, čím andělé jsou — pročež i panna větší má odplatu, ježto tím pohrdá, co činíc by nehřešila — předse v části souvislé dokládá (t. v. 25, 26.): „Radu však dávám jako milosrdenství došlý od Pána, býti věrným. Mám tedy za to, že jest to dobré pro nastávající potřebu, ježto dobře jest člověku tak býti.“ Jaká jest to potřeba? „Běda těhotným a kojitelkám v onen den“ (Mat. 24, 19.). Proto les podrůstá, aby později byl vysekán; proto se role obsévá, aby byla požata. Pln jest již okršlek zemský, již nás země nemůže objíti. Denně nás války kosí, nemoce ubírají, nehody námořní pohlcují a přes to předse hašteříme se, zda již plození skončiti se má*). Z toho počtu život zdrželivý vedoucích jsou ti, co následují beránka, co roucha svá neposkvrnili, poněvadž panici zůstali (Zjev. 14, 4.). Pozoruj, co znamená „neposkvrnili,“ já se neosměluji vyložiti, aby Helvidius netupil. — Díš-li však, že jsou i po krčmách panny, já ti více povím, že jsou mezi nimi i cizoložnice, i abys ještě více podivil se, že mezi kleriky jsou držitelé krčem a mezi mnichy lidé nestydatí. Než kdo by hned nevyrozuměl, že ani panna z krčmy nemůže býti pannou, ani cizoložník mnichem, ani klerikem držitel krčmy**). Či vinnou jest panictví, staví-li se kdo panicem ve hříchu jsa? Já zajisté, bych jiných osob ani se nedotýkaje o panně po-

*) „De terminis.“

**) Takovým veřejným pohaněním mnichův a kleriků znesnadil si Jeronym život v Římě, zvláště po smrti příznivce svého, papeže Damasa, pročež již r. 385. znovu na východ se odebral; srovn. ep. 45. ad Asellam.

Digitized by Google

věděl, která krčmaří, nevím, zdali tělem to však vím, že, duchem pannou nezůstává.

Hl. 24. Závěrka.

24. Rozhovořili jsme se a trochu po krasořečnicku počínali jsme si. Ty, Helvidie, jsi nás k tomu přinutil, ježto za jasného svitu evangelia za to máš, že panny i provdané stejně ctihodny jsou. A poněvadž se domnívám, že ty pravdou byv překonán na zlehčování života mého a na zlá slova se vydáš (činívají tak zajisté i žínky, any mužům vítězům nedobře přejí v zákoutí): předkem pravím, že tvé outržky mi budou ke cti, ježto týmiž ústy mne budeš sápati, kterými jsi Marii zlehčoval, a ježto psího štěkotu sluha Páně rovněž zakusí jako téhož máti.

Geneagenese svědčí proti darvinismu.

Podává *Matěj Procházka*, prof. gymn. v Brně.

V letech 1734—1742 uveřejnil Réaumur († 1756) jenž se vůbec proslavil pracemi z oboru fysiky (teploměrem), lučby (porculánem), technologie a zoologie, veliké dílo své; „Mémoires pour servir à l'histoire naturelle des insektes," v němž první na to upozornil, že *housenka* a *motýl* nejsou *dvěma* od sebe odličnými druhy, jak se do té doby myslilo, nébrž že jest to jen *přeměna* (metamorfose) *jednoho* a téhož jedníka hmyzového; nebo z *vajíčka motýlova* vylíhne se housenka, tato se promění v pupu a když tato po nějakém čase praskne, vylézá z obálky opět hmyz dokonalý a křídlatý: *motýl*.

Novějším dlouholetým badáním anglických, německých a francouzských přírodozpytců, jak dí hrabě Majláth (ve

Digitized by Google

spisu: Gott. Wien 1877 str. 76)*) odekryto v tomto odboru (hmyzozpytu) něco nového, co právě takovou důležitost pro veškerou přírodovědu do sebe má, jako v minulém století odekrytí Reaumurovo pro přírodopis hmyzův mělo; vynalezena totiž nauka dosahu nesmírného, nauka velmi málo ještě známa, nauka *geneagenese*, dle níž přeměna (metamorfose) neděje se v jedníku, nýbrž táhne se celou řadou po sobě jdoucích rozplodův a opět se k začátku svému vrací, totiž k vajíčku, s nímž řada ta započala. Jest to tedy jakýsi veliký cyklus či okruh rozplodův veždy k původnímu východišti — vajíčku — se vracející a s ním opět počínající. Tyto rozplody vlastně nejsou rozplody, ba ani rozmnožováním, nýbrž jsou jen *zmnohonásobením jednoho a téhož jedníka* mnohými odhybky; *druh* sám čili zachování jeho jest na prosto vázáno na *vajíčko* a nemůže se trváni jeho bez vajíčka nikterak obejíti.

Právě toto nové odkrytí v přírodopisu podvrací oporu, o niž se stoupenci Darvinovi nejvíce opírali, chtíce vyvrátiti starou zásadu Aristotelovu: „*Omne vivum ex ovo,*“ a na místo její postaviti dokázanou prý pravdu samovolného plození organických bytostí beze semene, bez kélku neb zárodu z látky neústrojné (*anorganické*) — čili tu tak nazvanou „*generatio aequivoca seu spontanea.*“ Tato pravda prý vysvítá z pozorování pramenatek (actiniae, Seenesseln), sumek (ascidiae, Seescheiden), hvězdýšů (Asterien) a. j. vůbec mnohých zvířátek mořských, kteráž prý se rozmnožují pouze dělením aneb výpuky beze všeho spolupůsobení pohlavního. Rovněž tak prý se vyvinují *nálevníci* (infusoria) bez vajíček či zárodků v nejčistější vodě, postavíš-li ji na nějakou dobu na slunko. I *hlísty* (helminthes) rodí se prý ve střevách bez zárodků. U některých pak hmyzů ukazuje se, že se rozmnožují v několika po sobě jdoucích pokole-

*) Tohoto spisu jsme zde hlavně použili. *Poz. spis.*

Digitized by Google

ních i tenkráte, když je osamotnís (isoluješ), t. j. u nich má místo *pannorodost* (parthenogenesis), a tudíž není pravdou všeobecnou, že vsecko živé vzniká z vajíčka, čímž prý dokázána možnost i skutečnost samovolného vznikání organického života z říše neorganické.

Abychom nejprvé nauku *geneagenese* v plnějším světle vystavili, jest nám především upozorniti na to, co se děje u psa, dáme-li mu žráti kus jater červy jaterními nakažených; za nějaký čas vylíhne se v něm tasemnice. Stráví-li však ovce kus tasemnice živoucí, vyplodí se v ní hned červi jaterní. A tu již zřejmo, že červ jaterní a tasemnice nejsou dva druhové od sebe rozdílni bez zárodku povstalí, nýbrž že jest to a jeden týž druh v rozličných přeměnách a rozličnýchobdobíchsvé *geneagenese*. Živočichové tito a jim podobná zvířátka nižšího řádu mají do sebe tu schopnost, že mohou částkami svého těla jako nějakými odkladky od těla se odštěpivšími rozmnožovati se a že v každém kousku těla svého miliony vajíček obsahují, kteréžto vajíčka vyvinují se v takové tvářnosti, jakáž přiměřena jest prostředí tomu, do něhož vnikla. A poněvadž v ovci nikdy tasemnice, ve psu pak nikdy červ jaterní za příčinou jejich zvláštní organisace žíti nemůže, vyvinují sev ních zárodky, vajíčka, živé odštipky ztrávených zvířátek ve spůsobě organismu přiměřené a podle všeobecných pravidel geneagenese přeměnami spletené.

Protože pak všecka tato zvířata, v rozličných údobích svých proměn v rozplodech, nesčíslné množství vajíček, kélkův a odštipkův ze sebe vydávají a tyto zárodky takové podivuhodné tuhosti jsou, že ani kyselina žaludková jich nezničuje, tedy se v nesmírném množství ve výtrusích všech zvířat objevují a od jiných zvířat vdechnutím aneb požitím vnímány bývají, až konečně ústrojím vyživacím a oběžním octnou se v orgánu, jenž jejich vývoji hoví, a v němž se také ve spůsobě a povaze prostředí tomu při-

Digitized by Google

měřené skutečně vyvinují. I nestává zde žádné úchylky od všeobecného pravidla života.

Vše to, co jsme o hlístách (helminthes) pověděli, mnohem světleji ještě pozorovati na mnohých živočiších mořských, zejmena na *ostnokožcích* (echinodermen), *polypech* a *pramenovkách* (aktiniích). Právě na těchto živočiších pozorováno, co darvinistům za výbornou zbraň sloužilo proti popíračům volného rozplození bez semene, bez vajíček. Nebo povrchnímu pozorování zdálo se, že tu nezáporně objevují se zvláštní druhové a čeledi živočichův, kteří se pouze *dělením*, *odštěpením* rozmnožují, tedy žádných pohlavních známek na sobě nenesou a následovně také žádných vajíček nekladou a kteří právě tak mizejí jakž přišli, beze stopy, bez mrtvoly. Než domněnku tuto úplně vyvracuje nově odkrytá geneagenese, kteráž se takto jeví:

Vidíme na př. na břehu mořském, na kamenech a na křemení (kyzech) neforemnou, huspeninovatou, průhlednou massu, kteráž jen přírodozkumci do očí padá a přece jest to živoucí bytost povahy velmi jednoduché, tak nazvaná *sumka* (ascidia). I pozorujeme, že po několika dnech tato massa se zatemňuje, ztahuje a zhušťuje; pak odděluje se od kamene a plove dále, i stal se z neforemné massy pěkný *slimýš* (medusa) s průzračným tělískem, jenž své zvláštní pohyby ve vodě provozuje. Slimýš ve vodě plovoucí lapá v míšku svém menší živočichy mořské, vyssává je a jeví na sobě veškeru povahu samostatné bytosti. Čas od času zatemňuje se jeho průhlednost, živočich nabubří a jedním trhnutím vyskočí z míšku malý, jemu úplně rovný a vyvinutý slimýš. Po několika dnech ochabují pohyby slimýšovy a živočich ten připjav se ke kameni neb ke skále scvrkne se v trupel. Trupel ten však začíná růsti a mění se víc a více v rostlinu, pučí a vydává listí i vzniká z něho jedna z oněch podivuhodných

Digitized by Google

kopřiv mořských (actiniae, Seenesseln, působících prý pálení jako kopřiva, přijdou-li komu na kůži), kteréž v nejkrásnějších barvách třpytíce se sáhodlouhé výpuky vypouštějí a květy nesouce za skutečné rostliny dlouhý čas považovány byly. Kopřiva mořská pučí a plemení se ustavičně a odděluje v této době jednotlivé ratolesti od sebe, kteréž k jiným skalám se připnou a kořeny pustivše nové jedníky tvoří.

Nenadále však scvrká se rostlina, větve odpadají; kmen pak víc a více se krátí a tlustne. Brzo na něm viděti otvory, jimiž týkadla vypučují se, a na jednou zříme dokonalého *polypa* s životem složitým. Polyp tento žije dále, roste a rozmnožuje se jako všickni polypové dělením, výpuky a výstřelky, až vrchní část jeho víc a více ztloustne a se nadme a na celém pni vřezy talířovité jako nějaké vrásky se ukazují. Náhle oddělí se vrchní část ode pne, za ní berou se všechny talířovitě nabubřelé jízvy a celý peň zmizí; ale na jeho místě plove několik tuctů úplně vyvinutých *hvězdýšů* (asteria) volně po moři a béře se znova obyčejným během života podle pravidel nám více do očí bijících. Tito hvězdýši pak kladou opět úplně pravidelná *vajíčka* v ohromném množství a z těchto vznikají zase *neforemné oumky* (ascidiae), o nichž svrchu mluveno, aby prodělaly opět dlouhý právě vylíčený běh proměn v veliké řadě rozplodův. Tak tento dlouhý okružný běh vrací se opět ku svému začátku: k *vajíčku*. Tent jest plnější obraz geneagenese. Čím tedy jest u hmyzův (insecta) přeměna v jednom rozplodu, jest ona v geneagenesi v rozplodech mnohých; ale všecky tyto rozplody rozmnožují se v každém údobí trvání svého, a konečně vrací se všecko ku přirozenému kladení vajíček a tudíž ku prvotnému rázu a východišti.

Příklad zde uvedený vztahuje se na přemnoho hvězdýšů, anobrž i tvrditi lze, že geneagenese nejednou místo

Digitized by Google

má i v ten spůsob, že není spojena s přeměnou a rozmnožením, ježby se dálo oddělením a mnohými odštipky. Syn (na př.) se naprosto liší od otce, avšak vnuk má úplný ráz dědův a tak to jde do nekonečna. Rozmnožování pak po všechna období ta, není vlastně rozmnožováním, nýbrž toliko *zmnohonásobením jednoho a téhož jedníka*, jak se to u rostlin děje prostředkem odprutců neb odhybků. *K zachování však druhu jest vajíčka na prosto potřebí.*

Tímto spůsobem dokázáno, že u známých nám živočichův mořských, ať sebe jednodušší jsou, generatio spontanea čili samovolné plození místa nemá. I není pochyby, že mnoho úkazův odrůd, jež nyní nesnadno vysvětliti, v geneagenesi rozřešení dojde. (Dok. bud.)

Pastorální konference Švábenického děkanství v arcidiecési Olomúcké.

Napsal *Antonín Dudík*, farář ve Vyškově.

(Dokončení.)

9. Radno-li rozličná bratrstva v osadě zaváděti?

Odpověď konference jest krátká a po našem zdání dobrá, zní takto:

Bez velkého rozmyslu odpovědíti nám lze: že jest prospěšno, aby některá bratrstva ve farnosti se nalezala. Neboť co jsou *bratrstva*? Bratrstva jsou náboženské jednoty křesťanů katolických mající za účel konati zvláštní pobožnosti a dobré skutky. Povšechný směr bratrstev jest, aby náboženssko-katolické vědomí mezi lidem se probouzelo a život jeho dle zásad křesťanských se uspořádal. Aby farníci uvědomělými byli katolíky, u víře a v šlechetných utvrzeni mravech, který duchovní zprávce by si toho nežádal? A že tvrzení toto hlavně za našich časů v úplné jest platnosti,

Digitized by Google

že za dnů náboženské lhostejnosti ano bezvěří vydatných protiléků třeba, kdoby nevěděl? A tyto protiléky nalezáme právě v rozličných jednotách čili bratrstvech.

Ne tak snadna jest ale odpověď na otázku: „*Která* z těchto rozličných bratrstev by se ve farnosti zaváděti měla?“

Zde sluší podotknouti, že duchovní pastýř 1. znáti musí rozličná bratrstva na půdě církevní vyrostlá a odchovaná; 2. musí věděti, jaký duch a směr v nich převládá. Tu byloby třeba, kdybychom nějakou rukověť, nějaký přehled všech církevních bratrstev měli.*) Za 3. se nám ukládá, bychom dobře znali chyby, vady, vůbec duchovní potřeby svých farníků. Majíce tyto vědomosti, snadno najdeme v tom neb onom bratrstvu přiměřený prostředek.

Ale i při zavádění přiměřených bratrstev jest nám říci: „cum grano salis!“ anebo dle pravidla: „Raději vždy méně, ale dobře, nežli mnoho a nedobře,“ (Non multa, sed multum.) Zde musí farář otěže sám do rukou vzíti, on musí činného v nich bráti podílu, on býti musí jejich duší! Jinak se snadno netečnost a vlažnost v jednotě zahnízdí a v krátkém čase spěchá vše k úplnému rozkladu a úpadku. — Mimo to požaduje se bdění a pastýřská činnost i z té příčiny, aby se hlavně při ženském pohlaví nevzmáhalo pobožnůstkářství. S takovými má potom kněz veliký kříž. Touž příčinou poukazuje se též k tomu aby bratrstva ve farnosti zaváděná nebyla pouze rozjímavá, alebrž též účinná, ku konání zbožných skutků směřující.

---

*) Tomu přání z části vyhověno spisem Tom. Šmýda „Poklad církve sv.“ („Čas. D.“ 1877. str. 151.) *Pozn. Red.*

Digitized by Google

10. O nové Agendě či knize obřadní.

Rokem 1874 zavedena jest na Moravě nová obřadní kniha čili agenda. Ubohá! stala se předmětem mnohých útržek, ač toho nikterak nezasluhuje. Nač člověk během času přivyknul, nerad se s tím loučí, a ono ho to stojí trochu práce než se do nové vpraví koleje. Je-li pak jednou v běhu, snadno zapomene na minulost. Tak se to má i s touto knihou.

Až posud drželi jsme se agendy od 52. biskupa Olomouckého Jakuba Arnošta hraběte z Lichtensteinu (1738—1745) předepsané a na základě rituálu římského sestavené. Během času tato kniha dílem rozebrána, dílem v přemnohých chrámech tou měrou zvetšela, že bylo nového vydání třeba. Vydána tedy nová agenda, a sice na základě ritualu řím-kého s některými zvláštními přídavky.

Tato nová agenda stala se předmětem rozpravy při pastorální konferenci. Upozornilo se na úchylky od staré, litováno, že vynechány jsou některé obřady atp. Avšak přece jednomyslně uznána veliká zásluha, kterou si zjednal nejdůst. Episkopát vydáním pěkné knihy této.

11. Adresa oddanosti k arcipastýři.

Církev katolická neustále proti rozličným nepřátelským živlům bojovati musí. Tito živlové rozzuřili se proti církvi hlavně za dnů našich. Tu jest třeba rekovných vůdcův, jenž by církev hájiti dovedli. Vůdcové bez vojska ale nedovedou ničehož; a tudíž třeba, aby v čas nebezpečí věrní bojovníci seřadovali se kolem svých vůdců. Uznávajíc příhodnou dobu, ve kteréž arcipastýř podniká boj pro svobodu církve a jejich ústavů, uzavřela konference k návrhu svého předsedy, by se Nejdůst. arcibiskupovi Olomúckému Bedřichovi lankraběti z Fürstenbergů podala adressa oddanosti a věrnosti.

Digitized by Google

I vyvolena jest trojčlenná deputace, sestávající z těchto členů: děkana Karla Mikulky, Antonína Navrátila z Tištína co nejstaršího v děkanství faráře a Petra Pichlera z Morkovic, co nejstaršího kaplana. Zpráva, že adressa blahosklonně přijata byla, obradovala duchovenstvo veškeré, kteréž si za čest pokládá, že nezůstalo posledním v boji za práva církve.

12. Má-li se k nejdůst. Ordinariatu zadati prosba, aby se v dni postní mohlo užívati sádla?

Podnět k této otázce zavdala tato okolnost: Dne 28. května 1874 slavila se pastorální konference v Pačslavicích, při kteréž byl hostem farář z Orlovic, Vyškovského děkanství, patřivšího druhdy k diecési Brněnské. V tomto biskupském obvodě dovoluje se, aby rodiny méně zámožné v postních dnech užívaly sádla, kdežto v Olomúcké arcidiecési se to vůbec zapovídá.

Tudy se stává, že zejmena ve farních osadách dříve k Brněnsku patřivších anebo s okresem tím hraničících se postní přikázání začasté přestupuje.

Po všestranné a náležité úvaze vznikla oprávněná obava, aby zamýšlenou prosbou snad se zbytečně nezasadila rána kázni posud v arcidiecési v platnosti jsoucí. Protož byly na přetřes vzaty následující 2 otázky:

1. Je-li vůbec té prosby třeba?

2. Čím by se lépe kázeň církevní v arcidiecési zachovala, či tím, že se nesmí sádla v postě užívati, jako až posud, čili dispensací?

ad 1. Církev katolická neklade abstinenci nuzných a v potu tváře pracujících svých dítek na váhu příliš těžkou. Vždyť sv. Alfons z Lig. dí: „Lex ecclesiae non obligat cum magna difficultate.“*) A všichni moralisté na základě

*) l. 4. n. 1031 ad finem.

Digitized by Google

tomto pronášejí se v tato slova: „Jestli důvod, dle něhož někdo od postu osvobozeným býti se domnívá, patrný a nepopíratelný jest, není nevyhnutelně ani třeba o dispensi žádati.“ Mimo to každý farář má biskupem zaručené právo jednotlivé své farníky z důležitých příčin pro uno alterove casu na nějaký čas od postu dispensovati.

ad 2. Kázeň církevní má věřící lid k mravnosti a dobrému řádu jak u veřejném tak soukromém životě vésti. Avšak každá dispense jest „vulnus legis,“ seslabuje úctu ku kázni církevní, jako rány seslabují nejpevnější zdraví, a vede konečně k chorobě, kteráž v církevním životě v náboženské lhostejnosti žalostný svůj konec nalezá.

Za tou příčinou majíc na zřeteli vznešený účel postu, totiž „sebezapíravosť, pokoru a bohulibou kajicnost,“ církev katolická jen z důležitých a nutných příčin dispens udílí. Tak n. př. když pastýřským listem ze dne 6. listopadu 1865 v Brněnské diecési požívání sádla v abstinenčních dnech se povolilo, podotýká se zřetelně, že se to jen na „rodiny nezámožné“ vztahuje. Neboť církev kázně své pevně a takřka houževnatě se drží, anať ji pokládá za těsný šik vojenský, za pevnou hradbu, za kterouž mravnost a dobrý řád se skrývá. Mezera a průlom snadno se učiní, zdaž ale se též tak snadno napraví? Kdo nám za to ručí, že povolí-li církevní autorita v jedné věci, lidská křehkosť a rozmařilost nebude brzy potom i jiných mnohem důležitějších předpisů církve málo dbáti a že se tudy kázni církevní vždy těžší rány budou zasazovati?*)

*) Máme za to, že naopak rozumnou shovívavostí a mírností ve věcech méně podstatných církev nižádné ujmy na vážnosti své neutrpí, nýbrž že pak tím více na bedlivé plnění předpisů důležitých a podstatných naléhati může. *Pozn. Red.*

Digitized by Google

Po těchto úvahách prohlásila konference, že se v uvedené příčině k Ordinariatu žádná prosba nepodá.

13. Radno-li, vybírati zpovědní cedulky o Velikonoci?

V arcidiecési Olomúcké obnoven byl dotyčný rozkaz r. 1854 slovy: „Parochi expleto Paschalis temporis circulo praefata testimonia vel per se, vel per idoneos substitutos adhibita omni diligentia . . colligere non praetermittant*).

Cedulky mají se sbírati, by farář se přesvědčil, jak farníci velikonoční své povinnosti zadost učinili, v jakém počtu se sv. svátostí účastnili, by pak vlažných napomenouti a netečných k vyplnění této sv. povinnosti přidržeti mohl.

Nicméně ozývají se proti tomuto vybírání cedulek nezřídka rozličné námitky.

Farář chce věděti, zda všickni jeho farníci byli o velikonocích u sv. zpovědi a sv. přijímání. Avšak dle nynější praxe není katolický křesťan co do velikonoční pobožnosti nikterak obmezen, nejsa odkázán pouze na svého faráře, alebrž může sv. zpověď vykonati kdekoliv u jiného zpovědníka. Mámeť za to, že v *počítání sv partikulí* mnohem lepší a přiměřenější nalezáme prostředek a sice hlavně proto, poněvadž církev až posud naléhá, by každý, byťby jinde zpověď vykonal, přece ve svém farním chrámu Páně k posvátné večeři přistoupil. Co se však prosby a hrozby in contravenientes et contumaces týče, vyznati musíme, že to při nynějších poměrech s náramnou obtíží spojeno. Člověk ve víře lhostejný málo si všimne proseb neb domluv farářových. Tomu, kdo o velikonocích k sv. přijímání svévolně a úmyslně nepřijde, hrozí církev, „ut vivens ab ingressu ecclesiae arceatur et

*) Cons. Currenda III. 1854.

Digitized by Google

moriens christiana careat sepultura.“ Avšak do chrámu takový člověk bez toho celý čas nechodí a po smrti míchá se do toho zase se vším úsilím rámě světské, při čemž hlas farářův obyčejně přehlušen bývá, tak že člověk onen přece v zemi posvěcené místo nalezá. Tím rozpadá se hrozba církevní v nivec, ježto provedení její jest nesnadné. K čemu tedy sbírati cedulky?

Jelikož vybírání cedulek s obtížemi jest spojeno, byla při konferenci otázka ta v širším znění v úvahu vzata a sice:

14. Jakým spůsobem se duchovní správce přesvědčiti může, kdo z jeho farníků byl u sv. zpovědi a velikonočního sv. přijímání?

Duchovním správcům ukládá se totiž, aby každoročně „sub fide sacerdotali“ sestavenou tabulku status animarum k nejdůst. konsistoři posílali. Než první hned pohled na rubriky její poučuje nás, že nelze jich věrně a svědomitě vyplniti, leč vezmeme-li útočiště k jediné možnému prostředku. Táži se, co činí svědomitý farář, aby rubriky: „In his domibus comprehenduntur catholici Sacramentorum capaces, incapaces, acatholici, judaei, confirmati, nondum confirmati etc.“ aby tyto rubriky pravím „sub fide sacerdotali“ a ne jenom na oko a na zdař Bůh vyplnil, aby v nich byla jen pravda obsažena? Farářovi nic jiného nezbývá, leč aby do příbytků jednotlivých osadníků šel neb je do sakristie předvolal a dotyčné rubriky vyplnil. A zde se nám podává klíč k rozluštění svrchu položené otázky: „Jak se farář přesvědčiti má a může, kdo z jeho farníků byl o Velikonocích u sv. zpovědi a sv. přijímání?“ Připojí totiž k seznamu ještě jednu neb dvě rubriky těchto svátostí se týkající a snadno se pravdy dopátrá.

A pakli k tomu ještě partikule počítá, může s tímto výsledkem spolehlivým úplně spokojen býti. Při takém

Digitized by Google

jednání podává se spolu faráři zajisté vhodná příležitost, aby mocí úřadu svého pastýřského kdekoli toho potřebu shledává, (II. Tim 4, 2.) „trestal, prosil a žehral ve vší trpělivosti a umění.“

15. Nomenclatura pro latinské matriky od konference sestavená.

Ač matriky na ryze církevní půdě povstaly, tedy výhradně církevního jsou původu, tož přece světská moc usiluje jich do svého podruží dostati. A toto úsilí pokročilo až tak daleko, že do katolických matrik musely se zapisovati sňatky, jichžto církev nikdy za pravá a svátostní manželství neuznává. Aby tedy všelikému zneuctění církevních zařízení se předešlo, zavedeny rokem 1875 matriky v latinském jazyku, mající ráz výhradně církevní. Proto konference už nyní sestavila „nomenclaturu“, v čemž se pokud možná přidržela názvů, jež ve starých latinských matrikách se shledávají; tak u př. ve starých matrikách jakož starých listinách jmenuje se celoláník vezdy mansarius a tudíž pololáník = semimansarius, nebo krátce rusticus, heres. Familiant = colonus; chalupník = casarius rusticus; infanterista = pedester miles atd. Ano i názvosloví nejčastějších nemocí přispěním znalcův bylo při konferenci uspořádáno, kteréž nám výbornou koná službu.

Veškeři účastníci potěšeni byli z dobrého výsledku, jakýž plynul z porad těchto. Neboť mnohé myšlénky nám ještě neznámé byly nám sděleny; nejedna zkušenost cizá stala se pravidlem vlastního našeho jednání. Vězeli jsme v pochybnostech v té neb oné věci; než na konferenci mluveno k nám tak přesvědčivě, že veškerá naše pochybnost zmizela. A že na konferencích probuzeni býváme k vlastní duševní činnosti, nemůž nikdo zajisté upříti. A

Digitized by Google

když kněz někdy z jednotvárného svého života vytržen a k přemýšlení a k uvažování o důležitých otázkách ponoukán bývá, když k vůli dobré přípravě sáhati musí po dobrých knihách, aby z nich ducha svého obohatil, není-li to věc vzácná a chvalitebná?

Co nás ale nejvíce těší, jest, že k návrhu předsedy našeho celá konference jednosvorně 30. července 1874 v Pavlovicích na tom se usnesla, že když jednoho nebo druhého z nás Pán Bůh k sobě povolá, za duši naši v každém chrámě celého děkanství requiem sloužiti se bude.

Průběhem roku 1875. slavily se v dekanátu Švábenickém 2 řádné a 1 mimořádná konference a sice dne 3. února v Nezamyslicích (řádná), dne 17. března (mimořádná,) a dne 13. května v Němčicích (řádná). Vyřízeno 6 otázek a sice:

1. Z jakých důvodů má farář práva svého beneficium hájiti? 2. Co jest užitečnější, když farář pole sám obdělává, anebo je dá do nájmu? 3. Má-li se založiti matrika dekanatní? 4. Co máme souditi de applicatione missae pro parochianis o svátcích zrušených? 5. Budiž podána osnova farské kroniky. 6. Co by bylo lépe pro faráře, míti polnosti aneb jistý plat peněžitý?

Haxthausen a církev ruská.

(Pokračování.)

II. Připis pane Andrej-e Muravjeva k Haxthausenovi.

Pane Baron!

Nedivte se, že od člověka neznámého dostáváte odpověď na list Váš, který jste byl panu Metropolitovi v Moskvě napsal. Byl jsem náhodou v tu chvíli k Jeho Eminenci přišel, kde Váš list obdržel a jsa horlitelem

Digitized by Google

pro víru pravoslavnou*) kladu sobě za povinnost, Vám odpověď napsati; tím více, že po zákoně naší země nižádný biskup si nesmí dopisovati s cizincem bez přivolení vrchnosti církevní. Také může býti, že Vám zcela neznám nejsem, jelikož některé z četných spisů mých přeloženy jsou do němčiny, k. př. můj dějepis církve ruské, moje listy o obřadech církve východní. Spolu se osměluji poslati Vám tři brožury své o náboženské otázce Východu a Západu, z nichž poznáte důvody, jež mne pohnuly Vám psáti; doufám, že z nich nějaké známosti nabudete o pravoslaví východní církve jakož i o příčinách rozkolu, kteréž Vám doposavad neznámy zůstaly. Nebo Západ se pořád sám v sobě uzavírá a ničehož nechce znáti, leč ze stanoviska *svého*, ať dím, sám sebe za centrum pokládaje.

Co se pak týče Vašich spisů, pane Baron, jsme my zde zcela unešeni podivením nad jadrnou vědomostí, s kterou jste vlasti naše po všech stranách seznal; neb Vy jste ten jediný cizinec, kterýž jste vážil z pramenů čistých a původních a vytknul věrný obraz společnosti ruské ve všech vrstvách jejích. Tak zůstane dílo Vaše trvalým pomníkem učenosti Vaší a pomníkem správnosti, s kteroužto muž cizí vypsal poměry země cizé.

Než, ať se vrátíme opět k listu Vašemu, nemějte mi za zlé, že dle své obvyklé upřímnosti nechválím onu žádost Vašeho duchovenstva, zadanou k Metropolitovi Moskevskému, ačkoli Vás zajisté nepohnulo nic jiného leč Vaše horlivost za dům Páně, státi se organem svých duchovních spolubratrů. Výborně pravil Žalmista: Co že jest krásnější

*) Rodina Muravjev jest stará urozená rodina na Rusi, v naší době dosti známa pro svou nelibost ke katolíkům. Andrej Muravjev mnohé cesty po cizích zemích konal, a s nadšením a zápalem je vypsal, hlavně co do stránky náboženské. Proti církvi katolické choval vždy příkré předsudky.

Digitized by Google

a co lepší nad pokoj mezi bratřími? Ž. 132, 1. Ale aby se uvedli bratří v ten pokoj bývalý, což není třeba vyskoumati příčiny, z nichž povstal rozkol osudný, jenž moří Církve?

Vy mi řeknete: Nikoli, my nežádáme ničehož než modlitby za nové sjednocení! Zdaliž to není prostředek nevinný a kanonický? to tím více, když modlitby ty jsou vyňaty z liturgie mešní svatého Jana Zl., tudíž veskrz jsou prostoupeny duchem Východu?

Nicméně žádost taková při vší moudrosti a sprostnosti své prázdna není jakéhosi úskoku, smím-li u věci svaté toho slova užíti.

Neb, jsou-li modlitby ty u nás bez toho v užívání, a konají-li se každý večer a každé jitro po všech církvích našich, o Nešporách, na Jitřní a při Mši svaté: nač pak žádati nového povolení, aby se modlitby ty říkati směly? Což pak nestačí třikráte za den jich říkati? A předce se mi zdá, že se u Vás mýlíte, myslíte-li, že se konají za *nové sjednocení* Církví, 'jelikož se v nich nejedná než o zachování *té jednoty*, které nyní stává!

My se modlíme za pokoj všeho míra, za zdar *svatých Církví Božích* a za jednotu všechněch. Dle mého soudu nemůže církev západní upříti, žeby církev východní nebyla církev svatá a církev Boží, i byť ji pokládala za schismatickou a třeba i kacířskou: ale církev východní nemůže uznati církev římskou za církev svatou, jelikož jí vyčítáme rozkol a k tomu i blud v dogmatě starém o Vycházení *Ducha svatého* a v novém, dosti svévolném dogmatě o *Neposkvrněném Početí.* Jest to jako jedna nová propast, kterou Papež ráčil vykopati mezi těma dvěma Církvema, aby se jesuitům a ženským dobře zachoval. Kterakž tedy chcete, abychom v modlitbách svých pokládali církev římskou za svatou a v tu chvíli z bludů ji vinili? Z naší strany by to nebylo rozumné. Můžemeť z

Digitized by Google

milosti podobného výkladu strpěti u laiků, když si naše modlitby v onen smysl, vykládají: ale kanonicky nemůžeme připustiti smysl jenž se v modlitbách nenalezá.

Vizte dále, čeho žádáte při osvíceném Metropolitu Filaretovi, kterýž jest velikou oslavou Církve naší, a který, směle mohu říci, nyní po celém Západě nenalezá svého rovného. Vy se při něm domýšlíte *ad majorem Dei gloriam*, že má při svaté Synodě zjednati zavedení dotčených modliteb, netoliko za nové sjednocení církví, což by ještě ani tak zlé nebylo: ale jak Vy kategoricky vykládáte, za sjednocení *ve středu jednoty, který jest Řím.* Toť jde přese všecku míru! Vždyť i ve své horlivosti máme obezřelí býti, jakž apoštol radí.

Kdyby náš dobrý Pastýř, který tak velice jest hoden nositi bílý klobouk Metropolitův, byl přesvědčen, že v rozkolu se nachází; což by on jen na chvíli váhal, spojiti se se středem Vámi naznačeným? Ale jinak žádost taková zbytečna jest, nerozumná, pro naši církev urážlivá.

Odpuste pane Baron, že tak bez obalu jsem se vyjádřil, chtělť jsem té příležitosti užíti, bych ukázal, že Západ *málo praktický* jest, chce-li jednati o prostředcích nového sjednocení; neb on veždy s jakousi *osobivostí* se chová k Církvi východní, chtěje na ni vzkládati své zákony, aniž by kdy důkladně vyšetřil pravé příčiny rozdvojení.

Řím nese větší vinu svým dogmatickým novotářstvím a svou hrdou myslí, kdežto Východ byl vždy pokorný a stálý u víře i v obřadech.

Přijměte pane Baron etc.

Andrej Muravjev,
skutečný státní rada, komoří Jeho Císařského Veličenstva.

(Dokončení bud.)

Digitized by Google

KRONIKA.

Všeobecný sjezd katolíků rakouských

ve Vídni od 30. dubna až do 3. května l. r.

Výtečný učitel veřejného práva a politického hospodářství na vysokých školách Lovaňských, Karel *Périn*, píše o našem století takto: „Člověk 19. století k takovému již dospěl sebevědomí, že sám sobě namlouvá, jako by bez uškození mohl obejíti se beze všeliké autority nadpřirozené. Domnívaje se osvědčovati svobodnou vůli svou, když Bohu pokořiti se zdráhá, nic netuší, že v témž okamžení nejhoršímu propadá otroctví, když za svobodna se prohlásil. Není přeludu většího, není bludu záhubnějšího než domnívati se, po stoletích živé víry v Boha a křesťanského hrdinství že následovati bude doba ideální lidskosti, a že lidská svoboda za doby té vymaniviši se zúplna, založí říši intellektualní moci k ustavičnému pokroku způsobilé a povolané. Zapomene-li se člověk do té míry, že až v taková blouznění se oddává, pak zajisté také brzo zapomene, že jedině za tou podmínkou silný jest, poznává-li a uznává-li slabost svou a umí-li opanovati ji; že na tom světě opravdově panovati může jen tenkráte, když slouží Bohu. Jinak stává se, že právě v tu chvíli hluboká propast před jeho nohama se rozevírá, kdy budoucností, svrchovanou hrdostí smyšlenou a toužebně očekávanou, se bezpečí“ (Christl. Politik, str. 304.).

Nelze toho tajiti, že i u nás nejedni usilují o emancipaci od řádu křesťanského, jímž zákon přirozený utvrzen byl a posvěcen, a že emancipace ta i přirozeným řádem nebezpečně otřásá. Nebezpečí toť hlavně trojím směrem se jeví: ve školství, v národním hospodářství a v otázce společenské. I ujali se někteří mužové věhlasní, majíce v čele proslulého obhájce sv. Stolice apoštolské, Antonína hraběte *Pergena*, již roku minulého myšlénky, svolati do Vídně všeobecný sjezd katolíků z celého mocnářství, kterýž by pojednal o prostředcích, kterak by lze bylo již již valící se nebezpečí zadržeti a potřebné k tomu síly oživiti a osvěžiti. Po pilných poradách, po překonání mnohých překážek a ubezpečivše se schválením sv. Otce vydali vydali konečně dne 22. února b. r. provolání ke katolíkům celého mocnářství, aby súčastnili se sjezdu, na kterém dle podrobně rozvedeného plánu jednati se mělo o tisku,

Digitized by Google

škole, umění, stavu sociálním, životě katolickém a o katolicko-politické činnosti spolkové („Čech" č. 57. ze dne 10. března).

Sjezd ten původně ohlášený na 16. až do 19. dubna stal se skutkem dne 30. dubna v prostranných síních jednoty hudební za velikého účastenství asi 3000 katolíků všech zemí, národův a stavů říše rakouské, najmě nejdůst. p. biskupův a šlechty konservativní. K návrhu předsedy přípravného komitétu hr. Pergena, zvoleni per acclamationem: za předsedu Egbert hr. *Belcredi* (z Moravy), za 1. místopředsedu Dr. Julius *Riccabona* (z Tyrolska), za 2. místopředsedu Jindřich hrabě *Brandis* (z Horních Rakous); a k návrhu předsedy sjezdu dále zvoleni per acclamationem předsedové odborů: pro záležitosti života katolického svob. p. Maxmilian *Gagern*, pro záležitosti školské Jan *Thurnher* (z Vorarlberku), pro záležitosti sociální Dr. Mikuláš *Karlach* (z Prahy), pro záležitosti tiskové Dr. *Otocska* (z Prešpurku), pro umění Msgr. *Karlon* (ze Štyrsk. Hradce), pro záležitosti spolkové hr. *Falkenhayn*.

V šesti těchto odborech rokováno pilně celé tři dni následující a následek porad konaných stručně shrnut v několik resolucí, kteréž následovně podáváme, pomíjejíce výtečných řečí, které dílem v odborech, dílem v hlavních schůzích byly konány a jdouce od srdce k srdci přesvědčení katolické mocně osvěžily a utužily*).

A. Život katolický.

I. Všeobesný sjezd katolíků rakouských vyslovuje své přesvědčení, že požehnané působení katolíků na křesťanské uspořádání veřejných záležitostí závisí na pokroku vnitřního i zevnitřního života na cestě křesťanské dokonalosti, na hojném užívání prostředků milostí, jež jim církev k tomu konci podává, na věrném zachovávání předpisů církevních, na čilém účastenství ve všech řádných i mimořádných pobožnostech, bratrstvech, jednotách a spolcích církevně schválených, na statečném vyznávání víry a těsném spojení s duchovními správci, biskupy a sv. stolicí.

II. 1. Všeobecný sjezd projevuje své přesvědčení, že veliké události, které se dotýkají sv. stolice, zároveň i k celé církvi katolické se odnášejí.

2. Všeobecný sjezd vyznává svou nejsrdečnější oddanost k sv. stolici a protestuje co nejslavněji proti všem

*) Doufáme, že řeči ty co nejdříve i v českém překladu budou vydány.

Digitized by Google

útokům na její svobodu u vykonávání úřadů jí svěřených, učitelského, kněžského a pastýřského.

3. Všeobecný sjezd vyjadřuje své přesvědčení, že katolíci rakouští podle přání v allokuci ze dne 12. března t. r. vysloveného za vůdcovství svých biskupů všech dovolených prostředkův užijí, aby utiskování a žalařování Sv. Otce co nejdříve přestalo.

III. Všeobecný sjezd osvěčuje, že jednota sv. Vincence hlavním jest prostředkem v rukou laiků k obrození společnosti na základě křesťanském; budiž tedy všelijak o to usilováno, aby konference sv. Vincence byly rozmnoženy, aby i na venkově, zvláště pak v místech, kde větší počet dělníků zaměstnán jest, byly zřízeny, a by jednoty již zřízené a budoucí zvláštní péči věnovaly mládeži zřizováním ochranoven pro hochy, učedníky, studující a pod.

B. Škola.

I. Rodičové katoličtí svědomím zavázáni jsou starati se o to, aby z dítek jejich katoličtí křesťané vychováni byli, t. j. aby smýšlení křesťansko-katolické v mysli a srdci jejich pevně bylo založeno a po celý život bezpečně doprovázelo je.

I jsou tedy také povinni a oprávněni žádati, aby školy a ústavy, jimž vychování dítek svých buď zcela buď z části svěřiti nuceni jsou, byly ústavy katolickými a tudíž tak byly zařízeny, aby učitelé při nich ustanovení a učebné prostředky, jichž se užívá, s touto povahou školy se srovnávaly, i aby ústavy ty dozoru a správě církve byly podřízeny.

Státní osnova školy bezkonfessijní s návštěvou povinnou, o kteroužto osnovu liberálové nyní všude a také u nás usilují, a která v zemích koruny uherské až po tu dobu menší měrou do zákonodárství vnikla, ale v ostatních královstvích a zemích důsledně víc a více se provádí, ta zásadně odporuje oprávněným požadavkům katolíkův a má v zápětí rovně tak nespravedlivé jako těžké utlačování jich, ukládajíc jim dvojí povinnost, nucenou, aby dítky své do školy bezkonfessijní posýlali a útraty na zařízení a udržování takových škol zapravovali.

Z bezkonfesijního rázu školského řízení jdou následovní vady, jež již v osnově mají příčinu svou:

1. Učitelé ustanovují se bez ohledu na vyznání a

Digitized by Google

náboženské přesvědčení, a těm odevzdává se vyučování mládeže katolické i v předmětech církevních;

2. katolická modlitba vymítá se ze školy národní a všeliké odznaky křesťanského smyšlení odstraňují se ze síní učebních;

3. všeliké katolické upomínky vymítají se z knih učebních, čítánek a jiných prostředků vyučovacích;

4. správa záležitostí školských odevzdává se úřadům a osobám, kteréž se ustanovují a volí bez rozdílu a záruky náboženského jich smýšlení, ba všeliká záruka taková ze zásady ani nepřipouští se.

Odtud plynou dále vady následující:

a) Vyučování katolickému náboženství na školách národních a středních zkracuje se a činí se mu překážky;

b) podobně zkracuje se duchovní cvičení žactva;

c) účastenství žáků v obřadech náboženských mimo školu odstraňuje se a účastnění se církevních jednot a spolků zapovídá se;

d) zřízení a úspěchům soukromých škol katolických jakož i působnosti duchovních řeholí v oboru vychovatelském a učitelském činí se nesnáze a překážky.

Z počínání takového bez odporu a nutně vzchází nebezpečí postupného znekřesťanění mládeže katolické.

Proto uznává se, že katolíci jsou netoliko oprávněni nébrž i svědomím svým zavázáni všelikými prostředky dovolenými působiti k tomu, aby nejen jednotlivým vadám z bezkonfessijní osnovy školské vzcházejícím bylo zpomoženo, nébrž i sama osnova byla odstraněna; a za druhé působiti proti snaze čelící k tomu, aby zařízení a správa všelikých záležitostí školských a učebních přeneseny byly na moc a úřady státní.

II. Katolíkům všech království a zemí poroučí se bedlivé uvažování následujících pokynutí:

1. Všude bude třeba směřovati k tomu, aby

a) úplná dána byla svoboda zřizování a vývoji škol a ústavů katolických, církevnímu dozoru podřízených, zvláště takových škol národních, ústavů na vzdělávání učitelův a škol středních. V takové samosprávě každé školy a každého ústavu vyučovacího najde se i mravní ochrana od nekřesťanského zneužívání veřejného učení k nekalým účelům stran politických, a obzvláště v zemích, kde rozliční národové obývají, k utlačování jazyků národních; aby

b) obnoven byl katolický ráz těch škol a vyučovacích

Digitized by Google

ústavů, které jako katolické byly založeny, až do nejnovější doby za katolické uznávány a beze schválení těch, jichž záležitosť ta nejvíce se týká, v bezkonfessijní byly proměněny; aby navráceny byly nadace a fondy na vyučování katolické právně zřízené, ale v skutku na vyučování bezkonfessijní vynakládané; aby

c) rodičům katolickým plná svoboda byla dána a zabezpečena, posýlati dítky své do škol katolických, i aby všeliké nucení, svěřovati je školám nekatolickým, bylo odvráceno.

2. Odstranění konfessijního rázu úspěchům škol středních — gymnasií, reálek, ústavů učitelských — neméně záhubné jest než úspěchům škol národních.

Nejvhodnějšího zařízení středních škol katolických nelze docíliti zákony státními, nýbrž jedině svobodným vývojem a závoděním ústavů svéprávných.

Ke vzdělání národů rakouských nutno rozmnožiti střední školy katolické a církevně svéprávné dle potřeby vzdělavacích ústavů s počtem obyvatelstva rostoucí, pročež nevyhnutedlně třeba, aby netoliko řeholní gymnasia života schopná byla zachována, nýbrž i plná svoboda vývoje a zakládání takových učilišť byla zaručena.

Zdárnému vývoji vědeckého snažení a vyučování ani za naší doby nelze obejíti se bez vysokých škol katolických a církevně svéprávných,

Založení aneb znovuzřízení alespoň jedné university takové v obvodu zemí rakouských uznává se nutnou býti potřebou a jest tudyž důležitým úkolem katolíků zemí těch, aby o dosažení toho cíle vespolek uradili se.

III. Pokud nynější nekřesťanské zařízení záležitostí školských a učebních nebude odstraněno a lepším nahraděno, veledůtklivou mají katolíci povinnosť, všelikým úsilím působiti k odvrácení nebezpečí, které vzrůstajícímu pokolení z onoho zřízení hrozí.

Částečně lze tomu pomoci zakládáním, vydržováním a podporováním soukromých ústavů katolických, zvláště těch, které duchovní řádové spravují, totiž opatroven, škol, sirotčincův a vzdělavacích ústavů pro učitele a učitelky.

Ostatně jedná se o to, aby mimo školu bylo doplněno, čeho nynější škola co do katolického smýšlení a zdárného vyučování náboženského docíliti nemůže.

V těch letech, pro která národní škola ustanovena jest, mimo působení duchovních správcův a katechetův,

Digitized by Google

o kterémž jednati sjezdu katolíků nikterak nesluší, vůbec rozhodné bude pro dítky působení života rodinného a tedy prostředečně i života obecného. Vše co k tomu přispívá, aby obvyklosti národů katolických co do pobožnosti veřejných, společné modlitby domácí, pozdravení katolického (Pochválen buď J. Kr.) a pod. byly zachovány, napomáhá také na ochranu vychování katolického.

Aby katolický život rodinný byl zachován a zmohutněl, nad jiné prostředky důležité jest šíření katolických jednot dle stavů, zvláště pak jednoty křesťanských matek.

Čím výše mládež katolická v bezkonfessijní ústavy vyučovací postupuje, tím větší bývá také nebezpečí, že křesťanství se odcizí. Veliká část nucena jsouc navštěvovati ústavy vzdálené, odcizuje se také vlivu rodiny; rok od roku více a více obcuje se světem zevnějším a volba soudruhů ponechána náhodě. V letech úplné svobody akademické, kde by nejvíce potřebovala křesťanské rady a poučného nazírání života a působení, jež plyne z přesvědčenosti katolické, dostává se jí toho nejméně.

Čím více tedy ústavy vyučovací životu katolickému se odcizují, tím více třeba pomýšleti na to, kterak by život ten studující mládeži nebyl sice vnucován, ale způsobem z hmotné i duchovní stránky pro ně prospěšným sám se jí poroučel a ji po sobě potahoval. K tomu konci navrhujeme:

1. užší vzájemné spojení katolické mládeže studující;

2. účastnění se křesťanských bratrstev (kongregace Marianské) a za věku dospělejšího katolických jednot dobročinných, zvláště konferencí sv. Vincence, kteréž o chudé po křesťansku pečují;

3. opatřování bytu a stravy studujícím katolickým u věřících rodin katolických;

4. v městech universitních vědecké přednášky, kteréž by učenci katoličtí v uzavřené společnosti konali pro mládež studující, dílem z oboru vyšší nauky náboženské, dílem z jiných předmětů, jež s náboženským přesvědčením těsně souvisí a na nichž tedy záleží, aby náležitě byly pochopeny;

5. po takových přípravách obnovení katolických burs a kolejí dle potřeb časových.

Dle toho stává se úchvala:

Sjezd katolíků pokládá za věc velmi žádoucnou. aby ve všech zemích katoličtí přátelé mládeže ve spojení s duchovními správci a s představenými katolických bra-

Digitized by Google

trstev a jednot o skutečné provedení dotčených návrhů se pokusili a příštímu sjezdu zprávu podali, jakých při tom zkušeností nabyli.

IV. Aby však poblouzení nynějšího školství se zpomohlo a nebezpečí z něho jdoucí se odvarovalo, nezbytně třeba, aby to, v čem mezi katolíky souhlasu docíleno, také ve skutek bylo uváděno i aby činnosti takové pevné opory se dostávalo.

Pročež stává se úchvala:

Sjezd katolíků uznává pilnou toho potřebu, aby v každé zemi a ve větších zemích v každé diecési buď založením zvláštních jednot aneb zřízením zvláštních odborů při jednotách katolicko-politických aneb jiným spůsobem o to bylo postaráno, aby mužové věci znalí o provádění a podporování toho, co trojím směrem na potírání bezkonfessijní osnovy školské s návštěvou povinnou, na přípravu spasitedlného obratu a na prozatímní ochranu mládeže od znekřesťanění za vhodné bylo uznáno a poručeno, dle jistého plánu a bez přestání se přičiňovali, sjednavše se dříve o to s nejdůst. biskupy; aby dále za touž příčinou i toho dbali, by kdykoli třeba, spolehlivých zpráv podati mohli, jakým směrem záležitosti školské v jejich zemi co do stránky zákonodárné a administrativní a co do skutečnosti až posud se vyvíjely a vyvíjejí, i aby pak radou a skutkem napomáhati mohli.

C. Otázka společenská.

I. Sjezd katolíků s potěšením na vědomí béře zprávu jak o resoluci v sezení „dolnorakouského spolku lidu“ dne 18. kv. 1875 přijaté tak i o povzbuzení, které z ní vzešlo a velikých úspěchů dojíti může, aby totiž otázka společenská obecněji důkladně byla zkoumána a v duchu křesťanském pojímána; dále zprávu, že se k podporování této věci důležité tvoří spolek pro křesťanskou nauku o hospodářství, právu a státu, kterýž by jí napomáhal; zároveň také vyslovuje nejvřelejší přání, aby tomu podniku dobře se dařilo a příštímu sjezdu katolíků podána býti mohla zpráva, kterak se stal skutkem a jak prospívá.

II. Vzhledem k záhubným následkům lichvy úžasnou měrou se rozmáhajícím a vzhledem k pilné toho potřebě, aby nebezpečnému tomu stavu důkladně bylo zpomoženo, osvědčuje sjezd katolíků, že tu nezbytně vycházeti náleží od zásad práva přirozeného a od zásad zjevených, a poroučí tedy co nejdůtklivěji vědecké rozebírání těchto zásad.

III. Sjezd katolíků ve všeobecném svěcení neděle

Digitized by Google

netoliko spatřuje zachovávání náboženského příkazu, nébrž vidí také v nesvěcení neděle zkázonosné rušení společenského a hospodářského řádu. I považuje tedy za důležitou povinnost každého katolíka, aby zasazoval se o důrazné zákony na ochranu svěcení neděle, avšak zároveň i sám zdržoval se radovánek, které svěcení neděle ruší aneb jistým třídám obyvatelstva ve svěcení neděle překážejí, aby takto ke svěcení neděle napomáhal.

IV. Sjezd katolíků přesvědčen jsa, že pěstování křesťanské lásky je jeden z nejkrásnějších květů křesťanského vzhlédání na život, a že pěstování té lásky k nuzným spolubratřím nevyhnutedlnou je povinností každého křesťana, nemůže právě nyní nepoukázati k tomu, aby konáním té povinnosti křesťanské bídě třídy dělnické dostalo se úlevy; i vyslovuje tedy přání, aby katolíci hojně účastnili se jednot, které lásku tu skutkem konají, jako konferencí sv. Vincence, jednot sv. Alžběty, jednot katolických mistrů, tovaryšův a učedníkův.

D. Tisk.

I. Sjezd katolíků s uspokojením na vědomí béře zprávu o rozvoji a šíření se tisku katolického v jednotlivých královstvích a zemích mocnářství. Ale spolu také uznává toho potřebu, aby prozatím byl v Rakousku alespoň jeden veliký list katolický, jenž by čím dále tím více odpovídal té úloze rakouského časopisectva katolického, která sahá přes úkol jednotlivých listů zemských, a kterýž by si vydobyl důstojného místa mezi velikými katolickými listy evropskými. Tento pak list veliký měl by ve stálém býti spojení s katolickými listy království a zemí.

II. Sjezd katolíků povzbuzuje tisk katolický, aby jak dosud vytrval v boji za právo křesťanské a neustával nezvratně hájiti pravdu ve smyslu neomylného učitelského úřadu církve.

III. Sjezd katolíků blahopřeje zakladatelům a příznivcům katolického tisku v královstvích a zemích k vytrvalosti, s jakou bojovali proti okolnostem odporným, a povzbuzuje důtklivě, aby ve snahách svých vytrvali. Podobně vyslovuje díky a uznání těm, kdož za okolností neméně nepříznivých snažili se, seč byli, vyhověti potřebě listu většího. Sjezd katolíků poroučí co nejusilovnější podporování katolického tisku v obojím směru naznačeném.

IV. Sjezd katolíkův uznává povinnost katolických křesťanův, aby dle povolání, sil a statků svých zasazovali

Digitized by Google

se o vzrůst, trvání a rozkvět tisku katolického. Podporování katolického tisku mějž na zřeteli hlavně dopisy, práce duševní, zjednávání členů katolickým spolkům tiskovým a zakládání knihoven pro lid.

V. Sjezd katolíků s velikým uspokojením béře na vědomí zprávu o jednotách, které si vzaly za účel rozšiřovati dobré knihy a vyslovuje vřelé přání, aby podobné jednoty ve všech královstvích a zemích založeny byly. Sjezd katolíků poroučí všem podobným jednotám obzvláště i vydávání kalendářů prostonárodních, jak se již v některých královstvích a zemích mocnářství s nejlepším úspěchem stalo. Konečně vyslovuje sjezd katolíků přání, aby každý, kdo ke straně katolické náleží, za svou svatou povinnosť pokládal, rozšiřovati seč jest listy katolické.

E. Umění.

I. Uvažuje, že v oboru křesťanského umění nejedná se ani tak o úspěchy v jednotlivých předmětech, jak o působení v rozsáhlejším obvodu, o napravení všeobecných náhledův o umění církevním a z toho pocházející ušlechtilejší směr při tvoření nových děl uměleckých, a že toho docíliti lze jedině spolupůsobením mnohých v jednotách a spolcích;

uvažuje, že skutečně v těch krajinách, kde církevní spolky umělecké povstaly, umělecká snaha na důkladných studiích spočívající a o uskutečnění církevních požadavků zdárně pečující dráhu si proklestila, a že snahu tu považovati lze za výplod církevních spolkův uměleckých, že tedy tyto spolky umělecké dosud skutečně dobrými výsledky prokázati se mohou;

uvažuje, že takovými spolky uměleckými se utvoří střediska činnosti, z nichž opět zájem, účastenství a úspěchy na tolikéž dalších obvodů se roznášejí, a že za taková střediska činnosti zvláště sídla biskupská se zamlouvají;

uvažuje, že v Německu, Belgii a Italii sjezdy katolické povždy zřízení církevních spolkův uměleckých schvalovaly a všeobecně poroučely:

vyslovuje sjezd katolíků s radostí své uznání úspěšné činnosti uměleckých spolků v diecési Linecké, Brixenské, Tridentské, Pražské a Sekavské, a připojuje přání a naději, že tento dobrý příklad i v ostatních diecésích říše brzkého dojde následování, vznášeje zároveň

Digitized by Google

nejuctivější prosbu k nejd. biskupům, by zřízení církevních spolků uměleckých ve svých sídlech podporovali a již zřízené jakožto církevní ústavy ve svou ochranu vzíti ráčili.

II. Uvažuje, že katolické sbory chrámové v říši naší s nečetnými výminkami ani požadavkům umění, ani zvláště požadavkům bohoslužebným nevyhovují, poněvadž předpisů církevních o bohoslužebném textu a o duchu hudby církevní nešetří, liturgický zpěv chrámům předepsaný, chorál gregorianský, úplně zanedbávají a v hudbě figurální nápodobením divadelních účinků více samochválu skladatelův a zábavu lidu než oslavu Boží a vzdělání věřících obmýšlejí;

uvažuje, že tedy katolické sbory chrámové po diecésích říše nutné vymáhají opravy;

uvažuje, že k opravě té, má-li býti v skutku církevní, jenom pod řízením církevního úřadu a pouze v duchu a dle předpisů bohoslužebných směřovati dlužno;

uvažuje, že tyto známky opravné činnosti „jednota sv. Cecilie pro všecky země jazyka německého" do sebe má, jsouc na písemnou žádost nejd. biskupů německých a veliké části nejd. biskupů rakouských od sv. stolice apoštolské brevem ze dne 16. pros. 1870. „Multum ad movendos animos" schválena a snažíc se opravu katolické hudby chrámové prováděti v duchu zákonodárství bohoslužebného se zvláštním zřetelem ke klassické hudbě církevní 16. a 17. století duchem bohoslužebným proniknuté;

uvažuje, že řečená jednota od r. 1870. zřízením jednot diecésních a okresních i v naší říši rozšířena jest:

vznáší sjezd katolíků ku předsedům těchto jednot diecésních a okresních prosbu, aby v nejblíže příští valné hromadě „jednoty sv. Cecilie pro všechny země jazyka německého" odstraniti hleděli překážky, které vadí rozšíření jednoty po celém mocnářství;

konečně uvažuje, že „jednota sv. Cecilie pro všechny země jazyka německého" obzvláště tam blahodárně působiti může, kde kněžstvo i učitelstvo o církevní hudbu pečují:

vznáší sjezd katolíků k nejd. biskupům a představeným řeholním nejuctivější prosbu, aby liturgické hudbě do hudebních škol při chrámech sídelních a řeholních, již zřízených a budoucích, přístup zjednali, a uznává konečně potřebu toho, aby jak čekatelé stavu kněžského hned od prvopočátku, tak čekatelé stavu učitelského vyu-

Digitized by Google

čováni byli hudbě liturgické, dle potřeby hře na varhany a nauce o harmonii, aby takto nabyli způsobilosti k vydatnému spolupůsobení při obrodu hudby církevni.

III. Uvažuje, že seznání toho, co církev v oboru umění působila, a znalosť vývoje umění církevního a jdoucí odtud úcta před církví jak pro kněze tak i pro katolíka nekněze s nemalým býti může prospěchem;

uvažuje, že pacholecké semináře jsou průpravny semenišť kněžských a že pro kněze velikou důležitosť má znalosť dějepisného vývoje předmětův uměleckých, kterých církev k bohoslužbě vyžaduje, jakož i vyjádření církevních dogmat výtvory uměleckými;

uvažuje, že živé slovo učitelovo znázorněno jsouc patřičnými obrazy nedá se úplně nahraditi soukromým čtením spisův odborných;

uvažuje, že nauky bohoslovné beztoho na mnoze souvisí s dějinami církevního umění a církevních starožitností;

uvažuje, že od kněze ve starožitnostech církevního umění obeznalého očekávati lze výtečné ocenění a zachování památek církevního umění středověkého;

uvažuje, že knězi v tom oboru obeznalému dostává se veležádoucné způsobilosti, státi se vůdcem a učitelem lidu s ním se stýkajícímu, kde se jedná o pochopení a seznání ušlechtilejšího směru uměleckého, a že v poučování takovém naději církve, státu i společnosti co do lásky k umění a jeho povznešení se stýkají;

uvažuje, že i na protestantských universitách v Německu odbor archeologie křesťanského umění placenými učiteli zastoupen jest, a tudíž od universit a učilišť státu katolického totéž tím více očekávati lze:

vyslovuje sjezd katolíků ve Vídni rokující přání, aby rozhodující úřadové církevní podle nejvyšší možnosti na zřeteli měli zřízení přednášek o dějinách umění církevního a o archeologii umění na učilištích bohoslovecký za příkladem diecésí, kde se tak již děje; při tom i to se poroučí, aby v seminářích pacholeckých kreslení jako předmět závazný bylo zavedeno a tak řízeno, by předběžnou bylo přípravou k nastávajícímu studiu umění v bohosloví.

IV. Uvažuje, že za příčinou známé veliké rozmanitosti říše naší vzhledem místopisným a národopisným scentralisované činnosti pro umění církevní s velikými

Digitized by Google

obtížemi by bylo zápasiti, a že zejména různost jazyků vydatnému působení jediného listu ústředního vadí;

uvažuje, že takový list ústřední, na mnoze vzdálen jsa místních potřeb a otázek, nedostatkem nutné podpory více by trpěl než listy obvodu sice menšího, ale přirozenými podmínkami v sobě uzavřeného;

uvažuje, že by takový podnik mnohým z cesty jsa pravému a horlivému účastenství ve snažení uměleckém z jediného místa po všech částech říše předse nedosti účinně napomáhal, ježto listy místní potřebám místním snáze vyhoví a snahy umělecké budí, povznášejí a podporují:

schvaluje sjezd katolíkův, aby se upustilo od založení ústředního listu pro záležitosti církevního umění v celém mocnářství, i aby raději o založení a udržování několika listů dle místních potřeb bylo pečováno.

F. Činnost spolková.

I. Všeobecný sjezd katolíků nabyl ze zpráv jemu podaných přesvědčení, že jednoty katolicko-politické ve všech královstvích a zemích, jak zemské tak místní, bez výminky jakožto jednoty věřících katolíků ve svém působení na jevo dávaly věrnou oddanost ke sv. církvi katolické, Sv. Otci a nejd. biskupům;

že nezvratnou lásku a věrnost k Jeho cís. král. apoštolskému Veličenství, milovanému císaři a králi Františku Josefovi I. a Jeho nejjasnějšímu domu v srdci chovají;

že nedbajíce rozdílů národních a jazykových všechny národy celého mocnářství, ježto pod žezlem slavného rodu Habsburgsko-Lotrinského se spojivše věrností svou říši naši učinili slavnou a ctihodnou, stejnou měrou jako národy sbratřené uznávají, ctí a milují;

že v životě veřejném dle největší možnosti své o dobré volby do říšské rady, do zemských sněmův a do zastupitelstev obecních se staraly;

že i seč byly na povznešení společenského stavu působily;

že o všechno to z vlasteneckého úmyslu a s velikými obětmi času, peněz a sil, ač obmezeny jsouce na nečetné síly místní, a přes všechny okolnosti jednotám nepříznivé pečovaly a usilovaly;

že konečně bez bázně lidské a na povzbuzení ne-

Digitized by Google

smělých a lhostejných víru svou veřejně a příkladně vyznávaly.

II. 1. Sjezd katolíků poroučí všem jednotám katolicko-politickým zřízení zvláštních odborů pro záležitosti volební, právní, tiskové, školské, aby v případech nesnadných katolíkům obvodu svého radou býti mohly.

2. Jednotám katolicko-politickým poroučí se, aby o provádění úchval sjezdu katolíků vzhledem k tisku a škole se zasazovaly.

3. Jednotám katolicko-politickým poroučí se, aby při volbách do říšské rady, do zemských sněmův a obzvláště při volbách do zastupitelstev obecních na zvolení mužů křesťanův a konservativců působily.

4. Jednotám katolicko-politickým co nejvíce se poroučí, aby všemi prostředky poučovacími, jež zákon připouští, katolické pojímání otázek časových šířily a způsobem tím panujícím náhledům liberálním přítrž učinily.

Tať jsou osvědčení na prvním sjezdu katolíků rakouských jednohlasně učiněná, a kdokoli průběh veškerého jednání bedlivě sledoval, s radostí zajisté vyznává, že již tímto prvním sjezdem velikých úspěchů dosaženo. Neboť zde bíledně jevilo se, na kterém základě všechny národy říše co nejtěsněji spojiti a spravedlivým jejich požadavkům vyhověti lze; zde jevila se srdečná a upřímná shoda věřících se svými biskupy; zde osvědčila se tklivá oddanost ke Sv. Otci co nejúžeji spojená s křesťanskou věrností k Jeho Veličenství a rodu panujícímu; zde objeveny staré a pevné základy, na nichž sláva říše rakouské byla zbudována; zde objeveny rány, z nichžto nyní krvácí a poukázáno k lékům zdravým, kteréž jí vrátiti mohou křesťanský mrav, netvářenou vzdělanost a žádoucí blahobyt, přičiní-li se každý katolík, seč jest, aby osvědčení prvního tohoto sjezdu rozšiřoval, objasňoval a průchodu jim zjednával. Pročež z plna srdce voláme: Vivat conventus sequens! *Prof. Dr. Frant. Bauer.*

Je-li dovoleno dávati a odebírati knihy a časopisy proti persolvování mešních stipendií?

V roce 1874 vydala kongregace Concilii zvláštní dekret (9. září), jímžto se rozhodně vyslovila proti jednání oněch kněhkupců (zvláště ve Francii), a vůbec ob-

Digitized by Google

chodníků, kteříž lákavými sliby toho docílili, že jim mnozí kněží přenechali stipendia mešní; kněhkupcové ti však oněm kněžím, kteřiž se zavázali ku sloužení mší sv., místo hotových peněz dávali rozličné knihy a časopisy. Kongregace také zakázala kněžím všeliké spolupůsobení k takovémuto kramaření se stipendiemi mešními, za neslušné to pokládajíc, když laikové z věcí tak posvátných činí předmět každodenního obchodu.

Následkem tohoto výnosu došly však zmíněnou kongregaci četně dotazy, znějící v ten smysl, zdaž se zákaz onen vztahuje vůbec na všecky kněze a laiky, anebo pouze na obchodníky, zejmena kněhkupce. Byly totiž předloženy tyto případy k rozhodnutí. Jistý biskup se tázal, zdaž chybně jednají kněží, kteříž, obdrževše od věřících stipendia, jiným kněžím, kteří intence ty persolvují, místo hotových peněz dávají dobré knihy a časopisy v témž obnosu? Na to odpověděla kongregace Concilii 24. dubna 1875: Negative. Redaktor latinského v Římě vycházejícího časopisu „Acta S. Sedis," kněz Avanzini (týž před rokem zemřel) dával tento prospěšný list mnohým kněžím proti persolvování intencí; otázal se tedy, smí-li tak i budoucně činiti čili nic? Podobně se tázal redaktor listu v Medioláně vydávaného „Le Missioni Cattoliche," který taktéž na stipendia četným kněžím list svůj přenechával. Dotaz ve znění všeobecném učiněn jest takto:

An et quomodo improbandi sint moderatores vel administratores diariorum religiosorum, qui sacerdotibus missas celebrandas committunt, retento ex earum eleemosynis pretio diariis ipsis respondente in casu?

Načež S. Congregatio Concilii dne 25. dubna 1875 dala tuto odpověď:

„Negative, dummodo nihil detrahatur fundatorum vel oblatorum voluntati circa stipendii quantitatem, locum ac tempus celebrationis missarum, exclusa quacunque studiosa collectione missarum, et docto cui de jure de sequuta missarum celebratione."

Z výnosu toho patrno, že osobám duchovním *jest dovoleno*, aby kněžím dávali knihy neb časopisy proti persolvování intencí mešních a sice za těmito podmínkami: 1. Není dovoleno schválně na ten úmysl stipendia sbírati; 2. musí stipendium persolvováno býti na témž místě a touž dobou, jak dárce ustanovil a počítati se v témž

Digitized by Google

obnosu, jakýž původně byl k tomu účelu věnován; 3. musí býti zjištěno, že mše svaté skutečně také byly slouženy.

Redakce.

Smíšené manželství.

Dotaz.

Protestant A. vzal si katoličku B., dal cautiones opportunas a byl oddán v katolickém chrámu. Manželům těm narodilo se dítko a sice syn; ale otec dal jej pokřtíti u pastora v Y. Když farář katolický proto matce domlouval, odpověděla, že prý ji manžel přemlouval, a ona prý pro zachování domácího míru ústně k tomu svolila, ač rodičové její se proti tomu vzpírali. Tato matka B. přišla bez dítka do katolického chrámu a chtěla býti uvedena. Když jí to farář odepřel, žádala, aby mohla vykonati velikonoční svou pobožnost. Je-liž dovoleno tuto matku rozhřešiti? *J. H.*

Odpověď.

Farář právem odepřel *úvod* matce této a sice na základě rozkazu synody provincialní Pražské, kteráž velí: Quando proles Ecclesiae subtrahitur, neganda est matri licet catholicae talis benedictio (pg. 132.).

Pokud se týká *rozhřešení*, dovolujeme si poukázati k tétéž sv. Synodě (str. 164), která praví, že v případě podobném „pars catholica indigna est absolutionis sacramentalis“ a že jen tenkráte se jí rozhřešení uděliti může „si in matrimonio constituta sincere resipiscat et ad mala quantum poterit reparanda paratam se exhibeat.“ Patrno, že ochoty takové nestává při matce B. výš zmíněné a tudíž ji rozhřešiti nelze. *Redakce.*

Akademie křesťanská.

Ku slavnému dni 50letého jubilea biskupského sv. Otce Pia IX. osvědčila Akademie křesťanská uctivé blahopřání své adresou, jejíž znění zde podáváme:

Digitized by Google

Beatissime Pater!

Graves profecto sunt afflictiones, quas Sancta Sedes Apostolica dudum jam patitur.

Iis quidem mentes omnium fidelium summo dolore afficiuntur: sed magna quoque sunt gaudia, quae Deus optimus Maximus Ecclesiae suae parat.

Exultavit universus fidelium coetus, quando Tu, Beatissime Pater! quinquagesimum sacerdotii annum felicissime expleveras.

Laetata est Ecclesia, quum Deo propitio, elapsis sex lustris, nuper solemnissimum jubilaeum glorioso regiminis celebrasti.

Verumtamen fons gaudii et laetitiae exhaustus non est!

Modo ad Cathedram Tuam universus confluit Orbis catholicus, exultans et Deo gratias agens, dum Tu, Beatissime Pater, *quinquagesimum* inde celebras annum, quando plenitudo sacerdotii *Consecratione episcopali.* Tibi collata est.

Eapropter Academia quoque Christiana Pragensis, cujus studia Tu, Beatissime Pater! gratiosissimis literis collaudare non dubitasti, Ecclesiae universali sese aggregans, Sanctitati Tuae de maxime solemni Jubilaeo Episcopali devotissime congratulatur, Deumque enixe rogat, ut Te diu adhuc sospitem fidelibusque Pastorem optimum conservare dignetur!

Academia Christiana Pragae in Bohemia.

Die 21. Maji anno salutis 1877.

Podepsáni jsou členové ředitelstva jakož také 2170 členův Akademie. Adresa sama záleží ze 4 listů; na prvním jest dedikace, na druhé jest krásný obraz dobrého pastýře (maloval p, Sequens), na třetím text adresy, na 4. podpisy ředitelstva. Adresa vázána jest v žlutobílé kůži telecí; uvnitř na deskách jest červená kůže. Vypukliny jsou ze stříbra ozdobeny granáty a ametysty. Na přední desce nalezá se na stříbrné ploše vyrytý znak papežský s věncem olivovým, na desce zadní jest stříbrná tabulka s letopočtem.

Celé provedení této práce řídil architekt A. V. Barvitius.

Digitized by Google

Dědictví sv. Prokopa.

K jubilejní slavnosti 50letého biskupování Jeho Svatosti Pia IX. přispělo i Dědictví sv. Prokopa hřivnami svými, podavši Svatému Otci dne 17. května svými zástupci v české deputaci předně blahopřejnou adressu a pak veškera díla nákladem svým vydaná (15) ve vzácné vazbě obrazem sv. Prokopa ozdobené. Adressa skládá se se z tří listů. Titulní list obsahuje dedikaci: „Sanctissimo in Christo Patri et Domino nostro, Domino divina Providentia Pio IX., Haereditas s. Procopii Pragae in Bohemia," kterážto zlatými a jemnobarevnými líterami ve stříbrných arabeskách jest provedena na září, jež ze slov „Pio IX." na všechny strany vyráží. Na druhém a třetím listě následuje adressa psaná drobným ležatým písmem latinským a hezkými iniciálkami. V renaisanční obrubě druhého listu stkví se u prostřed hořejšího okrají aquarelní obraz sv. Prokopa, na ostatních stranách odznaky papežské; podobna ač bez těch ozdob jest i obruba třetího listu. Adressa vázána jest v červeném aksamítě a přední deska ozdobená stříbrným odznakem papežským a stříbrným okrajím. Zní pak následovně:

Beatissime Pater!

Praesidium et dulce decus *Bohemiae, s. Procopius*, qui parentes nostros pane vitae et intellectus cibavit et aqua sapientiae potavit, etiam in coelum assumptus patronus rei literariae a nobis colitur. Quare quum nonnullis abhinc annis *Pragae* orta esset literaria societas catholica typis edendis operibus scientifico-theologicis et lingua bohemica conscriptis, s. Procopium patronum sibi elegit et nomen „*Haereditas s. Procopii*" assumpsit.

Tu, Beatissime Pater, qui scientiarum catholicarum incrementa ubique promoves summoque favore prosequeris, Haereditatem vix ortam singulari *indulgentiarum beneficio* exornasti.

Appropinquavit interim *dies ordinationis Tuae episcopalis jubilaeus*, quo universus orbis catholicus laetabundus *Tibi* exultat coelumque assiduis precibus aggreditur longaevam *Tibi* adhuc vitam prosperitatemque apprecans. Memores gratiarum nobis dictam Haereditatem moderantibus concessarum non possumus, quin hocce die *Tuo* gloriae ac gratiae pleno jubilantium gratulantiumque choris et nostra vota immisceamus

Digitized by Google

et in tesseram piissimae erga s. Sedem Romanam reverentiae ac obedientiae gratissimique erga *Sanctitatem Tuam* animi hasce *Tibi* literas devotissimas offeramus, nil magis exoptantes quam ut eas benigne accipere et nos studiaque nostra ac vota benedictione *Tua* apostolica beare digneris.

Pragae, Idibus Aprilibus MDCCCLXXVII.

Následují podpisy členů ředitelstva.

Literární oznamovatel.

Obrazy z dějepisu církve Páně. K poučení a vzdělání katolického lidu sepsal *Tomáš Novák*, † farář v Libšicích nad Vltavou. Díl II. — **O svatém biřmování.** — Podíl údů na rok 1877. Číslo 63. Cena 1 zl. 50 kr. V Praze 1877. Nákladem Svatojanského Dědictví. Kněhtiskárna B. Stýbla. Str. 489 a 59.

1. V tuhé vazbě vydává se členům tento podíl na rok letošní, začež slavné správě Dědictví vděčnost projeviti sluší. Jako opus posthumum vychází 2. díl „*obrazů*“ teprv po smrti spisovatelově, tvořic s dílem 1. (r. 1869 nákladem téhož Dědictví vytištěným) trvalý pomník na počest snaživého tohoto badatele a znalce dějin. Obšírností rovná se druhý díl téměř zcela prvnímu a my jsme sami svědkem toho byli, kterak farář Novák, maje díl druhý už po několik let v psacím stole připravený ležeti, při vyjití každého nového znamenitějšího díla vždy zase svůj rukopis opravoval a doplňoval, úzkostlivě se o to staraje, aby ani nejmenší pochybení historické v knize nezůstalo.

Kdežto v 1. díle pojednán byl věk starý a první občasí středověku, sahá 2. díl od 11. století po Kr. až k naší době a zahrnuje tedy druhé a nejdůležitější občasí středověku, jakož i celý nový věk. V *středověku* vypisuje kap. 6. poměr církve k státu v říši římskoněmecké, při čemž genetický vývin a postup boje o investituru jasně vyložen. Jedna z nejskvělejších částí celého spisu jest vypsání válek *křižáckých* (st. 31 nn.) Se zápalem nadšené mysli vypravuje spisovatel o té době, kde živá víra osvědčovala se láskou národů evropských k místům kroky

Digitized by Google

Spasitelovými zasvěceným; člověk domnívá se části líbezný román neb novelu, když se v 7. kapitole středověku probírá. V 8. kap. jedná o řeholích v středověku vzniklých neb opravených. Když pak v 9. kap. mluví spisov. o snížení papežské stolice v 14. století, z každé ať dýme řádky patrně znáti jest žalost srdce jeho nad tím, že církvi bylo usouzeno dočkati se doby tak přesmutné, jaká byla v tak zvaném zajetí babylonském a za 40letého papežského rozkolu potom následujícího. Výborně se podařila kap. 10., jednající o *Husovi* a válkách husitských. Nedávaje se nikterak másti náhledy stranickými mluví nejprv o Wiklefových a českých předchůdcích Husových, načež působení Husovo i osudy jeho krátce, ale přitom důkladně vypisuje, povahu různých stran husitských líčí, o valkách husitských mluví a o vzniku Bratří Českých stručnou zprávu dává. V kap. 11. má na zřeteli obřady církve sv.; začínaje poučením o slohu stavebním (basilika, byzantinský, románský, gotický, renesanční) připojuje zprávy o slavnostech církevních, posluhování sv. svátostmi atd. Velkou zásluhu získal sobě spisovatel kapitolou 12. nadepsanou: „Povšechný rozhled ve *vzdělanosti středověké*," v níž směrem apologetickým se snaží dokázati, jak velkých ano neocenitelných zásluh o vzdělanost a pokrok sobě právě v středověku tak často zneuznávaném a osočovaném získala církev katolická obrácením národů na víru, zakládáním škol vyšších i nižších a pěstováním umění; o školastice a mystice dobré vysvětlení se dává. Velmi poučné jest také slyšeti, že ústavy, na nichž věk náš si zakládá, zastavárny, půjčovny, záložny od církve původně vyšly.

Novému věku církve věnována jest větší část celé knihy (str. 218—489) a jakož věc sama to ssebou přináší, lichá *reformace* 16. věku velkou píli vyžadovala, měloli vše na pravou míru uvedeno a církev i v tom ohledu proti bezdůvodnému křivdění obhájena býti. Hned v prvním odstavci (str. 218—22) rozvinuje se před čtenářem obraz vnitřního stavu duše Lutrovy a počátek odporu jeho proti církvi se objasňuje; vypsání jeho života, jakož i činnosti Zwingliho a Kalvínovy, pak vypravování o rozšíření protestantismu klademe vším právem mezi nejzávažnější a spolu nejzdařilejší oddíly spisu p. Novákova; kdo čte biografii Jindřicha VIII., zajisté ihned nabude pravého dojmu o reformaci Anglie. Také se patrně sezná, jakými z velké části nekalými prostředky dálo se šíření

Digitized by Google

„čistého evangelia.“ Naproti tomu církev katolická (kap. 3.) na sněmu Tridentském znovu osvědčila životní sílu svou, kteráž všecky nešvary dřívější odstranila a církev takřka znovu obrozenou a štítem víry ozbrojenou proti odpůrcům postavila. Zásluhy řádu Jesuitského v té příčině spisovatel náležitě uznává. Co se při znovuzavádění víry katolické v některých zemích n. př. v Čechach násilím dálo, to zapříti nelze, aniž zapírati třeba, ježto církev jednání takové nikdy neschvalovala; s druhé však strany zapomenouti se nesmí, že protestanté ještě častěji většího násilnictví se dopouštěli. V 4. a 5. kap. obeznamuje spisov. čtenáře s důležitějšími řeholemi nové doby a vypisuje *misionářskou* činnost církve*) zejmena v Americe; Las Kasas, apoštol Indiánů, Anchieta apoštol Brasilie, Petr Klaver, apoštol mouřenínů amerických, republika křesťanská v Paraguaji — tot utěšené obrázky, které čtenářem zajisté mocně pohnou. Také v Asii hleděla církev získati nové půdy; apoštol Indie a Japonska, František Xaverský zde razil vydatně cestu; bohužel protestanté Holandští a Angličtí mnoho zase pokazili. Velmi pilně sestavena jest kapitola 6., kteráž vycházejíc od *nevěrecké filosofie* v Anglii a ve Francouzsku ukazuje, kam zásady těch bezbožníků lid zavedly. Ovocem jich snah bylo vypuzování jesuitů a konečně i zrušení řádu; na církevní půdě objevil se nebezpečný koukol febronianismu čili Josefinismu, jehož zásady bohužel i v Rakousku na úkor církve prováděny. Největší převrat však nastal *revolucí* francouzskou, o níž bychom byli přáli, aby spisovatel ještě více se byl rozšířil, než jak v §. 196. se stalo. V poslední kap. (7.) poněkud jasnější rozhled se naskytuje, jenž záleží ve vítězství papeže římského nad Napoleonem I., v uvolnění katolíků Anglických, v rozkvetu literatury a života náboženského vůbec. Nicméně i v době této příčiny zármutku se naskytují: potlačování církve katolické v různých zemích a oloupení stolice Římské o majetek světský.

Přehlédneme-li celé dílo zvěčnělého spisovatele, jest ono neklamným svědkem jeho ryze církevního smýšlení a vědeckého důkladného vzdělání. Vybrav předměty nejdůležitější a pro lid katolický nejzajímavější vypsal je živě, názorně a objektivně; ať o příteli nebo nepříteli mluví, vždy klidně si počíná, jen po čiré pravdě pátraje,

*) Tím vyhověno přání pronešenému „Čas. D.“ 1869. str. 76.

Digitized by Google

prost jsa všeliké vášně stranické a veškerých ohledů pouze osobních. Tam kde jiní pouze stín shledávají, on i světlo spravedlivě vedle stínu postavil. Lživé a neodůvodněné nájezdy a osočování on rázně při každé příležitosti odmítá. Na dějiny *české* vlasti všady náležitý vzal ohled a připojil co se mu pozoruhodné vidělo (n. př. str. 48. 77. 170. 205. 275. 369 aj.) Sloh jest ušlechtilý, vytříbený, prostonárodní. Vydáním tak výtečné knihy zavázala si správa Dědictví Svatojanského zajisté k obzláštní vděčnosti veškery členy téhož spolku. Díky zesnulému spisovateli račtež čtenářové na jevo dáti zbožnou upomínkou ve svých modlitbách.

2. Připojena jest k „obrazům" ještě menší publikace, která zahrnuje dvě částky: a) *„Svaté biřmování"*, t. j. populární obšírné ponaučení o této svátosti, obřadech a modlitbách při ní užívaných, přípravě ku přijetí jejímu s modlitbami příslušnými dle Eng. Fischera; pak b) Základní pravdy *katolického náboženství* (výtah z katechismu). Oba přídavky za zvláště vhodné a prospěšné považujeme v době, kde lhostejnost a s ní nevědomost náboženská vždy větších rozměrův nabývá. Kdežto „obrazy" jsou švabachem tištěny, vydán jest tento obojí přídavek latinkou a prodává se také ve zvláštních výtiscích v kněhkupectví B. Stýbla. Za příležitosti kanonické visitace může tato knížečka býti velevítaná pp. správcům duchovním i jejich svěřencům. Tisk celého letošního podílu členů sv. Janského Děd. jest velmi správný. *Redakce.*

Sedlák a statkář. Obrázek ze života. Od *Josefa Ehrenbergra*, sídelního kanovníka na Vyšehradě. Spisův katol. spolku tiskového č. 2. za rok 1877. V Praze nákladem katol. spolku tisk. Z kněhtiskárny Cyrillo-Methodějské v Praze. Str. 80. Cena 28 kr.

Vedle starých poctivých rolníků českých, kteří jmeno „sedlák" nezavrhují, zmahá se od nějaké doby třída lidí, kteříž ač také obděláváním rolí se zabývají, novomodní kulturu plnými doušky do sebe srkají a tudíž i název rolníka vyměnili za vznešený titul „statkáře". Slovutný spisovatel snažil se živým a názorným spůsobem vylíčiti sedláka zbožného, moudrého a naproti němu postaviti statkáře nemoudrého, kterýž s vysoka začal, později však do velkých nesnází zabředl, z nichž jenom pomocí „sedláka" byl vytržen. Doba poprasku z r. 1873 velmi trefně

Digitized by Google

jest popsána, jakož i záhubné následky, jež hltavé bažení po náhlém zbohatnutí za sebou potáhlo. Mimo to pestré stránky venkovského života s mistrnou znalostí jsou vylíčeny, a nedostatky mravní u rozličných lidí shledávané ostrým sarkasmem docházejí náležitého pokárání. Budeť knížka tato pro lid náš nejen zábavou, ale u vyšší ještě míře hlasem výstražným, aby na cestě, kterouž liberalism novější doby vyměřuje, spásy své nikterak nehledali.

Redakce.

Pijavky na zdravém těle. Obraz ze života naší doby. Napsal *Vojtěch Pakosta*. Spisův katol. spolku tiskového č, 3. za rok 1877. V Praze, nákladem katol. spolku tisk. Z kněhtiskárny Cyrillo-Methodějské v Praze. Str. 40. Cena 12 kr.

Hanebné lichářství, jehož se v posledních letech obzvláště pokolení Abrahamovo na přečetných křesťanech dopouští, vzbudilo pozornost, ale i ošklivost celého vzdělaného světa, pokud nepropadl ještě záhubným zásadám theoretické i praktické nevěry. Úlisné, vychytralé, vždy však ku zkáze obecného lidu směřující jednání pijavic těch necitelných trefným spůsobem nakreslil spisovatel ve svrchuzmíněném obrázku slohem populárním a spůsobem velmi grafickým; a protož jest si přáti, aby knížka ta hojného rozšíření mezi lidem naším nalezla a přemnohým záhy a dokud ještě čas oči otevřela. Dokud zákon se vší přísností proti zlořádům oněm nezakročí, nezbývá nic jiného, leč aby každý jednotlivec vlastní ostražitostí se proti nebezpečí v tom ohledu jemu hrozícímu jak nejlépe možno chránil. A k tomu spis p. Pakostův podává výborný prostředek. *Redakce.*

Dr. C. F. *Ernst Hoffmann's* **geschichtliche Charakterbilder.** II. Abtheilung. Erste Vereinsgabe des katholischen Pressvereins deutscher Sekzion in Prag für das Jahr 1877. 8. Regensburg. Druck u. Verlag von Manz 1876. Str. 209—394.

První díl tohoto spisu historického ohlásili jsme v „Čas. D." 1876 str. 229 nn, a dovolujeme si v úvaze tehdáž pronešené tuto pokračovati. Spisovatel Dr. Hoffmann snažil se i v 2. oddělení, aby z rozsáhlého oboru dějin vybral nejvýtečnější osobnosti, nejpřednější události a vůbec úkazy povahojevné, ty pak aby věrně vylíčil k obživení

Digitized by Google

smyslu pro dějiny jakož i k poučení a zábavě pro mládež i dospělé. Jen bychom byli přáli, aby sbírka tato byla více zaokrouhlena, tak aby dokonalý celek tvořila. Neboť se nám vidí toho zapotřebí, aby nejen každý jednotlivý obraz povaholičný činil jakýsi celek, nýbrž aby také souhrn obrazův těch v jeden celek splýval; neboť jako z jednoho obrazu vysvítá povaha dotyčné osobnosti neb události, rovněž zase v souhrnu obrazů těch má se ráz celého občasí jasně bleskotati. Na ten účel měl spisovatel ovšem ještě leckteré jiné obrazy do sbírky své vložiti, jichž nedostatek jakousi prázdnotu v galerii jeho zůstavuje. To co ve sbírce výš oznámené skutečně podal, snažil se důkladným spůsobem vypsati, a z velké části se snaha jeho zdařila. Nicméně zamlčeti nemůžeme, že některým obrazům známek povahojevných se nedostává. Tak na př. mluvě o licho-reformátorech Luterovi, Zwinglim a Kalvínovi opomenul vypsati vnitřní důvody, jimiž mužové ti k jednání svému povozováni byli, a vylíčiti příčiny, kteréž by soustavu nauky jejich s dostatek objasnily. Nejnápadněji to vidíme při Luterovi, jehož nauka byla odleskem stavu jeho duševního, tak že protestantismu luteranskému bez důkladné známosti tohoto vnitřního stavu porozuměti nelze. Odkud lze vysvětliti theorii ospravedlnění ve smyslu luteránském? Ne odjinud, leč z vnitřní povahy Luterovy. Jsa tvrdošíjný a urputný v jednání svém neměl pražádného povolání k stavu řeholnímu; on sice vstoupil přece do kláštera, avšak brzy začala při něm reakce; počal tuhý boj, jenž nezřídka porážkami končil. Luter sám o tom zprávu dává, že se mu začasté nepodařilo zvítěziti nad pokušením chlípnosti, hněvu a nenávisti, že pozbyl pocitu pravé lásky k Bohu a že se hrozil pohledu na kříž Páně. Byl mnichem nespokojeným. Jakož pak vášniví a nerozvážní lidé nezřídka z jedné výstřednosti do druhé upadají, pokusil se také Luter o to, aby přísným pokáním, tuhými posty a trýzněním těla tuto rozháranost svoji utišil; ale ani to nezpomáhalo, jelikož se mu nedostávalo pokory a trpělivosti. Odtud se vysvětluje nauka Luterova, že dobré skutky jsou neprospěšné. Také měl za to, že jen člověk očištěný a ospravedlněný nalézá vyslyšení proseb svých. Sklíčen a k zoufalství poháněn dal se do čtení písem sv., zejmena listů sv. Pavla k Římanům a Galatům, nikoli proto, aby je objektivně prostudoval, nýbrž aby pro své subjektivní náhledy oporu nalezl. Tu pak shledal, že člověk jest skrz na skrz zlý, a že marná jest snaha, chtíti ho lepším

Digitized by Google

učiniti. Že sám v modlitbě útěchy nenalezal, toho vinu nyní na celou církev uvaloval; vášněmi zmítaná duše jeho toužila míti naprosté zajištění své budoucí spásy a stavu milosti Boží; jelikož pak v církvi katolické zajištění takového nenacházel, odstoupil od ní. Domnívalť se, že nauka sv. Pavla o ospravedlnění, v kteréž Lutr do krajnosti zabíhal, takové zajištění mu podává; to pak, co se ve vlastní duši jeho dálo, za pravidlo všeobecné ujav ohlásil světu „nové evangelium", kteréž se stalo základem společnosti náboženské jím zřízené. Skutky jeho vlastní, kteréž náležitě a s pravým úmyslem nekonal, jej neuspokojily; protož veškery skutky dobré a spolupůsobení lidské ku spáse zavrhnul a učil, že víra bez skutků ospravedlňuje (sola fides;) tudíž opovrhnul celou ústavou církve, kněžstvím jejím, obětí mše sv:, odpustky, očistcem, úctou svatých atd., neboť vše to zbytečné se mu vidělo, ješto se prý spravedlnosť Kristova každému člověku bez jeho vlastního spolupůsobení za zásluhu přičítá. Tou měrou lze si vysvětliti postup od mravních poblouzení Lutrových k bludům dogmatickým a utvoření veškeré jeho soustavy. Podobným spůsobem také povaha Zvingliho a Kalvína vypsati se měla. Nestačí však, dí-li se pouze, že odpustky zavdaly vlastní příčinu k reformaci, jak to v rozličných brozůrkách se dočísti lze, v nichžto Luter jako „muž Boží" se na výsost proslavuje, naproti tomu duchovenstvo katolické onoho věku tupí. Lutr zajisté nebyl lepším jiných; vždyť zrušil slavný slib řeholní, a žil v souložnictví s vyběhlou jeptiškou, ať nic nedíme o jeho pýše, vládychtivosti, hněvivosti a mstivosti i nesmířlivosti. Kdyby dr. Eck aneb některý kněz nebo mnich katolický takové vlastnosti byl měl, zajisté by jej nemálo za to tupili; Lutrovy však poklesky za cnosti se vystavují. Parno, že se Lutrovi nejednalo o to, aby „očistil" církev, nýbrž že dílo jeho reformatorské bylo jen odleskem jeho vlastního stavu duševního Katolický spisovatel nesmí se v tom ohledu dáti klamati spisy protestantskými; ale podobá se , že Dr. Hoffmann se chyby té neuchoval. Tak na př. str. 271 užívá o vládě anglické královny Alžběty slova, jež spíše do protestantské knihy by se hodila; praví, že vláda její byla „slavná." Po našem zdání ku slavné vládě zapotřebí čehos jiného než šťastně válčiti, na papeže si zahrávati a pronásledovati katoliky. Jinak povaha té královny dobře jest vylíčena. Povahu císařovny Marie Teresie dobře spisovatel

Digitized by Google

nakreslil, ač jí u přirovnání s Fridrichem II. pruským poněkud málo místa věnoval. Básně a písně do knihy vetkané jsou většinou zdařilé. Prof. Dr. *Schindler*.

Pius IX., svatý otec a nejvyšší biskup katolického křesťanstva. Životopisné obrázky. Na památku 50letého biskupského jubilea sv. Otce dne 3. června 1877 vydal *M. V. Zahradnický*. S fotografií sv. Otce. V Praze, knihtiskárna „Slavia." Nákladem vydavatelovým 1877. Str. 32. Cena 15 kr.

S bedlivou pílí sestavena jest knížka tato, kteráž vypravuje život Pia IX. s vetkáním mnohých zajímavých příběhů, kteréž mysl čtenářovu mile jímají. Sepsána slohem správným a ozdobena zdařilou podobiznou sv. Otce. Protož spis ten vřele odporučujeme jakož také německé spisy podobného obsahu:

Das Papstthum und die St. Michaelsbruderschaft. Herausgegeben zum 50jährigen Bischofs-Jubileum S. Heil. Pius IX. Im Selbstverlage der S. Michaelsbrud. für d. Kön. Böhmen. Prag 1877. Str. 51.

Mimo stručný nástin života Pia IX. nacházíme v knížce této poučení o zásluhách papežů vůbec, při čemž odmítají se křivé náhledy v té věci a připojena zpráva o bratrstvu sv. Michala, kteréž v Čechách bylo zřízeno a sbírá almužny pro hlavu církve. Spis ten dává se také členům tiskového spolku německého za podíl. Jiná knížka má nápis:

Pius IX. Sein Leben und Wirken. Verfasst von einem kathol. Priester d. Wiener Erzdioecese. Als Festausgabe zum 50j. Bischofsjubileum Pius IX. Wien 1877. Hinze's Buchhandlung. 46 str.

Vedle životopisu Pia IX. přináší tato knížka list Piův k Alexandru II. cáru ruské říše z r. 1863, v němž jej prosí za ochranu katolické církve. Všecky tři právě zmíněné knížky nesou se pravým směrem církevním a bylo by přáti, aby četných čtenářův nalezly. *Redakce.*

Digitized by Google

ČASOPIS
katolického duchovenstva.

Ročník XVIII. 1877. Svazek V.

Císař Ferdinand I.

Dějiny církve katolické v Rakousku od r. 1835—1848.

Sepsal Dr, **František Xav. Kryštůfek**, prof. církv. dějepisu v Hradci Králové.

I. Doba od r. 1835—1847.

1. Nástin života císaře Ferdinanda I.

Ferdinand I. (jakožto král český Ferdinand V.) byl syn císaře Františka I. a jeho druhé manželky Marie Teresie, sicilské princezny. Narodil se 19. dubna 1793. První péče o korunního prince svěřena Marii Anně hraběnce Vrbnové. U věku jinošském byl odevzdán péči svob. pána Steffanea a později svob. p, Erberka. Jeho vychovatelem byl dvorní tajemník šlechtic Simon. Bohužel byl korunní princ útlého a slabého těla a ustavičně nemocen; proto jej císař František nikdy do záležitostí státních nezasvěcoval, a nikdy ho svým zástupcem nečinil, ačkoliv často Vídeň opouštěl. Mládí trávil princ ouplně v tichosti a klidu zabývaje se mnohými vědami, obzvláště heraldikou a přírodopisem a založil si v tom ohledu znamenitou vědeckou sbírku.

Poprvé vystoupil Ferdinand do veřejnosti v stáří 22 let. Když totiž spojená vojska hlavní město Francie dobyla, doprovázel svého otce na cestě do Paříže, kamž 10. července 1815 vešel. Zde navštívil všechny znamenité

Digitized by Google

ústavy a prohledl si všechny památnosti, cestoval do některých měst francouzských a do Švýcarska, načež navrátil se v listopadu do Vídně. Pak trávil opět čas svým obvyklým způsobem. Neobmezená dobrosrdečnosť, nevyčerpatelná laskavost, mysl ku pomoci vždy ochotná, zjednaly mu již tenkráte příjmí: „*Dobrotivý.*“ Avšak jeho choroba vzbuzovala ve Františkovi I. obavy, zdali po jeho smrti bude s to tak pevnou rukou říditi osudy národů sobě svěřených, aby novotám z Francouzska hlásaným nepropadly; i pomýšlel tedy císař na to, učiniti změnu v nástupnictví. Jelikož ale stavové uherští takovému úmyslu se protivili, a všichni národové Ferdinanda, o jehož dobrotivosti jedna zvěst šla, za panovníka si přáli, ustanovil se císař na tom, že svému prvorozenci své státy odevzdá. R. 1830 dal jej korunovati za krále uherského, a sice proto ještě za svého živobytí tak učinil, aby uherští stavové do inaugurálního diplomu nevpravili rozšíření svých svobod a jich na dobrotivém Ferdinandu nevynutili. Že obavy Františkovy byly podstatné, ukázalo rokování korunovačníko sněmu uherského v r. 1830. Poslanci stavovské tabule navrhovali celou řadu požadavků, klausulí a ústupků, které do inaugurálniho diplomu měly býti přijaty; jako na př. zodpovědnost ministrů, odstranění cizího vojska ze země atd. Vláda ale přece toho dovedla, že inaugurální diplom byl přijat v té formě, v jaké posud bylo obyčejem. Poslanci spokojili se tím, že králi svá zvláštní přání a stížnosti předložili. Korunování krále Ferdinanda bylo v Prešpurku 28. září 1830 s obyčejnou slávou vykonáno. R. 1831, 27. února zasnoubil se Ferdinand s Marií Annou, dcerou Sardinského krále Viktora Emanuele. V r. 1832 ušel šťastně vražednému útoku setníka Františka Reindla, který pro oslyšení své soukromné prosby krále zavražditi obmýšlel. Po smrti svého otce 2. března 1835 nastoupil Ferdinand vládu zemí rakoských, ačkoliv by mu zajisté nebylo bývalo proti mysli, kdyby se mu nástupnictví bylo odepřelo·

Digitized by Google

Ferdinand I. byl 42 let stár, když na trůn svých předků dosedl. Byl však úplný nováček ve všech záležitostech státních, a křečovité záchvaty dostavující se v prvních letech jeho vlády přečasto bránily mu, vládních věcí se súčastniti. Proto dvorní kruhy pomýšlely na to, kdo by císaře v předních záležitostech zastupoval, aby jeho choroby se zneužívati nemohlo. Ve všem měl na dále potrvati stav, jaký za Františka I, panoval a zároveň měla býti vyvrácena naděje v nastávající politické změny. Za tímto posledním účelem musil císař arciknížeti Ludvíkovi, státnímu kancléři Metternichovi a konferenčnímu ministru Kolovratovi poslati vlastnoruční listy, v nichž jim díky za jejich posavádní služby vyslovoval a je za další přispění a podporu žádal. Mimo to rozšiřována „politická závěť císaře Františka," která prý byla v posledních dnech jeho života sepsána, v které syna svého Ferdinanda takto napomíná: „Neposouvej ničeho ze základů státních, ničeho neměň. Důvěřuj zcela knížeti Metternichovi, mému nejlepšímu příteli a nejvěrnějšímu služebníku. Bez něho nic nepodnikej, kdykoli se jedná o blaho země. Svěř se mu docela, on ti věrně po boku státi a sloužiti bude s touž příchylností, jakou ke mně osvědčil." Tato závěť byla nepravá, vymyšlená od některého příliš horlivého ctitele statního kancléře; nepravosť její i v úředních listech se uznávala. Nicméně spůsobila zamýšlený účinek, že vše v starých kolejích zůstalo. Když pak ještě se čtla veřejná ujišťování, že císař pracuje tak horlivě jako jeho otec, když se slýchalo, že v obyčejných audiencích se pokračuje, a ve všem mravy a obyčeje zesnulého císaře se napodobují, domníváno se v skutku, že zůstalo vše při starém, jen osoba panovníkova že se změnila.

U dvora po dlouhém uvažování konečně ustanoveno, že se žádné spoluvladařství nezavede. Císař měl osobně

Digitized by Google

vládnouti a vše podpisovati, avšak v skutku měla nejvyšší moc spočívati v státní konferenci. Vše, co po celou vládu Ferdinanda I. dobrého nebo zlého vykonáno bylo, spadá na účet řečené státní konference a vládní soustavy tehdejší.

Roku 1836 dne 7. září byl Ferdinand slavně za neobyčejného účastenství obyvatelstva korunou sv. Václava na krále Českého v Praze korunován. V r. 1837 byla Ferdinandovi v Miláně železná koruna lombardská na hlavu vstavena, a zde opět podal dobrotivý panovník důkaz svého přelaskavého a útrpného srdce. Dlouho uvěznění karbonáři dostali rozsáhlou amnestii.

2. Soustava vládní. Státní konference.

Po smrti Františkově stalo se Rakousko byrokracií v témž smyslu, v jakém se mluví o aristokracii, demokracii, oligarchii etc., čímž se nejen převaha jedné neb druhé třídy společenské, nýbrž vlastní forma a útvar státu vyrozumívá;*) František I. nenáviděl revoluci a její zásady z celého srdce jako zločin zpáchaný proti velebnosti trůnu. Že však soustava absolutní a byrokratická ve svém nejvnitřnějším jádru se s revolucí scházejí a ji plodí, to mu nikterakž jasně na mysli netanulo. Císař podroboval se dobrozdáním a rozhodnutím úřadův a pokročil v tomto směru tak daleko, jak by toho ani konstituční monarcha neučinil. Za Ferdinanda I. stala se byrokracie polosuverenní, vzpírajíc se každé reformě.

Správa říše byla tímto spůsobem uspořádána: Uhersko těšilo se velké samostatnosti a řídilo se řády od otců zděděnými. Správa ostatních království a zemí byla během 18. století vždy více scentralisována. Veškerá odvětví správy vrcholila ve Vídeňských úřadech dvorských, dvorské kan-

*) Histor. polit. Blätter sv. 74. rok. 1874 str. 279.

Digitized by Google

celáři a dvorské komoře (finanční úřad), nejvyšším soudu a dvorské radě vojenské; ředitelové dvorských úřadů neměli jmena ministrů, vykonávali však moc ministerskou a tvořili s konferenčními radami, důvěrníky to panovníkovými, a znalci v některém zvláštním oboru vládním nejvyšší a bezprostřední radu císařskou. Při dvorských úřadech bylo předepsaným pravidlem jednání sborové a rozhodování většinou; ale brzo nastalo již za Františka I. presidiální vyřizování, při kterém rozhodnul jednostranně přednosta úřadu dvorského, aniž by se spoluradních byl otázal. Přednostové dvorských úřadů nebyli v bezprostředném spojení s císařem, čímž vzrostla jejich samostatná moc, ještě ve všelikých záležitostech, kterých si císař k vlastnímu rozhodování nevyhradil, úřadové neobmezeně rozhodovali.

O působení *státní rady* ani z písemních zpráv ani z podání správný obraz si utvořiti nelze. Členy rady státní byli ministři, konferenční radové a zvláštní referenti. Obor jejího působení však rozliční spisovatelé rozličně vypisují. Dle jedněch provozovala státní rada činnost svou v záležitostech soudních, ve vojenství, vlastní správě, financích a vyučování; ale nikdy se nevědělo, které z těchto věcí vlastně k její působnosti přináležejí; rovněž nebyla ustanovena žádná určitá forma vyřizování těch záležitostí; brzo prý přednášeli jednotliví radové své zprávy bezprostředně císaři, brzo musel každý člen svůj hlas odevzdati, aby usnešení státní rady bylo docíleno. Jiní praví, že státní rada byla nejvyšší státní instance, která provozovala kontrolu nad dvorskými úřady, ve věcech finančních a vojenských ale žádného hlasu prý neměla, obmezujíc se na pouhá dobrozdání v otázkách jí předkládaných. Nestála prý nad ministry, nebyla jim ale také podřízena, vůbec nebyla prý stálým sborem poradním, nýbrž určena k tomu, aby jednotliví členové její císaři návrhy činili v takových

Digitized by Google

případech, kde strany s rozhodnutím dvorských úřadů spokojeny nebyly, aneb tito úřadové na něco se dotazovali.

K nejvyšším kruhům vládním náleželo *konferenční ministerstvo*. Z ministrů toliko ministr zahraničných záležitostí spravoval samostatný obor; ostatní byli ministři bez portefeuillu a odkázáni na to, co jim důvěra panovníkova za působiště ustanovila, aneb co ze své moci k sobě potáhli. Ježto nebylo žádné instrukce, která by působnost konferenčního ministra upravovala a občasné schůze dokonce se nekonaly, panovala u mnohých věcech neshoda. Jmenování konferenčním ministrem pokládali mnozí za stejné s pensionováním tvrdíce, že se to obyčejně stává, kdykoli šetrným způsobem některý státník má dán býti na odpočinutí. Jak ministerstvo konferenční, tak i státní rada a nejvyšší úřady dvorské překážely si často ve své činnosti, jelikož působnost jejich nebyla jasně vytknuta a ohraničena.

Panovník byl sice absolutní, ale při všem tom nicméně od úřadů nesmírně odvislý. Dvojím způsobem mohl zasahovati do veřejné správy. Buď při veřejných audiencích, anebo cestou pošty směl každý poddaný předložiti císaři bezprostředně své žádosti, kteréž byly v císařském tajném kabinetě přehlédnuty, a dle uznání buď pouze úřadům k vyřízení odevzdány, aneb k rozkazu císařovu podrobeny zvláštnímu zevrubnému proskoumání. Takovéto skoumání prošlo obyčejně všemi instancemi a skončilo se tím, že vše při starém zůstalo. K návrhům dvorských úřadů a dobrému zdání státních rad odpovídal císař tak zvanými vlastnoručními listy (Handbillet). Úřadové proměnili se v pouhé poptávárny, byli neuznaveni v dotazování se na to i na ono, odkazovali těžší práce jeden druhému, protahovali všemožně řízení, zpouzeli se proti vší odpovědnosti. Taková byla soustava vládní, když Ferdinand I. trůn na-

Digitized by Google

stoupil.*) Nyní přistoupila k ní ještě *státní konference*, která při chorobě císaře Ferdinanda jeho osobu zástupovala a nejvyšší vrch vládní moci tvořila.

Avšak zavedení státní konference v ohledu praktickém a politickém málo prospívalo. Nebylať působnost konference přísně ohraničena, konference postrádala vlastní exekutivní moci a nehodila se nikterak do tehdejšího ústrojí státního. Brzo vykonávala úřad kabinetního ministra opatřujíc návrhy dvorských úřadů a dobrá zdání státní rady sama opět svým dobrozdáním a předkládajíc je alespoň formálně císaři; brzo přibravši přednosty odborové a presidenty tvořila státní ministerstvo; jindy opět představovala osobu panovníka. Ona nedávala nejblíže podřízeným úřadům správním žádné normy; naopak trpěla, že ve dvorní kanceláři často mínění sobě odporná platnosti se domáhala. Zařízena jsouc původně, jakoby se jednalo o krátké provisorium, vždy jen pro případ, že by císař Ferdinand I. pro chorobu svou zastoupení potřeboval, podržela státní konference v rukou svých otěže vlády plných 12 let, ale neosvědčila se. Zmizelať potřebná jednota v nejvyšších kruzích vládních a nastalo křižování směrů sobě odporných. Paměti hodno jest to, že nejsmělejší karatelé konference a celého s ní srostlého systemu vládního nacházeli se právě mezi jejími vlastními členy a statníky jí nejblíže stojícími. Tak zejmena Metternich stěžoval si často na liknavé jednání, kteréž ve státní konferenci zavládlo. A podobně také jiní mužové s konferencí nebyli spokojeni a sice proto, že ona z různých a sobě odporných živlů složena byla. Nesvornosť v nejvyšším místě panující rozšířila se i na úřady nižší a vyvolala chorobu celého státního ústrojí.

*) Sr. Dějepis Rakouska od míru Vídeňského r. 1809. Od Antonína *Springera*. Přeložil Václ. Pravda. V Praze 1868. díl I. str. 100—103.

Digitized by Google

Státní konference záležela z arcivévod Ludvíka a Františka Karla, pak z knížete Metternicha a hraběte Kolovrata.

Arcivévoda *Ludvík*, který dříve Františka I. a nyní Ferdinanda I. zastupoval, byl muž velice vzdělaný, čistých mravů a bezúhonné poctivosti, ale považoval to za svou povinnost aby žádných novot v soustavu vládní neuváděl. Vypravovalo se, že dal Františkovi I. před smrtí jeho své slovo, že bude úplně v jeho duchu vládnouti.

Arcivévoda *František Karel* řídil se ve všem náhledy arcivévody Ludvíka.

Vedle obou arcivévod stáli kníže *Metternich* pro zevnitřní a František Antonín hrabě *Kolovrat* (narodil se 31. ledna 1778) pro vnitřní záležitosti. Snahy těchto dvou státníků byly sobě odporny, a tato jejich nesvornost a nesjednocenost byla veřejným tajemstvím doma i za hranicemi.

Kníže Metternich byl jediný státník Rakouska, který budoucí potopu revoluční předvídal a boj proti ní za úlohu svého života sobě vytknul. Za tím účelem snažil se zjednati Rakouské říši mocný vliv mezi státy Evropejskými. A skutečně bylo tenkráte Rakousko po celá desítiletí (alespoň do r. 1840) první a rozhodující velmocí v Evropě. To mu ani jeho političtí a osobní nepřátelé upříti nemohou. Bohužel nemohla se zahraniční jeho politika o spořádanost vnitřní opírati. Uvnitř směřoval jeho systém k tomu, aby veřejný pořádek pomocí tajné a veřejné policie a přísné censury se udržel. Jest to zajisté zbraň, která brzy ostří svého pozbývá. Jinak ale Metternich buď nechtěl aneb neuměl mocnou sobě stranu utvořiti, a to byla chyba, která se na něm pomstila a pád jeho způsobila. Nepovolovati duchu času jest tak veliká chyba jako s ním plouti. V pravdě konservativního státníka povinností jest, aby ducha

Digitized by Google

času použil, co dobrého v něm, z něho vyňal, do státní správy uvedl, a jsa takto novými živly sesílen pravý pokrok pěstil. A to Metternich neučinil. Zůstal státi při ideách sv. alliance, a duch času nebyv jím v pravé koleje uveden zvrhl se v revoluci.

Kolovrat dosáhl vstoupením do státní konference svých dávných tužeb, aby nad obyčejného konferenčního ministra byl povýšen a po boku Metternichově nejvyšší vládu provozoval. On si utvořil brzy mocnou stranu, která ho vynášela a jeho bystrost a státnické nadání velebila. Úlohou této strany bylo: působiti proti vlivu Metternichovu, nenáviděným a směšným jej činiti a odpovědnost za všecka přítomná i budoucí neštěstí na jeho hlavu svalovati. Protož censura hraběte Sedlnického potlačovala spisy konservativní, za to však prošla censurou neotesaná satyra „Grossjährig," kterou Bauernfeld napsal proti Metternichovi; spojeným snahám hraběte Kolovrata a Morice Dietrichsteina podařilo se i toho dosíci, aby tato satyra v samém císařském divadle se provozovala. Rovněž dovolila censura, že mohl žid Frankl, vydavatel listu „Sonntagsblätter," Mandarina „Chin Rettemf" (čti zpátky F. Metternich) učiniti terčem potupy a posměchu. Metternich byl šlechtic, který takového vtipkování si nevšímal, ač tím pochybil, jelikož tou měrou opposice proti němu se šířiti a velkých rozměrů nabyti mohla a také nabyla.

Po pádu Metternichově r. 1848 stal se presidentem konference Kolovrat, největší odpůrce Metternichův. Avšak právě v oné kritické době neosvědčil vydatné činnosti. Už po několika nedělích z ohledů zdravotních nejprv provisorně a pak na dobro vystoupil ze služby státní. († 3. dubna 1861)*).

*) Kolovrat jakožto nejvyšší purkrabí v Čechách o povznešení blahobytu země, pěstování národnosti a literatury české jakož také o založení musea značných sobě získal zásluh.

Digitized by Google

3. Církevní poměry za Ferdinanda I.

Jelikož soustava vládní nezměněna zůstala, a titéž muzové vládli jako za Františka I., zůstalo i v církevním ohledu za Ferdinanda I. vše při starém. Málo pozornosti katolickým zájmům věnováno, nikdo nepomýšlel na uzavření konkordátu. Mezi biskupy však utěšeně se vzmáhalo církevní smýšlení a náklonnost k řádu hierarchickému, ač se tím ještě nezměnil život církevní v Rakousku. Neboť jako strom až do svého středu provrtaný a ve všech svých kořenech porušený pomalu hyne, tak též byly církvi v Rakousku zákonodárstvím josefínským všechny životní žíly podtaty a tudíž bez rázné a důkladné změny v poměrech církve ku státu nebylo možno náboženský život na vyšší stupeň povznésti.

Přímý útok proti některému článku víry byl sice censurou potlačen, za to však mohl se atheism a náboženský indifferentism ve formě belletristiky volně rozlévati a duše kaziti. Rakouské časopisectvo leželo v celku ladem, avšak do Rakouska v přehojném počtu zasíláno revolučních časopisů ze Saska a Virtemberska; časopisy ty brojíce proti církvi katolické nalezaly četných čtenářův. Nejrozšířenějším pak listem ve Vídni byla „Augsburger Allgemeine Zeitung," pravý to zákopník revoluce; z listu toho čerpali Vídeňáci veškerou svou moudrost v náboženství, politice, umění a vědách. Vídeň jakož i jiná hlavní města zemí rakouských byla sice následkem náboženské lhostejnosti a odtud plynoucí zkaženosti mravní půdou k revoluci zcela připravenou, avšak duch vzpoury nejevil se z počátku ničím jiným než nadáváním.

Když vypukla ve Vídni revoluce, zaraženo asi 200 časopisů, z nichž 150 si obralo za úkol, vášně rozbouřené vždy více rozdmychovati; časopisy ty už napřed vraždu Latourovu ohlašovaly a ji spůsobiti se snažily. Listy, které tohoto radikalního rázu neměly, nemohly se udržeti. Jediný důležitý list katolický byla Vídenská „Kirchenzeitung," která však u mnohých církevních hodnostářů

Digitized by Google

žádné podpory nenalezala, jelikož proti soustavě febronianské různé útoky činila.

Úpadek církevního života a málomocnost církve v Rakousku neušly pozornosti státníků Vídeňských a jiných osob vysoce postavených. Nesouhlasili s tímto stavem, ale neměli té zmužilosti, aby odstranili pouta, jimiž církev byla sevřena.

Státní kancléř Metternich nesouhlasil s církevními poměry domácími, jevil nad nimi svou nespokojenost, ale nebyl s to je odstraniti. Pravil kdysi Brunnerovi, věhlasnému spisovateli na poli církevním: „Obor mé působnosti jest daleko užší nežli se obyčejně myslí. Jestli se polívka přesolí nebo pokrm pokazí, tu se ovšem o tom dozvím, ale změniti to nemohu; nemám žádného vlivu na tvoření poměrů, a předce musím v úřadě svém snášeti tolik křivých úsudků a bezdůvodných stížností.“ Při takovém stavu věcí nelze se diviti, že věhlasní mužové předvídali nějakou katastrofu. Tak pravil jednou hrabě Bombeles, vychovatel císaře Františka Josefa: „My stojíme v Rakousku na sopce, rána na ránu padá a největší neštěstí záleží v tom, že zde spomoci nelze; tuším veliké neštěstí pro Rakousko, stojíme nad propastí.“*)

Ochromenost církevního života v Rakousku vzala částečně za své událostí Kolínskou, která pastýře církve v Rakousku ze spánku jejich probudila.

4. Vliv události Kolínské na státníky a duchovenstvo v Rakousku.

Důležitou událostí pro Rakousko bylo zajetí arcibiskupa Kolínského Klementa Augusta r. 1837. Z počátku nepřipisovala rakouská vláda události této žádné váhy,

*) Die kirchlichen und politischen Zustände Oesterreichs seit den letzten 120 Jahren. Von Block. Lippstadt. 1870.

Digitized by Google

mělať za to, že potrestán jest neposlušný biskup, a že za několik neděl nikdo o tom více mluviti nebude. Když ale Řehoř XVI. arcibiskupa se ujal, jednání jeho schválil a proti jednání pruské vlády protestoval řka, že v osobě arcibiskupa jest důstojnosť biskupská zneuctěna, apoštolská stolice uražena a svoboda církve pošlapána, divili se ve Vídni nad řečí touto. Když ale i ostatní pruští biskupové jednání Klementa Augusta schvalovali a podobný spor s arcibiskupem Poznaňsko-Hnězdeňským Martinem Duninem nastal: tuť vídenští státníci na celý tento průběh s velikou nelibostí pohlíželi, obávajíce se, aby snad i v Rakousku podobné snahy se neobjevily. Již od mnohých let radili moudří a rozvážní mužové vládě rakouské, aby poměr svůj k církvi upravila. Ale takové rady nikdo si nepovšimnul; neboť rakouští státníci dobře cítili, že by podstatná změna v poměrech církevních podobnou změnu v celém vládním systemu v zápětí míti musela. Proto spolehali na osvědčenou poslušnosť a oddanosť národů, obzvláště duchovenstva a s úplným klidem na další vývin událostí čekali.

Když 31. prosince 1838 vláda pruská vyjádření stran svého jednání v záležitostech církevních v Berlínských státních novinách uveřejniti dala, odpověděl papež na tuto pruskou manifestaci státním spisem mnohými přílohami opatřeným, který jest 19. dubna 1839 datován a jejž státní sekretář poslal všem vyslancům v Římě.

Po 200 let nevydala apoštolská stolice takového spisu, neohlásila války kabinetům na život a na smrť. Až do události Kolínské mlčela sv. stolice ke všemu násilnictví vlád, veškeré její jednání mělo ráz povolnosti; ona takto činila z odůvodněné bázně, aby státní církve nestaly se i formalně rozkolnickými. Od r. 1838 ale vystoupila apoštolská stolice jako neohrožený horlitel za svobodu církve. V státním spise výš zmíněném prohlásil

Digitized by Google

papež zásady,na které vlády světské dávno byly zapomněly a sice zejmena tyto: Církev jest od státu neodvislá; biskupové nejsou povinni pro zákony světské rušiti zákony církevní; katolíci mají úplné právo svobodně s apoštolskou stolicí v náboženských záležitostech obcovati; ústava, která zákonu církevnímu jen tenkráte platnost připisuje, když týž obdržel schválení státní, činí hlavu státu zároveň hlavou církve, a taková ústava nemůže se nazývati katolickou.

A hle! to co papež tak slavně zavrhl, tvořilo základ církevního zákonodárství v Rakousku jakož i v jiných státech. Nápadné jest, že dvory na tento spis papežský pražádné odpovědi nedaly. Měly k tomu zajisté své příčiny, byloť jim oným rázným vystoupením římské stolice do živého sáhnuto, a bály se, aby strany liberální, které se k Římu kloniti začaly, z Říma podpory nedošly, a to tím spíše, an svobodu církve na svém programu napsanou měly.

Následkem událostí Kolínské povolili státníci Vídeňští v otázce smíšených manželství, jiné změny však nepřipustili. Když po smrti Bedřicha Viléma III. v Prusku Bedřich Vilém IV. vládu nastoupil, s Římem se vyrovnal, ano i král. placetu se vzdal a svobodnou korrespondenci s hlavou církve dovolil, když brzo potom král Bavorský Ludvík příkladu jeho následoval: v Rakousku přece nemohli se ještě k podobnému kroku odhodlati.

Událost Kolínská měla znamenitý vliv na jednání rakouských biskupů. Onať dokázala, že v jistých okolnostech opposice nejen dovolená jest, nýbrž i nutná, a sice tam, kde se jedná o zásadu: „Sluší Boha více poslouchati nežli lidí," a spolu seznali, že opposice taková velikých výsledků dodělati se může. Od té doby vzmáhalo se vždy více v duchovenstvu smýšlení církevní. Darmo stěžovali si úřadové na vzrůstání „ultramontanismu", touha po svo-

Digitized by Google

bodě církevní, jednou probuzena byvši, více utlumiti se nedala. Ultramontanismus čím dále tím více se rozšiřoval k veliké nelibosti kancelářů světských i mnohých duchovních.

5. Smíšená manželství v dědičných zemích; biskup Ziegler.

První biskup Rakouský, který Kolínskou událostí byl na to upozorněn, že chybná jest praxe ohledně smíšených manželství v Rakousku panující, byl biskup Linecký Řehoř Tomáš Ziegler.

Narodil se r. 1770 v Kirchheimu ve Švábsku. Vstoupil do kláštera benediktinského ve Wiblinku blíž Ulmu, složil 1791 řeholní sliby a byl 1793 v Kostnici na kněžství posvěcen. Na gymnasium v Kostnici po 4 a ve Frýburku Breisgavském po 3 leta učil řečtině a básnictví. Jeho spisů „über die Politik," a „Geschichte des Hauses Habsburg" užíváno v rakouských ústavech, jakkoli nikdy do tisku nepřišly. Ve Frýburku stal se doktorem theologie a filosofie. R. 1800 byl do svého kláštera nazpět povolán a působil zde po 6 let jako novicmistr, professor a později co převor. R. 1802 vyprosil ve Vídni od císaře Františka zachování svého kláštera, který však r. 1806 přece byl zrušen. Řehoř se svými bratry řeholními obdržel benediktinské opatství v Tynici u Krakova s podmínkou, aby gymnasium i theologické studium v Krakově silami svého řádu osazoval. Ziegler převzal vedle správy kláštera též stolici dogmatiky. Když r. 1809 Krakov pod cizí vládu přešel, a spolek benediktinů wiblinských byl rozpuštěn, stal se Ziegler professorem církevních dějin v Linci. R. 1815 byl za professora dogmatiky povolán do Vídně, načež r. 1822 jmenoval ho císař František I. biskupem nově zřízeného biskupství Tynického, a bratr císařův arcivévoda Rudolf, kardinal a arcibiskup Olomúcký, posvětil Zieglera na biskupství. Nový biskup přeložil své sídlo z Tynice do Tarnova. Po smrti biskupa Lineckého

Digitized by Google

Zikmunda Hohenwartha († 1825) jmenoval císař r. 1827 Zieglera jeho nástupcem. Novou svou diecési spravoval s velikou horlivostí až do r. 1851, kdež zemřel. Ziegler byl též plodný spisovatel církevní.*)

R. 1838 22. května vydal biskup Ziegler instrukcí ku svému duchovenstvu, aby jen tenkráte smíšeným manželstvím církevní požehnání udělovalo, když se poskytne záruka, že všechny dítky v katolickém náboženství budou vychovány, a strana katolická se o to zasadí, by manžela nekatolického na pravou cestu spásy uvedla.

Tohoto příkladu následovali mnozí jiní biskupové. Vláda rakouská jsouc událostí Kolínskou poučena nechtěla zabřednouti do podobných nesnází jako vláda pruská a tudíž dovolila biskupům, aby se v této záležitosti k apoštolské stolici obrátili. Biskupové to učinili, načež papežský státní sekretář kardinál Lambruschini vydal ve jmenu Řehoře XVI. instrukci k arcibiskupům a biskupům v zemích dědičných ze dne 22. května 1841, která začíná slovy „Cum Romanus Pontifex."

Na počátku instrukce vyslovuje kardinál rakouským biskupům ostrou důtku, že si nevšímali církevních kanonů a jakémusi indifferentismu v tak důležité církevní otázce hověli, an praví: „Nyní teprvé nedávno dozvěděla se Jeho Svatost Řehoř XVI., že v Rakouských diecésích všeobecný zavládnul zlořád, dle něhož farářové katoličtí sňatky mezi katolíky a nekatolíky beze vší církevní dispense a bez předcházejících záruk uzavřené žehnají a církevními obřady je vyznamenávají. Tudíž snadno pochopiti lze, jakou bolestí sv. Otec naplněn byl, když poznal, že neobmezenou svobodou těchto smíšených manželství hrozná lhostejnost

*) Klein. Geschichte des Christenthums in Oesterreich und Steiermark. sv. 7. str. 227—309.

Digitized by Google

u věcech náboženských vždy více vzrůstá v onom velikém státě, který katolickým jmenem tak velice se honosí. A jistě byl by sv. Otec neopomenul už dříve dle povinnosti svého posvátného úřadu zakročiti, kdyby se toho byl dříve dozvěděl.“ Tuto trpkou výčitku, kterou Lambruschini biskupům dal, zmiňuje poněkud následujícími slovy: „Přec ale sloužilo to Jeho Svatosti k obzvláštní útěše, když se dozvěděl, že pastýřové oněch diecésí upozorněni byvše apoštolskými listy, v této věci pro jiné krajiny vydanými, všelikou bedlivostí o to se snaží, aby onen obyčej církevním zásadám a zákonům protivný zcela odstranili.“ Ku konci kladou se v instrukci předpisy, jak se duchovenstvo při smíšených manželstvích chovati má.

Tato manželství mohou dle papežského rozhodnutí jen tenkráte spůsobem dovoleným uzavřena býti, poskytnou-li se tak řečené cautiones opportunae t. j. záruky, že všechny dítky v katolickém náboženství vychovány budou. V opáčném případě farář jen passivní asistencí se při uzavírání sňatku súčastňuje.

Této instrukci apoštolské stolice udělil císař Ferdinand I. kr. placet dne 24. srpna 1841, načež biskupové ji ve svých diecésích prohlásili*) a připojili k ní návod, jak by jí duchovenstvo v praxi uvésti a podle ní správně jednati mělo**).

Touto cestou byla sice záležitost smíšených manželství upravena, ale k dalšímu nároku na svobodu církevní nepovznesli se biskupové; vše zůstalo při starém, až teprv rok 1848 přinesl čilejší život na půdě církevní a zapudil 70letý spánek.

---

*) Viz instrukci tu v Pražské synodě provinciální v dodatku str. 332.

**) Prov. Syn. str. 161—165.

Digitized by Google

6. Uherské poměry církevní. Primas Uherský Alexander Rudnay

Uhersko těšilo se starobylé své ústavě, kterou si přese všechny centralisační snahy vídeňských státníků zachovati dovedlo. Katolíci činili asi dvě třetiny veškerého obyvatelstva, protestanté menšinu. Avšak kalvinisté maďarští nenáviděli katolickou církev jakožto religiouem dominantem, nenáviděli katolické duchovenstvo vyhlašujíce je za nepřátelské národu maďarskému, jakož i za hlavní podporu absolutismu.

Proti latině jakožto řeči úřadní se zdvihla silná opposice na sněmu r. 1826. Mezi stížnostmi stavů nacházela se také žaloba, že prý se zanedbává jazyk maďarský. Znenáhla prý, tak tvrdila většina poslanců, dosáhl jazyk maďarský onoho stupně dokonalosti, že by dobře mohl zastoupiti místo latiny jakožto úřadní jazyk zemský. Tomu odporovali poslancové chorvatští a zástupcové slovanských měst a okresů. Avšak bez ohledu na tento odpor přijata jest žaloba svrchu uvedená mezi preferenciální stížnosti Horlivci maďarští pokračovali dále na cestě jednou nastoupené a dovedli toho na sněmě 1839—1840, že maďarština za řeč úřadní byla prohlášena. Mělyť nejen úřady mezi sebou korrespondovati v maďarštině, nýbrž i všecky veřejné písemnosti musely jazykem maďarským býti spisovány, a to nejen v krajinách maďarských, ale i nemaďarských, kdež i matriky v maďarštině psáti se musely. Byl to první krok k násilnému potlačování slovanského jazyka.

Mimo to byla v Uhrách maďarština na místě latiny také do škol uvedena (r. 1830—1846.) Nejprvé pomaďařili své školy benediktini, po nich následovali piaristé. Horlivci pro maďarštinu byli zároveň radikalisté na půdě státoprávní. Hlavními representanty radikalismu byli protestanté, jmenovitě maďarští kalvinisté. Proti jejich poku-

Digitized by Google

sům nemohli katolíci vydatné hráze postaviti, majíce svázané ruce dozorem policejního státu; za to těšili se protestanté v záležitostech školních i církevních plné autonomii. Smýšlení protestantské stalo se panujícím v obecní správě i ve veřejném mínění. V náboženských a školních výborech protestantských jednáno také o politických záležitostech a docílena shoda náhledů. Když pak vystoupili protestanté v politickém životě na jeviště, byli usjednoceni a volili za zástupce své muže vyníkající. Jestliže však do správy komitatů, neb do magistratu atp. katolíka voliti museli, volili méně schopné muže, kteří by se jím neprotivili. Na velikou škodu církve katolické bylo i to, že zůstávala výnosná biskupství uherská ve prospěch státní pokladny po mnoho let neobsazena. Tak n. př. Ostřihomské arcibiskupství, střed katolíkův uherských, zůstalo neobsazeno za Marie Teresie 19 let; za císaře Františka 23 let a za Ferdinanda I. čtyry leta. Arcibiskupem Ostřihomským byl kardinal kníže Bathiany od r. 1776—1799; po jeho smrti nastala vakatura až do r. 1808; na počátku r. 1808 jmenoval císař František primasem uherským svého švagra Karla Ambrože, posavádního biskupa Vácovského. Nový arcibiskup čítal teprvé 22 let; zemřel však už následujícího roku 1809 v Komárně uchvácen byv horečkou. Místo primasa zůstalo na novo 10 let neobsazeno. R. 1819 jmenoval císař František arcibiskupem Ostřihomským Alexandra Rudnay-e*).

Alexander Rudnay z Rudného narodil se r. 1760 v v Svatém Kříži nad Váhem v župě nitranské. Gymnasium studoval v Nitře. R. 1783 byl posvěcen na kněžství a stal se 1784 doktorem bohosloví v Budíně. R. 1786 byl ka-

*) Po smrti Rudnaye († 1831) nastala zase vakatura 7 let; teprv r. 1838 jmenován arcibiskupem Josef Kopacsy (1838—1847).

Digitized by Google

planem v Časté, pak u sv. Benedikta nad Hronem. R. 1789 obdržel faru v Krušovcích a r. 1794 jmenován jest děkanem Velkotopolčanským. R. 1805 stal se kanovníkem Ostřihomským, rektorem velikého semináře v Trnavě a opatem Kološ-ským (Klausenburg), Pokud se nalezal ve správě duchovní, byl též literarně činný a zanášel se hlavně spisováním svých kázaní, jež později Jiří Palkovič sebral a vydal. Rudnay r. 1815 jmenován od císaře Františka biskupem v Sedmihradsku, r. 1819 arcibiskupem Ostřihomským. Jemu se podařilo obnoviti prestol primatialní, který v bouřích času z Ostřihoma byl vypuzen, a nazpět do Ostřihoma uvésti též metropolitní kapitolu, která po 300 let jako ve vyhnanství se nalezala, a poslední dobou v Trnavě sídlila. Největší dílo Rudnayovo. jež na věky jeho památku hlásati bude, jest založení velikolepé basiliky Ostřihomské. Jen úprava staveniště stála 59.490 zl. R 1822 v den sv. Vojtěcha byl položen základ budovy, na niž Rudnay ze svých důchodů 815.696 zl. sám věnoval. Mimo to položil základ k arcibiskupské residenci a se. mináři. Ukončení těchto staveb však se nedočkal. Za jeho veliké zásluhy jmenoval jej papež Lev XII. kardinálem (15. prosince 1828).

Alexander Rudnay vynikal věrnou láskou k národu česko-slovanskému. Nikdy se nám neodcizil a za chloubu to pokládal, že z krve slovanské pochází. Říkalť: „Slavus sum; et si cathedra Petri forem, Slavus ero.“ (Slovan jsem a kdybych se i papežem stal, Slovanem zůstanu.) V tomto svém slovenském smýšlení přičiňoval se všemožně, aby přáním lidu slovenského vyhověl, ont přispěl nemálo k vydání slovenského slovníka r. 1825 a vydávaje r. 1822 doplněk breviáře zpomněl důstojně na apoštoly Slovanské Cyrilla a Methoděje.*)

*) Česko-slovanský Plutarch. od Dra. Ruperta Přecechtěla. V Pešti. 1872. Díl II. str. 155—157.

Digitized by Google

Ku povznešení církve uherské konal slovútný primas v září a říjnu 1822 v Prešpurku *národní synodu*, na které vedle primasa zasedal arcibiskup Koločský Petr Klobusicky, 9 biskupů, jakož i značný počet biskupů titulárních, opatův a zástupců kapitol, úhrnem 82 sněmovníků.

Synoda jednala 1. o prostředcích, jak by se mravní kleslost lidu jakož i kázeň řeholního a světského duchovenstva napravila; 2. o zavedení jednostejné methody vyučovací na vysokých školách i lyceích biskupských; 3. o vyklizení sporů, které mezi professory theologickými na vysokých školách byly vznikly; 4. o novém vydání maďarského překladu písem sv. od Kaldy-ho; 5. o zaopatření fondu na výživu 10 kněží ve Frintaneum studujících; 6. o redukcí fundačních mší sv.; a 7. o souměrném jednání při duchovních úřadech a soudech.

Synoda poslala svá usnešení do Říma i do Vídně k potvrzení, ve Vídni nechali však zaslaná akta až do 18. března 1848 — tedy plných 26 let — v prachu odpočívati, aniž by si jich kdo byl povšimnul. Tudíž se diviti nelze, že brzy potom všeliká nadšenost pro církevní opravy klesla.

Za to protestanté slavili každoročně své krajské a jenerální synody beze vší překážky, nestarajíce se o povolení neb stvrzení se strany vlády Vídeňské.

7. Smíšená manželství v Uhrách.

Událostí Kolínskou nastal také ve smýšlení duchovenstva uherského obrat velmi příznivý. Nadšenosti té nesdíleli však ve stejné míře biskupové. Ale horliví kněži nedali se tím odstrašiti a nalehavě žádali za vydání předpisů, jak se v otázce smíšených manželství chovati mají.

V čelo tohoto hnutí postavil se František, Lájcsák biskup Velko-Varadinský, muž právě apoštolský. On vydal r. 1839 pastýřský list, a připojil k němu instrukcí, jížto nařídil,

Digitized by Google

aby farářové při smíšených manželstvích, nezaručí-li se katolické vychování dítek, jen passivně assistovali. Vystoupením Lajcsákovým byl však arcivévoda palatin Josef, sedmý syn císaře Leopolda II. a Marie Ludoviky Španělské, jenž 51 let od r. 1791—1847 hodnost palatina držel († 13. ledna 1847), rozhořčen, an sám žil ve smíšeném manželství s Marií Virtemberskou. Na žalobu Biharské župy vyšel z Budína 30. dubna 1839 ku všem arcibiskupům a biskupům reskript, jímžto se jim zákon z r. 1791 na paměť uvedl, dle něhož ve smíšených manželstvích dítky náboženství otcovo následovati mohly.

Záležitost smíšených manželství, jakož i přestupu od jednoho vyznání k druhému tvořila předmět dlouhého vyjednávání uherského říšského sněmu v r. 1839 a 1840.

Ve sněmovně učiněn návrh, aby reversy pro budoucnost byly zakázány a dítky ze smíšených manželství aby musily následovati náboženství otcovo. Kopulaci měl předsevzíti duchovní správce ženichův. Darmo horlili biskupové proti těmto církvi nepřátelským návrhům; darmo ohražoval se proti nim arcibiskup Jagerský Ladislav Pyrker, k jehož protestu přistoupilo vše ostatní duchovenstvo. Bez ohledu na tato ohražení byl v obou sněmovnách zmíněný návrh přijat. Proti tomuto usnesení sněmu podal 30. prosince 1839 kníže primas Josef Kopacsy ve jménu církve uherské slavný protest a vyslovil se, že církev uherská pouze dle zákonů církevních se říditi bude.

Po ukončení sněmu (10. června 1840) vydal primas s ostatními uherskými biskupy stejně znějící pastýřský list a instrukci, nařizujíce, aby duchovenstvo žádalo reversy stran vychování dítek v katolickém náboženství; a když snoubencové revers nedají, má farář katolický smíšeným manželstvím jen passivně assistovati.

Nyní zmocnily se župy této otázky a prováděly ji v radikálním smyslu. První byla župa Pešťská, kteráž sta-

Digitized by Google

novila trest 600 zl. pro každého faráře, který by smíšené manželství požehnati nechtěl. Svá usnešení sdělila ostatním župám, které nyní podobné edikty vydaly. Některé župy však jako Ostřihomská, Mošoňská (Wieselburg), Spišská, Hevešská a Hontská schvalovaly jednání biskupů; Pešťska župa sdělila svůj ukaz primasovi a žádala ho, aby vydal jinou instrukci. Když primas záporně odpověděl, obrátila se župa k císaři, aby primasa sesadil (!) aneb alespoň příjmy jeho zabavil. Temešská župa obeslala Csánadského biskupa Lonoviče před svůj soud za teutéž příčinou sňatkův smíšených.

Ku zjednání míru stalo se dohodnutí mezi biskupy a vládou, aby se o smíšených manželstvích s apoštolskou Stolicí vyjednávalo. Jakožto vyslanec biskupův i vlády odebral se do Říma Csánadský biskup Josef Lonovič, který svou úlohu sice chytře a diplomaticky, avšak po našem zdání v neprospěch církve vykonal. Hlavně jednalo se mu o to, aby passivní assistenci odstranil. Proto snažil se dokázati, že passivní assistenci v Uhrách provésti nelze, a hleděl toho dosáhnouti, aby apoštolská Stolice pro Uhry od formy Tridentinské dispensovala a manželství smíšené aby za platné uznáno bylo i tenkráte, když pouze před protestantským pastorem se uzavře. A skutečně dovedl toho Lonovič, že apoštolská Stolice pro Uhry udělila dispensi od formy Tridentinské. Breve Řehoře XVI. ze dne 30. dubna 1841 a instrukce statního sekretáře kardinála Lambruschini-ho k biskupům uherským obdržely kr. placet a byly prohlášeny. Breve dovolovalo při smíšených manželstvích passivní assistenci v tom případě, když záruky se neposkytnou.

Nový říšský sněm byl ke dni 14. května r. 1843 svolán. K návrhu stavů ze 7. května r. 1840 došel 5. července 1843 jakožto odpověď kr. reskript, kde císař navrhoval, aby snoubenci smíšeného náboženství mezi sebou

Digitized by Google

soukromou smlouvu stran náboženství svých dítek uzavřeli; a jen v tom případě, kdyby smlouvy té neučinili, aby dítky vychovány byly v náboženství otcově. Tento návrh byl spravedlivější nežli návrh stavů. Ale nicméně vyvolal v sněmovně veliký výbuch zlosti. Mnozí poslanci vyslovili se, že královským reskriptem jsou tak omráčeni, že poradě dále přítomní býti nemohou. Proto bylo sezení ukončeno. V následujícím sezení ustanoveno prositi krále, aby návrh z r. 1840 potvrdil. Rovněž i magnaté nesouhlasili s kr. reskriptem; jen tři jej schvalovali. Primas vyslovil se, že reskript jest sice méně násilný nežli návrh stavův, ale přec že se stanoviska církevního jej přijmouti nelze. Jelikož většina magnátů se stavy hlasovala, byla do Vídně zaslána žádosť celého sněmu, aby návrh zákona z r. 1840 byl potvrzen. V jiných otázkách, jako o reversu stran náboženského vychování dítek ze smíšených manželství, o přestoupení od katolického náboženství k jinému vyznání, a o poměrech Chorvátska, kde protestanté posud nesměli pozemky míti ve svém držení, byla usnešení stavů v nejvyšší míře církvi nepřátelská; neboť vůdcem radikálů byl Ludvík Košut, urputný odpůrce církve Církev měla býti ponížena a v očích lidu snížena, aby Uhry poznenáhla k odtržení od rodu Habsbursko-Lotarinského dozrávaly. Stavové chtěli míti reversy na dobro odstraněny a přestup od katolické církve k jinému vyznání náramně usnadněný.

Magnáté začali o těchto článcích 4. září jednati a to se vší důkladností. Ale k velikému udivení protestantů byli katolíci tříletými třenicemi ze svého spánku vyburcováni a strana katolických magnátů znamenitě vzrostla. Hlavními obhájci katolického principu byli primas Josef Kopacsy a biskupové Josef Lonovič z Csánadu a Jan Scitovský z Rožnova; ze světských baron Alois Mednyansky, baron Ladislav Perenyi a hrabata Jan Majláth a

Digitized by Google

Ján Cziráki. Nejhorlivějšími zástupci protestantských náhledů byli hrabata Josef a Ladislav Teleky, baron Mikuláš Vay a hrabě Temes Tichanyi. Z řečníků náležela palma biskupu Josefu Lonovičovi, kterého všichni, i sama opposice s velikou pozorností poslouchali. Když mluvil panovalo všeobecné ticho ve sněmovně. Výsledek řečí strany katolické byl ten, že magnaté k návrhům stavů nepřistoupili, a proposice v mírnějším znění přijali. Konečně vydán zákon, kterým se náboženské poměry Uherska urovnaly. Dle zákona toho mohla smíšená manželství platně i před pastorem býti uzavřena; každý kdo přestoupiti chtěl k jinému vyznání, musel se před svým dosavádním farářem a dvěma svědky ohlásiti; po uplynutí čtyř neděl po druhé se měl dostaviti a oznámiti, že při úmyslu svém trvá. Stran reversů zůstalo při starém; kdo revers dáti nechtěl, mohl se dáti kopulovati u pastora, neb podrobiti se u katolického faráře passivní assistenci. Manželství bylo v obojím případě jak státně tak i církevně za platné uznáno. Na sněmě 1843—44 byli katolíci při obhajování svých práv spravedlivi k protestantům. Hrabě Jan Majláth vyslovil přání, aby superintendenti obdrželi místo a hlas v tabuli magnatů. Ale protestantští magnaté mlčeli a nepovznesli hlasu svého, aby svým duchovním přednostům k důstojnosti magnatské dopomohli.

Po těchto bojích rozhostila se ve státech rakouských opět stará lhostejnost v církevních otázkách; hodnostáři církevní nezasadili se o to, aby vybojovali svobodu církve, jak ji v allokucích papežských vylíčenou slyšeli. Idea mučenictví pro právní život církve byla jim cizí. A přec v oboru tomto má mučenictví tu samou cenu jako mučenictví pro článek víry čili dogma v nejpřísnějším smyslu slova. Arcibiskup Tomáš Becket z Kanterbury jest mučeníkem církve stejně vzácným a velikým jako sv. Ignatius Antiochenský neb náš sv. Vojtěch.

Digitized by Google

Nová doba pro církev nastala teprv za posledního roku panování císaře Ferdinanda I. (r. 1848).

(Pokračování.)

Geneagenese svědčí proti darvinismu.

(Dokončení.)

Podává *Matěj Procházka*, prof. gymn. v Brně.

Jakož není žádného samovolného plození (generatio spontanea) u mořských živočichův, byť sebe více jednoduchých, rovněž tak ho nestává u hmyzův, kteří poměrně velmi vyvinutými živočichy jsou.

Od starodávna panuje sice u lidu obecného předsudek, že někteří druhové hmyzu sami sebou se vyvinují, že zejmena blechy samy sebou vznikají, ale vědou přísnou dokázáno, že o nich platí vše, co jsme předešle o nálevnících byli pověděli. Jejich zárodky a vajíčka jsou v náramném množství ve vzduchu, ač pro nesmírně malý objem jejich nelze jich okem neozbrojeným vystihnouti. I pobybují se ustavičně vzduchem, až se dostanou v prostředí, v němž se z nich živočich vyvinouti může.

Více pravdy zdá se do sebe míti tvrzení, že u některých hmyzů *pannorodost* (parthenogenesis) místo má, nebo rozmnožují se v několika po sobě jdoucích rodech i tenkráte, když jedníci jejich zcela osamotněli. Než i to jest pouhým zdáním. Není v přírodě žádného hermaphrodismu čili žádných obojnáků (v nichž by obojí pohlaví spojeno bylo), a co se takovým úkazem býti zdá, jako u měkkýšů, jest pouhým zdajem či sebeklamem. Nejlépe ozračuje se všecko to, cokoliv pannorodostí se nazývá, na *mšicích* (aphis, Blattsauger, Blattlaus). Rod tohoto hmyzu pokrývá v pozdějšku letním útlejší rostliny a nejednou je

Digitized by Google

zcela zničuje, sám však mravencům jako dojnou jest kravou, nebo mravenci hmyz ten zase vyssávají. Díváme-li se déle na tyto malé, bezkřídlé hmyzy, pozorujeme, že co chvíle nabobnávají a několikráte za den zcela vyvinuté a sobě podobné jedníky živé ze sebe vyplozují, což u hmyzův něco neslýchaného jest. Ale každý tento novorozený jedník vyplozuje ze sebe beze všeho se páření za několik dní opět mláďata a tak to jde pořád téměř do nekonečna. I podařilo se některým přírodozpytcům, z jednoho osamoceného jedníka beze všeho páření, na 300.000 jedníkův vyvésti.

Úkaz tento nedal by se sám o sobě nikterak vysvětliti, ale uvedeme-li jej ve spojení s úkazem na živočiších mořských pozorovaným (s geneagenesí), nabudeme hned potřebného světla. Nebo u těchto pozorujeme rozmnožování živočichův netoliko odštěpováním, nýbrž i takovými výpuky či pupenci na povrchu tělíska, které se napotom od něho oddělí a samy o sobě trvají. U slimýšů (Medusen) pozorovali jsme, že se to netoliko na povrchu tělíska, nýbrž i na vnitřní ploše jeho státi může a to tím jistěji, čím jednodušší jest ústrojí tělíska. Právě tak jest to u mšic. Zdánlivé rození není u nich nic jiného nežli zmnohonásobení jednoho a téhož jedníka a sice prostředkem pupencův ve vnitru těla vzniklých.*) Jak mile pozdní podzimek nastává, kde tento prostředek k *zachování rodu* více nepostačuje a přírodě o takové zachování starati se jest, pozorujeme, že tito bezkřídlí hmyzové nenadále okřídlují se, a *spáříve* se *vajíčka* kladou i mrou. Vajíčka přetrvavše zimu v následném jaře v dokonalé hmyzy se vyvinují.

*) V kategorii geneagenese spadá též vše to, co v kapce vody pod drobnohledem pozorovati na nálevnících v ní se množících.

Digitized by Google

Chtěla-li tedy příroda *rod* zachovati, nezbylo jí leč jako všude všeobecného pravidla šetřiti, t. j. ku páření a vajíčku se vrátiti a tím bíledně dokázáno, že i v tomto druhu živočichův, jenž se jako výjimkou býti zdál, ani obojnakost (hermaphrodismus) ani pannorodost (parthenogenesis) místa nemá, a že tudíž tím méně rozplod samovolný se tím dokázati dá.

Co pak tuto povědíno o živočiších, platí neméně o rostlinách; nebo co se druhdy tvrdilo o rostlinách tajnosnubných, jakoby samy sebou vznikaly a se rozplozovaly, už dávno klamem býti se ukázalo. Vůbec podotknouti třeba, že rozdíl mezi rostlinou a živočichem doposud není fysiologicky dokonale vymezen a že rostlina rovněž tak jako živočich živoucím a ústrojným tvorem jest a že mnoho rostlin na vyšším stupni ústrojného vývoje stojí, nežli mnoho živočichův.

U rostlin pak mnohem méně mluviti lze o nějakém samovolném vzniku a rozplodu nežli u živočichův, ano není ani jednoho takového úkazu, jenž by domněnku tu potvrzoval. Nebo tak zvaná zelená látka Priestley-ova spadá v řadu úkazův nálevničných, výtrusy (sporae) pak neb šupiny tajnosnubných rostlin nejsou nic jiného než símě. Co se týče nejnižších rostlin, jimiž jsou lišejníky, mechoviny a plíseň, podléhají i tyto týmže pravidlům, jimž nejnižší živočichové — nálevníci — podrobeni jsou, ale i nálevníci jsou podle výtečných výskumů Ehrenbergových dokonalými ustrojenci.

K těmto čtyrem zde uvedeným případům táhli se posud nejvíce všickni zastavatelé samovolného rozplodu a více příkladů z přírody uvésti se vůbec nedá. Jelikož však všechny tyto čtyry případy podle nynějšího pokroku vědy nejsou důkazem tak zvaného samovolného plození, tedy nezbývá leč vrátiti se ku staré zásadě velikého Aristotela: „Omne vivum ex ovo.“ Vše živoucí pochází z

Digitized by Google

vajíčka. V témž smyslu dí také Humboldt: „Rostliny stěhují se ve vajíčku.“

Touto nevývratnou pravdou jest lidské vědě hranice vytknuta, kterouž překročiti člověku nelze. Zde totiž počíná přetajemné temno, jímž nejhlubší a poslední příčina úkazův přírodních zastřena. Hranice tato jest jako sloup Herkulův, na němž napsáno: „Non plus ultra!“ Nebo nikdy co svět světem bude, nepochopí člověk, kterak z přírody naprosto bezživotné a ztrnulé, z přírody zcela neústrojné, která žádné samostatné tvárné změny látek svých nemá a jediné mechanickými zákony se řídí: kterak z této neústrojné a bezživotné přírody vzniknouti mohlo zcela rozdílné tvorstvo živoucích organismů se samostatnou a periodickou výměnou látek a tvarův a s nesčíslnými rody a druhy.

Tolikéž nevysvětlí toho nikdy rozum lidský, proč živoucí ústrojné tvorstvo rostlin, živočichův a lidí, ač svou vnitřní povahou tak odlične, přece tak výborně a zcela přiměřeně se hodí ku přírodě neústrojné a tak úzce s ní spojeno jest, že jeho rodové a druhové už po mnohá tisíciletí v ní žijíce, ve své původní tvářnosti, povaze a plnosti sil svých beze změny se zachovati a vše to z pokolení na pokolení dědičně přenášeti mohli. I kterak by medle člověk toho dovedl, vyložiti tak těsné a úplně přiměřené přilehání k sobě dvojího podstatně rozdílného tvorstva?

Rovněž tak nebude nikdy člověku možno rozluštiti otázku: co v nepřetržitém řetěze ústrojného tvorstva bylo dříve, zdaliž plod a símě, vajíčko a pondrava, mladý živočich a dítě, čili dříve v život vstoupily: rostlina vyvinutá, vyspělé zvíře a matka? Podle nynějšího běhu přírodního musí nejprvé býti nějaký mateřský organismus a od toho musí se odloučiti nějaký zárodek čili nějaká živá bunice, aby z ní nový tvor se vyvinul. Než kterak vznikl aneb odkud se vzal v neorganické přírodě první

Digitized by Google

mateřský organismus, z něhož se napotom odlučováním bunic nové organismy tvořily a byl-li ten mateřský organism hned úplně vyspělý čili teprv zdlouhavě ze semene, z vajíčka, ze zárodku se vyvíjel a kterak bez mateřského lůna a bez mateřské péče úplně vyspěti mohl? S tohoto temna nemůže člověk nikterak závoj sejmouti a musí za to Bohu povděčen býti, že předvídaje (Hospodin) jeho slabost a nedostatečnost k rozřešení záhady té, podal mu dobrotivě v naukách svého zjevení potřebné podpory, jimiž záhada ta uspokojivě se rozřešuje a neklidná mysl jeho úkojného dochází klidu. Jediný výrok zjevení Božího: „*Bůh to stvořil!*“ vede šťastně přes hranici, na níž napsáno: Non plus ultra! Všechny pokusy, jež podniknuty tak řečeným samovolným plozením, zmařeny jsou jak ostřejším pozorováním a skoumáním výtečných přírodoskumců: *Pasteura*, *Coste-a*, *Balbiani-ho*, *Gerbe*, *Donné-a* a Dr. Fr. *Steina*, tak i odekrytím tak prozvané geneagenese, kterouž jsme právě byli vylíčili. Při všech výskumech dotčených nalezen zárodek, nalezeno vajíčko tvorův, o nichž domníváno se, že bez zárodku, bez vajíčka vstoupili v život a tím padla i nauka *heterogonie Pouchetsovy* a odňat i darvinismu nejpevnější základ v samovolném plození obsažený.

Je-li pak zásada Aristotelova: Omne vivum ex ovo — naprosto pravdiva, tedy vzniká všecko živoucí z vajíčka a vznik ten spolu vázán jest na spolupůsobení obojího pohlaví i třeba, aby ve vajíčku všechny hlavní známky fysiologické a anatomické obsaženy byly nejinak nežli obsaženy byly v pravzoru toho kterého rodu a druhu. Darvinisté chtíce prokázati nauku svou, odvolávají se také rádi na úchylky od pravidla, že všechny změny živočichův i zvířat určitými hranicemi obmezeny jsou; než veškery úchylky tyto potahují se buď na potvornost (monstruositu) některých ústrojnin, kteréž z choroby pochází anebo

Digitized by Google

nejsou leč odrůdami. Ale odrůda nemění nic na hlavních fysiologických a anatomických známkách toho kterého druhu a nemá tudíž žádného důležitého významu, právě tak jak ho nemá rozdíl dvou listů na jednom a témž stromě vypučilých aneb dvou kotat od kočky na jednou vržených. Ale právě tento rozdíl mezi pouhou odrůdou, jež toliko v několika zevnějších a nepodstatných známkách se zračí a mezi druhem, jenž nezměnitelnými, zvláštními známkami skupiny jedníkův se označuje, zrušují darvinisté, proměňujíce libovolně odrůdy v druhy a druhy v odrůdy, počínajíce si v tom spůsobem figlářským. Jest však nezvratnou na zkušenosti založenou pravdou, že společné známky toho kterého druhu odrůdami se nikdy podstatně nemění a že tyto hlavní a podstatné známky už v zárodku každého jedníka obsaženy jsou, neberouce zevnějšími vlivy žádné značné změny. Co pak se týče páření jedníkův z rozličných druhův, jest to jen řídkou vyjímkou obyčejně člověkem uměle přivozenou a výplody takové nemají dále žádné rozplozovací síly, jak to na př. pozorovati na *mezcích* anebo u rostlin na *plných květech* uměle člověkem vypěstovaných; nebo tyto nemají žádného semene.

K závírce vidí se nám za dobré položiti zde výrok jednoho z největších anatomů, *Jana Müllera*, jenž ve své fysiologii jednaje o člověku takto dí: „*Rodové živočichův a rostlin změňují se při svém rozšiřování na povrchu země v mezích, kteréž druhům a rodům jejich vytknuty jsou. Plemena lidská jsou tvary jednoho druhu a protož se plodně páří a plozením rozmnožují; nejsou* (*ona*) *jakýmisi druhy jednoho rodu* (*genus*) — *nebo kdyby tím byla, byliby míšenci z nich pošlí neplodnými. Zdaliž rozličná plemena lidská z několika čili jen z jednoho pračlověka pošla, nedá se žádnou zkušeností vyskoumati.*“ Posledními slovy chce Jan Müller toliko říci, že přírodověda opírajíc se jedině o zkušenost, záhadu tu o vzniku člověka a rozličných

Digitized by Google

plemen jeho rozluštiti nemůže. Pokládají-li však darviniste za pravdu, že z jednoho aneb z několika jednoduchých organismů vyvinuly se všechny rostliny a veškero živočišstvo i s člověkem, pak proti vzniku veškerých plemen lidských z jednoho pračlověka naprosto nic namítati nemohou. A to vlastně jest ta jediná výhoda, která darvinismem kolísavému duchu lidskému vzešla; nebo na radostné a hlučné uvítání nauky Darvinovy zcela umlknul posavádní křik bohazpurných přírodovědců hlásajících: že prý nemožno, aby tak rozličná plemena lidská z jednoho páru lidí byla pošla. Všem těmto zpurným hlavám po objevení se nauky Darvinovy bylo najednou úplně jasno, že nejen toliko veškera plemena lidská z jednoho pračlověka, anobrž že i veškero živočišstvo i rostlinstvo z jedné neb z několika jednoduchých ústrojnin aneb prabunic pocházejí. Že poslední část tvrzení darvinistův jest přílišnost za všecky meze zkušenosti a zdravého rozumu zabíhající, netřeba šířeji dokazovati. Stačíť připomenouti, že vedle organismů nesmírně složitých stávají podnes i organismy velmi jednoduché, kteréž podle nauky dotčené, jsouce nedokonalé a nevyvinuté, už dávno v organismy složitější vyspěti mohly a měly, avšak přece na témž stupni vývinu neustále trvají a přese všechnu nedokonalost (dle domněnky darvinovcův) v zápasu o bytí se zachovávají.

Uvádíme-li to vše a uznáme-li (jakož i uznati dlužno dle zásad pravé přírodovědy), že i nejnižší živočichové *dokonalými ustrojninami* jsou; uvážíme-li dále, že rostliny i živočichové jen v mezích druhům a rodům vytknutých obměňovati se mohou a že plemena lidská nejsou leč tvary jednoho druhu z pračlověka pošlého, pak jest nám také, jak dí hrabě Majláth (ve spisu svém Gott, str. 83) přiznati, že darvinismus jest jako vzdušný oblud „*fata morgana*“ prozvaný, který z daleka děsí aneb radostí unáší, z blízka však a dotkneme-li se ho, v niveč se rozplývá.“

Digitized by Google

Haxthausen a církev ruská.

(Dokončení.)

III. Odpověď barona Haxthausena k p. Andreji Muravjevovi.

Vzácný pane Rado a Komoří!

Děkuji Vám za přípis, kterým jste mne poctil a za lichotivé věci, jež jste mi ráčil říci o knihách, kteréž jsem o Rusi napsal. Podobně děkuji za upřímnost, jíž jste nejen v přípisu svém užil, ale i vícekráte ji vychválil. Chvála, jakou jste učinil upřímnosti své, poučila mne, že si jí vážíte a rád ji nalcznete v odpovědi, kterou Vám dáti hodlám. Vynasnažím se, s touteż vlastností spojiti opatrnosť evangelickou, kteráž ničehož nepraví, co by důkladu nemělo, — a prostotu křesťanskou, kteráž k záměrům svým neužívá prostředků jiných, leč které zákonem přirozeným i křesťanským jsou dovoleny.

Po takovém úvodu mi dovolte, Pane, bych Vám vyložil pochybnost, kterou mé spisy by mohly při Vás vzbuditi. Divíte se, že já, na Rusi cizinec, jsem dovedl psáti o vlasti Vaší tak správně, kdežto jiní publicisté v té věci na křivé cesty uhodili. Věřte mi, že tu není ničehož, čemu by se bylo diviti. Já miluji ruskou zemi a ruský lid; i porozumíme tomu, čeho milujeme. Nenávisť slepá jest, jak říkáme; aneb spíše bych řekl; nenávisť pohlíží na věci jen s jedné strany, a bývá to stránka zlá, na kterou se dívá. Zrak její jest chybný; to co samo o sobě jest dobré, zdá se jí špatné, jedním slovem ať povím: vše, cokoli vidí, obrátí v svou nelibosť. Díky Bohu za pocity spravedlnosti a dobré vůle, kteréž položil a zachoval v srdci mém. Snažil jsem se viděti zemi ruskou, jakoby to moje vlasť byla; odtud jde, že jsem dovedl lépe ji poznati, než mnozí jiní spisovatelé, kteříž o ní mluvili. Avšak vězte,

Digitized by Google

Pane, že bych se té věci netknul, kdyby nebylo lze dobrého naučení z ní vzíti. Jako ta láska, kterou já k Rusi chovám, mně dala Rusi dobře poznati: tak pocity přízně Východu vzhledem k Západu, a Západu vzhledem k Východu jsou podmínkou první a nezbytnou jich vzájemné k sobě vážnosti. Já se nechci činiti soudcem Vaším, Pane můj, ale k svědomí Vašemu se odvolávám, onoť Vám poví, byl-li Váš list, který jste mi napsal, jakož i Vaše listy o Římu a Vaše díla ostatní, napsány duchem této lásky?

Avšak ponechávaje to vše Vašemu vlastnímu soudu, musím Vám sděliti s upřímností, jak jsem byl slíbil, hlavní dojem, který Váš list na mne učinil. Napřed Vám musím říci, že bych byl nikdy nepomyslil, že by Jeho Eminence, Monseigneur Filaret Vás učinil svým sekretářem; a ještě méně, že byste byl Jeho úmysl správně vyjádřil. Vždyť mi nepíšete z Moskvy, ale z Kieva; odkazujete mne k Vašim vlastním knihám, místo abyste mne odkázal k spisům Jeho Eminence, pak mi mluvíte o Vaší cestě do Říma, o dojmu, který na Vás byl učiněn — o Vaší pravoslavné víře a Vaší horlivosti za Východní Církev. Vždyť snadno pochopíte, že všecky tyto věci nemají ani nejmenšího vlivu na sjednocení církví; neslouží k jinému, leč na ukázku, že Vy jste se docela postavil na místo důstojného preláta z Moskvy. Takové jednání se strany některého Němce neb Francouze by v jeho vlasti smích způsobilo; zdaž chybím, aneb snad zemi ruskou neznám, dím-li, že tam není v obyčeji, aby laikové se činili plnomocníky duchovenstva?

Všecken Váš list, Pane, má jeden účel; to jest: překaziti každé sblížení obou církví; k tomu cíli přeháníte nejenom obtíže sjednocení, ale i v cestu se stavíte těm, kteříž na urovnání pracovati chtějí. — Je-liž to, Pane, duch Pána Ježíše Krista, který se modlil za všecky, jenž uvěří v Něj, aby byli jedno? který své církvi dal apo-

Digitized by Google

štoly, proroky, evandělisty, pastýře a učitele k tomu jedinému cíli svaté jednoty? a který, ať jen to hlavně povím, nechtěl, aby bylo rozdílu mezi učeníky, rozenými z pokolení Abrahama, a těmi, jenž z pohanstva byli vyšli. Ne tak, Pane, náš Spasitel není Bůh rozbroje, ale Bůh pokoje, jak dí apoštol; a nejsou vinni jediné první původcové rozkolu, jenž církev rmoutí, ale i ti všickni, kteří pracují na potrvání roztržky stávající, a kteří překážejí, by se jí konec neučinil; i ti se vzpouzejí předním povinnostem pravého křesťana.

Pocity a řeč Monseigneur-a Filareta jak vzdáleny jsou takového ducha nenávisti, která ještě nemá dost na rozkolu, dělícím syny jednoho Otce! V knize: „Prostrannyj katechizis pravoslavné Církve východní", o níž všecken svět ví, že má důstojného preláta za hlavního neb jediného auktora, stojí otázka: Jaké povinnosti ukládá nám jednota Církve? a odpověď dává s apoštolem: „Usilujme zachovávati jednotu ducha v svazku pokoje." (Efz, 4, 3.) Ejhle, mysl smiřlivá jest velikou povinností křesťana! Ale co taková mysl udělá? Odpoví, jako Vy, můj pane Rado, na slova pokoje, která jsem byl s úctou Jeho Eminenci Metropolitovi v Moskvě napsal, odpoví obviňováním *zpupnosti*, *vysokomyslnosti*, *pýchy*, bratřím ji vyčítajíc? Snad chce vyzvati s druhé strany podobné výčitky, a ztrpčiti mysle? či spíše hledí rouškou přikrýti vše co se stalo; chrání se vyšetřovati, s které strany první křivda učiněna, a snaží se, by stůj co stůj se navrátila bývalá jednota, a smířili se bratři rozdvojení? Viděl jsem, vzácný Pane, preláty a kněze ruské, shledal jsem mezi nimi takové, kteří rozličnými předsudky proti Církvi Západní pojati byli: ale nepamatuji, že bych se byl setkal s takovými, kteří by tak prázdni byli ducha smiřlivého, že by překážky kladli proti sjednocení v případě, že by se provésti dalo spůsobem slušným, aneb kteříby se zdráhali pracovati

Digitized by Google

na dovršení díla tak velikého. I pak-li ten duch odporu a záští v této věci prostoupá duchovenstvo Vaše, nebudeliž to za důkaz patrný, že Duch svatý od něho odstoupil, a že v žádném živém spojení není s vinným kořem, který jest Ježíš Kristus? Ovšem, Pane můj, s bolestí Vám to dím, že se docela mýlíte, pokládajíce se za orgán ruského duchovenstva. Vy nesdílíte jeho opravdivé smýšlení, a Vaše řeč není taková, jaké jsou vřelé žádosti kněží Vašich.

Vizte, jak jste to chybil! Předstíráte, že Monseigneur Filaret sám o sobě mi nemůže odpověděti, jelikož prý dopisovati si nesmí bez přivolení církevních vrchností; On, který sedí na první stolici církve ruské! Toť jest zajisté výklad zákonů Vaší země, na nějž by ti tyrannové byrokraté ani ve snách byli nepomyslili! Jak že? Jeho Eminence musí tedy můj list zaslati k prokurátorovi svatého Synodu, dokud ještě sám neví, co v listu stojí? Což On, vznešený Pastýř, chtěje přičiniti se k sjednocení Církví, nemůže říci svatému Synodu, aby se konaly modlitby k Bohu na zdar takového velikého díla? On mi snad ani nesmí oznámiti, že můj list obdržel? Ach, můj Pane! už mi nemluvte o své horlivosti, o své lásce k Církvi pravoslavné: vždyť podle řeči Vaší by nebyla než otrokyně, která ani ústa nesmí otevříti bez dovolení svého pána; podle řeči Vaší by rty kněží, jichž se na moudrost tázati sluší, nesměly se na Rusi ani hnouti bez dobrozdání vlády, a slovo Boží, jež římští *nevěrcové* nemohli spoutati při svatém Pavlu, bylo by u Vás ukováno rukou *křesťanů*! Ono slovo Boží, kteréž se hlásati má až na poslední kraje světa: u Vás by se nesmělo ohlásiti ani v několika řádkách biletky! — Věřte mi, Pane, to jest příliš; Vy nevíte, co jest Nevěsta Ježíše Krista, Vy nevíte, co jest biskup. Ký div, Pane, že dospěvše k takové podřízavosti, špatně jste porozuměli listu mému?

Digitized by Google

Což pak jsem řekl, a co mám ještě říci Jeho Eminenci Metropolitovi v Moskvě a Jeho bratřím biskupům? Na křtu svatém jsme byli všickni přijati za bratry Ježíše Krista, máme býti jednou rodinou. Avšak jest mezi námi ono nešťastné rozdělení. Východ se nechce dorozuměti se Západem; nesešívané roucho Jesu Kristovo jest roztrženo. My oplakáváme všickni to neštěstí strašné, jehož následky tím bolestnější jsou za našich dnů zlých, kde duch temnosti se až na ty základy veškerého křesťanství odvážil.*)

Přestaňme již jeden na druhého žalovati; pojďme k trůnu Milosrdenství, prosme tam Knížete pokoje, aby milostí Svou ráčil sblížiti srdce a rozmetati všecky překážky, jež úplnému sjednocení v cestě stojí. Ejhle tu ve vší prostotě máte jádro mého listu. — Je-li Vám dále libo, naznačil jsem, co se na obdržení takové milosti veliké v našich diecésích děje. Řekl jsem, že biskupové

---

*) „Rozhodný okamžik, který nadešel nyní církvi ruské, jest dle úsudku O. Gagarina nesmírně důležitý. (Barták, „Tré papežův," str. 34). Když metropolita Filaret a s ním státní rada Murayjev nechtějí s námi se modliti: zdaliž tím více nesluší nám, katolickým kněžím česko-slovanským, vroucně se modliti za bratrské smíření obou Církví? — Stává se někdy, že kněz nemá stipendium na mši svatou: zdaliž to nebude skutek Bohu milý a pro celou Církev spasitelný, když tu mši sv. v oběť přinese za nadřečené smíření? — Jsou též na mnohých osadách rozličná nábožná bratrstva, kterážto ráda vykonají své modlitby a dobré skutky na tentýž úmysl, pakli duchovní správce jich k tomu napomene. — Máme u nás bratrstvo „sv. Cyrilla a Methodia", avšak bohužel jen málo jest rozšířeno. Kdyžby některý duchovní správce toto blahodárné bratrstvo zařídíti chtěl, račiž se obrátiti na kanovníka Matěje Heinrich-a, faráře při Tejnském chrámu v Praze, kterýž mu radou a pomocí svou ochotně přispěje.

Digitized by Google

naši zvolili modlitbu sv. *Jana Zlatoústého* za sjednocení Církví, přednost jí davše před tou, kteráž jest v Missálu římském, chtíce tím podati znamení úcty k Církvi Východní; pozléze pozval jsem Monseigneura Filareta, aby ráčil svého vlivu užiti, by podobné obzvláštní modlení také v Rusku se předepsalo na obnovení bývalé jednoty.

Nuže, Pane, tyto věci tak jednoduché, tak přiměřené duchu Pána Ježíše, kterak jste mohl říci, že prý nejsou bez úskoků? Jakých pak úskoků shledáváte v modlitbě, by konec vzal neblahý rozkol; a v přímluvě k bratřím rozděleným, by totéž učiniti ráčili? Pokládati tyto modlitby a takové pozvání za úskoky, není-liž to: nazývati dobré zlým a světlo nazývati temnosti? Vy, Pane, jste nazval rozdvojení, které Východ a Západ dělí, *osudným*, a v tutéž chvíli vší silou vzpíráte se proti modlitbám, aby Bůh ráčil rozdvojení tomu konec učiniti! K takovým řečem odporným Duch svatý nevede: zde zajisté platí slovo našeho božského Mistra: „Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus lucidum erit; si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tenebrosum erit."

Jak smutno, Pane, viděti mysl tak vznešenou, jako mysl Vaše jest, anat nejlepší věci ve světě v jed obrací? Já vypravuji Jeho Eminenci Monseigneuru Filaretovi, že v našich diecésích říkáme modlitbu sv. Jana Zl., modlitbu vzatou ze svatého Otce, který ani Východu ani Západu neznal, nýbrž jedinou Církev katolickou; modlitbu starší nad všecken nynější rozkol, modlitbu nadchnutou Duchem Božím, kterýž jest duchem jednoty a svornosti. Zdálo by se, že taková modlitba, konána na úmysl takový, ani nemůže na překážky v Rusi naraziti. Než ejhle, jak jsem se při Vás zklamal! V oné modlitbě jest řeč o Církvi *svaté*, a o svatosti nemůže býti otázky mezi katolíky. Ale Vy, Pane, mluvě o té věci, jak se rozcházíte s Jeho Eminencí Monseigneurem z Moskvy! Ptejte se ho, v čem

Digitized by Google

záleží svatost Církve, a zdali některá část té svatosti Církvi katolické, latinské schází? On Vás odkáže na svůj spis „Prostrannyj katechisis," kdež najdete následující otázku:

„Proč nazýváme Církev svatou?"

Odp. „Poněvadž Ježíš Kristus ji posvětil svým umučením, svou naukou, svou modlitbou a konečně sv. svátostmi."

Tudíž, Pane, — vznešený prelát jest velmi vzdálen od starých Donatistů, kteří připadli na směšnou theorii, že účinky umučení a modlitby Spasitele obmezili jenom na jakýsi kout v Africe.

Vizme, co v té věci učí: „Trpěl Ježíš Kristus v pravdě za nás?"

Odp. „Oběť dokonána byla vzhledem všech lidí; On zasloužil milost a spasení pro všecky; avšak užitku nevezmou leč ti mezi námi, kteří dobrovolně účastenství berou v umučení Spasitele svého, připodobněni jsouce smrti jeho." (Filipp. 3, 10.)

Ot.: „Jakým spůsobem béřeme účastenství v smrti Ježíše Krista?"

Odp.: „Účastenství v smrti Ježíše Krista béřeme prostředkem živé a vroucné víry v její platnost k našemu spasení; prostředkem svátostí, kteréž v sobě drží a provádějí všecku působivou sílu umučení a smrti Kristovy; a posléze účastenství béřeme, křižujíce své tělo se všemi náruživostmi a nezřízenými žádostmi jeho."

Nuže Pane, jakkoli mnoho se domýšlíte o pokoře pravoslavných, a tuze pohrdáte pýchou, nadutostí a vysokomyslností katolíků: mohu se Vás přece ptáti vůči nauky Monseigneura Filareta: Berou-liž katolíci podobně účastenství v umučení Páně? jsou-liž oni také posvěceni skrze ono umučení tou měrou jako pravoslavní? A co dím o svatém naučení, které božský Učitel náš s nebes

Digitized by Google

výše nám přinesl? Račtež porovnati mravní nauku, kteráž se vykládá v římském katechismu čili v katechismu sněmu Tridentinského, s naukou, která se vykládá v katechismu Petra Mogily (1643), jenž sluje: „*Pravoslavnoje izpovědanije*“ a podepsán jest ode všech patriarchů východních. Především porovnejte v obou těchto knihách to, co hřích činí hříchem smrtelným? i nenajdete ničehož, co byste katolickému naučení vytýkal, jakoby dosti přísné nebylo, a ještě méně, jakoby nebylo podle naučení našeho Spasitele.

Avšak nechtějte mysliti, Pane, že já, když tak mluvím, jako za kacířskou zavrhuji mravouku východní církve; nemámť k tomu žádného práva ani povolání, aniž jsem člověk takový, kterýž by hleděl mezi Východem a Západem nových příkopů nakopati. Než dosti již o poměrné svatosti mravouky v Církvi východní. Promluvme slovo o Svátostech.

Nedomýšlím se, Pane, žebyste zavrhoval *Svátosti* naše. Monseigneur Filaret zajisté jich připouští. Známť dobře, že, když bylo zrušeno sjednocení Florentinské skrze bojary Moskalské, a metropolita Jonáš usazen v Moskvě na místě metropolity Isidora, tentýž metropolita Jonáš zavedl na Rusi jakýsi spůsob donatismu, vydav následující dekret: „Rusové musí poznovu křtíti katolíky římské, když se dají na víru řeckou; jelikož Římané křtí poléváním místo potápění, a tím jejich křest je neplatný;“ ale já též vím, že car Petr I. porazil ten donatismus na Rusi, a nechal za platný uznati v Církvi ruské křest poléváním, jak se děje u katolíků a protestantů, a že tací napotom byli do Církve pravoslavné přijati bez nového křtu, a to nejen k přijímání velebné Svátosti, nýbrž i za kněze a za biskupy. Dále vím, jak učí Monseigneur Filaret, že Vyznání víry přikazuje, neuznávati *než jediného* křtu, „jelikož křest je duchovní zrození, a člověku nelze dvakrát zrozenu býti podle ducha, tak jako jen jedenkráte zrozen byl podle těla;“ a že sněm duchovní právě proto přidal

Digitized by Google

v symbolu, že *jeden* jest křest, poněvadž pochybnosti povstaly, není-li třeba znovu křtíti kacířův? Tato nauka Jeho Eminence metropolity v Moskvě v sobě zahrnuje pravidlo hlavní, kteréž důsledné platí vzhledem svátostí veškerých. Podle něho nezávisí platnost svátosti na hodnosti přisluhovatelově; a tedy, byť i některý Rus pokládal katolíky za kacíře, nemůže Církvi katolické upříti onu svatost, jejíž pramenem a hlavním prostředkem svátosti jsou.

Po takových výkladech, vyňatých ze spisů slovutného Monseigneura Filareta, hodláte-liž ještě dále, Pane můj, brániti modlitbě sv. Jana Zlatoústého za sjednocení církví obojího obřadu?

Nechť si, setrvejte si; nebude to leč výmluva chatrná, jaká snad nikdy slýchána nebyla!

Pravíte dále, že se modlitba sv. *Jana Zl.* v Církvi Vaší koná tříkáte každého dne, a že tudíž nelze přikázati, aby se ještě jednou konala mimořádně za sjednocení Církve. Na to bych předně říci mohl, můj Pane, že naši kněží v církevních hodinkách a při mši svaté říkají mnohokráte modlitbu Páně, a přece se velmi často stává, že naši biskupové přikazují tutéž modlitbu konati s lidem shromážděným v čas potřeby nějaké: a Vy byste se odvážili takovýto obyčej haněti? I buď si tedy, žeby u Vás něco překáželo modlitbě sv. Jana Zl.; což by svatý Synod nemohl příkázati některou modlitbu jinou? Buďtež upřímný, Pane, nezavrhujtež věc hlavní pro případy vedlejší; takové jednání nesluší na člověka světáka, tím méně na *křesťana*. Já to cítím, Pane, že jsem chybil, vystoupiv za Vámi na pole rekriminací; říkejte si jak chcete, že propast dělí Východ a Západ, říkejte jak se líbí, že jedna neb druhá církev musí býti schismatická a třebas i heretická, suďte si z toho, že jedné z těch obou Církví nenepřináleží název „Církve *svaté*," já Vám na ta slova ne-

Digitized by Google

odpovím; o to se mi nejednalo v mém listu k Monseigneurovi v Moskvě, žádné theologické hádky, mnohem méně jedovaté výčitky! nýbrž *modlení* za *smír*, *vzývání Ducha svornosti*! Pravím ještě jednou, chce-li Rusie spojiti modlitby své s modlitbami našimi, a volati s námi k Otci dobroty, aby vlíti ráčil ve všecka srdce svého Ducha smiřlivého: uzavře se tu zajisté smíření tak žadoucí, a obě církve, Východní a Západní jako dvě sestry k sobě přilnou.

Chce-li kdo moudře pozorovati, sezná, že takové smíření, sladká ta touha všech duší věrných, ani tak těžké není, jak si to na první pohled představujeme. Jde to zde jako v hornatých krajinách. Hora, zdaleka-li na ní hledíme zdá se strmá, nepřístupná; ale když k ní dojdeš, a pořád a pořád kráčíš, podiviš se, jak se na ni zlehka vystupuje. — Smíření obou církví není nemožností; to co se Vám, pane Rado, zdá jako jedna propast, nejsou než menší jámy, kteréž se vyplniti dají.

Vy sám připomínáte tré příčin, kteréž prý v cestě stojí: důstojnost *papeže*, vycházení *Ducha sv.* a neposkvrněné Početí *Marie Panny*. Tyto tři překážky snadno se urovnají, bude-li při nás ducha smiřlivého.

Hleďte medle, čeho vyžadují katolíci v příčině první? Toho žádají, co Orientálové uznávají, že Jeho Svatost papež Pius IX. jest řádným nástupcem sv. Petra, sv. Lina, sv. Kleta, sv. Klementa, sv. Innocentia, sv. Celestina, sv. Agapeta, sv. Martina, sv. Řehoře Velkého; a že jakožto řádný nástupce požívá v církvi Boží těch přednostií a té důstojnosti, kteréž papežům starodávným jsou přiznány v knihách i liturgických i jiných, svatým Synodem na Rusi stvrzených; že mu patří ono právo i to jméno, kteréž papežům tenkráte patřívalo, a jaké ony liturgické knihy mu dávají podle výroků našeho božského Spasitele. Já doufám, Pane, že v tomto úsudku, vyňatém z velevzácných kněh Vaší

Digitized by Google

Církve, nenaleznete žádného novotářství. Mysl nepředpojatá jej uzná za příhodný prostředek, znovu zříditi poklid v přítomných poměrech Církve Vaší se zákony a starobylým podáním zasvěceným Vaší liturgií.

Co se týká *vycházení Ducha svatého*: vyznávají Rusové, jak to jest výslovně řečeno v „Prostranné Katechizi" Monseigneura Filareta, učení sv. Jana Damascena, katolíci pak přisvědčují, že totéž učení jest základem nauky jejich: tudíž v obojím učení nestává rozdílu než v terminologii. Aby pak hádka v této části přestala, není třeba leč obnoviti výklady, které dány byly z té i z oné strany při rozličných slavných příležitostech. — Což pak jest v úsudku tomto, proti čemu by některý Rus mohl námitky činiti?

Posléze co do' *neposkvrněného Početí Panny Marie*, divil bych se Pane, kterak dogma to pokládáte za kacířství, kdyby celý svět nevěděl, že velký počet Rusů a jiných Orientalů si v náuce té svůj úsudek tvoří, nečtouce knihy svých Učitelův, nýbrž články novin „*Indépendance Belge*" neb jiných naukám církevním nepříznivých novin. Pakli kdy se řeklo: „*blasphemant quod ignorant*," zde tak říci třeba. Ať neuvádím než příkladu jednoho: jedna brošura, v Athénách tištěná, a jak všemu světu známo, od sultanova lékaře pocházející, vykládá čtenářům, že prý katolíci věří, že nejbl. Panna nebyla zplozena sv. Jáchimem, nýbrž z Ducha sv. v životě sv. Anny počata jest. Ejhle, jak se na východě píše o katolících! vždyť předce světí katolíci svátek sv. Jáchima za otce bl. Panny, tu neděli po Nanebevzetí Marie Panny!

Vy rcete Pane, že chybuji, mluvě Vám o lékaři sultanově: Vy že to lépe znáte než on, Vy že neznáte jenom události veřejné, kteréž u katolíků se sběhly, nýbrz i to tajné ústrojí, jež vším hýbalo, že Vám dokona odkryto; kterak všickni katoličtí biskupové, spojení s viditelnou hlavou Církve, jsou dosti

Digitized by Google

krátkozrací, jestli se pokládají za samostatné orgány nánuky svých církví zvláštních a celé Církve vůbec: jelikož prý nejsou než loutky, jimiž jesuité hýbají; že se jesuité staví, jako by se jim zle vedlo, ant mají nepřátely jako Theimera a podobné; že prý jsou spíše jen trpeni než drženi; avšak kdo bedlivý pozor dává, pozná prý, že pro nikoho jiného než jim k vůli papež a biskupové prohlásili dogma o neposkvrněném Početí Marie Panny.

Uznávámť, Pane, že ředitel lékařského sboru v Cařihradě o všech těchto strašlivých věcech nevěděl. Vy jste v této věci mnohem statnější. V tom Vám musím za pravdu dáti. Ale přes to přese všecko nebude nazbyt, stručně vyložiti, čeho katolíci o neposkvrněném Početí věří.

Napřed tedy pravíme, že bl. Panna Maria jest dcera svatého Jáchima a sv. Anny, a že byla zplozena tak jako jiné dítky. Dále věříme, že Adam svým hříchem ztratil prvopočáteční spravedlnost sobě a všem těm, kteří z něho měli zrozeni býti obyčejným způsobem rodu, čímž se ztvrdila slova apoštolova: „*In quo omnes peccaverunt*;“ výrok ten všeobecný jest, z něho nijak nevyjímáme Rodičku Boží. Věříme za třetí, že jakož se spravedlnost na křtu uděluje skrze Ježíše Krista světa Spasitele: podobně že ta samá spravedlnost byla udělena pouhou milostí Panně Marii mocí těchtýž zásluh Kristových v prvním okamžení jejího bytí, tím způsobem, že poskvrna hříchu, macula peccati, její duši nikdy nezastihla, t. j. že Panna Maria milosti posvěcující nikdy zbavena nebyla.

V této náuce, můj Pane, jež v sobě veškeré dogma o neposkvrněném Početí zahrnuje, nikdy žádného odporu u východní Církvi nestávalo.

Otevřete knihu Monseigneura Malou, biskupa Belgického, nazvanou: „*L'Immaculée Conception de la Bienheureuse Vierge Marie considérée comme dogma de foi.*“ Tam naleznete svědectví velice jasná z liturgie orientální

Digitized by Google

a z dějů sv. Ondřeje, ze spisů sv. Jana Zl., sv. Prokla, žáka a nástupce jeho, Theodota z Ancyry, Anastasia Sinaity, Sofronia Jerusalémského, Ondřeje z Krety, sv. Germana Cařihradského, Jana z Eubée, sv. Jana Damascena, sv. Theodora Studety, Petra z Argosu, Jiřího z Nikodemie, Photia, Niketa z Paflagonie, Jana Geometra, Lva Moudrého, Jakuba mnicha, Isidora ze Soluně, Germana II. z Cařihradu, Matouše Kantakuzena a Emanuele Paleologa. Škoda, že učený pan Prelát nemohl užíti sbírky výroků o neposkvrněném Početí Marie Panny, sestavené z předních kazatelův a spisovatelův ruských věku XVII. a XVIII.; kterážto sbírka něco později byla v Paříži v původním znění uveřejněna. Radil bych Vám tedy, pane Rado, abyste se i s touto brošurou obeznámil.

Nuže, kam až ustoupily ty propasti nepřestupné, kteréž dělí Východ a Západ? V pravdě, překážky ty menší jsou než byly spory o třech kapitolách aneb překážky sjednocení za doby velkého rozkolu na Západě. Snažme se, jako tenkráte se snažili, se všech stran k jednotě, nade všecko nevracejme zastaralé stížnosti: náš hlas všeobecný budiž: Pokoj, pokoj, smíření! všem stížnostem se vyhoví, všecky překážky se odstraní, bratří v objetí se vrátí! Smíření bratrův! to jest, oč se nám jedná.

Známť, Pane, že nepřátelé jednoty vyčtou, že prý chceme Orientály položiti k nohoum Occidentálů, útokem hnáti na východní obřad a disciplinu; slovem, s Vámi zacházeti jako s poraženými. Ale to jsou vrtochy zlé, výmysly beze vší podstaty. Věru, kdyby který Latiník s podobnými nestvůrami se zanášel, ten na Západě více odpůrcův najde než na Východě samém. Na to se mohou Rusové spolehnouti, že, pakli jedním krokem k nám se přiblíží, papežové si pospíší, jim podati největší jistoty proti každému, jenž by jich latinisovati obmýšlel. Čeho si všickni u nás žádají, jest, by Východ na témž místě stál,

Digitized by Google

kde Západ stojí, aby biskupové a kněží obou Církví stáli v tétéž důstojnosti, a úřadové nejvyšší aby všem byli rovně přístupni.

Roku minulého tázal se jeden z Vašich spisovatelů, který touž dobou se zanáší poesií, filosofií, politickou ekonomií, panslavismem a náboženstvím, tázal se Latiníků řka: „Kdyby se povedlo sjednocení: bude kardinalát přístupný také Rusům?“ Otázkou tou myslil poraziti odpůrce své, ale nepovážil, že svatý sněm Tridentinský v kapitole o kardinálech žádá papeže, aby k těmto vysokým důstojnostem pokud možná brali muže ze všech národů, aby tak všickni přispívali a pomáhali při řízení Církve. Není pochybnosti, že, povede-li se sjednocení, Rusie tak bude míti kardinálův, jako jich má Francie, Rakousko, Prusko, Španěly, Portugalso, Anglie, Belgie atd. Nedávno seděl na unitské stolici ve Lvově jeden kardinál římské církve. Jděmež ještě dále. Stolice sv. Petra není údělem Latiníků o nic více než údělem Orientálů. Projděte posloupnost papežů, i shledáte v ní dva a dvacet Orientálů, buď Řeků buď Syrův, a známo vůbec, že na kardinala Bessariona již v několika konklavech připadaly dvě třetiny hlasů, kterýž počet jest potřebný k volbě nového papeže. Ovšem volba ta neprošla pro odpor toho onoho kardinála; ale kdo chce nahlédnouti v církevní dějepisce occidentální, dozví se, jak toho litují, že Bessarionova volba zmařena byla, a jak výslovně naříkají na ty, kteří ten výsledek zkazili. Zdaž tedy u Latiníků nestává dobré vůle? Věru chtějí s Orientály živi býti jako s bratřími bratří, s rovnými rovní, a zejmena nechtějí zameziti jim cestu k žádné důstojnosti církevní, buď ona kterákoli.

Řekne se nám, že někteří knížata, mající řecké unity ve svém království, drží je jako v nějaké poníženosti oproti Latiníkům? Však se ví, že způsob ten, žalostnou politikou zavedený, žádné pochvaly nedošel u katolíkův, a

Digitized by Google

že papežové nešetřili ni proseb, ni žalob, ani napomínání, aby oněch knížat na jiné cesty uvedli. Ale na Rusi není třeba se báti čehos podobného. Stává-li s té strany nějakého nebezpečenství, záleželo by v tom, že snad latinská Církev polská by mohla utlačena býti Církví obřadu východního.

Avšak veškeré tyto úvahy stojí jen v druhé řadě, kde se jedná o vznešený cíl pokoje v Církvi. Aby se výhody tak veliké dosáhlo, neznám oběti, která by se přinésti neměla. Biskupové katoličtí na sněmu Karthaginském, vedeni velikým sv. Augustinem, nabízeli se, že chtějí opustiti stolice své, pakli se tím vrátí pokoj v Církvi. Na počátku nynějšího století zastaven jest rozkol konstituční ve Francii tím, že církev tamější všech statků svých se vzdala a staří biskupové že se stolic svých ustoupili.

A to vše provedlo se v Církvi katolické v takové sprostnosti a tak nenuceně, že si toho věřící sotva všimli; poněvadž se pořád ozývá slovo sv. Dionysia Antiochenského: „Dříve sluší všecko strpěti, nežby se svolilo k rozkolu v Církvi Páně; neb muka, snešená na zachování aneb nové zřízení jednoty Církve, nejsou méně slavná než muka, jaká křesťané snášeli, nechtějíce obětovati modlám.“ Nevykládám, Pane, věci takové, jakoby Latiníci žádali obětí při bratřích Ruských: nýbrž proto jediné, bych Vám ukázal, jak *prakticky* si Západ počíná, když se o to jedná, jakby se rozkolu učinil konec. Ustaňte nám vyčítati hrdost, nepraktickou mysl, na nás žalovati, a chtíti, aby se důkladně vyšetřily první příčiny stávajícího rozkolu, toť by nebylo nic jiného, než znovu přetřásati věci nemilé a nových trpkostí spůsobiti.

Nemějte za zlé, Pane vzácný, nechtějte se více vkládati v záležitosti církevní, schází Vám první k tomu potřebná vlastnost, mysl smířlivá. Prosím Vás a zaklínám, nezastavujte cestu dobrým snahám důstojných Prelátů

Digitized by Google

Církve Ruské. Nechte Pastýře, olejem svatého pokoje posvěcené, nechte je jíti za vnuknutím horlivosti, nechte, ať s námi v chrámě a před oltářem slze prolévají nad rozkolem Církve, a kteří s námi se spojí, ti ať neustávají prositi Ježíše Krista, kámen úhelný nám všem daný: aby sblížiti ráčil, co jest odcizeno a spojiti, co jest rozdvojeno.

Přijměteż atd.

Svěcení vody.

Vody se užívalo při bohoslužbě netoliko v Starém Zákoně, ale i při bohoslužbě pohanských národů. V církvi katolické jest užívání *svěcené vody* velmi rozsáhlé: užívá se jí při křtu, jelikož jest hmotností této svátosti, při kladení základního kamene pro stavbu nového chrámu, při svěcení chrámů, kaplí, oltářů, hřbitovů a zvonů, při rekonciliaci hřbitovův a chrámů; při žehnání pokrmů, příbytků, rolí a plodin zemských; při uvádění matek po porodu; kropí se jí věřící před službami Božími, nemocní, mrtvoly, hroby atd.

Rozsáhlé toto užívání svěcené vody má základ v *symbolickém významu* vody, jak doleji bude podotknuto *Formuláře* pro svěcení vody k účelům liturgickým nalézají se v misálu, rituálu a pontifikálu Římském. Uvedeme svěcení ta přičiníce některé poznámky liturgické a praktické.

I. Voda svěcená (Aqua lustralis).

1. Dle rubriky misálu světí kněz, maje albu neb superpelliceum a štolu, na neděle vodu v *sakristii*. Rituál obsahuje tentýž obřad (Ordo ad faciendam aquam benedictam) a rubrika dí, že kněz, maje štolu fialové barvy, na neděle neb kdykoliv toho potřeba jest světí vodu v *kostele* neb v *sakristii*. Rubriky si ohledně místa, kde

Digitized by Google

svěcení díti se má, neodporují; missál má na zřeteli svěcení vody přede mší na neděle, které se děje v sakristii, a při němž má kněz štolu barvy denní, když tentýž vodu světí a mši slouží; rituál mluví o každém jiném svěcení vody buď na ned'le neb jiné dny, které se koná v kostele neb sakristii, a při němž má kněz štolu fialovou. Světí-li v neděli přede mší vodu jiný kněz, než který na to mši slouží, má štolu fialové barvy.*) Když potřeba káže, může se voda světiti v soukromých domech a na každém jiném místě.

2. Svěcení vody záleží v exorcismech a předepsaných modlitbách. Nejprvé se říká exorcismus nad *solí*, pak následuje modlitba, aby Bůh tuto očištěnou sůl požehnati a posvětiti ráčil, aby všem požívajícím sloužila ku zdraví duše i těla, a čehokoliv se dotkla neb jí bylo posypáno, aby sproštěno bylo vší nečistoty a nepřátelského vlivu ducha protivného. — Sůl ma býti čistá, bílá a suchá; není zapotřebí, aby vždy nová se světila, může se upotřebiti i té, která byla již dříve svěcena a k tomu účelu uschována. (S. R. C. 8. April. 1713).

Následuje pak exorcismus *vody* a modlitba, aby Bůh tomuto živlu mnohým spůsobem očištěnému požehnal, a cokoliv v domech i místech věřícího lidu touto vodou se pokropí, prázdné bylo všeliké nečistoty a sproštěno vlivu škodlivého.

Na to ve spůsobu kříže kněz třikrát vodu posype solí a říká závěreční modlitbu, aby Bůh tuto sůl a vodu rosou milosti své ráčil posvětiti, aby kdekoliv by se jí kropilo, nepřátelské útoky zlého ducha se odrazily, a Duch svatý nám milosrdenství Boží touživě žádajícím všude nápomocen býti ráčil.

---

*) Fornici Inst. Liturg. Pars IV. C. III. — Herdt Praxis s. Lit. P. V. n. 134.

Digitized by Google

3. Takto svěcenou vodou kropí celebrant na neděle před hlavní mší nejprvé třikrát oltář, pak sebe a ostatní věřící přítomné. Je-li na oltáři vystavena nejsvětější Svátost, opomene se pokropení oltáře; dle obyčeje postačí, když se pokropí stupně oltáře, a nikoli stůl oltářní. V kostelích, kde se nalézá křtitelnice, na hody Boží velikonoční a svatodušní děje se pokropení vodou předcházejícího dne posvěcenou, prvé než sv. oleje do ní se vlily.

Spůsob kropiti věřící svěcenou vodou přede mší sv. obmezuje se na neděle. (S. R. C. 31. Julii 1665.) V kostelích, které nejsou farní, může se na neděle také voda světiti a jí věřící pokropiti. (S. R. C. 22. Nov. 1659.) Obyčej panující, kropiti věřící svěcenou vodou po mši svaté, může se zachovati.*)

4. Užívání svěcené vody smíšené se solí odvozuje se z dob apoštolských a má mnohonásobný význam. *Voda* platila vždy za symbol vnitřní čistoty, zvláště v Novém Zákoně jest symbolem znovuzrození a duchovní plodnosti, jako v říši smyslné jest podmínkou zrůstu a úrody. *Sůl* jest symbol neporušenosti. Pokropením svěcenou vodou napomínají se věřící, aby pravým pokáním smyli vnitřní skvrny, a solí bázně Boží porušenosti hříchů se vystříhali. — V písmech svatých vodou značí se národové rozliti jako voda po okršku zemském; sůl opět jest symbol moudrosti a nauky sv. evangelia. Svěcení a smíšení soli a vody značí tajemství vtělení, spojení věčné moudrosti, Slova, s přirozeností lidskou, pak také spojení věřících s Kristem skrze učení evangelia, obsahující pravou moudrost.**)

5. Při kladení základního kamene k novému chrámu, při svěcení hřbitovů, rekonciliaci kostelův a hřbitovův a svěcení zvonů světí se dle Pontifikálu

*) Herdt, l. c. n. 137.
**) Fornici l. c.

Digitized by Google

vždy nová voda. Obřad jest tentýž jako při svěcení vody na neděle a jindy v rituálu obsažený, vyjma že při svěcení vody, které se užívá při benedikci zvonů, dříve než se sůl se smísí, vložena jest zvláštní modlitba, poukazující k účelům zvonění, aby totiž bouřky, blesky a větry neškodily a křesťané ku hlasu zvonů s povýšenou náboženstí a plesajícím srdcem pospíšili sobě do chrámu.

6. Zvláštním obřadem světí biskup vodu ku konsekraci chrámův, oltářův a přenosných oltářů (portatile). Do vody té se přidá sůl, popel a víno; nazývá se *vodou sv. Řehoře* (aqua Gregoriana), an obřad ten za původce sv. Řehoře Velkého má. Dle poslední modlitby značí voda pramen veškerých milostí, jenž v chrámě na věřící řinouti se má; sůl — vyšší sílu, moudrost, popel — kající mysl, kteráž rozpoložuje ku přijetí milostí, jichž symbolem taktéž víno jest.

II Voda tříkrálová.

V našich českých, ale i v mnohých sousedních diecésích světí se v svatvečer slavnosti *Zjevení Páně* voda. Obyčej ten na západ nejspíše přišel z východu, neb ve východní církvi svěcení to jest starobylé, již od sv. Otců se připomíná a s velikou slavností podnes koná. Důvod jeho jest památka na křest Páně v řece Jordáně, při němž Spasitel světa zjeven a oslaven byl, a při němž také povšechně vodu posvětil. K tomu béře zřetel antifona církevní modlitby v druhých nešporách na slavnost Zjevení Páně, že troje tajemství sv. ten den připomíná; příchod mudrců od východu, proměnění vody ve víno, a křest Páně v Jordáně na vykoupení naše.

Dle rituálu pro českou provincii církevní (Collectio rit. partic. pag. 53.) světí se voda v svatvečer Zjevení Páně docela dle obřadu svrchu udaného. Pokropují se jí příbytky a věřící berou ji s sebou domů, aby častěji sebe, nemocné, role a t. d. pokropili.

Digitized by Google

III. Voda křestní.

1. Ačkoliv Kristus vodu v Jordáně co hmotnost svátosti křtu povšechně posvětil, a v případu potřeby křtíti se může každou přirozenou vodou, přikazuje církev, aby se při křtu pravidelně užívalo vody zvláštním a slavným obřadem posvěcené.

2. Voda křestní světí se každoročně *dvakrát*, a sice v svatvečer velikonoční a svatodušní jakožto v době, kdy církev nejpřednější tajemství našeho vykoupení a jeho dokonání skrze seslání Ducha svatého slaví; také druhdy na vigilie ty dospělým katechumenům křest slavně se uděloval. Na dny ty světí se křestní voda ve všech kostelích, které mají stálou čili nehybnou křtitelnici (habentibus fontem baptismalem fixum; S. R. C. 1. Mart. 1636); v kostelích, kde není křtitelnice, nemůže se na vigilii velikonoční a svatodušní *křestní* voda světiti (R. C. 13. Julii 1697.)

Aby se na řečené dny, tedy dvakrát do roka, křestní voda světila, střejmě velí rubriky rituálu a misálu a více dekretův obřadní kongregace. (12. April. 1755; 17. Sept. 1844.) Prov. synoda Pražská taktéž připomíná, že svěcení ono dvakrát díti se má. (Tit. V. Cap. VI. p. 183,) A sice jest třeba světiti vodu křestní v svatvečer svatodušní i v tom případě, když voda na bílou sobotu svěcená nebyla spotřebována neb nikdo jí nebyl křtěn. Spravuje-li farář více kostelů, v nichž nalézají se křtitelnice, může ku svěcení vody v druhém kostele zmocniti buď jiného kněze, aneb kdyby nebyl dostatek kněží, může se z vody v jednom kostele posvěcené do jiného dáti, mnoho-li třeba.

Před každým svěcením se stará voda vylije do sacrarium kostela neb křtitelnice (piscina); křtitelnice se náležitě vycídí a novou, čistou vodou naplní. (Syn. Prov. ibid.) Patrné

Digitized by Google

jest, že se jedná proti rubrikám, když na vigilii svatodušní nová křestní voda se buď nesvětí, neb na bílou sobotu svěcená opětně se světí.

Toto svěcení křestní vody v svatvečer velikonoční a svatodušní smí vykonáno býti toliko *ráno* ve spojení s ostatními předepsanými ceremoniemi, (S. R. C. 12. April. 1755.) a světitel má býti tentýž, jenž slouží mši, (R. C. 1. Sept. 1838.) jinak v případu potřeby může jiný kněz vodu světiti a jiný mši sloužiti. (R. C. 14. Jun. 1608.)

Když během roku křestní vody ubyde, může se přilíti nesvěcené, ale vždy v menší míře; kdyby se vytratila, vypařila neb jinak zmařila, světí se nová dle obřadu v rituálu udaného.

3. Při svěcení smísí se voda s *olejem katechumenův a sv. křižmem*, svěcenými od biskupa na zelený čtvrtek téhož roku. Více dekretů v obřadní kongregace přihlíží k případu, když na bílou sobotu představení chrámů, kde se má křestní voda světiti, pro nějakou překážku neobdrželi svaté oleje. Překážky ty mohou býti, že se v stoličném chrámu toho roku sv. oleje vůbec nesvětily, jako se přihodilo r. 1870 u velikém počtu diecésí, jichž biskupové na sněmu Vatikánském meškali a doma od jiného biskupa zastoupeni nebyli; neb že představení chrámů pro velikou vzdálenost od stoličného města sv. oleje *pravidelně* teprv později po uplynutí více dnův obdržeti mohou, aneb že sv. oleje pro nějaké *náhodné nepředvídané* opozdění v čas nedošly. Pakli překážka se *předvídá* aneb jest *pravidelná*, an se na př. pro vzdálenost míst každoročně naskytuje, smísí se na bílou sobotu křestní voda s oleji předešlého roku. (S. R. C. ad 1. 23. Sept. 1837.) Tento dekret byl vydán na dotaz ze Španěl, an r. 1836 pro občanskou válku tam vypuklou farářové na mnohých místech nemohli na bílou sobotu nové oleje obdržeti. Také roku 1870 vydáno bylo zvláštní breve, že

Digitized by Google

v diecésích, kde toho leta pro nepřítomnost biskupů sv. oleje na zelený čtvrtek se nesvětily, netoliko při svěcení křestní vody, ale vůbec má se užiti olejů předešlého roku. — Vody takto svěcené užívá se až do nového svěcení v svatvečer velikonoční, a dle dekretu posléze uvedeného (ad 3.) není dovoleno, po obdržení nových olejů vodu na bílou sobotu svěcenou vylíti do sacrarium a světiti novou dle obřadu v rituálu obsaženého.

Pakli v den bílé soboty pro nějakou *nepředvídanou* překážku, *náhodné* opozdění a p. sv. oleje v čas nedošly, lze však bezpečně očekávati, že ještě toho dne, neb snad hned po ceremoniích neb dříve, než bude třeba uděliti křest, dodány budou, může se voda světiti tak jak v misálu jest udáno, s vynecháním toho, co se ku vlití olejů vztahuje, a když byly dodány, přimísí je farář docela soukromě beze vší slavnosti do křestní vody. (S. R. C. ad 3. 12. April 1755; 16. Dec. 1826.) Vodou svěcenou aniž by sv. oleje do ní přimíseny byly, slavný křest se uděliti nesmí. (R. C. ad 2. 23. Sept. 1837.) Proto kdyby na bílou sobotu třeba jen pro nahodilou překážku nové oleje ku konci svěcení křestní vody ještě po ruce nebyly a mělo se křtíti, an křest jest opověděn neb dítko bylo již přineseno ke křtu, přimísí se při svěcení do vody staré oleje.

4. Rubrika misálu velí, aby se vodou posvěcenou, prvé než sv. oleje do ní se vlijí, *přítomní věřící* pokropili, a ze křtitelnice vyvážila voda do jiné nádoby, z níž se nabrati a *domů vzíti* může. K této vyvážené vodě může se, aby pro věřící vystačila, přilíti nesvěcená, ale v menší míře, poněvadž tak stane se všecka svěcenou, a může se všecka svěcenou, a může se to tolikrát státi, kolikrát potřeba velí. Dle jednoho dekretu obřadní kongregace (ad 1. 7. April. 1832) může se však voda světiti ve zvláštní větší nádobě, a z této pak dříve než se sv. oleje vlévají, naplniti křtitelnice. Tento spůsob jest praktičnější, an křtitelnice nebývají

Digitized by Google

veliké a nemohou tolik vody obsáhnouti, mnoho-li třeba jest pro věřící, jenž ji pro sebe žádají. Světiti vodu zároveň v křtitelnici a v jiné nádobě, třeba tato před očima kněze se nacházela, pokládá de Herdt*) za svěcení pochybné, an výkony potřebné ve více nádobách zároveň nelze předsevzíti ani slušně ani dovoleně.

5. *Svíce velikonoční*, jež se na bílou sobotu světí a do křestní vody třikrát vždy hlouběji ponořuje, má býti nová, celá z bílého vosku a dosti veliká. Není však třeba, aby byla celá nová, může býti také celá obnovená neb nastavená, pokud přidaná část vosku jest větší, než zbývající staré svěcené svíce. Tutéž svíci vícekrát světiti nelze. Jinak jest dovoleno, k většímu pohodlí celebranta pro praeconium světiti menší svíci, a na neděli a po celou dobu velikonoční rozsvěcovati jinou větší, již jindy svěcenou (S. R. C. 15. Sept. 1753.).

6. Svěcení křestní vody v svatvečer velikonoční a svatodušní koná se s mnohými významnými ceremoniemi. Po ukončeném zpívání proroctví odebéře se celebrant ku křtitelnici, modlí se přípravnou modlitbu a povýšiv hlas v tónu preface prosí, aby Bůh, jehož Duch na začátku světa nad vodami se vznášel, by již tehdáž posvěceny byly, jenž účinky křtu v potopě předobrazil, a v církvi pramen křtu ku znovuzrození všech národův otevřel, této vodě milost jednorozeného Syna skrze Ducha sv. vštípiti ráčil. Na to kněz rozdělí rukou vodu ve způsobu kříže na znamení, že křestní voda moc svou má toliko ze smrti Ježíše Krista na kříži. Dotýkaje se vody rukou říká exorcismus, aby byla prázdna všeho vlivu zlého ducha, a stala se pramenem živým, vodou obrozující a očišťující, a dělaje třikrát kříž nad křtitelnicí žehná vodu. Pak ji rukou rozdělí a vylije ve čtyry úhly světa na znamení, že jako z pramene rajského čtyry řeky ovlažovaly zemi, v této vodě dle příkazu Ježíše Krista pokřtěni býti mají

*) l. c. n. 55.

Digitized by Google

všickni národové. Na to kněz třikrát ve spůsobu kříže dechne na vodu, a třikrát vždy hlouběji pohříží do ní hořící svíci velikonoční, což značí sdělení Ducha svatého jakož i to, že kněz při třetím pohroužení svíce zvláštním spůsobem třikrát na vodu foukne. Svíce jest symbol vzkříšeného Krista, na něhož při křtu v Jordáně Duch svatý sestoupil, a k tomu poukazuje pohřížení svíce; účinky však křtu, povstání z hříchu a milost značí vytažení svíce z vody.

Nyní se touto vodou pokropí věřící a vyváží část, aby ji s sebou vziti mohli. Posléze vlije kněz nejprvé z oleje katechumenův a pak ze svatého křižma a konečně z obou zároveň vždy ve spůsobu kříže do křestní vody. Olej vždy platil za symbol milosti a Ducha svatého; smíšení olejů s vodou činí tuto dokonalou hmotností svatého křtu, znamená také spojení lidí s Kristem, jenž od Ducha svatého pomazán byl. *Prof. Dr. R. Smolík.*

O příčinách náboženské lhostejnosti.

Podává *Klement Markrab*, farář v Hobšovicích.

Nemíníme zde vyličovati, co vůbec povědomo, a co každý uvědomělý katolík bolestně pociťuje, jak úžasně totiž náboženská lhostejnost v našich dobách se zmáhá a jak neblahé ovoce přináší tisícům katolíkův. Nám, nazírajícím přímo v tuto prohlubeň duševní bídy, činiti jest s tou otázkou: odkud tato náboženská lhostejnost a kterak zabrániti jejímu zhoubnému se vzmáhaní?

Mluvíme-li *o příčinách náboženské lhostejnosti*, máme na mysli pouze ty a takové příčiny, které jsme my sami více méně zavinili, a jichžto odstranění nám při dobré vůli možné a naším posvátným úřadem přikázáno jest. A které jsou tyto příčiny? Zahrnujít se všecky v jedné

Digitized by Google

úhlavní, a ta jest: *lhostejnost kněžstva* 1. *ve škole*, 2. *na kazatelně* a 3. v *duchovní správě vůbec.*

1. Nelze sice upříti, že v posledních letech, zvláště od provincialní synody r. 1860, kdežto důležitost katechetického vyučování v theorii ostře vytknuta jest, v praxi s nemalým důrazem se klade na srdce všem katechetům a od mnohých z nich zasloužného dochází povšimnutí. Ale tato nově probuzená horlivost nejeví ještě v životě katolického lidu žádoucích úspěchův a to ze dvojí příčiny; předně proto, že není dosud všeobecná, za druhé proto, že jest jí neustále bojovati *s onou dřívější netečností katechetův, ještě zplodila z větší částky nynější náboženskou lhostejnost lidu katolického.* Jest tudíž velmi zajímavé pozorovati, jak se zápolilo druhdy s náboženským vycvičením a vychováním mládeže.

Vímeť sice, že v dřívějších dobách všickni katechetové nelenili, že mnozí byli až nedostižení vzorové. Ale jest nám také dobře povědomo, jak lehkovážně si mnozí katechetové počínali. Podotkneme jen něco málo z osobních upomínek.

Biblické dějiny měly pouze účel formální, nevykládaly se od katechetův ex professo, sloužily co „druhý díl" za čítanku pro dospělejší mládež. Utkvělo-li z nich něco v paměti mládeže, bylo dobře; pakli ne, také dobře. Vykládal-li předce některý katecheta biblické dějiny, záležely jeho vyklady v tom, že ukazoval obrázky z bible anebo kreslil (as tak jako Hájek ve své kronice!) na tabuli, přidávaje ku každému obrázku nějakou neslanou a nemastnou poznámku — připomínající živě po poutích a trzích putující umělce, kteří chvástavou řečí vysvětlují žasnoucím divákům rozličné divy své „panoramy." Že jsou biblické dějiny (nedíme základem, ale) bytelným

Digitized by Google

pásmem katechismu,*) toho málo kdo chápal; že jsou pro nejmenší mládež jediným přiměřeným a zážívným předmětem, to málo komu jasné bylo; nebo proč by nás jinak byli týrali hned v elementárce „malým katechismem," který — mimochodem řečeno — jest „malý," ale nikoli „pro malé?"

Co pak *katechismu* samého se týče, ten odbýván způsobem rozmanitým. V některých školách byla tato methoda: katecheta přišel, sedl na katedru, vzal do ruky katechismus, četl as půl hodiny, přečtené žákům k příští hodině uložil, pak půl hodiny vyslýchal, pilným projevuje spokojenost, nedbalých trestaje rákoskou. Jeden katecheta měl nadto i ten přeušlechtilý obyčej, že tak zvaným „krajným" ukládal, aby ostatní žáky s nimi v jedné lavici spolu sedící před školou vyslýchali a neumělé jemu udávali k potrestání, čehož nutný následek byl, že „krajní" nejméně uměli, jelikož, požívajíce u katechety důvěry, sami nebývali vyslýcháni. Jiní katechetové měli opět ten spůsob, že, cítíce nedostatky katechismu, všelijaké doplňky žákům do péra dávali, tak že největší část náboženských hodin samým psaním se ztrávila, aniž by se byla mládež čemu kloudnému naučila.

A takovým-li spůsobem náboženství ve školách vyučováno, jaký se dával asi návod k jeho plnění, jak asi při mládeži ve skutek uvozováno? Toho se snadno domysliti můžeme. Mládež se vodila ke službám Božím a k sv. svátostem, ale přiměřené ustrojení ducha se v ní nepěstovalo. A celé dílo náboženského *vychování* obmezovalo se výhradně na tyto dvě věci.

Avšak nejžalostnější úkaz byl ten, že mnozí katechetové vyučování v náboženství i na domácí škole úplně ponechávali učitelům, tak že sami obyčejně jen před

*) Tento výrok chceme co nejdříve ve zvláštním pojednání odůvodniti.

Digitized by Google

zpovědí mládeže a před zkouškou do školy „se podívali.“ Někteří učitelé byli ovšem svědomití a vyučovali pilně katechismu; ale čeho mohli docíliti, an sami důkladných vědomostí postrádali?

A co z toho se všeho vykvětlo? Což jiného nežli *neznalost katolické víry.* Nebo jak pro Bůh! může seznati katolík svou víru, když se mu rákoskou do paměti vtlouká, když se mu vykládá slovy nejapnými a nesrozumitelnými, když se mu nepředkládá souvisle a soustavně, když se mu nevštěpuje do srdce, aby ji miloval a zachovával? A ten jest pravý a nejhlubší kořen oné náboženské lhostejnosti, která se jeví v nynějším pokolení. Kdo katolické víry nikdy náležitě nepoznal, ten ji také nikdy náležitě ceniti nebude; z poznání rodí se uznání. Kdo nepoznal jasně a živě nedotknutelné velebnosti Boží, jak se jí bude kořiti, jak se jí bude báti? Kdo nepochopil důkladně jeho nevýmluvné lásky, jak jej bude milovati? Kdo neporozuměl veliké ceně modlitby, bude-liž ji rád a často konati? Kdo nenabyl řádného poučení o zlobě a následcích hříchu, zachvěje-liž se při těžkém poklesku, a bude-li ho pobádati vnitřní touha srdce, aby se zpovídal? O tom, tušíme, netřeba slov šířiti. Ale to jediné musíme ještě připojiti a jako důležitý moment vytknouti, *že všecky zevnitřní opory*, na nichž spočívala dřívější nábožnost našeho lidu, nedovedly zabrániti zhoubnému proudu lhostejnosti, poněvadž *nebylo vnitřní opory — katolického uvědomění školou pěstovaného.* Zevnitřní opory klesají jedna za druhou, vnitřní docela schází, proto indifferentismus v plném květu, ba již v ovoce dozrává! Kdo má oči k vidění, viz!

Že touto cestou náboženská lhostejnost nejmohutněji se rozproudila po šírých vlastech našich, tomu nasvědčuje ta zkušenost, že *každý netečný katolík jest pravidelně nevědomým katolíkem.* Nemluvíme zde o nevědomosti stu-

Digitized by Google

dovaných liberálů, kteráž jest teprv následkem jejich lhostejnosti (obě plynou z nevěry a tato z nemravnosti), ale míníme nevědomost oněch katolíků, kteří kromě vzdělání z obecné školy žádného vyššího vzdělání nenabyli. Jiným dokladem svrchu podaného náhledu jest i ten úkaz, že *na osadách, kde skrze dlouhou řadu let byli horliví katechetové, pravidelně větší horlivost ve víře panuje nežli tam, kde role katechetická pouze z roboty vzdělávána byla.* Tyto dva důkazy jsou každému, kdož mravní stav našeho lidu v jeho rozvoji stopuje, tak jasné a patrné, že podrobných k němu illustrací vším právem pominouti můžeme.

2. Druhou příčinu náboženské lhostejnosti velkého počtu nynějších katolíků dlužno hledati *ve lhostejnosti kazatelův.*

Snad se bude zdáti tento výrok hned z prvu přenáhleným, an svědčí proti němu naše dosti hojná a rok po roce se rozhojňující literatura homiletická? Než, co se zdá býti zvrácením našeho výroku, to jest po nestranném úsudku právě jeho potvrzením. Žádný odbor naší bohoslovné literatury není tak starý a tak bohatý, jako právě kazatelství. Ale v žádném odboru nenalezá se také poměrně tolik plev jako v písemnictví kazatelském. Úhlavní pak vada zvláště starších kazatelův jest *věčné moralisování bez dogmatického základu.* O probuzení, osvěžení a utvrzení katolického přesvědčení málo kdo opravdu usiloval. A z takovéhoto pramene čerpala ohromná většina kazatelův až do nedávna. Nechceme se dotýkati těch, kteří vybírali z písemných prací kazatelských po zrnkách, ostatní ze svých vlastních vědomostí dosazujíce; v takovém počínání jeví se vůbec snaha po zdokonalení. Ale byli a jsou až do dnešní chvíle kazatelé, jimžto slouží kazatelská literatura nikoli za podnět činnosti, ale za podporu pohodlnosti. Ti nepracují, aby vyhověli potřebám své osady; ti pře-

Digitized by Google

myšlejí jediné, co by se jim samým hodilo, aby jich nestálo mnoho namahání. A takováto lhostejnost — beze změny odříkávati kázaní tištěné; beze změny přednášeti kázaní jinde a jindy přednešené; pojednávati oblíbené předměty bez náležitého spojení s významem dne církevního; bez důkladné přípravy, bez rozumné soustavy, bez dorozumění se spolukazatelem na kazatelně pracovati; — pracovati na kazatelně bez horoucí a obětovné lásky k dušem nesmrtelným — taková lhostejnost jakého se může nadíti úspěchu? Pozorujme ten úspěch!

Kázaní, k nimž nedává podnět pouhá láska k nesmrtelným duším čili upřímná snaha prospěti posluchačstvu, taková kázaní, nemající zřetele ke skutečným potřebám osadníkův, nebudou nikdy srozumitelná a dojímavá. Lhostejnost posluchačů při takových kázaních může dospěti tak daleko, že si budou krátiti dlouhou chvíli světským hovorem, že budou dříma ti, v modlitebních knihách se přebírati a pod. Nepravíme nic pravdě nepodobného. Na jedné venkovské osadě měl duchovní pastýř dvě řady svátečních a nedělních kázaní, ježto po celou dobu svého na osadě působení — 24 roků! — střídal tak, že na př. roku 1854., 1856., 1858. atd. vždy jedno a totéž kázaní se opakovalo. A jaký byl následek této prazvláštní pohodlnosti? Lehkomyslní se vyráželi tak směle a hlasitě, že posléze každému v pravdě nábožnému katolíkovi zhnusilo se onen vesnický kostelíček navštěvovati. Chrám Páně upadl svým časem v tak velikou nevážnost, že si v něm počínali osadníci jako v hospodě nebo na tržišti.

Ale snad jest tento úkaz příliš křiklavý a ve svém způsobu jediný a důkaz odtud odvozovaný pro všeobecnost příliš smělý? Nuže poukážeme na jiné následky. Jak budou asi smýšleti věřící o slovu Božím, pozorují-li, že vstupuje jejich duchovní pastýř

Digitized by Google

na kazatelnu s nechutí? As tak, jako ta babička ve „Fliegende Blätter.“ Jde zimního času do kostela, schody ke kostelu vedoucí jsou kluzké, tu se vyskytne pastor Friedl a vida stařenku klopýtati pomáhá jí vzhůru. Babička, jsouc slabého zraku, táže se ochotného pána, který pan pastor bude dnes kázati? Tázaný odpovídá: Pastor Friedl. „A tož buďte tak laskav, milý pane,“ vece babička, „pomozte mi zas dolů.“ Pastor Friedl byl prý sice příjemný společník, ale nebyl horlivý kazatel. Ano kazatele netečného, jemuž jde pouze o to, aby tu půlhodinku ke kázaní určenou nějak vyplnil, toho posléze ani babičky rády poslouchati nebudou. Neboť si pomyslí — a tato argumentace jest velmi pravdivá! což na tom slově Božím záleží, velebný pán sám na ně nedrží. A naše neméně pravdivá argumentace jest ta: *lhostejností ku slovu Božímu vzniká lhostejnost ku knězi, k církvi, k chrámu, k modlitbě, k svatým svátostem, — lhostejnost k náboženství vůbec.*

Ovšem neřídkou a neposlední příčinou náboženské lhostejnosti bývá také *světský úmysl kazatelův*, který se jeví nejvíce tím, že si kazatel zakládá výhradně na zevnější uhlazenosti a mistrnosti řeči. Dokud jest osobnost takovýchto kazatelův neznáma, mohou se zdarem působiti (smíme-li vůbec zdarem nazývati obdiv a chválu!); ale jak mile zví lid, že nepochází jejich slovo od srdce, z přesvědčení, pohrdne jimi, byť i sebe mistrněji sobě počínali, a stane se k slovu Božímu lhostejným. Než o této vadě nehodláme šířiti řeči, an k podstatě věci zde pojednávané nepřisluší.

3. Zbývá ještě dolíčiti, kterak náboženské lhostejnosti lidu napomáhá *lhostejnost v duchovní správě vůbec.*

I zde platí staré pořekadlo: „Verba movent, exempla trahunt.“ Kdyby kněz ve škole a na kazatelně sebe více horlil, ale podle svých slov ve všem jednání svém se ne-

Digitized by Google

bídil*), prospějí jeho slova asi tak, jako když napomíná otec svých dítek, aby se modlily, sám sak po celý den kříže neudělá. A zkušenost dosvědčuje, že tato lhostejnost kněžstva na věřící lid nejzáhubněji působí. Jestliže kněz nikdy dobrovolně do zpovědnice nezasedne, s kajícníky nevrle zachází, nepřipravené od sebe zapuzuje, jsa zavolán ku zpovídání nevrlosti své nikterak netají; jestliže služby Boží lehkovážně odbývá, času k službám Božím ustanoveného nezachovává, pro nepatrnou chorobu nebo špatný rozmar (neb i nedbalost) kázaní opomíjí, místo zpívané tichou mši sv. koná; jestliže třeba celý týden mše sv. neslouží, ani ve dny památné; jestli obřady a pobožnosti bez příčiny zkracuje, ledabylo a příliš rychle odbývá, od liturgických předpisů libovolně se uchyluje; jestliže od chvalitebných obyčejů na osadě zavedených bez důvodu, t. j. z pouhé pohodlnosti odstupuje; jestli o čistotu a pořádek v kostele nedbá, ve špinavých a otřepených paramentech sv. tajemství vykonává; jestli při církevních úkonech, jmenovitě průvodech, sám lehkovážně si počíná; jestli ho spíše nalezneme na poli a u dobytka, nežli v tichém pokojíčku u knih; jestli při zábavě vysedí raději celý den nežli při breviáři hodinu; jestli na všelijaké literární škváry hromadu peněz vyhází, ale na dobré časopisy duchovenské a katolické vůbec několik zlatých obětovati se zdráhá; jestliže kněz tak málo jeví ducha Krista a Jeho sv. apoštolů: pak se divme, že ti, kteří u-vykli patřiti na něj jako na svíci na svícen postavenou, *nižádné nepocitují úcty a lásky k representovanému jím náboženství*! Qualis rex, talis grex. Regis ad exemplum totus componitur orbis, „Si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus!“

*) Těm kteří mají zásadu: „v kostele jsem knězem, jinde občanem,“ odpovídáme: „tu es sacerdos in aeternum:“ — vždy a všudy!

Digitized by Google

Že nedíme ani tuto nic pravdě nepodobného, tomu nasvědčuje opět zkušenost. Největší netečnost náboženská jeví se v osadách, kde byli po delší dobu neteční duchovní pastýřové, ještě naproti tomu v osadách, kde pracovali po delší dobu kněží uvědomělí a horliví, pravidelně i mezi lidem větší uvědomění a větší horlivost panuje. Ještě patrněji vychází na jevo tato nutná vzájemnost mezi knězem a jeho osadou, když lhostejní a horliví kněží na jedné osadě se střídají. Za horlivého duchovního pastýře vzmáhá se katolický život na všech stranách; za lhostejného vše ochabuje a upadá v zapomenutí. A naopak: co bylo za lhostejného v nevážnosti, nabývá opět vážnosti působením horlivého. Však Bohu žel! jak rychle se rozpadává, co vzdělal kněz horlivý, přijde-li po něm netečný a jak těžko bývá napraviti horlivému, co zkazil netečný předchůdce.

Vyličili jsme takto jednu z nejdůležitějších příčin náboženské lhostejnosti nynějšího věku. A považíme-li vytknuté úkazy nestranně, nemůžeme se zdržeti, abychom nevyslovili toho vroucího přání: kéž by nebylo mezi kněžstvem katolickým ani jednoho nájemníka, kéž by byli všude dobří pastýřové!

Proti lhostejnosti není žádného jiného léku kromě horlivosti čili opravdové lásky k povolání. A této lásky nenabýváme leč — kajícím životem. Kající život jest zdroj obětovné lásky, a tato duší každého kněžského úkonu, tak sice, že bez ní, jak dí Amberger (v sv. I. str. 466.), jen smrt a mechanism panuje.

Nuže k tomuto prostředku sáhni každý, kdožkoli jsi postaven na svícen Církve; často a dokonale se zpovídej, každodenně své svědomí zpytuj, každodenně svaté pravdy rozjímej, neustále lásku Boží v srdci svém rozněcuj, zásad a žádostí světa se vystříhej, proti tělu neustále

Digitized by Google

bojuj, a zdá-li se ti tento předpis Kristův příliš těžký, pomni na konec a odplatu lhostejných. Apocal. 3, 16. „Incipiam te evomere ex ore meo!“ Tak nabudeš ducha Kristova, a zanechaje sám lhostejnosti nejlépe budeš bojovati proti lhostejnosti nynějšího věku.

KRONIKA.

Katolická publicistika v Německu.

Bojem tuží se síla. Ohromný zápas, jaký nyní vede v Německu církev katolická se svobodným zednictvím, probouzí ve všech oborech veřejného života netušené úspěchy. Nejmohutněji dotknut jest osvěžujícím dechem, jenž provívá veškery nadšené snahy probudilých katolíkův v Německu, veřejný tisk vůbec, politické novinářství zvláště. Veřejný tisk stal se tu v poslední době tak rozhodnou mocí, žeť i nejzarytější liberálové před ní nemohou lhostejně zrakův svých uzavříti.

Před patnácti lety mohla se publicistika katolická v Němcích jedva 15 novinami vykázati, nyní jich tam vychází asi 250, představujících počet předplatitelův přes 800.000. Z těchto 250 listův připadá na Prusko 138, na Bavorsko 72, na Badensko 12, na Würtembersko 11, v Hesích vychází 11, v Sasích 3, v Elsasku 1, v Hamburku 1, v Oldenburku 1.

Politikou výhradně zabývá se 145 novin. Z těchto připadá na Prusko 97, na Bavorsko jenom 28 listův, kdežto by podle počtu katolíkův v Prusích a v Bavorsku (8,600000 ke 3,400000) Bavorsko se mělo vykázati 38 listy. V Prusích lze na 90000 katolíkův čítati 1 noviny, v Bavorsku pak na 120000; za to však osobuje sobě z počtu 53 novin *denně* vycházejících 23 listův, Prusko jenom 25.

V *Pruském* území vyniká největším počtem veřejných listův *Porýnsko*, vychází jich tam vesměs 50, na 50000 katolíkův 1, pak následuje *Westfálsko* s 17 (na 70000 připadá 1), Slezko s 9 (k nimž bohdá ještě 3 se přidruží), Prusko s 4, Nasavsko s 3, Poznańsko s 4, Braniborsko s 2, Hohenzollernsko s 3, Sasko s 1.

Digitized by Google

Nejváženější a nejdůležitější ze všech těch novin jest list, pod jménem „*Germania*“ v lednu r. 1871 založený, s ušlechtilou obětovností slezkých velmožův udržovaný; vychází nyní v 7025 výtiscích. I nepřátelé ruchu katolického uznávají podivuhodnou odvahu, ráznou statečnost a obratnou zručnost, s jakovou listy tyto od počátku až do nynějška spravovány jsou. Ve veškerém katolickém Německu mají úspěchy ohromné. Bez všeliké choulostivé a kolísavé bázně projevují tytéž noviny své katolické přesvědčení nepokrytě, odhodlaně a zřejmě, obhajujíce právo katolické církve proti jakýmkoliv nájezdům jakýchkoliv odpůrcův.

Popředním orgánem Porýnska jest tak zvaná „*Kölnische Volkszeitung*“ vycházející v 8000 výtiscích. Ve Westfálsku zaujímá popřední místo „*Westfalský Merkur*;“ vydává se podle vlastního vyznání téhož listu v 6500 výtiscích; v Slezsku stojí v čele „*Schlesische Volkszeitung.*“ I u jinověrcův čte se mezi těmito nejčelnějšími žurnály s nemalou přede všemi oblibou dotčená „Germania.“

Vedle těchto popředních organův vycházejí i v jiných ještě provinciích německé říše listy s dosti značným počtem předplatitelův, totiž v Cáchách: „Echo der Gegenwart“ (6000), v Trevírech: „Trierische Landeszeitung“ (2000), v Bonnu: „Reichszeitung“ (5300), v Krefeldu: „Niederrheinische Volkszeitung“ (4000), v Essenech: „Essener Volkszeitung“ (8200), v Paderbornu: „das Westphälische Volksblatt“ (7200), v Dortmundu: „Tremonia“ (4500), v Düsseldorfě: „das Volksblatt“ (6800 výt.)

V *Bavořích* vynikají: „Augsburger Postzeitung,“ „Vaterland“ (v Mnichově), „Donauzeitung“ (v Pasově). Nejrozšířenější mezi těmito jest: „Vaterland,“ 12006 odběrateli, nejdůležitější Augsburger Postzeitung. Žurnal Mohučský dospěl letos k 29. ročníku.

Pohlédneme-li ku projevům *nepolitického* tisku, setkáváme se mezi německými *katolíky* s valným počtem listův (asi 60 vesměs), jenž se zabývají katolickou homiletikou, pastýřskou vědou, buzením zbožného ducha v lidu a. p. Mezi ostatními listy, počtem asi 50, jenžto slouží jinorodým vědám, jmenovitě dějepisu, rozpravám o rozvoji literárním vůbec, v Německu zvláště, poskytujíce vyšší zábavu, vynikají některé vzornou důkladností a ráznosti u hájení všelikých názorův a nauk katolických. V čele jich stojí výtečné listy od jesuitův vydávané: „*Stimmen aus M. Laach*;“ jméno toto nesou od kláštera jesuitům

Digitized by Google

příslušejícího, nyní bohužel vyzdviženého, odkud byly spravovány; po zrušení téhož kláštera nezměnily přece názvu předešlého. Jednotlivé rozpravy, dotýkající se všech oborův vědectva, i projevův ze krásné slovesnosti (jako k. p. v nejnovější době o Lessingovi od liberálův až nad míru zbožňovaném a j.) psány jsou vesměs s jadrnou jasností a v hlubokém duchu katolickém, potkávajíce se všude, i ve vrstvách vzdělaných nepředpojatých nekatolíkův s upřímným uznáním.*) Jednotlivé důležitější rozpravy vydávají se nad to ve zvláštních brošurách.

Důstojně jim po boku stojí věhlasné „*Historisch-politische Blätter*," v Mnichově zvěčnělým Jos. Görresem ve spolku se přítelem jeho Philippsem založené v dubnu r. 1838 jakožto blahý výsledek bojův, tehdá za příčinou smíšených manželstev v Porýnsku vzniklých. Ročně vychází 24 svazkův ve 2 dílech. Články v nich obsažené mají z větší části cenu nepomíjivou, a nákresy časové (Zeitläufte) podávají příštímu historikovi věrný obraz všech ruchův naší rozechvělé doby. V posledním čase uvázal se v jich redakci proslulý historik a neohrožený hajitel svobody katolické na veřejných sněmích Jos. Edm. *Jörg* (nar. 1819), jehož spis o rozvoji protestantismu a jeho nutném v sobě rozpadání: „Geschichte des Protestantismus in seiner neuesten Entwickelung" 1857, počítá se k nejvýtečnějším výplodům historické vědy v nynějšku.

Aby katoličtí vzdělanci jasných a přehledných nabývali známostí o všech různých projevech *literární činnosti* vůbec, k tomu přispívají dva organy: „*Literarischer Handweiser*" a „Aachener Rundschau." Listy „liter. Handweiser" vydává Frant. *Hülskamp*, jenž sám v témž časopise svém účastňuje se nejenom četnými, alebrž skoro veskrz zdařilými rozpravami. Posudky o příslušných spisech za-

*) Při sepisování tohoto našeho článku používáme německého časopisu „Unsere Zeit" v Lipsku vydávaného, jenž podal letošního roku v 6. sv. zajimavý pro nás článek: „Die Katholische Presse in Deutschland" na str. 470—475. O rozpravách z pera jesuitův vzniklých dí se tam doslovně takto: „Die einzelnen Artikel sind, wie von Jesuiten nicht anders zu erwarten, „vorzüglich." Data v téže rozpravě uveřejněná jsou patrně rázu oficielního; spisovatel její jest ve všem nadšený obhájce nynějšího v Prusku proti katolíkům zuřícího boje kulturního.

Digitized by Google

mlouvají se objektivností, milou živoucností a čilou svěžestí; listy tytéž čítají přes 4000 předplatitelův a vycházejí v Monastýru. — V listech pod jménem „*Liter. Rundschau*“ v Cáchách vycházejících berou se na přetřes u valnější míře spisy bohovědné; při tom nezanedbávají se tolikéž úsudky o spisech v obor belletristiky spadajících.

Mezi časopisy, pro *zábavu* výhradně věnovanými, zaujímá čestné místo list v Řezně vydávaný pod názvem „*Hausschatz*;“ mát prý přes 40.000 předplatitelův.

Přísně *theologickým vědám* odborným slouží několik vzácných časopisův. *Právnickou* vědou se výhradně zabývá: „*Archiv für Katholisches Kirchenrecht*,“ list to výtečný, v číře katolickém duchu psaný, což již vysvítá z přídavku v poslední době ku hlavnímu názvu přičiněného: „mit besonderer Rücksicht auf das vatikanische Concil.“ *Přírodné* vědy mají svůj zvláštní orgán v časopisu: „*Natur und Offenbarung*“ od valně let dovedně redigovaný. I pro rozpravy o otázce, na tuto dobu popřední a předůležité, o *socialní* otázce, utvořen zvláštní list pod názvem: „*Christlich-sociale Blätter*,“ kdež se pojednávají různé ty pokusy, jimiž by se dal zlepšiti osud nejčetnější v lidstvu vrstvy, stavu to čtvrtého, dělníkův, se stanoviska právě křesťanského, s jakového na ni poukázal ve vzletné nejenom, alebrž o zevrubných studiích svědčící řeči při nedávném kongresu katolíkův ve Vídni, pravý to šlechtic kníže Lichtenštein; kýžby důtklivá a vážná jeho slova nalezla tisícerého ohlasu ve všech vrstvách, a přihlíželo se v čas ještě k záhadě této, v níž tkví zajisté budoucnost rozvoje člověčenstva, než zahřmí světodějné: „trop tard!“ — Časopisův *vychovatelstvím* se zanášejících vychází nyní v Německu deset čítajících k 18000 předplatitelův. — *Časové* otázky vůbec důstojně přetřesávají se v listu: „Die katholische Bewegung,“ kterýž ve Wircpurku se vydává, a v časopisu: „*Periodische Blätter*“ v Řezně vycházejícím; k tomu vydává se za tímže účelem zvláštní cyklus brošur „*Broschüren-Cyclus*,“ jenž v obor svůj vztahuje všeliké důležitější záležitosti našeho věku, všude k nim přizíraje okem katolickým, k nimž se druží v stejném duchu psané brošury, vydávané spolkem sv. *Bonifacia*; obě tyto sbírky těší se z velmi četného čtenářstva.

K nejstarším, avšak ve stálém omladu zkvetajícím vědeckým theologickým časopisům v Německu připočísti dlužno kvartalník *Tubinkský*: „*Theologische Quartalschrift*“ po 59 rokův již vycházející a tak tolikéž téměř starý

Digitized by Google

list Mohučský „*Katholik.*“ O výbornosti a vědecké důkladnosti obou těchto vzácných listův panuje jeden hlas uznání mezi učenci katolickými.

Není zajisté žádného tajno, jak ohromný vliv mají *Kalendáře* na vzdělání lidu. I v tomto oboru kráčí statně ku předu literatura katolická v Německu. Pro r. 1877 vyšlo v německé říši 25 katolických kalendářův, z nichž jednotlivé rozšířeny jsou až v 80—100000 výtiscích! Znamenité pověsti vydobyl sobě Kalendář pro čas a věčnost, Alb. *Stolzem* vydávaný, z něhož některé ročníky i do našeho milého jazyka materského bylyt převedeny. Mimo to vynikají jmenovitě: „Eucharius“ v Trevirech, „Hausfreund“ v Amberku, „Pohls Hauskalender“ v Lipsku, „Bonifaciuskalender“ v Berlíně, „Marienkalender“ Pustetův a jj.

Jak medle domohli se katolíci němečtí tak úžasných, velikolepých úspěchův ve veřejném tisku, jejž vykřikují naši soudobníci vším právem za šestou velmoc? a to při krutém bojování proti svým bezohledným nepřátelům, při četných těch svízelech, jimiž se všech stran se spatřují utýrány? Ve dvou slovech jest tajemství tak skvělého zdaru obsaženo: *svornosti* a *neunavnou činností* zvítězili a vítězí stále. Katolíci němečtí jsou přesvědčeni, že v boji tak ukrutném, v jakém se byli octli za vzdorovitým úsilím zapřisáhlých svých nepřátelův, svobodných zedníkův, jež s napnutím veškerých sil a užitím všech i násilnických prostředkův znají využitkovati dočasné sobě příznivé postavení, že díme v takovémto boji by ničeho ke zdaru své ohrožené víry nepořídili, kdyby se oddali chabé nečinnosti. Proto sestoupili se němečtí katolíci proti nepřátelům svým, jenž se honosí všelikými prostředky, jakéž skytá *moc* veřejná, v šiky pevné, svorné, nerozborné, neoštídajíce se, kde toho třeba, i znamenitých obětí hmotných. Horliví duchovní, jenž stojíce pevně a nezvratně ke svým hrdinným velepastýřům pozbaveni byli svých far, jimž zastaveno jich služné, neostýchali se převzíti redakci dotčených listův, v dobách nynějších dvojnásobně obtížnou a s velikou odpovědností spojenou. *Vires unitae agunt.* Propověd tato, jsoucí zářnou hvězdou německých katolíkův v hrdinném jich boji, zasluhovala by i jinde všelikého povšimnutí.

I uznáváme nářky zpravodaje, kněze Zapletala, o katolickém tisku v *Rakousku* při kat. kongresu ve Vídni,

Digitized by Google

porovná-li se poměrně velmi skrovný počet časopisův směru čiře katolického, v rakousko-uherské říši vycházejících s počtem veřejných listův, jimiž se honosí nyní říše německá.*) Ještě větším bolem kalí se oko katolíka československého při pohledu nejenom na nepatrný počet katolických veřejných listův, jež se rozesílají po vlastech československých, ale především na přeskrovný počet odběratelův. Kdokoliv spravedlivě přihlíží k poměrům naší československé literatury, musí pravdě dáti svědectví, že veškery listy naše katolické spočívají v rukou dovedných a obratných, a že zdárně vesměs jsou redigovány. Tím méně dá se omluviti dosavadní lhostejnost katolického našeho obecenstva ku projevům katolického tisku v jazyku československém. Kéž by horlivost a obětovnost německých katolíkův osvěžila utuchlou mysl naši!

Prof. Karel Šmídek.

Pouť římská.

Podává *Jan Drozd*, profesor na vyš. real. gymn. města Prahy.

Vnitřní i vnější jednota, o jejížto zachování dbali správcové církve katolické po všechna století trvání jejího, stala se v tomto roce příčinou takových osvědčení katolíků, jež můžeme za základ nového osvěžení a dalšího velezdárného rozkvětu v církvi katolické považovati. Slavností jubilejní, ku které zavdal příčinu sv. Otec Pius IX., dočkav se 50. roku svého posvěcení na biskupství, obrácena jest pozornost všeho světa, ať nedíme pouze katolického, k Římu a k římské stolici sv. Petra. Nelze tudíž se diviti, že i katoličtí národové v zemích rakouských bydlící, pamětlivi byli důstojného oslavení jubilea, jež konati měla hlava církve. Byloť jim toho tím více zapotřebí, an při rozličných zmatcích politického života, které ku sjednocení národů zajisté nepřispívají, na osvědčení vnitřní jednoty katolíky povždy spojující jim velice zále-

*) Ve zprávě, jižto zpravodaj tentýž v odboru pro záležitosti katolického tisku v německých listech podává, jsou některá udání nesprávná; nevychází v německé říši jenom 225 katolických časopisův, jak tam udáno, nýbrž, jak námi svrchu podotčeno, 250; i počet *denně* vycházejících novin nepáčí se na 50 jenom, nýbrž již na 53.

Digitized by Google

žeti muselo. Proto také v Čechách obyvatelstvo obojí národnosti konalo přípravy jak ku zúčastnění se v pouti do Říma a v slavnostním slyšení u sv. Otce, tak i k oslavení domácímu. Tohoto posledního jsme svědkové nebyli. Leč tolik víme, že v ty dny, na něž slavnost domácí položena byla (od 1. do 3. června), velmi četně shromáždili se věřící k modlitbám za zachování téhož muže, jemuž zajisté jen modlitby katolíkův věk tak značným způsobem prodloužily. „Hospodine zachovejž a obživiž ho a blahoslaveného učiň ho na zemi a nevydávej ho v ruce nepřátel jeho," tak volali opět k Bohu katolíci všech zemí bez rozdílu a kdož by mohl se domnívati, že modlitby ty zůstanou bez účinků zdárných?

Skutky šlechetné Pia IX. byly zajisté vypravovány a oslavovány ve všech schůzích spolků katolických. Než některým katolíkům nezdálo se býti takové oslavení domácí dostačitelným. Oni chtěli city své hluboké úcty a lasky a svého obdivu přímo a bezprostředně náměstku Kristovu projeviti. A nikdo zajisté nemůže pouti od katolíků zemí rakouských za této nynější doby podniknuté významu důležitého upříti. Nebude tudíž od místa, když i v těchto listech jak o pouti samé tak o významu jejím promluvíme.

Kdož snad až do této doby pochybovali o účinnosti spolků katolických, museli zajisté letošním rokem nabyti přesvědčení, že si živý ruch v životě katolickém a účastenství ve veřejných osvědčeních katolíků bez spolků katolických mysliti nelze. Z těchto zajisté spolků jak u nás v Praze tak ve Vídni i v jiných městech dostalo se hojného vybídnutí katolíkům všem, by seřadili se v společnou deputaci, kteráž by co deputace zemí rakouskych měla slyšení u sv. Otce. Den tohoto slyšení ustanoven jest na 27. května. U nás v první řadě dbáno o to, aby zejmena země koruny české důstojně jak počtem účastníků tak i adresami rozličnými a jinými osvědčeními lásky k sv. Otci byly zastoupeny. Všechny téměř jednoty a spolky katolické dbaly pokynutí, kteréž jim k tomu cíli od Pražského komitétu slavnostního bylo dáno a tudíž do rukou Jeho Eminencí vložen hojný počet adres svědčících sv. Otci v příčině 50letého jubilea jeho biskupování. Rovněž se komitét postaral o zvláštní adresu opatřenou podpisy v celé zemi sbíranými, jichž čítáno přes 530.000. Zajímavý to zajisté úkaz za doby naší, kde liberálové

Digitized by Google

chlubí se svým rozhodným vlivem ve všech oborech života veřejného a společenského!

Šťastný průběh příprav slavnostních nedal pochybovati o zdárném vykonání pouti samé do *Říma*. Nelze upříti, že ze strany církvi nepřátelské všemožně působeno k tomu, aby obyvatelstvo znechutilo sobě všeliké spojení s Římem a hlavou církve, nynějším sv. Otcem Piem IX. Však právě nyní záleželo světu a nám zejmena na tom, abychom dokázali, že Čechy a země rakouské vůbec čítají dosti hojný počet věrných katolíkův, kteří žádným lomozem nepřátelských zbraní zvrátiti se nedají v předsevzetí čelícím k oslavě církve a katolictví. Toť se také skutečně podařilo. Neb ke dni 19. května dostavilo se více než 600 poutníků na nádraží jižní dráhy ve Vídni, odkudž pak rychlovlakem do Terstu odjížděli, načež dílem plavbou po moři, dílem dráhou dostali se do Benátek, Florence, Pisy a konečně do Říma. V Římě pak sešlo se ještě více poutníkův, an někteří katolící z Čech a jiných zemí Rakouska buď dříve buď později nežli deputace za tímtéž cílem domov byli opustil!. Členové deputace byli takto blízcí dosažení toho, co jako cíl své cesty hlavní sobě vytkli, viděti totiž posvátný Řím a projeviti svá hlahopřání sv. Otci. Tu ovšem dozvěděli se, že Polákům ustanoven jiný den ku slyšení slavnostnímu, an k němu se dostaviti chtěli Poláci ze všech zemí bývalé říše polské, a že i Maďaři a Chorvátové výminku činí, vyžádavše sobě též zvláštní slyšení. Avšak ani tato okolnost nezměnila ničeho u věci samé a radostném naladění poutníkův, an již bez těchto národností představovala deputace vážný a slavný a mnohočetný sbor obhájců věci katolické a ctitelů sv. Otce. Mimo to uviděli právě tito členové velmi rádi v Jeho Eminencí kardinálu a knížetí arcibiskupu Pražském svého vůdce, kterýž by je sv. Otci představil. A tak primas království českého byl jakoby duchovní hlavou těch, kdož z jednotlivých zemí předlitavských dostavili se k slavnostnímu slyšení dne 27. května 1877.

Průběh slavnostního slyšení samého byl následující: účastníci deputace shromáždili se v ustanovený den před 12. hodinou v síních Vatikánu, kdež pořádání deputace se dělo za přímého dozoru Jeho Eminencí Monsignorem Jaenigem, českým naším krajanem a členy katolické besedy v Římě. V prvních řadách zaujali místa, kdož měli

Digitized by Google

podati adresy neb milodary sv. Otci, za nimi ostatní členové deputace, kteříž naplňovali velké prostory sálu audienčního. Velké množství církevních hodnostářů římských bylo též přítomno. Sv. Otec vnešen jest na trůnu svém do síně audienční o půl jedné hodiny. Za hlubokého ticha oslovil Jeho Eminencí kardinál a arcibiskup Pražský, kníže Bedřich ze Schwarzenbergů, svatého Otce, poukázav na svízele a protivenství, jichž církev všudy snášeti musí a jež jenom nadvážiti může svornost a jednomyslnost katolíků v a vřelé osvědčování jich lásky a úcty k hlavě církve a k věci katolické, jež bohudíky za nynější doby řídkým úkazem není. Tohoť důkazem i tato deputace, kteráž dostavila se, by svatému Otci blahopřání svá vysloviti mohla.

Na důkaz toho, že v Římě umí dobře vážiti, co ve prospěch církve kdy učiněno od jednotlivých vlád a národův a že služeb prokázaných tak snadno tam se nezapomíná, může sloužiti, že sv. Otec ve své odpovědi na oslovení metropolity českého důrazně připomenul služby, jež dříve rakouská vláda ve smyslu katolických národů svých papežské stolici prokazovala; sv. Otec vroucí díky za to zástupcům těchto národů v deputaci súčastněným vyslovil, a jim jakož i národům rakouským požehnání své udělil. Že u této příležitosti sv. Otec vzpomněl zvláštních potřeb církve české a poukázal na prospěšnost, ano téměř nutnou potřebu toho, by zřízena byla v Čechách dvě nová biskupství, komuž by to divné bylo při známé péči sv. Otce o zdar věci katolické mezi všemi národy na celém okršku zemském. Vždyť za jeho vladaření se znovu zřizují a organisují církve i zevně i uvnitř ve všech končinách země. Nepřátelům církve by ovšem takové sesílení organismu církevního v Čechách málo bylo vhod, za to ale tím větším potěšením a důvěrou naplniti by muselo ty, kdož sobě čilejší proud života katolického v Čechách přejí.

Audience tato veřejná jaksi vyplněna jest soukromým slyšením čelnějších členů deputace, kdež sv. Otec důvěrným spůsobem dotknouti se mohl církevních a politických poměrů v zemích rakouských. Trefně tu dokázal sv. Otec, že těžko docíliti všeobecného srozumnění a sjednocení mezi všemi katolíky rakouskými, naráželo při tom na zvláštní stanovisko Maďarů a Chorvátův, jež tito v příčině

Digitized by Google

všech otázek veřejného života zaujímají. Některé listy veřejné ve své obvyklé zlomyslnosti zaslechnuvše něco o této rozmluvě, vyvozovaly opět ze slov sv. Otce jakési nepřátelství proti federalismu či proti oprávněným nárokům některých národův. Můžeme bezpečně ujistiti každého, že ani jediné slovo sv. Otcem pronešené nečelilo proti historickému právu neb federativní soustavě, a že vše, co o tom bájeno, jest holý nesmysl. Těžko bývá s takovými listy hádati se o tom, co pronešeno bylo čili nic od zástupců církve. Avšak vůči tolikerému zlehčování, jež se děje v příčině každého veřejného osvědčení katolíkův a zvláště ohledem na tuto pouť římskou a deputaci u sv. Otce, jeví se býti nutnou potřebou, hluboký význam této pouti ještě obšírněji vyložiti.

Nejde nám zajisté o to, větší důležitosti každému veřejnému osvědčení přičítati, než jaké ono skutečně do sebe míti může. S tohoto stanoviska také pohlížíme na pouť římskou. Než i v tom případě nelze podstaty upříti následujícím úvahám. Již ode dávných dob snaží se nepřátelé církve, aby mezi *Římem* a *katolíky* rozličných zemí utvořili hradbu nepřekonatelnou, a tak obyvatelstvo katolické Římu odcizili, předstírajíce, že i potom mohou zůstati věrnými katolíky. Že na takovémto hledišti předsudky rozličné snadno se utvoří, leží na bíledni. Pouť do Říma podniknutá zajisté pomůže takovéto předsudky odstraniti a hradbu onu z větší části zrušiti. Vědomí katolické se při těch kdož zřeli slávu Říma a pochopili význam jeho pro celý, svět katolický, valně sesílí. A tak se musí státi při těch kdož byt neviděli, aspoň uslyšeli o velebnosti a slávě stolice Římské od celého světa uznávané. A ústa 700 až 800 poutníků výmluvným způsobem dovedou svědectví vydávati o této slávě svým krajanům a domácím. Ruch katolický ve všech zemích rakouských tím nabývá nové pružiny, jíž upřímně řečeno, skutečně velmi jest mu zapotřebí. Důkazem toho jest Vídeňský sjezd katolíkův, kdež sdělán jest program, na jehož uskutečnění závisí všeobecný rozvoj života církevního, jak v domácím, tak v společenském a veřejném životě rakouských národův. Neb dle nynějšího stavu věci jest hlas katolíkův, domáhající se všestranné platnosti jak v životě domácím tak veřejném, hlasem volajícího na poušti. Účinek volání bývá obyčejně všemu přání katolíkův opáčný. Zadrží-li někdy neb odvaruje-li se nějaké zlo církvi a katolictví hrozící, stává se tak jen na krátký čas. Příhodná nepřátelům církve chvíle zmaří všechno

Digitized by Google

úsilí katolíkův a znovuzřízení neb zachování katolických inštitucí.

Pout římská dává mimo to všemu obyvatelstvu katolickému důležité naučení, že síla katolíků spočívá ve spojení jich i s katolíky jiných zemí a jiné národnosti, od nichž mnohému mohou a mají se přiučiti. Jak mnohým věcem n. př. mohou se katoličtí Slované naučiti od Francouzův, Vlachův, Angličanův i Amerikánův katolických a také němečtí katolíci rakouští od svých německých krajanů, katolíků ve Švýcarsku, v Německu a t. d.? — Jak slabými a v mnohém ohledu ještě nedokonalými osvědčeními jeví se býti sjezdy katolíkův u nás, pak-li je porovnáme se sjezdy katolíkův v jiných zemích? A což máme říci o umění katolickém a jeho plodech a prácech, jež každý mohl spatřiti ve výstavě věcí věnovaných sv. Otci ve Vatikáně uspořádané? Skoro stydno jest porovnání učiniti mezi činností tuto osvědčenou od jiných národův a onou obyvatelstva katolického zemí rakouských. Amerika, Anglie, kde obyvatelstvo katolické takměř nepatrnou menšinou jest, daleko důstojněji zastoupeny tu byly než národové rakouští. Nevím, zdaliž Vlachové nebyli tímto úkazem utvrzeni v mínění tom, že za horami Apenninskými severo-východně musí bydleti samí toliko národové barbarští, jejichžto ruce neumělé málo dovedou pěkných věcí utvořiti. Tu zajisté podnět ku všeliké samolibosti při každém poutníku od nás přicházejícím zmizeti musel. Buď neumíme aneb nechceme, aneb i neumíme i nechceme, tak mohli poutníci z jiných zemí přicházející souditi. O kéž bychom více chtěli a více dovedli takových věcí vykonati, kterými bychom dokázali, že jsme kulturní národ katolický. A pak v očích přátel i nepřátel našich nabudeme vážnosti. Této vážnosti se však musí katolíci všech zemí rakouských vším úsilím domáhati, aby jejich slovo i v církvi i v jiných záležitostech povšimnutí dojíti mohlo, aby přátelé jejich v nich poznati mohli platné spojence a protivníci političtí i náboženští důstojné soky, jimž váhy a důležitosti upříti nelze.

Digitized by Google

Literární oznamovatel.

První valný sjezd katolíků mocnářství rakouského roku 1877. Sestaveno dle stenografických zápisek s přehledným seznamem všech katolických spolků v Čechách. Str. 223. Cena 50 kr. r. m. V Praze. Tisk a náklad Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. 1877.

V předešlém svazku tohoto časopisu bylo již o všeobecném sjezdu katolíků rakouských ve Vídni konaném pojednáno a návrhy rozličných odborů života katolického se týkající a na sjezdu podané a jednohlasně přijaté vyloženy, tak že již z toho lze o činnosti sjezdu souditi. Činnost však sjezdu samého od prvních počátkův až k zakončení jeho podává zmíněná brožůra, ukazujíc spolu, jak vydatnou zbraní ducha a daru řečnického hájeny a odůvodněny zásady v resolucích vrcholící. Zvláštního povšimnutí zasluhují řeči Jeho Exc. hraběte Lva Thuna v příčině otázky školní, řeči J. J. prince Aloise z Lichtensteinů otázky sociální se týkající, řeč p. Dr. Hagenaura v příčině svěcení neděle, řeč J. Em. kardinála arcibiskupa Pražského o životě rodinném. Vhodně připojen jest ku knize seznam katolických spolkův a kratičká úvaha o činnosti sjezdu. Překlad řečí německých na jazyk český jest dobrý. Členům spolkův katolických ponechává se knížka v poloviční ceně 25 kr. Katolický spolek tiskový rozdal knížku tu mezi členy své jakožto podíl 4. za rok 1877.

Prof. *Jan Drozd.*

Život sv. Hedviky, patronky Slezské. Sepsal *Jos. Pazderka*, farář v Kateřinkách. V Praze, nákladem vlastním, tiskem Cyrillo-Method. knihtiskárny 1877. Str. 104.

Původ, osudy a zásluhy patronky Slezské sv. Hedviky se nám líčí v této knize a sice velmi obšírně a podrobně. Sv. Hedvika narodila se v Andechsu v Bavořích l. 1174, a zemřela r. 1243 ve Slezsku jako manželka slezského vévody Jindřicha Bradatého. Rod hrabat z Andechsu byl tehdáž znamenitý a zasáhal mnoho v dějiny těch věků, taktéž i důležité jsou dějiny vévodů Slezských, neboť právě v tu dobu připadají počátky poněmčování lidu polského ve Slezsku. Spisovatel byl nucen při vypravování osudův sv. Hedviky velmi často dotýkati se událostí, které tehdy se zběhly ve světě politickém. Protož jest nadřečený spis spolu také spisem historickým v širším smyslu. Co mu

Digitized by Google

ještě větší ceny přidává a zajímavým i poučným jej u velké míře činí, jest, že obšírně a názorně popisuje způsoby a mravy hrabat, pánův a lidu selského, že vykládá náhledy a zvyky náboženské. Neboť známe-li dobře půdu, pak porozumíme také lépe onomu zvláštnímn květu, jakým byla sv. Hedvika. Stav vzdělanosti tehdejší se nám v příkladech názorně na oči staví, a tím i duch třináctého století se nám objasňuje. Kniha se příjemně čte, řekli bychom jako nějaká povídka; jen pro čtenáře v dějinách méně zběhlé bude někdy těžko porozuměti těm uvedeným událostem politickým pro příliš mnoho látky dějepisné, v úzký rámec vtěsnané. Řeč jest dobrá a správná. Pan spisovatel patrně psal s velikou zálibou a nadšením pro předmět svůj. Přejeme knize té hojného rozšíření.

Jos. Kyselka, katecheta.

Sláva sv. Norberta, patrona království českého. Památka na jubilejní Strahovskou pouť v r. 1877. Str. 64. Cena 6 kr. Tisk a sklad knihtiskárny Cyrillo-Methodějské.

Pan spisovatel (dle doslechu kněz Jan Votka S. J.) tímto malým spiskem snažil se krátce a historicky věrně vysvětliti původ a význam slavnosti, která se konává vždy po padesáti letech v klášteře na Strahově. Tělo sv. Norberta se slavným způsobem vystavuje k uctění věřících a koná se prvního dne slavnosti též průvod v nejbližším okolí chrámu. Spisovatel nejprvé podává krátký životopis sv. zakladatele řádu premonstrátův, pak vypravuje, jak se tělo svaté dostalo z Magdeburku do Prahy roku 1627 a jak tehdy slavně uvítáno bylo. Památka onoho přenešení jest pak zmíněná slavnost čili sláva sv. Norberta. Na konec připojeny jsou litanie a modlitby ke cti sv. Norberta i jiných patronů zemských.

Jos. Kyselka, katecheta.

Česko-německý slovník zvláště *grammaticko-fraseologický*. Sestavil *Frant. Kott*, prof. na c. kr. akadem. gymn. v Praze. V Praze 1876—77. Nákladem Josefa Koláře (Jerusalemská ulice č. 3.)

Kněz má největší vliv na mluvu lidu. Slova duchovního jsou pro velikou část národu téměř jediným zdrojem, z něhož tento čerpá ideje vznešené, s kterými si pamatuje také výrazy, jimiž mu byly sděleny. Z toho již vysvítá, jak mnoho na tom záleží, aby kněz sám jazyk svůj mateřský dokonale znal. A k takovéto dokonalé známosti mateřštiny, a sice nejen lexické, ale i grammatické a fra-

Digitized by Google

seologické přivede jej slovník páně Kottův. Nebudeme se zde rozpisovati o vědecké ceně tohoto veledíla; úsudků pochvalných o něm jest uveřejněno již tolik, že bychom nesli dříví do lesa. Podotýkáme pouze, že laik ve filologii slovníkem páně Kottovým seznámí se s obsahem a mnohdy i úplným zněním všech znamenitých prací, které v oboru českého jazykozpytu byly v nejnovější době uveřejněny. — Tisk jest velmi úhledný; pouze bychom přáli sobě, aby významy německé vytištěny byly německými písmenami; lépe by do očí bily. Několik výrazů bohovědných jsme v dosud vyšlých sešitech pohřešili.

Jos. Barták, zám. kapl. v Cholticích.

Allgemeine Kulturgeschichte von der Urzeit bis auf die Gegenwart von *Otto Henne* — Am Rhyn. Leipzig 1877. 2 Bde. 18 M.

S velikou dychtivostí sahám po knize, nesoucí tak slibný nápis. Toužili jsme již dávno po díle, které by pojednávalo o cestách, jimiž se bralo člověčenstvo vůbec a jednotliví národové zvlášť, k cíli Stvořitelem jim vykázanému, pokud se mu přiblížili anebo se ho vzdálili. Nadáli jsme se toho dočísti v díle zmíněném. Jak jsme však byli sklamání! Spisovatel neuznává, žeby lidstvo mělo jakéhosi cíle, a tudíž nelze mu říci, zdaž se cíli přiblížilo čili nic. Z celého díla jsme seznali, do jakých odporů zabíhá materialistický názor o bezúčelnosti věcí stvořených, jak malomocným a nedostatečným jest v logickém pojení účinkův a jich příčin, a jakého násilí mu třeba k oklamání sebe sama a svých zastanců. Vytknouti všechny ty poklesky a řekli bychom nesmysly nelze; neboť málo nalezneš stránek, které lze soudnému čtenáři podepsati. Spisovatel neuznává svět nadsmyslný; jsoucnost osobního Boha naprosto upírá a všem známý pojem Božstva hledí stotožniti buď se silami přírodními, buď s úkazy jejími, buď vůbec s předměty stvořenými. Při národech pohanských to jakž takž jde, protože p. spisovatel neuznal za vhodné se rozhovořiti o otázce, odkud ta všeobecná známost pojmu „Bůh;“ při národu vyvoleném ale toho dokázati stálo p. spisovatele mnoho práce, a bude-li p. sp. tak poctivým a nahlédne-li do bible, přesvědčí se, že všechno to pocení bylo daremné. O člověčenstvu předhistorickém ví p. spisovatel mnoho vykládati, tajno ale ho zůstalo, že čím dále do minulosti lidstvo stopujeme, počet božstev se zmenšuje. Duše je p. sp. „něčím záhadným,“ a odtud si lze vysvětliti ty mnohé záhadné myšlenky v díle jeho. Pojednávaje o „mravech“ chce býti p. sp. „u-

Digitized by Google

přímným," a tvrdí, že „mravy jsou výplodem vychování a vlastního přemýšlení." — „Vrozených prý mravních pojmů nestává." — Odtud pochopujeme, ospravedlňuje-li p. sp. řecké héterství a nepřirozené smilství naproti „ledabylým moralistům," stavě je po boku moderním hampejzům, jakoby moderní prostituce nebyla skvrnou naší společnosti. Avšak I. str. 476 probudil se v p. sp. přece přirozený cit studu a trestal tudíž svého zapíratele ze lži; nazývát se tam necudná služba assyrské bohyně Bylitty „hroznou." — Zle nakládá se s biblí. Co všechno v bibli lze čísti, ani bys neuvěřil, kdybys to neměl černé na bílém. Z citátův ale seznáš, že p. sp. nemá ani zdání o obsahu bible. A jak nekriticky si počíná, lze poznati ze str. 399. I., kde tvrdí, že slovo „יהוה" se má vlastně čísti Jhoh, nikoli Jehovah," ač trochu později sám praví, že semité samohlásek v písmě neznali. Co máme říci o výrocích, kterými se napadá katolicismus? Nelze uvěřiti, žeby spisovatel dějin kultury neměl ani zdání o nauce katolické, a žeby lépe znal předpotopní dějiny Indianů jihoamerických, nežli církve kat. — V celém tomto díle s jediným zrnem pravdy jsme se setkali a z plna srdce jsme p. sp. přisvědčili, kdy totiž na str. 121. I. praví, že „kultura lidi nedělá lepšími." Kultura v nynějším smyslu kulturáctví ovšem je lepšími nečiní. Celé dílo podává důkaz, čeho rozum lidský jest schopen, octne-li se na cestě bludné a chce-li beze světla náboženství rozluštiti hadánku o člověku. Cena krámská tohoto díla jest náramně vysoká, a ukazuje jak „vzdělané" jest ono „čtenářstvo," které si za tak drahý peníz tak planý spis vnucovati dává. Ku konci není zbytečno podotknouti, že z tohoto spisu jeden „svobodomyslný" list český čerpává své feuilletony. Kněz A. *Kizlink*, v Náměstí n. Mor.

Hlídka časopisů.

Blahověst č. 12—15. Řeč k 1. sv. přijímání školních dítek; kázaní na hod B. sv.-dušní; dvě řeči k poutníkům. — Církev ruská a církev katolická (pokr.). — Řeč kard. Švarcenberka o pouti do Říma a řeč při valné schůzi katolíků ve Vídni. — Šedesáté narozeniny (Fr. Pravda). — K Filémonovi. — Dědic koruny Karlovy (pokr.). — Dopisy, kronika, básně, literatura, osobní věstník duchov.

— č. 16—20. Za příležitostí Jubilea svatého Otce

Digitized by Google

Pia IX. nalezáme zde hymnu, adresu biskupův rakouských k papeži, allokuci z 1. března a Pouť do Říma (V. Honejsek), a dopisy o témž jubileu i zprávy v kronice. — Promluvy k studujícím († Dr. Marek); — řeč při svěcení školy. — Znamenání svat. křížem (Desolda). — Církev ruská a církev katolická. (Dokončení.) — Dědic koruny Karlovy (pokr.). — Dopisy (mimo jiné: Zlatá svadba rodičů redaktora „Blah.“; založení nového bratrstva u sv. Kajetána v Praze). — Básně od Hakla, Lhotky, Ježka. — Paběrky; literní zprávy a osobní věstník.

Posvátná kazatelna 1877. svaz. 6—9. Kázaní nedělní od ned. 5. po velkonoci až k ned. 15. po sv. Duchu. — Řeč o Nanebevstoupení P., o sv. Monice, o sv. Janu Nep., pond. sv.-dušní, sedmibolestné Rodičce B., sv. Aloisiu, sv. Petru a Pavlu, sv. Cyrillu a Methodu, Navštívení a Nanebevzetí Marie P., sv. Vavřinci; promluvy při primici, nastoupení správy duchovní, při svatém biřmování, při pohřbu.

Innsbrucker Zeitschrift für kathol. Theologie. 1877. Svaz. 2. Selbstzeichnung der thomistischen Gnadenlehre (Dr. Limbourg S. J.). — Genesis des kirchenfeindl. Zeitgeistes (Dr. Jäger). — Aufgabe der kathol. Wissenschaft (Dr. Wieser S. J.) (pokr.). — Recense (Vering, Kirchenrecht; Dudík, Ferdinand II.). — Nachrichten (o doplňku 1. listu sv. Klementa).

Linzer theolog. prakt. Quartalschrift. 1877. 2. Heft. Die Vernunft und der moderne Protestantismus. — Die materielle Cooperation. — Der Darwinismus u. die Philosophie. — Clemens Maria Hofbauer. — Gefässe für die hl. Oele. — Dotationsfrage für den Clerus. Pastoralfragen 4. Fälle. Literatur. Miscellanea.

Archiv für katholisches Kirchenrecht. 1877. seš. 2. Die Camminer Synodal- und Capitelsstatuten (Müller). — Immunitäten des Klerus (Grashof.) Listy Pia IX. k biskupům Švýcarským (o starokatolictví) a k duchovenstvu patriarchátu Babylonského (o rozkolu, jenž tam vznikl po sněmu Vatikánském). — Testamente d. Geistlichen in d. Diöc. Mainz. — Rozličné církevní zprávy z Pruska. — Beschränkte Ausübung eines Patronatsrechtes von Seiten eines Juden in Ungarn (že se může při osazování beneficií vzíti ohled na přání židovského patrona, neprotiví-li se zákonům církevním. Tak rozhodla S. Cong. Officii 21. pros. 1873). Zprávy literární.

Przeglad Lwowski. Seš. 6. a 7. Kníže Karel de Ligne a jeho poměry k Polsce (pokr.) — Živé pochodně

Digitized by Google

Neronovy. — Temnota středověku. — Vestálka (pokr.) — Jesuité v Anglii na počátku 17. stol. — Hlas poety (Korn. Ujejského). — Allokuce Sv. Otce. — Přehled literární. — Přehled literatury historické. — Přehled politický. — Přehled listů periodických. — Listy z Velkopolsky. — Adressa Velkopolanů Sv. Otci. — Adresa Haličanů sv. Otci. — Řeč Jindřicha Krzyżanowského na sjezdu Poznaňském. — Kronika (mimo jiné věci uvádí se breve Urbi et Orbi dané, kterýmž se udělují plnomocné odpustky dne 3. června za podmínek obyčejných).

— Seš. 8—10. Vzpomínky z r. 1848 a 1849. — Cesta po střední Africe. — Tmářství středověku. — Muž křesťanský (Leon Dupont). — Diplomacie anglická v příčině pronásledování Unitů Chelmských. — Žena a vrchnosti za středověku. — Eustach kn. Sanguszko. — Vestálka (pokr.). — Poznámky literární. — † O. Alexander Jeľowicki. — † Mauryc hr. Dzieduszycki. — Sjezd katolíků ve Vídni. — Promluva Sv. Otce k poutníkům Savojským. — Bubeníkům Gazety Narodowe. — Přehled politický. — Kronika. — V příl. pohřební řeč nad rakví hr. Dzieduszyckého.

Zgodnja danica. Čís. 10—14. Obřady velikonoční. — P. Karel Antonievič (pokr.) — Zdali novověké oslavování ducha zastupovati může katolické uctívání svatých (dokonč.). — Proč Židé a ničemní katolíci osoby duchovní pomlouvají, pronásledují a jimi pohrdají? — Vzpomínky na Voglej (Aquileji; náčrtek cestopisný). — Misijní zprávy P. Valjavce (pokr.). — Zdali také klneš? (prostředek proti tomu zlozvyku). — Život 14 pomocníků v nouzi. — Allokuce Sv. Otce papeže Pia IX. ze dne 12. března t. r. — Ve vyznávání sv. víry nebudiž planá réva. — Básně: Sv. Jožef. Sv. Ciril in Metod. O sv. Jožefu (Te Joseph celebrant). Alleluja! Kristus je od smerti vstal! — V každém téměř čísle: Rozhled po Slovensku a dopisy (v č. 12. modlitba k sv. Josefu „Ave Joseph:“ Ave, ter beate Joseph! Gratia plenus; Dominus Tecum; benedictus Tu inter omnes Adae filios, et benedictus Infans, quem in Tuis manibus portasti: Jesus! Sancte Joseph, patrone noster! ora pro sancta Ecclesia catholica, ora pro Papa nostro Pio, ora pro omnibus nunc et in hora mortis nostrae. Amen. — dále modlitba odpustková k sedmibolestné P. Marii: Ave Maria, doloribus plena; Crucifixus tecum; lacrimabilis tu in mulieribus, et lacrimabilis fructus ventris tui Jesus. Sancta Maria, mater Crucifixi, lacrimas impertire nobis crucifixoricas Filii tui nunc et in hora mortis nostrae. Amen.). Rozhled po světě. Květ i ovoce modlitby. Rozmanitosti. Jiskry Ignaciánské. Proměny. Dary.

Digitized by Google

ČASOPIS
katolického duchovenstva.

Ročník XVIII. 1877. Svazek VI.

Příspěvky
k vysvětlení některých míst II. knihy Mojžíšovy.

Dle francouzského M. Dra. Konstantina James-a podává
J. N. F. Desolda, prof. gymn. v Plzni.

Jako se mnohá podivná udání ctěného Herodota, toho věrohodností proslaven ého otce dějepisu, přes všecky posavadní pochybnosti mno hých přetýněných kritiků no vými objevy pilných zkoumatelů, zvláště pak cestovatelův úžasně potvrzují; tak i — si magna licet componere parvis — ustavičná bádání učencův i duchovních i světských *osvětlují* zázračné události vypravované ve svatých písmech, zvláště pak ty, kteréž si novověká nevěra téměř za šibolet zvolila, aby nerozumným odporem, lichým bezdůvodným vysvětlováním, někdy též uštěpačnými posměchy mysl pravověrnou mátla a o drahý poklad víry připravila. K těmto náležejí i vypravované v II. kn. Mojžíšově vybavení lidu israelského z poddanosti Egyptské, zázračný jeho přechod mořem Rudým, a divy, ježto se při tom udály. Patrnoť, že zázrak, který se před více než 3000 lety stal, jest neřku těžko vysvětliti, ale jenom okoličnosti jeho náležitě udati a si představiti již jest velmi nesnadno Avšak toto poslední jakož jest veledůležité, tak i jenom tehdáž možné, když se *svědomitý a pravdymilovný badatel na místě očividně* přesvědčí, jak se udané od sv. spisovatele okoličnosti míst s *nynější povahou* země té, kde se děj stal, srovnati daji.

Digitized by Google

K vysvětlení onoho biblického činu zavdal příležitost *průplav Suezský*, před několika lety dohotovený. K slavnému otevření jeho dostavil se i francouzský lékař Dr. *Konstantin James*, a ve svých *upomínkách na tuto svou cestu do Egypta**) věnuje těm zázračným událostem několik článků a odpovídá na běžné námitky tak rozumně a rázně, že mu to jakožto světskému vzdělanci k nemalé cti slouží. I tušíme zavděčiti se laskavým čtenářům, když je tuto zčeštěné podáme.**)

1. Přechod židů mořem Rudým.

Súčastnivše se slavného otevření průplavu toho a dostavše se k jeho konci v Suezu, měli bychom snad pamatovati návratu. Avšak nelze nám opustiti moře Rudé, abychom se nezmínili o tom, jak jím lid israelský přešel. Děj ten byl zajisté nejpamátnější ze všech, jichž divadlem bylo okřídlí toto; ale ten, jehož jsme právě účastni se stali*), dá se mu poněkud důstojně přidružiti. Jest, řku, ještě více, onomu poněkud podoben, či spíše opáčen. V onom se rozstupuje celé moře před lidem, an jím přechází suchou nohou; v druhém se otevírá celá poušť loďstvu, ano pluje tou pouští plnými plachtami. Jaké události! Kdožby je nestavěl vedlé sebe, zvláště když se staly v týchž místech? Jako jsem si připomínal v moři středozemním bloudění Odyseovo, tak a tím spíše mi připomíná moře Rudé národ israelský. Tuto mi budiž průvodčím *bible*, jako mi tamo byla *Odyssea*, s tím rozdílem, že tato neobsahuje leč bájky, ona pak celou skutečnou pravdu.

Ba skutečnou pravdu! Nic se nepřím, jakoby nebyla nevěra neodporovala prostému vypravování Mojžíšovu po-

---

*) „Souvenirs de voyage en Egypt."

**) Vydány jsou zvláště názvem: „Les Hébreux dans l'isthme de Suez. Paris. Victor Palmé. 1872."

***) Myslí slavné otevření průplavu Suezského. (D.)

Digitized by Google

ukazujíc k obtížem skoro nepřekonatelným u srovnávání těch událostí s místními jich okolničnostmi. Hlavní v tom chyba jest, že se klamně předpokládá, jakoby Rudé moře bylo nyní skutečně tak, jako za starodávna bývalo. My pak dokážeme nezvratně, že se s ním udály veliké změny v položení jeho. Tak místo co by bylo dosahovalo pouze po město Suez, topilo za starodávna až k tak řečeným „*hořkým jezerům*“; a totiž působila s ním část *sálivu* pod jmenem *Heroopolského*, tak že chobot jeho pak dosahoval až k Serapeum. Uvidíme ihned, že s touto podmínkou vše se řádně vysvětlí a pochopí.

Při tom však milerád se přiznávam, že jsem v tom co dále povím, použil veledůkladných výzkumů páně Lesseps-ových,*) jakož i svědomitých studií p. Lecointr-ových, jednoho z nejvýtečnějších inženýrů při průplavu Suezském.

Tažení lidu israelského z Egypta.

Jest vůbec známo, jakými zázraky Mojžíš toho na Faraonovi vynutil a dosáhl, že propustil lid israelský z poddanosti a dovolil mu vytáhnouti z Egypta. Tyto divy známy jsou jmenem „ran egyptských.“ Mojžíš obávaje se, že král mysl svou změní, nařídil ihned, aby se lid k tažení chystal, ustanově město *Ramses* shromáždištěm.

Častěji mluví písmo svaté o městě Ramses, které bylo tehdáž znamenité. Může se považovati hlavním městem národu israelského, poněvadž v něm slavila se první „*pascha*“ (veliká noc). Ale kde je umístíme?

V tomto ohledu panovala veliká nejistota, až pak pan Lesseps objevil západně od jezera *Timsah* na pomezí země *Gošen* zříceniny města, jehož poloha úplně odpovídala tomu, co se o městě Ramses vědělo. Kopání bylo

*) Jest jak známo proslavený franc. inženýr, an řídil práce při vyvedení průplavu Suezského. (D.)

Digitized by Google

zařízeno a řádně vedeno i brzo byla toho jistota, že tu leželo skutečně ono město, častěji v bibli uvedené; vydviženat ze zřícenin socha Ramsesova toho města zakladatele, vytesaná z růžové žuly. Mimo to objevila se tu i hlinišťata, v nichž židé v zajetí svém pověstné cihly dělali.*)

Nyní víme polohu města Ramsesova, odkud se lid israelský pozdvihl.

„Tedy táhly", dí písmo, „synové israelští z Rameses k Sokoth okolo šestkrátstotisíc pěších mužů, kromě dětí;" — což činí množství okolo 3,000.000, — „ale i všelijaký drobný lid bezčislný vstoupil s nimi, ovec i skotův i hovad rozličného plodu velmi mnoho."**)

Podivný obrat! Před 400 lety bylo totéž město přivítalo Jakoba, praotce lidu israelského, a nyní se potomci jeho v takovém množství odebírají zpět do vlasti!

Tažení lidu israelského do země zaslíbené; náhlá změna cesty jejich.

„I táhli synové israelští z Rameses k Sokoth," dí písmo.

Polohu místa „*Sokoth*" jest mnohem nesnadněji udati nežli města „Rameses"; neboť onoho nelze nijaké stopy se dopíditi. Avšak tu význam slova velmi dobře nahradí svědectví jiná. Neboť „*Sokoth*" znamená v hebrejštině „*stany*;" pročež lze souditi, že to nebylo *město*, ale toliko *místo*, zástava, ležení, tábor.***) A skutečně as pět kilometrů (5/4 hodiny) od Ramses dále nalezá se malá planina, kterouž podnes Arabové zovou: *Um Riam* t. j. *Mát stanův*. Komu by nebyla

*) II. Mojž. 1, 11. zřejmě dí, že lid israelský vystavěl Faraonovi města Pithom a *Ramses*. Odtud pak i dle 12, 37 tažení své počali (viz dále. — D.)

**) II. Mojž. 12, 37. 38.

***) Také Gesenius s. v. *sukoth* udává pouhou „*stanici*," státio. (D.)

Digitized by Google

nápadná podobnosť obou názvů? Tak jsme dokonale oprávněni to místo považovati za *Sokoth* lidu israelského, první jeho zastavení na cestě z Egypta, a to tím více, poněvadž právě leží v tom směru, kam se z Ramses brali.

Neboť dí písmo dále:

„A vyšedše ze Sokoth rozbily stany v Etham na kraji pouště.“*)

Místo *Etham* určují nám taktéž, jako u Sokoth, jména Arabům podnes obyčejná. Nacházejí se totiž severně od „hořkých jezer“ pastviny, jež navštěvuje kmen pastýřský, pocházející od pradávného pastýřského kmenu „Ethamův,“ slujíc podnes „*kmenem Ethami.*“ Mimo to pak i poušť sama — Suezská sluje taktéž pouští „*Etham.*“ Tyto okolnosti určují na vlas polohu *Ethamu* biblického, na severním konci „jezer hořkých“ u Serapeum.**)

Odtud tedy kam půjde národ israelský? Přímá cesta by byla dále k severovýchodu do země zaslíbené, vzdálené toliko 12 dní cesty. Ale jinak určil Bůh, nechtěje, aby lid jeho, sotva jsa vybaven z poddanosti Egyptské, hned podstupoval těžké boje s Filistynskými, nýbrž „obvedl je cestou přes poušť, kteráž jest podle moře Rudého.“***). I obrátil Mojžíš směr cesty jejich a vedl je po západním (egyptském) pobřeží téhož moře.

Tento obrat překvapil je zajisté náramně. Země zaslíbená jest jim na sever a oni mají se bráti k jihu; nejen že se každým krokem svého cíle vzdalují, ale i ko-

---

*) II. Mojž. 13, 20.

**) Toto vysvětlení dotvrzuje i Jablonský, an slovo „Etham“ odvozuje z řeči Egyptské, kdež znamená *konec moře*, (Viz Gess. lex. v. אֵתָם.) což by se úplně srovnávalo s domněnkou, že „jezera hořká“ byla původně nejsevernějším chobotem zálivu hieropolského. (D.)

***) II. Mojž. 13, 18.

Digitized by Google

nečně jim další pochod zamezen —mořem. A přes to poslouchají beze stesku, ač jinak nebylo lidu více nakloněného k reptání nad ně. Nelze jinak si to vysvětliti, než že věděli o nějakém dále ležícím brodě, kterým by na bližší a bezpečnější cestu do země zaslíbené se dostali.*)

Ostatně málo nám záleží, vyšetřiti místo, kde by byl ten brod býval, neboť i náhlé přepadnutí Faraona s vojskem svým nedalo lidu israelskému vyhledati si jej. To však buď podotknuto, že jak se podobá asi byl tam, kde sme naznačili „Brod.“ (Viz mapu.)

Buď tak nebo tak, lid israelský došel na své cestě k moři Rudému.

Ležení židův u moře Rudého.

Místo, kde se synové israelští u moře Rudého položili táborem, udává písmo takto: „Pravil pak Hospodin k Mojžíšovi řka: Tak mluv k synům israelským, ať navrátíce se rozbijí stany naproti Pihahiroth-u, jenž jest mezi Magdalem a mořem proti Bél-Zefonu: proti němu položíte vojska nad mořem.“**)

Toť zřejmý, zevrubný příkaz Hospodinův, jemuž zajisté Mojžíš dobře rozuměl; ale nám, žel! není tak. Netoliko že ty řečené místnosti svá jména změnily, i samo

*) Za takový brod byl, toho důkazem jest i nesmírná síla soli, obsažené v „hořkých jezerech“. Té jest mnohem více, nežli by se bylo usadilo pouhým vypařováním v rovné míře bez přílivu nahražujícího vypařenou vodu. Tak lze souditi, že k takovému usazení se soli třeba bylo, aby se ta jezera mnohokrát vypařila a opět naplnila, já soudím nejméně čtrnáct i patnáctkrát. To však nelze si mysliti jinak, leč že byla tam mělčina, která vodu brzo pouštěla, brzo hradila dle toho, jak silný nebo slabý byl příliv mořský.

**) II. Mojž. 14, 1. 2.

Digitized by Google

podání nás tu opouští. Nic však méně přikročme přec, zdali bychom nějakou nitku našli k rozuzlení té těžkosti.

Víme již, že lid israelský, dojda k severnímu konci moře Rudého, nedal se k Serapeum, nýbrž vratmo se bral podél egyptského pobřeží téhož moře. Slova pak Faraonova, jež zvolal, dozvěděv se o tažení Israelitův, okazují nám, že to byla jakási těsná dolina, neboť řekl: „Obklíčeni jsou zemí a poušť sevřela je!“*) Konečně ze své cesty průplavem pamatujme se, že jsme pozorovali, plující jezery hořkými, ku pravici (západně) pohoří „*Džebel-Dženev*,“ nad nímž se vypíná vrch „*Šebrevet*,“ a že mezi tím horstvem a jezery leží planina. To vše nám poukazuje k tomu, že tu bylo to místo, kde rozbili synové israelští stany své, jenom že za doby Mojžíšovy Džebel-Dženev jméno měl „*Magdal*,“ a Šebrevet slul „*Bél-Zefon*.“ Co se udává jménem „*Pihachirot*,“ byla právě planina mezi jmenovaným pohořím a jezery**); to dokazuje i význam toho slova, ano se vykládá „*chobot rákosový*.“ I Arabové podnes je nazývají „*Ued-Bel-el-buz*,“ což téhož významu jest, oprávněno jsouc množstvím rákosí tu rostoucího.***) K tomu přidejme, že šířka té planiny asi na 5 kilometrů ($^5/_4$ hodiny cesty) jest dosti rozsáhlá, aby na ní lidstvo tak četné tábořilo.

Přepadnutí od Egyptanův.

Ponechajíce nyní lid israelský na pobřeží moře Rudého, podívejme se, co se děje u dvora Faraona krále,

*) II. Mojž. 14, 3.

**) srov. přiložené mapy.

***) Gessenius pak (lex. s. v. Pihachirot) odvozuje za Jablonským slovo to z egyptské řeči, kde znamená „místo pažitné;“ avšak to podobá se poněkud významu od Dr. James-a uvedenému. (D.)

Digitized by Google

Svaté písmo nám o tom dostatečnou zprávu podává. Dí pak:

„A zvěstováno jest králi egyptskému, že lid utíká, i změněno jest srdce Faraonovo a služebníků jeho nad lidem a řekli: Co jsme to učinili, že jsme propustili Israele, aby neslouží nám? I zapřáhl tedy (Farao) do svého vozu a veškeren lid svůj vzal s sebou. A vzal šest set vozů vybraných a cožkoli vozů v Egyptě bylo i vůdce všeho vojska. A když stíhali je Egypťané po stopě, našli je v stanech nad mořem, všickni jezdci i vozové Faraonovi a všecko vojsko jeho bylo v Pihachirothu proti Bél-Zefonu."

„A když se přiblížil Farao, pozdvihše synové israelští očí svých, uzřeli Egypťany za sebou; i báli se velmi."*)

Tak vypravuje sv. písmo. Tato jejich bázeň nebyla bezdůvodná, ba zajisté nebyl tak snadno kdysi některý zástup lidu v takové tísni, jako tehdáž lid israelský. Kam se utéci? Před sebou měli moře, za sebou hory, po boku s obou stran nepřátele, dále všudy poušť. Příchod vojska egyptského byl i tak náhlý, že se ho ani nenadáli, až „pozdvihše očí svých" spatřili hory „Bel-Zefonu" osazené vojskem. Ký div, že trpce reptali proti Mojžíšovi.

Lid israelský prošel mořem Rudým, Egypťané pak v něm zahynuli.

„I řekl Hospodin," vypravuje písmo dále, „k Mojžíšovi: „Mluv synům israelským, ať jdou. Ty pak pozdvihni hůl svou a vztáhni ruku svou na moře a rozděl je, aby šli synové israelští prostředkem moře po suše. Já pak zatvrdím srdce Egypťanův, aby vás stíhali, i budu oslaven ve

*) II. Mojž. 14, 5—10.

Digitized by Google

Faraonovi a ve všem vojsku jeho a ve vozích i v jezdcích jeho. A zvědí Egypťané, že já jsem Hospodin.“*)

Událost pak přechodu vypravuje písmo sv. dále řkouc:

„A když vztáhl Mojžíš ruku na moře, odjal je Hospodin prudkým a horkým větrem vějícím po celou noc a obrátil moře v sucho i rozstoupily se vody. I vešli synové israelští prostředkem suchého moře; nebo byla jim voda jako zeď po pravé i po levé straně.“

„A stíhajíce je Egypťané vešli za nimi do prostřed moře a všecka jízda Faraonova, vozové jeho i jezdci. A již bylo bdění jitřní, a hle Hospodin pobil vojsko jejich a zpřevracel kola vozův i pohříženi jsou do hlubiny. Řekli tedy Egypťané: Utecme před Israelem, neboť Hospodin bojuje za ně proti nám.“

„I řekl Hospodin k Mojžíšovi: Vztáhni ruku svou na moře, ať se vrátí zase vody na Egypťany, na vozy i jezdce jejich.“

„A když vztáhl Mojžíš ruku proti moři, navrátilo se hned na usvitě k prvějšímu místu; a když utíkali Egypťané, potkaly je vody a uvrhl je Hospodin do prostřed vln i navrátivší se vlny zatopily vozy i jezdce všeho vojska Faraonova: ani jeden z nich nezůstal.“

„Synové pak Israelští šli prostředkem suchého moře a vody jim byly jako zeď po pravé i po levé straně“.

„V ten den vysvobodil Hospodin Israele z ruky Egypťanův. A viděli Egypťany mrtvé na břehu mořském a ruku velikou, kterouž byl prokázal Hospodin na nich. I bál se lid Hospodina i věřili Hospodinu a Mojžíšovi služebníku jeho.

---

*) II. Mojž. 14, 15—17.

Digitized by Google

2. O místě, kde se přechod lidu israelského mořem Rudým udál.

Tu jest důležito předeslati, co Dr. James praví dříve o „hořkých jezerech."

„Hořká jezera" počtem dvě, menší a větší, jsou nyní spojena v jedno, tak že působí jezero středozemní, jehož délka (od severu k jihu) obnáší 40 kilometrů (asi 5 mil našich), šířka pak až 12 kilom. (asi 3 hodiny cesty.) Před prokopáním průplavu Suezského byla jakož i jezero Timsah bezvodnými prohlubinami. Pojmenování tedy jezer připomínalo jich dřívější stav. Co však jezero Timsah jevilo půdu toliko bahnitou *bez usedlé soli*, byla „hořká jezera" celá pokryta tak velikou vrstvou soli, že obnášela průměrně 15 až 20 střevíců tloušťky. Nejlépe si to představíme, pomyslíce si prostor pokrytý solí, kterýby více obnášel nežli celé město Paříž.*)

Co do povahy té soli jest lučebně důkaz nezvratně provedený, že povstala mnoho- mnoholetým vypařováním se vody mořské; dle toho není ani té nejmenší pochybnosti o tom, že tato jezera byla za dávných věků částkou moře.

Ale kterého? Středozemního? či Rudého?

Středozemní to býti nemohlo, neboť kdyby toto bylo dosahovalo až k hořkým jezerům, byloby v takový chobot pojalo i jezero Timsah, a to by pak muselo míti též solnou usedlinu; ale tak není. Nad to pak jest středozemní moře od „hořkých jezer" vzdáleno na 100 kilometrů ($12^1/_2$ míle).

Z toho již lze souditi, že ta jezera náležela za dávna k moři Rudému, vzdálenému od nich toliko 15 kilom. (asi 2 míle). K tomu přijdou dotvrzující důvody jak z přirozenosti místní polohy, tak i dějepisná svědectví.

Co do místní polohy poznati lze každému soudnému

*) To by bylo asi 10 mil v objemu.

Digitized by Google

pozorovateli, že se ve vůkolí „hořkých jezer“ nalézají i lastury i křemení téhož druhu jako na moři Rudém. K tomu přidávám, že v okraji jejich jsou okrouhlé vruby, jichž známky se úplně srovnávají s odlivem i přílivem moře Rudého. Nuže lze-li pak jinak si vysvětliti ty úkazy, leč že byla dávná doba, kdežto tato jezera tvořila část spojitou moře Rudého a měla s ním kotlinu jedinou?

Svědectví dějepisná nejsou o nic slabší těchto úkazů přírodních. Starší dějepisci mluví o severním chobotu moře Rudého, zovouce jej Heroopolským; popsání jejich jen tehdáž lze porozuměti, když se v chobot ten pojmou i „hořká jezera.“

Ale jeden rozřešuje tu otázku nezvratně. *Herodot* — a kdož by neznal jeho svědomitou určitost a věrohodnost?; — udává, že vzdálenost moře Středozemního od Rudého za jeho věku obnášela 1000 honů, což se na vlas rovná 100 kilometrům, $12^1/_2$ míle, nynější vzdálenosti od moře středozemního až k „hořkým jezerům.“**) Z toho soudíme na jisto, že ta jezera za doby Herodotovy († 400 před K.) byla spojena s mořem Rudým, tvoříce Heroopolského jeho chobotu nejsevernější kout. Kdyby tak nebylo a moře Rudé tak jako za naší doby jest, bylo dosahovalo jen k městu Suezu, byla by bývala vzdálenost jeho od Středozemního 1600 honů, 160 kilometrů, asi 20 mil.

Konečně uvedu ještě jeden důvod ze sv. písma. Když rána osmá, hejna žravých kobylek, hubila Epypt, a Bůh na prosbu Mojžíšovu jí učinil konec, praví písmo: „Hospodin obrátil vítr *od západu* velmi prudký, a ten zachvátil kobylky, a uvrhl je *do moře Rudého*.“**) Nuže víme,

*) Viz Herodot II. 158. (D.)

**) II. Mojž. 10, 19. Pozoruj slovo „*obrátil*;“ neboť kobylky rodíce se na širých pustinách arabských *východními* větry unášeny bývají do Egypta; *západním* větrem obráceny jsou zpět a utopeny v moři. (D.)

Digitized by Google

že „hořká jezera“ ležela k východu od Delty egyptské, když se ty věci udály. Jestliže tedy kobylky hnány byly větrem *západním* a uvrženy do moře *rudého*, nemohlo to býti *nynější* moře rudé, dosahující toliko po město Suez a ležící *na jih* od Delty, nýbrž byl to chobot jeho západní (heroopolský) dosahující až k nynějším „hořkým jezerům,“ do nichž vítr *západní* dobře ty kobylky donésti a uvrci mohl; aby je donesl a uvrhl do *nynějšího* moře Rudého, bylo by bývalo potřebí větru *severního*.

Tak tedy jest patrno i z polohy přirozené i ze svědectví dějepisných, že *„hořká jezera“* bývala za dávných věků s mořem Rudým v jedno spojena.

Ale jak se to stalo, že konečně od toho moře ta jezera odloučena byla, jest těžko určiti. Možná, že se to způsobilo smrští pískovou, ana byla spoustu písku v moře Rudé uvrhla a tak hráz mezi nimi učinila, podobna jsouc té, která celému vojsku Kambysovu písečný hrob připravila; nebo stalo se to zemětřesením, kdež se dno mořské pozdvihlo a tu část severní odloučilo; nebo konečně poznenáhla se přílivem po staletí nahromadilo tolik zemi, písku, kamení, že ten severní kout toho chobotu vždy méně a méně souvisel s širým mořem, až konečně osamotněl pod jménem těch *„hořkých jezer.“*

Tyto úvahy jsou pro vysvětlení přechodu lidu israelského mořem Rudým veledůležité.

Pan Lesseps a s ním všickni znalci, prozkoumavše důležitou tuto otázku na místě, použijíce při tom všech nových dát, jež jim poskytlo kopání průplavu okřídlím Suezským, shodují se jednomyslně na tom, že se přechod lidu israelského mořem rudým udál *„jezery hořkými.“* Co do určitého udání místa, kde se to stalo, ač se v tom znalcův oněch mínění poněkud různí, tuším, že budu s to, abych je co nejjistěji udal.

Písmo svaté praví, že lid israelský přešel mořem

Digitized by Google

Rudým na tom místě, kde ono hledělo k jejich táboru. Toto místo jsme již poznali, byla to planina *Pihachiroth*. I víme též, že ta planina byla asi u prostřed těch „hořkých jezer.“ Z toho soudím s p. Lecointrem, že se přechod ten mořem Rudým udál *středem* oněch nynějších „hořkých jezer,“ směrem totiž příčmo od západu k východu. Co to dotvrzuje, jest, že tato jezera mají na tom místě pouze šířku 12 kilometrů (asi 3 hodiny cesty). Nuže, byť i přechod ten sebe zdlouhavěji se byl děl, jakož souditi lze u zástupu obsahujícím ženy, dítky, starce, k tomu pak i stáda rozličného dobytka, mohlo nicméně velmi dobře celé to množství za jednu noc takovou cestu uraziti, jak se to dle vypravování Mojžíšova předpokládati musí.

Co se hloubky jezer těch týče, i ta dokonale svědčí zprávě v písmě obsažené, jsouc průměrně 50 střevíců. Vody rozstoupivší se tvořily takto dokonale jako dvě hradby, jichž středem synové israelští přešli, které se však potom nad Egypťany srazily.

Konečně i ten kal bahnitý, jenž i nyní ta „hořká jezera“ jako kruhem vroubí, připomíná badateli, že tu jest to místo, kde zahynulo vojsko Faraonovo. To bahno bylo za starodávna na dně těch jezer a Hospodin vysušil je větrem prudkým a horkým, aby lid jeho projíti mohl; ale když přišli Egypťané, stalo se opět tekutým a pohřbilo vozy, jezdce i vojsko“, co vše padlo do propasti „jako kámen.“*) Toto podobenství předpokládá dno propadající se. Ale jak lze vysvětliti to, že se bahno to nyní nachází na okraji těch jezer? To lze si představiti takto. Když se vypařováním vody učinily veliké hroudy soli,**) přiléhajíce na to bahno svou tíží je tlačily na okraje, že se pak z něho tvořily jako tlusté kotouče vůkol.

*) II. Mojž. 15, 5.
**) Na spůsob ledových ker. (D.)

Digitized by Google

Toto podané vysvětlení ohledně místa, kde se udál přechod lidu israelského mořem Rudým, srovnává se dokonale i s okolnostmi místnými i s vypravováním písma. Dokaváde se vůbec za to mělo, (až totiž do prokopání okřídlí Suezského), že moře Rudé vždy *dosahovalo toliko k městu Suezu*, bylo nemožno dociliti dokonalého vysvětlení.

Tak dle Kalmetova*) výpočtu byliby museli Israelité uraziti denně 15 až i 20 mil krajinami pustými, hornatými, vyprahlými. — *P. Sicard***) udává město Rameses, jakoby bylo pouhou stanicí lidu israelského, mimo krajinu Gošen ležící, což zřejmým slovům písma se příčí. Konečně oba kladou přechod mořem rudým v končiny jeho nynější, kdežto i šířka i hloubka jeho působí nesnáze nepřekonatelné***). Tak bychom tedy byli dokázali, že přechod lidu israelského mořem rudým se stal nynějšími „hořkými jezery", ana tehdáž s mořem Rudým spojena byla, slujíce chobotem Heroopolským.

---

*) Proslavený exegeta *Augustin Calmet*, nar. 1672. řádu sv. Benedikta, převor a profesor mudrctví a sv. písma v mnohých klášteřích řádu svého, opat Nantesský, † 1757 v Paříži. Známa jsou vysvětlení všech knih písma sv. pův. franc. 23. A. 4°. — Slovník biblický hist. krit. 4. d. fol. — Oboje též latinsky.

**) Kanovník kap. Bordeauxské, nar. 1742, Nástupce slavného abbé de l'Epée u vyučování hluchoněmých. Pro svou pravověrnost v revoluci pronásledován a z vlasti vyhnán, navrátil se po restauraci a † 1822.

***) I pan *Dudych*, farář v Perchtholticích, udává *Rameses* = *Tanis* (starodávný) = *San* (dnešní) za počátek tažení lidu israelského (viz Blah. r. 1876 str. 422!), což právě vytknutou chybu Kalmetovu zavinilo. Objevení pravého města Rameses za příležitostí prokopání průplavu Suezského a pohled na mapu naši omyl ten napraví a o tažení Israelitů pravé vysvětlení uvede. (D.)

Digitized by Google

8. O zázracích, které staly jsou se lidu israelskému, když přešel mořem Rudým.

Zázraky, které provázely přechod lidu israelského mořem Rudým, a jež Mojžíš počítá k činům nadpřirozeným, utrpěly mnoho námitek. Nejdůležitější z nich jest tato.

„Ovšemť prý lid israelský mořem Rudým prošel suchou nohou a Egyptané utonuli; jenom co se prý udává za zázrak, okáže se býti událostí přirozenou, působenou odlivem a přílivem mořským. Lid israelský prošel mořem Rudým za doby odlivu, t. j. když se ustoupením vln ukázala půda mořská; Egyptané pak byli postiženi přílivem, když se totiž vlny navrátily na své místo. Bylo to právě v dobu velikého odlivu a přílivu.*) Tak lze vysvětliti zachování oněch a záhubu těchto. Mojžíš prý procestovav často ty krajiny, dosáhl důkladné a zevrubné známosti toho odlivu a přílivu v moři Rudém; Egyptané pak měli tím méně té věci známosti, obývajíce u vnitř země. Tak prý mohl Mojžíš snadno použiti případu veskrze přirozeného, který předvídal, k spáse lidu svého, a pak ji udávati za div, kterýmž by vážnosť svoji u lidu nerozumného potvrdil a zvýšil.“

Tak zní námitka, obviňujíc přímo sv. písmo a Mojžíše z podvodu a ze lži. Vizmež jak jest důvodná.

Především zdali pak jest pravdě podobno, aby Egyptané byli nic nevěděli o přílivu a odlivu mořském vůbec, Rudého pak moře zvláště? Pravíme Rudého moře zvláště, ano obkličovalo s svými vlnami jich zemi v délce 500 mil? ano bylo chobotem jich loďstva, středištěm jich obchodu až do daleké Indie? V každém přístavu toho širého po-

*) Míní se zajisté ta okoličnosť, že se přechod právě stal za plna měsíce, kdež příliv zvláště bývá prudký a veliký. (D).

Digitized by Google

moří měli své lodenice, své sklady, kamž dorážely četné karavany jich kupcův a odkud pak pluly jich lodě dále, rozvážejíce zboží rozmanité do rozličných končin. A v celém pak komonstvu krále Faraona by nebylo bývalo ani jednoho člověka, kterýž by byl měl známost odlivu a přílivu mořského?! To vše si ani pomysliti nelze. Dále pak nepochopitelno jest, že by nebyl měl nikdo z obyvatelův té krajiny tolik lásky k svému králi, aby mu byl nepřipomenul nebezpečí, jemuž jde vstříc? Což by nebyl nikdo upozornil vůdce lidu tak četného, v okamžiku takového neštěstí, v němž i s lidem v patrnou záhubu přichází, což u nás se činívá každému sebe sproštšímu člověku, který se v moři koupati hodlá? To vše jest naprosto nepochopitelné a příčí se i rozumu i citu.

Konečně pak dejme i tomu, že by byli Egyptané žádné známosti neměli o tak známé vlastnosti každého moře;*) i tomu, že by k tak velikému nebezpečí i králi i krajanům hrozícímu byli všickni vesměs naprosto němi bývali; pozorujme událost tu ještě s jiné strany.

Jest vůbec známo, že jediný Mojžíš vypravuje o přechodu lidu israelského mořem Rudým. Tak není nám nijak dovoleno, abychom zprávu jeho měnili přidadouce něco neb odjímajíce. Kdyby se nám událost ta byla ještě jinými dějepravci dostala, kteří by se v udáních svých nějak lišili, pak bychom si ovšem buď toho buď onoho oblíbiti a jemu přednost dáti směli, jak by se nám více — méně věrohoden býti zdál. Když pak nemáme leč zprávu jediného Mojžíše, tuť nutno se naprosto držeti jí samé. To předpokládajíce slyšme, co dí Mojžíš. „Ssedly se propasti u

*) Taková nevědomost podobná by byla té, kdežto vesský sprosťáček, an nikdy nebyl viděl řeky, nýbrž jen prameny deštěm na nějaký čas způsobené a pak vyschlé, přijda k řece a sedna na břehu, čekal, až by voda odtekla.

Digitized by Google

prostřed moře,“*) a krátce před tím: „Synové israelští šli suchou nohou u prostředu moře.“**). To není v krajině pahorkovité, ale přes plné moře a tudíž mimo působení odlivu mořského, kdež a když se vykonalo přejítí židů mořem Rudým. A toto udání Mojžíšovo dokonale se srovnává s místností od nás určenou, kde se udál přechod ten, totiž asi středem „hořkých jezer,“ tehdáž chobot Hedroopolský tvořících.

Avšak jest ještě jedna věc mnohem důležitější. Mojžíš ve své zprávě o té události dí: „Bylať jim voda jako zeď po pravé i po levé straně;“***) a opět: „a byly jim vody jako zeď po pravé i po levé straně.“†) Toť byl zajisté div velenápadný a úžasný všem!

Nuže kdež pak se při některém odlivu nebo přílivu spatřuje takové rozdělení vod, aby stály s obojí strany, jako hradby? Při odlivu ustupují vlny mořské zponenáhla od břehu a nechávají písčitý okraj suchý; v přílivu se opět vracejí a zatápějí písčiny, jež byly prvé suché zanechaly. Nikdy se tu neukazuje voda leč z jedné strany, a tak by nesměla býti řeč o dvou zdech, nýbrž toliko o jedné. Ba i ta jedna zeď nepne se nikdy vzhůru, nýbrž hladina vodní se snižuje, jako by uléhala. Udávati tedy příčinu možnosti přechodu příliv a odliv naprosto odporuje udání Mojžíšovu, „že se moře rozstoupilo a vody jeho stály jako zeď z pravé i levé strany.“

Ale tak jest, když se proti vší pravdě jednak ta okoličnosť v písmě udaná zamlčuje, jednak tomu, co se praví, jiný mnohdy opačný smysl podkládá. To pak není písmo vykládati, ale překrucovati a mařiti. Nikdo si v tom nepočíná drzeji nežli pověstný Renan. Chtěje vyklá-

*) II. Mojž, 15, 8. **) t. 14, 29.
***) t. 14, 22. †) t. 14, 29.

Digitized by Google

dati k. p. že vzkříšený Lazar nebyl skutečně mrtev, zamlčuje slova známá: *„již zapáchá.“**) To jest zajisté nejpravdivější a citelná známka skutečné smrti, počínající se rozklad živelných částek tělesných. A on se opovažuje celý zázrak toho vzkříšení udávati za „dobře nastrojený klam“!? — Tak se i děje od jiných, ani udávají, že se přechod lidu israelského stal přirozeně (!) za odlivu mořského, o rozstoupení se vod a vystoupení jich na spůsob hradeb po obou stranách nic se nezmiňujíce. Jest to náležitá vážnost svědkům tak věrohodným? Co mne se týče, osvědčuji zřejmě, jestli-že která událost má nezvratné důkazy zázračného působení, jest to zajisté přechod lidu israelského mořem Rudým.

4. Cesta lidu israelského k hoře Sinai. Oslazení hořké vody.

Octnouce se v bezpečí, dali se židé ihned na cestu k hoře Sinai, aby pak se obrátili k tažení do země zaslíbené. Až tam jich neprovodíme, neboť to trvajíc 40 let zavedlo by nás daleko. Ale aniž je pak ihned náhle opustíme, abychom zvěděli, co se jim přihodilo, když byli tak zázračně ušli Egyptanům. Písmo svaté budiž nám i tu dále vůdcem. Toto dí: „Hnul pak Mojžíš lidem israelským od moře Rudého a vyšli na poušť Sur; i chodili tři dni po poušti a nenalezli vody.“**)

Polohu té pouště lze snadno udati, ana má podnes totéž jmeno Sur. Táhne se na asiatském pobřeží „hořkých jezer,“ naproti místu, kdež jsme určili přechod lidu jezery těmi. Co se praví o nedostatku vody, dotvrzuje se i nyní, neboť jest celá ta krajina vypráhlá až k zoufání a že vždy tak bylo, dokazuje okoličnost, že v celé není ani sebe menší známky nějakého potůčku.

„I přišli do *Mara*, ale nemohli píti vod z *Mara*,

*) Jan 11, 39.
**) II. Mojž. 15, 22.

Digitized by Google

protože byly hořké, odkudž i příhodné jméno místu tomu dal, nazvav je *Mara*, t. j. „hořkost.“*)

I lze nám velesnadno se tu vyznati, neboť jest na tom pomoří podnes zřídlo nazvané Arabům „*Bir-Mara*“ (zřídlo hořké), což se patrně vztahuje k udání svatého písma, I co dále tam se praví, dotvrzuje mínění naše. Dí totiž: „I reptal lid proti Mojžíšovi řka: „Co budeme píti? — Ale on volal k Hospodinu a ten ukázal mu dřevo, kteréžto jakž vložil do vod, v sladkosť obráceny jsou.“ — Nuže až podnes máčívají Arabové té pouště v onom zřídle dříšťalové dřevo, čímž se hořkosť té vody zmírňuje a ona se poněkud pitelnou stává. Že se ten prostředek Mojžíšovi od Boha zjevený k oslazení toho zřídla podnes zachoval, to dotvrzuje spíše zázrak ten v písmě udaný, nežli by vlastnost toho dřeva jej ztenčovala.**)

Studnice Mojžíšova.

Svaté písmo dí dále:

„Přišli pak do Elim synové israelští, kdež bylo dvanácte studnic vod a sedmdesáte palm: i rozbili stany při vodách.“***) Podnes ještě nalézá se na pobřeží asiatském moře Rudého vzdálí několika hodin od Suezu oaza s dvanácti zřídly a sedmdesáti pařezy palmovými. To místo jest na mapě naznačeno „studnice Mojžíše.“ Pohled na celou tu krajinu jest takový, jako by včera teprvé by lid israelský opustil toto své ležení. A co pohled ten zřejměji označuje, jest, že v dáli na jihu vyzírá vrchol pohoří Sinaiského. Co se však chuti té vody týče, lze se domníti, že se časem změnila nejspíše prorážením vod moře Rudého, jež pobřežím pisčitým tím snadněji se státi mohlo.

*) II. Mojž. t. 15, 23.

**) Jak tajemně působení toho dřeva sv. otcové vykládají, viz Bibli Českou. (D.)

***) II. Mojž. 15, 27.

Digitized by Google

Z toho jde, že za doby Mojžíšovy byla ta voda dosti pitelná, ale dnes tak není; jenom v největší nouzi ji obyvatelé té krajiny brávali, nyní pak obdrževše průplavem s dostatek vody sladké, nic ji neužívají.

„Studnice Mojžíšova" bývá obyčejně navštěvována od cestovatelů z města Suezu.*) Název „studnice Mojžíšovy" zavdává mnohým méně obeznalým vůdcům příčinu ku klamnému udání, že by to bylo to, jež Mojžíš udeřením berlou ze skály vyvedl. Ale tak není. Mojžíš sám praví, jak jsme viděli, že synové israelští přijdouce do Elim, našli dvanácte zřídel; nač by tedy byla potřeba jiného? Mimo to událo se zázračné vyvedení vody ze skály jinde, blíže u hory Sinai. O tom se čte v sv. písmě takto:

„Tedy vyšedši všecko množství synův israelských z pouště Sin**) rozbili stany své v Rafidim, kdež nebylo vody k nápoji lidu.

„I reptal lid na Mojžíše řka: Proč jsi vyvedl nás z Egypta, abys zmořil nás a děti naše i dobytek žízní? — Volal pak Mojžíš k Hospodinu, a Hospodin mu řekl Jdiž před lidem a pojmi s sebou některé z starších israelských i hůl, kterouž jsi udeřil v řeku a jdi. Aj já stát budu tam před tebou na skále Horeb. I udeříš ve skálu a vyjde z ní voda, aby pil lid.

„I učinil Mojžíš tak před staršími israelskými."***)

Není to v oase Elim, nýbrž u hory Horeb, kde se

---

*) Byloť to též za příležitosti návštěvy těchto zřídel, co Bonaparte, byv zastížen přílivem moře Rudého, málem by byl utonul. Ta případnosť však špatně se přirovnává od mnohých ku přejití lidu israelského a zahynutí Faraona s celým vojskem; obé zajisté událo se jinde, jak jsme okázali, i jiným působením, t. zázračným.

**) Nyní poušť Suezská, po městě téhož jména nazvána.

***) II. Mojž. 17, 1—6.

Digitized by Google

nalézá zázračné to zřídlo Mojžíšovo*). Posud jest na tom místě klášter, chovajíc toho památku.

Ale vyvedení vody ze skály není jediný zázrak, jenž se udál na planině, kde se nacházíme, ana se táhne od Suezu k Sinai Tu se ponejprv stal div, že Hospodin seslal lidu israelskému „*Manu s nebes.*“ Nebyl bych se o tom zázraku zmínil, kdyby nebyl jinak výtečný lučebník Berthelot o tom neučinil zvláštní výzkumy, jimž se přes chyby, v nich se hemžící, nedostalo posud odpovědi. I stůj zde o tom několik slov.

Déšť many.

Lučebník Berthelot uvádí z sv. písma toto:

„I hnuli se z Elim a přišlo všecko množství synův israelských na poušť Sin, ležící mezi Elim a Sinai. I reptalo všecko shromáždění jich proti Mojžíšovi a Aronovi řkouce: Proč jste nás vyvedli na poušť tuto, abyste nás umořili hladem? Řekl pak Hospodin k Mojžíšovi: Ai! já dštíti budu vám chleby s nebe. — I ukázalo se na poušti cosi drobného a jako v stoupě stlučeného, nápodobného jíní na zemi. To když uzřeli synové israelští, pravili vespolek: Man-hu? což vyznamenává: Co to? — A nazval dům israelský jmeno (pokrmu toho): Man, jehož chuť byla jako chleba bílého s medem. — Jedli pak synové israelští

*) Mnozí i jsou toho klamného domnění, že Mojžíš u hory Horeb té pochybnosti se dopustil, zdali to možná, aby skála vodu vydala, a pro niž pak od Boha potrestán byl, nedostana se do země zaslíbené. Ale to bylo i později, t. v 39. roce jich putování po poušti a jinde. Nerozeznali tu mnozí poušť *Sin*, na východním pobřeží Rudého moře, od pouště *Zin*, východně od Palestiny k Edomsku ležící. (Viz IV. Mojž. 20, 1. d.) Že se obě jména stejně píší, „*Sin*“ totiž, zavdalo příčinu k mnohé mýlce. Náhled do původního textu jest tu rozsudím. (D.)

Digitized by Google

manu za čtyřidceti let, dokudž nepřišli ke končinám země Chananejské.“*)

Na to pak klade Berthelot toto vysvětlení: „Dnes smíme považovati výzkum o původu many sbírané na Sinai za dokonaný, z vláště po vyšetřování provedeném na místě od Ehrenberga a Hempericka, Onen dí: Mana se nachází podnes v horách Sinaiských. Padá tam na zemi s nebe, to jest, s vrcholů jistého kří, slujíc Arabům též „man.“ Domácí Arabové a mniši řečtí sbírají tu manu a jedí ji jako chleba s medem. Já ji viděl padati s stromu a nasbíral jsem ji i nakreslil. Ta mana kape s keře tamaryšky manové (tamarix manifera) působena jsouc píchnutím jistého druhu mšic (coccus maniparus).“

Tak by byla dle Ehrenberga a Berthelota mana, kterouž se živili židé na poušti po čtyřidceti let, tatáž jako nynější tamaryšková. Avšak nežli dále pokročíme, záhodno jest pozorovati, jak se oba učenci odvážili překroutiti text sv. písma, aby jich domněnky se poněkud pravdě podobaly.

Sv. písmo praví, že mana padala po *šest* dní, sedmý den pak nic, poněvadž byl zasvěcený den odpočinku. — To ráčili páni vynechati.

Pak se i praví, že mana nevydržela do dne druhého, nýbrž rozplzla se a rozlezla červy. — To taktéž vynecháno.

A v tom opět činila sobota výjimku; neboť den před sobotou mohl si každý dvojnásobné zásoby opatřiti, a zachovala se výborně — O tom se taktéž nikterý z těch učenců nezmínil.

Takovým způsobem si páni upravují písmo, aby se jím k jich vysvětlivkám hodilo a sloužilo, jakž jsme to již pozorovali u přechodu lidu israelského mořem Rudým.

*) II. Mojž. 16, 1. 2. 3. 4. 14. 15. — 31. — 35.

Digitized by Google

Avšak není dosti na tom. Přidejme, čehož by bylo potřebí se domysliti, aby domněnka ta byla sebe méně pravdivá. Tu by se musela celá poušť proměniti v houštiny samých tamaryšk manuplodných a k těm by bylo opět billionů mšic potřebí, aby píchnutím jich mana se spůsobila a to by muselo trvati po celých čtyřidcet let a dostačovati ku pokrmu lidstvu dvou až i tří millionů. Jaké tu divy mnohem zázračnější nežli kterak je písmo vypravuje!

Ale pozoruhodná jest také naivní obratnost Ehrenbergova, an dí, že prý mana padala s *nebe*, t. j. *s vrcholů tamaryškového kří*! Tak tedy nebe a vrcholy tamaryškového kří jsou tu jedno! Ó toho skutečně důvtipného kejklířství!*) (Není-li to hrubý, muže vzdělaného nehodný výsměšek. D.)

Jsouť ovšem semo tamo po poušti té krajiny keříčka rodu tamaryšků vydávajíce píchnutím jisté mšice hmotu lepkavou a sladkou. Pan Ehrenberg je viděl a já také. Avšak předpokládati, že by ta hmota byla touž manou, kterouž žili Israelité na poušti, — to všemu pomyšlení odporuje. Porovnejme poněkud oba druhy té many.

Manna Sinaiská padala každým večerem jako déšť na zemi; podobala se zrní koriandrovému;**) padala každý den z nova kromě soboty, když byla den před tím v dvojnásobném množství spadla; nedala se zachovati déle 24

*) Docela po spůsobu nevěřících učenců nemůže se ani Ehrenberg tu zdržeti, aby si nevyhodil kopýtkem proti věřícímu lidu řka: „Mniši sinaiští povídají, že mana prý padá jenom na střechu jich kláštera.“ Povídají — „prý!“ — Ale nežli jste ráčil si umysliti, moudrý panáčku, vtipkovati proti mnichům, měl jste se upamatovati, že vaše manové kří střechy kláštera ani nedoroste ani nepřeroste. Takové pošetilosti ani mniši, jaké ve svém rozumu máte, schopni nejsou.

*) *Koriandr*, bylina okolićitá na způsob kmínu majíc zrna kulatá velikosti jako krupky. (D.)

Digitized by Google

hodin, a opět v sobotu trvala 48 hodin a konečně (a to est zvláštní známka) „Židé mleli ji žernovem nebo třeli v moždíři anebo vařili v hrnci a pekli pokroutky chuti jako chléb olejovaný.“*)

Opak toho jest s manou tamaryškovou. Tu se rozplízne na způsob rosy *po listí* keřovém a nepadá dolů, nýbrž drží se listí za příčinou své lepkavosti, jenom některé drobty z ní spadávají na zemi. Nepodobá se pak *zrní*, nýbrž kapkám, odkud i jmeno má „mana slzí,“ nebo „slze many,“ jak se vůbec v těch krajinách nazývá. Dá se zachovati delší čas bez přetržení a konečně působením ohně nestvrdne nikdy, nýbrž nabývá toliko hutnosti syrobu.

Z této povahy many Sinaiské a tamaryškové, v mnohém právě venkoncem opačné, jde, že oběma není společno leč pojmenování.

Ale i to jmeno „mana,“ zobecnělé nyní, jest důkazem, že oba předměty jsou docela rozdílné, nic společného s sebou nemajíce. Neboť „man-hu,“ z čehož ono povstalo, jest pouze výkřik užáslých nad *novým* zjevem, kterýž Israelité jednou ráno náhle spatřili. Kdyby tedy ten prášek skutečně byl od tamaryšků pocházel, bylo by to právě *ponejprv* se stalo tehdáž, když se tam byli Israelité octli. Není-li pak to hrubý nesmysl, aby právě tehdáž mana tamaryšková spůsobena byla a padati počala?

Potom hleďmež, jak by možná bylo, aby množství až 3,000.000 lidstva bylo s to, aby sebralo tuto manu tamaryškovou. Kří to se nalézá tak zřídka, že by many z něho s těží dostačilo několiku lidem na jedno najedění; a poněvadž pochází píchnutím mšice, bylo by jim bývalo čekati mnoho týdnův i měsícův, nežli by se opět mšice rozmnožily a svým píchánim novou manu vyloudily. A za tu dobu zdali by pak nebylo to četné lidstvo hlady zahynulo?

*) IV. Mojž. 11, 8.

Digitized by Google

Ale ještě lépe. Tato pověstná mana tamaryšková, kteráž měla sloužiti k výživě Israelitů, jest, ať určitě díme, jak my i s jinými lékaři ji známe, *léčivo**) a nikoliv *krmě*. Nechať se o tom prohlásí Bertholot sám:

„Lučebné rozlišení dovodí, že mana tamaryšková obsahuje mnoho látky cukrové; a sice část cukru třtinového a část cukru hroznového, a tak jest opravdu med spojený s gumou. Při tom jest patrno, že mana ta *nedostačuje*, nehodí se k výživě, nemajíc v sobě ani částečky živné."

„Nedostačuje k výživě!" Překrásné vyznání! Smíte-li pak, když jste je byli učinili, ještě jen hlesnouti proti zázraku, jejž sv. písmo vypravuje? Neboť aby se celý národ po 40 let živil něčím, co veskrze všeliké látky živné postrádá, toť by byl zajisté div nejzázračnější.

Ovšemť pravda, když pravíte, že živočišné látky se k tomu přidružovaly. Pomalu, prosím! chyba, hrubá chyba! Byť i časem jim byla poslána hejna křepelek, aby nepostrádali masa, byla přes to mana jich *denním* pokrmem. Toť právě působilo velikou jich výtku proti Mojžíšovi: „Kdož nám dá, abychom se najedli masa? — Oči naše nevidí nic jiného leč tu manu."**) Nelze ani se vyjádřiti zřejměji, jasněji.

A tak nelze nijak ani důvodně, ba ani rozumně porovnávati manu Sinaiskou s manou tamaryškovou. Říci, že by bylo možná, aby se byl touto živil celý národ israelský na poušti po čtyřiceti let, jest jakobychom řekli, že v našich krajinách mohou obyvatelé některé

*) Zvláště semeno za čerstva velmi opojivě až k otrávení působí; jsouc usušeno pozbývá té ostrosti a slouží za koření příchutné k pečivu a vařivu a dává se i do piva. Léčitelně působí jako kmín prospívajíc k zažívání. (D).

*) IV. Mojž. 11, 4. 6.

Digitized by Google

země žíti pouhými morušemi nebo zrním roučíkovým,*) které jest jako mana tamarýšková lékem počisťujícím.

Podávajíce toto vyjádření učence světského o událostech, jichž místnosti sám spatřil a to okem neméně věrným nežli soudným, doufáme, že se tím zavděčíme milovníkům sv. písem, na jichž zkoumání svatí obětovali dni i noci celého skoro života. Při tom však nemůžeme zatajiti jednak to potěšení nad tím, když i světský vzdělanec tak pravověrně o věcech svatého náboženství mluví, ale jinak i připojiti žádost, aby též u nás, bohdá! tak bylo.

Císař Ferdinand I.

Dějiny církve katolické v Rakousku od r. 1835—1848.

Sepsal Dr, **František Xav. Kryštůfek**, prof. církev. dějepisu v Hradci Králové.

II. Revoluční rok 1848.

Připomenutí.

Přistupujíce k vypisování důležitých událostí, jež se sběhly na poli církevním i politickém v památném roce 1848, dovolujeme si několik slov na dorozuměnou předeslati. Budeme líčiti vývin událostí, jichž nejbližší následky do naší doby sahají; mluviti chceme o četných osobnostech, z nichž některé zesnuly, jiné však doposud na jevišti dějin se nalézají. Vypravování takové bývá nezřídka věcí dosti choulostivou, jelikož pisateli hrozí dvoje nebezpečí; buď může dobré pověsti jedněch ublížiti křivým posuzováním, aneb státi se chvalořečníkem a pochlebníkem jiných; ni to, ni ono nebývá ve pro-

*) Ricinus communis.

Digitized by Google

spěch pravdy. Proto připomínáme, že nechceme ani chváliti ani haněti, nýbrž vše, chvály i hany hodné, objektivně tak podati, jak se to v hodnověrných úřadních i soukromých pramenech zaznamenáno shledává.

1. Příčiny revoluce v Rakousku.

Tážeme-li se po *příčinách* revoluce ve státech Rakouských vzniklé, musíme rozeznávati příčiny dvoje, a sice 1. všeobecné čili evropejské a pak 2. zvláštní čili domácí.

Evropa nalézá se od r. 1789 v zimničném chvění, jehož heslo jest: „Svoboda;" národové necítí se šťastnými a svou nespokojenost vzpourami čili revolucemi projevují.

Tento stav zavinili panovníci na mnoze sami. Oni se zhostili zásad křesťanských, zákonodárstvím svým přiřknuli státu neobmezenenou moc na úkor práv rozličných korporací, a soustředili veškeren státní život ve svých sídelních městech, jejichž smýšlení pak nad osudem celé říše rozhodovalo; oni vyvolali neb aspoň dopustili utlačování církve katolické, hlavní to hradby všeliké auktority a práva,

Dějiny však dosvědčují, že bouře proti katolické církvi mívá v zápětí bouři proti trůnu. Socialista Proudhon praví: „Stát se chtěl od církve neodvislým učiniti. Králové postoupili tak daleko, že papeže svou železnou rukavicí poličkovali. Avšak pokořením církve byla principu auktority hluboká rána zasazena. Každý občan mohl se vlády tázati: Ty, kdo jsi, že tebe mám pouslouchati? Socialism z toho ve svůj prospěch těžil."

Nejprvé vypukla revoluce Francouzská, která Evropu po 30 let (až do kongressu Videňského) znepokojovala. Od r. 1830 pak stalo se Švýcarsko středištěm evropejských revolucionářů. Utečenci z Německa,

Digitized by Google

Francie, Italie a Polska, založili ve Švýcarsku pod jménem „Mladé Evropy" onen veliký spolek revoluční propagandy, kteráž svými odvětvími: „Mladé Svýcary," „Mladá Italie," „Mladé Německo," „Mladé Polsko," vytknula sobě úkol, ve všech sousedních státech násilný převrat spůsobiti.

Ve Švýcarsku zápasili tehdáž radikalové s katolíky o vládu a dosáhli konečně většiny při ústřední vládě, nazývané: „Tagsatzung." Katoličtí kantonové nyní museli pomýšleti na obranu svých konservativních prospěchův a uzavřeli mezi sebou zvláštní spolek, jejž odpůrcové nazvali: „Sonderbund." Katolíci Švýcarští hledali pomoc u vlády rakouské a vyslali do Vídně jednoho ze svých náčelníků, Meyera. Bohužel však nechtěli ve Vídni porozuměti hnutí Švýcarskému. Když ve společnosti diplomatův a vznešených státníků v příbytku svob. p. Josiky, Sedmihradského kancléře dvorního, Švýcar Meyer na to poukazoval, že revoluce Švýcarská celé Evropě nebezpečím hrozí, smál se slovům těm svob. p. Werner, dvorní rada, později rakouský vyslanec v Drážďanech, který se těšil neobmezené důvěře knížete Metternicha; Werner pravil: „Pane Meyere, máte příliš živou obrazotvornost, která spůsobila, že jste na celou rakouskou armádu zapomněl."

Hnutí Švýcarskému v době tehdejší výborně porozuměl náš slavný Radecký, který c. k. vyslanci pro Švýcary, když jej týž v Miláně navštívil (v listopadu 1846), pravil: „Já jsem ku všemu hotov, čekám jenom na rozkaz k pochodu." A již měl celý operační plán na svém stolku zhotovený ležeti.*) Bohužel však neobdržel Radecký rozkaz k pochodu, Vídeň neposkytla kantonům katolickým žádné pomoci; katolíci Švýcarští byli r. *1847*

*) Erlebnisse des Bernhard Ritter von Meyer. Wien und Pest. 1875. Verlag von Karl Sartori. 1. Band. str. 152. 153.

Digitized by Google

od radikalů poraženi. Revoluční Mladé Švýcary dosáhly, po čem dychtily. Revoluce zvítězila.*) Katoličtí náčelníci museli ze Švýcar prchnouti; mezi jinými hledal i Meyer ochranu v Rakousku. Dne 14. března 1848 odebral se Meyer do bytu svob. p. Wernera ve Vídni, který všecek ustrašený právě navrátil se z ulice do svých komnat, a spatřiv Meyera zvolal: „Byl jste výborným prorokem.“ Načež odvětil Meyer: „Ku předvídání toho, co se nyní stalo, nebylo zapotřebí daru prorockého, ovšem pak mnoho slepoty pro ty, kdož toho nepředvídali, aneb předvídati nechtěli.“**)

2. Mimo tyto všeobecné příčiny sluší při rakouské revoluci uvážiti ještě některé příčiny zvláštní, at tak díme, domácí.

Císař František I. i syn jeho Ferdinand I. v mnohém ohledu sice zmírnili zákonodárství Josefa II. ale jen ve věcech vedlejších; v podstatě trvala soustava Josefínská i za těchto obou vladařův a na provedení jakýchsi oprav ve zřízení státním nikdo nepomýšlel. A přec oprav bylo zapotřebí. Práva jednotlivých zemí musela opět v platnost vstoupiti; dosavadní poměry poddanské taktéž nutnou změnu vyžadovaly a rovněž i církev katolická musela opět nabyti svobody, tak dlouho a bolestně pohřešované.

Tudíž nahlíželi mnozí povážliví mužové, že v Rakousku nějaký obrat nastati musí; jenom vládnoucí státníci nutnost obratu takového nahlížeti nechtěli. Jinak dlužno vyznati, že obyvatelstvo zvláště nižších tříd bylo mírné, pokojné, náboženství katolickému oddané. Vojsko bylo udatné. Dvůr byl v mravném ohledu vzorný, a vláda v celku patriarchalní, nikoliv despotická; první místa její drželi členové české šlechty. Když již již revoluce vy-

*) S. v 1. díl. Meyerových Erlebnisse.
**) l. c. 153.

Digitized by Google

puknouti hrozila, radili někteří členové dynastie, aby se činily včasné ústupky čili koncesse; obzvláště se v tom smyslu vyjádřil arcivévoda František Karel, bratr císařův a choť jeho Žofie: k povolnosti též vybízel arcivévoda Štěpán, a někteří členové šlechty; bohužel však dobrá rada jejich zůstala bez povšimnutí.

Největší počet nespokojených nalézal se mezi vzdělanci a polovzdělanci; čemuž se diviti nelze, uvážíme-li, jaké byly tehdejší poměry v Rakousku co do zájmů duchovních vůbec a zejmena náboženských. Náboženství jest základveškerého duchovního života jak jednotlivců, tak celých národův a států. Shledali jsme však, jaký byl za tohoto věku poměr státu k církvi v Rakousku. Církev postrádala svobody a tudíž nemohla se životní síla její dosti zdárně vyvíjeti; vždyť pak první vůdcové věřících, biskupové, byli z větší části byrokraté. Obyčejně staří referenti duchovní při guberniích a dvorských místech bývali povýšeni na úřad biskupský; mužové ti považovali josefínské zákonodárství za nejušlechtilejší výkvět práva církevního. Kancelář byla dle jejich názoru mnohem důležitější než celá správa duchovní. V Římě neradi takové muže za biskupy stvrzovali; Řehoř XVI., kdykoli jemu jmenování nového rakouského biskupa bylo oznámeno, říkával prý: „Iterum scriba!“ Změniti však apoštolská stolice v té věci ničeho nemohla, jelikož nominační právo císaři příslušelo.

Na učilištích rakouských panovalo dílem smýšlení protestantské, dílem čirý rationalism. Obzvláště byly provanuty duchem protikřesťanským dějezpyt, filologie, filosofie, vědy přírodní a právnictví; v tištěných školních knihách o právnictví jednajících hlásaly se theorie revoluční.

Záhubný vliv toho vzdělání racionalistického jevil se i v knihách obsahu náboženského.

Digitized by Google

Dvorního faráře Frinta „Handbuch der Religionswissenschaft für Kandidaten der Philosophie. 3 Theile. 6 Bände. Wien. 1806.“ (3. vydání r, 1818.) nehodila se nikterak pro studující, byl to spis mělký a suchopárný. Církevní právo přednášeli professoři laikové, jichžto přednášky i bohoslovci poslouchati byli povinni. Nezřídka libovali si tito páni professoři v narážkách na církev katolickou, což v posloucháících bohoslovcích trapný dojem působiti muselo. — O vychovatelství sestavil Milde, jenž se později stal arcibiskupem Vídeňským, učebnou knihu, kteráž nese název: „Lehrbuch der allgemeinen Erziehungskunde zum Gebrauche der öffentlichen Vorlesungen, 2 Theile. Wien 1811—13.“ Vláda předepsala spis ten r. 1814 za školní knihu pro všechny ústavy a přednášky paedagogické; zůstala školní knihou 50 let. Kniha ta nespočívá na základech katolických, nýbrž protestantských a racionalistických; v celé knize jenom jednou nalézá se slovo: Bůh. Lidé takovýmito spisy vycvičení arci nenáleželi k nejhorlivějším katolíkům, nýbrž stali se buď protivníky církve aneb aspoň byli velice vlažní v plnění svých náboženských povinností a zlým příkladem svým i na jiné záhubně působili.

A) Politická stránka.

2. Dnové před Vídeňskou revolucí.

V Paříži vypukla revoluce dne 22. a 23. února 1848; 24. února poděkoval se král Ludvík Filip ve prospěch svého vnuka Ludvíka Filipa II., lid však prohlásil republiku; ihned sestavila se prozatímní vláda, a k večeru byl již každý za zrádce vlasti prohlašován a k smrti odsouzen, kdoby republiky neuznával.

Tot bylo heslo pro radikály všech zemí, mimo jiné i pro revoluci v Rakousku. Ve Vídni stáli polští šlechti-

Digitized by Google

cové v čele vzpoury, jelikož doufali, že ze všeobecné evropejské anarchie opět vznikne aristokratická republika Polská. V Uhersku pracovala opposice na odtržení koruny sv. Štěpána od dynastie Habsbursko-Lotarinské.

Ve Vídni měla opposice proti vládě své sídlo v juridicko-politickém spolku čtenářském, kterýž byl r. 1841 založen; údové jeho byli právníci, profesoři a vyšší měšťanská třída; jeho snaha nesla se k tomu, aby kníže Metternich byl odstraněn a Vídeň v Paříž proměněna.

Meyer, uprchlík Švýcarský, kterýž se při samém vzniku revoluce ve Vídni nalézal, pronáší tato důležitá slova*): Nahlédneme-li do dějin, shledáme, že v obou velikých organismech, totiž v církvi a státu, největší bouře které jimi otřásají, od vynikajících členův obojí společnosti svůj vznik a původ brávají. Tak zajisté shledáváme v životě církve. Veliká kacířství spůsobili kněží, právě ti, kdož k rozšíření nebeské pravdy jsou povoláni. A cos podobného shledáváme i v životě státním. Bouře, které státy hýbají a mnohdy je až na pokraj zkázy uvedly, mívají své původce v oněch privilegovaných třídách lidské společnosti, jejichž povinností jest, aby pečovaly o pokojný vývoj celku a všem nemoudrým neb zlomyslným přechmatům se opíraly. Na šlechtě evropské spočívá veliká, ano hrozná vina. Kdyby byla šlechta v Rakousku 1848 svou povinnost konala, nebyla by revoluce ani v Uhersku ani v Vídni neb jinde vzniknouti mohla.

Revoluce Pařížská byla znamením bouře pro Rakousy. Nejprvé nastoupena cesta nátlaku a *petic*. První vystoupili knihkupci a prosili za odvolání nového řádu censurního. Jinou petici podal dne 6. března Dolno-Rakouský spolek živnostenský. V měsíční schůzi, kde byl též protektor spolku, arcivévoda František Karel, s hrabětem

*) Erlebnisse, Sv. I. str, 282. 283.

Digitized by Google

Kolovratem přítomen, předložil Arthaber nákres adressy, kterážto poukazujíc k událostem na Západě sběhlým pravila, že úvěr otřesen, a živnosti že váznou; ku konci adressa vybízela vládu, aby k stavům a k občanům blíže přilnula a tak nastávající nebezpečí odvrátila; občané prý životem a statky ji podporovati budou.

Stavové Dolno-Rakouští byli svoláni ke dni 13. března do Vídně. Vůdcové liberální strany připravovali adressu, která žádala, aby svoláni byli poslancové všech provinciálních stavův a těm aby státní rozpočet byl předložen Šmerling učinil návrh na zrušení censury. Sněmovnu měla podporovati petice juridicko-politického spolku čtenářského, která za úzké připojení k Německu, svobodu tisku, veřejné jednání soudní a opravu obecného zřízení žádala, posléze pak prosbou za udělení ústavy pro celé Rakousko končila. Adressa ta vlastně byla zpracována v „klubu Shakespearově," který mnoho znamenitých osobností čítal první náčrtek adresy pochází od Bauernfelda, poslední redakce od Alexandra Bacha.

Již od 6. března roznášela se ve Vídni pověst, že 13. březen jest určen k veliké demonstraci proti knížeti Metternichovi.

Za těchto poměrů rozhodla se vláda, že nastoupí cestu oprav ve zřízení státním; dne 12. března byl sepsán kabinetní list, jímžto císař oznámil, že se na tom usnesl, aby representanti stavův ze všech zemí se s vládou uradili co změnách v zákonodárství, jichž potřeby časové vyžadují.

List ten císařský měl 13. března sdělen býti stavům. Ale právě to snad uspíšilo revoluci; neboť polským a italským podněcovatelům revoluce nebylo opravami posloužено oni ku provedení svých záměrů měli anarchie v Rakousku zapotřebí.

Mezi tím co státní konference cestu oprav nastoupila, objevil se na jevišti nový činitel, totiž *studenti*. Mělť od

Digitized by Google

r. 1847 ve Vídni několik buršenšaftů, kde Struvéův „Zuschauer" a jiné jihoněmecké časopisy se čtly, a bezuzdný radikalismus se hlásal. V jedné hospůdce na předměstí Alserském byla u večer 11. března zhotovena adressa, kterážto žádala svobodu slova, svobodu tisku, svobodu vyučování a svobodu náboženství, národní zastupitelstvo a opravu německého spolku.

Vláda uzavřela, že proti adresse studentské násilně zakročí. K rozkazu dvorního kancléře sešli se professoři dne 12. března na universitě, aby odeslání adressy zamezili. Vybízeli studenty, aby upustili od svého úmyslu, avšak napomenutí direktora studií minulo se s účelem. Na to mluvili k studentům oblíbení liberální professoři Hye a Endlicher; studenti konečně se usnesli na tom, aby Hye a Endlicher adressu císaři odevzdali. Oba professoři spěchali ještě dopoledne do hradu, aby si slyšení u císaře vymohli. Císař Ferdinand přijal je sice vlídně, ale určité přípovědi jim neučinil.

3. Den 13. března 1848 ve Vídni.

Toho dne zahájen byl sněm stavů Dolno-Rakouských. Hye a Endlicher slíbili včera, že studentům podají zprávu o výsledku svého poslání. Časně ráno čekalo na ně již velké množství studentstva, bylo však s pořízením professorů velmi nespokojeno. Metternichovi a Sedlnickému spíláno „velezrádcův a zlodějů;" voláno, aby prý oba byli vyhnáni; zkrátka nastala revoluce v aule, která v 9 hodin ráno odvážila se na ulici. Studenti zorganisovali průvod k domu stavů, čili k „Landhausu." Tisícové lidu spolu se studenty vnikli do otevřeného dvora. Jistý Vídeňan patře s ustrnutím na tyto zástupy pravil: „Dnes to půjde ztuha; jsem rozený Vídeňan, ale takových tváří jsem zde ještě nikdy neviděl. Tyt zajisté nějaká podzemní skrýš právě dnes na světlo vyvrhla."*)

*) Meyer Erlebnisse sv. 1, str. 284.

Digitized by Google

A co činil náčelník policie, hrabě Sedlnický, který se velice mrzel, že missál v cizozemsku tištěný bez jeho vědomí do států rakouských se dostal?*) Policie neučinila pražádných příprav, ač hrozivá znamení revoluce jasně před sebou spatřovala.

V nádvoří Landhausu shromáždili se četní zástupové lidu. Zde řečnil doktor lékařství, žid Fischhof, provolávaje slávu svobodě, Maďarům a Vlachům. Jeden studující četl řeč Košutovu z 3. března, jiní vystoupili na studni ve dvoře se nalézající a odtud k lidu mluvili; konečně vybídnul jeden z řečníkův, aby prý se posavadní monology proměnily v dialogy s držitely moci. Vše se hrnulo do předsíně sněmovní, kdež opět nejvíce křičel žid Fischhof; vůbec židé při revoluci jak v Rakousku tak i v jiných zemích velmi zuřivě si vedli.

Zemský maršálek vyjednal s Fischhofem, aby deputace 6 měšťanů a 6 studentů ve sněmovně zůstala a se o dobré vůli stavů přesvědčila. Lid žádal spatřiti oblíbené osobnosti, jako: hraběte Montecuccoli-ho, Dobblhofa, Colloredo, Šmerlinga, a když tito přistoupili k oknům, lid provolával jim „Sláva!“ a poslouchal jejich řeči. Brzo však zmocnila se lidu starost o deputaci; tu Montecuccoli s Fischhofem objevili se ruku v ruce u okna, a lid byl spokojen.

Demonstrace trvala již skoro čtyry hodiny a nesetkala se posud s pražádným odporem; proto rostl zápal lidu a proměnil se konečně v zuřivost. Nenadále zvolal někdo, že prý delegovaní v síni stavovské se v zajetí nalézají; s druhé strány voláno, že se vojsko blíží. Tut rozzuřený lid rozbil okna a lavice a vniknul do sněmovny. Stavové byli hrůzou naplněni a slíbili zástupům, že osob-

*) Časopis kat. duchovenstva roč. 16. str. 447.

Digitized by Google

ně prositi budou císaře, aby přání lidu vyplnil. Dříve byli revolucí sevřeni, nyní postavili se sami v čelo revoluce.

Členové konference státní přibravše sobě několik státních radův a knížete Windischgrätze radili se, co nyní počíti, ale na ničem ustanoviti se nemohli, jelikož nebyla pražádná policejní ani vojenská opatření učiněna.

Před státní konferenci předstoupili stavovští deputovaní. Když své žádosti přednesli, radil jediný kníže Metternich k násilí, avšak nikdo se k návrhu jeho nepřidal. Konference ustanovila, aby se sestoupilo zvláštní komité, jež by návrhy nutných oprav císaři předložilo.

Brzy potom nastaly bouřlivé výstupy v Landhausu a v sousedních ulicích. Studenti začali volati: „Pereat Metternich," „pereat Sedlnický," a tím dostala bouře své heslo a svůj směr. Nyní teprv vytáhlo vojsko; nejprv granátníci, ti však brzy ustoupili před množstvím na ně dorážejícím a na jich místo vstoupili zákopníci. Rozzuřený lid ustupoval a vniknul až do horních pater Landhausu, rozbil nářadí a házel je na hlavy vojáků. Zákopníci vystřelili dvakráte mezi lid; poprvé tekla krev lidská.

V okamžení byl zemský dům vyprázdněn, avšak od dalšího boje upuštěno. U členů vlády jevila se snaha povstalce udobřiti. K deputaci stavovské, kteráž odpoledne s konferencí jednati měla, připojila se deputace měšťanských ozbrojených sborů Vídeňských.

Mimo to dostavil se do konference rektor magnifikus vysokých škol Vídeňských, Dr. Genull, a žádal od vlády věc neslýchanou, totiž *ozbrojení studentstva*. Bylit se studenti opět shromáždili v aule, kde Hye mnoho o svobodě, o řádu, o tvrdohlavosti vlády mluvil. Jak mile došla zpráva o krveprolití, volali studenti, aby jim byla vydána zbraň; jinak hrozili ztečením zbrojnice. I byl tedy vyslán rektor, aby žádost tuto přednesl.

Co vážný moment nátlaku na konferenci budiž při-

Digitized by Google

pojeno, že sotva uplynulo několik hodin po vypuknutí revoluce uvnitř města, na předměstích Vídeňských vzniklo povstání *továrních dělníků*, kteří své pány přepadli, v továrnách loupili a pálili tak, že bylo plameny viděti až s oken císařského hradu, kde se právě osud Rakouska rozhodoval.

Konference v této tísni odevzdala diktaturu knížeti *Windischgraetzovi.* Spolu však zamýšlela konference učiniti některé ústupky a chtěla začíti s odstraněním censury. Kníže Metternich vzdálil se z přijímací síně arcivévody Ludvíka do vedlejší komnaty, aby tam návrh tiskového zákona sepsal. Okamžení to rozhodlo nad jeho osudem. Neboť, sotva opustil síň, a přítomnosť jeho bázní nikoho více nenaplňovala, pronesli členové deputace přání, aby se Metternich poděkoval. Když pak toto přání ještě několikráte a sice bouřlivěji se opakovalo, tuť Metternich, uslyšev jmeno své, vstoupil z vedlejší komnaty do síně, kde konference byla shromážděna. Nikdo nepromluvil jediného slova v jeho prospěch. Metternich viděl, že jest ztracen a pravil: „Byloť úlohou mého života, abych pro blaho mocnářství působil; jestliže se však někdo domnívá, že moje setrvání v úřadě ohrožuje blaho obecné, není mi to pražádnou obětí, vzdáti se úřadu.“ Nikdo těm slovům neodporoval, nikdo nežádal ho, aby své vyjádření odvolal; naopak pravil starý důstojník měšťanský: „Jasnosti, nemáme ničeho proti vaší osobě, ovšem ale proti vaší soustavě a proto opakujeme, že vy, vzdáte-li se úřadu, trůn a monarchii zachováte.“ Konference opustila Metternicha, který při celé katastrofě se velkomyslně a právě šlechticky zachoval; lid se domníval, že poděkováním se knížete Metternicha vše jest dosaženo. Arcivévoda Ludvík povolil nyní ozbrojení studentů vyjma cizince; a spolu dovolil, aby také ostatní měšťané se při-

Digitized by Google

družili k ozbrojeným sborům městským. Windischgrätz byl odstoupením Metternichovým zaražen, i složil velení.

Deputace šla nyní oznámit do města, čeho vymohla; cestou však již potkala studenty, kterým vládní president, zastrašen jsa řáděním lůzy na předměstích, sám o své ujmě dal dovolení, aby se ozbrojili; studenti, nesouce hořící svíci místo korouhve brali se ku *zbrojnici*. Každý, kdo se tam vedral, mohl si zbraň vzíti; nebylo zde dozoru ani pořádku. Nejeden vzal sobě tři i čtyry pušky, z nichž mnohé v několika dnech octly se v rukou vetešníků.

Ozbrojením studentův a zřízením studentské legie, osvětlením domů, zloupením a spálením mýtných domů na liniích skončil se den a noc 13. března.

4. Další ústupky vlády; ústava (konstituce).

Dne 14. března zamýšlela vláda učiniti konec hnutí revolučnímu; Metternich musel před zuřivostí lidu utéci z Vídně, a také arcivévoda Albrecht opustil město. Vláda hodlala k zjednání pokoje užiti prostředků násilných a pohnula svými prosbami knížete Windischgraetze, aby převzal velení v městě jakož i dozor nad civilními úřady. Zároveň oznámila ráno vláda, že Metternich odstoupil a že ze šlechty i občanstva sestaven jest zvláštní výbor kuvažování všeho toho, co by potřebám časovým vyhověti mohlo.

Téhož dne ohlásila vláda *zrušení censury*; a když ani to lidu nepostačilo, jelikož mnozí za to měli, že místo staré censury nová bude zavedena, udělila vláda úplnou *svobodu tisku*.

Ne tak snadno spřátelila se vláda se slovem: *konstituce*, ústava. U večer 14. března byla svolána mimo-

Digitized by Google

řádná porada, jíž se súčastnilo několik arcivévod, mezi nimi sedmnáctiletý arcivévoda František Josef, nyní panující císař, mimo to členové státní konference a někteří jiní důvěrníci. Všickni hlasovali pro opravu zřízení státního; ale jak daleko by se s opravami mělo sahati, o tom nebylo ustáleného náhledu mezi účastníky porady.

I co do názvu nového zřízení státního nebylo souhlasu; jedni navrhovali výraz: „konstituční zřízení" (constitutionelle Gestaltung), jiní „konstituování vlasti" (Konstituirung des Vaterlandes), až konečně obrán název: „*konstituce vlasti*" (Konstitution des Vaterlandes). Redaktor listu „Constitutionelle Donauzeitung," Dr. E. F. Hock (jenž později byl povýšen do stavu svobodných pánů), o původu slova „konstituce" vypravuje (Don. Ztg. 2. dubna 1848): „Ve mnohých kruzích i v jednom článku „Augsburger Allgemeine" připisuje se zásluha o podepsání patentu z 15. března Bauernfeldovi. Avšak já také se hlásím o svůj podíl. Předpolednem 15. března vida rostoucí jitření spěchal jsem do cís. hradu a přidružil jsem se k jiným mužům, jichž svobodomyslnost a oddanost pro vlast a císařský dům jsem znal. Tam jsem naléhal na to, aby jasně a zřejmě vysloveno bylo, co vlastně má lidu propůjčeno býti. Návrhy mé byly schváleny; i byl jsem uveden k odbornímu přednostovi státní rady, hraběti Hartigovi, jenž mne vyzval, abych návrhy své zformuloval. Hartig vedl mne k hrab. Kolovratovi, kde návrh můj byl ještě jednou přehlédnut, opraven a posléze schválen. V konferencí byl návrh částečně změněn, načež o 5. hod. odp. prohlášen byl císařský manifest, který svobodu tisku *a národní gardu* potvrdil a *konstituci* sliboval.

Vídeňská revoluce od různých mužův různě jest posuzována. Professor Endlicher prohlásil ji za vítězství intelligence, odhodlanosti o ráznosti; kruhové vládní j[i]

Digitized by Google

považovali za dílo zfanatisovaných studentův a vychytralých židův, jiní opět ji pokládali za dílo ouzkostlivých konservativců a dobromyslných prostředníků, kteříž aby dynastii zachovali a větší krveprolití zamezili, ku všeliké oběti ochotnými se prokázali. V skutku však byla revoluce výsledkem rozvětvené propagandy revoluční. Z toho se dá vysvětliti faktum, jinak zajisté neslýchané, že ve Vídni v prvních týdnech revoluce zcela zaniklo rakouské vlastenectví, tak že název „černožlutý" stal se nadávkou. Zvláštní illustraci k tehdejšímu stavu věcí podal den 2. dubna. Asi 300 lidí objevilo se před císařským hradem, zpěvácký spolek zapěl: „Wo ist des Deutschen Vaterland;" mezi dávem pak vlála černo-červeno-zlatá korouhev. Dva pánové z nejbližšího okolí císařova pravili k dobrotivému Ferdinandovi, že prý to pěkný dojem učiní, když také on po příkladu Friedricha Viléma II. německou trikoloru do rukou vezme a ji lidu ukáže! Císař přivolil, a odpoledne již vlály korouhve německé barvy ze síně audienční. Strana revoluční nutila majitele domů Vídeňských hrozbami a kočičinami k tomu, aby taktéž prapory německých barev vyvěsili a těm, kteří staré prapory rakouské barvy podržeti chtěli, řeklo se, že prý by jich pak nikdo proti násilí chrániti nemohl.

5. Zodpovědné ministerstvo.

Udělení ústavy vzbudilo po širých vlastech radost ať tak díme vášnivou; bílé kokardy se skvěly všady na čapkách, občanstvo hlásilo se houfně do národní gardy, a šavle považována za odznak mužské důstojnosti.

Na základě ústavy jmenováno 21. března zodpovědné ministerstvo. Předsedou ministerstva stal se nyní hrabě Kolovrat, Ficquelmont převzal záležitosti zahraničné, Taaffe ministerstvo spravedlnosti, Kübeck finance a svob·

Digitized by Google

pán Pillersdorf záležitosti vnitřní. Pillersdorf byl rozhodný přítel oprav a protivník staré soustavy, avšak nalézaje se plných 40 let ve službě státní vžil se do forem dosavadního zřízení státního v Rakousku tou měrou, že jedinou spásu spatřoval v samé povolnosti.

Nyní měl Kolovrat osvědčiti svůj věhlas státnický, an místa Metternichova dosáhl; však v této kritické době nevyniknul nikterak činností svou a brzy se poděkoval. S Kolovratem odstoupil Kübeck, načež Kraus převzal ministerstvo financí. Taaffe setrval až do 22. dubna. V prvních dnech dubna vzdal se arcivévoda Ludvík všelikého účastenství ve státních záležitostech, státní rada byla rozpuštěna, a nejvyšší kancléř Inzaghi odebral se na odpočinek. V témž dubnu stal se Petr Zanini ministrem války a baron Sommaruga ministrem vyučování.

6. Listina ústavní; události květnové.

Měla-li ústava zdaru se těšiti, musel 1. pořádek na ulici býti obnoven, tak aby revoluce nemohla obdržeti vrch nad rozumnou úvahou zákonodárců; a 2. bylo zapotřebí, aby dosavadní soustava vnitřní politiky se zúplna změnila.

Co do prvního článku, zůstala bohužel vláda od pouličních demonstrací závislou, až konečně nepokoje tyto byly mocí vojenskou potlačeny, s nimi však i ústava sama pochována.

S ohledem na druhý článek pomýšlelo se zprvu na to, aby ústava Rakouská zbudována byla se spolupůsobením stavův; brzy však upuštěno od úmyslu toho. Státníci rakouští dali se do opisování ústav cizích a snažili se přispůsobiti je k poměrům domácím říše Rakouské. Odtud patrno, že ústava taková dlouhého trvání míti nemohla.

Digitized by Google

V tom směru pracoval Pillersdorf na listině ústavní, a sdělil její návrh 13. dubna schůzi důvěrníků, řka že mu za vzor, sloužila ústava Belgická, která prý onu zem tak šťastnou učinila. Zapomněl však na to, že veliké Rakousko není malou Belgií, že jest mnohočlenným celkem státovým. Důvěrníci souhlasili s návrhem Pillersdorfovým; rodinná porada dynastie, kde přítomni byli arcivévodové Ludvík, František Karel a František Josef, taktéž návrh schválila, a ústava byla 25. dubna slavně prohlášena.

Ústava zavedla dvě komory zákonodárné a naznačovala obor působnosti sněmu říšského i sněmů zemských. Proti senátu brojili demokraté, a s celou ústavou byli nespokojeni Poláci a Čechové, jelikož ponechávala příliš úzké meze samosprávě zemské. Vídeň spatřovala v ústavní listině obyčejný plakát, který ji 24 hodin těšil, na nějž ale pro nějakou hanebnou knížku neb pro kočičinu úplně zapomněla.*)

Demonstrace taková zosnována proti Ficquelmontovi. Nejhanebnější a nejrozšířenější list, Häfnerova „Konstitution“ obviňoval Ficquelmonta, že prý jest ruskými rubly porušen (byl dříve poslancem u ruského dvora); dále kladlo se mu za vinu, že prý ministra války Petra Zanini k odstoupení přinutil, aby na jeho místo blízký příbuzný Ficquelmontův, hrabě Vaillet-Latour, nastoupiti mohl. Latour byl dne 30. dubna jmenován ministrem války.

U večer 2. května spůsobila chátra před obydlím hraběte Ficquelmonta kočičinu. Jelikož ale hrabě kočičině hned nerozuměl, opakovala se druhý den večer opět; garda i studenti súčastnili se této demonstrace. Surovci vrazili až do soukromého bytu samého hraběte, hrozili jeho staré manželce, vyslídili konečně hraběte v státní kanceláři a hrubými řečmi tak dlouho naň dorá-

*) Geschichte Oesterreichs seit dem Wiener Frieden. Von *Springer* 2. Bd. str. 301.

Digitized by Google

želi, až konečně o druhé hodině ráno do rukou „národních poslanců“ (!) vložil vyjádření, že se vzdává svého úřadu.

Ostatní ministři nechali kollegu bez ochrany a setrvali ve svých úřadech. Pillersdorf spokojil se tím, že napomenul Vídeňany, (které „věrnými“ nazval,) „aby příbytku každého občana a rodinného života jeho jako nedotknutelné svatyně šetřili.“ Vídeňské listy líčily události 2. května těmito slovy: „Studenti žádali hraběte Ficquelmonta v nejslušnější formě (!), aby složil svůj úřad.*)

Jelikož ministerstvo mocnou rukou vládnouti nedovedlo, chopili se vlády „výborové“ a tak zvaní „mužové národa.“ Nejprv utvořil se „studentský výbor,“ jehož pravomocnosti lid obecný ochotně se podroboval, tak že výbor ten brzo značné politické moci dosáhl. Také u národní gardy vyvolili si své výbory pro udržení kázně. Dokud tyto výbory se nespojily, nehrozilo s jich strany vládě žádné nebezpečí. Avšak už v prvních dnech květnových působením cizinců, zejmena Poláků, se oba výbory spojily.

Vídeňané tou dobou velice se báli Čechů, jichž národní výbor vším právem si 8. května na zrůstající hrůzovládu lůzy ve Vídni stěžoval. Že vláda ministerstvo vyučování Palackému nabízela, považovali Vídeňané za zrádu proti Německu a svobodě spáchanou. Proto si pospěšili, aby na povolném Pillersdorfovi četné koncesse vynutili. Chtěli míti liberální zákon volební, ministerstvo orby, obchodu a živností; a žádali, aby se veřejnými stavbami opatřila práce dělníkům na zahálce se nalézajícím. Výbor studentský tato přání ministerstvu přednesl, a také výborové národní gardy podali v tom ohledu obšírnou petici k ministerstvu. Pillersdorf děkoval „ctihodným korporacím“ za jejich dobré návrhy, a sliboval, že brzy bude sdělán volební zákon; hnedle zřízena jsou dvě ministerstva,

*) Springer, l. c. str. 302.

Digitized by Google

a sice obchodu, jež obdržel Doblhoff, a ministerstvo veřejných prací, jež převzal Baumgartner. Pillersdorf ve své odpovědi k výborům poukazoval na to, že rámě vlády jen spolupůsobením všech občanů se sílí; slovo to dobře pamatovali si studenti i měšťané, a výbory jejich sestoupily se ihned v jeden „politický výbor ústřední," který si nejvyšší správní moc osoboval. Národní garda súčastňujíc se politických demonstrací pozbývala všeliké kázně; proto vydal velitel její hrabě Hoyos denní rozkaz, že ústřední výbor s podstatou národní gardy se nesrovnává. Deputace odebraly se zase k Pillersdorfovi se žádostí, aby ústřední výbor uznal; čehož ale Pillersdorf poukázav na gardu francouzskou neučinil a tím studenty i gardisty podráždil.

Dne 14. května konány pobuřující řeči v aule, a jelikož bylo se co obávati nepokojův, obsadilo vojsko brány městské. Dne 15. května pokračovali studenti v demonstracích, četné zástupy shromáždily se opět v aule. Vojsko obsadilo brány, garda a legie studentská táhly do cís. hradu, za nimi zástupové lidu. Na večer bylo náměstí před hradem, dvory, schody i předsíně v hradu lidem přeplněny. O 7. hodině odebrala se deputace k Pillersdorfovi do hradu, kde se právě konala kabinetní porada. Ministři nechtěli odvolati denní rozkaz Hoyosův, aniž uznati gardy co politické korporace a zdráhali se potvrditi výbor ústřední. Avšak „deputace" nechtěla upustiti od svých požadavků. Vláda byla v nesnázích; dozvěděla se, že táhnou k hradu dělníci motykami a lopatami ozbrojení, studenti prý mají na ostro nabito, a vláda neměla dostatek vojska, jelikož Latour téměř veškery pluky byl Radeckému do Italie poslal. Deputaci za takových poměrů rostla chuť; i žádala nyní také změnu volebního řádu. Ministerstvo konečně uznalo ústřední výbor a připustilo také změnu volebního řádu, pro kterouž

Digitized by Google

hned zjednalo podpis císařův. Teprv okolo půl noci zástupové se rozešli. Také Pillersdorf navracel se do svého příbytku; cestou přidružila se k němu dotíravá cháska, mezi nimi učitel žid Tausenau; i udělovali mu rozličná ponaučení o ústavě a dobrou radu svou mu nabízeli. Jiní dotíravci oblehli v noci státní tiskárnu, aby prý císařský manifest viděli. Okolo 2. hodiny v noci byl tisk ukončen, a ráno dne 16. května čtli Vídeňáci, co si svou druhou revolucí vymohli. Proklamace odvolala denní rozkaz hraběte Hoyose, svolovala, aby brány hradu a města společně od národní gardy a vojska byly střeženy; dále ustanoveno, že ústava z 15. dubna bude říšskému sněmu ku přijetí předložena.

Téhož dne zadalo ministerstvo žádost za propuštění; císař uložil však ministrům, aby záležitosti své ještě dále spravovali, dokud nové ministerstvo jmenováno nebude.

Vídeň netěšila se dlouho z domnělého svého vítězství. Dne 17. května vyjel císařský dvůr z Vídně do Schönbrunu; v Schönbrunu však dostalo služebnictvo neočekávaný rozkaz, aby dále na silnici k sv. Hypolitu (Pölten) jelo. Ministrovi války dal císař oznámiti, že za příčinou svého zdraví odjíždí do Tyrol, a rodina jej tam provází. Vše se provedlo s takovou rychlostí, že se toho nikdo nenadál, a zůstalo až na poslední okamžik obecenstvu tajno.

Jakmile se rozšířila zvěst, že císař z Vídně pryč odejel, tu najednou nastal úplný převrat ve smýšlení lidu. Především všickni křičeli: svoboda; dnes každý volal: pořádek a pokoj; všichni stali se takřka policií; gardisté i legie studentská pátrali po nepřátelích císařových; ústřední výbor vyslovil neobmezenou důvěru v ministerstvo a rozešel se; policie měla bedlivější zřetel na cizince, garda musela se podrobiti vojenskému velitelství a všem, kdož by nějaké nepokoje stropiti chtěli, stanným

Digitized by Google

právem vyhrožováno. Podivně si tehdáž počínaly listy vládní. „Wiener Ztg." porovnávala odjezd císařův s útěkem krále Francouzského Ludvíka XVI., a končila slovy: „Poslední den pobytu Jeho Veličenstva ve Vídni mohl by se snadno státi prvním dnem republiky." Příloha listu „Oesterreichische Zeitung" vyzývala 18. května lid, „aby císaře zadržel a do Vídně poslal." To si přáli žurnalisté, literáti, židé a studenti. Ale Vídeň není Paříží, a země Rakouské nejsou departementy. Každá země byla by s otevřenou náručí přijala Ferdinanda Dobrotivého, jmenovitě země České koruny a Tyroly.

Ministerstvo vyslalo do Innsbruku hrabata Hoyose a Vilčka, aby císařskou rodinu k návratu do Vídně pohnuli. Za toutéž příčinou i jiné deputace do Innsbruku přibyly.

Když císař se nevracel, zpamatovali se demokraté poznenáhla i snažili se omluviti zpáchané demonstrace, svalujíce veškeru vinu na nepřátele národa. Staloť se takřka heslem, vinu všeho zla přičísti tak zvané „kamarille." Pravilo se, že prý nikdo nebojuje proti osobě císařově, nýbrž jen proti jeho špatným rádcům, proti kamarille; kdo však jest ta kamarilla, o tom neměl nikdo téměř jasného ponětí. Jedni považovali kamarillu za starého státníka ze školy Metternichovy, kterého dnové březnoví ještě nesmetli: jiní pravili, že jest to stará komorná jmenem Cibbini, která v dřívějším pokolení překrásnou svojí hrou na klavír úžas vzbuzovala; zase jiní se domýšleli, že kamarilla jest přijmení hraběte Bombellesa, jehož (ač bludně) mnozí za předního rádce císařova považovali. Ačkoli však různé byly náhledy o tom, kdo jest kamarilla, přece všickni souhlasili tvrdíce, že jest kamarilla původ všeho zlého a že tedy odstraněna býti musí.*)

*) Springer l. c. str. 318 a 319.

Digitized by Google

Císař Ferdinand vydal z Innsbruku manifest, jímžto zavrhoval demonstrace z 15. května a spolu zaslal vlastnoruční list Pillersdorfovi, v němž oznámil, že se do Vídně nenavrátí, dokud tam různice a nepokoje trvati budou. Především považoval císař rozpuštění akademické legie za první rukojemství spořádaných poměrů.

Aby se studentů zbavil, prohlásil ministr vyučování dne 24. května školní rok za ukončený; spolu rozkázáno, aby studenti odevzdali zbraně. Na to dne 25. května konala se konference ministrův, ku kteréž pozváni byli též místodržitel hrabě Montecuccoli, jakož i professoři Endlicher a Hye. Radili se o tom, má-li zavření university a rozpuštění legie státi se najednou čili nikoliv. Ustanoveno, že obé najednou se vykoná, a sice hned zítřejším dnem.

Dozvěděvše se o nebezpečí, kterézto studentům hrozí, spěchali dělníci do auly „svým bratřím“ ku pomoci; s druhé strany pak vyzvali členové občanského výboru vojsko, aby se postaralo o udržení pořádku. Na předměstích stáli dělníci, ve vnitřním městě studenti, u prostřed obou v branách a na hlavních náměstích bylo postaveno vojsko, tak že každé chvíle mohla se očekávati srážka. Tu radil přítomný v aule Dr. Engel, aby se zvláštní deputace k ministerstvu odebrala, a proti rozpuštění legie se ohradila. Pillersdorf nějakou chvíli odporoval, načež svolal ministerskou radu, kterážto skutečně odvolala rozkaz o rozpuštění legie studentské.

Nabyvše takto nové odvahy začali odbojníci se o to pokoušeti, aby dalších ústupků sobě vymohli. Studenti, měšťané, spisovatelé, staří, mladí, všichni spěchali do budov ministerských a podávali zde prosby, žádosti a dobré rady. Všecka nároží ulic byla pokryta plakáty, kteréž rozličná přání a žádosti obsahovaly, mimo jiné žádáno též za zrušení klášterův. Ministerstvo především osvědčilo, že sliby císařovy, jež byly 15. května učiněny,

Digitized by Google

v platnosti své zůstanou, akademická legie měla na dále potrvati, dělníkům slíbena práce a spolu připověděno, že vojsko v kasárnách zůstane. Mimo to slíbili Pillersdorf a Latour, že národní garda může řadové vojsko v každém případě ku pomoci vyzvati; vojsko jest povinno vyzvání takového uposlechnouti. Kromě toho zavázali se ministři, že pohnou císaře k tomu, aby se do Vídně navrátil aneb aby zástupce svého pro Vídeň ustanovil. Hrabě Hoyos byl jakožto rukojmí odveden do auly.

Dne 26. května vznikl zase nový úřad „národní.“ Jelikož „občanský výbor“ se téhož dne rozešel, svolal měšťanosta Vídeňský Bergmüller shromáždění „přátel národa,“ a poukázal na to, že se bezvládí musí učiniti přítrž; k návrhu jeho zvolen jest z městské rady, z národní gardy a legie akademické výbor 100 členů čítající. Pillersdorf potvrdil tento „*výbor bezpečnosti*“ (SicherheitsAusschuss) a svěřil jeho ochraně veškeren státní majetek; spolu prohlásil, že výbor žádnému jinému úřadu podřízen není.

Květnové tyto události velice uškodily zdárnému vývoji ústavního života v Rakousku. Od takového řádění nejvýstřednější demokracie s ošklivostí odvracel se každý poctivec a přestal toužiti po svobodě, kteráž v obraze tak velmi zpitvořeném se před zraky jeho byla objevila.

7. Uhry, Čechy, Lombardsko a Benátsko.

Uhři vymohli si r. 1848 svou neustupností samostatné zodpovědné ministerstvo a dospěli ve svých požadavcích až k osobní unii.

Hnutí Vídeňského použili též *Čechové* a obdrželi od císaře Ferdinanda I. potvrzenou listinu ústavní z 8. dubna 1848.*)

V Benátkách a Lombardsku spůsobeno povstání, země ty vypověděly poslušnost dynastii Habsburské a

*) Vylíčení poměrů českých r. 1848 viz doleji.

Digitized by Google

připojily se ku království Sardinskému, jehož vladař Karel Albert zamýšlel území ta od Rakouska ve svůj prospěch odtrhnouti. Slavný náš krajan však, polní maršálek Radecký, Sardinské voje porazil a povstalce přemohl.

B. Stránka církevní.

8. Nepřátelství revoluce proti církvi.

Revoluce v Rakousku jevila hned na počátku nepřátelství proti církvi, což ovšem ani jinak býti nemohlo, jelikož revoluce vůbec se vždy skládá ze živlů takových, u nichž positivní náboženství a církev jsou v nenávisti. Zejmena studenti činili církvi všeliké příkoří. V obrazech i spisech tropili sobě bezbožníci posměch ze zájmův člověka nejsvětějších.

Buřičové báli se tehdáž vůbec všelikého zasahování církve do veřejného života; vědělť zajisté, že církev katolická se s revolucí nikdy spřáteliti nemůže a že tam, kde zásady katolické vévodí, zlolajné vzpoury nikdy se valně nedaří.

Nejčastěji pak mívají revolucionáři namířeno proti náboženským řeholím, zejmena těm, kteréž missiemi a exerciciemi vědomí katolické probuzovati a udržovati se přičiňují; a tak se stalo i ve Vídni.

9. Bouře proti kongregaci Redemtoristův.

Svědomitým přičiněním svým při missiích zjednali sobě Redemtoristé Vídeňští mnoho přátel, vzbudili však sobě i množství nepřátel. Když nastala svoboda tisku, roznášeli židovští novináři o Redemtoristech lecjaké anekdoty, a hanu a potupu na ně kydali.

Když se začala ve Vídni roztrušovati pověst, že lůza zamýšlí nepřátelskou demonstraci proti Redemtoristům, odebrala se četná deputace katolických měšťanů k

Digitized by Google

arcibiskupovi Milde-mu. i žádali, aby arcibiskup dovolil Redemtoristům, řeholní roucho odložiti a roucha světských kněží užívati, jelikož tím spůsobem spíše bude lze je před lůzou chrániti. Arcibiskup však odmítl prosbu měšťanův řka, že prý trestu neujde, kdo by se opovážil otcům těm ublížiti.

V noci z 5. na 6. dubna shlukla se lůza před residencí arcibiskupskou a spůsobila zde kočičinu. Národní garda nečinně se na to dívala. Dne 6. dubna v 11 hodin předpolednem přihrnul se zástup ozbrojených studentův a gardistův, k nimž se četná lůza připojila, k domu Redemtoristů, násilím vrazili do jejich příbytkův a oznámili jim, že prý jich „obyvatelstvo“ více ve Vídni trpěti nechce. I byliť řeholníci na vozy naloženi, a za linii Vídeňskou dopraveni, načež se jim řeklo: aby každý kam by koli chtěl, odešel. Svou surovosť dokázali tito liberální hrdinové zvláště tím, že 76 let starého generalního vikáře Redemtoristů, kněze Passerata, který cestou na poli omdleli nechali na zemi ležeti. Na dům Redemtoristů velikými literami napsáno: „Národní majetek.“

A co učinila ve prospěch Redemtoristů vláda konstituční a vláda církevní? Bohužel musíme říci, že pranic. Arcibiskup Milde mlčel, jakoby se bylo pranic nestalo a omlouval prý se tím, „že mu o tom žádné úřadní oznámení nebylo učiněno!“

Ještě 7. dubna rozličné tlupy chátry sháněly se po Redemtoristech, hledaly je všady, ani letohrádek arcivévody Maximiliana ve Weinhausu, jejž on kongregací k používání propůjčil, nebyl ušetřen. Ano lůza vedrala se také do příbytkův osvědčených přátel kongregace, a slídila zde, zdali Redemtoristů neukrývají. Někteří Redemtoristé s velikým nebezpečenstvím života skrývali se ve Vídni, jiní na venkově útulek hledali.

Téhož dne 7. dubna vyhlídla si chátra klášter jeptišek

Digitized by Google

Redemtoristek na Rennwegu ve Vídni za cíl své zuřivosti. U večer vedrala se národní garda do kláštera. V kostele mělo se konati požehnání, avšak zuřivci nedovolili, aby kněz, který právě k oltáři přistoupil, církevní úkon skončil. Nicméně podařilo se předce zuřivce tak dlouho zdržeti až se jeptišky do zahrady utekly. Mezitím lůza v klášteře a kostele zle řádila. Obraz Spasitelův na zem hodili a nohama po něm šlapali. Jeptišky byly na vozy naloženy a za linii Vídeňskou zaveženy. Zde se jim řeklo, že mohou kamkoli jíti. K námítce jeptišek, že nemají ani krejcaru na cestu, odpověděla chátra: „Však vám váš Pán Bůh pomůže.“ A tak muselo 33 jeptišek, mezi nimi mnohé v letech již pokročilé, za chladného večera dubnového přístřeší hledati, jež také v sedlských chatrčích nalezly.

Klášter na Rennwegu proměněn v hospodu pro příchozí studenty. Z pozůstalých ornátův a rouch bohoslužebných odpárali studenti zlaté porty na okrasu svých čapek a z hedbávných látek měšce na tabák si zhotovili!

Lůza Vídeňská snažila se však hrdinskými skutky svými oblažiti nejen Vídeň, nýbrž i venkov. Obravši sobě jistého studenta za vůdce odebrala se část Vídeňské sběře do Eggenburku, asi 10 mil od Vídně vzdáleného, a vyhnala odtud Redemtoristy. Sotva však se lůza do Vídně vrátila, tu již také přibyla deputace Eggenburská do ministerstva a žádala, aby k nim Redemtoristé opět byli vysláni. Ministerstvo dovolilo, aby se někteří kněží do Eggenburku navrátili a učinilo tak zadosť i revolucí i pokojným občanům Eggenburským.

Mezi Kremží a Steinem se nalézal klášter Redemtoristek, jejž ony nedlouho předtím z vlastních peněz byly znova vystavěly. Z nenadání vrazila do domu jejich lůza z Kremže i Steinu, a jeptišky musely ještě v noci se vy-

Digitized by Google

stěhovati; celou noc bylo jim stráviti v lehkém oděvu pod širým nebem; teprvé před svítáním nalezly úkrytu mezi dobrými lidmi.

Podobným spůsobem zamýšlela také „intelligence" ze Štýrského Hradce ve Fronleitenu, městysi Štýrském, proti tamějšímu klášteru zakročiti; avšak zbožný lid Fronleitenský nepřipustil, aby násilí takové bylo spácháno.

Čtyři měšťané Vídeňští a sice Kašpar Navrátil, Josef Flaschhart, Petr Barth, a František Haubner zadali u ministerstva protest proti vypuzení Redemtoristů s připojením prosby, aby vláda řeholníky ty chránila a jim jmění jejich vydala. Žádosť téhož obsahu předložil ministerstvu arcibiskup Milde. Vláda však s arcibiskupem vždy povolným vyjednala tolik, aby Redemtoristé jakožto světští kněží v diecési byli upotřebeni.

Velitel národní gardy obdržel od vlády nařízení, aby gardisté se více neodvážili Redemtoristy vyhledávati aneb pronásledovati. Jakmile se však radikálové o tom dozvěděli, že arcibiskup s některými měšťany se Redemtoristův ujali, doráželi na ministry tak dlouho, až dosáhli, po čem toužili. Poznovu byli Redemtoristé od lůzy vyhledáváni a tudíž opět musili se spasiti útěkem. Konečně 8. května 1848 vyšlo ministerské nařízení, jímžto řády Redemtoristů, Redemtoristek a Jesuitů se zrušovaly, a sice za tou příčinou, „jelikož prý dávaly podnět k porušení veřejného pokoje. vzbudivše proti sobě odpor všech intelligentních tříd, a že tudíž nejsou s to, povolání svému dostáti". (!)

Ironie osudu tomu chtěla, že v témž čísle úředního listu „Wiener Zeitung", kde ohlášen byl tento výnos ministerský, vyslovena byla také nejvyšší nelibost nad porušením veřejné bezpečnosti, které se událo v Prešpurku, kde se lid proti židům vzbouřil. Tut pravila „Wiener Zeitung", že prý každý člen státu *bez rozdílu stavu a ná-*

Digitized by Google

boženství oprávněný nárok na tuto veřejnou bezpečnost činiti může.“

Když lůza proti Redemtoristům zuřila a jejich veřejnou bezpečnost spůsobem křiklavým porušila, pravilo ministerstvo, že Redemtoristé sami dávají příčinu k rušení veřejného pokoje, jelikož vzbudili proti sobě odpor intelligentních tříd. (!) U židů však bylo jinak, tu se nepřikládala vina jim, nýbrž těm, kdož se na nich křivdy dočinili, a těm ihned dáno spasitelné napomenutí.

Proti zrušení kongregace Redemtoristův a řádu Jesuitův zadali protest četní občané Inomostští a odvolávali se na to, že ústava také členům těchto řádův osobní svobodu, jakož i svobodu majetku a spolčování čili associace zabezpečuje. Protesty téhož obsahu zadaly také četné obce venkovské v Tyrolsku. Avšak vláda setrvala na svém stanovisku a vydala rozkaz, aby Jesuité z území Rakouského vyšli, aneb do světského duchovenstva vstoupili. Zboží jejich bylo zabaveno.

Vypuzením Redemtoristů z Vídně utrpěli velice Vídeňští Čechové, jelikož Redemtoristé konali české služby Boží ve svém kostele a vůbec o duchovní potřeby lidu českého ve Vídni bedlivě se starali.

Také jiné kláštery zakusily dosti těžce vládu radikalů ve Vídni; zejmena musely studentům jakousi „daň“ odváděti. Tak na př. klášter milosrdných Bratří byl přinucen každodenně dávati studentům 80 bochníků chleba a 4 vědra vína.

10. Zaniknutí úřadu rady státního a konferenčního.

Ku konci 18. století bděla nad zachováváním státních nařízení, kteráž se týkala záležitostí církevních, tak nazvaná „duchovní komisse dvorní.“ Když pak r. 1792 předseda této komisse svob. p. Kressel na odpočinek se odebral, zrušil císař František celou komissi a přidělil její

Digitized by Google

záležitosti nejprv zemským referentům při dvorní kanceláři (která tenkráte byla nazvána „nejvyšší direktorium.“) Avšak od r. 1802 svěřen jest referát v církevních záležitostech zvláštnímu „radovi státnímu a konferenčnímu.“ Prvním radou jmenoval císař r. 1802 Martina Lorence a po jeho smrti r. 1830 Jüstela.*)

Státní a konferenční rada byl ve všech církevních věcech rozhodující autoritou. On pracoval veškerá dobrozdání a návrhy zákonů, on také rozhodoval v záležitostech osobních. Při obsazování větších far, všech theologických professur, kanonikatů ano i biskupství míval státní rada nejdůležitější slovo, tak že vlastně byl ministrem kultu, čili patriarchou pro církev v Rakousku.

Josef Alois Jüstel narodil se r. 1765 v Litoměřicích. Stal se professorem morálky a pastorálky ve Štýrském Hradci, pak tamtéž gubernialním radou a referentem v duchovních záležitostech a r. 1806 proboštem. V r. 1816 jmenován duchovním radou dvorním ve Vídni, načež stal se infulovaným proboštem Staroboleslavským, rytířem c. k. řádu Leopoldova a r. 1830 radou státním a konferenčním. Později obdržel komanderský kříž řádu Leopoldova, byl jmenován infulovaným proboštem Vyšehradským a c. k. skutečným tajným radou.

Jüstel považoval patenty in publico-ecclesiasticis a josefínské církevní právo vůbec za vrchol veliké moudrosti. Jelikož nejvyššího vlivu v záležitostech církevních požíval, uvykl na to, aby každý kněz, jenž s nějakou žádostí před něho předstoupil, hluboké poklony jemu činil a věhlasu jeho státnickému se obdivoval.

Povahu Jüstlovu nejlépe seznati lze z rozmluvy, kterou měl s jistým hrabětem, v státní službě postaveným.

*) Klein. Gesch. d. Christenthums in Oesterreich und Steiermark. VII. str. 180—183.

Digitized by Google

Hrabě ptal se Jüstla r. 1847, proč se ve Vídni nestaví nové kostely, kdežto přece nynější kostely pro vzrůstající obyvatelstvo nedostačují. Jüstel na to odpověděl: „Vidíte, pane hrabě, to samé jsem já též loňského roku náhodou zpozoroval. V obyčejnou hodinu, kdy z kanceláře odcházím, nastal silný liják, tak že jsem musel v kanceláři čekati. Tu jsem prohlížel rozličné schematismy a shledal jsem, že ve Vídni jest pramálo kostelů. Bez meškání zaslal jsem dopis na příslušné místo, zprávu o té věci požádav." Aby tedy pan státní a konferenční rada poznal, že Vídeň má pramálo kostelů, musel Bůh teprv liják seslati a p. radovi dlouhou chvíli spůsobiti! Ostatně známo, že ani potom nebyl jediný chrám ve Vídni působením Jüstlovým vystavěn.

Úřad Jüstlův vzal smutný, neb lépe řečeno, přesladký konec, který nám Brunner takto vypisuje: „Když revoluce již mocně ve Vídni zuřila, chodil 80letý státní rada Jüstel předce každodenně do kanceláře, nevšímaje si lomozu po ulicích Vídeňských; a v obyčejnou hodinu zase z úřadu odcházel: Jednoho krásného jitra přichází Jüstel ve své horlivosti opět do kanceláře — a zůstane jako hromem omráčen nad tím, co spatřil. Na místě skříní s aktami nalezl kolem do kola dřevěné podstavce a příhrádky, na nichž dorty, koblihy, cukrovinky a lahůdky všech forem a všelikého druhu ležely. Pomysleme si všechny tyto sladkosti a k tomu kyselý obličej pana státního rady. Kancelář nejvyššího rozdavače hodností církevních přes noc proměnila se v cukrářský sklad. A kterak se to stalo? Národní gardy pro zachování trvalého nepořádku usadily se též na hradě. Dvorní cukrářové byli ze svých pokojů vytlačeni a přenesli své zásoby do pokojů, které nejblíže ležely, a dostali se tak jednou odpoledne se svými cukrovinkami do kanceláře p. rady Jüstla. Státní rada spatřil u svého psacího stolku bíle oděného cukrá-

Digitized by Google

ře dvorního, an právě cukrového mužíka na dort stavěl — na tom samém místě, na kterém Jüstel své rady, návrhy a referáty pracoval! Od oné chvíle nevstoupil více do svého kanceláře a odebral se na stálý odpočinek*.)

Jüstel byl tenkráte 83 let stár; týž zemřel v 94. roce věku svého r. 1858. Tělo jeho odpočívá na hřbitově Vyšehradském. (Pokrač.)

Náboženství rozumářské a křesťanské.

Vyňato z čas. „Stimmen aus Maria-Laach", od Dra. *Eugena Kadeřávka*, prof. gymn. v Olomouci.

V příčině psychologické podle názoru katolického jest náboženství onen stav vůle lidské, jenž se zakládá na pevném poznání a jistém vědění, a kterýmž člověk za povinnost svou klade, považovati sebe odvislým na Bohu, svém původci a zákonodárci a touto odvislostí pořádati veškerou činnost svou. Povinnost tato vyplývá z poznané pravdy, ku svobodné vůli se táhne, cit mocně jímá a snahu nejšlechetnější ukájí.

Kdežto náboženství katolické celého člověka zaměstnává, rozumáři jen skrovnou úlohu náboženství ukládají, působení jeho toliko na cit omezujíce.

Poslyšme nejprvé, co o náboženství soudí nepravi vzdělanci směru různého a pak se ptejme, jak smýšlejí katolíci o náboženství.

1. Náboženství realismu novověkého.

Realismus pravdivým a skutečným býti shledává, co do lidských bije čidel, co zkoumáním buď přírodním, buď

*) Brunner, Woher, wohin? str. 358—360.

Digitized by Google

dějepisným dokázáno býti může. K takovým věcem skutečným patří též cit náboženský, pud neurčitý, blouznivý. Angličtí realisté Tyndall a Spencer, kteří se berou směrem *theoretickým* a skeptickým, praví, že vysvětlujíce veškeré obory vědomosti naší spůsobem mechanickým dojdeme hranice, kterou rozum náš překročiti nemůže, za kterou leží obor věcí nepoznatelných. Člověk cítí potřebu vniknouti bájením do tohoto oboru tajemného a výsledky tohoto bájení tak upraviti, aby neodporovaly poznatkům rozumovým; avšak člověk též pozoruje, že nic určitého nelze naznačiti v oboru tajemném a že každému musí býti zůstaveno, aby své názory podle potřeby a možnosti upravil. Na tom záleží náboženství, které ačkoli trvá týmže právem jako věda, s pravdou, se skutečností nic nemá společného.

Odkud vzniklo náboženství? Jelikož člověk celý jest plodem vzájemného působení organismu a zevnějšku, náboženství s organismem souvisíc porovnáno býti může s pocitem čichu, s citem lásky pohlavní, úcty, podivu a t. d. Onoť hluboce zakořeněno jest v mysli lidské.

Jak tomuto citu dosti by se učinilo, aby požadavkům vědy neodporoval, jest záhadou největší. Tolik aspoň říci možno, že tato potřeba ukojena býti nemůže leč věděním, že naprosto ničeho nevíme; neboť ačkoli názory náboženské jsou různé, fetišství, polytheiství, monotheiství, pantheiství, atheiství, v tom předce se shodují, že má odpověděno býti, co jest svět, odkud vznikl a kam spěje, že však nelze rozluštiti tyto otázky, jelikož celý svět jest a zůstane tajemstvím. Proto jakož všecky názory náboženské nevědomost mají známkou společnou, jakož jsou všecky absolutně nepravdivé, ale relativně dobré, jeden jako druhý, jakož všecky jsou nutné plody organismu a zevnějších poměrů: musíme býti snášelivi ke všem, podrobujíce se zároveň soudu rozumovému,

Digitized by Google

movému, jenž má rozhodovati, zdali názor náboženský má platnosť čili nic.

Avšak Stuart Mill směr *praktický*, humanitní nastoupil a tázaje se, k jakému prospěchu slouží náboženství, vyhledává předmět citu náboženského. Prospěch, jakého dostati se může z náboženského citu celé společnosti, nyní jest úplně zbytečný; jest sice potřebí, naváděti ku spravedlnosti, pravdivosti, dobročinnosti a vychovávati auktoritou, než bez náboženství takové vychování obejíti se může, ano lépe se podaří. Ale věc má se jinak, hledíme-li ku prospěchu, jenž vyplývá jednotlivci. Lidé suroví zajisté náboženstvím ukájejí touhu po personifikaci, lidé pak vzdělanější zvědavosť. Neboť do prostoru nesmírného a do času nekonečného vniknouti nemůžeme leč obrazotvorností; ku kteréž snaze pojí-li se též přání, kterým si žádáme, aby s našimi výtvory obrazotvornými shodovala se skutečnosť onoho světa, náboženstvím jsme naplněni. V onom zajisté životě doufá každý, že nalezne všecko dobré, co na této zemi jest mu odepřeno. Velice tedy náboženství k tomu přispívá, aby jeho touha byla ukojena, aby byl jímán city vznešenými. Z toho dále jde, že předmětem náboženství jest ideál života vezdejšího, pravá lidskosť. Náboženství tedy mocným a soustředným jest směrem našich citův a žádostí, jenž se nese ku předmětu ideálnému, nejvýše dokonalému a všelikých účelů sobeckých prostému; s tímto směrem totožný jest onen cit, kterým sebe nerozlučně spojujeme s lidským pokolením, cit, kterým puzeni jsouce staráme se o dobro obecné. Víru v nesmrtelnosť duše Mill zcela zavrhuje, poněvadž jest nepohodlná.

Ale Mill cítil, že toto náboženství nestačí, že neudílí životu důstojnosti a důležitosti, proto víru v Boha a nesmrtelnosť připouští; než podlé něho bojuje Bůh s duchem zlým. Komu nestačí tedy náboženství ono huma-

Digitized by Google

nitní, ať se přidrží manichejského, jelikož toto náboženství snad jest pravdivé; projeví sice slabost, ale každý mu ji odpustí.

Millovo náboženství humanitní nalezlo přívržencův mezi demokraty sociálnými. Píše zajisté Dietzgen: „Lidská společnost vzdělaná jest bytostí nejvyšší, ve kterou věříme; v utvoření takové společnosti doufáme; až cíle toho dosáhneme, láska mezi námi pravá bydleti bude." Zdaž není takové náboženství zbožňováním člověka samého?

2. Náboženství kritického idealismu.

Jelikož idealisté kritikou palčivou všechnu skutečnost kolem nás rozžírají, tak že nic nezbývá, leč pouhé výtvory ducha našeho aneb prosté dojmy organismu našeho: proto snivě a zdánlivě klademe buď věci skutečné aneb i ideály. *Věcmi skutečnými* zanáší se věda, *ideály* pak předmětem jsou umění a náboženství. Proto není divu, že náboženství sluší pouhý výtvor fantasie a že má býti toliko cit ukájen, v čemž idealismus s realismem se shoduje. Idealismu jest též společný *humanismus*, který má býti projevován slavnostmi, konanými ke cti velkých mužů, zakládáním ústavů vzdělávacích, schůzemi národními a mezinárodními, jejichžto předmětem jsou vědy a umění. A o tomto humanismu Lange praví, že má-li prospívati, nesmí s náboženstvím spojen býti. Mimo humanismus trvati může, jak idealisté připouštějí, ušlechtilá blouznivost, které se říká „náboženství," ačkoli ideály její čiré jsou fantasie, rozumem zavrhované.

Z toho patrno, že náboženství idealistům není nic pravdivého, *nic skutečného*. O Bohu, nesmrtelnosti a svobodě nelze prý ničeho zvěděti; náboženství jest pouhá smyšlenka, které jest potřebí, chceme-li své povinnosti

Digitized by Google

představovati si božskými rozkazy a je plniti. Veškerá náboženství jsou sobě rovná, stejně pravdivá, či lépe řečeno stejně nepravdivá a fantastická.

3. Náboženství pantheistů.

Pantheisti učí, že ve všech věcech skutečných žije a trvá jedna bytost a že každá věc vývojem jest více neb méně dokonalým této bytosti veškeré a jediné. Nazírání tedy, kterým cítíme bytost nekonečnou ve věcech konečných, jest náboženství, jak praví Schelling. Jiní opět je považují býti básnictvím a věděním, jiní věděním ukojeným, jiní opět zbožností, kterou přírodě se klaníme. Avšak jiní pantheisti vědu od náboženství na prosto odlučují, jelikož toto zaměstnává toliko cit a obrazotvornost a přísluší těm, kteří na nízkém postaveni jsouce stupni vzdělanosti bytost nekonečnou tak si představují, jakými sami jsou a jak si ji přejí, na ni přenášejíce své city, představy, tužby a potřeby; filosofii ta úloha jest vykázána, aby ničila veškerá náboženství a tak dokonalé vítězství slavila. Náboženství křesťanské prý má sídlo v mysli neduživé, pokažené, samolibé a blouznivé.

4. Náboženství materialistů.

Náboženství jsouc toliko citem, jenž má býti ukojen, vzniklo, jako vše jiné, z nahodilého působení látky a lze je porovnati s citem podrobenosti, vděčnosti, kterou Projevuje pes, s citem, jakým opic jeste jímána kroutíc očima, tváříc se prosebně a rozpínajíc své ruce. Náboženství postrádá cíle, pravdy, objektivné skutečnosti. Kdežto jedni *materialisté* zavrhují naprosto náboženství, druzí je připouštějí, mluvíce o lidské slabosti aneb považujíce je za podmínku života praktického, za pověru, které třeba šetřiti, pokud člověk není schopen čiré pravdy.

Digitized by Google

Cílem demokratů sociálních jest stát bez náboženství, bez církve, bez kněze, jelikož jest prý náboženství pověrou ku vykládání karet podobnou, výplodem nevědomosti jako zločin a hřích. Avšak ve velikých vtipích bývají velicí a podivní bludové. Hellvald zajisté praví: Vědě sluší nejen zničiti ideály, dokázati jejich nicotu, že mravnost, svornost, láska, svoboda a právo lidské jsou liché výmysly, nýbrž i hájiti nutnost všech těchto bludů.

Tam dospěje materialista, že řekne: Neuznávám jiné pravdy leč kterou čerpám přímo ze zjevů zevnějších. A Darvinismus velice prospívá materialismu; neboť jestliže svět a vše, co v něm jest, bez Boha z pralátky se vyvíjí, jsou-li veškeré poznatky a snahy lidské toliko plody hmotného vývoje, jsou-li idea Boží a víra v nesmrtelnost jenom subjektivné obrazy fantastické, pak ovšem materialista za náboženství se styděti a je zavrhovati musí.

5. Náboženství deistů.

Liberálové a zednáři kladouce Boha mimo svět mají za to, že náboženství žádá, aby ukojen byl cit, nikoli aby se také plnily povinnosti, které by vyplývaly z poznání nadsmyslné pravdy. Takové náboženství hlásali Voltaire a Robespierre.

Bůh *deistů* jsa velmi shovívavý těší se tomu, že jeho vyznavačí měrou svrchovanou života požívají a nepravosti páší; veliký stavitel zednářů tretkami se nezanáší, aniž mu záleží na tom, zdali a jak jej ctíme.

Proto radujme se — praví zednáři — oddávejme se lásce, která celý svět líbá, a cit náboženský ukájejme podle chuti a vůle; oberme si náboženství ono, které jest nám nejbližší, kterékoli jsme poznali. Jelikož liberálům a zednářům náboženství není předmětem ani rozumu ani vůle, bratrskou podávají ruku židovi, křesťanu,

Digitized by Google

pohanu, je-li jen rozumářem, ať jest vyznání jakéhokoliv; snášeliví jsou ke všem vyznáním, toliko církev římsko-katolickou vyhladiti se snaží, poněvadž jejich náhledům a účelům zpříma odporuje, aniž hoví jaké náruživosti a nepravosti.

6. Náboženství pessimjstův.

Schopenhauer praví: Člověk sužován a trápen jest otázkou: odkud a proč vznikl tento svět, zlem a bídou přeplněný? Vzdělanci poklidu hledají ve filosofii, nevzdělanci v náboženství věříce to, co se srovnává s jejich žádostmi a nadějemi; toto náboženství ačkoliv předmětem vědění lidského není, avšak vyhovuje-li praktickým potřebám, byť i v části theoretické sebe více odporovalo rozumu a zkušenosti, jest předce pravé a ryzé.

Ještě hrubší nesmysl káže Hartmann, žák Schopenhauerův, jenž považuje taktéž náboženství předmětem bitův a praví: Náboženství jest něco šlechetného a vznešeného, jelikož obsahuje ideály, ku kterým lid svým citem se nese, které jej z tohoto světa nedostatečného vedou do života nadsmyslného, dokonalého; než zároveň jest náboženství nešťastnou ztřeštěností, jelikož vznikajíc z přemítání o zlu a hříchu plodí fantasie, vědu zavrhuje a zaměňujíc obraz za pojem protivami jest přeplněno. Poněvadž posavádní náboženství jest prý holým nesmyslem a člověku nelze bez náboženství býti, Hartmann vymyslil sobě náboženství, jemuž teprv budoucnost prorokuje a jemuž vykazuje „obor nevědomosti“ (Philosophie des Unbewussten.) O tomto náboženství Hartmann sám praví, že hrůzou děsí srdce, jež bída sevřela, že je vede k zoufalství aneb bolestí nemužnou roztavuje.

Digitized by Google

7. Náboženství nekatolických theistův.

Hartmannovi protivili se věřící protestanté a nekatoličtí theistové. Již dříve protestanté náboženství snižovali a učinili je pietismem, který horuje a v citech se rozplývá. I proti Hartmannovi protestantský učenec Heman téhož jsa náhledu praví: Náboženství nevyšlo z ideí, nýbrž ze skutečných mocností duchových, kterých člověk přemítáním se nedopátrá, nýbrž které cítí; proto jest náboženství nejprvé a především předmětem citu pravdivého a skutečného; teprv z tohoto citu, kterým člověk dostihuje mocnosti duchové v něm působící, vzniká idea této mocnosti, idea náboženská. V té míře, v jaké tyto mocnosti na vědomí lidské působí, vyvíjí se náboženství. Takového původu jest též křesťanství, které ačkoli rozumu odporuje a pro své podivné výmysly posměchu jest vydáno, rozumem zničeno býti nemůže; jelikož ukájí cit duševní, sílu základní, která jest nade všemi silami.

K těmto protestantům druží se starokatolíci, kteří v základech opustivše římsko-katolickou církev výhost dávají křesťanství samému. Podle jejich náhledů náboženství toliko citu slouží a potřeby citové ukájí.

A kterak filosofové theisté náboženství vykládají, nejlépe vysvítá ze slov Ulriciho, jenž praví: V citu náboženském skutečnost Boží přímo se jeví, tak jako v pocitu smyslném skutečnost předmětův zevnějších. Neboť tvůrčí síla Boží ustavičně svět proniká, tedy také duši lidskou, proto sebecit duše naší má taktéž za obsah víru v působení Boží. Ovšem záleží na tom, zda-li duše jest dostatečně schopna, aby se stala vědomou tohoto zjevení Božího. Poměr mezi Bohem a duší podobá se poměru mezi magnetisérem a magnetisovaným. Cit náboženský jest zárodek, z něhož se vyvíjí představa nesmírnosti, představa rozdílu, jakým se líší bytost konečná od nekonečné; tento cit jest tak důležitý ve

Digitized by Google

vývoji našeho sebevědomí, že bez něho bychom se nepovznesli nad zvířata.

Poctivým filosofem jeví se býti Ulrici ve svých spisech: „Gott und die Natur," „Gott und der Mensch," a s potěšením musí křesťan čísti, kterak pádně poráží, pantheisty a materialisty; avšak bohužel od křesťanského názoru jest vzdálen, co se týká náboženství.

8. Náboženství římsko-katolické.

Kdežto novověká vzdělanost náboženství staví na citu je naprosto odlučuje od vědy, lze dokázati, že pramenem pravého náboženství jest pravé poznání, že od poznání vycházeje člověk svou vůli Bohu podrobuje, a takto svému poznání dodává formy. V této druhé příčině náboženství proniká člověkem celým, duševní činností veškerou, tedy i citem.

Mluvíce nejprvé o *pramenu* odpověděti musíme, zdaž poznání Boží jest skutečné, zdaž duchu myslícímu bezděky se naskytuje a takořka samo sebou vzniká užíváním rozumu; rozřešíme-li tuto záhadu kladně, není potřeba zkoumati, zda-li člověk vědomky a z vůle svobodné o Bohu přemítati může a přemítá, jelikož odpověď na tuto otázku kladná vyplývá z první. Pročež přestaňme na první otázce.

Člověk ačkoliv chápati může bytost věcí temně a nedokonale, přece zkoumá, co věc každá jest, odkud vznikla a kam směřuje. Než nestačí mu znáti nejbližší příčiny a účely, poněvadž tak by ještě nevyčerpal bytost věcí samu; on stoupá ku příčině první, cíli poslednímu, tedy ku bytosti nejvyšší; nic není přirozenějšího než toto myšlení, které se rozvíjí, pozorujeme-li přírodu, které však tvaru nabývá dokonalejšího, uvažujeme-li úkazy přírodní velikolepé, uvažujeme-li krásu tvorův. Toto uvědomnění si Boha není prostým nazíráním, není pouhým cítěním Boha, nýbrž poznáním, které spočívá na úsudcích na pravém myšlení. A zajisté mohutnost naše poznávací

Digitized by Google

tak jest uspůsobena, aby zkoumajíc zevnější svět podle souvislosti příčinné, která jest základní kategorií myšlení našeho, došla vědomého poznání příčiny první.

A věru zoufalost nás by musela se zmocniti, kdybychom pátrajíce po příčinách od jedné přecházeli ke druhé a nemohouce svou dychtivost ukojiti řadu příčin nekonečnou před sebou patřili. Avšak jelikož člověk poznání mnohé pravdy potřebuje dříve než se jí zmocniti může myšlením rozumným, namáhavým, uspořádal Bůh přirozenost lidskou tak, abychom poznali mnohou pravdu vyšší dříve než bychom si byli vědomi důvodův. Takové soudy tím obecněji u lidí se naskytují a tím pevnějšímu přesvědčení se těší, čím úžeji souvisí se životem mravním a náboženským. Pročež mimo vůli, bezděky poznává člověk Boha, jakmile rozumu svého požívá.

Této úvaze psychologické svědectví dává *ethnografie*, která učí, že není národu, jenž by Boha neznal. Mnozí sice učenci dokázati se snaží, že někteří národové náboženství neznají. Avšak velice se mýlí, poněvadž soudí, ač dokonale neznajíce řeči a mravův oněch národů. Jiní učenci, kteří cestovali později mezi těmito neznabohy domnělými, shledali je býti Boha vědomými. Tak o černoších Australských pravilo se, že nemají pražádné vědomosti o Bohu; avšak Anglický učenec Bidley tvrdí, že znají nejvyšší bytost, kterou si představují věčnou, všemocnou, nejvýše dobrotivou, jejížto hlas jest slyšetí ve hromu a která všecky věci učinila. Jiný Anglický učenec Taylor praví: „Posud nemůže nikdo přesnými důkazy potvrditi, že národ některý jest surový, aby neměl náboženství.“ I Helvallt, jenž za našich dob patří mezi nejurputnější odpůrce křesťanského náboženství, nemůže zapříti, že proti učencům cestujícím, kteří praví, jako by národ nějaký neměl náboženství, každý se ozbrojiti musí dvojí opatrností.

Digitized by Google

Ovšem může člověk býti tak zdivočilý, že by neměl pražádného pojmu o Bohu. Avšak nikdo zajisté z výjimky souditi nebude o celku, z mrzákův o lidech zdravých, poněvadž lidská přirozenost rozumná jeví se u většiny lidí aspoň poněkud vzdělaných, a nikoli u těch surovců, kteří i v jiné příčině z lidské přirozenosti vybočili; než i tito surovci jakmile ku vzdělanosti se blíží, žádné pravdy sná ze nechápou a nepodržují jako onu, která praví, že bytost nejvyšší námi a věcmi všemi vládne, které jsme povinni svým životem a které úctu nejvyšší vzdávati máme. Pročež výjimky zcela jsou přirozené a dosvědčují, že poznání Boží není bezprostředným nazíráním, není citem, nýbrž na rozumu se zakládá. Ano i ti, kteří přímo upírají a zavrhují křesťanství, jakmile octnou se v takových poměrech, kdy skeptický duch jejich mluviti nemůže, kdy úmyslně, z příčin sobeckých, z lehkomyslnosti aneb ze zatvrzelosti a zpustlosti mravní pravdu utlačovati nemohou, pravdě svědectví vydávají, jak čísti můžeme k. p. o Straussovi a Schopenhauerovi. Strauss u hrobu svého bratra mluvil o vyšší ruce, která bratrovi jeho úlohu života vytkla; vybízel lid truchlící, aby děkovali vyšší prozřetelnosti, která nad námi panuje, která nám tolik dobrého poskytuje. Jindy opět u hrobu přítele svého lid přítomný žádal, aby následujíce příkladu zemřelého život vezdejší trávili, až by sami vešli do říše duchů, kam nyní slzíce pohlížejí. Ačkoliv tedy Strauss holdoval hrubému materialismu, přece hlas vnitřní, kterým poznával spůsobem přirozeným Boha, udusiti nemohl. O Schopenhauerovi se vypravuje, že za své poslední nemoci jsa svírán bolestmi velikými několikráte zvolal: „O Bože! můj Bože!“ Když lékař se ho tázal, zdaž jest v jeho filosofii Bůh? odpověděl: „Filosofie bez Boha v bolestech nestačí; pročež jinak budu psáti, až ozdravím.“

Digitized by Google

Že poznati můžeme a nikoli pouze cítiti Boha, tomu také učí náboženství křesťanské v písmě svatém.

Kdyby pramenem náboženství nebylo poznání Boží, tuť by muselo býti náboženství nejodpornějším pokrytectvím, nejhnusnějším poblouzením, jaké v dějinách lidských se vůbec naskytuje; loutce by se podobalo, která má sloužiti k tomu, aby lidé čas sobě krátili. Zdaž to tvrditi možno? Kam by se octla důstojnosť lidská? Zdaž bychom nebyli politování hodni, jsouce postaveni pod sama zvířata? Nechceme-li sami nad sebou zoufati, musíme tvrditi, že náboženství vztahuje se ke skutečnosti, že má za obsah pravdu, že tedy v poznání, ve vědění spočívá. A zajisté má-li člověk sebe zcela a úplně Bohu odevzdati, jak toho žádá idea náboženská, musí odevzdání to spočívati na poznání, jelikož člověk jen tehdy jedná podle přirozenosti lidské, vychází-li z poznání. Pouhé cítění Boha postrádajíc všeliké skutečnosti nemůže býti naším pravídkem; neboť pouhý cit bludů chrániti nemůže.

A co platí o náboženství každém, tvrditi též musíme o křesťanském. Bůh zajisté svým zjevením nezrušil povahy lidské, On rozumu lidského šetřil. To dokazuje písmo sv., to dokazuje církev sv. učíc, že positivnému zjevení předchází přirozená vědomosť oněch pravd, které se nazývají „praeambula fidei;“ to dokazují učitelé církevní, kteří námitky protivníkův rozumem vyvracejí a nedostižitelná tajemství vykládají tak, aby na jevě bylo, že rozumu neodporují.

Jelikož veskerá činnosť duševní spočívá na pudech člověku daných, předpokládá též poznání náboženské jakýsi pud, který v duši probouzí cit nepokoje, nespokojenosti a nedostatečnosti, pokud by potřebě vyhověno nebylo, který žádá, aby jemu bylo dostiučiněno.

O potřebě pomoci a milosti Boží, která činnosť

Digitized by Google

lidskou řídí a osvěcuje, mluviti na tuto rozpravu nepřipadá; pročež o tom i v řádcích následujících pomlčíme.

Co však by byl kořen, když by z něho nevyrostl peň? Člověk zajisté Boha poznává býti netoliko základem a původem přírody, nýbrž také pánem, na kterém on sám závisí. Kteréžto poznání předmět má objektivný, určitý, a proto jest skutečným poznáním, nikoliv cítěním subjektivním. Zároveň člověku na rozum dáno, že jest povinen, aby závislost tuto, ve které spočívá jeho bytosť, svobodně projevoval veškerým životem svým, jelikož ku pravdě poznané člověk nižádnou měrou lhostejným býti nesmí, jelikož duch lidský k tomu podstatou svou směřuje, aby byl blažen, aby dobro nejvyšší, Boha učinil předmětem svých snažností. Náboženství zajisté nemůže ničím jiným býti leč správné provozování poměru, kterým člověk má se k Bohu, což se děje vůlí svobodnou. Toť jest onen peň, jenž vyrůstá z kořene a se rozkládá v patero hlavních větví:

1. Rozum svobodné vůli jsa podroben to, co poznal, ochotně uznává za pravdu, tomu přisvědčuje čili *věří*.

2. Jako žádáme jeden od druhého, aby činy naše shodovaly se s řečmi, tak jest zapotřebí, abychom *plnili zákon* Bohem stanovený a svědomím se jevící, a sice z té příčiny, že v Bohu má svůj původ.

3. Ona víra a toto jednání spojeno býti musí s *důvěrou a láskou*, což vysvítá z naší odvislosti a nedostatečnosti a z božské dobroty a lásky, kterou nám projevuje. Proto v Bohu hledáme podpory, od Něho očekáváme pomoc, spásu a blaženosť. I tento náš stav duševní týká se vůle, nikoliv citu.

4. Jsme-li takto s Bohem spojeni, cítíme sebe pokojnými. Cit *spokojenosti* tedy a poklidu tři musí míti podmínky, jež jsme předeslali; takový cit jest zcela jiný než onen, který rozumáři považujíce za jedinou známku

Digitized by Google

náboženství lidem podávají, aby postrádajíce náboženství pravého tak touhu svou vyplnili, jako divochové hlad zahánějí, polýkajíce prst. K onomu citu právě náboženskému řadí se nálada mysli, která vzniká častým opětováním oněch tří stavův, jakož i rozněcování těch citů, které se srovnávají s úmysly a skutky k Bohu směřujícími, a potlačování oněch, které odporují poměru náboženskému a život ryze smyslný, náruživý doprovázejí.

5. Toto vše týká se člověka samotného. Avšak, poněvadž lidé jsou tvorové společenští a sebe úplně Bohu mají obětovati, musí náležeti člověk též ku společnosti náboženské, musí své náboženství jeviti zevnějšími výkony ve společnosti, t. j. musí býti údem *církve*. Toť má zajisté ten účel, aby vzájemně vnitřní smýšlení se tříbilo a zdokonalovalo.

Tím spůsobem přemítá-li kdo o kořenu náboženstv a jeho pni s pěti větvemi, musí uznati, že jenom takové náboženství, náboženství křesťanské jest rozumné, jest přiměřeno povaze lidské. Každý jiný náhled, byť i hlásal snášelivosť, která jest v pravdě lhostejností ku pravdě člověku nejsvětější, klamem a podvodem býti se jeví, jelikož vychází z přepychu a za výsledek má bezúzdnou nemravnosť.

Pročež se držme náboženství křesťanského a bojujme statečně proti lživému náboženství těch, kteří rozumu zle užívají a proto nejsou rozumní, nýbrž rozumáři.

Digitized by Google

KRONIKA.

O spolku ku podpoře nemocných kněží v Meranu.

Představenstvo blahodárného spolku toho zaslalo nejdůst. Ordinariatům diecésí v zemích Rakouských oznámení pro chorobné kněží důležité, s připojenou prosbou v tomto znění:

„V úctě podepsané představenstvo dovolnje si tímto žádati, aby Nejdůst. Ordinariat ráčil vel. duchovenstvo uvědomiti, že členové spolku, jichž zdravotní stav vyžaduje vzduchové léčení v Meranu, a kteřížto v příští zimě hodlají se súčastniti výhod v § 3. stanov poskytnutých, mají žádosti své, opatřené vysvědčením lékařským, kteréž poskytuje naději v jich uzdravení, jakož také odporučením své duchovní vrchnosti, nejdéle *do konce srpna**) zaslati nížepsanému představenstvu. V žádosti budiž zřejmě vysloveno, přeje-li sobě žadatel obdržeti byt a stravu v domě spolkovém (kterýž 15. října t. r. bude otevřen), v kterémžto případě povinen jest mimo applikaci mše sv. za den 50 krejcarů připlácetí, aneb žádá-li sobě raději podporu 100 zl. v hotovosti. Rovněž račte pp. žádatelové naznačiti, kudy do Meranu přijíti zamýšlejí, aby se jim po případě snížení dovozného se strany ředitelstva dráhy opatřiti mohlo.

Dle stanov mohou jenom členové spolku přijati býti. Za tím účelem budiž připomenuto, že kněží, kteří místo hotových peněz 200 intencí mešních převezmou, stávají se *zakladately*; kdož aspoň 40 mší převezme, považuje se za *člena* doživotního, a kdo méně nežli 40 mší slouží, za *dobrodince* spolku, jakmile se byli písemně ohlásili u představenstva, kteréž jim bez odkladu zašle seznam intencí jakož i lístek členství. Tím způsobem mohou také alumnové klerikálních seminářů státi se členy spolku, převezme-li některý kněz na jich místě mešní intence.

---

*) Lhůta jest příliš úzce vyměřena; máme však za to, že ji slavné představenstvo spolku nepokládá za neprodlužnou; nebyloť nám možno, zprávu tuto (obdrželi jsme ji 30. července t. r.) dříve uveřejniti. *Red.*

Digitized by Google

V úctě podepsané představenstvo spolu vzdává nejvřelejší díky všem p. t. členům a dobrodincům, zvláště pak nejdůst. Ordinariatům za dosavádní výdatnou podporu a obnovuje prosbu, aby na spolek pamatováno bylo i budoucně dary peněžinými, nebo prospěšnými knihami aneb i kostelními rouchy pro domácí kapli. Kéž obzvláště důst. duchovenstvo v posledním pořízení svém pamětlivo zůstane churavých spolubratří!

Od Představenstva spolku ku podpoře chudých nemocných kněží.

V Meranu 10. července 1877.

A. hrabě *Brandis*, předseda. — Dr. *Filip*, místopředseda.
M. hrabě *Fries*, výbor."

Kde prospěšnost věci sama do očí bije, a dle dosavadních úspěchův o zdaru spolku vším právem tušiti lze, nezbývá nám leč co nejvřeleji spolek Meranský odporučiti pozornosti vel. duchovenstva Československého zvláště nyní, kdež i bez obětí hmotných možno členem se státi a súčastniti se výhod členům poskytovaných. *Red.*

Tajemství zpovědní.

Dotaz.

Dva snoubencové konají sv. zpověď, hodlajíce vstoupiti v stav manželský. Ženich zpovídá se první a vyzná hřích proti 6. přikázání. Po něm zpovídá se nevěsta, kteráž onen hřích nevyznává, ano k dotazu zpovědníkovu zapírá, že by hříchu toho se byla dopustila. Co tu zpovědníkovi jest činiti? Š.

Odpověď.

Jednosvorné jest učení theologů, že mlčelivost zpovědní vztahuje se na vše, o čem zpovědník z vyznání hříšníka se dozvěděl. Zejmena pak nemůže porušiti zpovědník mlčení, když cizoložník vyznal se ze svého hříchu, cizoložná žena však nic o tom se nezmiňuje; taktéž když jeden snoubenec vyznal se z tělesného obcování, druhý

Digitized by Google

však se nepřiznává.*) Nesmí tedy v případě výš dotčeném naproti nevěstě zpovědník upotřebiti vědomosti čerpané ze zpovědi ženichovy, poněvadž by tím porušil mlčelivost zpovědní a důvěru v tuto svátost by lehkovážně podkopal.

Redakce.

Akademie křesťanská.

Odbor hudební.

Dne 8. července t. r. v 6 h. večer konána ve spolkovém sále celoroční *zkoušky sborové školy pěvecké* za přítomnosti četného obecenstva. Přednášeny: chorál „Otče náš milý Pane," cvičení v intervallech, modlitba ranní a večerní, Försterovo „Adoramus te," částky vybrané z oratoria Händlova „Josua" a jj. Zjevný byl pokrok jak při dospělých, tak žácích a dívkách. Předseda p. Ferd. Lehner projevil jmenem hudební sekce úplnou spokojenost s výsledkem zkoušky a vyslovil naději, že chovancové budou moci spoluúčinkovati při letošní slavnosti Caecilianské. Žačky sborové školy věnovaly učiteli svému p. Chlumovi pěknou taktovku z dřeva ebenového, stříbrem vykládanou.

Nový rok školní započne 17. září 1877, a bude míti sborová škola nyní 2 ročníky. Nové přihlášky budou se díti dne 14. 15. a 16. září v 5 h. odp. v místnostech školních, řetězová ulice č. 223—I. v 2. poschodí. Zápisné obnáší 1 zl. Chovancové 2. ročníku sejdou se tamtéž dne 16. září ve 4 hod. odp.

Literární oznamovatel.

K literatuře katakomb. *Die bildlichen Darstellungen in den römischen Katakomben* als Zeugen für die Wahrheit der christkatholischen Lehre. Von Dr. *Alexander Grillwitzer*, Stiftsprior in Rein. Mit 78 Abbildungen. Graz 1876. Druck und Verlag der Vereins-Buchdruckerei. 4. S. 69. Preis 1 fl. 50 ö. W.

---

*) Dr. *Smolík*, Rukověť pro zpovědníky, str. 63. 64. — *Amberger*, Pastoraltheologie III. pg. 838 seq.

Digitized by Google

Ein Blick in die römischen Katakomben. Von *G. Ludwig*, Pfarrer. Vorträge in etwas verkürzter Form gehalten in Bern im Januar und Februar 1876. Mit 11 Illustrationen. Bern 1876. Verlagshandlung B. F. Haller. 8. S. 96. Preis 1 M. 60.

Roma. Die Denkmale der ewigen Stadt. Von P. *Albert Kuhn* O. S. B., Professor der Ästhetik u. klassischen Literatur. Einsiedeln, New-York, Cincinati und St. Louis, 1877. Druck und Verlag von Gebr. Nicolaus Benzinger, Typographen des hl. Apostol. Stuhles. Vollständig in 20 Lieferungen à 80 Pf. = 40 kr. ö. W., mit 690 Illustrationen.) I. Lieferung.

Výtečný učenec kardinal Wiseman ve své Fabiole podal tak mnoho velezajímavých zpráv o katakombách Římských, že od té doby každý cestující cizinec, byť na dobu sebe kratší do Říma zavítal, zajisté podzemní ony prostory shlédnouti nikdy neopomine. Tudíž také pochopujeme, že četní spisovatelé důležitému předmětu tomuto chvalnou pozornost věnují, seznamujíce nás se životem a utrpením prvních křesťanův a zprávy v mnohém ohledu překvapující z dějin církevních vůbec, obzvláště pak o prvních počátcích umění křesťanského nám sdělujíce.

Spatřujeme-li v památnostech města Pompeji znázorněný život Římanů za doby císařů, můžeme stejným právem tvrditi, že v katakombách se nám živě před oči staví obce křesťanské prvních tří století. I katakomby skoro po celé tisícletí byly úplně zapomenuty, jako město Pompeji, a jen šťastné náhodě lze děkovati, že pamět jejich zase jest obnovena. Fiorelli odkryl památnosti města Pompeji; s katakombami seznámil nás slovútný de Rossi.

Někteří mnichové, učenci nebo poutníci už v předešlých stoletích odvážili se vstoupiti do oněch kobek podzemních, ale pokusy jejich zůstaly nepovšímnuty. Dne 31. května 1578 bylo na silnici Via Salaria, na půl hodiny k severovýchodu od Říma několik dělníků kopáním zaměstnáno; tu znenáhla povolila půda pod jich nohami a před udivenými jich zraky objevily se krypty s četnými hroby, starožitnými malbami vyzdobené; rakve mramorové, okrášlené rozmanitými výkresy, opatřené nápisy řeckými i latinskými. Sem hrnulo se nyní davem obyvatelstvo Římské, a jak očitý jeden svědek vypravuje, divili se Římané

Digitized by Google

že pod jich předměstími ukrývají se jiná, jim doposud neznámá města; nyní teprv porozuměli tomu, co jindy o těch věcech byli čtli neb slyšeli. Tehdáž katakomby*) římské takřka vstaly z mrtvých a od té doby vznikla věda zvláštní, kteráž sobě důkladné prozpytování katakomb za úkol vybrala. Užívá se v tom ohledu výrazu „Roma Soterranea," jejížto význam Dr. Gsell-Fels, důkladný ač pro podání církevní nikterak nezaujatý znatel Říma naznačuje, an ji prohlašuje za nejpůvodnější a nejzajímavější ze všech památností Římských.

Mezi učenci, kteříž od r. 1578 neunavnou prací a důkladnými vědomostmi svými podzemní ony prostory objasnili a v literatuře katakomb se proslavili, první místo zaujímá Antonio *Bosio*[1]) v 2. polovici 16. věku; 36 let žití věku svého věnoval pilnému bádání, aby katakomby bedlivě prohlédl a proskoumal spisy otců církevních, akta sněmovní, legendy a jj. z nichž by jakéhosi světla o katakombách nabyti mohl. K němu druží se *Arringhi*[2]) jenž dílo Bosiovo přeložil do latiny a vzácnými přídavky je obohatil. Dílo Bosiovo bylo příčinou návratu některých učenců protestantských do církve katolické.

S ohledem na literaturu katakomb však nastala teď přestávka půl druhého století trvající; neboť od Bosia až k r. 1700 nekonala se nová bádání v podzemním labyrintu Římském, ač nejeden učenec, jenž katakomby shlédnul, to co slyšel neb viděl, ve spis uvedl. Obzvláště jmenovati sluší z té doby Johna *Evelina*, jenž r. 1645 katakomby navštívil[3]); o 40 let později totéž učinil biskup *Brunet*[4]) a v. r. 1714 navštívil je *Misson*[5]). Báječná vypravování

*) Výraz „*Katakomby*" tolik co krypta objevuje se už od 9. století a značí vůbec prostory podzemní, jež ku pochovávání mrtvých sloužily. Nalézají se katakomby nejen v Římě, ale také v Neapoli, Florencii, Spoletě, Brescii, Lukce, Maltě, Sicilii, Paříži, Remeši, na Krimu, v Alexandrii, v Egyptě a j. Až dosud bylo v rozličných zemích odkryto 70 katakomb; mezi nimi nejznamenitější jsou katakomby v Římě, Alexandrii a Neapoli.

[1]) Roma Sotteranea. Ed. Severano. Roma 1632.

[2]) Roma subterr. 2. voll. Paris. 1651.

[3]) Evelyn's Memoirs edited by Bray. 1819.

[4]) Brunet, Some leters from Italy and Switzerland in the years 1685 and 1686. Rotterdam.

[5]) A new voyage to Italy etc. London, 1714.

Digitized by Google

Brunneta a Missona nalezla obhájce svého v Hamburském profesoru Petru *Zornovi*[6]).

R. 1700 sepsal Fabretti zajímavou zprávu o dvou coemeteriích, jichž Bosio neznal. Výtečná díla taktéž vydali *Boldotti*, strážce katakomb[7]); *Bottari* z rozkazu Stolice papežské[8]); kněz *Marangoni*[9]); Francouzové *Artaud*[10]), *Raoul-Rochette*[11]); učený jesuita *Marchi*[12]) a jeho přeslavný žák Giovanni de *Rossi*[13]), jenž bádáním svým veledůkladným dosáhl výsledků podivuhodných a takřka celou topografii podzemního Říma sestavil.

K tomu přistupují v novější době *Peret*[14]), *Guerangeri*[15]). de *Richemont*[16]); *Pattis*[17]); Piper, Becker, Fr. X. *Kraus*[18]), *Gsell-Fels*[19]), de Buck, Northcote-Brownlov, *Bellermann*[20]), Allard; v jazyku českém Dr. *Lenz*[21]) a *Kamarýt*[22]). Mimo to sem náleží tři spisy svrchu naznačené, o nichž poněkud zevrubněji zmíniti se chceme.

---

[6]) Dissertatio hist.-theolog. de Katacumbis. Lipsiae.

[7]) Osservazioni sopra i Cimiteri dei Santi Martiri etc. di Roma. Romae 1720.

[8]) Sculture e pitture sagre, estratte dei cimiteri di Roma etc. 3 voll. Rom. 1737—54.

[9]) Appendix de caemeterio Tharsonis et Saturnini etc. Rom. 1740.

[10]) Voyage dans les Catacombes de Rome.

[11]) Tableau des Catacombes de Rome.

[12]) Monumenti delle arti christiane. Roma. 1844.

[13]) Roma sotter. 1—2 voll. Rom. 1864 a. 67.

[14]) Les Catacombes de Rome. 6 Voll. Paris. 1853—1857.

[15]) Sainte Cécile et la societé romaine aux deux premiers siècles.

[16]) Les Catacombes. Paris 1870.

[17]) Das Martyrium in der kath. Kirche.

[18]) Die römischen Katakomben. (Roma sotter.) Freiburg. 1872. Die christliche Kunst in ihren ersten Anfängen. Leipzig. 1873.

[19]) Reisehandbuch v. dr. Gsell. Fels. Rom und Mittel-Italien. 1875.

[20]) Die ältesten christlichen Begräbnissstätten. Hamburg 1839.

[21]) Upomínky na katakomby Římské. 1876. (Viz „Čas. D." 1876. str. 382.)

[22]) Cesta do Říma. V Budějovicích. 1876.

Digitized by Google

1. Dr. *Grillwitzer*, převor kláštera Rinského ve Štýrsku zasluhuje čestné místo v literatuře katakomb. Dílo jeho není sice veskrz výsledkem samostatného a bezprostředného bádání, nýbrž ze spisů Guérangera, de Richemonta, Patisse a Krause čerpáno. Avšak spisovatel poskytl mnoho nového v tom ohledu, an úkol svůj provedl se stanoviska *dějin dogmat*, což se mu výborně zdařilo. Vždyt pak obrazy v katakombách se naskytující mají netoliko ráz historický, nýbrž i povahu symbolickou, jelikož nejdůležitější články víry zde buď událostmi historickými aneb obrazy z přírody vzatými nastíněné spatřujeme. A z té příčiny obrazy katakomb se nám objevují jakožto výmluvná svědectví víry prvních křesťanů, kteříž to pro víru svou byvše pronásledováni v katakombách se skrývali, tam nejsv. oběť konajíce, a zesnulé mučenníky i jiné spolukřesťany pochovávajíce. Obrazy katakomb nám před oči staví takové pravdy, jichž nadšené uvažování sílilo zbožné křesťany v boji proti utiskovatelům a obzvláště uprostřed muk nejkrutějších; obrazy ty zhotoveny jsou pod dozorem nejvyšších správců církve, kteříž v podzemních těchto kobkách sdíleli s bratřími veškery útrapy, slovo Boží jim hlásali, k stálosti je napomínali a oběť přesvatou zde konávali. Tudíž za to míti lze, že obrazy katakomb jsou věrným odleskem prvotního křesťanství, ústnímu podání církve katolické oporu nad jiné bezpečnou poskytujíce. Ta církev, kteráž doposud tytéž pravdy káže a hlásá, jež hlásají obrazy katakomb, dozajista osvědčuje se býti pravou církví Kristovou. — Spisovatel srovnal obrazy v katakombách se nalézající do několika skupení podle toho, jak ten neb onen obraz k některé nauce katolické církve přiléhá. Nejdříve jedná o přípravě na dílo vykupitelské, načež o založení církve mluví, povahu a činnost její vyličuje, zejmena sv. svátosti, křest, biřmování, svátost oltářní, oběť mše sv., pokání, život křesťanů, křesťanské ctnosti, z mrtvých vstání a život věčný. O svěcení kněžstva jedná spisov. tam, kde mluví o založení církve a její povaze; spolu podán výkres obrazu z coemeteria Domitilly, kdež vypodobněno vzkládání rukou při svěcení kněžském. O posledním pomazání a svátosti manželství obrazu žádného v katakombách neshledáváme. Jinak ale téměř ku každé náuce církve křesťansko-katolické některý vhodný obraz směřuje. Z toho patrno, že nejstarší církev již zamítala vše, co haeresie neb rozkol pozdějších věků nového k nauce Kristově přimísily. Co se pak zásad mrav-

Digitized by Google

nosti týká, první křesťané opovrhujíce poklady a hodnostmi světa vezdejšího i všemi rozkošemi jeho cedili krev svou právě pro zachování a obhájení těch ctností, jež později bezbožnost a zpustlost mravní zlolajně zavrhovati se podjala. Vše to ze spisu Dr. Grillwitzera jasně vysvítá. Připojeno 78 vyobrazení, jichž zdařilé provedení tiskárně spolkové ve Štýrském Hradci ke cti slouží.

2. Také dílo faráře *Ludwiga* v Bernu není výsledkem samostatného bádání v katakombách, ač spisovatel r. 1864 v Římě byl a živě líčí uchvacující dojem, jakýž naň katakomby učinily. Spis jeho zakládá se na dvou výtečných pracech prof. Krause ve Strasburku „Roma Sotteranea" (Frýburk 1873) a „Die christl. Kunst in ihren frühesten Anfängen" (Lipsko 1873). Spisovatel nezamýšlí podati učené dílo veřejnosti, nýbrž pouze rozšířil přednášky své (celkem 3), jež u přítomnosti smíšeného posluchačstva konal, a podává názorný obraz katakomb. Zvláštní pílí věnoval podrobnému popisu obrazárny katakomb a tudíž bral především zřetel k dějinám umění a vysvětluje allegorický, typický a vůbec symbolický význam obrazův. Dílo jeho ukazuje, za jak trudných poměrův se utvořili začátkové umění církevního.

3. Majíce výš psané řádky již do tisku uchystané obdrželi jsme z kněhkupectví první sešit spisu, jenž počíná vycházeti pod názvem „Roma," a jest určen za slavnostní dárek k 50letému biskupskému jubileum sv. Otce Pia IX. Pokud z prvního sešitu souditi lze, bude se dílo to vyznačovati úpravou veleskvostnou. Prof. *Kuhn* zamýšlí spisem svým posloužiti všem, kdož věčné město doposud navštíviti nemohli, i oněm, kdož v Římě byli a nyní by upomínky na Řím rádi vhodným spůsobem obnovili. Slovem i obrazem předvádí nám spis dotčený památnosti Římské a doplňuje tudy díla v oboru tom až posud vydaná, kteráž hlavitě k obsahu své zření obracela, kdežto znázornění obrazné jen jako mimochodem bylo pěstováno. Četná a výtečně provedená vyobrazení slavných uměleckých památek města Říma slouží dílu tomuto ke cti a poskytují ve spojení s textem čtenářům výsledky bádaní až k době nejnovější. „Roma" rozpadá se ve 3 části:

a) první vypisuje křesťanský Řím pod zemí;
b) druhý líčí křesťanský Řím nad zemí, a
c) třetí posléze vypravuje o Římu pohanském

Celý spis bude zaujímati 2 díly; první o křesťanském, druhý o pohanském Římě. Chronologicky správněji mělo

Digitized by Google

se jednati nejprv o památnostech pohanského a pak teprv křesťanského Říma; jelikož Řím křesťanský na troskách pohanského byl zbudován. Z příčin, jež prý nezávisely na vůli vydavatelů, obrán pořádek výš naznačený. Jedna z příčin těch byl bezpochyby ohled na sv. Otce, jelikož nezdálo se býti přiměřené, aby slavnostní dar k jubileu biskupskému papeže římského pohanstvem začínal. Z 1. části knihy prvé, kterážto část k literatuře katakomb náleží, vysvítá, že dílo Kuhnovo chvály zasluhuje. Ve 4 hlavách jedná se o opětném odkrytí podzemního Říma čili katakomb, o křesťanském pohřbu v Římě, o poloze katakomb a dějinách jejich. Cokoli v slovu neb obrazu se zde čtenáři sděluje, v míře nejvyšší vzbuzuje pozornost každého katolíka zejmena v době přítomné, kdež odpůrcové církve neustávají tvrditi, že nauka katolická v průběhu četných století podstatných změn utrpěla. Jak nepravá jest tato domněnka, názorně dosvědčují obrazy katakomb, jež se tu ve zdařilém provedení podávají. Z nich jasně vysvítá víra prvních křesťanův a spolu se ukazuje, že církev katolická v 19. věku totéž věří a vyznává, co věřila a vyznávala církev doby apoštolské. S tohoto stanoviska nabývají sebe nepatrnější obrazy katakomb veliké důležitosti. Více o témž spise nyní ještě říci nelze, ač bezpečně doufáme, že sešity další toutéž skvělou úpravou se vyznačovati budou, jako první, a přejeme tudíž dílu Kuhnovu valného rozšíření. Prof. Dr. *Jos. Schindler.*

Poutník. Kalendář pro katolíky na obyčejný rok 1878. Ročník desátý. Vydavatelové: *Antonín Skočdopole*, profesor bohosloví a konsist. rada v Budějovicích, *Frant. Schoenbeck*, katecheta u školských sester v Praze. V Praze, tiskem a nákladem kněhtiskárny Cyrillo-Methodějské. Str. 96. Cena 50 kr.

Dobré kalendáře nad míru prospěšně působí na obecný lid, jelikož četné tisíce exemplářů do všech krajin se rozcházejíce podávají důležitou a mnohdy za celý rok jedinou látku čtení pro celé rodiny, a tudíž co v nich obsaženo, dlouho v mysli utkvívá. Letošní ročník „Poutníka“ oplývá poučnou i zábavnou látkou, v níž převahu drží předměty historické. Především velmi záhodno, že pamatováno na 500letou památku úmrtí „otce vlasti Karla IV.“ stručným životopisem i podobizou (při listu titulním). Mimo to však četní spisovatelé odjinud již

Digitized by Google

osvědčení (a někteří z nich i spolupracovníci „Čas. D.“) ozdobili ročník 1878 svými pracemi. Tak zasluhuje povšimnutí článek historický: „Martinic a Slavata“ (P. Svoboda S. J.) jakož i „Vítězná bitva u Velkého Záblatí“ (P. Svoboda S. J.); neboť u nás vešlo v obyčej, na události 16. a 17. věku dívati se jen s jedné strany, a sice strany katolíkům nepříznivé; zde však spisovatel nestranně a zcela objektivně i názorně dvě události důležité, vyhození místodržících s okna jakož i vítězství hrabéte Buquoy-e u Záblatí vyličuje a to slohem prostým, srozumitelným; kdo články ty čte, zajisté na leckterou věc jinak dívati se bude, než dosud uvykl. Rovněž pro naši dobu velmi poučný jest článek: „Photius, patriarcha Cařihradský“ (p. Jos. Barták), jímž se rozkol řecké církve v pravém světle objevuje. Z událostí doby novější první místo zaujímá: „Oslava Pia IX.“ (s pěknou podobiznou, text napsal prof. Drozd), týkající se jeho 50letého jubilea biskupského, pouti do Říma a oslavy v Čechách konané navzdor štvaní nevěrců. Nelzeť jinak, nežli aby kalendář také na krvavé bojiště Rusko-Turecké čtenáře uvedl; podán zde přehled událostí až k době nejnovější. Mezi čtením zábavným vynikají: humoreska „Mendlíci“ (kan. Jos. Ehrenberger); „Mezi chasou“ (K. Matějka), z kteréhožto vypravování bíledně vysvítá prospěch dobrého čtení, jakož i užitek „tovaryšských jednot katolických,“ jichž bohužel v Čechách ještě velmi po skrovnu máme; kéž by v nynější době aspoň ve větších městech duchovenstvo o zřízení těchto blahodárných spolků více pečovalo! Velice poučný jest článek „o svěcení neděl a svátků“ (prof. Dr. A. Lenz), kdež ve formě rozmluvy svěcení neděl všestranně odůvodněno a námitky proti tomu vyvráceny; jest přáti, aby také zákonodárná moc brzy důvodům pro svěcení neděl přisvědčila! Povídka „První růže“ dojemně líčí záhubné následky nerozvážlivosti bujné mládeže (z r. 1848). Zrcadlo necitelného lichváře nastíněno v allegorickém vypravování: „Našel svědomí“ (Petr Kopřiva), jen že ten allegorický lichvář má na sobě tu neobyčejnou vlastnost, že se polepšil. V povídce „Pomsta“ (V. Novotný) jednání dcery Emilie v psychologickém ohledu nezdá se nám býti náležitě opodstatněno; byli bychom přáli jiné zakončení. I menší články zasluhují bedlivého povšimnutí, jako: „Několik slov o řemesle a práci“ (V. Žižka), kdež poměr řemesla k obchodu a záhubné pro řemeslníka následky svobody

Digitized by Google

živností jsou vypsány; „Hodný syn“ (F. Vávra), „Vzorná láska k vlasti,“ články o štěpařství, orbě, včelařství, anekdoty atp. Co do saméh o Calendarium opakujeme přání už před tím proneseno, aby nebylo tré i čtvero jmen na každý den položeno, nýbrž pouze jedno. Zevnější úprava kalendáře jest slušná; obzvláště sluší vytknouti, že illustrace jsou velmi pěkné a u přirovnání s předešlými ročníky mnohem zdařilejší; pročež „Poutník“ toho zasluhuje, aby vel. duchovenstvo o hojné jeho rozšíření se postaralo. *Redakce.*

O volbě a přípravě čtvera povolání. Mládeži gymnasialní napsal Dr. *Eugen Kadeřávek*, kněz řádu premonstr. a prof. gymn. V Praze 1877. Tisk a sklad Cyrillo-Methodějské kněhtiskárny. Str. 107. Cena 30 kr.

V přirozeném postupu líčí p. spisovatel, kterak opouští mladík ústav gymnasiální, kterak voliti má stav svůj a kterak mládeži gymnasialní jest se připravovati k povolání budoucímu. Ve spůsobé promluvy k mladíku předkládá se v knížečce této celá řada naučení a napomenutí, jichž jak při volbě stavu, tak u přípravě k budoucímu povolání šetřiti sluší, P. spisovatel se představuje tuto co důvěrný rádce a přítel mládeže u veledůležitém okamžiku života jejího, aby jí usnadnil rozhodnutí v době té, kdy na rozcestí vedoucím k rozličným dráhám života se byla octnula. Forma k tomu cíli zvolená jeví se býti velice příhodnou. Také stanovisko přísně křesťanské a církevní, jež p. spisovatel jakožto kněz církve katolické zaujal, nemůžeme jinak než schvalovati. Některé věci mohly však jako v knížečce před lety o tétéž věci profesorem Bolzanem vydané krátce a v stručných větách býti podány, aby snadnější byl mladíku přehled toho, čeho v první řadě šetřiti má. Co krátce a důrazně mladíku povědíno, spíše v mysli a v srdci jeho utkví. Vyjma některé neobyčejné výrazy n. p. robotě tělové atd. jest jazyk správný, slovo k věci příhodné, a tudíž při čtoucím nemůže minouti se se zdárným účinkem. Proto knížečka ta velice odporučení hodna i formou novou i obsahem svým. Prof. *Jan Drozd.*

Pozn. K tomuto sešitu připojena jest mapa okřídlí Suezského (ku str. 401—426).

Digitized by Google

ČASOPIS
katolického duchovenstva.

Ročník XVIII. 1877. Svazek VII.

Účelnost ve všemmíru.

(Dle Maedlera a jiných.)

Podává *Matěj Procházka*, prof. gymn. v Brně.

I.

Darvinismem, v němž materialism aspoň zdánlivě jakéhosi rázu vědeckosti nabyl, nastala veliká Odyssea duchův lidských. I rozvážlivější z vědcův strženi jsouce proudem tím, pustili se bez vesla střízlivého rozumu na zábludnou plavbu, kde duch lidský utíká sám před sebou a před Duchem všech duchův, kterýž je stvořil. Sám *Du Bois-Reymond*, proslulý fysiolog v Německu, jenž — ve světlých okamžicích střízlivé úvahy — hranice pravému přírodozpytu vytknuté uznávaje, příležitosti materialismu zavrhoval, v r. 1876 dne 6. července při slavení památky filosofa Leibnitze v akademii Berlínské, vyjádřil se v dlouhé řeči, že nechtěje utonouti v *teleologii*, drží se prkénce spasného (?), jež mu podává Darvinův „výběr přírody.“ Řeč ta vyšla též tiskem pod názvem „Darvin versus Galiani“ a zavdala podnět Dr. *Wigandovi*, nejčelnějšímu vědeckému odpůrci Darvinovu, že vydal též brožurku proti Du-Bois-Reymondovi pod záhlavím „die Alternative Teleologie oder Zufall,“ Cassel 1877, v níž to mu dokazuje, jak málo jej prkénko „výběru“ Darvinova od účelosloví v organickém světě zachránit může a kdyby prkénce toto

Digitized by Google

snad k vysvětlení vývoje organického na zemi stačilo, kterak, táže se Wigand, vysvětlíme sobě *velkolepost, jednotu, krásu a harmonii všehomíra* bez účelnosti v přírodě?**)

Právě tato otázka vede nás bezděčně k úvahám, kteréž o tomto předmětu napsal r. 1873 slavný astronom *Maedler* proti lehkomyslnému materialistu *Büchnerovi*, jenž se tvrditi opovážil, že v sestavení oběžnic není žádné takové pravidelnosti a takového pořádku, jenžby na nějaký dříve zamýšlený plán a myslitele téhož plánu poukazoval. Dí pak Maedler:

„Pravý přírodozpytec snaží se, z úkazův hmotného světa vyvoditi zákony, dle nichž svět tento nutně se řídí, zákony tyto pak na poměry v přírodě potahuje a je vespolně uvažuje, až konečně na tomto základě přesvědčení nabývá, že ve všech těchto úkazech hmotné přírody rovněž tak jako ve zjevech světa duchového — uznati se musí *sebevědomá vládnoucí moc původcova, kteráž podle pevně uspořádaného plánu k určitým účelům působí*; kdykoli však tomu kterému přírodozpytci *tento* výsledek ze všeho skoumání vyplývá: tu ozývá se hned proti němu z přemnohých stran hlasitý odpor. V prvém nepřátelském šiku stojí proti němu materialisté, kteří jen jsouenost hmoty uznávajíce, důsledně nuceni jsou, popírati realnou jsoucnost ducha lidského a tudíž i realnou jsoucnost Ducha všech duchův, Boha. Poněvadž hmota nemohla sama sebe stvořiti a v jejich soustavě kromě hmoty nic místa nemá, nezbývá jim leč tvrditi, že „hmota jest věčná“ (čehož ovšem dokázati nemohou, an pojem věčnosti nepodléhaje žádné zkušenosti meze přírodozpytu překročuje a do oboru filosofie transcendentální zasahá, kteráž jedina oprávněna jest pojem tento rozebírati. Kromě toho materialisté kladouce v čelo svého vysvětlování přírody pojem věčnosti, tedy něco trans-

*) Vrátíme se ještě na závěrku úvahy své k tomuto spisu Wigandovu. *Pozn. spis.*

Digitized by Google

cendentálního, nehmotného, nemakavého, neslyšitelného a nečitelného, — podvracují tím sami svou soustavu, jelikož tím uznávají, že v čele všech vysvětlivek úkazův přírodních nutně něco transcendentalního, *nehmotného* státi musí).

„Materialisté ve všech úkazech přírodních nespatřují leč *hru náhody* aneb *bezvědomou zvyklost*. Jeden z jejich nácelníků *Büchner* ukazuje zejmena na to, že v sestavení oběžnic nestává prý žádné pravidelnosti a žádného pořádku, jenžby nějaký předběžně vymýšlený plán projevoval. Podle Büchnera mohloby jakékoliv jiné nežli nynější sestavení a uspořádání kosmických mass čili hmotností v nejlibovolnější spůsobě obstáti."

„Napoleon I. tázal se slovútného astronoma *Laplace*, zdali při svém skoumání nalezl důkazy pro bytí Boží. „Sire, odvece tento, nikdy jsem ještě této hypothese při svém zkoumání nepotřeboval." Bylo by ovšem přáti, aby se Laplace byl jináče a lépe vyjádřil. Avšak ukáže se brzo, že jeho odpověď právě opak toho vyslovuje, coby snad v prvním okamžiku někdo v ní spatřoval. Laplace nepotřeboval nějaké „hypothese." Ale jak medle, kdyby přece při svých počtech takové hypothese byl potřeboval, t. j. kdyby na něco byl narazil, při čemž by všeobecné zákony k vysvětlení úkazův na nebi nebyly více stačily? Pakby byl ovšem potřeboval nějakého *výpomocníka a opravce*, jehožby co potřebnou hypothesi byl ve skoumání a počítání své vtáhnouti musel, jelikož by výsledky a výpočty skoumání jeho nebyly se bez ní shodovaly. Ale něco takového on nikdy neshledal. Počty jeho vezdy se úplně shodovaly. Blaze mu a blaze nám všem, že tak jest. Vyjádřil a dokázal tím, že *veliké světové hodiny jdou ustavičně správně* a že žádná vyšší moc nepotřebovala se namáhati, aby něco na nich posunula a omyl na počátku podešlý napravila. Blaze nám, dím já, že Laplace pro jsoucnost *takového* Boha (jenžby později své dílo byl opravovati musel) žá-

Digitized by Google

dného důkazu nenašel. S takovým Bohem nebylo-by nám posloužení, k takovému Bohu nemůže pravá věda vésti, anobrž jejím úkolem jest, víru v takového Boha všude, kdekoliv by se vyskytla, zničiti."

„Ničí-li pak věda tuto nikoli dětinnou, nýbrž dětinskou víru v Boha přesvědčujíc nás, že *vesmír*, jakjej zrakem ducha svého vidíme, *jest dílo podle plánu uspořádané, dle moudrých účelův ustrojené a z ruky původce svého tak dokonale vyšlé, že nikdy, ani v nejpozdějším budoucnu, pražádného napomáhání a opravování nepotřebuje.* K takovému Bohu vede přesný a cíle svého povědomý přírodozpyt a učí nás, čím dále sám pokračuje, Boha toho ve světle vždy větším a jasnějším poznávati. I kdoby takového Boha nevyměnil rád za hypothesi Laplacovu?"

„Než přikročme k věci. Všeobecnost zákona přítahu, pro naši sluneční soustavu nade vši pochybnost povznesená, spůsobuje nutně, že veškera tělesa nebeská bez výjimky (tedy i měsícové) a nikoliv jen centralná čili ústřední tělesa (okolo nichž se měsícové pohybují) vzájemně na sebe účinkují a tato téměř nekonečná kombinace čili sestava účinkův proměňuje v každém okamžení formu a polohu dráh jejich jakož i vzdálenosti a rychlost pohybu. Třeba teprv po předlouhém čase proměny ty pozorovati možno, přece jest nezáporně jisto, že se skutečně dějí. Má-li však taková světová soustava, jakou na př. naše soustava sluneční jest a kterouž nejlépe známe, se dlouho udržeti, nesmějí ty tak nazvané zdánlivé *„poruchy"* (odchylky planet od čistě eliptického běhu kolem slunce) nikdy tak dlouho a tak silnou měrou zrůstati, žeby soustavu rozpoutaly a zničily. Dvého jest při tom třeba: aby žádná oběžnice se slunci neodcizila a žádná také své samostatnosti nepozbyla. Tato samostatnost (isolování každého tělesa kosmického) v částečných soustavách našich oběžnic, měsíce kolem sebe ma-

Digitized by Google

jících, jest pojištěna tím, že prostřední vzdálenost nejzazšího měsíce od jeho ústřední oběžnice — u země naší, u Jupitera a Saturna — převyšuje $^1/_{380}$ vzdálenosti této oběžnice ústřední od slunce. U oběžnic Urana a Neptuna jest tato vzdálenost mnohem menší, ale tu bezpochyby neznáme ještě všecky jejich měsíce."

„Kdyby v tom nebylo plánu a kdyby pouhá náhoda panovala v rozdělení mass (hmotností) a jejich postavení, vzaloby obé: neodcizení-se slunci a samostatnost oběžnic — dříve neb později za své a po tolika a tolika stoletích nebylby již celek tak spojen a zčlánkován jako doposud. Arcit nejsme my lidé ani nyní s to, aniž kdy budoucí lidé s to budou, aby *veškeren* plán ve všech vztazích a směrech vystopovali a o každém poměru bezpečně udati mohli, proč se to právě tak utvořiti muselo a ne jinak. Nikdy nebude *obmezenému* duchu možno, *celý* plán pochopiti a díla Neobmezeného v úplné souvislosti prohlédnouti. Toliko *jednotlivé* věci proskoumati a postihnouti jest nám popřáno, pátráme-li upřímně a pilně. Tak na př. znamenáme, že všechny větší a tudíž i účinnější massy (velké oběžnice: Jupiter, Saturn atd.) v drahách skoro *kruhových* obíhají, ješto menší oběžnice (Merkur, Mars a veškeré drobné planety) v *elipsích* čili schodnicích velmi výstředných a valně sklonitých se pohybují. — Mimo to pozorujeme dále, že všechny massy větších oběžnic po páru po dvou) skupeny jsou (na př. Země s Venuší, Jupiter e Saturnem, Uranus s Neptunem). Takový pár sdružených oběžnic projevuje veždy na sobě velkou podobnost obou členů ve velikosti, hmotnosti, hutnosti a jiných vlastnostech. Časové oběhu přibližují se velmi jednoduchému poměru (8 : 13 u Venuše a Země; 5 : 2 u Saturna a Jupitera; 2 : 1 u Urana a Neptuna). To však patrně směřuje k tomu, aby jednak příliš porušující účinek odvarován byl, jednak aby poruchy, kteréž skutečně místo mají,

Digitized by Google

tak se vzájemně povahovaly a vyrovnávaly, aby nikdy a nikde nevzrůstaly měrou škodnou a zkázonosnou. Čím mohutnější jest hmotnost tělesa světového, tím pravidelnější jest jeho dráha; čím méně massy těleso nebeské má, tím větší volnost v pohybu jemu propůjčena. Tak na př. vlasaticím (kometám), kteréž pranic škoditi nemohou, povoleno jest pohybování nejvolnější, i retrogradní čili zpětběžné, ješto už jedna oběžnice, kdyby zpětběžného pohybu dosáhla, dříve neb později všecko by v chaos uvrhla."

Kdyby na př. Jupiter měl dráhu, jakouž má nepatrná asteroida Polyhymnia, změnilby formu drah ostatních oběžnic sedmdesátkrát více nežli nyní. Země naše mělaby následkem toho v jednotlivých letech už značně rozdílné délky *dne*; i jednotlivá *léta* už by i v délce značně se lišila atd., a planetám drobným Jupiteru blíže stojícím by se mnohem hůře vedlo.

Větší váhy ještě nabývá význam sestavení větších oběžnic po *dvou*, uvážíme-li toto: Následkem výše dotčeného, sobě velmi se přibližujícího poměru čísel, jenž u každého páru panuje (8: 13 u Venuše a Země; 5: 2 u Saturna a Jupitera atd.) utvořuje se mezi oběma tak nazvané *velké období* čili perioda, t. j. čas, po jehož uplynutí vzájemné jich účinky se obracejí čili převracejí. Tak na př. při druhém zde uvedeném páru (Jupiteru a Saturnu) obnáší tato velká perioda 930 let. V tomto dlouhém občasí musí běh Jupiterův *zdlouhavěti* či zváhavěti a *urychliti* se musí běh Saturnův. Jak mile toto dlouhé období pominulo, obrací či převrací se poměr: Jupiterův oběh se *urychluje* a Saturnův *váhaví*. Tedy obě největší oběžnice působí na sebe vzájemně v rozdílném smyslu: ony se vespolně kolébají a váhají (balanciren) a tím celistvý účinek skoro úplně vyzdvihují. Jsou jako dvě obrovská váhadla, kteráž obě spolu něco v rovnováze udržují,

Digitized by Google

ježto každé z nich samo pro sebe by rovnováhu tu okamžitě zničilo.“

„Co jsme dříve o zdlouhavějším neb rychlejším pohybu pověděli, potahuje se též na všechny ostatní *živly dráh* každého takového páru oběžnic (na výstřednost a sklonitost dráhy). Tak *přibývá* výstřednosti (excentricity) u Venuše s naší Zemí sdružené, ježto u Země jí *ubývá*, ale poměr tento, ovšem po tisíciletích, se opět obrátí. Sklonnost dráhy Uranovy ku všeobecné základní ploše roste, ježto sklonnost Neptuna, druha jeho, se zmenšuje, ale i tento poměr po předlouhé řadě tisícletí se obrátí, což určitěji vyměřiti zůstaveno budoucnosti. Nejsou-li veškera zřízení tato zřejmými a jistými důkazy předchozích *zámyslův* a možná-li, aby soustava, ve kteréž takovéto úkazy se jeví, *bez plánu* a *pouhou náhodou* byla vznikla?“

„Laplace byl první, kterýž vyskoumal a v známost uvedl nejdůležitější a nejzračitější z těchto poměrů, totiž poměr mezi Jupiterem a Saturnem panující. Později *Airy* (astronom v Greenwichu r. 1801 narozený) vystihl a vysvětlil tentýž poměr mezi Zemí a Venuší; poměr mezi Uranem a Neptunem mohl ovšem teprv po objevení této poslední oběžnice vyzpytován býti a to se mnou (Maedlerem) stalo.“

„Než mohl by někdo odvětiti, těmito zřízeními ovšem se cíle dosahuje, ale dosažení to mohlo se také jinou cestou a sice lehčejší a prostější státi. Kdyby na př. všechny dráhy ve stejné ploše a v přísném kruhu kolem slunce šly, kdyby tolikéž mässy oběžnic zcela aneb skoro docela stejné byly, musily by poruchy též se umenšiti a jejich vzájemné vyrovnání musilo by rovněž tak úplnou měrou před se jíti. Nemáme, co bychom proti tomu namítali, anobrž připouštíme i možnost, že snad v jiných nám ještě neznámých soustavách nebeských taková aneb podobná

Digitized by Google

zařízení místo mají. Pakby však ve všech členech naší soustavy panovala *jednotvárnost* a jednakost vztahův, kterouž aspoň pro naši soustavu sluneční původce světa patrně nezamýšlel. Ani jedna oběžnice není pouhou kopií či překresem oběžnice jiné; každá jeví na sobě zvláštnost, s kterouž se u žádné jiné nepotkáváme, pokudž totiž nám možno, tyto zvláštnosti vystihnouti.“ (Takové zvláštnosti ostatně znamenáme též na zemi na jednotných exemplárech rostlin, živočichův a lidí. Žádný jedník není úplně identický s druhým, každý má do sebe něco zvláštního. Bůh všemohoucí libuje si zřejmě v nekonečné rozmanitosti).

„Zase jiní se pronesli, že by větší vzdálenosti oběžnic od slunce poruchy tolikéž zmenšiti mohly, takže by ku př. při desetkrát větší vzdálenosti poruchy ty téměř zmizely. To jest sice pravda, ale co medle byloby nutným toho následkem? Zjevně desetkrát menší osvícení a zahřívání oběžnic čili desetkrát menší *blahodějné* působení těles světových na sebe vespolně a tuším žeby ještě jiná blahodějná nám neznámá zřízení v organismu (ústrojí) slunečné soustavy naší tím za své vzala.“

„Než obraťme zřetel svůj na poměr, nás zvláště se týkající, na poměr mezi zemí a měsícem, jež od sebe 51,820 mil vzdáleny jsou. Proč má země naše jen jednoho souputníka (trabanta) a proč tento právě tolik mil od ní vzdálen jest? Vímeť, že měsíc přítěhem svým spůsobuje u nás odliv a příliv moře, sám pak že přítěhem slunce též dosti značné poruchy béře. Síla prvého účinku stojí v *obráceném* poměru krychlové vzdálenosti jeho od země; síla účinku druhého stojí v *přímém* poměru tétéž krychlové vzdálenosti porovnané se vzdáleností země od slunce. Pomysleme si souputníka, kterýžby jen *polovičně* tak od nás vzdálen byl jako nyní od nás odestává měsíc, pakby

Digitized by Google

se jím osmkrát větší příliv na zemi spůsoboval. Tak na př. u Brestu (francouzského přímořského města) vystoupil by příliv mořský ne jako posavad na $18^1/_2$ stopy, nýbrž na 148 stop, v chobotu Fundy (v amerikánském Novém Škotsku) ne na 60, nébrž na 480 stop. Příliv ten nepřestával by na tom, aby jen několik pískových ploch na březích splakoval, nýbrž by s ohromným proudem celé krajiny a země po každé dvanácté hodině rychlou zátopou navštěvoval. Náramné sem tam se ženoucí peřeje čili prudké proudy okeanu učinily by všelikou plavbu mořskou, kromě na vodách vnitrozemských, zhola nemožnou; i nevěděli bychom nic o Americe, ba ani o Anglicku; obyvatelná část země naší by značně se zúžila. Neobyvatelnými byly by Hollandy, východní Frisie, Meklenbursko a Pomořany, jsouce jen na překážku všelikému obchodu."

„Pomysleme sobě za druhé, žeby souputník země naší ne o polovičku nýbrž *dvakrát* více od ní vzdálen byl nežli nyní vzdálen jest. Pakby poruchy, ježby souputník tím vzal, v stejném směru jako v předešlém případu odliv a příliv, *osmkrát* větší byly. Pravidelná dráha bylaby zrušena; souputník křížem krážem na obloze nebeské zmítán jsa, nebylby s to, aby nám pravidelný postup měn svých (novoluní, plnoluní atd.) úkazoval; zevrubné vypočítání zatmění a jiných úkazův na měsíci byloby naprosto nemožno a takový stav nesrovnávalby se nikterak s pořádným během na povrchu samého souputníka. Třeba-li ještě jiného důkazu, proč země toliko *jednoho* má souputníka a sice v *této* nynější *vzdálenosti*?"

„Daloby se zde ovšem ještě všelicos v podobném smyslu uvésti, než myslíme, že by to bylo nemístné. Raději už napřed upřímně vyznejme, že u porovnání s velikým celkem jen málo tímto spůsobem vyložiti umíme. Úplnou harmonii pochopiti není nám popřáno: toliko jednotlivé

Digitized by Google

souzvuky či akkordy a ty snad nedosti čistě a správně zaslýchá duch náš. Bezelstnému a poctivému zpytateli bez pochyby se v budoucnosti jedno po druhém odhalí; nebo ve svých dílech, ve stvořenstvu světa, jak dí apoštol, po všechny časy se Bůh lidem zjevoval. V nich poznali jej David a ostatní žalmisté, v nich — dílech Božích — poznali jej všickni velicí mužové všech národův, všech tisíciletí, ačkoli se jim nynější vědy nedostávalo. Je-li tato naší předností, naší chloubou, umožňuje-li nám hlouběji v díla Boží nazírati nežli onino mohli, vyplývá nám z toho také větší závaznost; nebo „komu mnoho dáno, od toho bude také mnoho žádáno. Tolik buď řečeno proti těm, kteří pod praporem *bezvědomé*, slepé *náhody* proti pravdě bojují.“

A nyní obrací se Maedler proti několika pastorům protestantským, kteří v nejnovější době některé astronomické a geologické výklady (kp. obíhání země okolo slunce, prvotní ohnivotekutý stav země' atd.) jakožto proti písmu svatému směřující zavrhují a o všelikém přírodovědeckém zkoumání hlásají, že od Boha odvádí a zbožňování přírody, pantheismus a atheismus přivozuje, ano prý zkoumání to zákony přírodními všemohoucnost Boží obmezuje a Boha v hotovém světě, v němž nemá více co dělati zbytečným činí, i dokládá Maedler:

„Bůh, jejž i přírodozpytci náleží uznati, není ovšem Bohem nepořádku, nýbrž jest Bohem uspořádanosti. Vždyť už u zemského panovníka jest rázné chránění zákonův mnohem závažnějším důkazem pravé moci, nežli provozování rozmaru a libovůle. A pák tážeme se, kdo pak dal ony přírodní zákony? Přírodozpytec jich do přírody nevložil, on je v přírodě jen *nalezl*, on se jim z přírody jako z nějaké knihy přiučil. Příroda sama si jich též nedala, právě jakož sama sebe nestvořila, ona toliko zákony ty (na kteréž od počátku vázána — ovšem vázána ne sama

Digitized by Google

sebou, nýbrž někým jiným), vždy zachovávala. Kdo tedy jiný, nežli původce přírody sám, může býti také původcem zákonů těch? Jako každému zákonu podle účelu, ku kterému dán a podle předmětu, na nějž se potahuje, jméno dáváme, rovněž tak jest nám i zde učiniti. Zákony ty jsou výrazem účelův a myšlének Tvůrcových a tudíž jsou to božské zákony, kteréž my přírodozkumci šlakujeme a jest to právě zvláštní úlohou přírodozpytcovou, tyto hmotnému světu Bohem dané zákony vypátrati. Totě naše nepromlčené a nedotknutelné právo, anobrž naší povinností. Kdožkoli si vědom jest duchovní síly, jemu k tomu Bohem propůjčené, ten má i *závazek*, v přírodě síly a zákony vyšetřovati; ontě povinen, svou cestou přímo a bezelstně kráčeti, buď komu libo nebo žel. Jiným jest něco jiného propůjčeno, my (přírodozpytci) nehádáme se o to, komu se lepšího podílu dostalo, nám nepřísluší hledati své vlastní cti, nébrž nám dlužno hledati slávy Toho, jenž nás ozbrojil silou, kterouž nám uděliti ráčil. Nebéřeme se všickni stejnou cestou, aniž nám toho třeba; jen tolik se na nás žádá, abychom k témuž cíli směřovali. Toliko nebuď nikdo z nás shledán za vládaře nevěrného, toliko nezakopávej nikdo své hřivny a nestaviž světla svého pod kbelec."

„*Tedy*, dokládá Maedler, *nepracuje přírodozpytec v oboru jemu vykázaném proto, aby se Boha zhostil a jeho více nepotřeboval, nýbrž proto, aby jej vždy lépe, vždy světleji a přesvědčivěji poznával, a vroucněji cítiti se naučil.* Tak velicí předkové naši: Kopruík, Kepler, Newton svou úlohu pojali a prováděli. „Ne *svou* soustavu vynesl jsem na světo, řekl Kopruík, když někdo o jeho soustavě mluvil, ne svou soustavu, nýbrž *soustavu* a pořádek *Boží*." Tito mužové jsou našimi vzory, od nich se učme snášeti nepřízeň a snad i pronásledování svých vrstevníků, těšíce

Digitized by Google

se vědomím, že jsme učinili svou povinnost, chodíce pravou cestou.“

A nyní ještě proti svrchu dotčeným protestantským bohoslovcům podotýká Maedler, že bible výkladům astronomickým o slunci a zemi neodporuje; nebo s týmž právem, s kterýmž jedni bohoslovci z kapitoly desáté v knize Jozuově vyvozují ustavičný *pokoj* a *nehybnost* země, dá se ze žalmu 104 vyvoditi její *pohyb*. A vyvozuje-li se z 1. kap. Genesis stvoření slunce a ostatních hvězd teprv *po* stvoření země, lze z 38. kap. knihy Jobovy stvoření jejich *před* stvořením země vyvésti.*) Zkrátka, bible neosobuje sobě práva, učiti nás astronomii, optice a p. věcem.

Theologie a vědy ostatní.

Podává *Jan Drozd*, professor náboženství při obecném realném gymn. v Praze.

Když rodily se fanatické sekty Petrobrusiánů, Henriciánů, Valdenských a Albigenských v 11. a 12. století, byl stav náboženský a společenský evropských národů velmi povážlivý. Nejpodivnější názory probíhaly myslemi lidskými. Zcela zvláštní ponětí o původu a cíli světa podávala si s nejhrubším materialismem prakticky provozovaným ruce. Jaké toho mohly býti následky v životě, snadno lze se domysliti. Než zatím pracovalo několik mužů v odloučenosti od světa na tom, co by člověka z beznadějného jak se zdálo stavu vytrhnouti mohlo. A když

*) Velmi zajímavý jest spůsob, jakým Dr. Friedrich Pfaff, professor geologie (a tuším i astronomie) na universitě Erlangské ve svém spise „Schöpfungsgeschichte, Frankfurt 1877.“ tyto zdánlivé odpory vysvětluje a smiřuje. Neopomineme výklady tyto co nejdříve uvésti.

Digitized by Google

zevnější události učinily mysl lidskou tomuto prostředku přístupnou, oni jí ho podali; by lat to *věda theologická*, dobře počítající se všemi faktory duševního života a všech jeho potřeb pilně dbající. Rozhodný tím způsoben obrat, dřívější stav beznadějný přestal, ano duch lidský smělým se vznášel vzletem již ne za klamnými přeludy, nýbrž za účely určitými a opravdu vznešenými. Když pak věda theologická tak pevného zjednala základu všemu duchovnímu životu a rozličným jeho směrům, tuť mnozí jí samou opovrhovati se jali, domnívajíce se, že bez trestu mohou se odtrhnouti od původního zdroje vší pravdy. A podobně i za našich dob někteří pyšníce se rozličným věděním nechtí o vědě theologické ničeho slyšeti, ano neostýchají se theologii i ráz skutečné vědy, a tím samým i výdatnou působnost v životě odpírati. Naproti takovým nebude od místa na *vědecký ráz* theologie poukázati, otázati se, zdaž ona má s ostatními vědami něco společného a zdaž ignorování vědy theologické u některých obvyklé může jim samým neb jiným býti prospěšné.

Mohlo by se zdáti skoro zbytečné, po tak dlouhém a podstatném působení vědy theologické pokoušeti se teprv o důkaz, že theologie skutečně vědou jest, vědou každého času důležitou. Než někdy třeba i vrtošivých náhledů šetřiti a jich bezdůvodnost vyvraceti, avšak spolu k jich prvotné příčině přihlížeti. A v čem slouží příčinu toho hledati, že někteří theologii ráz skutečné vědy popírají? V ničem jiném zajisté, než v úplně *bezbožeckém* a *materialistickém smýšlení*. Vědě opravdové může ovšem za základ sloužiti co skutečně jest a působí. Není-li Bůh, nemůže býti o něm vědomí, nemůže on býti předmětem přemýšlení a badání, nemůže býti theologické vědy. A poněvadž někteří lidé Boha nevidí a také jeho působení v ničem znáti nechtějí, není pro ně vědy theologické, ano tato

Digitized by Google

jest jim nejenom bájí a pouhou smyšlenkou, nýbrž i věcí naprosto škodnou. Proto také rádi by odstranili všudy *vyučování náboženské* na nižších i středních školách, rádi by zrušili fakulty theologické na universitách co zbytečné, an možnost pojednávání vědecky realného o Božských věcech popírají. Někteří za těmitéž snahami zejmena zrušení fakult theologických aneb aspoň jich odloučení od universit jen proto se nesou, že přílišnou váhu jiným podle jejich zdání mnohem praktičnějším, důležitějším a času příhodnějším vědám přičítají. Věda theologická jest jim příliš obstárlá a hodí se prý pouze pro duchy obmezenější. Domněnky těch, kdož na základě pouhého zapírání Boha upírají všelikou podstatu a důležitost vědy theologické, vyvraceti nebudeme. Kdo po mnohé zkušenosti i vlastního života, po mnohém pozorování světa a běhu života lidského neustálil se v myšlénce o jsoucnosti Boží, tomu by také všeliké byť sebe střízlivější a důvodnější dokazování nic neprospělo, Než i vůči těm, kdož nepopírajíce jsoucnost Boží připouští možnost přemýšlení o Bohu, bádání a zkoumání o věcech Božských, předce rázu vědeckého theologii přiřknouti nechtí, aneb aspoň ne v míře dostatečné, sluší důtklivě ráz vědecký theologie hájiti. Princip i soustavu shledáváme při vědě theologické neméně zdárnou než při jiných vědách, jen o něco stálejší. Přemýšlení volnému a představování si věcí božských dáno místa v přehojné míře. Pravdy na jisto postavené, a priori vytknuté nevadí nikterak, jakož určité věty mathematiky nepřekáží vědě mathematické a určité pravdy historické nebrání rozvoji historické vědy. Než není hlavním úkolem pojednání tohoto dokazovati ráz vědecký, jejž theologie skutečně má. Nikomu zajisté nenapadne spisy sv. Augustina a sv. Jeronyma, Tomáše Akvinského, Bonaventury a spisy nesčíslných theologů nazývati jináče nežli spisy vědeckými. A můžeme to spíše považovati za kapricí svěd-

Digitized by Google

čící o zarytém nepřátelství proti církvi a působení jejímu ve světě vzdělaném, pakli theologii, poněvadž jí církev pěstuje, ráz vědecký se upírá. Nám spíše na tom záleží, promlouvati o souvislosti vědy theologické *s ostatními vědami* a zdaž ignorování theologie u některých obvyklé může jim samým a jiným býti prospěšné.

Filosofie neb věda filosofická, někdy také vědou všech věd nazývána, považována bývá za extract vší moudrosti lidské. A ejhle! byla doba, kde filosofie s theologií byla co nejúžeji sloučena. Učenci církevní znali důkladně Platona a Aristotela, filosofy až potud co do hloubí ducha nepřekonané. Filosofie jich nesla ráz náboženský, z čehož souditi můžeme, an spisy těchto mužů jsou pravzory spisů filosofických, že filosofie pravá nese na sobě ráz náboženský a že filosofie bez theologie obejíti se nemůže. Soustavu, již věda theologická křesťanská podává, nejednou nazýváno se zálibou filosofií křesťanskou. Mají tedy i přes všelikou přílišnost v tom neb onom tvrzení theologie a filosofie mnoho společného.

K filosofii ráda se druží bezprostředně tak měř *mathematika* a za naší doby *vědy přírodní*. Theologie nemá sice bezprostředně nic společného s mathematickými problematy, leč ona okazuje neustále k nejvyššímu jich původu, rozumu nejvýš dokonalému, čemuž střízlivý mathematik velmí ochotně přisvědčí. Proto i mezi theology bylo dosti velenadaných mathematiků, jakož naopak mezi mathematiky nalézáme mnoho vřelých a opravdových ctitelů věcí Božských. Mezi theology nacházíme také mnohé přírodozkumce, jmenujeme jen scholastika Alberta příjmím Magnus; důkaz to, že theologové znajíce vyšší původ všech věcí dbali též přirozeného původu a rozvoje jednotlivých bytostí. Bohužel že právě za naší doby se zhusta užívá tak zvaných resultátů bádání exaktního přírodních věd za zbraň proti tomu, co tvrdí a dokazuje důvody nadpřirozenými theologie. Protož i theologové za našich dob počínají opět horlivě se

Digitized by Google

zabývati vědami přírodními, jakož naopak až pomine zúmyslné vyvracovaní pravdy Boží, badatelé v oboru přírody opět sobě všímati budou výroků pravdy Boží, aby náhledům svým zjednali určitého podkladu.

Tímtéž směrem nepřátelským, kterým přírodní vědy často se nesou proti theologii, i *historie* bývá vykládána, aby tak co písmo sv. a církev na základě jeho tvrdí, zejmena o některých událostech v pravěku lidském, se vyvrátilo. Předce ale totéž písmo sv., jehož pravost a neporušenost hájí církev po mnohá století, jest nevyhnutelně potřebným zdrojem nesčíslných pravd historických. Historická fakta, jež odtud čerpati lze a jež jsou základem učení theologického, nejenom úzce souvisí s ostatními dějinami lidskými, anobrž tvoří nejpodstatnější část těchto dějin. Nemůžeť tudíž i historie nikdy naprosto se odloučiti od theologie, zejmena od časů Kristových a rozvoje života církevního. A proto ani nejliberálnější historik, chce-li historikem býti, nesmí nevšímati si soustavy učení theologického. Velice divno však musí býti, pakli ani historik není prost rozličných hrubých předsudkův proti vědě theologické.

Bohužel že tak bývá také při zástupcích jiného neméně důležitého odboru vědeckého, totiž *filologického*. Kdož by nevěděl, že věda theologická zahrnuje též v sobě jazykozpyt. Žádný důkladný theolog nesmí býti cizincem v oboru jazykozpytu. Smí-liž pravý filolog býti cizincem v oboru vědy theologické? Jazykozpyt tu, jazykozpyt tam; ve vědě vše se doplňuje, ve vědě formu i obsah sluší míti na zřeteli. Důkladná známost obsahu činí tě schopným, abys právě a náležitě pojal formu. Mnohé spisy klassické jsou buď částečně buď naskrze směru náboženského a obsahují namnoze přirozenou přípravu ku křesťanství, jež věda theologická přiměřeným dle potřeb časových způsobem vykládá. Vedle toho musí pravý filolog velice

Digitized by Google

všímati sobě písma sv., jež samo o sobě jest nevyčerpatelným zdrojem vědomostí filologických a proto neostýchají se i na slovo vzatí filologové nazývati písmo sv. knihou knih (rozumí se jako nejvzácnější a nejdůležitější), čemu každý osvícenec ochotně přisvědčí. Pravému užívaní písma sv. však opět učí věda theologická, s kterou tudíž i věda filologická ve mnohý styk přichází, majíc s touto společné východiště a společné účely.

Chválí se zajisté o vědeckém snažení naší doby, že ono přímo v *praktickém životě působí*, jej zušlechťuje, usnadňuje a příjemným činí, že rozvoji umění, průmyslu a obchodu napomáhá. Idey, jež theologie pěstuje a církev hlásá, zajisté osvědčily se býti vždy neméně působivými pro veškeren život lidský, umění si je přisvojila a nabyla jimi nového rázu a bohatství a rozvoje dříve netušeného. Nejkrásnější díla umění církevního můžeme považovati za ovoce zdárného rozkvětu vědy theologické, Není zajisté věda theologická nehledě ani k bezprostředným účinkům v mravném životě tak nepraktickou, jakou mnohým býti se zdá.

Za novější doby stalo se však přese všechny uvedené okolnosti zvykem theologii co vědě veškerou cenu popírati, ano někteří prohlašují o theologii, že ona nikdy jmena pravé vědy obdržeti nemůže; jiní opět libují si v úplné *nevšímavosti* k theologii, chtějí ji úplně ignorovati a přejí si, aby všude nahraženo bylo učení náboženské učením jiným, ano zrazují od každého přímého obírání se s učenými spisy náboženskými. Skutečně pak podařilo se takto i přímou nechuť v některých kruzích proti všelikým spisům theologickým vzbuditi. Než vizme, jaké toho bývá nejprvé ovoce u těch samých, kteří veškerou *vědu theologickou ignorují*, jí sobě nevšímají, byť jinak na jmeno vzdělanců nároky činili.

Jakkoliv za našich dob velká důležitost se přičítá všestranné vzdělanosti a na pohled směr duchovního života

Digitized by Google

k takovéto se nese, předce v skutku věci zcela jinak se mají.

Vzdělání náboženské jest u mnohých lidí nad pomyšlení chatrné, nikoli proto, že by nebylo příležitosti ku vzdělání takovému, ale že úmyslně se zanedbává, a k takovému zanedbání se podněcují lidé opovrhováním aneb aspoň nevšímavostí k vědě theologické. Vědění v rozličných odborech vědeckých stává se následkem toho *kusé* a nebrání rozličným *předsudkům*, nesmyslným theoriím a skutečným *bludům*. Vizme jen filosofemata některých filosofů, theorie rozšiřované za našich dob od zástupcův přírodovědy, výroky historiků některých a výklady filologů. Není snad nesmyslu, který by nedoznal obhajcův mezi tak zvanými zástupci vědy. Podle jistého druhu vědy jest vše možným v theorii jako v praxi života.

Věda theologická vystavujíc *Boha* svrchovanou bytost jako nejvyšší princip všeho života lidského, od něhož vše vychází a k němuž opět vše musí směřovati, utvořila tím jakousi pásku, kterouž vše snažení duchovního života se spojovalo. Poněvadž od této pásky na mnoze upuštěno, jí nešetřeno, snadno i ostatní svazky, jimiž se duchovní život lidský spojuje, bývají rozrušeny, což za následek má, že *vnitřní spojení mezi odbory jednotlivých věd* a také ejich *zástupci* přestává, což opět nevážnost a odpor proti rozličným odborům vědy zplozuje, ano i ostré a nesmiřitelné protivy působí. Poukazujeme na tak zvaná „realná“ a „humanistická“ študia.

Veškeré vědecké snažení pak vybavujíc se ze spojení s vědou theologickou a nemajíc vyššího cíle před očima, ztrácí svého vnitřního posvěcení a stává se toliko prostředkem a pomůckou k záměrům naprosto sobeckým.

A tím jsme již uhodili na stránku *mravnou*, jíž při nedbání vědy theologické velice sluší míti na zřeteli. Nechceme se činiti soudci světa vzdělaného. Ale toliko ně-

Digitized by Google

kolik všeobecně platných zásad chceme vyříknouti. Rozhodný vliv vzdělání náboženskomravného na zušlechtění srdce ještě nikdo nemohl popříti. U člověka vědecky vzdělaného muže se ušlechtění ono díti ponejvíce jen způsobem vědeckým. Těžko pak nám věřiti v upřímnost a šlechetnost srdce takových vzdělanců, kteří ve všem počínání svém jeví zřejmé pohrdání aneb aspoň úplnou a úmyslnou nevšímavost k vědě theologické. Vedle toho řídí se život lidský určitými pravidly, kterýchž jen důkladně znáti může, kdož o jich znalost dbal. Každé takové u vědomí lidské položené pravidlo jest jako svíce, kteráž osvěcuje dráhu života lidského. Kdož takovéto svíce sobě nerozžehli, musí nutně kráčeti ve tmách.

Než nejenom sobě samým neposlouží, kdož nedbají vědy theologické, nýbrž oni i jiným nutně škodí, což zejmena platí o *vychovatelích mládeže.* Nevážnost a nevšímavost k vědě theologické, k níž po pravidlu přidružuje se nevážnost ku všelikým věcem náboženským, jest jakoby nemoc nakažlivá, která velmi snadno se šíří při mládeži, jížto se zdají pravidla víry a mravův bez toho dosti těžkými a nesnadnými býti. Předsudků svých učitelův a jich jednostranného nazírání na život lidský stane se také mládež velmi rychle účastnou. Ano veškeré ovzduší duchovního života vzdělancův bývá brzy naplněno předsudky a chybami, kteréž nedostatek vzdělání náboženského za sebou nutně potáhnouti musí. Všeliká bezpečnost duchovního života zbaveného nejpevnějšího základu jak v theorii tak v praxi úplně mizí; za doklad toho sloužiž „kronika denní“ ve veřejných listech, kteráž zajisté za chloubu našeho věku považovati se nemůže.

Digitized by Google

Csař Ferdinand I.

Dějiny církve katolické v Rakousku od r. 1835—1848.

Sepsal Dr, **František Xav. Kryštůfek**, prof. církev. dějepisu v Hradci Králové.

11. Nové poměry a rakouský episkopat.

Církev chová se ku každé vládní formě přátelsky, nebrojí proti žádné, ale žádá na každé, aby jí svobody dopřála. Kde se svoboda církve obmezuje, tam vzniká boj mezi státem a církví.

S tohoto stanoviska přijala církev ústavu císařem Ferdinandem I. udělenou s obvyklou oddaností. Biskupové sami konali a nařizovali ve svých diecésích slavné služby Boží na poděkování za udělení ústavy. Mnozí vydali též pastýřské listy, jimižto lid o nových poměrech poučovali. Tak vydal arcibiskup Pražský Alois Josef Schrenk 22. března pastýřský list, v němž vybízel věřící lid i kněžstvo k díkučinění Bohu, že mimo nadání a cestou pokoje udělena jest vlasti české toužebně žádaná konstituce. Biskup Kralohradecký Karel Hanl nařídil kurrendou z 6. dubna veřejnou pobožnost, která se po celé diecési o svátcích velikonočních konala. Brzy však nastala pro biskupy a duchovenstvo další otázka důležitá, mají-li se za nynějších poměrův veřejného života účastniti neb jeho se vzdalovati. V tom ohledu rozcházel se z počátku Rakouský episkopat ve tři strany, jimž dáno jmeno aktivní, repressivní a passivní. Aktivní strana účinlivě zasáhla v běh časových událostí směrem v pravdě církevním a vlasteneckým snažíc se výhod obecné svobody pro církev využitkovati. Repressivní strana protivila se svobodnému ruchu církevnímu ostrými zákazy. Passivní strana konečně stojíc na stanovisku byrokratickém nevšímala si nikterak časových událostí; kurrendy podle starého kroje vydávané neměly ani slova

Digitized by Google

prò svobodu církevní, ani slova pro lid, na nějž svůdcové ze všech stran doráželi.

Avšak ještě během téhož roku 1848 skoro všickni biskupové zaujali stanovisko svobody církevní na proti říšskému sněmu alespoň v theorii, ač v praxi někteří z nich zůstali při starém.

12. Arcibiskup Vídeňský Vincenc Eduard Milde.

Událostmi roku 1848 velmi nemile byl překvapen Vídeňský arcibiskup Vincenc Edvard Milde. Narozen r. 1777 v Brně studoval tamtéž gymnasium, filosofii pak ve Vídni a v Olomouci. R. 1794 vstoupil do Vídeňského alumnatu, byl r. 1800 vysvěcen a stal se kooperatorem, pak katechetou ve Vídni; r. 1805 jmenován c. k. dvorním kaplanem a professorem vychovatelství, kterémužto předmětu on první na universitě Vídeňské učil. V r. 1810 stal se farářem ve Wolfpassingu, brzy na to v Kremži farářem, děkanem a školdozorcem. Zároveň jmenoval ho císař František I. čestným kanovníkem Vídeňským a direktorem filosofických studií v Kremži, kde Piaristé vyučovali. R. 1822 jmenoval císař Milde-ho Litoměřickým biskupem a r. 1832 arcibiskupem Vídeňským. Nový arcibiskup ustanovil duchovního radu dvorního, Antonína Buchmaira svým generalním vikářem a světícím biskupem. Milde zemřel r. 1853. Arcibiskup Vídeňský nikterak nechtěl porozuměti době, která nastala, a nemaje kolem sebe schopných rádců brzy uběhl v žalostné spory se svým duchovenstvem, které pro svobodu církevní horlilo.

13. Porady a adressy Vídeňského duchovenstva.

Práva spolčovacího a petičního, jež občanům uděleno bylo a na jehožto základě nesčíslné spolky vznikaly, použiti hledělo i katolické duchovenstvo, kteréžto uvažujíc, že v ústavě církevní synody a konfe-

Digitized by Google

rence vždy předůležitým byly činitelem, o to se zasadilo, aby ve Vídni konference duchovenské byly zavedeny.

Jelikož arcibiskup k průběhu revoluce zcela netečným zůstával, usneslo se 6000 občanů Vídeňských na tom, učiniti proti Milde-mu demonstraci. Domlouváním jednoho kněze však od úmyslu toho upustili, když se jim slíbilo, že duchovenstvo samo vrchnímu pastýři povinnosti jeho připomene.

Nejpilněji se kněz Antonín *Gruscha* o to zasadil, aby schůze duchovenstva Vídeňského byla k místu přivedena. Jeho snaha nezůstala bez žádoucího výsledku. Dne 7. dubna 1848 sešlo se 70 kněží*) ve Vídni v posluchárně pastoralistů na theol. fakultě. Po delší poradě usneseno, že duchovenstvo předloží adresu arcibiskupovi a ministerstvu, jakož také že podá adresu měšťanstvu, akademické legii a Vídeňské národní gardě.

K provedení celé záležitosti zvolen výbor, jehož členové byli: Dr. Salzbacher, kustos metropolitního chrámu; Dr. Brunner; Engel; Fitzinger; Gärtner; Gruscha; Holzapfel; Hutmann; Laufner; Maynollo; Metzner; Peppert; Dr. Schwetz, a Setzer.

Výbor vypracoval tři adressy, které při vší své jadrnosti zachovávají meze slušnosti, synovské oddanosti a vlastenecké lásky. Klademe zde adressy ty téměř doslovně.

Adressa k arcibiskupovi zní:

Nejdůstojnější Kníže Arcibiskupe!

Přicházíme jménem duchovenstva Vídeňského i mnoha tisíc katolických laiků, kteří nás tlumočníky svých přání učinili. Nepředstupujeme jako poddaní, kteří proti své vrchnosti

*) Ein Wort zur Verständigung über die jüngste Bewegung im Wiener Klerus, von Anton Gruscha. Wiener Kirchen-Zeitung 1848. Nr. 13.

Digitized by Google

povstávají, nýbrž přicházíme co synové, kteří svého otce prosí, aby o spásu svou a spásu svěřenců svých pečoval tak, aby žádný z nich nezahynul. My jsme s důvěrou přišli a doufáme, že u Vás důvěry nalezneme. Buď nevědělo se o nebezpečenství, které církvi a její svobodě hrozí, aneb vědělo se o něm a pak jistě z nejmalichernějších příčin se to Vaší M. zamlčelo.

Nechť mluví události samy. Redemtoristé jsou vyhnáni beze všelikého processu. Posud nepozdvihl se ani jeden hlas z duchovenstva proti takovému potupení svobody, která nám přece v konstitučním státě jest zabezpečena. Klášterové, korporace a kollegia cítí se býti bez ochrany. S nedůvěrou pohlížejí tam, odkud jim pomoc přijíti má. Smí-liž jim to někdo za zlé bráti?

Důstojnost kancléře universitního, která od r. 1365 s proboštstvím spojena jest, béře se nyní v síních universitních v pochybnost. Církvi upírá se její prastaré a historické právo na těchto vysokých školách. Drzé časopisectvo zuří proti církvi, proti duchovenstvu; již začínají se věřící másti; mají nutně zapotřebí slov pravdy a jadrné řeči katolické. Šest tisíc katolických měšťanů poslalo deputaci k jednomu z nás a žádalo, abychom na V. M. prosbu vznesli, aby jste buď za svobodu a právo církve slovo promluviti ráčil, a tak věřícím útěchu podal, aneb jestli V. M. v tom nemoc brání, že tento nesnadný boj, který fysickou sílu a vytrvalost vyžaduje, provésti Vám nelze, aby jste takové opatření učinil, jehož blaho církve v těchto nebezpečných dnech vyžaduje.

Potupu, kterou nepřátelé proti církvi a jejím služebníkům vychrlují, nesmíme mlčky snášeti; právo slova máme i my; čím déle se jen tak díváme, tím více ztrácíme půdu pod svýma nohama. Nechám-li událostem volný průběh, nebudeme snad v několika dnech míti žádného časopisu více, který by se odvážil naše prospěchy hájiti. Za posvátné statky víry a pravdy, které nám jsou svěřeny, musíme nejprv rozhodným slovem a snad již v nejbližších dnech i životem svým se zasaditi.

Tak stojí dnes věci. Račiž V. M. odpustiti, zdají-li se Vám slova naše příliš smělá; nejsouť leč věrným vylíčením událostí, které před očima svýma spatřujeme. Považovali jsme to za svou svatou povinnost, toto vše V. M. sděliti, důvěřujíce se ve Vaši dobrotu a Váš právní cit. I nás samých dotkly se bolestně křivdy, jichž proti V. M. se dopustila bezbožnost a surovost; prosíme však, abyste jakožto Otec náš hlasu svého pozdvihl proti bezpráví, jež i syny Vaše zasáhlo a jeť ohrožuje. Máme to vědomí, že jsme pravdě svědectví

Digitized by Google

vydali á jsme přesvědčeni, že V. M. toto svědectví více ocení nežli prázdné bleskotání slovy, které k žádnému cíli nevede.

Ve Vídni 18. dubna 1848.

(Podpisy členů výboru.)

Druhá adressa zní:

„Měšťanům, akademické legii, technickému oddělení a všem gardám Vídeňským.

Spoluobčané! Vším právem považujeme vás za obyvatelstvo křesťanské. Nejen zármutek v pozemských ale i posvátných záležitostech svírá za dnů nynějších mnohá srdce. A tento zármutek musí ještě více tížiti nás, kteří, ačkoliv k vymoženostem nového řádu z toho srdce se přiznáváme a k ním štěstí si přejeme, přec jenom tenkráte z nich v úplné míře těšiti se budeme, spatříme-li blaho církve zabezpečené.

Obracíme se k vám s plnou důvěrou, do vašich rukou skládáme svaté prospěchy víry a církve, která touží po svobodě ji právem přináležející. Vaší ochraně, pro případ nutnosti vaší ozbrojené ochraně svěřuje se celé duchovenstvo a máme za to, že této naší důvěře dobře porozumíte. Doufáme, že nebude zapotřebí k tomu poukazovati, jak s odstraněním křesťanské víry poslední základ všeho občanského pořádku a bezpečnosti klesnouti musí.

Občané, mějte srdce pro nás, jako my je máme pro vás. My jsme synové téhož národa, té samé rodiny jako vy, a chceme s vámi v dobrých i zlých dnech spojeni zůstati. Zůstaňte věrni křesťanským mravům, mějte trpělivosť a stálosť u víře a zachovejte si čisté ruce.

Bůh s vámi a Bůh s námi.“

Ve Vídni 18. dubna 1848.

(Podpisové členů výboru.)

Adressa k ministerstvu zní v tento smysl:

„Vysoké ministerstvo!

Podepsaný výbor jakožto organ veškerého diecésního duchovenstva klade tímto dvojí prosbu: 1. za ochranu a 2. za právo.

1. za ochranu, jakouž zaslíbená svoboda konstituční i pro duchovenstvo v sobě zavírá. Očekáváme, že ministerstvo při nejmenším to učiní, co republikánské ministerstvo v Paříži učinilo. Žádáme

2. za právo. Nečiníme nárok na zvláštní přednosti, ale žádáme nezkrácenou svobodu pro církev. Přejeme si neodvislost církve od státu, obzvláště pak:

Digitized by Google

a) nechť nerozhoduje o církevním majetku světská vláda jednostranně, nýbrž ať se to děje dle zásad kanonických.

b) nechť převezme církev sama správu svého jmění;

c) nechť jest duchovenstvo osvobozeno od takových státních úkonů, které je posud od církevního povolání odvracely, a u lidu nelibost proti němu vzbuzovaly;

d) nechť v otázce vyučování na církevní moment náležitý ohled se vezme.

Církev dokáže svou obětavost a své úsilí; dobrovolně učiní co na ní jest, pro dotaci nižšího duchovenstva a ve prospěch vyučování; ona vyplní i v nové době své poslání, ale ona také činí nárok na úplnou svobodu a ohražuje se proti oloupení, které nikdy požehnáním provázeno nebývá, ohražuje se proti opovrhování a poručníkování.

Ve Vídni 19. dubna 1848."

(Podpisy členů výboru.)

Kněží na schůzi Vídeňské shromáždění ustanovili se na tom, že ve schůzích v duchu katolickém budou pokračovati, razíce tak poznenáhla cestu diecésním synodám.

Avšak tento svobodnější ruch duchovenstva nepotkal se s výsledkem žádoucím. Výbor maje v čele praelata Salzbachera odebral se 18. dubna k arcibiskupovi prosit ho za vydání pastýřského listu a schválení petice k ministerstvu. Člen deputace Metzner četl arcibiskupovi adressu pro něho určenou, načež byla mu doručena. Avšak deputace špatně pochodila, an jí arcibiskup největší nelibost vyslovil.

Ačkoli výbor metropolitní kapitolu Vídeňskou za prostřednictví v té věci požádal, setrval Milde na svém stanovisku a další schůze duchovenstva přísně zakázal. Duchovenstvo šetřilo zákazu toho a neodbývalo více žádné schůze kojíc se nadějí, že brzy obrat k lepšímu nastane.

Provolání k měšťanstvu, akademické legii a gardám bylo sice vydáno, ale pobouřených myslí na pravou cestu nepřivedlo.

Adressu k ministerstvu odevzdal výbor Pillersdorfovi.

Digitized by Google

Ten přijal deputaci 19. dubna přívětivě, pravil, že s jejími návrhy úplně souhlasí, vyžádal si ještě podrobnější zprávy a připověděl, že petici vřele podporovati bude.

Pěknými slovy těmito byla věc odbyta. Ještě duchovenstvo nenaléhalo na Pillersdorfa s onou drzostí a urputností, kteréž byl uvykl, neučinil také pranic ve prospěch duchovenstva a církve.

Vídeňské duchovenstvo vydalo též adressu k veškerému duchovenstvu Rakouskému, a zaslalo ji všem knihkupectvím k bezplatnému rozdání. Tohoto provolání povšimli si zvláště ve Sv. Hipolytě, odkudž na ně ve jmenu mnoha set kněží odpověděli vyjádřením svého souhlasu: Aigner, Dr. Biehl, Liebhart, Dr. František Werner, Dr. Karel Werner, Zenotty a Zimmerl.

Jeden děkan diecése Sv. Hipolytské učinil u Ordinariatu skromný návrh, aby se konaly dekanatní konference a diecésní synoda, načež od biskupa Ant. Aloise Buchmayra (byl dříve gubernialním, pak duchovním dvorním radou!) obdržel tuto odpověď: „Až přijde čas, stane se, čeho bude zapotřebí; duchovenstvo může býti úplně upokojeno; neboť církev stojí na skále, kterou brány pekelné nepřemohou.“ K tomu dodává Brunner velmi vhodně: „Když by se někdo takovým výkladem písma kryl, tu jest snadno diecési i ve spaní říditi.“*)

14. Křivé nařknutí farářů Vídeňských.

Časopisy židovské obviňovaly Vídeňské faráře, že prý se na majetku chudých krádeže dopustili. Farářové nehájili se proti tomu nařknutí a magistrat, který vlastně vedl správu chudinství, též mlčel. Avšak výš zmíněná schůze duchovenstva ujala se té věci a splnomocnila výbor, aby další kroky učinil.

*) Wiener Kirchen-Ztg. z r. 1848, č. 25.

Digitized by Google

Výbor zaslal přípis k Vídeňskému magistrátu se žádostí, aby vydáno bylo úřední vyjádření, které by obsahovalo stručné vypsání správy chudinské a jímžby se dokázalo, že při sbírání příspěvků pomocí almužního pytlíčku (Klingelbeutel) anebo při podělování chudých penězi není podvod ani vůbec možný a že se na faráře v tom ohledu ani stín nějaké viny sčítati nemůže.

Magistrát vyhověl ochotně žádosti výboru a obhájil čest farního duchovenstva.

15. Arcibiskup Milde pokračuje na cestě zákazů.

Již v březnu 1848 vydal arcibiskup kurrendu, jížto kněze napomínal, aby se věcmi politickými nezabývali. Jelikož ale duchovenstvo nebylo po vůli radikalům, kteříž očekávali, že mnozí kněží z církve budou vystupovati a se ženiti, začali revolucionáři podezřívati u vlády duchovenstvo, že prý jest zpátečnické a že rejdy politickými se zanáší. Následkem toho oznámil Pillersdorf (8. června) Vídeňskému Ordinariatu, že prý někteří kněží do politických záležitostí se míchají a politické výroky na kazatelně i ve zpovědnici činí, a žádal, aby arcibiskupský Ordinariat takové výstřednosti zamezil.

Milde nežádal od ministra důkazů, nevyšetřoval sám záležitosti té, nýbrž vydal hned přísný zákaz zcela ve smyslu Pillersdorfově a dodal „že, kdyby se ještě jednou něco takového stalo, proti vinníkům přísně bude zakročeno.“ Zároveň napomenul kněží, aby svá kázání pilně psali, by pro případ obžaloby se ospravedlniti a hájiti mohli.

Dr. Brunner mluvě o této kurrendě (W. K. Ztg. Nr. 44.) vyzval arcibiskupa, aby také na vyšších místech promluvil ostré slovo, a nejen ku svým podřízeným. Za to

Digitized by Google

byl Brunner do ordinariatní kanceláře zavolán a s ním (na místě důtky?) zaveden protokoll.

Mezi tím sešli se opět kněží Vídeňští 8. května k poradě a ustanovili se na tom, založiti „*čítárnu a hovornu* pro kněžstvo."

Výbor k tomu cíli zvolený (jednatelem byl Dr. Häusle) vydal provolání k duchovenstvu, jehož výsledek byl ten, že přistoupilo ke spolku 150 kněží, každý s ročním příspěvkem 10 zl. Nyní zadali podnikatelé žádost k arcibiskupovi za vrchnopastýřské schválení spolku. Avšak špatně pochodili. Arcibiskup zkrátka zřízení spolku zakázal z těchto důvodů: 1. podnikatelé měli prý se dříve ptáti, nežli podpisy sbírali; 2. kdyby prý arcibiskup spolek potvrdil, byl by za každý jeho úkon zodpovědný (!); dovoliti hovornu není možno, poněvadž nelze napřed věděti, o čem se tam mluviti bude (!) Budou-li se kněži učení svatého náboženství držeti a diecésní předpisy svědomitě zachovávati, přispějí prý nejlépe k pěstování pravé zbožnosti věřících i k blahu duchovenstva."

Tímto zákazem bylo kněžstvo vydatné podpory proti revoluci zbaveno.

16. Řehoř Tomáš Ziegler, biskup Linecký.

Ve Vídeňské církevní provincii vynikal za nové doby stařičký biskup Linecký Ziegler. Léta nevadila mu pranic, aby se v nový směr nevpravil a ho pro svobodu církevní nevyužitkoval. Byltě obhájcem církve za dob josefinismu, tím více pak v době ruchu svobodného. Ukázal se i tu býti pravým biskupem a strážcem vinice sobě od Boha svěřené.

V dubnu a květnu 1848 vydal Ziegler čtyry pastýřské listy. První věnoval svému duchovenstvu a vybízel je, aby věrně své povinnosti konalo, lid o novém státním zřízení poučovalo, a ho k zachování pokoje povzbuzovalo. V dru-

Digitized by Google

hém nařizoval veřejné modlitby po celé diecési, by Bůh osvítil ty, kteří novou ústavu vypracovati mají. V třetím upokojoval věřících stran obav o víru a napomínal je, by se špatnými knihami a novinami másti nedali. Ve čtvrtém posléze poučoval lid, že svoboda náboženství a svědomí nevede, k tomu, aby věřící své kněze a svou víru zavrhli.

Po příkladu vrchního pastýře jednalo i duchovenstvo. Dr. Schiedermayer a prof. Rechberger začali vydávati časopis pro praktickou duchovní správu. Dr. Salfinger, vikář při kathedrálce, počal vydávati týdenník pro duchovenstvo pod názvem: „der Kapitelbote“ (500 odběratelů); tentýž redikoval list: „Welser Landbote, eine Wochenschrift für Oesterreichs Bürger- und Bauernschaft,“ (5000 odběratelů); Albert Pflügel, kooperator při městské faře, uvázal se od 2. července ve vydávání náboženskopolitického týdeníku pro lid.

Kanovník Dr. Rieder podal konsistoři petici k ministerstvu vnitra za svobodu církevní; konsistoř petici schválila a také ji ordinariatům Vídeňskému a Solnohradskému na uváženou zaslala. Petice žádala pro církev: 1. svobodné jednání dle církevní ústavy, 2. zrušení kr. placetu; 3. odstranění nedůvěry k církevním úřadům; 4. svobodné jednání biskupů v církevních záležitostech; 5. zrušení podřízenosti konsistoře pod vládu; 6. zastoupení duchovenstva na říšském sněmě; 7. nechť žádný kněz není více nucen předsevzíti nějaký úkon v případech, kde dle kanonických předpisů není dovolen; 8. nechť vláda vysloví nedotknutelnost církevního jmění; 9. správa církevního jmění náleží církvi; 10. ať se uzavře konkordát: 11. ať se opraví školství; a 12. nechť přestane poručnikování státu nad církví.

17. Neohrožené slovo biskupů Moravských.

První statečné slovo za svobodu církevní promluvil k ministerstvu biskupové provincie Moravské: Maximilian

Digitized by Google

Josef, svob. pán ze *Somerau-Beckh*, arcibiskup Olomoucký (od r. 1836—53), který r. 1850 se stal kardinalem, a Antonín Arnošt hrabě *Schaaffgotsche*, biskup Brněnský (od r. 1842—1870).

Když po udělení ústavy četní agitatoři hlavních měst na venek se obrátili a venkovský lid ústně i brožůrkami a časopisy svářeli a popuzovali: tuť ministerstvo vyzvalo biskupy, aby dali rozkaz svému duchovenstvu, by se svůdcům oněm na odpor postavilo a mezi lidem důvěru ku vládě vzbuzovalo.

Této příležitosti použil arcibiskup Olomoucký Somerau-Beckh k obhájení svobody církve. Obdržev ministerský výnos, odpověděl hned Pillersdorfovi, že přání jeho již dříve pastýřským listem vyplnil, a že se přičiní, aby na Moravě pokoj byl zachován. Avšak nechť také ministerstvo se o to postará, aby agitatoři z Prahy a Vídně nesměli beztrestně lid k radikalismu svářeti; ať vláda chrání řád církevní i státní proti bezuzdnému tisku. Na to pak společně s biskupem Brněnským odporučuje metropolita ministerstvu, aby církvi zjednalo úplnou svobodu, zejmena co se týká zákonodárné, soudní a výkonné moci církevní. Obzvláště žádá arcibiskup svobodnou korrespondenci biskupů s papežem a odstranění placetu; svobodu pro biskupy, by své diecése dle kanonických předpisů spravovati mohli; nechať biskupové zařídí semináře zcela dle církevních předpisů; oni mějtež rozhodný vliv ve věcech vyučování a vychování duchovenstva jakož i při obsazování professur theologických; řád pro farní beneficie budiž dle církevních předpisů změněn; dispense od konkursu ať biskup uděluje, a nikoli zemská vláda; při osazování míst katechetských mějtež biskupové hlas rozhodný, a nikoli pouze poradný; vliv duchovenstva na školství budiž zachován. Konečně žádal arcibiskup, aby církevní jmění proti bezprávnému násilí bylo chráněno a biskupům aby popřán byl

Digitized by Google

dozor na správu náboženské matice. O matici té praví Somerau: „Jest to veřejné tajemství, že se matice té během času k rozmanitým potřebám státním použilo, a že nyní jenom na papíře existuje.“

Tento list mohl Pillersdorfa poučiti o tom, že biskupové nynější nedají se více josefínskými šablonami ovládati.

C. Rok 1848 v Čechách.

18. Arcibiskup Pražský Alois Josef Schrenk.

Mezi nejstatečnější biskupy Rakouské náleží tehdejší arcibiskup Pražský, kterýž roku 1848 jak se stránky dobré, a prospěšné tak i se stránky zlé a záhubné porozuměl. Byl to *Alois Josef* svobodný pán ze *Schrenků* na Notzingu a Egmatingu*). Narozen r. 1802 študoval v Praze gymnasium i filosofii. Jsa žákem slovútného Josefa Jungmanna připomínal sobě povždy s vděčností, s jakou snahou muž tento lásku k mateřskému jazyku v mladistvých srdcích rozněcoval. R. 1821 vstoupil Alois Schrenk do semináře Kralo-Hradeckého, r. 1823 stal se kanovníkem domicelárem Olomoucké kapitoly, načež 22. května 1825 byl na kněžství vysvěcen v Chrasti od biskupa Kolovrata. Stal se kaplanem v Šnobolíně blíž Olomouce, kdež jazykem českým slovo Boží hlásal. R. 1826 obdržel faru v Gmündu v Dolních Rakousích, načež r. 1832 stal se farářem a děkanem v Modřici u Brna, a doktorem bohosloví; v r. 1834 byl povolán do kapitoly Olomoucké, a zvolen proboštem u sv. Mauricia. Arcibiskup Somerau ustanovil Schrenka světícím biskupem a vysvětil jej na biskupství dne 25. března 1838. Byv od císaře Ferdinanda I. jmenován dne 20. června 1838 arcibiskupem Pražským, konal Schrenk 3.

*) Životopis jeho viz dr. Borový, Dějiny diecése Pražské 1874. Str. 431 un.

Digitized by Google

listopadu 1838 svůj v jezd do Prahy a byl 4. listopadu v chrámě Svato-Vítském slavně nastolen.

Nový arcibiskup zmužile hájil práva církve katolické. Breve papeže Řehoře XVI., týkající se smíšených manželství, provedl se vší svědomitostí ve své diecési. On vždy nad míru svědomitě dbal o provedení jazykové rovnoprávnosti; protož při každé příležitosti doléhal na to, aby se slovo Boží jak dospělým v kostele tak i dítkám ve škole jazykem mateřským hlásalo. Literaturu náboženskou pilně podporoval a postaral se především o nové vydání české bible, ale dotištění jejího se nedočkal (vyšla r. 1851).

19. Duchovenstvo katolické a národ český.

V 18. století se jazyk český vždy více blížil svému úpadku; četní nepřátelé počítali již, za kolik let národ český s jeviště světového zmizí, ano i upřímní milovníci jazyka vzdávali se naději, že by mohl opět oživnouti a rozkvětu dosíci.

Na vysokém učení Pražském byl v 17. a 18. věku obecný jazyk latinský, na gymnasiích v městech českých vyučovalo se latinsky a česky, pročež úředníci, lékaři a duchovní z té doby mluviti vůbec jen latinsky a česky. Školy obecné byly vesměs české.*)

Nicméně byl již tou dobou jazyk český znenáhla z úřadu a z obecného života vytiskován. Škodilo t jazyku českému velice přeložení královského sídla z Prahy do Vídně. Kruhové dvorní a šlechticové, kteří z ciziny se do Čech přistěhovali, neuznávali toho nyní potřebu, opatřiti si známost jazyka českého, ano i stará šlechta česká odcizovala se pobytem svým ve Vídni poznenáhla svému domácímu jazyku.

*) Dějiny řeči a literatury české od Aloise Vojtěcha Šembery. Ve Vídni 1869. str. 222.

Digitized by Google

Spisovatelé této doby byli z větší části *kněží*, kteří spojení literární se starší dobou udržovali. Ovláště záslužně působilo v tom ohledu jesuitou Matějem Šteyerem a matkou jeho Marií založené (1669) „*Dědictví Svato-Václavské*“, první to základ k pravidelnému vydávání kněh českých. Jistina činila v 18. století 16000 zlatých. Z ročních příjmů tiskly se bible, legendy, kancionály, spisy katechetické a mravoučné, které se mezi lid zdarma rozdávaly, aneb v levné ceně do prodeje přišly.*) Když řád jesuitský byl 1773 zrušen, odevzdána jistina Dédictví c. kr. úřadu komornímu. Dvorním dekretem z r. 1776 bylo podle návrhu arcibiskupa Příchovského nařízeno, aby z polovice úroků téhož Dědictví školní knihy o katolickém věroučení jednající chudým žákům, z druhé pak duchovní knihy vůbec lidu byly rozdávány. Od roku 1785 však plynula část úroků do normálního kněhoskladu, část druhou obracela arcib. konsistoř Pražská na kupování užitečných kněh náboženských, které se při visitacích kanonických rozdávaly, pak na vydání Písma sv. — Konečně bylo působením J. Eminencí p. kardinála arcibiskupa Pražského 12. května 1859 vydáno nařízení ministeria kultu, jímž jistiny Dědictví sv. Václava byly účelu svému navráceny.**) Úroky obnášejí nyní něco přes 600 zl.

Systematické *poněmčování* začalo v říši Rakouské r. 1774. Téhož roku uveden do hlavních škol tehdáž zřizovaných i v místech pouze českých jazyk německý a totéž nařízeno také v příčině gymnasií. Poněmčování to dosáhlo vrchole svého za vlády císaře Josefa II. Dne 31. prosince 1781 vyšlo nařízení, aby na gymnasia nebyli přijímáni žáci, kteří by dokonale německy neuměli; zároveň

**) Dějiny diecése Pražské od Dra. Borového str. 368.

*) *Jireček* Josef a Hermenegild, Rozpravy z oboru historie, filologie a literatury. 1860. Ve Vídni. (Str. 19—26.)

Digitized by Google

rozkázáno, aby rodičové děti své k němčině vedli a do míst německých na cvičenou dávali. Při gubernium Českém i Moravském jakož také u zemských soudů stala se němčina jazykem úředním. I byloť vesměs provozováno poněmčování u velikých rozměrech. Každý, kdo nějakého místa ve správě státní neb u vrchnostenských úřadů dosáhnouti chtěl, musel se známostí němčiny vykázati. Opovrhování starobylým jazykem českým stalo se módou a tvořilo v krajinách českých známku vzdělanosti a osvícenosti.

V tomto kritickém postavení národa a jeho jazyka vzmužila se hrstka vlastenců, která jala se ho křísiti a přiváděti opět k vědomí jeho důstojnosti, národnosti a bývalé slávy, aby znovu oživnul a stal se opět důležitým činitelem v dějinách.

Největší zásluhu o znovuvzkříšení národa sobě získali *kněží katoličtí.* Katolické duchovenstvo zachovalo českému jazyku půdu na kazatelně a při vyučování náboženském i tenkráte, když státní správa o češtině nic věděti nechtěla a ji z veřejného života vylučovala. Katolické duchovenstvo mluvilo jazykem českým a pečovalo o zvelebení jeho i tenkráte, když jiní vzdělancové na jazyk ten zapomněli, ano jím pohrdali. Katolické duchovenstvo spisovalo a vydávalo české knihy, když jiní lidé českých knih ani viděti nechtěli. Přičiněním katolického duchovenstva podržely vesnice český jazyk a český ráz, když městské obyvatelstvo se národu odcizovalo a za svůj starobylý jazyk se stydělo.

Spisovatelé, kteří naprobuzení národa a jeho vzdělání pracovali, jsou z největší části kněží církve katolické, z nichž čelnější zde jmenováni buďtež. Jsou: Frant. Faustin Procházka, řádu Paulanského († 1809); Václav Stach, professor pastýřského bohosloví v Olomouci († 1831); Ant. Jaroslav Puchmajer, farář v Radnicích, († 1820); Vojtěch Nejedlý, děkan v Žebráku († 1844); Josef Rautenkranz,

Digitized by Google

farář v Sedlci († 1817); Vojtěch Sedláček, kněz řádu premonstr. v Teplé a professor v Plzni († 1836); Jan Holý, farář v Madunu na Slovensku a vedle Kollára přední básník slovenský († 1849); Antonín Marek, děkan v Libuni († 1877); Vincenc Zahradník, farář v Křešicích, († 1836); Dr. Jan Stárek, professor theologie v Králové-Hradci (nar. 1795); Josef Vl. Kamarýt, duchovní správce v Klokotech († 1833); Jan Valerian Jirsík, biskup Budějovický (nar. 1798); Jan Jindřich Marek, farář v Královicích, (Jan z Hvězdy) († 1853); Karel Vinařický, kanovník Vyšehradský, († 1869); František Sušil, professor Nového Zákona v Brně, († 1868); František Jaroslav Vacek (Kamenický), děkan v Blovicích, († 1869); Josef František Smetana, kněz řádu premonstr. v Teplé a professor v Plzni († 1861); Karel Eugen Tupý (Boleslav Jablonský), premonstrát Strahovský a probošt na Zvěřinci v Krakově (narozen 1813); Václav Štulc, probošt Vyšehradský (nar. 1814).

Zvláštní zásluhu o lid český zjednal sobě Antonín Hanikýř založením *Dědictví Sv. Jana Nepomuckého* v Praze. Narozen v Praze r. 1753, byl členem řádu jesuitského, po zrušení jeho pak stal se lokalistou v Čiměři. Vstoupiv r. 1817 na odpočinek věnoval 1000 zl. stř. krušným sebezapřením za dlouhá léta ustřádaných co základní kámen ku vzdělání nového ústavu pod názvem: „Dědictví sv. Jana Nepomuckého," jehož účelem by bylo vydávání laciných a dobrých knih katolických v českém jazyku. Jistinu tu zaslal arcibiskupské konsistoři Pražské se žádostí, by o provedení zbožného úmyslu zakladatelova péči převzala, k čemuž konsistoř se schválením arcibiskupa Ankvicze ochotně svolila. Stanovy byly r. 1835 stvrzeny a správa dědictví svěřena kanovníkovi Václavu Mich. Pešinovi, jejž druhým zakladatelem Dědictví Svatojanského nazvati

Digitized by Google

lze.*) Katoličtí Čechové a česká prostonárodní literatura katolická budou vždy s vděčností připomínati jmeno Hanikýřovo a Pešinovo.

Katolické duchovenstvo súčastnilo se v hojném počtu při „*Matici České*“. Státi se členem Matice považovali katoličtí kněží za vlasteneckou svoji povinnost.

A kdo byl odběratelem českých kněh nežli kněz? Kdo jiný byl zakladatelem knihoven po venkově? A kdo půjčoval lidu dobré poučné knihy než opět kněz?

Kdyby katolické duchovenstvo národu českému a jeho jazyku nebylo věnovalo veškerou péči svou a kdyby na jeho národním uvědomění nebylo přečasto s velkými obětmi pracovalo, kdyby snahy Šafaříka, Palackého, Jungmanna a jiných křisitelů v praktický život nebylo uvádělo: národ český i jazyk zajisté by se nenalézal na onom stupni, jejž nyní zaujímá.

Těmto převelikým zásluhám duchovenstva o českou literaturu máme co děkovati, že spisy českými z té doby téměř naskrz vane duch zbožnosti a oddanosti k zjevenému náboženství a katolické církvi. Starší literatura byla panenská, a teprva v posledních dvou desítiletích mnozí spisovatelé ji svými plody porušili.

Z tohoto vlivu duchovenstva na vychování a smýšlení českého národa vysvětluje se pozoruhodný úkaz, že byl směr téhož národa konservativní. Čechové neznali převrácené theorie liberalismu, a ti, kdož na účelištích aneb z francouzských a německých spisů ony theorie seznali, museli se jimi tajiti.

Obrat v tom ohledu spůsobil rok 1848, kdež liberalní živlové k velké škodě národa v popředí postoupili.

*) Dějiny diecése Pražské, str. 428—430.

Digitized by Google

20. Hnutí březnové r. 1848 v Praze.

Dne 29. února donešena do Prahy zvěst o vypuknutí revoluce v Paříži; zvěst ta spůsobila v Praze mocné jitření; předmětem denních rozprávek byly petice a schůze, které se v sousedních Němcích děly. Úmysl svolati podobnou schůzi také v Praze byl pronešen ve společnosti, která se „Repeal" nazývala a v hostinci „U váhy" se, scházela. Společnost ta vydala 8. března provolání, které na rozích bylo přilepeno a zvalo obecenstvo ke schůzi do Svatováclavských lázní na den 11. března. Policie varovala sice před shluknutím, vojsko bylo pohotově, a purkmistr Müller dal občanstvo po domech k pokoji napomenouti. Nicméně sešli se četní zástupové v lázních Sv. Václavských. Hlavními mluvčími tu byli Petr Faster a Trojan. Schůze přijala navržený program a zvolila výbor, který měl sestaviti petici. Výbor ten přijal název: „*Výbor Svato-Václavský*;" sídlo své měl v místnostech průmyslové jednoty u sv. Havla.

Mezi poradami výboru došla do Prahy zpráva o revoluci Vídeňské, pádu Metternicha a Sedlnického a udělení konstituce. Za příčinou udělení ústavy nastalo plesání po všech vlastech českých, kteréž nalézalo ohlasu také v srdcích *duchovenstva.* Arcibiskup vydal hned 22 března pastýřský list, v němž velebí udělení ústavy a vybízí duchovenstvo i lid, aby za ni přede vším Bohu díky vzdali, a pak povždy věrně a vdečně k císaři a králi Ferdinandovi se chovali. Tudíž nařídil, aby na všech osadách slavné služby Boží s chvalozpěvem „Te Deum" na poděkování Bohu za udělenou svobodu občanskou se konaly. Dále vybízel duchovenstvo, aby lidu novou ústavu vykládalo, lid před nezákonitými skutky varovalo a důvěru a lásku k panovníkovi v něm budilo.

Digitized by Google

Duchovenstvo pochopilo slovo svého velepastýře a věrně stálo po boku jeho. Vedle „*Časopisu pro katolické duchovenstvo*," jejž redigoval kanovník Jirsík, nynější biskup Budějovický, hájil svobodu církve též „*Blahověst*," katolický týdenník, který na vzdělání lidu v duchu ryze katolickém pracoval, a jehož zakladatelem (r. 1847) a redaktorem byl Václav Štulc, duchovní správce u sv. Kateřiny v Praze, nynější probošt Vyšehradský.

21. Deputace české ve Vídni, česká ústava.

Vlastencové čeští pilně o to se zasazovali, aby český národ svého práva se domohl. Na ten účel sestavena v Praze *petice* k císaři Ferdinandovi, k níž ještě druhá studentská petice se přidružila. Tyto petice nesla k trůnu deputace, jejíž členové byli: Faster, Banset, Brabec, Dittrich, Eger, Ehrlich, Frič, Halla, Krug, svob. pán Lämmel, Reichel, Seidl, Trojan, Veith, Vaňka, Vyskočil a Vyšín. Náčelníky deputace byli Faster a Trojan. Odchod deputovaných děl se za veliké církevní slavnosti, kterou nám Blahověst z r. 1848 (č. 19.) takto líčí:

„V neděli na den sv. Josefa ráno po 5. hodině scházela se takořka celá Praha na Koňském trhu, čili jak se od nynějška jmenovati má, na Svato-Václavském náměstí. Vše se tu valilo k starobylé soše sv. našeho dědice a vojvody Václava. Venkované i městský lid shromáždili se tu k slavnosti, jaké na tomto místě ještě nikdy nebylo. Slavné vyslanectvo měst Pražských majíc se vydati do Vídně k císařskému trůnu drahého našeho krále Ferdinanda dosvědčilo skutkem, že v srdci českém duch starověké nábožnosti nevyhynul. „Mámeť důležitou cestu před sebou," pověděl vůdce vyslanectva, „mír a zdar vlasti, sláva a blaho našeho národa od toho závisí, jak ji vykonáme. Nesmíme se vydati na ni leč s Božím požehnáním. V chrámu Páně Týnském půjdeme záhy z rána na mši

Digitized by Google

sv. a po té se teprvé vydáme do Vídně.“ V tento rozum mluvil Faster. Jeho slova rozlehla se jako elektrická jiskra po celé Praze. Jelikož Týnský chrám Páně byl by nestačil, vyhlídlo se k tomu nejprostrannější místo v v celé Praze, Svatováclavské náměstí. U sochy sv. dědice a knížete našeho rozbil se stan, a v něm připravil se oltář. Prápor národní české barvy províval povětřím a nebe samo usmívalo se na památné ráno. Staré a nové gardy národní, ozbrojené studentské sbory a nesčíslné množství lidu naplnily celé to náměstí toužebně očekávajíce příchod svého arcipastýře. S upřímnou láskou vítal ho každý věrný syn církve a vlasti. Patrně bylo znamenati, kterak s pohnutým srdcem k oltáři přistupuje. On počal konati obět: z úst sboru zpěváckého a národu rozléhali se velební zvukové: „„Hospodine pomiluj ny““ a „„Svatý Václave, vojvodo české země.““ Dokonav nejsvětější obět poodstoupil arcibiskup od oltáře, poklekl a jal se s vroucí nábožností konati modlitbu za vyslance. Slze třpytily se v mnohém oku: starcové nestyděli se za ně. Věrné stádce modlilo se vřele se svým dobrým pastýřem. Konečně udělil velepastýř vyslancům své apoštolské požehnání, začež mu Faster srdečné poděkování učinil. Slova „„Sláva králi — sláva konstituci““ z úst knížete církevního pronešená a s jásotem od národu opakovaná skončila slavnost tuto. Arcibiskup dal srdečné „„s Pánem Bohem““ vyslancům a tito ubírali se doprovázeni jsouce sbory měšťanskými a studentskými a nesčíslnými zástupy lidstva k nové bráně do nádraží.“

Když deputace do Vídně přišla, Pillersdorf necenil ji vysoko, ana hřmotně nevystupovala. Zároveň byli ve Vídni čeští šlechtici, kteří za prodloužení roboty až do skončení žní prosili. Vyřízení petice české stalo se císařským rozhodnutím ze dne 23. března, jímžto bylo řečeno, že ústavní požadavky jsou již dílem vyplněny, dílem ponechají se budoucnosti; zrušení roboty odloží prý se až do března 1849; právo shromažďovací a petiční bylo potvr-

Digitized by Google

zeno. Studentům slíbeno přepracování studijního plánu. Deputace byla spokojena a vrátila se 27. března do Prahy. V průvodu národní gardy a četného obyvatelstva Pražského kráčela až k soše sv. Václava, kde arcibiskup slavné „Te Deum“ zapěl, jelikož všichni příznivé znění reskriptu očekávali.

Ve výboru Svatováclavském podal Faster zprávu o pořízení deputace. Když ale doslovní znění cís. reskriptu v známost vešlo, povstala bouře. Vyčítáno deputaci, že svému úkolu špatně dostála. Studenti hřmotili v aule, že jejich přání není vyplněno. Náčelníci Pražští byli nespokojeni, že zrušení roboty bylo odloženo.

Národní shromáždění v Svatováclavských lázních a na Žofíně konaná žádala, aby se vyslala do Vídně druhá deputace. Svatováclavský výbor sestavil tedy *druhou petici* k trůnu a žádal v ní nezrušitelné spojení všech ke koruně české patřících zemí s vnitřní samosprávou, rovnoprávnost obou národností ve všech odvětvích učení a správy, ústavu representativní místo stavovské, zřízení všeobecné národní gardy a vyplnění žádosti studentů. Tuto petici podepsal i nejvyšší purkrabí hrabě Rudolf Stadion.

Deputace, majíc v čele opět Fastera a Trojana, pochodila nyní ve Vídni dobře a obdržela od císaře Ferdinanda slavný reskript z 8. dubna, který ústavu pro korunu Českou v obecných nástinech obsahoval. Podrobné provedení její mělo býti úlohou sněmu českého.

Znamenitý pro církev byl článek pátý české ústavy, který sice úplnou svobodu náboženskou prohlašuje, ale nicméně církev katolickou za státní uznává. Zní: „Dovoluje se svoboda všem vyznáním křesťanským jakož i židovskému vedle víry katolické, která *státní* církví zůstává.“

Deputace vrátila se 11. dubna z Vídně domů. Téhož dne četl Faster na staroměstském náměstí před radnicí císařský reskript po česku a Trojan po německu shro-

Digitized by Google

máždeným zástupům, a radostné: „Sláva králi“ rozléhalo se z tisícerých úst. I ustanoveno, aby druhý den slavným spůsobem byly díky Bohu vzdány za to, co národu uděleno.

Ráno 12. dubna ubíral se hlučný průvod ze staroměstské radnice k sv. Vítu na hrad Pražský, kdež arcibiskup, spojiv srdce své s duší vděčného národa, konal slavné služby Boží. U oltáře byli zástupcové nejvyšších zemských úřadů, o něco dále stáli členové deputace a národní výbor. Všecken chrám naplněn byl lidem a valní zástupové stáli před chrámem. Po mši sv. modlil se arcibiskup s pohnutým a vřelým srdcem nejprvé po česku a pak po německu modlitbu na poděkování za ústavu národu českému udělenou. Den tento památný skončil osvětlením veškeré Prahy tak slavným, jak to bez pochyby dávno nikdo neviděl.*)

22. Národní výbor; Frankfurtský parlament. Prozatimní vláda.

Nejvyšší purkrabí Stadion záhy seznal, že ku provedení prací sněmovních bude zapotřebí činnosti mužův věhlasných. Z té příčiny sestavil 1. dubna 30-člennou komissi z vynikajících mužů šlechty i občanstva. Z duchovenstva zasedal tam Beer, velmistr řádu křížovníků. Tato komisse ale nenalezla obliby u Pražanů, poněvadž nikdo z březnových náčelníků do komisse povolán nebyl. Národní shromáždění, které do Svatováclavských lázní svoláno bylo, nechtělo o komissi ničeho slyšeti, vyslovilo důvěru výboru Svatováclavskému, jejž novými členy rozmnožilo a dalo mu název: „*Národní výbor.*“ Z duchovenstva byli do národního výboru zvoleni kněží Štulc a Vlček.

V národním výboru sdělil Palacký, že 50členný výbor Frankfurtský jej vyzval, aby se v zasedáních výboru súčastnil; Palacký sdělil také odpověď, kterou na ono

*) Blahověst z r. 1848 číslo 22, str. 176.

Digitized by Google

vyzvání zaslal a kteráž byla vytištěna v „Constitutionelles Blatt aus Böhmen," Nr. 11., pod názvem: „Eine Stimme über Österreichs Anschluss an Deutschland." Tam pronesl Palacký vlastenecká a památná slova: „Kdyby císařství Rakouského již dávno nestávalo, museli bychom je ku prospěchu Evropy a humanity zbudovati." Výbor schválil zápornou odpověď Palackého.

Nové třenice nastaly v Čechách za příčinou voleb právě dotčených do *Frankfurtského parlamentu*. Ministerstvo rozkázalo nejvyššímu purkrabímu, aby volby vypsal; ten však ohlásil ministerstvu, jaká nechuť proti Frankfurtu u Čechů panuje, a jak vlastenci se obávají, že samostatnost Rakouska oněmi volbami utrpí. Ministerstvo setrvalo na svém, ale přec tak dalece ustoupilo, že volby za fakultativní vyhlásilo, tak že voličové se jich súčastniti mohou, ale nemusí. Zároveň bylo nejvyššímu purkrabímu nařízeno, aby tuto záležitosť národnímu výboru předložil. Výbor národní uzavřel 24. dubna, aby se císaři podala petice, by rozhodnutí o volbách do Frankfurtu ponechal budoucímu českému sněmu; spolu pak učinil výbor veřejné vyzvání, aby byly vyvěšeny prapory rakouských barev. Druhého dne skutečně vlály četné prapory černožluté barvy s radnice a jiných budov.

Trojčlenná deputace, která se do Vídně s peticí odebrala, byla sice od Pillersdorfa vlídně přijata; avšak seznavši, že ministerstvo z bázně před Vídní při fakultativních volbách trvá, zadala ohražení proti následkům z voleb plynoucím a vrátila se domů.

Padesátičlenný výbor Frankfurtský poslal do Prahy, své vyslance: kancléře Waechtera ze Stuttgartu a Kurandu k nimž se připojil Schilling, jeden z Vídeňských hrdin březnových, aby s Čechy vyjednávali. Deputace vážila však cestu nadarmo; bez účinku zůstaly také řeči Schillingovy, kterýž Čechům vyhrožoval násilím. Čechové a ra-

Digitized by Google

kousky smýšlející Němci nevolili. Z 68 volebních okresů volilo jen 13; v Praze dostavili se toliko tři mužové k volbě na radnici.

Národní výbor po celý čas své činnosti držel se v mezích zákona; heslem jeho byla věrnost a oddanost k dynastii a spravedlnost k oběma národnostem.

Ale v květnu 1848 začala vedle výboru národního se v popředí dráti strana tak zvaných svobodomyslníků; řečníky jejími byli mladí spisovatelé a studenti. Tato strana spůsobila několik šrůtek pouličních, které již tenkráte mohly míti povážlivé následky. Tak na př. osvobodil lid Grolla, faktora knihtiskárny Vetterlovy, který pro velezrádný plakát byl 9. května zatknut, a vedl ho z vězení jako v triumfu. Napomínání purkmistra Strobacha, Havlíčka a jiných nic nezpomáhala. Strobach poděkoval se 10. května a na jeho místě zvolen purkmistrem Tomáš Pštross, který ale dlouho úřadu tomu se netěšil. Četná schůze ve Svatováclavských lázních odbývaná jednala 28. května o jeho sesazení. Zároveň ustanoveno, odeslati deputaci do Vídně, aby byl Windischgrätz z Prahy odvolán, a vysloveno úplné srozumění s Vídeňany. Pštros se poděkoval, a místo něho byl 31. května volen Vaňka za purkmistra.

Pražští svobodomyslníci zapomínali, že není jim činiti s povolným Pillersdorfem, nýbrž s neustupným vojínem knížetem Windischgrätzem, který jedině zachování pokoje a věrnost ku vladaři na mysli měl, a veškeré hnutí oné doby jakožto trůnu císařskému nepřátelské zavrhoval.

Svobodomyslníkům zdál se brzo i národní výbor býti zpátečnickým. Tudíž podezřívali jej v Praze i na venkově. Jiní opět vydávali se za vyslance národního výboru přemlouvajíce lid, aby roboty nekonal, a tak nezákonitých skutků se dopoustěl. — Z těch příčin vydal

Digitized by Google

8. května národní výbor provolání k českému národu a sdělil je i Pražské arcibiskupské konsistoři s prosbou, aby svým vlivem k tomu působila, by duchovenstvo obyvatele na užitečné snahy českého národního výboru upozorňovalo a tak všechny zločinné skutky zamezovalo. Konsistoř vydala již 11. května zvláštní výnos, jímž provolání národního výboru duchovenstvu sdělila rozkázavši, aby pastýřové duchovní ono provolání v nejbliže příští neděli přečtli a vhodná ponaučení i napomenutí lidu udělili.

Duchovenstvo konalo na venkově svou povinnost a zamezovalo dle veškerých sil svých všecky výtržnosti. Venkov nenadělal v celku národnímu výboru a vládě mnoho nesnází. Hůř bylo v Praze, kde strana svobodomyslná byla soustředěna a svými frasemi o svobodě nižší třídy lidu rozpalovala. Svobodomyslníci nabývali čím dále tím více půdy a nevšímali si více hlasu starších vůdců, kteří dobře poznávali, že násilný převrat bude hrobem mladistvé svobody. Ryze demokratický spolek byl „*Slovanská lípa*;“ radikalními listy byly „Občanské Noviny“ a „Večerní List;“ mírněji si vedly Havlíčkovy „Národní Noviny.“

Když zpráva o událostech Vídeňských z 15. května došla do Prahy, vypsal gubernialní praesident hrabě Lev Thun český sněm ke dni 7. června.

Jakmile 18. května došla do Prahy zpráva, že císař Vídeň opustil, spojily se všechny Pražské spolky české i německé a uzavřely odeslání adressy k císaři. Adressa ujišťovala císaře o věrnosti a oddanosti národa a vyslovovala přání, aby císař osobně sněm zahájil. S adressou odebrala se za císařem deputace záležející z 32 členů, jež rozličné spolky ze středu svého zvolily.

Hrabě Thun konal poradu s knížetem Windischgrätzem a některými důvěrníky ze šlechty, mají-li zůstati

Digitized by Google

věrni ministerstvu, čili od něho se odtrhnouti. Stalo se usnešení, přidržeti se pouze císařského dvoru v Innsbrucku. Z té příčiny prohlásil Thun v národním výboru, že se vidí nucena pro Čechy sestaviti *prozatímní vládu*, jelikož ministerstvo svobodně jednati nemůže; členy této prozatímní vlády byli: Palacký, Rieger, Boroš, hrabě Albert Nostic, Brauner, hrabě Vilém Wurmbrand, Strobach a Karel Herzig, továrník z Liberce.

Prozatímní vláda ustanovila se na tom, že v přímé spojení s vladařem vstoupí a na něm neodkladné svolání českého sněmu a zřízení odpovědné vlády zemské vymáhati bude. Za tou příčinou vysláni jsou do Innsbrucku hrabě Albert Nostic a Dr. Rieger.

Avšak ministr Pillersdorf vyhlásil zřízení prozatímní vlády za skutek nezákonitý a neplatný, vyzval hraběte Thuna, aby ji odstranil, anebo svého úřadu se vzdal. Thun protestoval proti výtce, jakoby byl nezákonitě jednal, seslabil však význam svého činu tím, že pravil: „Prozatímní vládní rada jest k tomu ustanovena, aby jenom takové vnitřní záležitosti rozhodla, které obor zemské správy přesahují a přece neodkladného vyřízení vymáhají.“

Zatím pochodila dobře deputace v Innsbrucku, kde dobré prostřednictví mezi deputací a dvorem konal hrabě Bedřich Thun. Návrhy deputace byly v celku přijaty, a zřízení zodpovědného českého místodržitelství jakož i svolání českého sněmu ještě před zahájením sněmu říšského povoleno. Přání Čechů byla vyplněna, a deputovaní spěchali plni radosti a nejlepších nadějí do Prahy; ale již v Bavořích došla je ohromující zpráva o Pražském povstání.

23. Slovanský sjezd a povstání Pražské.

Slované museli se spojiti, jestliže se chtěli ubrániti nátlaku německo-maďarskému. Vždyť pak uherské ministerstvo vyslalo do Frankfurtu dva deputované, aby národ

Digitized by Google

německý o sympathiích Uherska ujistili a přivtělení německo-slovanských zemí do spolkového státu odporoučeli.

Za to však Chorvaté pohlíželi k Čechům. Ban Jelačič mluvil v dubnu 1848 se Šafaříkem ve Vídni o nutnosti sblížení se Slovanů. Sněm Záhřebský vykázal českým deputovaným čestná místa a uzavřel obeslání českého sněmu chorvatskými důvěrníky.

Myšlénku slovanského sjezdu pronesl nejprv Ivan Kukuljevič v Záhřebských novinách. Ku konci dubna sestoupil se v Praze prozatimní výbor, jenž záležel z Čechův a Polákův, aby přípravné práce vykonal. Dne 1. května vydáno provolání ku všem národům Slovanským v Rakousku, aby své důvěrníky k poradě o vzájemných potřebách ke dni 31. května do Prahy vyslali. Mimorakouští Slované měli býti toliko co hosté připuštěni. Hrabě Lev Thun bral podíl v přípravných pracích a mnozí šlechticové čeští dávali se zapisovati co členové; tak zejména dva Švarcenberkové, tři Harrachové, dva Černínové, dva Valdštejnové, Chotek, Kolovrat, Vratislav a jiní. Rusko zastupoval pověstný Bakunin.

Všech členův bylo 340. Dělili se na tři sekce, jihoslovanská čítala 42 členů, polsko-rusínská 61 členův a česko-slovenská 237 členů. Starostou sjezdu zvolen Palacký.

Dne 2. června odebrali se všichni účastníci sjezdu z českého Museum do chrámu Matky Boží před Týnem. U oltáře Panny Marie před sochami sv. apoštolů slovanských, Cyrilla a Methoda, vykonavše pobožnost brali se odtud na Žofinský ostrov. Po cestě zpívali staroslovanskou píseň: Hospodine pomiluj ny; v síni na ostrově Žofínském zapěli: „Sv. Václave vojvodo české země!“ Palacký zahájil sjezd nadšenou řečí, i nastaly porady. Výsledek těchto porad sestavil Palacký v manifestě k národům evropejským, který jest jedinou officielní listinou sjezdu.

Jednání o ostatních článcích programu bylo událostmi

Digitized by Google

brzy na to sběhlými přerušeno. Sjezd zabýval se právě zhotovením petice k císaři a žádal v ní za vyplnění tužeb všech Slovanů. Čechové žádali za provedení patentu z 8. dubna. Slováci chtěli míti svůj národní sjezd; Slovinci chtěli tvořiti zvláštní království Slovenli se sídlem v Lublani; Srbové a Chorváti žádali býti neodvislými od Pešti; Poláci a Rusíni upustili od administrativního rozdělení země ve dvě části (polskou a rusínskou) a svolili v obeslání jednoho sněmu. Konečně ohražovali se Čechové, Moravané a Slovinci proti všemu přivtělování k říši německé, a celý sjezd vyslovil se pro neobmezenou suverénitu Rakouska.

Sjezd chystal se právě k generální kongregaci, když 12. června vypukla revoluce Pražská.

Povstání v Praze nevycházelo ze sjezdu, nýbrž bylo spůsobeno od nepřátel sjezdu. Podnět k revoluci dali cizí živlové: Mladá Evropa, Bakunin, emissaři Maďarští a Poláci. Mladý Slovák Marcell Turanský, maďarský náhončí, ponoukal ku povstání, vyzýval k stavbě barrikad, dal se posléz jíti, načež Slovany za spiklence a zrádce prohlásil, Poláci tropili si žerty z deputace do Innsbrucku vyslané, posmívali se konservativnímu směru českých náčelníků, smáli se černožlutým barvám v Čechách a dráždili tak českou omladinu, která by se byla též ráda po způsobu Paříže a Vídně vyznamenala a tak po bok Mladé Evropy postavila.

Mezi omladinou a studenty nastalo mocné jitření, které nepřátelé Rakouska podněcovali, aby vypukla vzpoura v Praze, která měla válečnou sílu Rakouska rozdrobiti a odpadnutí Uher a Italie uspíšiti. Němci bojíce se onoho jitření uzavřeli mezi sebou spolek pro pokoj a pořádek a kladli svou naději v knížete Windischgraetze, kterýž dal postaviti batterie na Vyšehradě a v Josefských kasarnách.

Povstání vyšlo z auly, kde mladí lidé slovům svůd-

Digitized by Google

níků nejvíce byli přístupni. Na hod Boží svatodušní shromáždili se studující v aule, aby se usnesli o petici k Windischgrätzovi; žádali 2000 zbraní a 80.000 ostrých patron a k tomu ještě celou batterii, aby prý se proti reakci chrániti mohli. Velitel národní gardy obdržev o tom zprávu vyzval městské zastupitelstvo, aby se do auly odebralo a petici zamezilo. Zastupitelé města obdrželi od studentů slib, že plakát o petici nebude na rozích uveřejněn. Deputace studentů odebrala se k Windischgrätzovi.

Studenti však slovo dané nesplnili. Když ještě deputace se nalézala u Windischgraetze, byl plakát s peticí na staroměstském náměstí a v mnohých ulicích přibit; na petici byli podepsáni Sladkovský, Jaroš, Čermák, Brůna a Noak. Velitel národní gardy poručil hned tyto plakáty strhnouti. Při strhování stalo se na Starém Městě takové jítření, že národní garda do zbraně byla volána.

Windischgrätz zamítl petici studentův, avšak na žádost měšťanstva a k přímluvě hr. Lva Thuna dal batterii z Josefských kasáren opět na Hradčany převézti. Dne 11. června objevil se druhý plakát, který lid vyzýval, aby se večer ve Svatováclavských lázních sešel. Zde u velikém shromáždění bylo lidu sděleno, že kníže Windischgrätz se zdráhá vydati zbraň a náboj. I uzavřeno, aby všichni stavové, měšťané, národní gardy a študentská legie se sjednotili a bratrství uzavřeli. Uzavření bratrstva mělo se státi dne 12. června při mši sv., sloužené u sochy sv. Václava na Svatováclavském náměstí.

Mezi 10. a 11. hodinou dopoledne 12. června čili v pondělí svatodušní shromáždilo se asi 2000 dělníků, kteří koňskou branou přišli a veliký počet lidu, svornostové a studenti z části ozbrojení, aby mši sv. u sochy sv. Václava přítomni byli. Po mši sv. podali si lidé vespolek ruce a přísahali, že si věrni zůstanou a sobě proti každému nebezpečí pomáhati budou, byť i krev téci měla.

Digitized by Google

Od sochy sv. Václava bral se celý průvod k Novým alejím. Na začátku Nových alejí voláno: „Okolo Windischgrätze," a zástup rozdělil se teď na dva proudy; jeden proud táhl Železnou ulicí přes Staroměstské náměstí do Celetné ulice, druhý bral se přes Příkopy k Prašné bráně a k generálnímu komandu, písně zpívaje a hlomoze.

Mezi tím odebrala se deputace spolku pro pokoj a pořádek ku knížeti Windischgrätzovi a prosilá za ochranu. Deputace vyšla z generalního komanda právě když sem oni dva proudové lidu přitáhli. Zde stala se srážka. Začala kočičina, nastal nesmírný hřmot; stráž v domě postavená vytáhla, zakročila proti lidu a zatlačila zástupy až do polovic celetné ulice.

Nyní voláno: „barrikady;" brzy byly skutečně ve mnohých ulicích barrikady postaveny. A teď teprv nastala *revoluce*, do které lid byl vehnán cizimi rýpaly a mladistvými nedouky. Vášně byly rozpoutány, nyní poroučel každý v Praze, nebylo žádné auktority.

Další líčení boje pouličního není úlohou tohoto článku. Barrikady musely býti vzaty útokem. Ještě v pondělí obsadilo vojsko Museum a vyčistilo Karolinum. Brzy vzalo též ostatní barrikady na Příkopech, a k večeru bylo již spojení s Malou stranou umožněno. Když se počali barrikady stavěti, spěchal hrabě Lev Thun z Malé strany na Staré město, byl však zajat a v Klementinum uvězněn. Teprvé druhý den na to obdržel svobodu.

V následujících dnech děla se vyjednávání mezi Windischgrätzem, Thunem a ministerskými deputovanými (hrabětem Mensdorffem, c. k. generalem jízdy, a dvorním radou Klecanským, kteří 14. ráno do Prahy přijeli) z jedné a hajiteli barrikad z druhé strany; avšak mírné podmínky vlády nebyly od povstalců přijaty. Tudíž Windischgrätz vydal 16. června provolání, aby barrikady do 12. hodiny poledni byly odstraněny a rukojmí podáni; i prohlásil

Digitized by Google

spolu nad Prahou stav obležení. Když ale ze Starého města na posádku Malostranskou se střílelo, odpovědělo vojsko ohněm. Jeden granát zapálil dřevěné mlýny u Karlova mostu, které i s vodárnou vedle stojící shořely; několik pum do města hozených spůsobilo veliký postrach. Revoluce byla potlačena; 17. června ráno spěchaly deputace na Malou stranu prosit za pokoj. Povstalci se podrobili, barrikady jsou odstraněny a zbraň navrácena.

Z povstání Pražského měli radosť Maďaři a Frankfurtští Němci, a mělo užitek ministerstvo, které najednou nátlaku českého sněmu jest zbaveno. (Dokonč. bud.)

KRONIKA.

České exercicie kněžské v Hradci Králové,

jež od 20—24. srpna 1877 konal *Ant. Jedek*, rektor kongregace Redemptoristů v Praze.

I. Svatosť kněze.

Kněz povinen jest, by svatý život vedl: a) pro božský původ svého stavu; b) pro svaté věci, jež koná, a c) pro názvy a jmena, jimiž lid jej vyznamenává.

II. Studium č. zaměstnávání se vědou.

Vědy (vzdělanosti) jest knězi třeba ku všem úkonům, jež před se béře a koná. Hleděti má: 1. Vědy jemu *nezbytné*, *bohoslovné*; 2. vědy *užitečné*, by poučoval, kde a jak může; a 3. konečně též vědy *zábavné*: neboť nemůže se mu pokládati za zlé, jestliže, dostáv věrně úkolu svému, se pobaví a všestranně sebe vzdělati se snaží; za dnů našich toho zvláště třeba.

III. Kněz zatemnělý, pokáním odkládající.

Kněz takový velice jest nešťastný, neboť zapomíná: 1. že jest stvořen pro věčnosť; 2. že se nalezá na okraji věčnosti; onať nám bližší jest, než si myslíme. Jak mnoho kněží umírá náhle, poměrně více, než lidí jiných. Při vážném rozjímání tom těší nás myšlénka, že jest člověk

Digitized by Google

pánem věčnosti, maje ji v moci své. Člověk voliti sobě může věčnost nešťastnou anebo šťastnou.

Jak bude Bůh zatemnělého kněze souditi?

Kněz zatemnělý bude osvícen světlem soudu Božího proti své vůli. Zde se mu snad podařilo, hříchy své zastříti před světem, před svými představenými, před ovečkami svými. Ti snad viděli v něm horlivého kněze, ale strašným světlem soudu Božího bude osvícen, tam se odhalí jeho pokrytství a zlost. Kteraká bude jeho hanba! Rád by se pak skryl, ale nebude možno. Odsoudí jej: 1. jeho *skutky*; kterak zastával své povinnosti? a) hodně-li sloužíval nejsvětější oběť mše svaté? kdykoli ji slouží nehodně (svatokrádežně), dopouští se tří smrtelných hříchů: sacrificium indigne conficiens, indigne communicans, indigno indigne administrans. b) Kterak konal úřad zpovědnický? zdaž ochotně čili mrzutě? zda-li neuděloval absoluci, sám jsa ve smrtelném hříchu? Pamatuj, kolik absolucí, tolik sacrilegií! c) Jak pilen byl a svědomit v úřadě kazatelském? 2. Souditi bude Bůh jeho *řeči*; kněz vážný má býti v řečích svých; o něm zvláště platí slova: Rtové kněze šetřiti budou moudrosti a vědění hledati budou z úst jeho; co slov jalových, prázdných a marných! co žertů, šprýmů nevhodných a neslušných! Jestliže to hřích jest na laikovi, čím více na knězi! 3. Souditi bude Bůh jeho *myšlénky*. Není člověk volný v mysli své, tím méně kněz. I mysl má býti spořádaná dle vůle Boží a to věc hlavní; mysl jest ona tajná dílna, kde vše zárodek svůj béře!

Když kněz hřeší, hřeší uprostřed světla Božího; znát pravdy a zákony Boží a má je znáti. Nesmí dovolávati se své křehkosti, neb Kristus řekne: slíbil jsem: Non relinquam vos orphanos, ero vobiscum omnibus diebus; stál jsem u tebe každé chvíle, měl jsi mne prositi, byl bych ti pomohl z pokušení, ale nechtěl jsi pomoci mé míti. Kněz zlý nesmí se na omluvu svou táhnouti ku zlým příkladům jiných, které je svedly. Kristus mu řekne: Já jsem byl tvým prvním vzorem a příkladem; podle mne jsi nechtěl se říditi, ke mně jsi nehleděl.

Představme si kněze toho nešťastného, jak stoje před soudcem, teskně ohlíží se na vše strany, pátraje po orodovníku, by se ho ujal; ale nikdo se nepřihlásí, nikdo neujme, sám bude státi — s vinou svou! Vystoupí

Digitized by Google

proti němu *žalobníci*: 1. Kristus sám, jehož knězem, jehož náměstkem byl, 2. ďábel bude naň žalovati a hlásiti se k němu, jako ku svému zboží a dosvědčí všecko zlé, jež Kristus na kněze tom shledá! 3. žalovati budou na něho všecky jeho povinnosti, jež zanedbával; 4. žalovati budou na něj i duše, které zachránil a ku spasení přivedl. Neboť některé z nich budou chtíti jeho se zastati, protože jim cestu spasení ukazal. Ale Kristus z toho jim ukáže vinu kněze zlého, řka: „Právě tím jej odsuzujete a na něho žalujete, že nevěřil sám, co vám hlásal, a nečinil, co vám, byste činili, radil; že věděl co činiti má a nečinil.“ — Žalovati budou na něho přímo a odsoudí jej duše, zlým jeho příkladem svedené, volajíce: Byly bychom svatými se staly, kdybychom byly měly jiný příklad před očima.

IV. Kněz ve zpovědnici.

Kde lid hustě ku svaté zpovědi přichází, shledává se býti horlivější víra a lepší náboženské vědomí. Zastávati dobře úřad zpovědní jest velmi obtížno, ještě se mnohé překážky při tom vyskytují se strany zpovědníka i zpovídajících se; 1. se strany zpovědníkovy: a) když vstupuje do zpovědnice bez víry; b) bez náležitých vědomostí; c) má-li zřetel k osobě kajícníkově a d) z bázně před lidmi.

2. se strany kajícníka: nevědomost, zatvrzelost; nechuť k odpovídání na otázky kladené; nelibost ku přijetí rady a uloženého pokání.

V. Horlivost kněze o spásu jiných.

Horlivost kněze pro spasení jiných duší má býti:

1. *Vřelou láskou* nadchnuta, t. j. nesmí štítiti se obětí nižádných. Kněz rád si všeličehos odepře, nepohodlí snáší, jen aby duším nesmrtelným pomohl.

2. *Opatrna*, aby uměl duše hledati; aby dovedl i místo i příhodnou dobu vyvoliti, aby uměl také vyvoliti schopné prostředky, jimižby duše získal. Kristus našel Matouše u cla, Zachea na stromě, Samaritánku u studně, Maří Magdalenu v síni hodovní.

3. *Nepřekonatelná*; aby nedal se zastrašiti překážkami, ani když několik pokusů se mu nezdařilo; „Argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina;“ Nemož-

Digitized by Google

no-li, získati duši s kazatelny, hledá ji ve zpovědnici, i v soukromém hovoru, a modlí se za ni.

Takovou horlivostí prospějeme nejvíce sobě; a) získáme si přízeň Boží, b) získáme mnohých přímluvčích v nebi. Jak blaze nám bude v hodině smrti! Ovečky, jimž jsme věrně sloužili, a o jejich spásu otcovsky se starali, budou se za nás při i po smrti naší modliti; totéž činiti budou duše, které nás již do nebe předešly přičiněním naším. c) Pojistíme sobě vlastní spásu.

VI. Blaženost kněze horlivého.

1. Již zde *na světě požívá hojné slasti*; a) nalezá úctu, b) lásku a c) poslušnost svých oveček. 2. má blaženou *smrt*, a 3. *blaženou věčnost.* Ostendam illi omne bonum. Více pracoval pro Boha, proto bude míti i větší odměnu. Činiť vše z čistého úmyslu, proto udělí mu Bůh i nejčistější radosť. Pracoval, jak mohl nejvíce, proto dá mu Bůh i nejvíce radosti. V nebi radovati se bude a na zemi ovečky mu budou činiti radost, vzpomínajíce jeho slov a příkladů a dle nich se řídíce; za něho se modlíce, kdyby snad v očistci byl, a ku slávě nebeské tím větší mu pomáhajíce.

VII. Zvláštní prostředky, jimiž kněz může posvěcovati sebe, jsou:

1. Častější návštěva Nejsv. *svátosti oltářní.* Návštěvu máme konati takto: 1. víru vzbuditi v tu svátosť; 2. poklonu bohoslužebnou učiniti; 3. lítosť vzbuditi nad hříchy svými a 4. duchovně nejsv. Svátost přijmouti.

2. *Modlitba* a sice modlitba ústní a vnitrná. Modlitba ústní jest *breviář* pro kněze; modlitba vniterná jest *rozjímání.* Jak máme rozjímati o jednotlivých pravdách, článcích a tajemstvích víry? Dle čtvera pravidel: 1. quid credendum; 2. quid faciendum, 3. quid faciam, a 4. quid feci?

3. *úcta k rodiče Boží.* Touto úctou Marie Panny zjednáme si přístupu k božskému srdci J. Krista, jenž zdrojem jest všelikého posvěcení.

Závěrek.

„Vstoupiv Ježíš na lodičku, přeplavil se a přišel do města svého.“ Vstupme s Ježíšem na loď i my; ano my

Digitized by Google

pomocí sv. exercicií a sv. svátostí vstoupili jsme s Kristem na loď; nuže, zůstaňme kněžími osvícenými a s Bohem spojenými a šťastně dojdeme i my „in civitatem Dei, quae est Jerusalem coelestis."

Podal B. *Hakl*,
farář v Hořicích.

Přisluhování svátostí křtu sv.

(Z kasuistiky.)

Jistý katolický kněz, jsa v pověsti veliké snášelivosti náboženské, vynechal při křtu svatém některé obřady, poněvadž někteří „vzdělaní" lidé byli přítomni, a on se ostýchal, před nimi obřady tyto konati. Tak ku př. pomazal dítko olejem katechumenů jenom na prsou a vynechal pomazání na plecích, nevložil mu sůl do úst, a exorcismy vynechal všecky. — Jelikož pro snášelivost svou byl na slovo vzat, požádali jej rodičové protestantští, aby v nepřítomnosti pastora přišel a v modlitebnici pokřtil dítě jejich; což on učinil, nevzav k tomu křestní vodu z fary své, nýbrž jen tu vodu, kterou právě v modlitebnici měli, i vynechal všecky obřady katolické. — Kdykoli silné mrazy uhodily, uděloval křest svatý doma ve světnici vytopené, neb když toho rodiče žádali, konával křest svatý po domech.

Otázka: V čem chybil onen kněz? a v čem nechybil?

1. Že o své vlastní ujmě *vynechal obřady* některé, ku př. pomazání olejem katechumenův, exorcismy a vkládání soli, tím chybil a zhřešil. Pakli obřady takové se nelíbí liberalům neb protestantům: nesmí od nich ustoupiti kněz katolický, jemuž příkazy Církve katolické jsou zákonem svatým. Přikázalť zajisté sněm Tridentský, že zavedené od Církve sv. obřady při slavném udělování svátostí nesmějí vynechány býti (Ss. VII. can. 13.) Znamenitou v té příčině odpověď dala nedávno S. Rituum Congregatio, když k ní byl učiněn tento dotaz: „Utrum praeceptivas praedictorum librorum (Caeremonialis et Ritualis) regulas, tolerante nempe, permittente aut etiam aliter statuente Reverendissimo Episcopo, Sacerdotes possint illaesa conscientia infringere, aut omittere?" — Respondit S. Congregatio: „Negative et amplius." (S.

Digitized by Google

R. Congreg. 10. Jan. 1852.) — Synoda Pražská z r. 1605 podobně přikázala: „Cum ad aures nostras devenerit, aliquos Parochos in eorum, qui baptizandi sunt, exorcismo, antiquissimum Ecclesiae catholicae institutum non servare, inserendi salem baptizandi ori: decernimus, ut ad Pragensis Ritualis praescriptum ab omnibus id omnino servetur." (Synod. Archid. de Baptismo.) Novější provincialní Synoda Pražská r. 1860 učí o exorcismech: „Fide credimus, Deo permittente malos daemones non tantum animabus, sed et corporibus hominum insidiari. Neque dubium est, quin exorcismo rite adhibito potestas Ecclesiae in daemones efficaciter demonstretur. Exorcismi, qui ab Ecclesia in administratione Sacrorum praescribuntur, numquam praetermittantur." (De Cultu divino, cap. XII).

Dotčený kněz tudíž hřešil, že takové důležité obřady vynechal, i nemoudře jednal, že je vynechal z ostýchavosti před liberály.

2. Týž kněz nechybil, že *protestantům*, jsa o to žádán, pokřtil dítě; neb proti tomu žádné zápovědi nestává.*) Ale v tom chybil, že došel do modlitebnice protestantské. Místo, kde katolický kněz přisluhuje křtem svatým, jest farní chrám Páně. Měl totiž žádati, by přinesli dítě do chrámu katolického a vzali katolického kmotra, a když k tomu svolili, měl vykonati křest svatý ve všech obřadech katolických. — Ani nechybil, že tam křtil vodou nesvěcenou a že slavné obřady vynechal; neb výkon ten nebyl solemnis administratio baptismi, nýbrž baptismus privatus, u kterého není třeba vody křestní, ani obřadů slavných.**)

3. Když silné mrazy uhodily, uděloval křest svatý na *faře* ve světnici vytopené.

V tom nechybil, měl-li k tomu dovolení od svého biskupa, a byla-li k tomu nějaká kaple či zvláštní světnice upravena. Jinak to konati nesměl. Zapovídá to provinc. synoda Pražská, řkouc: „In domo parochiali aut in ecclesiae sacristia baptizare, prorsus vetitum est, nec tolerari potest,

*) Porovn. Ballerini, Comp. theol. moral. II. n. 248; Gury Casus consc. de Bapt. c. X.

**) Porovn. S. Liguori, Homo apost. de Baptismo nro 8. Gury, Casus consc. Baptismus privatus, cas. XIII. — Ballerini Compend. th. moral. de caeremoniis Baptismi in nota adv. Gury.

Digitized by Google

ubicumque talis abusus irrepserit. Si graves et probatae causae exigant, ut sacellum aut oratorium privatum, aut opportunum in aedibus parochialibus conclave huic sacro usui dicandum ecclesiae baptismali substituatur, id nonnisi obtenta ab Ordinario licentia fieri poterit." (De sacr. bapt. pg. 117).

4. Přisluhovati křtem svatým *v domě rodičů* jest toutéž synodou Pražskou zapověděno: „Districte praecipimus parochis, — eorum conscientias onerantes, ne hanc pravitatem deducant in usum, ubi illiam communem non fecit abusus; ubi vero effeminati aevi mollitia morem effinxit pravum, suo studio et exemplis piorum catholicorum quantocius ad rectum satagant revocare tramitem." — Podle všeho zdá se, že v případě našem nebyl v oné krajině domácí křest v obyčeji, tudíž dotčený kněz hříšně uděloval křest svatý.

Dítky panujících králův a knížat dovoleno jest křtíti v zámeckých kaplích a domácích modlitebnách. Kromě toho jest křest domácí povolen (vyjímaje ovšem nebezpečí smrti) jediné, kdyby cesta do chrámu pro velmi zlé počasí aneb pro místní poměry nebezpečna byla zdraví a životu dítěte*).

Josef Svoboda S. J.

Akademie křesťanská.

I. Odbor vědecký.

V minulém roce byla od vědeckého odboru vypsána cena 200 zl. r. m. na vědecké spracování otázky: „Následky podkopávání autority církevní v životě socialném."

Do uplynutí vyměřené lhůty (2. září 1877) byly odboru vědeckému zaslány dvě práce, a sice 1. *česká* s heslem: „Vivat auctoritas catholicae et apostolicae Ecclesiae nunc et semper in terris"; 2. *německá* s nápisem: „Betrachtungen über die Folgen der Untergrabung der kirchlichen Autorität im socialen Leben" a s heslem: „O Herr, mir zu helfen, schau auf mich!"

*) Skočdopole, Příručná kniha bohosloví pastýřského, str. 152.

Digitized by Google

II. Odbor hudební

uspořádá v den patronky své, sv. Cecilie 22. listopadu *veřejnou zkoušku sborové školy pěvecké* ve dvoraně domu záložny Sv. Václavské. Přátelé hudby posvátné zvou se na ten den k hojnému účastenství, aby jednak posoudili výsledek jednoročního cvičení, jednak poznali i spůsob vyučování na pěveckém ústavu Akademií vydržovaném.

Zpráva o XXXIX. schůzi výboru Dědictví sv. Prokopa dne 19. října 1877.

I.

Jelikož starosta probošt V. Štulc ze zdravotních příčin na venkově meškal, a náměstek starostův, kan. Jos. Ehrenberger pro churavost ke schůzi dostaviti se nemohl, zaujal předsednictví p. kanovník a komoří papežský M. Heinrich; přítomni byli členové výboru pp: Dr. Bauer, Dr. Borový, notář Grotz, farář Havlů, Dr. Karlach, Dr. Knobloch, subpřevor Koblasa, Dr. Řehák, Dr. Salát, Dr. Smolík, kan. Srdínko, farář Švehla.

II.

Po schválení protokollu předešlé schůze oznámil jednatel prof. Dr. Bauer, že bylo alumnům 4. roku v Praze prodáno 8 Rukovětí Dr. Smolíka. Spolu ohlásil, že k vyznačení spisů spolkových zjednána u xylografa Cibikra nová štampiglie s obrazem sv. Prokopa (dle nákresu p. Jos. Hellicha).

III.

Pokladník kan. Srdínko sděluje, že v záložně Sv. Václavské uloženo 3315 zl. 33 kr., úrok činí 98 zl. 49 kr., celkem tudíž 3413 zl. 82 kr. Na hotově se chová 550 zl. 4 kr. V obligacích obnáší jmění (přikoupena byla 1 obligace hypot. banky České per 1000 zl.) 53500 zl. Od konce února 1877 do 19. října t. r. přibylo tedy 1010 zl. 96 kr.

Digitized by Google

IV.

Kniha: „*Martin Medek*, arcibiskup Pražský, napsal Dr. Klement Borový“ jest dotištěna a počátkem listopadu t. r. počne se vydávati členům jakožto podíl č. XVII. za rok 1877. Cena knihy ustanovena 1 zl. 20 kr.

Podíl č. XVI. t. j. sv. *Makaria* Homilie překladem Jana Vlčka jest již z větší části vytištěn a vyjde o novém roce.

Literární oznamovatel.

Martin Medek, arcibiskup Pražský. Historicko-kritické vypsání náboženských poměrů v Čechách od r. 1581—1590. Napsal Dr. *Klement Borový*, c. kr. professor církevního práva na vysokých školách Pražských. Nákladem Dědictví sv. Prokopa. Číslo XVII. (za rok 1877.) V Praze 1877. Z kněhtiskárny Cyrillo-Methodějské. Str. 220. Cena 1 zl. 20 kr.

Dílo to jest pokračováním církevních dějin Českých, biografií arcibiskupa Antonína Brusa r. 1873. započatých. Medek náleží mezi nejstatečnější velepastýře arcidiecése Pražské a byť nespadaly do jeho vlády události tak závažné jak bylo při Brusovi, poskytuje vypsání náboženských poměrů v Čechách na konci 16. století přece hojnost látky zajímavé. Bylať i tenkráte doba nátisků pro církev katolickou, byl čas boje urputného. Tehdáž se katolíkům v Čechách ještě mnohem hůře vedlo než nyní. A přece skončil boj onen vítězstvím, k němuž katolická církev v první polovici 17. věku dospěla. Spisovatel snažil se s použitím nejlepších pramenův vylíčiti církevní poměry té doby ve světlých i temných stránkách, jak úplnost historického obrazu nutně toho vymáhá. Obzvláště si dovolujeme poukázati ku článkům o utrakvistech a sektářích, o opravě kalendáře, kteráž péčí arcibiskupa Medka byla v Čechách zavedena. V Dodatku připojeny některé listiny obsahem svým důležité. Na konci přidán obšírný registřík alfabetický. Úprava knihy jest velmi slušná. Na

Digitized by Google

listě titulním vyražena nová štampiglie Dědictví s obrazem sv. Prokopa. *Redakce.*

Libri Erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. Sumptibus Pragensis doctorum theologiae collegii edidit Dr. *Clemens Borový*, in univers. Prag. theol. professor publ. ord. Liber II. (1375—1388). Pragae, prostat apud J. G. Calve, caes. reg. aulae et universitatis Prag. bibliopolam (Ottomarum Beyer). 1878. Ex officina Caroli Bellmann. Str. 135 velkého lexikového formátu. Cena 2 zl. r. m.

První kniha Erectionum došla v listech domácích i cizozemských příznivého posouzení a doktorský sbor vydal nyní nákladem svým *knihu druhou* těchto pramenův pro náš domáci dějepis veledůležitých. Úprava jest táž jako při I. knize, s vynecháním věcí pouze formálních (viz Čas. D. 1875. str. 225). *Obsah* i této druhé knihy jest velmi bohatý. Větší část listin jedná o zřízení beneficií farních, inkorporaci jich ku klášterům, založení míst kaplanských a vikářství, anniversarií, věčného světla, o výměně pozemků, desátcích, úrocích, právu patronátním atp., a podávají velmi důležité zprávy jak z oboru církevního života, tak i poměrův občanských n. př. jmena konšelův a znamenitých rodů v Praze, Čáslavi, Klatovech, Kolíně, Kutné Hoře, Lípě Č-ské, Rakovníce, Žatci.

Jakožto *zvláštnosti* pozoruhodné buďtež jmenovány: 1. Zprávy o sv. Janu Nepomuckém, když byl notářem a farářem u sv. Havla (str. 127. 137. 172. 169.); 2. Založení kollegiatní kapitoly u Všech Svatých pro učitele kolleje Karlovy, „ut personae ejusdem collegii eo magis vacare studio delectarentur" (str. 221.); 3. Založení národního domu čili hospitálu Českého v Římě (str. 147); 4. Zřízení beneficia sv. Václava v Míšni (str. 160); 5. o nápravnících čili vasallech arcibiskupství Pražského (str. 151); 6. ku seznání společenských poměrů tehdejších velmi prospěšné jsou listiny týkající se špitálů u př. na Hradčanech, v Žlebích, v Král. Hradci, Kolíně, Bavorově.

Všecky listiny jsou *latinské* až na dvě, z nichž jedna *německy*, druhá *českým* jazykem jest psána (str. 192. 227.)

Chronologický pořádek se celkem zachovává, tak že jdou listiny od r. 1375–88. Avšak tu a tam vloženy také listiny starší i pozdější, n. př. z let 1302, 1330, 1357, 1367, 1405, 1419.

Digitized by Google

Ku konci připojen netoliko *registřík míst*, nýbrž i *osob*, o nichž v tomto sešitu se jedná. Na počátku položen slovníček některých neobyčejných výrazův a jmen. Úprava celého díla jest skvostná.

Sbor doktorský nevládne tak značnými prostředky hmotnými, aby na vlastní útraty mohl podniknouti vydání všech dalších knih nadačních. Z té příčiny žádá historický komitét téhož sboru, aby přátelé vlasteneckých dějin pilným odbíráním této publikace umožnili další pokračování v práci záslužné, kterou sbor podnikl. Třetí kniha Erectionum se k tisku chystá. *Redakce.*

Christliche Politik. Die Gesetze der christlichen Gesellschaften von *Charles Périn*, Professor des öffentlichen Rechtes und der politischen Oekonomie an der Universitaet Loewen. Einzig für Deutschland autorisirte Übersetzung Feiburg im Breisgau. Herdersche Verlagshandlung. 1876. Str. XXXIII. a 765. M. 6.

Périn, profesor práv na katolické universitě Lovaňské, proslul již uveřejněním více státnických spisů, sdělaných na zásadách a názorech přesně křesťanských. Ve spisu uvedeném podává takřka státní právo společnosti křesťanské. Novověký stát, nadchnut duchem lžiliberalismu a radikalismu, chtěje utvořiti společnost na základě docela novém, vždy více vzdaluje se půdy křesťanské, na níž národové a státy povstali, vzrostli a zmohutněli; přirozený následek toho jest převrat v rodině, obci a veškerém soukromém i veřejném životě, rychle postupující rozklad ve všech společenských poměrech a vrstvách, boj jedněch proti druhým, všeobecný pocit nejistoty, nedůvěra v stávající řády a děsná vyhlídka do budoucnosti. Périn živě a ostře však pravdivě a s doklady líčí útvary novověké politiky v celém oboru společenského života, stát to bez Boha, a staví jim naproti zásady a řády křesťanské. Při tom není pouhým velebitelem všeho starého, nýbrž činí rozdíl mezi tím co má obecnou platnost a vždy a všude se nalézati musí, a tím, co dle poměrů místních i časových změnám podlehá. Pevně vyslovuje pravdu opět a opět popíranou, že spása společnosti závisí na přidržení se nezměnitelných zásad křesťanských v životě soukromém i veřejném, že jednotlivec, rodina, obec, společenstva a státy obnoviti se musí duchem křesťanským, an zákon křesťanský není pravidlem života toliko soukromého, nýbrž i ve-

Digitized by Google

řejného. — Spis Périnův rozpadá na patero kněh. Kniha I. jedná o *původu a účelu společnosti*. Zajímavé jsou hlava 4. jednající o volnosti, v níž se mimo jiné dokazuje, že liberalismus nutně vede k obecné porobě a hlava 5. mající nápis „dvě města," kde ostře a názorně rozdíl mezi společností křesťanskou a moderní revoluční se předvádí. Kniha II. pojednává o *bytelných podmínkách společenského života*, které jsou zákon božský a lidský, moc, duchovní řád, hierarchie, společenská svoboda, vlastnictví, spolčování, podání. V hlavě 6. této knihy dovodí se, že společenská svoboda jest výplodem křesťanství, kdežto staropohanský stát, moderní cesarismus a socialismus jsou nepřátelé její. Kniha III. má za předmět *rozličné formy společenského života*, totiž společenská přetvořování, rodinu, kmen, stát, stát a rodinu. Poslední hlava jedná o socialismu, moderní to utopii, a dokazuje, že socialismus a křesťanství jsou radikální nesmířitelné protivy, a že podvrácením společnosti socialismus chce křesťanství samo vyvrátiti. Kniha IV. pojednává o *politických zřízeních společností*, a sice o účelu politických zřízení, o katolickém zřízení společností, o vládách absolutních, o vládách svobodných, o živlu aristokratickém, měšťanském a demokratickém u vládě, o národním zastupitelstvu a království. Kniha V. jedná *o společnosti, již národové mezi sebou tvoří*: o právu mezinárodním, o míru, válce, o křesťanství. Jsou to vesměs otázky, které mocně společností hýbají, a na jejichž šťastném rozřešení osud jednotlivcův i národů závisí. Poučení o nich z péra katolického učence nemůže býti leč velevítané. Sloh jest srozumitelný a přístupný vzdělanému čtenářstvu vůbec.

Prof. Dr. *R. Smolík.*

Promluvy duchovní k mládeži. Rukověť pp. katechetům i jiným slova Božího hlasatelům velmi příhodnou sepsal *Jan Ev. Hulakovský*, katecheta při c. k. realném gymnasii v Třeboni. Díl druhý. S povolením nejdůst. Ordinariátu Budějovického. V Táboře. Tisk Jana Nedvídka. Nákladem spisovatelovým. 1877.

Pan spisovatel ochotně vyhověl přání po brzkém vydání II. svazku duchovních promluv k mládeži, v časopise tomto a bezpochyby i odjinud vyslovenému. Druhý tento svazek v celku nic nezůstává co do vnitřní ceny za svazkem prvním. Nechtíce však býti pouhými chvalořečníky zdá se nám předce nutno vytknouti věci následující. Pří-

Digitized by Google

stupy k některým promluvám zdají se nám býti poněkud dlouhé beroucím ohled na celek řeči. Pro mládež toho věku mohlo býti vetkáno ještě více příkladů. Analogie na str. 93. v 5. odstavci uvedená vidí se nám býti příliš smělá. Též vyskytují se tu některé germanismy. Upozorňujeme jen na onen v přístupu promluvy o cti, kde se o citu cti pojednává (něm. Ehrgefühl). Čech obyčejně mluví o touze po cti, ctižádosti, byť se spolu působení citu nedalo upříti. Celý přístup pak na této frási založen jest. Co do úpravy tiskové mohly býti výroky písma sv. tisknuty písmem proloženým na místě drobného tisku. Jinak doufáme že i tímto svazkem promluv co zdárnou pomůckou všem pp. katechetům bude výborně posloužено.

Prof. *Jan Drozd.*

Zlaté klasy. Dárek dospělejším dívkám do Zlaté Knihy čili Dědictví sv. Ludmily zapsaným. Spořádal prof. *Jan Suda*. Číslo XV. Nákladem Zlaté Knihy v Písku 1877. Str. 152.

Zlaté lístky. Dárek útlověkým dítkám do Zlaté Knihy č. Dědictví sv. Ludmily zapsaným. Spořádal prof. *K. A. Madiera*, c. kr. okresní inspektor školní. Číslo XV. Nákladem Zlaté Knihy v Písku 1877. Str. 152.

1. S nemalým uspokojením oznamujeme oba podíly členů „Zlaté Knihy“ na r. 1877 vydané. „*Zlaté klasy*“ obsahují sice jen tré povídek, ale každá z nich zahrnuje v sobě velkou hojnost látky poučné. „Zlato a pozlátko“ jest vypravování nad míru rozkošné, spůsobilé zajisté k vytříbení a ustálení povahy mocně vybídnouti dospívající dívky československé; pokládáme práci tu za jednu z nejlepších známé spisovatelky Sofie Podlipské. „Zvláštní loutky“ (dle polsk. vzdělal B. Peška) velmi názorně doličují prospěšnost domácího zaměstnání dívek jakož i krásu dobročinnosti. „Hedbávné šaty“ pak (Jos. Baar) v rouše zajímavé povídky podávají čtenářkám úplný, velmi srozumitelně psaný návod k vyrábění hedbáví; dějiny hedbávnictví vůbec a ve vlasti naší zvláště jsou podstatnou a velezáslužnou částí toho článku, jímžto i širší kruhy obecenstva na to důležité odvětví našeho průmyslu budou upozorněny. Z připojených znělek Kollárových obzvláště poslední 3 řádky na str. 152. pěknou illustraci k našim poměrům poskytují.

Digitized by Google

2. „*Zlaté Lístky*“ pokračují u vypsání důležitých krajin mocnářství Rakouského; zejmena jsou to Prešpurk, Ostřihom, Mohač, Mehadia a Réka, o nichž podány zprávy historické i topografické; nalezáme zde poučné zprávy o drátařích, uherské pustě, vesničanech Sikulských a rýžování zlata v Sedmihradsku. Ku článku tomu připojeno 8 pěkných, jemně provedených vyobrazení. K vyléčení rozličných nespůsobů dítek a k ušlechtění jich mysle velmi vhodně napomáhati může povídka „Věneček z pomněnek“ (V. Lužická), psaná plynným, pro chápavost menších dítek zcela přiměřeným slohem. „Dvorec a zámek“ (z franštiny B. Peška) jest poučné vypravování ze života zvířat, v němž ale i leckteré vady dítek, zejmena vrtkavost ostrého pokárání docházejí. K praktickému cviku malých čtenářů slouží „Návod ku kreslení“ (Jos. Soukup), k němuž na 12 tabulkách připojeno množství zřetelných výkresů. Na konec přidáno několik pěkných básniček od rozličných skladatelův. Při tom podle přání sl. *Správy „Zlaté Knihy“* činíme spolu pp. členům a příznivcům téhož spolku tato oznámení:

„1. Knihy za rok 1877 č. XV. již od 1. září se rozesílají; pp. opatrovníci snažně se žádají, aby o knihy se přihlásili. Posud mohla správa Zl. Kn. podíly za více let nevyzdvižené bez závady členům vydávati; avšak zásoby starších čísel pořáde se stenčují tím, že knížky v ceně snížené se prodávají a zvláště, že v poslední době mnohé c. k. okresní školní rady značný počet knížek pro školní knihovny odkoupily.

2. Aby správě Zl. Knihy poskytnuta byla možnost k stálému zdokonalování knížek vydavaných přihlížeti, třeba jest hojného účastenství a přihlašování se nových údů; proto obrací se správa Zl. Knihy ke všem příznivcům mládeže, aby v místech, kde posud žádného opatrovníka není, sběrateli Zl. Kn. se státi sobě neobtěžovali.

3. Pro členy, kteří opatrovníka na blízku nemají nebo sobě přejí přímo od správy knihy odebírati, zřízeno jest opatrovnictví při Zl. Knize samé, kteréžto svým členům knihy dle ujednání i bez přihlášky rozesílá.

4. Poplatek za frankování a balení při zasílkách pod kříž. obálkou obnáší za 1—2 knížky 6 kr., za 3—4 knížky 11 kr., za 5 až 8 nebo 9 knížek 16 kr.

5. Knihy Zl. Knihou vydané dostati lze v kněhkupectvích po50 kr.; u správy samé prodávají se knížky v cenách snížených.“

Digitized by Google

V nynější době naléhá na každého kněze tím více povinnost, starati se o dobré čtení pro své svěřence, čím více trh knihkupecký vykazuje množství zboží ceny pochybné neb naprosto bezcenné literární produkty mezi lid vtrušuje; a protož poznovu jak nejvřeleji můžeme, za to se přimlouváme, aby se „Zlaté knize" zdařilo vždy četnějších přátel a účastníkův nalézti mezi vlasteneckým duchovenstvem. *Redakce.*

Syllabus Jeho Svatosti Pia IX., jejž vykládá s povinným zřetelem k syllabu náčelníka svobodných myslitelů Alfonse Padařovského Jan Brázda, sedlák ze Zlámané Lhoty. Sešit 1. 2. a 3. V Praze, tisk a náklad Cyrillo-Methodějské knihtiskárny 1877. Sešit po 28 kr.

Neunavený prof. Dr. Lenz začal pod tímto názvem novou řadu článkův apologetických proti nevěrcům nové doby; o práci té dle prvních tří sešitův soudíme, že vel. duchovenstvu zajisté velmi vhod přijde jakožto vydatná pomůcka k poražení bludův a k obhájení víry katolické. Po vyjití celého díla neopomineme o spise tom něco obšírněji promluviti. *Redakce.*

Obraz staropohanské t. j. řecké a římské společnosti před Kristem Pánem. Nastínil *Jan Roškot*, farář v Nechvalicích. V Praze, tisk a sklad Cyrillo-Methodějské knihtiskárny 1877. Str. 163, cena 50 kr.

Mnoho se učí ve školách dějepisu římskému a řeckému, nicméně není často dostatečné známosti o stavu mravnosti a o základních náhledech těchto dvou znamenitých národů. Spisovatel vynechav veškerý dějepis politický předpokládaje známost jeho, sestavil nám obraz společnosti řecké a římské, abychom seznali jejich život nejen povrchně, nýbrž i v hlavních a podstatných zásadách právnických, náboženských a filosofických, na nichž spočívala a z nichž vyrůstala společnost pohanská. Tudíž spisovatel popisuje společnost řeckou a římskou z rozličných stránek jako: stát; rodina; vychovávání mládeže; dělníci a řemeslníci; práce a otroci; stará společnost pohanská hyne a rozkládá se. Komu se zdál spis Döllingrův: Heidenthum und Christenthum příliš obšírný, najde v tomto spise stručnější ač též důkladné poučení. Na str. 121. praví spisovatel: Hrozný to lid, ukrutná společnost

Digitized by Google

římská. Zdál by se výrok tento přehnaný, kdo ale knihu pozorně přečte, sezná v pravdě, v jaké bídě morální a společenské vězela společnost pohanská a jak z ní nebylo vyváznutí. Z práce této čtenáři bude též možno nahlédnouti, jakou sílu vnitřní mělo křesťanství, když bylo s to, poměry ty vyvrátiti a předelati; jakož i sezná každý, kam bychom nutně opět přišli bez křesťanství. O mnohých otázkách paedagogických, o něž se nyní tak tuhý boj vede, lze se též poučiti a rozhledu nabyti, tak že spis tento jest pro dějepisce, kazatele a učitele velmi poučný. Co se týče způsobu vypravování, přáli bychom, aby spisovatel při novém vydání, kterého kniha se nejspíše dočká, varoval se stejnojmen či synonym, které porozumění mnohdy ztěžují. Také žádoucno, aby spis více si vedl způsobem vypravovacím a konkretným, aby mnohé pravdy nejprvé příkladem znázorňovány a pak teprv v abstrakci podávány byly. Neb dle náhledu našeho spis při čtení záhy unavuje proto, že spisovatel velkou známost národu řeckého předpokládá a mnoho abstrahuje. Na str. 50. jest souložnicí: otrokyně domácí a na str. 56. řádná žena jiného muže, z toho plyne jakási nejasnost této části. Na str. 63. o dítkách vysvětluje se poměr dítek k otci z poměru státu k rodině, a předpokládá se, jakoby rodina se byla tvořila podle státu, a přece jest tomu právě naopak. Státní zřízení římské vyrostlo úplně na základě rodiny, stát byl jednou velikou rodinou, ovšem že této veliké rodině obětoval se úplně prospěch rodiny malé. Na str. 67. čteme: pojímání na místě pojem, Begriff. Infinitiv časoslov jest brzo na *ti* brzo jen na *t*, jako str. 3. klamati, tajiti, chtíť, šířit, naznačit; str. 4 občerstvit, vzdychati, naříkati. Opravdu těšíme se na část druhou, kterou spisovatel slíbil, a kterou tento první díl ještě větší zajímavosti získá; bude totiž v 2. části vypsáno, jak společnost pohanská naukou křesťanskou se přetvořila.

Prof. *Jos. Kyselka.*

Hrobní kvítí. Sbírka nápisův náhrobních. Složil, sebral a upravil *Bohumil Fr. Hakl*, farář v Hořicích. V Praze 1878. Nakladatel Fr. A. Urbánek, knihkupec. Tiskem Dr. Eduarda Grégra v Praze.

Účel knížečky té naznačil p. spisovatel v předmluvě slovy: „Jsou zvláště mezi lidem, kdož rádi city žalu a bolesti, útěchy a víry, naděje a lásky vyjadřeny mají na

Digitized by Google

pomníku v rýmech a verších; avšak ne vždycky je někdo po ruce, kdo by příměřený veršík složil a často vidíváme na pomnících, zvláště po venkově, verše neuhlazené a rýmy nesprávné, ba ani pravopisně nepsané.“ A proto podává p. spisovatel v ladných verších celou řadu hrobních nápisův, z nichž mnohým nelze básnického vzletu upříti. Hojným výběrem a ušlechtilostí jazyka se k naznačenému účelu sbírka tato výborně hodí. Prof. *Jan Drozd.*

Pečírkův Národní Kalendář na obyčejný rok 1878. Redaktor: *Václav Štulc.* Ročník 21tý. Nákladem Mariany ovdovělé Pečírkové. V Praze, kněhtiskárna B. Stýbla. Str. 140. Cena 50 kr.

Za obezřetné redakce slovútného p. probošta Václava Štulce pokračuje „Nár. kalendář“ velezdárně na cestě, kterou zvěčnělý Dr. Pečírka prvními ročníky jeho nastoupil, an se o to staral, aby kalendář ten byl pramenem vzdělání a poučení ve smyslu křesťanském. Takový jest i obsah nového ročníku, jehož ozdobou jsou zdařilé podobizny kan. Jos. Ehrenbergra, nadlesního Petra Fišera, poslance Moravského Fr. Skopalíka (se stručným jich životopisem), obraz Karla IV. a pěkná podobizna velkoknížete Mikuláše. Z povídek vynikají obšírností a mravokárným obsahem svým: „Spálený Šimák“ (od A. V. Šmilovského), „Láska a nenávisť“ (Sofie Podlipská), taktéž pěkné jest vypravování „Tataři na Moravě,“ „Rodina námořníkova,“ jakož i humoreska „Hádanka v pytli“ (Jos. Ehrenberger), z poučných článků „Hořké pilulky“ (Dr. Ant. Majer), „Rusko-Turecká vojna,“ „péče o zachování zdraví“ (z knihy Dr. Pečírky). Hojnost jiných menších článků zvyšuje rozmanitost obsahu a přispěje k pobavení čtenáře, tak že kalendář jak nejlépe odporučiti můžeme. *Redakce.*

Volkskalender für Böhmen und Mähren, für das Jahr 1878. Herausgegeben von *kathol. politischen Verein* für das Königreich Böhmen. Prag, Verlag der Cyrillo-Methodischen Buchdruckerei. Str. 100. Cena 38 kr.

Až dosavad šly peníze za kalendář pro členy jed noty katol. politické určený do Bavorska; letos poprvé se podařilo zjednati kalendář tištěný v říši Rakouské, ve

Digitized by Google

Štýrském Hradci (Vereinsbuchdruckerei) a my doufáme, že příště se podaří tisknouti kalendář stejně dobrý a pěkný v naší Praze. Obsah kalendáře i úprava zasluhují chválu. Nalézáme zde množství drobnějších povídek i obrazů ze života, z nichž nejvíce zajímavé jsou: „Der hl. Wenzeslaus" (zemřel r. 935, nikoli 938); „der hl. Johann v. Nep." (utrpěl smrt r. 1393, nikoli 1383, i jinak jest životopis více legendistický než historický); „die kathol. Kirche in Amerika," „Briefe aus China" (oběma články budí se interes obecenstva pro katolické missie). Velmi pěkné jest vypravování: „Halte Wort," „Rom's Rettung 1703", „die Heldenthat," „kleine Ursachen, grosse Wirkungen." I jiné menší články poskytují vhodného poučení, n. př. o volné soutěži, o obsluze nemocných, o poště a telegrafu. Kalendář ozdoben jest četnými a zdárně provedenými obrázky. Lácí svou i vnitřní hodnotou se kalendář co nejlépe odporučuje. *Red.*

Posel z Prahy. Kalendář zábavný a poučný na obyčejný rok 1878. Ročník 17tý. Uspořádal *Frant Zákrejs.* S četnými vyobrazeními. V Praze, nákladem kněhkup. J. L. Kober Stránek (i s kalendářní částí) 105. Cena 50 kr.

Obsah „Posla z Pr." jest dosti rozmanitý; převládá v něm zábavná část nad poučnou. K této náleží historické články: „Rudolf II.", „Z českých zápasů proti mongolskému plemeni" (Tatarům, Maďarům a Turkům) a „Tři vynikající Čechové." K dějům nejnovějším hledí článek „Válka Slovanská." Z částí zábavných uvádíme „Proměny" (Sofie Podlipská) a „Boj o mír" (Fr. Zákrejs), velmi rozvláčné to vypravování. Ale divná věc! kdežto n. př. v „Poutníku" marně bys hledal nájezdy proti odpůrcům katolické církve, nemůže se „Posel" bez úšklebků všelijakých obejíti, viz článek o Rudolfovi str. 40, kde katolíky, kteří víru svou hájili, „horlivci nejzuřivějšími" zove; viz též str. 88, jakož i str. 102, 103. Ano i do povídek vtrousiti se musí žluč odbojníků církve; výrazy „protiklerikáluí," „papežská allokuce" atd. (str. 46. 68.) musely k nemotorným žertům sloužiti. Co se str. 82. o zpovědi praví, dokazuje, že pisatelka dávno už katechismus zapoměla. Jinak rádi uznáváme, že v článku „Host" (upomínka z r. 1866

Digitized by Google

velmi dojemná) jsme žádné takové narážky neshledali, a že článek „pomocníci při vychovávání“ (Vinc. Podhájský, článek jedná o chůvách a jejich poklescích) jest velmi dobrý a prospěšný. Taktéž illustrace jsou z větší části dobře provedené; pěkné jsou vignety při nápisech 12 měsíců. *Redakce.*

Česko-Moravská Pokladnice. Obrázkový kalendář na obyčejný rok 1878. Jedenáctý ročník. V Praze, tiskem a nákladem Karla Bellmanna. Stran 115. Cena 50 kr.

Několik starších ročníků tohoto kalendáře upevnilo v nás naději, že také letos obsahem jeho se vzděláme a pobavíme. Jsouť skutečně četné články rozmanitým obsahem svým pro čtenáře příjemnou zábavou, viz n. př. články: „Macecha,“ „Paní hraběnka,“ „Ataman“, „Hypolit,“ poučné vypravování o poměrech v Jihoslovansku, obšírné vypsání války Rusko-Turecké. Jen toho velice želeti musíme, že darebáctvím jakéhosi nedouka a nevěrce vpašován do kalendáře článeček „Darwinovo učení“ (str. 65—68), jenž positivnímu náboženství křesťanskému výhost dává. Odporučujeme nakladatelstvu pro příští ročníky větší bedlivost. *Redakce.*

Modlitební knihy ze skladu J. Steinbrenera ve Vimberce.

Již r. 1860 nařídil Pražský koncil provincialní (tit. II. cap. 4.), aby duchovní správcové se starali, by lid zakupoval si *modlitební knihy* jen dobré, od vrchnosti duchovní schválené. Že toto opatření bylo na nejvýš potřebné, uzná každý, kdo uváží slova slavného biskupa Dupanloupa: „Nedůvěřujte i některým knihám nábožným. Knihkupectví, bohužel i sama lepší, v ohledu tomto příliš málo střežena, vrhají každý rok do světa na tisíce malých knížek nábožných, kteréž nemají ceny, poučení, správnosti a jsou plné myšlének neurčitých, přepínání směšných, citů nepravých; těmito věcmi porušuje a snižuje se náboženství, kazí se nábožnost, odvracují se vážní lidé, pohoršují se osvícení křesťané; ony jsou jakýs druh jemné otráveniny pro duše. Vyobcujte tyto knihy a dávejte vždycky

Digitized by Google

přednost knihám za dobré uznaným před takovými, kteréž nemají jiné vnady pro sebe kromě novosti.“ *)

Lid náš venkovský kupuje si obyčejně modlitební knihy od knihařů na výročních trzích. Knihaři pak zásobují se nejvíce jen knihami ze skladů, kteréž jim jak možná největší provisi poskytují. Především dbají o to, aby knihy byly v rozličných barvách vkusně vázány, opatřeny rámečky, vkusnými sponkami, slonovými křížky neb hvězdičkami atd. aneb aby byly co nejvíce jednoduché a laciné. Sta a sta modlitebních kněh kupuje lid venkovský, aniž by bral ohled na jich obsah; platí je draze, mysle, že si koupil věc pořádnou, zatím však vyhodil peníze — marně. Povinností duchovního správce jest, aby upozorňoval lid na dobré modlitební knihy, jež by sloužily opravdu ku vzdělání a poučení u víře.

Od r. 1872 zaplavil celé Čechy, zvláště ale jižní kraje množstvím různých českých modlitebních knih J. Steinbrener, který má ve Vimberce knihtiskárnu, stereotypii, továrnu na vázání modlit. knih, obchod v bronzovém zboží a sklad olejových maleb. Knihy z jeho skladu vyhovují každému přání co do formy, vazby i ceny. Slyšeli jsme jednoho knihaře, kterak koupěchtivým Vimberské knihy modlitební odporučoval, řka, že „tyto jsou jedině pravé modl. knihy, poněvadž jsou potvrzeny až v samém Římě.“

Steinbrener sám tvrdí, že prý všecky modlitební knížky z jeho skladu sepsány jsou od katolických kněží, největší část jich původně v češtině, jiné z němčiny byly do češtiny přeloženy. Každá modlitební kniha Steinbrenerova jest prý od některého bisk. ordinariatu potvrzena; české nejvíce od bisk. ordin. v Praze, Budějovicích**) a Hradci Králové.

Knihy české ze skladu p. J. Steinbrenera ve Vimberce jsou z větší části překlady neb kompilace. Knihy tyto oplývají chybami tiskovými i mluvnickými. Všecky tyto chyby vytknouti, jest pro jich množství naprosto nemožné; budiž však dovoleno aspoň některé do očí bijícízde uvésti.

1. „*Svatý svazek lásky s Bohem a s bližním*! Úplná modlitební kniha pro duše Bohu oddané. Od P. Jozefa

*) *Skočdopole*, Bohosloví pastýřské pg. 342.

**) Z hodnověrného pramene však jsem se dozvěděl, že nejdůst. konsistoř Budějovická o jakési approbaci českých modlitebních kněh z Vimberka ničeho neví.

Digitized by Google

Rautenkranza, Katechety v Nových Dvořích. Vimperk. Tisk a sklad J. Steinbrenera. 1872."

Nalézáme zde (str. 17.) pravzor modlitby, živě upomínající na známé Andachtstunden von Zschokke; modlitba začíná takto (i s chybami): „Všemohouci, věčný Bože! Otče nejmilostivější na nebesích! Tobě vroucí díky činím za tento jasný a libý deň, kteréhož jsem vedlé nevýstižitelné milostivosti Tvé dožila. Ó jestiť zajisté v mnohém ohledu příjemné živobytí lidské na oboře světa, jenž jest dílo všemohoucí pravice Tvé, Otče svatý! Všeliká stvoření z dobroty a štědroty Tvé otcovské plesající, z života svého u vzejití tohoto dne velikou radostí, radujiť se. Vonné kvítí kališky své peřesté odvirá, aby zlaté poblesky dobročinného světla do sebe ssálo. Rychlonohá zvěř ze svých vyskakujíc doupat, z lože se klidí, aby vzduchem ranním občerstvena byla! Vzhůru ze svých měkkých hnizd vznáši se ptactvo nebeské, naplňujíc šveholením přeradostným jezero modrojasné vzduchu libě vanoucího atd."

Str. 30. „spojení přirození Božského s lidským" jest pro Čecha na nejvýš urážlivé, rouhavé; mělo se užíti slova: přirozenosť.

Název „bílá sobota" se odvozuje odtud (str. 186), „poněvač Kristus Pán mezi svatými Nejsvětější, následovně i Nejčistší čili Nejbělejší tohoto dne v lůnu země totiž v hrobě odpočíval." (?)

2) „*Pravá nevěsta Krista Pána* v srdečném, čistém a poníženém modlení. Katolická modlitební kniha ku kostelní a domácí pobožnosti ze spisů svatého Františka Sáleského. Ve Vimperce. Tiskem a skladem J. Steinbrenera. 1872."

„Pravá nevěsta" přichází do rozpaků, když čte na str. 4.: „Máš se více také modliti ústy; neboť i tuto oběť jsi Nejvyššímu přinášeti povinna; ale modli se více v srdci a duchu. Nemáš opomíjeti modlení ústné . . ." co má nyní chudák dělati? Na to se jí odpovídá: „Aspoň máš mysl svou povznésti k Bohu . . " Modlitba jest právě povznešení mysle k Bohu, k čemu tedy toto: aspoň?

Klasické místo čteme na str. 12. doslovně: „Cvičení se „s Bokem se spřítomniti" požaduje zároveň bdělosti a píly."

Od str. 17 incl — 336. jest obsah této knihy tentýž jako předešlé i co do postavení řádkův a chyb, takže se nemýlíme, tvrdíce, že pochází tato kniha z téže sazby

Digitized by Google

jako prvá. Aby však to nebylo k poznání, položeno jest mimo 16. str. rozdílného úvodu na konec knihy 32 stran obsahujících: „myšlénky o životu, smrti a věčnosti.“ Myšlénky tyto jsou tak chybně, nelogicky a zmateně podány, že člověk věru trnouti musí nad takovou mizernou škrabaninou. Kdo máš příležitost a trpělivost, přečti si tyto „myšlénky“ a pak si zodpověz otázku: kterak tato kniha dočkati se mohla třetího vydání?!

3. „*Maria jasná hvězda ranní.* Úplná modlitební kniha ku povznešení ducha k Bohu a počesti královny nebeského ráje a matky Boží od P. Josefa Rautenkranza, katecheta v Nových Dvořích. S potvrzením vyššího pastýřstva (kterého?). Druhé vydání. Ve Vimberce. Tiskem a nákladem J. Steinbrenera. 1872.“

Již nadpis jest chybný; Čech říká: Maria, hvězda jitřní. Na prvých 16 stránkách nalézáme zase všecky ty obvyklé a již známé chyby tiskové a mluvnické. Od str. 17 incl. — 336. nemůžeme obsahu již praničeho vytýkati, poněvač jest totožný s obsahem obou předešlých kněh.

4. „*Ježíš náš mistr a vykupitel.* Katolická modlitební a nábožní Kniha pro všechny jež zoufají po vnitřném pomodlení K mistru a svému vykupiteli od P. Jos. Zimmermanna, kněze církevního. Ve Vimperce, tiskem i skladem J. Steinbrenera.“

Na str. 16. čteme v poznámce: „Kterak sobě Boha, jakožto největšího dobrodince našeho, a nejmoudřejšího ředitele světa představovati máme, abychom ho náležitě ctili, jemu děkovali, a v něho doufali, v nasledujících litaniích se obsahuje, kteréž také z té příčiny pro společné vzělání v kostelích i doma předmodlívati se mohou.“ Marně však všickni, „jež zoufají po vnitřním pomodlení“ hledají tyto „nasledující“ litanie — není jich tuto. Neopatrný pan spisovatel — recte překladatel — přeložil z německého originalu i tuto poznámku, kteráž jest zde nemístná. Místo litanií nalézáme zde s ustrnutím po čtvrté tentýž obsah, jako v předešlých třech knihách. Na str. 337. objevují se nám zase nesmyslné „myšlénky o životu, smrti a věčnosti.“

Na poslední stránce „obsahu“ ohlašuje se, že „u J. Steinbrenera ve Vimberce na skladě jest: „Maria jasná hvězda ranní. Úplná . . . . od P. Josefa Zimmermanna, kněze církevního;“ kdežto přece kniha tato vyšla na světlo od P. Josefa Rautenkranza, jak na knize samé jest udáno.

5. „*Ježíš jest mé všecko*! náboženská kniha pro kato-

Digitized by Google

líky. S povolením vyššího pastýřstva. Vimberk. Tisk a sklad J. Steinbrenera. 1873."

Na Str. 91. čteme: „Tobě (Bože Synu) děkuji, že nejsem pouze člověk, nýbrž že i lidský jsem"! Který „katolík" může tomu rozuměti?

Nejen v této knize, ale i v jiných scházejí po litaniích obyčejné versikuly, responsoria a obvyklé modlitby církevní. — Kniha tato má velikou podobnost s knihou: „Albacha Posvátní zvukové" v témž skladě vydanou.

6. „*Bůh srdečná touha má a jediná naděje v životě a smrti.* Modlitební kniha pro oboje pohlaví. Vydal: F. Jan Mráz, kněz církevní. S potvrzením vrchního pastýřstva. Vimberk. 1873. Tisk a sklad J. Steinbrenera."

Jan Mráz stal se knězem teprv r. 1875. Kterak pak přišel k té cti, že v této knize o dvě leta dříve nazýván jest církevním knězem? snad aby se knize dodala větší vážnost? Na str. 20. čteme: „Kdykoliv kdo mši sv. slyší, získá si odpustky na mnoha let a tomu, kdo mši sv. slyší, zvláště se udělují zásluhy umučení Ježíše Krista." Věta tato odporuje učení katolickému o odpustcích. První podmínka, ady někdo odpustků získati mohl, jest: aby se nalézal v stavu posvěcující milosti Boží. — Na str. 39. stojí toto o Marii Panně: „Ale nyní jsi nejblaženější, neboť jsi vybojovala tichým odevzdáním se do vůle Boží beze smrti palmu mučedlnickou." Maria Panna však zemřela smrtí přirozenou a tedy nelze říci: „beze smrti."

Na str. 78 čteme: „Při nábožném navštívení křížové cesty možno všech odpustků účastným se státi, jež sv. otcové oněm udělují, kdož sami v Jerusalemě svatá místa navštěvují." Místo papežové neříkáme „sv. otcové," ač papeže nazýváme „Sv. Otec." Ostatně, byť i křesťan v stavu milosti se nalézal a křížovou cestu nábožně konal, nemůže vždycky získati odpustkův; jestiť zapotřebí ještě zvláštních podmínek, jež viz Skočdopole, bohosloví pastýřské str. 395.

7. „*Srdce Pana Ježíše a Marie Panny.* Modlitební kniha pro osoby obojího pohlaví kteří se dobře modliti, nábožně živi a jednou spaseni býti chtějí. Od P. Josefa Kremer-a. S přivolením arcibiskupského ordinariatu Kolínského. V češtinu uvedl bohoslovec dioecese Budějovické. Ve Vimperce 1873. Tisk a sklad J. Steinbrenera."

Na str. 4. čteme: „ku každému skutku dobrému potřebujeme pomoci a milosti Boží. Této pomoci a milosti

Digitized by Google

dostává se nám ale pouze modlitbou.“ Že pouze modlitbou pomoci a milosti Boží se nám dostává, odporuje nauce katol. o milosti Boží.

Stránka 10. poskytuje nám skutečně něco neslýchaného. „Ano, křesťane milý, i ovoce i jablko, které sám s úmyslem požíváš, bys sobě toho občerstvení z lásky k Bohu dopřál, má před ním větší ceny, než když někdo mnoho hladových žaludků co možná nasytí, aniž by při tom na lásku a zalíbení Boží pomýšlel.“ Povzbuzení toto se hodí výborně do morálky každého břichopáska a lahůdkáře. Má-li míti tato věta nějaký smysl, musí být docela jinak a sice obezřetně a jasně podána.

Z této knihy nalézáme zase větší otisk v jiné samostatné knize taktéž ze skladu p. J. Steinbrenera, kteráž má název: 8. „*Živý růženec*“.

Poněvadž sklad p. Steinbrenerův za účel si vytkl, postarati se o modlitební knihy pro všecky stavy — nezapomněl tudíž ani na mládež. Takovou knihou má býti:

9. „Duchovní stráž na cestě blaženosti čili: malý budíček duší. Modlitební kniha pro katolickou mládež obojího pohlaví. Ve Vimberce 1874. Tisk a sklad J. Steinbrenera.“

Právě tato kniha určená pro mládež (*žáčky*, jak v ní začasté čtenáři nazýváni jsou) musí vzbuditi u každého přítele české mládeže veliký odpor. V této knize jsou tiskové i mluvnické chyby na velkou škodu, poněvadž „žáček“ v čtení ještě neobratný nemůže tak snadno smyslu se dovtípiti. Aby mu pak smysl ještě nesrozumitelnějším se stal, k tomu napomáhají sáhodlouhé věty a špatná interpunkce. Jakožto příklad „modlitby“ uvádíme str. 28: „Když kněz požehnání (při mši sv.) dává. To svaté jednání jest skončeno. Vyslyš, Otče, milosrdný, prosby všech, kteréž k tobě od nás přítomných vstupovali, když se svátostí a moudrostí tvou srovnávají. Dej jim tu milost, abych ta dobrá předsevzetí, kteráž jsem učinil, také k šťastnému konci přivedl. Amen.“ Zpovědní zrcadlo nepřihlíží k povaze dítek a proto žádný zpovědník nemůže je schváliti. Překvapíť dojista každého „žáčka“ při šestém přikázaní otázka (str. 34. 2. d.): „Nedopustil jsem se tajných hříchův?“ „Žáček“ zpovídá se pak z pouhé svědomitosti, že dopustil se tajných hříchův, ač neví, co se tím slovem rozumí. Na str. 109. 1. známé memorare sv. Bernarda připisuje se — sv. Bonaventurovi.

Tolik o knihách ze skladu J. Steinbrenera ve Vimberce. Jest jich ještě mnohem více, než zde jmenováno

Digitized by Google

bylo. Kdo by mohl všecky mezi sebou porovnati, dojista mnoho znamenitého by shledal. Katolické kněžstvo české těmito řádky jsouc upozorněno ocení zajisté knihy vyšlé ze skladu J. Steinbrenera ve Vimberce podle jejich zásluhy. *Josef Hůlka*, kaplan v Blatné.

Zpěvomil, to jest: písně nejvíce školní a některé jiného druhu s nápěvy od rozličných skladatelův. Slova sepsal *Frant. Doucha*. V Praze, nákladem kněhkup. J. L. Kober. 1877. Str. 112.

Slovútný p. spisovatel sebral v této knížce básně, které byl již v minulých létech uveřejnil spolu i s nápěvy. Za příčinu udává sám, aby básně po rozličných knihách roztroušené v jedno sebrány a rozličné nápěvy jedné písně vedle sebe postaveny byly. Básně učí dítky modlitbě před školou a po škole, učí lásce k rodičům, vedou k pořádku a pracovitosti, varují před rozličnými chybami dětskými, též i o hry jest postaráno. Za dobrý obsah i pěknou řeč ručí jméno p. spisovatele. *Jos. Kyselka*, katecheta.

Kytice. Almanah pro mládež československou. Spořádal *M. Weinfurt* a *Fr. Zeman*. V Praze 1878, nákladem Fr. A. Urbánka. Str. 138.

Kytice jest sbírka rozličných článků veršem i prosou psaných. Dle obsahu jsou tu články vzdělávací, historické, i přírodopisné. K lepšímu porozumění slouží několik pěkných obrázků a mapka obsahující okolí Sněžky. Na prvém místě stojí životopis zesnulé paní Anny Náprstkové s jejím obrazem; i ostatní články jsou psány řečí pěknou, vybranou. Nejen že v celé knize ničeho jsme nenalezli, co by se pro dítky nehodilo, nýbrž v celé jeví se ruka dovedná, kteráž chce dítky k dobrému vésti. Jen tu a tam, zvláště v některých básních jako na př. v básni Kytice jest řeč tak vzletná a obrazná, že sotva dítky třeba i dospělé jí porozuměti mohou. Jinak může se Kytice každému většímu dítku dáti do ruky, které ji sotva dříve odloží, dokud celý poutavý a rozmanitý obsah její nesezná. *Jos. Kyselka.*

Digitized by Google

Čarodějnice aneb Bůh dopustí, ale neopustí. Povídka pro rodiče a mládež dospělejší z doby křižáckých válek. 3. vydání. Co díl 8. zábavných spisů Dr. Baubergra vydal *Anton. V. Huml.* V Praze. Tiskem a nákladem Rohlíčka a Sieverse 1877. Cena 52 kr.

Doby křižáckých válek jsou doby heroismu křesťanského, jsou to časové, kdež idea vznešenější než jest hrabivost po zisku vezdejším, pobádala mnohé muže statečné, aby zemi skropenou krví Spasitele světa vyrvali z rukou moslemínů. Vypravování v povídce této obsažené jest velmi pěkně uspořádáno, poutajíc zvědavost čtenářovu od začátku až ku poslední stránce; tendence jest ryze křesťanská. Nedopatřením zůstal na str. 21. výraz „byl to shon uplacených blouzníků"; nevíme věru, kdo by byl křižáky uplatil! a nebezpečné jest nazvati blouzněním to šlechetné smýšlení, které křižáky do Palestiny vábilo. Nemilá chyba tisku jest str. 22. „pohnuslivým" místo: pohnutlivým kázaním. *Red.*

Vysloužilec aneb kam vede hra. Obraz ze života společenského. Dle spisovatele „Jeskyně starého otce Blažeje" vzdělal *Jos. V. Vlasák.* K vydání upravil Karel Bulíř. (S obrázkem.) V Praze, nákladem B. Stýbla 1877. Cena 20 kr.

Záhubné následky karbanu se v povídce té velmi živě vyličují a mimo to i jiná pro život pospolitý prospěšná ponaučení v knížce řečené se nalézají. *Red.*

Mořští loupežníci od východu aneb Hvězda Tunisská. Povídka z dob posledních křížových válek pro dospělejší mládež dle A. G. vzdělaná od Jos. Zimmermanna. Druhé vydání. (S obrázkem.) V Praze, nákladem B. Stýbla 1877. Cena 28 kr.

Tendence povídky jest sice dobrá, avšak psychologický vývin velmi nejasný, spojení jednotlivých částí neúplné a sloh unavující. Ačkoli na konec cnost vítězí, zůstavuje přece příliš obšírné vypsání nešlechetnosti ukrutníkův dojem méně uspokojivý. *Red.*

Myslivec aneb divná jsou řízení Páně. Povídka z podhoří Krkonošského. Pro mládež dospělejší i odrostlé sepsal

Digitized by Google

Arnošt Volný. (S obrázkem.) V Praze, nákladem B. Stýbla 1877. Cena 24 kr.

Povídka tato směřuje ku pěstování křesťanských cností a k upevnění nábožnosti; provedení jest dosti zdařilé.

Redakce.

Hlídka časopisů.

Blahověst 1877. č. 16—29. Hymna papežská (i s nápěv.) Allokuce dd. 1. března t. r. — Adressa biskupů Rakouských k jubileu Pia IX. — Řeči na slavnosti: sv. Aloisia, sv. Petra a Pavla, sv. Jakuba, Nanebevzetí Marie P., Posvěcení chrámu P., Slavnost Všech Svatých, ned. 9. po sv. Duchu. — Církev ruská a církev katol. (Dokonč.) — Řeči při svěcení školy, na začátku a konci školního roku, při inštallaci faráře, žehnání stříkačky. — Obrazy allegorické (Podstránský). — Výroky sv. Otcův o znamení kříže (Desolda). — Pouť do Říma k jubileu sv. Otce (Honejsek). Obr. z cesty do Alp (Ekert). — Po 35 letech (Hlinka). — Básně (Lhotka, Hakl, Ježek, Rydvan, Smělý). — Dědic koruny Karlovy (Pokr.). — Dopisy: o májové pobožnosti, obnovách chrámů, bratrstvech, zlaté svadbě, missiích, visitacích, primicích, svěcení školy, pohřbech kněží. — Kronika: z Říma, Německa, Francie, Španělska, Jerusaléma, Ameriky. — Paběrky z duchovní správy. Zápisky Děd. sv. Janského. — Literatura. — Věstník osobní.

Cecilie 1877. č. 6—10. O posvátném zpěvu staročeském. — Základové, jimiž se řídí vyučování na slov. průpravnách učitelských v Brně. — Božanův Kancionál. Promemoria o hudbě posvátné. — O české písni chrámové. — Pěstování zpěvu církevního (sbor Sv. Dušský, seminář arcib., chrám sv. Voršuly v Praze, z Kralohradecka, Brněnska, Budějovicka, Litoměřicka.) Hudební příloha: Missa in honorem S. Ferdinandi, auctore F. Z. Skuherský, a jj.

Christliche Akademie. 1877. č. 3—9. Gedanken über den Altarbau. (Dok.) — Katechismusantworten. Martin

Digitized by Google

Medek (nástin přednášky konané redaktorem „Čas. Duch." při valné schůzi Akad.) — Das allhlgste. Sacrament u. die Musik. (Zejmena jedná se o pozdvihování, přijímání a požehnání.) — Der Dekalog. Rich. Wagner über die kathol. Kirchenmusik. — Zprávy o sjezdu katolíků ve Vídni, o valném sjezdu Caecilianské jednoty v Biberachu, jakož také o křesť. Akademii; z „Čas. D." seš. 1—4 oznámeny nejdůležitější články; podány recense spisův a hudebnin.

Method 1877. č. 6—9. Pouť římská (Lehner). — Sloh románský (s četnými a velezdárnými obrázky.) — Roucha bohoslužebná (Cipín z Ameriky). — Jos. Hellicha jubilejní slavnosť. — Chrám sv. Jakubský v Brně. — Nový kostel v Jáchymově (s vyobr. pod. Lehner.) — Nový gotický chrám v Šanově u Českých Teplic (prof. Karel Smídek, s vyobr.) — Křesťanské umění na sjezdu katolickém. — Feuilleton: Michel Angelo (Lehner). — Zprávy z Akademie křesť. o monstrancích a paramentním ústavu.

Posvátná kazatelna 1877. svaz. 10—12. Kázaní nedělní od ned. 15—27 po sv. Duchu. — Řeč o slavnosti Anjelů strážných, Narození a Jména P. Marie, Povýšení Sv. Kříže, sv. Václava, Posvěcení chrámu, Všech Svatých. Všech věrných dušiček, sv. Martina, sv. Ondřeje. — Promluvy k osadníkům, snoubencům, při pohřbech, při svěcení hřbitova, kázaní poutní.

— 1878. svaz. 1. Kázaní nedělní od ned. 1. adventní až k ned. po Naroz. Páně; řeč o slavnosti sv. Mikuláše, neposkvrn. Početí Marie P., Hod B. vánoční, sv. Štěpána, na konec roku, slavnost Obřezání Páně.

Osvěta. 1877. č. 4—10. Jan N. Nejedlý (biografie). — Zápas Evropy s plemenem mongolským (Pokr.) — Černohorci ve zbrani. — Starohorský filosof (Dok.). — O překladech v novočeské literatuře. — Nové hroby naše (Marek, Petera). — O historii výtvarného umění v Čechách (napsal Dr. Kalousek proti Woltmanoví). — Naděje v budoucnost Slovanstva. — Česká balada a romance (Pokr.) — Mirabeau. — Rozhledy na poli technickém. — Karel IV. a jazyk český. — Návštěva v Paříži za času

Digitized by Google

hrůzovlády.(Dr.Gabler.) — Rozhledy divad. — Rozhledy liter. — Doly Kutnohorské. — Úvahy přírodovědecké o Darvinově theorii (Dr. Lad. Čelakovský.*) — Poslední písně Někrasova. — O vlivu byzantském na umění Slovanské. — Josef Ressel. — Vincenc Vávra.

Archiv für katholisches Kirchenrecht. 1877. 3—5 Heft. Camminer Synodalstatuten (Dok.). Antrag Petr Reichensperger's betr. die Bechlagname der rheinischen Pfarrdotalgüter. — Privilegirter Gerichtsstand des Klerus (Grashof). — Pii IX. Allocutio dd. 12. Martii 1877. — „Bekehrung" der Uniten in Russland. — Rechtlicher Charakter der Concordate. — Tridentinisches Eheschliessungsdecret (Dr. Braun). — Schulconflict in Baden (Dr. Maas). — Schul- und Katechismusfrage in Preussen (1876—77). — Dekrety římských kongregací, rozhodnutí rakouského správního dvoru soudního, úřadův Pruských atp. Literatura (spisy o pastorální theologii: Benger, Amberger, Gassner, Schüch, Ricker; Maasen, Glossen des canon. Rechtes atd; Simar a Pruner, Moraltheologie; Brück Kirchengeschichte.)

Katolički list. č. 8—33. Biskup Strossmajer na gym. nasii Oseckém. — Pastýřský list svatopostní nejd. bisk. Terstského a Koparského (Capo d'Istria) J. Dobrily. — Vzpomínky z cesty po Italii (Milán). — Oslava 50letého biskupování Pia IX. po Chorvátsku. — Pompeji a Římské katakomby. — Chorvati. — Pastýřský list svatopostní nejd. bisk. J. J. Strossmajera. — Nedostatek duchovenstva. — Jednání o novelle k manželskému zákonu v panské sněmovně rady říšské. — Moderní nevěra. — Katolický sjezd Vídeňský. (Číslem 13. odstoupil Dr. Josip Rieger od redakce, čehož zajisté litovati jest, jelikož se zdá, že ráznější jeho počínání u liknavějších nelibosť vzbudilo. Redakci převzal Andrija Jagatie.) — Provolání ústředního vuboru na oslavu 50. biskupské ročnice Pia IX. — Vzpomínky z cesty po Italii (Turin, Ženeva, Pisa). — Professio orthodoxae fidei juxta formam a Summis Pontifibus Pio IV. et Pio IX. praescriptam. — O původu člověka. — Otázka Římská. — Nynější svoboda tisku. — O církevním kazatelství (Úsudek bisk. Stossmajera, jak by se mělo theorii homiletickém napomáhati cvíčením kazatelským). — Vlaský protipapež. — Katolický pokrok. — Et fiet unum ovile et unus pastor. — Život sv. Otce Pia IX.

*) O tomto darvínském článku brzy pojednáme. *Red.*

Digitized by Google

— Okružní list nejd. bisk. Strossmajera (v příčině bratrstva Nepoškvrněného početí bl. P. Marie, jež založil Barnabita P. Augustin Šuvaloff za účelem spojení církve východní se západní a kteréž se v Djakovaru zavádí). — Řeč sv. Otce k poutníkům Savojským. — Blahopřejná báseň sv. Otci ke dni 3. června 1877. — Adressa sv. Otci. — Řeč na oslavu jubilea sv. Otce. — Co je papež, najmě Pius IX., světu a co Chorvátům. — Oslava sv. Otce po Chorvátsku. — Athanasius. — Katolíci chudnou. — Julian odpadlík a nynější pronásledovatelé katolické církve. — Ecloga Daphnidi Emin. ac Reverend. Dom. Josepho Mihalović, S. R. E. Card., Archiep. Zagrabiensi. — Protestantství v Prusku. — Víra štít a kotvice křesťana za naší doby. — Sociální reforma. — Stavitelství s hlediště víry, a najmě víry křesťanské. — Řeč bisk. Strossmajera k chorvátským poutníkům v Římě. — Dopisy. — Věstník.

Zgodnja Danica č. 15—21. Dílo církevního sněmu Vatikánského z vnuknutí Sv. Otce. — Rozprava tří Amerikánův. — Jubileum Pia IX. — Blahopřání dítek k tomu jubileu. — Pius IX. katolické mládeži. — Církev a její péče o umění a vědy. — Pro dům a školu. — Katolický sjezd ve Vídni. — Něco o slavnosti Piově pro přátely i nepřátely. — Tvrzení Darvinovo o původu víry a mravnosti. — Báseň: Květový dar Marii Květnové. — V každém téměř čísle: Život 14 sv. Pomocníkův. Zprávy missionářské. Rozhled po Slovinsku a dopisy. Rozhled po světě. Květ i ovoce modlitby. Rozmanitosti. Jiskry Ignaciánské. Proměny. Dary.

Tübinger theol. Quartalschrift 1877. seš. 3. Studien zur Apostelgeschichte (Dr. Schäfer.) — Der Tod des Herzogs von Gandia (Dr. Knöpfler). — Die syrische Übersetzung der Clemensbriefe (Dr. Funk). — Recense o spisech (Janssen, hrabě Stolberg; Martens, o církvi a státu; Hefele, Conciliengeschichte 3. Band; Müller a Mothes, illustrirtes archaeologisches Wörterb. des german. Alterthums etc.)

Katholik. 1877. Juli. Das philosophische System Palmieri's (Dr. Höhler). Die Idee des Katholicismus im alten Testamente. — Christenthum und Völkerrecht. (Stöckl).

Digitized by Google

— Die Mainzer Katechismen von Erfindung der Buchdruckerkunst bis zum Ende des 18. Jahrhundertes. — Geologie und Sündfluth. (Jest to posouzení spisu, jejž pod tím názvem vydal Athanáš *Bosizio*, kněz tovaryšstva Ježíšova v Praze, nákladem Kirchheima v Mohuči r. 1877. Referent v „Katholik"-u jakož také zpravodaj v „Liter. Handweiser" č. 212, Dr. Schäfer, vytýkají v exegetickém i přírodovědeckém ohledu leckteré věci p. Bosiziovi, zejmena, že veškery výskumy geologické o stvoření světa za pouhé hypothese prohlašuje.) — Luther und der Bauernaufruhr im Rheingau. — Recense (Peters, h. Cyprian.)

Literarische Rundschau 1877. V časopise tom v Cáchách nyní již na 3. rok vycházejícím nalézají se dosti obšírné a správné referáty zejmena o literatuře katolické. V č. 7. odporučen mimo jiné spis: „Der Darwinismus u die Naturforschung Newton's und Cuvier's. Beiträge zur Methodik der Naturforschung und zur Speciesfrage. Von Dr. Albert *Wigand*, Professor der Botanik an der Universität Marburg. III. Band. Braunschweig, Vieweg." Jest to rozsáhlé a mistrovské dílo, jímž se poráží theorie Darvínská.

Oprava.

V sešitu VI. náleží poznámka ze str. 425. na str. 423. k poznámce *druhé* po slovech *„jako krupky."*

Digitized by Google

ČASOPIS
katolického duchovenstva.

Ročník XVIII. 1877. Svazek VIII.

Theophylaktos, arcibiskup bulharský,
o prvenství Petrově.

Sděluje **Josef Barták**, kand. dokt., zám. kaplan v Cholticích.

Theophylaktos byl učitelem Konstantina, syna císaře Michaela Dukasa (1071—1078), na to pak arcibiskupem bulharským se sídlem v Achridě okolo r. 1078. Zemřel asi okolo r. 1107. Vynikal zvláštní učeností, celkem Photiovým duchem se nesoucí, pro kterouž byl žádán od jáhna Mikoláše, pozdějšího biskupa v Melesobě, aby „bludy" latiníkův krátce a jadrně vyvrátil. Theophylaktos napsal odpověď nesoucí nápis: *Προς λαλιά τινι τῶν αὐτῷ ὁμιλητῶν περὶ ὧν ἐγκαλοῦνται λατῖνοι* aneb *λόγος πρὸς Νικόλαον διάκονον κ. τ. λ.**)

V odpovědi své praví, že, ač mnozí, ba skoro všichni (Řekové) myslí, že bludů těch jest mnoho a že postačují, aby obě církve rozštěpily, on přece se přesvědčiti nemůže, že by počet těchto bludů byl tak veliký a váha jejich k ospravedlnění rozkolu postačitelna. „Latiníci," praví, „obviňují se z bludu, že nekvašený chleb obětují, v sobotu se postí, půst před umučením Páně tak nepočítají, jako my,

*) Opp. Theophyl. ed. Venet. 1758. t. III. p. 513—527.

Digitized by Google

manželství klerikû rozlučují, laikům však bez rozdílu je povolují, ano (neusměj se!) vous si holí; že prsteny ruce jejich zdobí a kněžský oděv jejich hedvábný a různobarevný jest; že (mniši jejich) maso jedí, a při klanění se Pánu na zemi padají. Z „bludû" těchto já některých neuznávám za káratelny, jiných jen poněkud; haní-li je někdo, prokazuje tím církvi službičku, ale dojista ne znamenitou; nehaní-li je nikdo, není to na škodu." Dále pak vykládá, že různost *obřadův a obyčejův* neoprávňuje k rozkolu, nébrž pouze různost ve *víře*; různost v obyčejích že může někdy spravedlivé příčiny míti. Zvláště horlivě se ujímá obyčeje latinského užívati k Eucharistii chleba nekvašeného. „Ty Řeky," praví mezi jiným, „kteří sice horlivi jsou, ale ne podle moudrosti, a ty, kteří — což horší jest — *ze slabého sobectví tělo Kristovo trhají*, dlužno přísně varovati, aby pro půst a nekvašený chleb proti nepodajné tvrdošijnosti latiníkû nechovali se přísně a příkře." Vůbec kárá Theophylaktos příkrost východanû k latiníkům mnohem ostřeji než domnělé bludy těchto, a dává znáti, že i u Řekû není vše v pořádku.

Pouze ohledně novoty v symbolum, t. j. ohledně nauky, že Duch sv. vychází z Otce a *Syna*, protiví se učený arcibiskup bulharský latiníkům, předhazuje jim blud, jenž jest s to, aby je do pekla připravil. Boj vede úplně v duchu Photiově. Že písmo sv. nazývá Ducha sv. Duchem Synovým, z toho prý ještě nenásleduje, že má také své bytí ze Syna; místo u sv. Jana 15, 26. „kteréhož vám pošlu od Otce" značí prý pouze rovnost Syna s Otcem co do podstaty; tamtéž státi prý by muselo: „jenž od Otce *a ode mne* vychází;" nauka latinská zavádí prý dva principy Ducha sv.; závěrek z poslání na vycházení není prý oprávněn a výrazy „býti skrze Syna" aneb „poslánu býti skrze Syna" nejsou prý totožny s výrazem „vycházeti od Syna." Hlavní však důvod svůj formuloval Theophylaktos

Digitized by Google

takto: „To, čemu ku svému bytí dvou principův jest třeba, jest porovnáno s tím, co jen z jednoho principu jest, buďto větší aneb menší aneb stejno; stejno nemůže to býti, neboť pak by to bylo nutně též jen z jednoho principu; zbývají tedy jen první dva případy. Tudíž jest Duch sv. buďto větší než Syn — což novou bezbožností jest, aneb menší — což jest bludem Makedoniovým.“ — Známo, že souběr může býti logicky správný, ale věcně zcela chybný: logika zajisté neohlíží se po věcné pravdě vět, nébrž obírá se holou jejich formou. Theophylaktos vychází od zcela bludné věty, že latinská nauka předpokládá pro Ducha sv. dva principy, a pak stanoví pro osoby božské zcela nepříslušné trilemma; božské osoby zajisté nelze mezi sebou porovnávati neb měřiti dle velikosti. Praví sice Kristus: „Otec větší jest mne“ (Jan 14, 28.), ale to dojista se netýká božské přirozenosti Kristovy, nýbrž jen lidské; také to nepravil Kristus pro své synovství, jak Theophylaktos se domnívá, neboť praví symbolum sv. Athanasia: „In hac Trinitate . . . *nihil majus aut minus*, sed totae tres personae coaeternae sibi sunt et coaequales.“ — Z toho vidno, že tento hlavní, na pohled hluboký důvod Theophylaktův stojí na velmi slabých základech a že tím i boj jeho proti přídavku „Filioque“ do symbolum jest pouhým máchánim do povětří. A přece stojí Theophylaktos tak pevně na svém, že jest i hotov dáti se fixní svou ideí strhnouti k neposlušnosti k nejvyššímu pastýři církve a nástupci sv. Petra, an praví: „Nechť i s trůnu hrdě mluví, jejž oni, převznešení, převznešeným býti líčí, nechť i Petrovo vyznání uvádějí, nechť i klíčemi království (Mt. 16. 19.) hrozebně před námi cinkají.“

I dotýká se tedy zde Theophylaktos již druhého dogmatu katolické církve, a sice spůsobem, z něhož nelze nabyti dostatečné jasnosti, jak smýšlel slovutný arcibiskup Bulharský o *primatě* prestolu římského. Mají uvedená

Digitized by Google

slova býti ironií? O tom nabudeme světla z jiných spisů Theophylaktových.

Máme v rukou spolehlivý latinský překlad jeho kommentáře ku čtyrem evangelistům, nadepsaný: „Theophylacti, archiepiscopi Bulgariae, qui vulgo appellatur Chrysostomi Epitomator, commentarius in quatuor evangelistas. Versio ex graeco idiomate in latinum fidelissima interprete Joanne Oecolampadio. Coloniae 1701.“ Ku slovům Kristovým Mat. 16, 18.: „At ego tibi dico, quod tu es Petrus, et super hanc Petram etc.“ čteme na str. 89. následující výklad: „Remunerat Petrum Dominus, mercedem illi dans magnam, quod *super eum aedificavit Ecclesiam.*“

Tento výklad jest úplně pravověrný, s římsko-katolickou naukou se úplně shodující. Ani to, co dále Theophylaktos připojuje, neodpírá nauce římské, ač nelze neznamenati, že to zůstává daleko za jasností a správností co do svazu řeči, kterou se vyznamenává věta „Remunerat etc.“ Píšeť: „Quia enim confessus erat eum Dei Filium Petrus, dixit, quod haec confessio, quam confessus est, fundamentum erit futurum credentium, ita ut omnis homo exstructurus fidei domum, hoc jacturus sit fundamentum.“ Již spisek vůbec Photiovi připisovaný*): „Proti těm, kteří tvrdí, Řím že jest prvním prestolem“ pronáší náhled, že *petra* není ničím jiným, leč vyznáním božství Kristova. Podobně novější schismatikové rozumují. Archimandrita Nikanor vykládá**): „*Já tobě praví*$_m$: podle vyznání, které ne tělo a krev zjevily tobě, ale Otec můj nebeský, které ty jsi pronesl ve své i v osobě svých učen-

*) Alespoň hlavní myšlenky spisku pocházejí od Photia, jak Hergenröther se domnívá („Photius“ I. 663.)

**) Разборъ римскаго ученія о видимом (папском) лавенствѣ въ церкви. Kazaň 1871 str. 24.

Digitized by Google

níkův, *ty jsi Petr* — skála (kameň), rovněž jako i každý z mých učenníků zároveň s tebou vyznávajících mě Kristem i Synem Boha živého. A na té skále, t. j. na tom, co jest v tobě i v každém z mých učenníkův věčně trvanlivo a nezrušitelno, na pronešeném tebou v osobě všech mých učenníkův *vyznání* mne Kristem a Synem Boha živého, na té skále vzdělám církev svou.“ Ovšem i někteří Otcové praví, že Kristus zbudoval církev na vyznání či víře Petrově; tak zejména sv. Jan Zlatoústý, jehož bezpochyby Theophylakt zde sledoval; tak i sv. Ambrož a jj., avšak dlužno si dobře všimnouti, že nepraví tito Otcové, že na víře *kohokoliv* jest církev zbudována, alebrž výslovně podotýkají, že na víře *Petrově*. Dále dlužno uvážiti, že církev jakožto *viditelná* společnosť osob věřících nemůže nejblíže státi na základě *neviditelném*, že jsouc něco realného, srostitého, nemůže nejblíže státi na podkladě idealném, odtažitém, jakým přec „vyznání“ neb „víra“ jest. Dlužno tedy za to vším právem míti, že dotčení Otcové mínili, že na *Petře věřícím* či *vyznávajícím* Kristus církev svou zbudoval. Že i Theophylakt takto slovům Páně rozuměl, dokazuje nejen jeho výklad „*super eum*,“ ale i výklady jiných sem náležejících textů.

Tak ku sv. *Luk.* 12, 41: „Dixit autem ei Petrus: Domine ad nos dicis istam parabolam, an etiam ad omnes?“ dává Theophylaktos toto vysvětlení: „Interrogavit Petrus ceu *curam omnium habens*, et pro auditoribus sollicitus, tamquam fratrum amator, et *cui jam concredita ecclesia*.“ Při *Mr.* 16, 7.: „Sed abite, dicite discipulis ejus et Petro“ čteme výklad: „Petrum ab aliis discipulis ut *praecipuum* segregat, ac ob *excellentiam* nominat illum prae aliis.“ Zvláště však důležit jest výklad učeného prestolníka bulharského ku slovům *Luk.* 22, 32: „Sed ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua. Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.“ Theophylaktos vykládá: „Quia

Digitized by Google

te habeo ut *Principem discipulorum**), postquam negato me flaveris, et ad poenitentiam veneris, *confirma ceteros*· Hoc enim te decet, qui post me ecclesiae petra es fundamentum**) . . ., qui quum apostolus fueris, et negaveris terum que receperis *primatum omnium et praefecturam* l*rbis* per poenitentiam***)."

Podobné jasný jest výklad Theophylaktův k evangeiium sv. Jana 13, 6. 7., kde o mytí nohou se vypravuje. Píše Theophylaktos: „Non primum lavat Petrum, *quamvis primatum discipulorum gerebat*: sed forte proditor cum esset impudens et inverecundus, ante Petrum lotus est. Unde hoc manifestum? Coepit, inquit, pedes discipulorum lavare et extergere, *deinde* venit ad Simonem Petrum, atque ita declarat, quod non prímo laverit Petrum. Non enim dixisset, quod venisset ad Simonem Petrum, sed alium quendam ante Petrum lavit. Ex aliis itaque discipulis nullus sustinuisset ante Petrum lavari. Proditorem autem hoc ausum fuisse possibile est. . . *A Petro autem eruditos ceteros* verisimile est non contravenisse, sed honorem hunc a Domino suscepisse."

Zvláště zvědavi jsme byli slyšeti výklad Theophylaktův ku Jan. 21, 15—19. Neboť místo toto vykládají novější rozkolníci podobně jako místo o moci klíčů (Mt. 16. 18), že Pán učinil Petra klíčníkem království nebeského a pastýřem tak, jako jiné apoštoly; tak že vlastně slova Páně nejsou řečena sv. Petru výlučně, alebrž v jeho osobě všem sv. apoštolům a že tedy všichni apoštolé byli rovni Petru†). Avšak Theophylaktos píše: „Interim Petrum,

*) *τὸν μαθητῶν ἔζαρχον.*

**) Jak souhlasí s touto naukou arcibiskupa řeckého nauka nynější církve řecké? *Orthodoxa confessio catholicae atque apostolicae ecclesiae orientalis* (Wratislaviae 1751) str. 146. praví: „Nullum aliud Ecclesiae fundamentum esse, quam Christum *solum*."

***) *ἀπόστολον μὲν ὄντα, ἀρνησάμενον δὲ, καὶ πάλιν τὰ πρωτεῖα πάντων καὶ τὴν τῆς οἰκουμένης ἐπιστασίαν λαβόντα διὰ τῆς μετανοίας.*

†) Archim. Nikanora: Разборъ atd. str. 61. násl.

Digitized by Google

quia prae aliis ceciderat, majorisque esse fervoris et dignus, cui *amplius concredatur ministerium*, comprobatur, igitur ter proprio nomine vocat etc.“ — K verši 22.: „Si enim eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me sequere“ podotýká Theophylaktos: „Opus, inquit, quod tibi concreditum est, perfice, et sequere me, qui educo te ad praedicationem et totum orbem in tuas manus trado“. . „Qui antea non audebat interrogare de traditore, sed alteri committebat interrogationem, *illi omnium praefectura concreditur*: et non solum committitur, sed et pro illo ipso, qui maxime diligebatur, interrogat, et fit mediator apud Dominum“ . . . „Te enim nunc educo, *ut praesis orbi*, et sequaris me.“

Theophylaktos napsal také výklad ke Skutkům apoštolským, který však nemáme po ruce. Ale máme před sebou latinský překlad jeho výkladu k listům sv. Pavla s nápisem: „Theophylacti, archiepiscopi Bulgariae, in omnes D. Pauli epistolas enarrationes Christophoro Porsena Romano interprete.“ Coloniae 1543. Tam čteme při *Gal.* 1, 11. (fol. 193. recto): „Petrum spectandi cupiditate Hierosolymam ivit, adeo illum venerabatur et coluit.“ Jasnější však svědectví víře bulharského arcipastýře v prvenství Petrovo vydává jeho výklad ku slovům I. *Cor.* 9, 5. (fol. 98. verso): „Numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut et ceteri apostoli et fratres Domini, et Cephas?“ Znít: . . . „Adverte autem, quemadmodum omnium postremum posuerit Petrum, ut *eum ceteris arguat praestantiorem*. Quid enim (inquit) alios commemoraverim, quando quidem vel Petrus ipse hoc factitet?“

Uvedená místa postačí nám, abychom si utvořili obraz o víře a nauce Theophylaktově co do prvenství sv. Petra. Theophylaktos věřil, že Pán dal sv. Petru prvenství nejen *cti* (výklad k Mr. 16, 7. Jan. 13, 6. 7. Gal. 1, 11. I. Cor. 9, 5.) ale i *právomoci* (výklad k Luk. 12, 41. 22, 32. Jan

Digitized by Google

21, 15—22); věřil také v *ustavičné trvání* obého tohoto prvenství v církvi, jak vysvítá z výkladu k Jan. 21, 15—19: „ut praesis orbi;" nebot slovo „orbis" není zde míněno pouze v rozměru prostorném, ale i časovém; vysvítá to taktéž ze slov: „cui concredita est ecclesia." Definice sněmu Florentského i sněmu Vatikánského o viditelné hlavě a učiteli celé církve jsou ve výkladech Theophylaktových v zásadě též uznány.

Jen hrubá nevědomosť aneb zlomyslnosť může ještě tvrditi, že nynější víra řecká jest vírou staré církve. Jeden z předních učencův a prestolníků řecké církve o prvenství Petrově zcela jinak soudil než nynější schismatikové. Sv. Petr jest dle Theophylakta od Krista položeným základem církve; postaví-li se Řekové i Bulhaři na tento základ, odpadnou ostatní bludy jejich samy sebou: odpadne upírání východu Ducha sv. i ze Syna, odpadne bludné ponětí o stavu duší po smrti. Děkujme božské Prozřetelnosti, že zbudila svého času takého učence a že spisy jeho na naše doby dochovala. Není snad doba daleka, kdy nebohý národ bulharský bude vymaněn z poroby; snad zavítá pak do luhů bulharských se svobodou politickou i svoboda náboženská: pak nám lze nadíti se, že duchovenstvo bulharské setřese se sebe nehodné jho rozkolu, a že se vrátí v ovčinec Kristův, z něhož Bulhary řecká ctižádosť a hrabivosť byla vyrvala.

První křesťanští Bulhaři lnuli upřímně k apoštolské stolici římské*): bylo to za dnů slávy Bulharska: co učiní nyní Bulhaři svobodní? Bůh to ví! Kýž jdou za svatými apoštoly svými Kyrillem a Methodem!

---

*) *Safařík*, Starožitnosti slovanské str. 589. násl.

Digitized by Google

Účelnost ve všemmíru.

(Dle Maedlera a jiných.)

Podává *Matěj Procházka*, prof. gymn. v Brně.

II.

„Chci však ještě," dí Maedler*) dále, „zmíniti se tuto o pokroku vědeckém v oboru *stálic* učiněném. Soujem (komplex) stálic složený z milionův sluncí našemu slunci podobných zaujímá prostory, kterých už nelze více měřiti poloměry země aneb dálkami slunce, u nich třeba užívati měřítka světla. Naše soustava slunečná ukazuje se nám ovšem býti velkolepou a rozmanitou, přirovnáme-li ji však k tomuto souboru těles nebeských, jest přemalounká a nepatrná. Tolikéž vědělo se už dávno s bezpečnou určitostí, jak soustava naše složena, ale co do stálic — panovala pořáde ještě veliká kolísavost a nejistota."

„*Kepler* († 1630 v Řezně) pokládal stálice za pouhý přídavek k soustavě slunečné; dle jeho domněnky stojí slunce ve středu všehomíra a stálice skoro všechny okolo slunce ve stejné vzdálenosti skupeny jsouce, tvoří kolem soustavy naší věnec paprskový či okruh zářivý, jenž hluboko nesahá. — *Lambert* († 1777 v Berlíně), jenž asi 140 let později s výtečným zdarem pracoval v oboru matematiky a fysiky (a r. 1761 vydal dílo: Kosmologische Briefe über die Einrichtung des Weltbaues. Augsburg), nemohl si ovšem tento názor více osvojiti; nebo ohromná vzdálenost stálic byla už tenkráte jasněji poznána. Lambert vyložil si soujem stálic přísně podle obdoby (analogie) naší soustavy slunečné: každé stálici dal za průvodce oběžnice a vlasatice a rozdělil veškeren jich soubor na mnohé částečné, vedle sebe a nad sebou postavené soustavy, kteréž sice

*) Maedler narodil se v Hannoveru r. 1794 a umřel tamtéž dne 14. března 1874 (80 let stár), byv dříve professorem astronomie a ředitelem hvězdárny v Dorpatě v Rusku.

Digitized by Google

vespolně se liší velikostí a četností svých členů, jinak ale dle formy se podstatně neodličují.. Cestu bílou či mléčnou rozvrhl si na šest soustav. I tento názor musel jinému ustoupiti, jak mile poznáno, že souřaděné (koordinované) soustavy nemohou samostatně vedle sebe trvati, lečby odestávaly dálkou, kterážby průměr jejich mnohonásobně převyšovala."

„Od té doby pátráno na nebi po nějakém středním (centrálním) slunci, kteréžby veškerenstvu stálic tak předkovalo jako slunce našim oběžnicím předkuje. Poněvadž však takového středního slunce nebylo lze nalézti, klonili se mnozí k domněnce, že nestává pražádného všeobecného vzájemného vztahu mezi stálicemi a že vyjmeme-li rozličná dvouhvězdí, nevládne mezi stálicemi pražadná soustava, nýbrž že všechny dohromady tvoří jenom soujem, v kterémž sice pohybové panují, pro něž však není žádného pravidla, kteréž by je ovládalo. Názor tento byl jako soustavou zoufalosti, při níž ovšem zůstávala ještě vezdy možnost, že všechny stálice mají jeden společný prvotní původ, jehož však dokázati nebylo lze.

Ještě v našem století zbloudil vysoce slavený filosof *Hegel* († 1831 v Berlíně) tou měrou, že toliko naši soustavu slunečnou za předmět obdivuhodný prohlašoval, jelikož prý kromě ní nestává žádných těles světových a všechny prostory všehomíra že jen étherem světelným prostoupeny jsou, ty tak nazvané *stálice* pak že *nejsou prý nic jiného nežli chorobná vyraženina světla* (exanthem), *uzlovatiny osutinám podobné, kteréž prý mnohem vznešenější jsou.* Týž filosof jal se také dokazovati, že nemůže více než *sedm* oběžnic býti. (Astronomie nynější počítá 8 větších a 173 menších planet v naší soustavě sluneční.) Tak pochodí (udělá fiasko) člověk, opováží-li se předbíhati přírodozkum a sestrojiti si přírodu dle pouhého domyslu."

„*Argelanderovi* (posléz řediteli hvězdárny v Bonnu, jemuž Petrohradská akademie velkou Demidovskou cenu

Digitized by Google

přiřkla za to, že vyšlakoval a vypočítal pohyb u 560 stálic) podařilo se po dlouholetém skoumání vystopovati a přesvědčivě dokázati, že také naše slunce svůj zvláštní pohyb má a že vůbec celá naše sluneční soustava v prostorách stáličného světa se pohybuje, i naznačil také směr k místu, kam se pohyb ten béře*). Na základě těchto vědeckých výsledkův odvážil se vypátrati také *všeobecný* a *společný střed* stáličného nebe; byl však přinucen vyznati, že se mu to nepodařilo. Nedivímeť se tomu, jelikož by toho tenkráte nikdo nebyl dovedl."

„Bylo třeba ještě veliký počet stálic proskoumati, aby se bezpečně vědělo, že stálice vlastně nejsou *stálicemi*, kteréžby *stále* na jednom a témž místě *stály*, nýbrž že též se v prostoře nebeské pohybují (a Maedler sám, jak praví Dr. Pfaff ve spise Schöpfungsgeschichte str. 170, více než 800 stálic takovému zevrubnému pozorování a proskoumání podrobil) a teprv po přísném určení stanišť a změny těchto stanišť u stálic — pokusil jsem se já (Maedler) dokázati, že v těchto pohybech stálic, kteréž se bez vzájemnosti býti zdály, *pevný pořádek a postup* panuje, i nabýval jsem více a více přesvědčení, že existuje skutečně takový všeobecný střed přítažný, který však není nějakým nadvažujícím centralným tělesem, nýbrž pouhým středním bodem a tohoto středu přítažného že hledati nutno ve skupině *plejad* (kuřátek) a naň že dlužno potahovati pohyby všech hvězd, jednoduchých i po dvou sdružených**).

---

*) Podle Pfaffova „Schöpfungsgeschichte" 1877. str. 168. náleží zásluha vypátrání vlastního pohybu slunce i směru tohoto pohybu ku souhvězdí Herkulesově — slavnému anglickému astronomovi W. *Herschelovi*; o Argelanderovi pak dí Pfaff, že toliko při 319 stálicích pohyb ten vyzpytoval.

**) Zde se obrací Maedler proti amerikánskému přírodozpytci *Alexandrovi*, jenž tuto uspořádanost a souvislost těles nebeských popíral a praví proti němu: „Přes to

Digitized by Google

K dolíčení tohoto obrazu, v němž nám Maedler velkolepý pořádek všehomíra před oči klade, za nutno uznáváme uvésti slova Dra Pfaffa, jenž (v dotčeném díle str. 171) pojednávaje o tomto předmětu dokládá: „Jest tedy dle Maedlera skupina plejad netoliko pro naši soustavu sluneční, nýbrž pro veškerou od cesty bílé obklíčenou soustavu hvězd — středem a těžištěm všeobecného pohybu. Podle Maedlera jest naše souostroví světové čili soustava našich hvězd takto uspořádána a složena: Střed její naznačen jest skupinou na hvězdy velmi bohatou, hustořadou a značnými jednotlivými massami (hmotnostmi) naplněnou, totiž plejadami. Kolem nich jest pásmo poměrně na hvězdy chudé, jehož šířka však asi šestkrát převyšuje průměr soustavy centralné; na to následuje široká, kruhovitá a na hvězdy bohatá vrstva a po ní jeví se opět mezipásmo na hvězdy chudé a tak to postupuje ustavičně počtem členův kruhovitých doposud ještě neurčitým, z kterýchžto členův nejzazší tvoří cestu bílou. Vyskytují se také mezičástky na spůsob mostu, kteréž na jednotlivých místech spojují onyno veliké kruhy, jež jinak nemají stejnou mohútnost ve všech částkách svého okruhu a tytýž i ně-

---

vše učiněn před několika lety od Alexandra v Americe pokus, soustavu stálic na starý chaos převrátiti. Na základě pozorování lorda Rosse, že některé mlhoviny na nebi mají formu spirálky či závitkovou, domníval se Alexander, že tutéž podobu má i soujem všech stálic i s dráhou mléčnou, anobrž i tvrdil, že s touto formou (tvarem) stav rovnováhy se nesrovnává. O obojím tvrzení jest nám pochybovati: vše, čím Alexander první své tvrzení odůvodniti se snaží, nikterak nepostačuje a co do druhého tvrzení táženie se, kterak se bez rovnováhy (tedy bez pevného těžiště) v počtech astronomických mohly objeviti číselné poměry pohybův hvězd podle *určitého pořádku* postupující, kdyby žádného těžiště nestávalo?“

Digitized by Google

jakou podobu skupiny na sobě ukazují, ponejvíce však z osamocených stálic aneb párů stálic se skládají."

Na str. 182. svého právě jmenovaného díla dí Dr. Pfaff: „Tyto základy teorie své o společném těžišti všech hvězd vyložil Maedler nejprvé ve spise „die Centralsonne" a pak ve čtvrtém vydání své „populární astronomie." Kdybychom v souboru stálic nějakou větší hvězdu podobnou našemu slunci chtěli středištěm ustanoviti, odporovalo by to zákonu Keplerovu, dle něhož pohyb oběžnic slunci nejbližších jest nejrychlejší, pohyb planet od slunce nejvíce vzdálených nejzdlouhavější. Avšak jináče se věc má, ustanovíme-li jen nějaké společné těžiště, nějaký střední bod, kde právě opak toho se děje: hvězdy bodu tomu nejbližší budou se zdlouhavěji, hvězdy od bodu toho nejvzdálenější budou se co nejrychleji pohybovati. A tomu právě tak jest při společném a středním bodu, jakž jej Maedler pro soubor stálic naznačil. Všechny hvězdy bodu tomu bližší pohybují se zdlouhavěji, ježto hvězdy od něho vzdálenější silnější pohyb mají. Protož názor Maedlerův bez pochyby se s pravdou srovnává. Maedler, chtěje se v tom jistoty dodělati, proskoumal pohyb veškerých stálic kolem skupiny plejad a výsledek, jehož z prozpytování pohybu u 800 rozličných hvězd nabyl, záležel hlavně v tom, že skutečně hvězdy, kteréž Alcyoně (v plejadech) nejbližší jsou, jevily pohyb zdlouhavější, stálice však od ní vzdálenější že ukazovaly pohyb mnohem rychlejší." — Bohužel nebylo Maedlerovi popřáno, aby i pohyb stálic od Alcyony nejvzdálenějších byl obádal a vyšetřil. — „Dalšímu skumu tedy zůstaveno, aby dotvrdil názor Maedlerův, že skupina plejad jest středištěm pro veškery hvězdy i pro ty nejvzdálenější v cestě bílé, o jejichžto vlastním pohybu doposud nic určitého ještě nevypátráno." Litovati jest, že v tomto směru — ve vyšetření a vypočítání vlastního pohybu vzdálenějších stálic — po Maedlerovi velmi málo

Digitized by Google

v astronomii pracováno, ale i při tomto nedostatku dalších skoumání přece smíme doložiti s Maedlerem:

„Tímto výsledkem (plynoucím z prozpytování pohybu u 800 stálic) aspoň učiněn určitý počátek; budoucnosti náleží, počátek tento dále vyvinovati, občasí pohybův jakož i místo pro všeobecný střed a mnoho jiných věcí zevrubněji a přísněji určiti, což jenom během staletí a tisíciletí se státi může. Ale beztvárnost a bezsouvislost ve všemmíru (jak se Büchner a jeho stoupenci domnívají) mizí (při tomto vědeckém výsledku); velkolepý celek (všehomíra) není *diversum*, nýbrž jest *universum*; *zákon a pořádek* panují rovněž tak ve *světě stálic* jako v *naší soustavě sluneční*; a *jeden* jest přítěh (zákon přítěhu), jenž všude ve všemmíru — v naší soustavě i v soustavě stálic bez výjimky vládne. Bude to tuším ještě dlouho trvati, dříve nežli jednotlivé poměry v této ohromné soustavě stálic tak řádně poznáme, jak je v naší soustavě sluneční postihujeme a možná také, že pro pobyt člověčenstva na zemi snad nikdy ten čas nezavítá. *Avšak o pravdivém trvání pořádku na pevných zákonech založeného* (v prostorách nebeských) nelze *už nyní více pochybovati a tím jest také naše všeobecné přesvědčení o účelnosti ve všemmíru s dostatek odůvodněno.*“

K tomuto skvělému a přeutěšenému výroku Maedlerovu přikládáme ještě podobné výroky mužův v příro. dovědě na slovo vzatých. Jsoutě to *Bode*, astronom Berlínský r. 1826 zemřelý a mnohými spisy astronomickými proslulý, pak Dr. *Pfaff*, k němuž jsme se zde již často volali. *Bode*, jenž veliké chvály došel spisem „Anleitung zur Kenntniss des gestirnten Himmels“ a atlasem nebes „uranographia sive astrorum descriptio,“ v němž zaznamenáno 17.240 hvězd, pronáší se v II. díle spisu svého „Erläuterung der Sternkunde“ takto: „Kdyby někdo (při všem tomto pořádku v soustavě sluneční) přece se domýšlel,

Digitized by Google

že základní zákon všech pohybů nebeských: „*přitažnost každé hmotnosti stojí v obráceném poměru čtverce vzdálenosti*," že tento zákon jest toliko dílem nutnosti, poněvadž by bez něho žádná soustava těles nebeských obstáti nemohla; dále — kdyby někdo se domníval, že zákony, dle nichž planety v elliptických dráhách kolem slunce obíhají a se vespolně (jen zdánlivě) ve svých dráhách vyrušují, žádného moudrého původce nevymahají, kdyby někdo takto se domýšlel, přece by nucen byl vyznati, že i při těchto zákonech stávalo nesčíslně mnoho možností, aby hmotnosti v prostoře světa se docela jináče a rozličně byly rozdělily, tak žeby soustava sluneční snad několik tisícletí vytrvati mohla, ale nikoli na vždy. Poněvadž však důvtipným skumem astronomův vyšetřeno, žeby při jiném nežli nynějším uspořádání mass čili hmotností úplný převrat a při jiných poměrech dráh konečné zničení naší soustavy slunečné nastati muselo, že však nynějším rozdělením hmotností a oddělením dráh *skoro* o věčné trvání této soustavy postaráno jest, *tedy nutká nás toto uspořádání k tomu, abychom proniknuti jsouce vroucnou vděčnosti a obdivem, klaněli se věčné a nejmoudřejší příčině všech věcí.*"

Dr. *Pfaff* (v díle již uvedeném str. 103 a 104) pojednávaje o úchylkách oběžnic od přísně elliptického běhu, jež *poruchy* nazýváme, dí: „Hmotnosti v naší soustavě sluneční jsou tak rozděleny, že ty tak prozvané poruchy ponenáhlu se opět vyrovnávají a že všecko zase ve starý stav se navracuje. Dále shledáno, žeby při jiném rozdělení hmotností úplné přetvoření všech poměrů v naší soustavě oběžnic nastati muselo a že jen *nynější skutečné rozdělení mass* trvání naší soustavy umožňuje. Zdaliž jest, jak mnozí se dříve domýšleli, *věčné* trvání soustavy našich oběžnic v úplném slova smyslu možné, na to tuším málo

Digitized by Google

kdo (z přírodozpytců) rozhodně odpoví: ano. Mimo poruchy*) ještě ovšem jiné poměry v soustavě sluneční uvážiti dlužno. Tolik však jisto, že poruchy vzájemnou oběžnic přítažností spůsobené vyrovnávají se a rozdělením mass, pokud to možná, se jako odstraňují. A právě toto vypočítání poruchův a jejich po dlouhém občasí vyrovnávání bylo závěrečným kamenem čili závěrníkem soustavy Koprnikovy, kteráž jsouc z počátku důmyslnou a pro svou jednoduchost velmi pravdě podobnou hypothesí, Keplerem, Newtonem a Laplacem stala se čirou skutečností (pravdou) a *takovou soustavou, v níž to veškeří členové podle nejkrásnějších a nejjednodušších zákonů, všickni bez výjimky jednou v celém všemmíru vládnoucí silou* (přítažností) *spojeni jsou v jeden velkolepý souladný celek.* Toto čtyřmi slavnými muži dobyté poznání podivuhodného zřízení všehomíra náleží k nejkrásnějším věcem, jejichž uskutečnění kdy duch lidský v přírodě uznamenal a *každý nepředpojatec usměje se zajisté touž měrou nad slepcem, kterýžby v takovém zřízení jen vládnutí pouhé náhody shledával, jakož i nad nedoukem, kterýžby o pravdě těchto vědeckých výsledků pochyboval.*“

Hle! tak soudili a soudí o účelnosti v přírodě slovútní učenci, kteří s myslí poctivou a nepokálenou v pří-

*) Proti těm, kteří si myslí, žeby pořádek více do očí padal, kdyby žádných poruchův nebylo a oběžnice přísně odměřeným elliptickým během se braly, jakož i proti těm, kteří jakéhosi pravidelného a přísně vyměřeného postupu u velikosti planet si žádají, tak aby planety slunci nejbližší byly nejmenší, nejvzdálenější však oběžnice aby byly největší, proti těm a takovým krátkozrakým myslitelům velmi dopadně se vyjádřil učenec *Klügel*: „Takové symmetrické či souměrné odměřování jest pro původce všehomíra příliš malicherné.“

Digitized by Google

rodě pátrali aneb podnes pátrají a kterým o to nejde, aby se přírodozpytem Boha a všelikých k němu povinností zhostili. Jen v mysli zdravé a nenakažené obráží se nejvyšší pravda do knihy přírody vepsaná, jen oko čisté a nepokažené dovede v ní dobře čísti a nepokáleně všecky paprsky pravdy té v sebe vnímati. A protož i přírodozkumci tito majíce oko čiré a jasné porozuměli písmu Božímu ve všemmíře, čtouce všady v něm stopy a důkazy moudrosti a prozřetelnosti, veleby a slávy Boží. An veškeren běh přírody nepřetržitým jest řetězem příčin a účinkův ovládaným neproměnnou zákonitostí a jelikož běh ten spolu směrem zcela určitým se béře, bylo jim zřejmo, že hned z počátku všeliká hmota a veškeré síly její svému dalšímu vývoji a vytváření v onom určitém směru přispůsobeny byly a toto přispůsobení že se dálo anobrž díti muselo přispůsobitelem rozumným čili příčinou intelligentní, ode které nejenom rozumně složená příroda hmotná, nýbrž i sebevědomý rozum lidský pochází; nebo hledajíce pro nejvelebnější úkaz na zemi, pro člověka sebevědomého a osobního, nejvyšší příčinu, nemohli si tuto co něco neosobního, nesamostatného a bezrozumného mysliti, i soudili dále, že kde jest podmíněný, *relativný* duch, jakým jest duch lidský, tam i nepodmíněný *absolutný* duch býti musí co logicky nutné absolutné realné prius (prvost) ducha relativného, podmíněného, a v této myšlénce o Bohu osobním nalézalí — jako v nějakém závěrníku všeho duchového snažení — také poslední vysvětlující příčinu všech zákonův ducha i přírody. A v tom byli úplně právi, ana toho vymáhá logická nutnost t. j. zdravý rozum (logický zákon o dostačném důvodu); nebo toliko takovou nejvyšší intelligentní příčinou dá se s dostatek vysvětliti nejen účelný tvar všelikých organismů na zemi a sebevědomá, podle účelů jednající intelligentnost v člověku

Digitized by Google

samém, nýbrž i velkolepá jednota, krása a harmonie všehomíra. A to vše také jest jádrem a podstatou teleologie čili účelosloví a na bíledni jest, že kde se teleologie zavrhuje, tam i pro theologii místa není, ana teleologie přirozeným jest základem theologie. Ale tím také jde na rozum, proč za našich dnů tolik učencův — a to dosti značných — proti všeliké účelnosti v přírodě harcuje a na vyvrácení teleologie veškerou sílu ducha svého vynakládá. Tušíť oni dobře, že by uznávajíce teleologii, také theologii t. j. jsoucnost Boha a povinnosti k němu uznati museli. Oni však již dávno tomu odvykli, Boha ctíti a jeho službě nějaký okamžik věnovati. Oni ctí pohanskou bohyni moudrosti (Pallas-Athenu), jížto nejmilejším ptákem byla *sova*, protož jí také učenci pohanští nejvíce sovy obětovali; o sově pak se ví, že noc jí světlem a den jí tmou jest. Tak i onino učenci oslepli u věcech náboženských, pokládajíce den pravdy Boží za noc a noc bezvěrectví za čirý den pravdy. Ovšem oko krhavé jasného svitu slunce nesnese a jeho se střeže. Než ani na tom ještě nepřestávají učenci ti; vědou svou naduti jsouce pukají se téměř bezpřemnou pýchou, jakoby oni sami bohové byli a popnuli se v marnivé domýšlivosti své tak, jakoby dlužno bylo jedině jim se ukláněti a kromě nich, těchto zemských bohů, žádného Boha nadzemského neuznávati. Každá zpomínka na Boha, jak jej v mládí svém znáti se naučili, jest jim nesmírně protivná, každá k němu povinnost nesnesitelným břemenem.

Jakýsi *pandaemonismus*, kterýž téměř s fanatickou šíleností Boha nenávidí, zmocnil se jich a aby se Boha jim nemílého sprostili, přelhávají sami sebe a hlásají do světa, že teleologie jest překonaným stanoviskem a že jen obmezenci aneb kněží, jimž z toho hmotný prospěch kyne, přidržují se zuby nehty teleologie, aby budova je-

Digitized by Google

jich theologie nevznášela se jako povětrný zámek ve vzduchu aneb aby se neoctla na sypkém písku.

Nejhlučnější povyk natropil v nejnovější době tímto spůsobem *Du Boys-Reymond*, jenž vedle *Helmholtze* za nejslavnějšího fysiologa v Němcích odbývá. Dne 6. července 1876 slavila vědecká akademie Berlínská památku velikého filosofa a matematika Leibnice († 1716), jehož přičiněním akademie ta v Berlíně vznikla a jejímž prvním předsedou Leibnitz sám byl. Stálému sekretáři jejímu Du Boys-Reymondovi uloženo slavnostnou řečí památku Leibnicovu poctiti. A jak mnedle oslavil dotčený fysiolog filosofa, jenž nejen křesťansky, nýbrž i katolicky smýšlel (jak toho dosvědčuje jeho „systema theolog." 1819 v Paříži vydaný)? Snad velebil a veleslavil božskou moudrost v přírodě, jak to onen veliký filosof ve své „Theodiceji" byl učinil? Chyba lávky! On právě v opak toho jal se dovozovati, že takové moudrosti a vůbec nějaké vyšší intelligence v přírodě nenalezá, ba že prý to nejhorší sebeklam věřiti, že účelnost v organické přírodě nějakou výpomocnou, dle účelů činnou a nehmotnou intelligencí se vysvětliti dá, ačkoli také sám nezapírá, že závaží a počet důkazů, kteréž v teleologickém smyslu z přírody k nám mluví, jsou *převeliké* a tyto důkazy že v obyčejném životě s tak neodolatelnou mocí na nás dorážejí, že i abstraktnější (snad učenější) hlavy jim se ubrániti nemohou a jimi se žíčí. On však sám staví sobě otázku: „Kdože spasí rozum, jenž rozluštění záhady světové hledá, z té hrozné, skřipcem mučící nesnáze, z dilemmatu: *Náhoda* čili *Teleologie*? První — náhodu — že za vysvětlivku přijmouti *nemůže*, druhou — teleologii — že přijmouti *nechce*. Co tedy spasí rozum takto náramnou nesnází sklíčený? I odpovídá: „*Charles Darwin*, kterýž prý aspoň z daleka ukázal možnost, jak se účelnost (recte: pojem účelnosti) z přírody odkliditi dá a který na místo posle-

Digitized by Google

dních příčin všady slepou nutnost postavil a tím prý nejmohútnější pokrok v říši pomyslův spůsobil; jeho největší prý slávou zůstane, že svou teorií zmírnil *trápení* rozumu o světě přemýšlejícího.“ Teorie Darwinova „o výběru přírody“ že sice není dokázána, on ale že se jí jakožto spasného prkénka drží, aby neutonul v mlhavé teleologii, an přírodozpytcovi pouhý mechanický běh přírody, v němž všecko se slepou nutností dle nezvratných zákonův se děje, úplně stačiti musí.

Řeč tuto vydal Du Boys-Reymond pod názvem „Darwin versus Galiani“ s heslem: „Kostky přírody jsou falšovány.“ Heslem tím narážel na anekdotu francouzského encyklopedisty Galiani-ho, jenž ve schůzce svých soudruhův vykládal o neapolském kejklíři, kterýž před Lazzaronimi tamějšími, učiniv s nimi sázku, provozoval svůj kousek, že totiž ve hře kostkové pokaždé vrhl šest ok, načež onino zvolali: „Kostky jsou falšovány!“ Bylyt skutečně takovými a tohoto falšování docílil kejklíř maličkem oloviny. Tak prý i on — Galiani — zvolati musí: Kostky přírody jsou zfalšovány t. j. příroda jest jen zdánlivě účelně zařízena. Proti tomuto spisu vydal v tomto roce Dr. Alb. *Wigand*, nejostrovtipnější odpůrce Darwinův, brožurku pod záhlavím „die alternative Teleologie oder Zufall“ (Cassel 1877), ve kteréž všechny mudrácké vytáčky a výkruty Berlínského fysiologa v celé nahotě a mizerii na pranýř staví a dokazuje, kterak celý spis jeho od začátku až do konce není leč holý konglomerat či slepení samých logických odporů, tak žeby nápis jeho neměl zníti: „Darwin versus Galiani“, nýbrž žeby měl slouti: „Du Boys-Reymond contra Du Boys Reymond.“

Předně, táže se Wigand, k čemu obral si p. spisovatel heslo: „Kostky přírody jsou falšovány?“ Patrně chtěl tím průkaznou váhu teleologie seslabiti, ale nepovážil, že právě falšování kostek svědčí *proti* němu; neboť předpo-

Digitized by Google

kládá *sebevědomou intelligenci*, která už napřed kostky tak upraviti musí, aby každý vrh tolik a ne více aniž méně ok k. p. šest ukazoval. Rovněž tak nedá se mysliti, žeby z chaotických mlhovin, z nichž přírodozpytci veškeren svět vyvozují, nynější pořádek věcí, nynější přispůsobilost tvarův ku tvarům čili shoda jejich vespolná se byly vyvinuly, kdyby hned z počátku ve hmotný chaos ten nebyl vložen *základ* tohoto pořádku, t. j. kdyby hned z počátku síly a vývojné zákony hmoty nebyly ve směru k nynějšímu určitému pořádku upraveny a uspůsobeny byly.

Říci, jak to Du Boys-Reymond činí, že příroda hrá jednou s kostkami falšovanými, po druhé s kostkami pravými, jest tolik jako tvrditi, že příroda jednou přirozeně, po druhé nepřirozeně (jako kejklíř sebevědomý a ošemetný) působí. Takové tvrzení však jest vrchol všeho nesmyslu, ana příroda veždy toliko *jedním* spůsobem pracuje, totiž *přirozeně*. Takovými zbraněmi proti teleologii šermovati, dosvědčuje nejzřejměji desperatnost čili zoufalost bojovníkův proti účelosloví. Zdá-li se jim teleologie naše mlhavá, pak máme my, zastávatelé její, tím více práva tázati se odpůrců našich: A což pak u vás nevzniká vše původně ze samých mlhovin? U vás právě jest původně jen *nekonečný okean samých mlhovin*, z něhož všecko postupem času se vynořuje.

Aniž to co spomáhá chytati se *„výběru přírodního“* dle Darwina jakožto *„spasného prkénka,“* jímž prý lze teleologii ujíti. P. Du Boys-Reymond, dí Wigand, si zde počíná, jako divoký klučina, který chce do měsíce vlítnouti. Nemoha to ovšem provésti, vypouští draka aneb sám v baloně vystupuje i těší se, že se tím přece měsíci poněkud přiblížil t. j. Du Boys-Reymond těší se tím, že se přijetím přírodního výběru Darvinova přiblížil poněkud poslednímu rozřešení záhady světové. Ale útěcha tato jest úplně planá a marná. Předně sami nejhorlivější stoupenci

Digitized by Google

Darwinovi, kteří si drobet samostatné úvahy uchovali, přímo i nepřímo se „výběru přírodního“ jakožto výsvětlivky už vzdali, ba sám Darwin nepřímo výběr tento pouští; a kdyby snad i možná bylo, *ponenáhlý vývoj* ústrojnin zemských jím vysvětliti, přece původní vznik jejich, dále krása, lepota, jednota a harmonie všehomíra z teorie té pražádného vysvětlení nenabývá t. j. teorie Darvinova k rozřešení záhady světové praničímž nepřispívá. Chytá se tedy Du Boys-Reymond prkénka, kteréhož v skutku ani nestává, t. j. lapá stín a domnívá se, že se o něj jako o nějaký mramorový sloup opírati může. Arcit tonoucí chytá se i břitvy. Ostatně co jest Darwinův „přírodní výběr“ jiného nežli slepá *náhoda* špatně zaobalená v jakýsi stín kausality čili příčinnosti?

Jestliže Du Boys-Reymond se domnívá, že *mechanický* a *slepý* běh přírody, založený na zákoně železné nutnosti, totiž na zákoně příčinnosti, postačuje k vysvětlení posledních příčin všech věcí a že pojem příčinností nestrpí vedle sebe pojmu účelnosti, pak jest to náramný sebeklam, jímž dotčený fysiolog odvolává svá před několika léty ve shromáždění přírodoskumcův slavně pronešená slova, kterýmiž uznával hranice střídmému přírodozkumu vytknuté, řka: že co do *posledních* příčin všeho bytí, platí pro přírodozpyt slovo: *Ignorabimus*! To jest: že skoumání těchto příčin již nepatří do oboru přírodozpytu, jenž toliko vyšetřuje, co pod zákonem nutnosti stojíc, experimentu podléhá! Poslední příčiny však nepodléhajíce žádnému zkušebnému vyšetřování že patří do jiného oboru, do oboru filosofie, kteráž *domyslem* příčiny ty vystihnouti usiluje, doplňujíc tak, k čemu přírodozpyt sám o sobě nestačí. V opak toho nyní tvrdí tentýž fysiolog, že takového doplňku, ze kterého „*strašidlo*“ teleologie vychází, netřeba, že slepý mechanický běh přírody i v tomto vzhledu úplně stačí a že zákon příčinností účelnost (na sebevědomí a

Digitized by Google

vůli založenou) vedle sebe netrpí. Ale pro Bůh! jaká to hora nesmyslův a urážek zdravého rozumu! Protože nějaký stroj mechanický k. p. hodiny, parostroj, docela slepě podle zákona nutnosti a spolu správně pracuje, tedy mechanická příčina celý řádný a správný běh hodin neb parostrojů sama o sobě úplně vysvětluje a tato mechanická příčina nestrpí vedle sebe myšlénku, žeby hodinář neb strůjce parostroje čili nějaká sebevědomá a volně jednající intelligence — *dobře vypočítanou předchozí konstrukcí* také v řádných účincích strojů těch svůj podíl měla. Bitva nějaká byla vyhrána slepou poslušností udatných vojínův, a tato mechanická příčina nepřipouští myšlénku, že nadvelitel a vůdce vojska *předchozím plánem* a *účelným sestavením šiků* také nějaký podíl ve vítězném výsledku má. Toť prý slepý a s nutností železnou působící zákon příčinnosti zakazuje. Hle! do takové propasti nesmyslův upadá rozum, chce-li stůj co stůj utéci pravdě.

Z toho světle znáti jest, že zákon příčinnosti a účelnost nejsou dvě protivy, kteréž se pospolně nestrpí, nébrž že jsou to dva zcela potřebné pojmy, kteréž se vespolně doplňují; nebo správný běh hodin, řádné působení parostroje jest patrně účinkem či výsledkem dvou faktorů — předně správného slepého mechanismu a za druhé intelligentního mechanika a strůjce toho mechanismu a nejinak má ve vítězném výsledku vojny mimo vojsko první a hlavní podíl intelligentní velitel sám. Tak může n. př. nějaký žák takořka mechanicky a spolu správně vypočítati nějakou rovnici a takovým téměř mechanickým vypočítáním dodělati se pravého výsledku; ale čeho medle jest při tom hned na začátku třeba a kdo musí napomáhati, nestačí-li k tomu rozumová síla žákova? Na oce jest, že rovnice, kteráž se rozluštiti má, musí se nejprvé k tomu uspořádati, faktorové čili čísla, kteráž správný výsledek nutně

Digitized by Google

přivozují, musejí se v rovnici nejprvé řádně sestaviti a při tomto prvním sestavování rovnice musí příliš často učitel jakožto více vyvinutá intelligence žákovi napomáhati. Rovněž tak má-li z nějakého počtu vyjíti šestka, musejí hned první faktorové tak sestaveni býti, aby z nich šestka skutečně vyjíti mohla i musela. Tak musela i hmota, měl-li nějaký *určitý* účinek a *určitý* pořádek tvarův z ní se vyvinouti (jakož se i skutečně vyvinul), také *základy* tohoto pořádku v sobě nésti i musely do ní síly a zákony organicky tvořivé jakožto *základy* pořádku toho vloženy býti, a to ovšem intelligentním a spolu volným pořadatelem a zákonodárcem. Tak toho žádá filosofie t. j. zdravý rozum, kterýž nezná pořádku bez pořadatele, zákonův bez zákonodárce a kterýž *logicky nucen* jest za pravdu míti, že jako účinek příčiny v přírodě podroben jest slepé *nutnosti* a z ní se vyvozovati musí, že touž měrou jest *praedisposice* čili předchozí spořádání a sestavení hmoty, jejích zákonův a jejího účinkování úkonem *volného*, od sebevědomé intelligence pochodícího určení.

Jestliže někteří přírodozpytci řetěz příčin a účinkův hodně daleko nazpět — do tmavé nekonečnosti — pošinují a pak do světa hlásají, že už záhadu světovou pouhou slepou příčinností bez intelligence nadpřirozené rozluštili, tedy vystavují sobě sami vysvědčení velmi chatrného filosofického vzdělání, nebo tím dopouštějí se nejapného tvrzení, že možná dlouhotáhlý řetěz počtů mechanicky a spolu s výsledkem zcela určitým i správným provésti, aniž třeba na začátku řetězu toho faktory (činitele), z nichž onen výsledek nutně vyplývá, nějakou intelligencí sestaviti.

Konečně, táže se Wigand, zdali to práce přírodoskumce důstojná a důkaz-li to skromnosti, jakéž Du Boys-Reymond na každém přírodozpytci žádá, pouští-li se on sám svévolně v rozluštění záhady, k níž přírо-

Digitized by Google

dozpyt sám o sobě nikterak nestačí, a chytá-li se on, nevěda sobě rady, prkénka, kteréhož ani nestává a kteréž kdyby stávalo, jen pro několik případů v organické přírodě by *zdánlivě* vystačilo? A tu již nad bílý den jest jasno, že fysiolog Berlínský proti účelosloví se opírá nikoli z důvodů *předmětných* (objektivných), nýbrž pouze z důvodů *subjektivných* (podmětných), k čemuž ostatně on sám se přiznává řka, že teleologii za pravdu přijíti *nechce* a že tudíž, aby se z ní vyvětil, raději bídného prkénka darwinského „výběru" se uchopuje. Nebo teleologie jest mu *strašidlem* a *trapidlem* ducha, ovšem ducha vředem pýchy veskrz a naskrz prokaženého, kterého myšlénka o Bohu straší a pálí jako žhoucí jiskra, padlá na živé maso. Tento *nedostatek dobré vůle* k uznání teleologie v přírodě jest tím větší vinou u fysiologa, jehož celá věda ničím jiným se nezaměstknává, leč vyskoumáním *účelu* každého organu tělesného k. p. oka*), ucha, ruky, palce, srdce,

*) Co do *oka*, jež vždy od přírodozpytcův za mistrovské dílo považováno, popírá fysiolog Helmholtz jeho *absolutnou* dokonalost a vytýká mu několik nedostatkův, uznává však jeho *relativnou* dokonalost, kteráž záleží v tom, že praktickým potřebám úplně vyhovuje. Na této relativné dokonalosti oka i veškeré přírody i my katolíci úplně přestáváme, nehovějíce ani *optimismu* Leibnicovu, jenž absolutnou dokonalost přírody tvrdí, jakoby Bůh ještě něco dokonalejšího byl stvořiti nemohl ani přizvukujíce *pessimismu* Schoppenhauerovu a Hartmannovu. Pessimismus tvrdí, že svět špatně a na mnoze bezúčelně jest zařízen, ano zlo nad dobrem ve světě nadvažuje. I my uznáváme, že země naše jest údolím slzavým a nehovíme nikterak názoru optimistickému, jakoby svět už tak dokonale stvořen byl, žeby dokonaleji utvořen býti nemohl. Tímby všemohoucnost Boží při stvoření působná byla se vyčerpala, t. j. zničila, což patrný nesmysl v sobě zahrnuje. Ale nehovíme také názoru pessimistickému, jakoby svět špatně a ponejvíce bezúčelně byl zařízen. Nebo byčbychom, jsouce tvorové obmezení, účel-

Digitized by Google

slezin atd, a jejich ustrojení i působení k dosažení účelův organismu. Protož on sám (Du Boys-Reymond) uznávaje váhu

---

nost ve všemmíru na všech místech a ve všech věcech pochopiti nemohli, přece už váhu účelnosti na sobě samých a sice v každé částce ústrojí tělesného cítíme, zejmena v sedmi hlavních soustavách tohoto ústrojí, totiž v soustavě pohybovací, v soustavě smyslového čití, zažívání, oběhu krve, respirace, v soustavě nervové a rozplozovací, kde každá částka má svůj přísně vyměřený účel a spolu jakožto prostředek k dosažení hlavního účelu — zachování celku — přispívá. Kromě toho složena jest v zevnější přírodě netoliko hojná zásoba léčivých prostředků proti neduhům a chorobám těla našeho, nýbrž v samém těle našem jest uložena značná zásoba léčivé síly, kterouž tisícerá poruchy zdraví svého zvenčí do nás vnikající až do nejpozdějšího věku šťastně přemáháme a prostředky z přírody zevnější vzaté působnými činíme.

Mimo to panuje v přírodě nejen účelnost, nýbrž i *nadúčelnost* (hypertelie) čili krása, kterébý k dosažení účelu k. p. plodu, semene u rostlin atd., třeba nebylo. Tato krása jest tytýž tak veliká a tou měrou dojímavá, že člověk okouzlen a obdivem uchvácen, bezděčně volá: Ano *jest* Bůh! Tak n. př. *Meiners*, professor v Gotinkách, uzřev krásu temene Montblanku při blesku zapadajícího slunce, unešen čarovnou krásou tou zvolal: Ano, to jest trůn velebnosti Božské a vršky pod temenem tím se unižující jsou stupně k trůnu tomu!" A rovněž tak ještě nedávno doktor lékařství z Němec jezdě na lodi s jinými touristy po jezeru „královském" na hranici Bavorské a kochaje se v krásách vůkolní přírody, nadšeně před celou společností zvolal: „Kdožby zíraje na tyto kouzelné krásy opovážil se tvrditi, že není Boha!"

Ostatně zírá křesťan na veškeré strasti a svízele tohoto života okem víry, kteráž v tomto životě toliko přípravu spatřuje k životu vyššímu, nadzemskému a touto vyhlídkou do blaženější budoucnosti všecky protivy a nesrovnalosti vezdejšího života snadno vyrovnává a usmiřuje, takže křesťanu, byť sebe více sevřen a stísněn byl, jak to viděti na svatých mučennících církve naší, nikdy netřeba zoufati, an ve víře své vždy pevnou má kotvu, o niž opřen ve všech bouřích života pevně stojí, neklesaje nikdy v jícen propasti zoufalého pessimismu. A

Digitized by Google

všech těchto důvodů nasvědčujících teleologii, dokládá: „S druhé strany (přírodozpytcův teleologii uznávajících) nebudiž nikdo proto tupen a porokován, že ovládán teleologickými dojmy nemůže pochopiti, že by *pouhými* silami hmoty z chaotických mlhovin nynější příroda i s mozkem lidským byla se vyvinula.“ Tím patrně Berlínský učenec své vlastní úplné fiasko přiznává.

Ještě jedna věc bije zde zřetelně do očí: Uznati *absolutný* (neobmezený a naprosto dokonalý) rozum, od něhož všechen *relativný* (obmezený) rozum lidský, celá logika v člověku i všechna v přírodě vtělená logika pochází, dále uznati pořadatele a zákonodárce v pořádku a zákonech všehomíra, vše to káže logická nutnost; rovněž tak jest nade vši pochybnost povýšeno, že *kde jsou zákony*, obzvláště organicky tvořivé zákony, tam i účelosloví zcela oprávněno jest, nebo zákonové se veždy jen k nějakým *účelům* dávají; a proto jest všeliké šermování proti teleologii pouhým do větru mácháním a planým hulákáním.

---

protož to také křesťan za pouhé klukovství považuje, co materialista *Lange* ve svém díle (Geschichte des Materialismus p. 403) tropí, an na př. se tomu vysmívá, že příroda tisíce a tisíce zárodků, semen a květů rozhazuje, aby snad aspoň jeden ze zárodků těch se ujal a úrody vydal. To prý se mu podobá k tomu, jako kdyby někdo miliony ran z pušek na nějaké rovině všemi směry vystřelil, aby aspoň jednoho zajíce zabil. Pravíme, že to bídné klukovství, jež zde si Lange z velkolepé oekonomie Boží v přírodě tropí, nebo počíná si jako klučina, kterýž má před sebou nějaký rukopis veleducha k. p. Shakespeara a nic nerozumějc velkolepému plánu celého díla a hlubokomyslným v něm obsaženým věcem, tupí tu puntík, tam čárku a si myslí, žeby on to byl jináče a a správněji i krásněji postavil! Bůh zajisté prováděje v přírodě *jeden* účel, provádí spolu *tisícerý* účely jiné, tak že nic z toho, co se ztraceno a zmařeno býti zdá, na zmar nepřichází, čehož člověk jsa tvor obmezený ovšem vystihnouti nemůže. A protož jest to nevýslovná drzost při posuzování velkolepé oekonomie Boží si tak klukovsky počínati jako to *Lange* učinil. *Pozn. spis.*

Digitized by Google

Ale přes to vše přece možná říci: já toho přijíti *nechci*! — Tak tedy víra v Boha také na *dobré vůli* se zakládá a tím právě stává se víra *ctností*, kteráž vůbec bez šlechetné vůle se pomysliti nedá. Ale právě této šlechetnosti vůle se přírodovědcům takovým a vůbec všem bezvěrcům nedostává a tímto *nedostatkem dobré vůle* vřaďují se oni sami bezděčně v kategorii všech šibalův, defraudantův, podvodníkův, zlodějův, loupežníkův, cizoložníkův a vrahův, kteří nad míru rádi naslouchají písničku, kteráž jim praví: Není Boha! Jim ovšem na tom záleží, aby Boha nebylo, oni nemohou k řemeslu svému potřebovati takového vševidoucího svědka a věrného i spravedlivého mstitele všech nepravostí. Jim jest vítáno to všeobecné rozhřešení a ta „magna charta libertatis," kterou jim onino od Boha odvrácení učenci ve svých protináboženských názorech a zásadách lehkomyslně podávají. Ale, tážeme se, důstojno-li to pravého vzdělance a vědce, lehkomyslně nadužívati vědy ku podvrácení všech pilířův mravního pořádku a k šíření mravního moru nesvědomitosti ve všech vrstvách společnosti lidské? Což pak, probůh! třeba bylo, aby i v *našem* národě povstala smečka atheistická, kterážby časopisy svými zlomyslné metala hlavně do svatyně Páně, aby i v *našem* lidu utvořila divokou sběř fanatických pošetilců a ztřeštěnců, o nichž platí výrok žalmistův: „Řekl blázen v *srdci* svém (nikoli v rozumu svém): „Není Boha!" ?

Císař Ferdinand I.

Dějiny církve katolické v Rakousku od r. 1835—1848.

Sepsal Dr. **František Xav. Kryštůfek**, prof. církev. dějepisu v Hradci Králové.

24. Schůze duchovenstva Pražského; praeses Fr. Náhlovský.

Veřejné záležitosti a s nimi ovšem i poměry církevní staly se také v Praze r. 1848 předmětem veřejného ho-

Digitized by Google

voru. Povolaní i nepovolaní vyslovovali se o církevních opravách. Z počátku mnozí v tom ohledu zachovávali směr církevní; ale brzo snažil se radikalismus všeobecně se vzmáhající i církev opanovati a ve svém smyslu opravovati. Z té příčiny přemýšleli mužové o blaho církve pečliví, jak by předejíti mohli zlu, které církvi hrozilo. Nejvýdatnějším prostředkem zdály se jim býti synody, jichž brzké svolání ve veřejných listech, českých i německých, odporučovali. Tu vystoupil jakýsi „Pater W.“ s radikalním článkem: „Synody a Concilia“ v příloze ku „Const. Prager Zg.“ (28. dubna); on tvrdil, že od synod nic dobrého a spasitelného očekávati nelze, poněvadž tam jen vyšší konservativní klerus zasedá, ku kterému duchovenstvo nižší ani lid nechová důvěry. Tento článek působil jako jiskra elektrická a dal podnět ku dvěma *schůzím Pražského duchovenstva*, ve vendickém semináři konaným, jichž účelem byla úrada o přiměřených opravách řádu církevního.

Obě schůze svolal *František Náhlovský*, praeses vendického semináře (od r. 1839—1848), muž v každém ohledu ctihodný, jehož ušlechtilá mysl všeobecně byla známa. On si o poměrech a potřebách církevních utvořil vlastní náhled a sepsal o tom pojednání. Když byl se svou prací hotov, sdělil ji některým z nejdůvěrnějších přátel, kteříž o ní pochvalně se vyslovivše vybízeli jej, aby práci tu většímu shromáždění duchovních ku posouzení předložil.

První schůze Náhlovským svolaná konala se dne 18. května 1848 a dostavilo se k ní 35 duchovních, mezi nimi metropolitní kanovník Petr Krejčí, opatové Broumovský, Dr. Rotter, a Emausský, Částka, velmistr křižovníků Beer, gubernialní rada a kanovník Litoměřické kapitoly Ignác Jaksch, arcib. ceremoniář Vojtěch Hron a jj. Že tolik duchovních a takové důstojnosti k vyzvání Náhlovského se sešlo, svědčí o vážnosti, jaké u nich požíval.

Digitized by Google

Náhlovský schůzi zahájiv četl své pojednání*), které mělo název: „Čeho jest nám zapotřebí?“ Pojednání dělí se na tři části, které u výtahu podáváme.

V první části kladl Náhlovský na to váhu, že veřejná rozprava o církevních záležitostech za nynějších okolností jest možná, poněvadž církev veškerého poručníkování se strany statu jest zbavena, a všichni její členové osobní svobodě se těší. Žeť v církvi oprav zapotřebí, toť na bíledni. Avšak opravy ty nemohou se hned na synodě prováděti, poněvadž mnozí starému řádu uvyknuvše opravám by se vzpírali; jiní opět, jsouce duchem času do proudu strženi, činili by požadavky, jichž splnění jest nemožno. Proto nejprvé nutno, aby se o veřejných církevních záležitostech mluvilo, náhledy o nich tříbily, a tak nekněžím ukázalo, že církev sama své vnitřní záležitosti upraviti dovede, beze vší státní pomoci.

V druhé části mluví Náhlovský dopodrobna o žádoucích opravách. Praví:

1. O náboženství vůbec a katolictví zvlášť nechť se podávají pravé a jasné pojmy, aby vzdělanci vážností a láskou k víře katolické byli naplněni. Neboť katolictví jest náboženství nejdokonalejší a jedině schopné, aby bylo náboženstvím světovým.

2. Nechť se pojednává o jednotlivých článcích víry, církevních zřízeních a obyčejích. Budiž všady rozeznáváno, co jest *podstatné* a tudy nezměnitelné, a co *náhodné*, a tudy jen dočasné. „Neboť,“ dokládá auktor, „jistě všichni

*) Zprávu o schůzích těch čerpali jsme z brožůrky, kterou Náhlovský vydal pod názvem: „Versammlung von Geistlichen gehalten zu Prag am 18. und 22. Mai 1848. In Commission der k. k. Hof-Buchhandlung von Credner. 2. Auflage.“

Digitized by Google

víme, jak snadno i mnozí vzdělancové nošení vysokých bot, střih ornátů, žehnání obrazů, veřejné průvody, latinskou řeč při službách Božích, coelibát, úctu svatých, odpustky, zpověď, mši sv. a jiné věci do jedné řady kladou a je buď jako nějakou schránku s ostatky na oltář staví, aneb jako nepotřebné haraburdí odhazují."

3. *Liturgie* zasluhuje všestranného uvážení. Obřadní knihy, missal, pontifikal, agenda, sbírka perikop, brevíř a modlitební knihy pro lid budtež důkladně prohlédnuty a přítomným potřebám a požadavkům přispůsobeny. Ihned budiž zvolen sbor, který by přípravné práce v tomto oboru konal, a zároveň o zavedení všeobecném, aneb raději pouze částečném národního jazyka do liturgie pojednal.

4. *Církevní jmění* jest majetek církve; jí samé náleží právo, aby jmění své spravovala. Kdoby na jmění církve sáhl, mohl by tím samým bezprávím také obecní jmění měst a vesnic, cechův a konečně i osobní majetek pobrati. Náhlovský navrhoval, aby uznáno bylo jmění církevní pro objem celé země, celého metropolitního okresu, z kterého by se potřeby kultu pro celé Čechy zapravovaly. Když by k tomu přistoupila ještě náboženská matice, tuť nejen všechny náboženské potřeby snadno by se uhradily, ale nastal by ještě přebytek.

5. Budiž v Čechách rozmnožen *počet far a diecésí*. Při zařizování nových diecésí nechť se na to bere zřetel, aby fary české k české diecési, německé opět k německé připadly.

Zřízení českého kardinalatu v Římě bylo by velice prospěšno. Český kardinal, kterého by česká a moravská provincie vydržovaly, měl by za povinnosť hájiti prospěchy církve české při kurii římské.

6. Svazek metropolitní budiž obnoven; zavedena budiž svobodná *volba* církevních představených, farářů,

Digitized by Google

biskupův a metropolitův; ať je volí duchovenstvo; obcím by se mohlo jakési veto poskytnouti.

Synody buďtež slaveny; při nich by také laikové se mohli súčastniti.

7. Národní *školy* nebuďtež od církve odděleny. Oprava *seminářů*, theologických ústavův a *klášterů* staniž se tak, aby se v nich mravné, statné charaktery vychovávaly.

8. Auktor považuje zrušení *coelibátu* za prospěšné, radí však, aby se rozhodnutí v té věci zůstavilo nejbliže příští synodě.

V třetí posléze části promluvil Náhlovský o prostředcích, kterými by lze bylo oprav oněch skutečně provésti. Především odporučoval vydávání *časopisu*, který by měl název: „Archiv pro církevní reformy." Mimo to navrhoval, aby se konaly *porady* duchovenstva čili konference po celé zemi, a posléze žádal, aby pp. biskupové sestavili jakýsi sbor *kněží*, kteří úplné důvěry biskupův i ostatního duchovenstva požívají. Sbor ten ať se v Praze sejde a přípravné práce pro *synodu* sdělá.

Když Náhlovský tuto svou práci přečetl, ujali se slova také jiní členové schůze. Zejmena povstal velmistr křižovníků Beer a mluvil proti některým návrhům. Rovněž opat Dr. Rotter prohlásil, že s mnohými kusy nesouhlasí; a tak i jiní. Posléze bylo značnou většinou hlasův uzavřeno, aby praeses celou záležitost osobně arcibiskupovi přednesl; bude-li týž souhlasiti, nechť pak sám co metropolita ostatním biskupům vše sdělí.*)

Uvážíme-li obsah toho, co praeses Náhlovský přednesl, musíme zajisté, byčbychom s některými věcmi úplně nesouhlasili, přece uznati, že úmysl jeho byl nejlepší, ku blahu církve směřující. Celým pojednáním jeho vane duch církevní poslušnosti; vše se má díti pouze s vůlí arcibi-

*) Wiener Kirchenzeitung z r. 1848, Nr. 50. 58.

Digitized by Google

skupa a biskupův, jichž úsudku shromážděni podrobili své náhledy a návrhy.

Druhá schůze duchovenstva Pražského konala se dne 22. května 1848 opět ve vendickém semináři.

Praeses Náhlovský podal na začátku schůze zprávu o tom, jak pořídil u arcibiskupa. Bylo Schrenkovi řečeno, že schůze duchovenstva se konstituovala bez vědomí a schválení církevní autority a nyní chce prý biskupy donutiti, aby návrhy na schůzi učiněné provedli.

Když mu však Náhlovský celý průběh schůze objasnil, upokojila se mysl pečlivého arcipastýře, an poznal, že duchovenstvo vlastně jen uctivou žádost k prestolu jeho vznáší. Uznával, že zapotřebí oprav, které však teprv po bedlivém uvážení mohou předsevzaty býti. S některými návrhy arcibiskup úplně souhlasil, jiné jen částečně schvaloval a jiné konečně za nepravé považoval; při čemž ale dodal, že milerád uznává ryzost úmyslův a církevní smýšlení auktorovo. Taktéž schválil Schrenk úmysl vydávati časopis; proti odbývání konferencí ničeho nenamítal; o synodách pravil, že za nynějších okolností na svolání jich pomýšleti za vhodné neuznává. Náhlovský sděliv shromážděným duchovním svou rozmluvu s arcibiskupem vyhlásil její výsledek za radostný, a vybízel všechny k vroucí modlitbě za tak šlechetného velepastýře. Po té konaly se další porady o vydávání časopisu a pokračování v konferencích, načež druhá schůze duchovenstva byla ukončena.

Obě schůze neměly pro praktický život žádného výsledku; nedošlo ani k vydávání časopisu. Nastal slovanský sjezd a Pražská revoluce, načež prohlášen stav obležení, kterýž činil každou schůzi nemožnou.

Digitized by Google

25. Náhlovský pronásledován; duchovenstvo české pohaněno.

Jakýsi dopisovatel do „Wiener Kirch.-Ztg.", který jen z doslechu, a to z nekalého pramene čerpal, rozšiřoval o schůzích Pražského duchovenstva hanebné lži, připisoval kněžím, jmenovitě Náhlovskému a Štulcovi, nechvalné zámysly a líčil kněží české tak, jakoby v nejbližších dnech se oženiti, arcibiskupovi poslušnost vypovědíti a rozkolníky se státi chtěli.

Na základě tohoto dopisu napsal Brunner, muž církevní svobody milovný, ale v této věci oklamaný, článek: „Vnitřní nepřátelé," který pro české duchovenstvo jest velmi urážlivý. Zejmena tupí kněžstvo české, že touží po liturgii v mateřském jazyku a po zrušení coelibatu. I uvádí tam mimo jiné tato slova:

„Mé království za koně" praví Richard III. u Shakespearea. „Mou církev za ženu" praví oni, nikoliv „v Pánu," nýbrž „v ženě" shromáždění klerikové." „Spolek odpůrcův coelibátu čítá 100 hlav, a Bolzano jest jejich patriarchou. Tato strana počíná si drze, a vrchní pastýř ničeho nečiní. Vlci zuří v stádě a hlas pastýře se neozývá." „Povstání Pražské směřovalo k vyvrácení katolické církve v Čechách jako ku zničení vlády. Povstalci rozčtvrcovali dítky, uřezávali raněným uši a nosy. Ženy vrážely nůž do prsou bezstarostných vojáků." (Tato hanebná lež byla tištěna písmem proloženým, aby více do očí bila).*)

Z takového pramene čerpalo německé duchovenstvo domácí i zahraničné zprávu o schůzích ve vendickém semináři. Protož nelze se diviti, že toto hanebné podezřívání a pomlouvání vyvolalo z mnohých stran obranu.

---

*) Wiener Kirchen-Zeitung, 1848; Nro. 29. 30. 33. 36. 40.

Digitized by Google

Velmistr Beer zaslal redakci list, v němž praví, že proti některým návrhům Náhlovského se vyslovil. Rovněž také opat Rotter ohražoval se listem, že nesouhlasil ve všem s přednáškou Náhlovského. Jiní zase listy svými hájili Štulce, že k nejctihodnějším a nejhorlivějším kněžím přináleží. Náhlovský sám též napsal list, jímžto veškeré necírkvní smýšlení, jež mu „W. K.-Ztg." připisuje, od sebe odmítá.

Jelikož redakce podobnými listy byla zasypávána, prosila za prominutí, že všech listův uveřejniti nelze, a napomínala své dopisovatele, aby ve sbírání a zasílání zpráv byli opatrnější,*) t. j. pravdy milovnější.

Praeses Náhlovský svolal obě schůze Pražského duchovenstva neotázav se dříve svého Ordinaria, kapitolního děkana Budyšínského, biskupa Dittricha, který byl apoštolským vikářem v Sasku. Brzy po ukončení schůzí všecko sice mu oznámil, avšak biskup Dittrich ihned vyslovil obavu svou, že celá záležitost na zlou stránku se vykládati bude. A v tom se nemýlil.

Mimo ony pomluvy ve „W. K.-Ztgu." byl praeses osočen u Litoměřického biskupa Hille,**) který celé jednání Náhlovského kladl na vrub „vnuknutí zlého ducha" a vydal 6. června 1848 okružník k duchovenstvu, v němž ubezpečuje, že kněžstvo diecése Litoměřické nesdílí náhledův obsažených ve spisku „Versammlung," ale naopak prý svou nelibost nad nimi vyjadřuje.

Jedině arcibiskup Pražský Schrenk ničeho nepodniknul proti Náhlovskému; byltě pravým otcem svého duchovenstva, velepastýřem laskavým, kterýž poštěváčkům nikdy volného sluchu nepopřál.

*) Wiener Kirchenzeitung, 1848 č. 50. 58.
**) Náhlovský byl diecesánem Litoměřickým.

Digitized by Google

Jinak ale stíhala Náhlovského nehoda za nehodou. Jsa od 16. května členem národního výboru byl po dnech svatodušních tři neděle ve vazbě; když pak vyšetřující komise žádné viny na něm neshledala, jest propuštěn.

Biskupové ve Würzburgu shromáždění donutili Dittricha, apoštolského vikáře Saského k tomu, že Náhlovskému odňal úřad praesesa ve vendickém semináři, Dittrich nabízel bývalému praesesovi kazatelství v Lipsku aneb učitelství na katolickém gymnasium v Drážďanech. Avšak Náhlovský zamýšlel zůstati v Čechách a žádal biskupa Hille, aby byl dán do pense; leč Hille nechtěl přivoliti ani k tomu, aby Náhlovskému z matice náboženské byla pense vykázána. Z té příčiny musel Náhlovský vlast svou opustiti, přijav učitelské místo na gymnasium v Drážďanech (v únoru 1849). Téhož roku stal se farářem v Saském horním městě Freiburku; ale už v září 1849 byl od rytíře Emanuela Tiegla z Lindenkronu na faru Sázavskou praesentován. Za příčinou choroby žaludeční vstoupil 30. ledna 1853 na odpočinek, a v témž roce 11. června zemřel v Jaroměři v 46. roce věku svého.

26. Pastýřský list arcibiskupa Schrenka.

Jakmile zase poněkud obnoven byl pořádek v zemi české, vydal arcibiskup Schrenk 8. července 1848 *pastýřský list k věřícím*; list ten jest mistrovské dílo, projevuje hluboký náhled co do poměrů českých, a můžeme směle tvrditi, že potud Čechy žádoucího pokoje a ustálení svých poměrů nedosáhnou, pokud hlavní myšlénky tohoto pastýřského listu uskutečněny nebudou.

Arcibiskup velebí nejprvé Ferdinanda Dobrotivého, „který neobmezené vlády se odřekl, aby svému trůnu v srdcích svého lidu spravedlností, láskou a důvěrou pev-

Digitized by Google

nější podporu založil.“ Na národech nyní záleží, aby jeho úmysly pochopili a dle toho jednali. „Neboť nám všem svěřeny jsou poklady veliké, které se obsahují v tom mnohovýznamném slovu: „Svoboda.“ Ty milovaný lide vstupuješ po staletém poručenství opět v řadu svobodných národů. Snad i tobě naskytnou se na této nové dráze svůdcové, aby tě do osidel slepých náruživostí a k rozmrhání tvých velikých pokladů přivedli. Však nechtěj zmálomyslněti. Ohledni se do svých dějin a buď jist, že v srdci svém chováš staré mocné síly, které spůsobí, že tvá stará sláva opět zkvete. Zmuž se tedy a kráčej na nové dráze ku předu, dojdeš na ní časného a jistě i věčného blaha, dopustíš-li při každém kročeji, aby tobě svítilo světlo víry, které jest nejbezpečnejší svíce nohám tvým.“

Nyní přechází arcibiskup k volbám řka: „Přede vším jest vám ústavou uděleno právo, aby jste skrze své vyvolené zástupce účastni byli moci zákonodárné. Proto považujte volbu svých zástupců za věc velmi svědomitou, věnujte důvěru svou jen takovým mužům, kteří netoliko nahlížejí, čeho celé zemi zapotřebí jest, nýbrž též celou svou povahou vám za to ručí, že neohroženým snažením toho dosáhnou, co za dobré uznávají.

Dále napomíná velekněz, aby všichni vážnost k zákonu chovali a samovolně z povinností, poplatkův a služebností se nevyjímali.

O snášelivosti k jinověrcům praví arcibiskup: „Nejvíce ale na srdci mi leží, abych vám připomenul, jak by jste, chodíce ve světle sv. víry, šetřiti měli svobody, která ústavou propůjčena jest i jiným křesťanským vyznáním a synům Israelským, svobody totiž u víře a v službách Božích.“ Oné napomíná, aby se každý varoval všeho sočení na jinověrce. „Nejbolestněji ale bych nesl, kdyby udělená svoboda u víře novou byla posilou rozšířené bohužel

Digitized by Google

v našich dnech vlažnosti náboženské.“ Zejmena pěkná jsou další slova arcipastýřova: „Kdyby se zlovolní lidé opovažovali dotýkati se vaší víry, kdyby vaše přesvědčení vyvracovali, neposlouchejte takových falešných proroků, anobrž ke svému potvrzení u víře hleďte na své sv. patrony, po nichž jste v požehnané vlasti české drahocenný poklad pravé víry zdědili. Ano milená vlasti moje, tobě nelze nikdy u víře zblouditi, bledíš-li neodvratně ve všelikém zmatku lidského domnění na ty hvězdy, které ti jasně svítí na tvé duchovní obloze. Vždyť tvoji první apoštolé Cyrill a Methoděj přišli k tobě co blahověstové té církve, kteráž učitelkyní pravdy jest po celém katolickém světě; rozseté pak od nich símě sv. víry bylo napotom krví tvého sv. Václava, tvé sv. Ludmily, tvého sv. Jana zúrodněno, a od tvého sv. Vojtěcha soukmenovním bratrům tvým sděleno. Tato víra to jest, která tě po mnohá století blaženou činila, tvé krásné chrámy stavěla a nejprospěšnější ústavy zřídila! Kacířství pak zničilo mečem a ohněm tvou starou slávu, kteréž ani občanská svoboda neobnoví, budeš-li se viklati v staré víře, a nebudeš-li ji skutky a láskou jeviti.“*)

D) Politické a církevní poměry Rakouska v letě 1848.

27. Arcivévoda Jan; pád Pillersdorfův; Dobblhof a Bach.

Stav říše Rakouské byl v letě 1848 dosti povážlivý. Uhersko pomýšlelo na revoluci; Benátky a Lombardie prohlásily se pro spojení se Sardinskem. Císař Ferdinand žil jako u vyhnanství v Innsbrucku. Mimo Tyrolany stáli

*) Časopis kat. duchov. z r. 1848 sv. 4. str. 10—21. Blahověst z r. 1848. č. 38—41.

Digitized by Google

toliko Slované, jmenovitě Čechové, Srbové a Chorvaté rozhodně na straně říše a vladaře.

Pillersdorf naléhal na to, aby byl jmenován zástupce císařův pro říši německou, a poukazoval na arcivévodu Jana. Ač u dvora nějaký odpor se proti tomu kladl, byl posléz přece návrh ten schválen a císař jmenoval 16. června arcivévodu Jana svým zástupcem (Reichsverweser) s plnou mocí, načež Jan 25. června svůj úřad nastoupil. Ješto Pillersdorf s ohledem na volby do sněmu říšského se v mnohých věcech nechtěl podrobiti náhledům „výboru bezpečnosti," usnesl se týž výbor 8. června 156 hlasy proti 5 na tom, aby ministerstvo odstoupilo, a Dobblhof aby nové ministerstvo sestavil. Deputace „demokratického spolku" (kterýž byl úzce spojen s „výborem bezpečnosti") odebrala se k arcivévodovi Janovi, aby mu žádost stran změny ministerstva přednesla. Pillersdorf odstoupil; arcivévoda svěřil Dobblhofovi sestavení nového ministerstva a spěchal jsa doprovázen Wessenbergem do Frankfurtu, aby převzal správcovství říše.

Pádu Pillersdorfova nelitoval nikdo; konservativci vytýkali mu slabost, a také demokraté i radikalové chovali k němu nedůvěru považujíce ho za člověka obojetného a přílišného byrokrata.

Ze starého ministerstva zůstali v novém svob. pán Wessenberg pro zahraničné záležitosti, Kraus pro finance a hrabě Latour pro válku; noví členové byli Hornbostel, Schwarzer a Bach.

Nejdůležitější osobou v ministerstvu po celé následující desítiletí byl *Alexander Bach.* Byl od r. 1843 advokátem ve Vídni a předsedou čtenářského juridicko-politického spolku. V březnu r. 1848 choval se jako rozhodný demokrat. Po revolucí březnové stala se však s Bachem veliká změna. On si přál svobodné a sjednocené Rakousko, nikoli revoluci; po některý čas tajil se však se smý-

Digitized by Google

šlením tímto, aby nepozbyl přízně demokratů, kteří mu ku křeslu ministerskému dopomohli.

Vůbec ukazovaly se v letě silné stopy reakce naproti bujnosti jarní revoluce; přemnozí zhrozili se obrazu svobody, který před očima svýma spatřovali. Revoluce nalezala ještě jakousi oporu ve stavu rolnickém, který si přál osvobození od břemen gruntovních, zrušení poddanosti a odstranění pravomocnosti vrchnostenské. Po vyřízení žádostí rolnického stavu pozbyla revoluce své síly a obmezila se pouze na kluby městské.

28. Svoboda vyznání; Tyrolsko.

Ústavní listina rakouského státu datovaná ze dne 25. dubna 1848 jedná v oddělení III. o právních poměrech náboženských vyznání. V §. 17. poskytuje se všem státním občanům úplná svoboda vyznání náboženského. Nejdůležitější jest § 31., jenž zní takto: „Každému křesťanskému vyznání, které v mocnářství zákonitě jest uznáno, i židovskému kultu zabezpečuje se právo veřejné bohoslužby.“ Od té doby přestala církev katolická býti církví státní, jelikož všecka ostatní vyznání s církví katolickou na roveň jsou postavena.*)

Dotčený § 31. vyvolal však mocné hnutí v Tyrolsku, kde doposud vždy jednota víry panovala, kterou bodří Tyrolané proti všem návalům protestantismu s největší

*) Kterak Vídeňané svobodě náboženské rozuměli, o tom pěknou illustrací podává slavnost Božího Těla, která se 22. června 1848 ve Vídni konala. Mezi mší sv. u sv. Štěpána čtli mnozí gardisté noviny, jiní mluvili, jiní sestupovali se v malé skupení, aby si přátelsky v kruhu pohovořili. Místo císařovo zastupoval předseda výboru bezpečnosti, žid Fischhof, který s hořící svíci hned za vel. Svátostí kráčel. Průvod byl velmi skrovný, a v něm vynikali židé jakožto členové výboru bezpečnosti svými orientalními fysiognomiemi. Při návratu processí bránili tři židé jakožto gardisté vchod do presbyterium před návalem lidu.

Digitized by Google

bedlivostí chránili a na které velice sobě zakládali. Proto podali císaři žádost opatřenou 124.000 podpisy snažně prosíce, aby § 31. pro Tyrolsko a Vorarlberg žádné platnosti neměl.

Jednotu víry hájil také zemský sněm Tyrolský, svolaný ke dni 7. června, mající v čele horlivého hraběte Leopolda Wolkensteina. Na témž sněmu ustanoveno, aby v Tyrolsku jediné katolickému náboženství náleželo právo veřejné bohoslužby.

29. Listy a spolky katolické; Dr. Veith.

Má-li všeobecná svoboda sloužiti též církvi katolické ku prospěchu, jest nutně zapotřebí, aby katolické názory ve veřejném životě platnosti dosáhly a rozhodujícími se staly. Prostředky k tomu směřující jsou hlavně časopisy a spolky.

Mimo *časopisy*, o kterých výše zmínka učiněna, začaly r. 1848 vycházeti tyto listy: u Slovinců „Slovenský církevní časopis," jejž v Lublani vydávati začal Dr. Pogačar; ve Vídni týdenník Veithův „Aufwaerts"; „der Sprecher," jejž vydával Gartner, a „der Friedensbote," vydávaný Doninem.

V Innsbrucku vznikl 1. května katolický *spolek* konstituční pro Tyrolsko a Vorarlberk; spolek ten vytknul sobě za účel hájiti katolické prospěchy a konstituční zásady monarchie.

Ve Vídni byla r. 1848 snahou slovutného Dra Jana Emanuela Veitha založena *katolická jednota*.

Veith narodil se 10. července 1788 v Chodové Plané (Kuttenplan) v Čechách ze židovských rodičů, studoval v Praze, později ve Vídni, kde též za doktora lékařství byl povýšen, a stal se ředitelem ústavu zvěrolékařského. V r. 1818 přijal křest sv., vzdal se svého skvělého postavení, a vstoupil do kongregace Redemtoristů, kdež zů-

Digitized by Google

stal až do r. 1830. Vystoupiv z kongregace stal se r. 1833 kazatelem v metropolitním chrámu sv. Štěpána. Jakožto kazatel uchvacoval mocně mysl posluchačův, jichž většina náležela k pohlaví mužskému. V r. 1845 opustil místo stálého kazatele, avšak nevzdal se kazatelství. Radikalové Vídeňští velice ho nenáviděli a r. 1848 pokoušeli se mnohdy o přerušení jeho přednášky, ale posluchači buď nezbedníky vyklidili, aneb je k tomu donutili, aby se tiše chovali.

Na založení katolické jednoty ve Vídni r. 1848 pomýšleti a úmysl ten provésti, to se mohlo podařiti pouze odvaze Veithově, jemuž Sebastian Brunner věrně byl nápomocen. Jednota konala první své schůze v domě amerického konsula pana ze Schwarzer-ů, který byl též zvolen předsedou. Brzy čítala jednota ve vnitřním městě již na tisíce údů, zakládala filialky na předměstích, odbývala četně navštěvované schůze, v nichž se konaly prospěšné přednášky. Jednota obrátila též zřetel svůj k vyučování poodrostlé mládeže; obzvláště se ujala opuštěné mládeže české a zařídila pro ni českou školu nedělní.

Ruch ten katolický náramně rozjitřil židy a radikály. Židovské radikální časopisectvo spílalo jednotě a jejím členům „reakcionářů," „černo-žlutých," „tmářů," atd., mluvilo o „popech, popských rejdech a tajně v temnostech se plížící konspiraci," a připisovalo jí nejpodlejší úmysly. Avšak zuření to nejen neublížilo jednotě, nýbrž spíše jí prospělo.

Zásluhy Veithovy uznal nejprvé arcibiskup Solnohradský kardinal Švarcenberk, kterýž jmenoval Dr. Veitha r. 1847 čestným kanovníkem Solnohradské kapitoly. Jedna německá kathedrálka nabízela Veithovi skutečný kanonikát, kterého však nepřijal. Pražská universita udělila mu r. 1848 čestný doktorat theologie. Jenom arcibiskupové

Digitized by Google

Vídeňští Milde a Raušer neznali zásluh Veithových a nikterak si výtečného muže toho nevšímali. Duchovenstvo města Vídně věnovalo Veithovi r. 1848 skvostný pohár. Císař František Josef I. udělil mu komandérský kříž řádu, jenž nese jméno císařovo. Vídeň jmenovala jej r. 1871 čestným měšťanem. Veith zemřel 6. listopadu 1876 v 90. roce věku svého a byl ve vlastní hrobce na Matzleinsdorfském hřbitově pochován*).

E) Říšský sněm a záležitosti církevní.

30. Říšský sněm ve Vídni; zrušení poddanosti a desátku.

Poslancové říšští sešli se dne 10. července 1848 k první schůzi do císařské jizdárny ve Vídni a začali své porady zvolivše za předsedu Vídeňského poslance advokata Schmitta a za místopředsedy Čecha Strobacha a Poláka Smolku. Slované měli většinu. Sněm započat beze všech služeb Božích. Začal bez Boha, necenil vysoko církve a náboženství, liboval si v radikalních názorech, proto také jeho práce k vytknutému cíli, totiž k znovuzrození Rakouska nevedly.

Především zaslal říšský sněm petici k císaři, aby se do Vídně navrátil. Ferdinand I. skutečně žádosti té vyhověl a dne 12. srpna přijel nazpět do Schönbrunnu.

Jelikož odevšad se zasílaly sněmu stížnosti týkající se roboty, poddanství a vrchností, uznal sněm říšský za nutné nejprv o těch věcech pojednati.

---

*) Obšírný a důkladný životopis Dr. Veitha uchystal do tisku příbuzný jeho, professor filosofie na Pražské universitě, Dr. *Löwe*; neopomeneme po vyjití díla toho je ohlásiti. *Pozn. red.*

Digitized by Google

V třetím sezení dne 26. července učinil Jan Kudlich poslanec za Benešov (Bennisch) ve Slezsku, (mladičký muž, který nedávno teprv svá studia byl ukončil) návrh, „aby veškerá poddanost se všemi právy a povinnostmi z ní plynoucími byla zrušena; zdali a jaké odškodnění se má dáti, ustanoví se později.“ Kudlichův návrh podporovali v zásadě všichni poslancové. Stran odškodnění však se náhledy poslanců rozcházely. Pro odškodnění byli Čechové, větší díl Poláků, Tyrolané a mnozí liberálové; sedláci a nejkrajnější levice nechtěli o jakémsi odškodnění ani slyšeti. Celkem bylo 73 návrhů v té věci podáno a zamítnuto.

Ministr Bach posléz rozdělil otázku odškodnění na dvě částky a pravil: za zrušení osobního svazku poddanství nedá se žádná náhrada, ale za osvobození majetku pozemkového náhrada dáti se musí. Z otázky té učinilo ministerstvo kabinetní otázku.

Po vášnivých debattách přijal konečně sněm 31. srpna jednohlasně zrušení rozdílu mezi dominikalní a rustikalní půdou a zrušení všech břemen, které z vrchního majetku plynuly.

Dne 1. září byla 174 hlasy proti 144 přijata „slušná náhrada za služby a dávky, kterými vlastník pozemku své vrchnosti byl povinen;“ a 222 hlasy proti 125 bylo stanoveno, že se mají pro tuto náhradu zemské fondy od sebe neodvislé utvořiti. Směr federalistický zvítězil v tomto článku.

Císař potvrdil usnešení sněmu a vydal patent ze 7. září 1848, jímžto stav rolnický nabyl úplné svobody. Článek třetí jmenoval břemena, která se zrušují, a mezi nimi též desátek; článek pátý sliboval náhradu za zrušení břemen na pozemku lpějících, a mezi nimi uváděl opět desátek.

Patentem ze 7. září přestalo Rakousko býti státem

Digitized by Google

feudálním, vstoupilo v řadu moderních svobodných států a zásluha skutku toho náleží Ferdinandovi Dobrotivému.

Po uveřejnění patentu nastala otázka, zdali jest také zrušen *farní desátek*? Občané tázali se svých poslanců, z nichž někteří kladně, jiní záporně odpověděli. Jelikož pak zákonodárcové sami nevěděli, jak věc vyložiti, musel v životě nastati zmatek. Neboť osadníci vykládajíce patent ve svůj prospěch, nechtěli desátek odváděti, ano i vrchnosti odepřely své peněžné a deputatní dávky beneficiatům. Duchovenstvo obracelo se ku konsistořím a krajským úřadům, žádajíc za ochranu. Konsistoře tázaly se zemské vlády. Kralohradecká konsistoř upozornila gubernium české na to, že poměr beneficiata k patronovi nezakládá se na poddanství, nýbrž na zvláštních smlouvách. Dávky kněžím povinné byly buď při samém založení beneficia systemizovány, aneb jsou zlepšení sustentace duchovního správce. Jmenovitě desátek v Čechách bezprávně se nazývá desátkem, an bez ohledu na žeň záleží v určité dávce obilí, lnu atd., a jen jméno má s panským desátkem společné. Dále poukazuje konsistoř na hmotný nedostatek ze zrušení desátku plynoucí; nebudouť farářové moci vydržovati kaplanů, čímž služby Boží a duchovní správa náramnou škodu utrpí.

Ministerstvo vydalo nejprv okružník ke guberniím, kterýmžto vyslovilo, že úřední vynucování dávek farních díti se nemůže, pokud otázka o zrušení jich nebude rozhodnuta. Jenom dávky připadající na čas až do 7. září 1848 soudně vymáhati se mohly.

Dne 3. července 1849 nařídilo ministerstvo, že všechny takové příjmy, které fassí aneb jinými listinami jsou pojištěny kostelům, farám a školám a jen omylem desátkem se nazývají, i budoucně odváděti se mají, dokud výkup nebude proveden.

Digitized by Google

Zemské komise vyvazovací obdržely od ministerstva vnitra instrukci z 2. února 1850, kde s ohledem na farní desátek se praví, že sice zákonem ze 4. září 1848 zrušen není, avšak dle § 6. patentu ze 4. března 1849 výkup čili vyvazení farního desátku se připouští. Vyvazení to neděj se od úřadů z povinnosti, nýbrž jen tehdáž, kdyby ti, jimž se desátek odvádí, neb obec, neb většina osadníků desátkem povinných za to v určité době žádali. Komisse pro Čechy určila lhůtu k žádostem za vyvazení až do 30. listopadu 1850.

Konsistoře české zakázaly beneficiatům, aby samovolně za vyvazení nežádali, nýbrž kde by toho prospěch beneficia vyžadoval, aby se dříve ku konsistoři obrátili a vyššího povolení si vyžádali.

Nicméně byl přece po celých Čechách výkup desátku farního (až na velmi skrovné výjimky) proveden a to v cenách tuze nízkých, čímž byly příjmy beneficií vůbec velice ztenčeny; náhrada byla sice konkordátem slíbena (čl. 33.), avšak podnes zůstal stát dlužníkem církve.

31. Pamětné spisy biskupův předložené sněmu říšskému.

Úkol říšského sněmu, mimo zbudování ústavy pro říši, záležel také v tom, aby poměr mezi církví a státem byl zákonitě upraven. Na ten účel bylo zapotřebí vytknouti předměty, v nichž se zájmy církve a státu sbíhají. Protož biskupové rakouské říše uznávali za svou povinnost, předložiti říšskému sněmu pamětné spisy, o poměru církve k státu pojednávající.

a) Morava.

Nejprvé podali biskupové Moravské církevní provincie, arcibiskup Olomoucký Sommerau-Beckh a biskup Brněnský Schaaffgotsche říšskému sněmu spis pod názvem: „Memorandum episkopatu Moravské církevní provincie

o žádoucím upravení poměrů katolické církve v konstituční monarchii.“ Spis ten jedná o těchto věcech:

1. Vzdělání a vychování kandidátů stavu duchovního; 2. náboženská matice; 3. ustanovování výpomocných kněží; 4. zkouška konkursu farního; 5. zrušení rozdílu mezi faráři a lokalisty; 6. ustanovování samostatných správců duchovních; 7. jejich dotace; 8. vyvazení desátku a jiných naturálních dávek; 9. hmotné opatření deficientů; 10. korrespondence biskupů s papežem; 11. zavedení synod, pastoralních konferencí a kněžských éxercicií; 12. svobodné vykonávání církevní právomocnosti; 13. změna zákonodárství manželského; 14. církevní jmění; 15. kázeň církevní; 16. řehole; 17. poměr církve ku škole; 18. spolky katolické; 19. ochrana víry a dobrých mravů proti bezuzdnosti tisku.

Toto memorandum, které sepsal Kutschker, professor na fakultě theologické v Olomouci, nynější arcibiskup Vídeňský, hájí rázně svobodu církve, a naplnilo duchovenstvo radostí, ještoto vidělo ve svých biskupech věrné strážce vinice Páně a bojovníky za sv. věc. Za to pobouřil pamětný spis velice krev vídeňských liberalů i radikalů, kteřížto namítali, že prý pamětný spis směřuje vlastně k utiskování nižšího duchovenstva. Proti tomu vystoupilo 735 kněží Brněnské diecése, kteřížto zaslali v říjnu 1848 adressu k ministerstvu, v níž vyslovují svůj úplný souhlas se všemi články pamětného spisu biskupův.

b) Čechy.

Biskupové české provincie církevní: Alois Josef *Schrenk*, arcibiskup Pražský, Karel *Hanl*, biskup Kralo-Hradecký, Augustin Bartol. *Hille*, biskup Litoměřický a Josef Ondřej *Lindauer*, biskup Budějovický podali říšskému sněmu pamětný spis, jehož název jest: „Jaký jest poměr mezi církví a státem, pokud se vlastní církevní

Digitized by Google

správy dotýká? zodpovídáno od českého episkopatu 1848.“ — Spis ten jest krátké, ale jadrné pojednání kanonické. Především jasně nakreslen základní poměr církve k státu. Poměr obou jest koordinace. „Každá ve svém oboru jest nejvyšší, jedině rozhodující mocností; každá jest ve svém oboru suverenní. Obě mocnosti sobě neodporují, nýbrž se podporují. Obor církve jest náboženství a mravnost, t. j. co má člověk věřiti a činiti, aby byl spasen; obor státu jest společenská spravedlnost a zevnitřní blahobyt v občanském životě. V náboženství a mravnosti jest stát od církve odvislý; naopak zase církev, jakožto juridická osobnost, jest státním občanem, požívá občanských práv a koná povinnosti občanské.

Církev jest dle svého původu přímo božskou institucí a má vládu od Boha ustanovenou. Stát sice v základě svém spočívá též na autoritě božské, avšak co do časného vývoje svého a formy jest dílo lidské.

Působnost církve vztahuje se na veškeré člověčenstvo, které vykoupení potřebuje; působnost státu na některé národy a země se obmezuje.

Prostředkem k cíli vedoucím jest ve státu zevnitřní nutnost. Prostředky, kterými církev působí, jsou duchovní; její tresty nemají jiného účele, nežli svobodný návrat a polepšení hříšníkovo.

Z toho jest patrno, že obě tyto mocnosti sobě neodporují, nýbrž přátelsky se podporují majíce společný konečný účel: vychování člověka k dosažení spásy.

„Za svou svobodu podstoupila církev ty nejtěžší boje, a její nejsvětější a nejučenější mužové obětovali za ni statky i život.“ Biskupové žádají, aby církvi udělena byla svoboda bohoslužby a správy beze vší překážky se strany státu.

Mimo pamětný spis českého episkopatu byla říšskému sněmu též předložena petice duchovenstva českého, i veli-

Digitized by Google

kého počtu nekněží, za svobodu církevní. Tato petice byla ovocem trojí porady v Praze konané, a jest redigována od V. Štulce. Krásná jsou v ní následující slova: „Církev měla v absolutním státě zdánlivě přednosť, v skutečnosti ale byla rozmanitým způsobem zotročena. I ona má v novém státě dosíci postavení, jež jest důstojno vznešené úlohy, které se jí božským Zakladatelem dostalo. Okovy, které národové zlomili, nesmějí více ji jedinou tížiti; naopak ona musí každý pokus těch, kdož nové okovy rádi by na ni vložili, byť to byly okovy ze zlata, diamanty ozdobené, rozhodně a důstojně od sebe odmítnouti. Církev, jsouc toho vzdálena, aby nárok na přednost neb výsadu činila, žádá pro sebe jen to jediné, co všichni sobě žádají, totiž dokonalé udělení a pojištění svobody.“ Nyní následuje formulování této svobody ve třech článcích. V prvním žádá se úplná svoboda nauky čili hlásání pravdy, v druhém samostatné spravování vnitřních záležitostí a v třetím zajištění a svobodné užívání církevního jmění.

Toto rozhodné vystoupení duchovenstva a četných laiků nepříjemně překvapilo české i německé liberaly, kteří nyní začali znovu ohřívati ve svých listech všechny zásoby starých pomluv o reakci, panování popů, duchovním otroctví, jesuitství atd., aby podpisování petice zamezili. Ale veškeré úsilí bylo marné; petice hojnými podpisy opatřená dostala se před sněm říšský.

c) Solnohradsko.

V r. 1835 byl arcibiskupem Solnohradským zvolen kníže Bedřich ze Švarcenberku, kterýž r. 1842 kardinálem jest jmenován. Týž svolal v září 1848 všechny své suffragany do Solnohradu ku společné poradě, jížto se súčastnili: Jan Nep. Tschiederer, biskup Tridentský; Vojtěch Lidmanský, biskup Krkský, Antonín Martin Slomšek, biskup Labod-

Digitized by Google

ský; Habtmann kanovník, a Amberg, duchovní rada, co zástupcové biskupa Brixenského Bernarda Galury; Josef Büchinger, kanovník, jmenem administrace Sekovské diecése; Matěj Gruber, kanovník, jmenem administrace Lubenské diecése (Leoben). Z Olomúcké diecése byl do Solnohradu posláu arcikněz Augustin Vahala.

Biskupové Solnohradské provincie sepsali adressu na říšský sněm (adressa má dátum 14. září 1848) k obhájení svobody církevní.

d) Arcidiecése Vídeňská.

Duchovenstvo arcidiecése Vídeňské podalo říšskému sněmu petici ze dne 6. září 1848, v kteréžto žádá, aby odstraněno bylo právo řečené „jus circa sacra," jakož také „jus cavendi;" církevní jmění budiž v celistvosti zachováno a církvi ku spravování svěřeno. Zrušeno budiž „placetum regium," spolčovací právo budiž církvi v plné míře propůjčeno.*)

32. Protestanté.

Také protestanté domáhali se svobody svého vyznání a konali za tou příčinou společnou konferenci ve Vídni od 3—11. srpna 1848, kdež se usnesli, aby 1. zevnitřní právní poměry evangelické církve byly dle potřeb časových urovnány; a 2. aby církev uvnitř byla na základě synodalní ústavy a unie reformována.

Jelikož urovnání evangelických církevních poměrů se protahovalo, předložili tři Pražští pastoři ve jmenu protestantského duchovenstva českému guberniu spis, v němž oznamují, kterak se hodlají zachovati v úřadování svém do té doby, než vláda záležitosti protestantův urovná.

*) Jelikož ostatní adressy do pozdější doby spadají, promluvíme o nich teprv u vypsání sněmu Kroměřížského.

Digitized by Google

Pastoři praví: 1. že přestupující k nim katolíky přijmou a katolického faráře o tom prostřednictvím politických úřadů zpraví; 2. evangelíci nebudou více štolové poplatky katolickým kněžím odváděti: 3. prohlášky snoubenců, jsou-li oba evangelíci, stanou se jen v evangelickém kostele, a nikoli v katolickém; 4. evangeličtí duchovní povedou samostatně matriky a nebudou více posílati duplikaty kněžím katolickým; 5. reversy stran vychování dítek ze smíšených manželství v katolickém náboženství, pokud jsou vynuceny (?), nemají žádné platnosti.

Poměry protestantů byly provisorně urovnány nařízením ministerstva vnitra, které císař František Josef I. dne 26. ledna 1849 potvrdil. Dle tohoto nařízení dán protestantům název úřadní: „evangelíci augšburské“ neb „helvetské konfesse.“ Zvláště pak ustanoveno:

Přestoupení od jednoho křesťanského vyznání k druhému jest každému volno, kdo 18. rok věku svého dokončil. Přestupující jest povinen svému posavádnímu duchovnímu správci přede dvěma svědky oznámiti, že vystupuje; po uplynutí 4 neděl tímtéž spůsobem oznámí, že při svém úmyslu trvá. Duchovní správce dosvědčí písemně, že se toto dvojí vyjádření stalo Když by farář se zdráhal, mohou totéž oba svědkové dosvědčiti. Přestupující ať ukáže obě vysvědčení svému novému duchovnímu správci, a tím jest přestoupení vykonáno.

Evangeličtí duchovní obdrželi právo samostatně s úřadní platností vésti křestní, kopulační a úmrtní matriky; veškeré dávky štolové přiřknuty pastorům; ohlášky snoubenců evangelických měly se díti jen v kostele evangelickém, při smíšených manželstvích ve chrámě katolickém i evangelickém.

Digitized by Google

F. Vídeňská revoluce v říjnu 1848.

33. Vídeň a Maďaři; zavraždění hr. Latoura.

Ve Vídni bylo mnoho lůzy, která v Prateru a Brigittenavě pracovala a ze státní pokladny byla placena. Spolky demokratické velebily ji a nalezaly v ní hlavní svou podporu. Ministerstvo snížilo 19. srpna plat dělníkův o 5 kr. při ženách a polodorostlých, a všichni byli spokojeni; teprvé v neděli 21. srpna dostali poučení od demokratův, i nastalo vzbouření, které muselo býti zbraní potlačeno.

Vídeňští demokraté nalezli však brzy potom vítané spojence v *Maďarech*. Když totiž bán Jelačič na obhájení Slovanů do uherského území vtrhl, a již již k Pešti se přibližoval, dostali Maďaři strach, a Peštský sněm k návrhu Košutově vyslal do Vídně deputaci, kterážto měla říšskou radu žádati, aby poskytla pomoc Maďarům. V deputaci nalézali se Deák, Eötvös a 4 magnaté. Strobach oznámil dne 19. září, že deputace chce býti připuštěna do sněmovny. Levice frankfurtsky smýšlející byla pro připuštění, pravice však, z níž se jakožto řečník obzvláště Rieger vyznamenal, prohlásila se proti připuštění deputace; návrh Riegrův přijat 186 hlasy proti 108. Deputace maďarská nebyla do sněmovny připuštěna.

Vídeňští demokraté učinili večer téhož dne 19. září průvod s pochodněmi ke cti Maďarů, kteří u města Frankfurtu bydlili. Tausenau proklínal ve své řeči ministerstvo a „bídný sněm“ a ujišťoval Maďary o sympathiích vídeňského lidu.

Když v dalším postupu událostí palatin arcivévoda Štěpán se poděkoval, a mimořádný císařský komissař general Lamberg na mostě v Pešti byl zavražděn: poslal

Digitized by Google

ministr války Latour veškeré vojsko, které ještě pohotově měl, do Uher. Avšak lůza Vídeňská násilím se odchodu vojska protivila a postoupila ve své zuřivosti tak daleko, že dne 6. října 1848 obsadila všechny ulice, zahnala konservativní černo-žluté oddělení národní gardy a žádala, aby jí vydán byl ministr války Latour. Ministerský palác Latourův brzy nejhorší lůzou jest obklíčen. Bylať sice na rychlo zavřena hlavní brána a postranní vchody zabedněny, načež stráž vtáhla do vnitřního dvora. Ale těmito opatřeními ještě více vzrostla zběsilosť lůzy, která začala palác dobývati. Latour mohl si z nesnáze pomoci, kdyby dělo ve dvoře se nalezající byl dal mezi lid vypáliti, načež 160 granátníků, kteří pohotově byli, útok na lid učiniti mohlo, a lid byl by se jistě rozprchl. Mnozí generalové, k tomu radili, avšak Latour nechtěl uposlechnouti rady jejich, nýbrž poručil otevříti vrata a zakázal vojsku všeliké násilí. Lid valil se nyní do paláce do vyšších poschodí. Ostatní ministři šťastně vyšli z domu, generalové, důstojníci i granátníci se rozprchli. Latour zůstal sám se dvěma adjutanty a poznal nyní teprv nebezpečenství, které mu hrozilo. Nemoha více utéci převlékl se do civilních šatů a skryl se v tmavé komoře. Mezitím lůza v pokojích rozbila nářadí a hledala Latoura.

Nyní dostavili se do budovy poslancové Smolka, Fischhof a Sierakovský. Smolka doufal, že poděkováním se ministra války lid se upokojí. Latour vystoupil nyní ze svého úkrytu a napsal vlastnoručně své poděkování; Smolka oznámil to lidu, který již do třetího poschodí byl vnikl. Lůza však řvala: „Zlosyn musí viseti!“ Nezbývalo nic jiného nežli Latoura jako zajatého doprovázeti. Smolka a Fischhof byli ochotni odevzdati Latoura lidu, jestli že někteří se zaručí, že jeho život chrániti budou. Když 20 gardistův a dělníků na to přísahu složilo, ode-

Digitized by Google

brali se poslanci s touto stráží k Latourovi nazpět, který jim vyšel vstříc řka: „Zde jsem, nebál jsem se kulí ani bodáků, nebojím se také žádné dýky; jsem poctivec a mám dobré svědomí.“

Doprovázen jsa svými pobočníky a poslanci a obklíčen stráží sestupoval Latour se schodou dolů; každým krokem rostlo však pro něho nebezpečenství; již na schodech nemohla ho stráž před týráním uchrániti; klobouk byl mu s hlavy sražen, on za vlasy tahán a holemi tlučen, tak že se sotva na nohou držel. Když vstoupil na dvůr, byl od svých průvodcův odtržen a obdržel ránu šavlí a kladivem zároveň na hlavu. Nyní byl holemi, klacky, bodáky napaden a klesl k zemi. Ještě živ jsa, byl ze země vyzdvižen a připravenou šňůrou na mříž okna pověšen. Šňůra se však přetrhla, a on klesl opět na zem; lůza vlékla ho po zemi, a když se roznesla pověst, že vojsko táhne, nechala ho ležeti. Když však po několika minutách ona zpráva ukázala se býti nepodstatnou, byl na náměstí před palácem ministerským na plynový kandelaber opět pověšen a ještě co mrtvý od surovců týrán. Obdržel 43 ran, většinu z nich jsa ještě živ; byl v pravém smyslu slova od divochův umučen. Vražedníci Lichnovského ve Frankfurtě a Lamberga v Pešti nalezli pokrevní bratry své ve Vídni.

Úřadní vyšetřování praví, že vražda Latourova byla v aule umluvena a dle úmluvy provedena. Vražedníci Latoura, dělník železniční Wangler, malíř pokojů Brambosch a kravattář Jarkovič byli 14. března 1849 oběšeni.

Po vraždě Latourově zmocnila se lůza zbrojnice, aby se zbraněmi opatřila. Jelikož říšský sněm měl pod nátlakem lůzy ve svých pracech pokračovati a tudy postrádal všeliké svobody, odešli z něho Čechové a jiní poslancové

Digitized by Google

mírného smýšlení; levice za vůdcovství Smolky zůstala ve Vídni.

34. Císař Ferdinand I. v Olomouci; dobytí Vídně.

Dne 7. října vyjel císař Ferdinand pod ochranou vojska ze Schönbrunnu, a uhostil se 14. října v Olomouci.

Ministrovi financí Krausovi doručen císařský manifest, aby jej veřejně prohlásiti dal. Císař káral ostře událostí ze 6. října a vybízel všechny přátele Rakouska, aby se kolem něho shromáždili a anarchii konec učinili. Kníže Windischgrätze jmenoval císař polním maršálkem a svěřil mu úkol podmanění revolučního města Vídně.

Povstalcové chtěli uzavříti jakýsi mír s Windischgrätzem, který však jim v krátkosti vzkázal: „S buřiči nevyjednávám.“

Teď nastoupil říšský sněm i rada města Vídně cestu protestův; ohražovaly se proti vkročení bána Jelačiče na území rakouské, a proti rozsáhlým plnomocenstvím knížete Windischgrätze. Tato ohražení ovšem nezastavila Windischgrätze v pochodu jeho proti Vídni.

K obraně města sloužila národní garda, jížto velel Václav Messenhauser. Jádro válečné moci však tvořila lůza pod jmenem „mobilní gardy;“ veliteli jejími byli sběhové důstojníci Fenneberg a Haug a Poláci Jelovický a Bem. Maďaři a Frankfurtští demokrati poslali Vídni blahopřání a slíbili také hmotnou pomoc.

Když byl kníže Windischgrätz s válečnými přípravami hotov, oznámil 20. října ze svého hlavního stanu v Břecslavi svůj pochod proti Vídni a prohlásil nad městem stav obležení, stanné právo a suspensi všech civilních úřadů. První boje začaly 26. října, ten den obsadil polní maršálek Brigittenov a Prater; 28. října učiněn útok na předměstí Jaegerzeile a v Landstrasse; 29. října vyjed-

Digitized by Google

návala městská rada o vzdání se města, tu však dne 30. října přišla zpráva, že uherské vojsko Vídni ku pomoc táhne. A bylo tomu tak, jen že Vídeň se dlouho netěšila. Neboť bán Jelačič porazil uherské vojsko u Schwechatu, načež Windischgrätz s Jelačičem dne 31. Vídeň dobyli.

6. Císař Ferdinand I. odstupuje z vlády.

Císař Ferdinand I. složil s sebe vládu Rakouska v Olomouci dne 2. prosince r. 1848. Všichni členové císařského rodu, celý dvůr, ministři, gubernialní president hrabě Lažanský, krajský president hrabě Mercandin, všichni v Olomouci přítomní vyšší úředníci státní a důstojníci byli na 8. hodinu ranní obesláni ke dvoru do residence arcibiskupské, s nimi pak zároveň polní maršálek kníže Windischgrätz a polní zbrojmistr bán Jelačič, kteří proto u večer před tím naschvál do Olomouce přijeli.

O půl osmé naplnily se sály residence, a každý se ptal, co se bude vlastně díti. Do trůnní síně vstoupili arcivévodové a arcivévodkyně, ministři, generalové Windischgrätz a Jelačíč, hrabě Grünne a legační rada Hübner.

Z arcivévodů byli přítomni arcivévodkyně Marie Dorota, vdova po palatinovi arcivévodovi Josefovi, a Alžběta, manželka arcivévody Este; pak arcivévodové Ferdinand Max, Karel Ludvík, Karel Ferdinand, Vilém, Josef a Ferdinand Este. Žádný z jmenovaných nevěděl, co se bude díti. Arcivévoda Karel Ferdinand přistoupil k ministrovi války a pravil mu: „Řekněte mně, co se to dnes děje, že nás sem již na 8. hodinu obeslali.“ Na to odvětil ministr: „Račte, císařská Výsost, míti na okamžík strpení, hned se to dozvíme.“

Brzo po 8. hodině otevřely se dvéře, a nejprvé vstoupil do trůnní síně generální pobočník kníže Josef Lobkovic a za ním oboje Veličenství císař a císařovna, jsouce doprovázeni nejvyšším dvorním maršálkem lantkrabětem Bedřichem Egonem Fürstenbergem a nejvyšší hof-

Digitized by Google

mistrovou císařovninou lantkraběnkou Teresií Fürstenbergovou, pak arcivévoda František Karel se svou manželkou arcivévodkyní Žofií a jejich syn arcivévoda František Josef. Veličenstva posadila se na připravených sedadlech, a totéž učinili arcivévodové.

Za všeobecné napnutosti vytáhl císař Ferdinand I. papír a četl tato závažná slova: „Důležité příčiny přivedly nás k nezvratnému úmyslu, abychom korunu císařskou složili, a sice ve prospěch svého synovce nejjasnějšího pana arcivévody Františka Josefa, kterého jsme za plnoletého prohlásili, jelikož náš milovaný pan bratr nejjasnější pan arcivévoda František Karel se vyslovil, že práva, které jemu dle domácího a státního zákona přisluší, ve prospěch jmenovaného syna se vzdává.“ Po přečtení těch slov vyzval císař ministra císařského domu knížete Švarcenberka, aby dotyčné listiny přečetl. Kníže Švarcenberk četl nyní prohlášení arcivévody Františka Josefa za plnoletého, dále prohlášení, jímžto se arcivévoda František Karel vzdává práva nástupnictví a konečně listinu, mocí kteréž císař Ferdinand koruny císařské se vzdává.

Když čtení bylo ukončeno, a listina poděkovací od císaře a jeho bratra arcivévody Františka Karla podepsána a od ministra císařského domu kontrasignována, přistoupil mladý císař k starému a klekl před ním, aby od něho požehnání obdržel. Ferdinand naklonil se k synovci svému, požehnal a objal ho a pravil svým dobrotivým prostým spůsobem: „Bůh tě požehnej, buď jen hodný, Bůh tě bude chrániti, rádo se stalo.“ (Gott segne dich, sei nur brav, Gott wird dich schützen, es ist gern geschehen,) Tato slova byla jen od nejblíže stojících slyšána a byla ta jediná, která na programu nestála, jakož tam též nestály slze, které v oku mnohých přítomných se zaleskly.

Na to poklekl mladý císař před císařovnou, která

Digitized by Google

ho jako matka objala a políbila; totéž učinili také rodiče císařovi. Protokoll o celém aktu sepsal legační rada Hübner.

Když se dvůr vzdálil, otevřely se dvéře, a nyní vstoupili všichni shromáždění do síně, kde Schwarzenberk v krátkosti jim oznámil, co se stalo. Na to byla změna trůnu českými a německými plakáty v městě Olomouci na třech místech prohlášena. Mladý císař přijal nyní ministry a vojevůdce; když Windischgrätz před něho předstoupil, šel mu císař v ústrety řka: „Vám jsme za vše k díkům zavázáni“ a objal jej. Pak vykonal přehlídku vojska.

Mezi tím chystali se starý císař a císařovna k odjezdu; o půl jedné byli již na nádraží; nikdo neočekával tak rychlého odjezdu. Císař Ferdinand odjel do Prahy*). Ve své milé Praze žil všeobecně jsa milován po 27 let až do své smrti. Zemřel v Pánu 29. června 1875 o půl čtvrté hodině odpoledne na královském hradě Pražském.

Po celých 27 let neviděla Vídeň Ferdinanda Dobrotivého a Čechům nezapomenutelného. Všeliké snahy, které ho k návštěvě Vídně pohnouti měly, zůstaly u něho marnými; ano on svému okolí přísně zakázal, aby v přítomnosti jeho o Vídni nikdy se nemluvilo. Když Prusové Čechy obsadili, neodjel státní dráhou, jen aby Vídeň spatřiti nemusel, a proto raději na obyčejném voze cestoval do Innsbrucku. Nevděčná Vídeň uviděla teprvé jeho mrtvolu a mohla si tehdáž připomenouti nevděk, jakého se na šlechetném císaři dopustila.

---

*) Die Thronbesteigung des Kaisers Franz Josef I. Von Josef Alex. Freiherrn von Helfert. Prag 1872. str. 327—331.

Digitized by Google

Celá tato nesmírně důležitá událost, kterou jsme právě vylíčili, byla až do posledního okamžení zahalena rouškou největšího tajemství; jen některé osoby o tom věděly, ale mezi těmi nebyli ani vlastní bratři císařovi. Když tajemný závoj byl odhrnut, tu rozcházela se mínění na různo; někteří myslili, že císař Ferdinand Vídni a Uhrům revoluci odpustiti nemůže, nechce-li si na vážnosti zadati; to ale prý učiniti může jeho nástupce František Josef, nejsa posud nijakými sliby vázan. Jiní mluvili o palácové revoluci a jiní posléz roztrušovali pověst, že změna stala se jen proto, aby starý absolutism byl opět zaveden. Císař Ferdinand pojal úmysl vzdáti se vlády již v březnu 1848, a vyslovil se o tom k císařovně; ale kníže Windischgrätz zrážel z toho co nejúsilovněji a po několika dnech nebylo o tom více řeči. Později opět mluvilo se o odstoupení císařové ve prospěch jeho bratra Františka Karla u přítomnosti knížete Windischgrätze, když císařův strýc, arcivévoda Ludvík, 5. dubna 1848 správy veřejných záležitostí se vzdal. Tu pravil Windischgrätz se vší uctivostí ale zároveň zcela rozhodně, „že poděkování není ještě na čase; kdyby však jednou tento krok se nastoupiti měl, pak se to musí státi ve prospěch mladého arcivévody Františka Josefa.“ Za důvod uváděl Windischgrätz, že arcivévoda František Karel příliš úzce spojen jest s nynější vládou Ferdinandovou, než aby se nástupcem jeho státi mohl.

Po svém útěku z Vídně do Innsbrucku mluvíval císař Ferdinand opět častěji s císařovnou o tom, že se koruny vzdá, a císařovna obírala se nyní stále s touto myšlénkou. Konečně ujednala s arcivévodkyní Žofií celou záležitost v ten způsob, aby 18. srpna, kde arcivévoda František Josef 18 let stáří dosáhl a tudy dle domácího zákona dynastie

Digitized by Google

plnoletým se stal, císař a jeho bratr František Karel ve prospěch synovce a syna se poděkovali.

Když se rodina císařská do Vídně navrátila, litoval Windischgrätz, že tento krok učinila, a ona sama brzo poznala nebezpečenství, do kterého se uvrhla. Mezi Vídní a komandujícím Čech dála se ustavičně důvěrná vyjednávání prostřednictvím podplukovníka barona Langenaua. V Praze věděli o tomto tajemství ještě nejstarší syn Windischgrätzův Alfred a jeho švagrová kněžna Aloisie Schönburgova. Císařovna snažila se knížete Windischgrätze nakloniti k tomu, aby Ferdinand už nyní se poděkoval; avšak maršálek stál na tom, aby se to jenom tenkráte stalo, kdyby revoluce svého ramene k nové ráně pozdvihla, kterou by císař odvrátiti s to nebyl.

Touž dobou jednáno o obsazení místa generálního pobočníka císařova; dvůr rozhodl se konečně pro knížete Josefa Lobkovice, který za dnů březnových v průvodu Windischgrätzově se nalézal. Windischgrätz poslal jej hned z Prahy do Vídně, zasvětil ho v tajemství, dal mu instrukcí stran událostí, které předvídal, a učinil ho zodpovědným za to, aby císař k novým ústupkům nesvoloval; kdyby se nové nepokoje strhly, měl Lobkovic tolik vojska při osobě císařově ponechati, kolik bylo třeba, aby se mohl císař bezpečně do Olomouce odebrati, a k tomu dodal Windischgrätz: „Pak dobudu Vídně, Jeho Veličenství se ve prospěch svého synovce poděkuje, a já pak se zmocním Buda-Pešti.“ V listu svém k císařovně kladl jí Windischgrätz na srdce, aby Lobkovic o všem byl zpraven, co se císaři k podpisu předloží a 6. září poslal jí návrh dvou proklamací pro odstupujícího a nastupujícího císaře; obě proklamace dal též do francštiny přeložiti, aby je císařovna mohla osobně zkoušeti, nejsouc řeči německé zúplna mocna.

Digitized by Google

Revolucí Vídeňskou ze dne 6. října 1848 nadešla katastrofa, načež císař Ferdinand ihned pod ochranou vojska se odebral do Olomouce. Když císařská rodina byla v jistotě, nechtěl Windischgrätz o změně trůnu slyšeti; radilť, aby se s tím posečkalo, až budou také Uhři podrobeni, by mladý panovník se svými poddanými do boje vstoupiti nemusil.

Tu však vystoupil v popředí Felix kníže Švarcenberk, švagr Windischgrätzův, nový předseda ministerstva, který pravil, že úlohu, kterou on na sebe vzal, může jen tenkráte zdárně provésti, zasedne-li na trůně císař v plné životní síle a svěžesti ducha. Další vyjednávání v té věci konala se za pobytu Windischgrätzova v Olomouci a v poradách súčastnili se také Wessenberg, Stadion a Hübner, který byl prvním rádcem Švarcenberkovým. Když bylo vše na jisto ustanoveno, vysloveno také přání, aby mimo Windischgrätze přítomni byli slavnému úkonu také maršálek Radecký a bán Jelačič, kteří tak velkých zásluh o dynastii a Rakouskou říši byli sobě získali. Jelikož ale vláda seznala, že by z toho nemalé nebezpečí vzniknouti mohlo, kdyby Radecký nyní Itálii opustil, byl mu zaslán vlastnoruční list císařův ze dne 30. listopadu; Ferdinand oznámil mu své poděkování z vlády a vzdal mu spolu díky za prospěšné služby trůnu prokázané.

Pohlédneme-li se ještě krátce na dobu panování Ferdinanda Dobrotivého, musíme říci, že on svým národům prokázal velká dobrodiní.

V politickém ohledu byla prvním jeho vládním úkonem amnestie udělená uvězněným italským karbonarům a haličským velezrádcům; posledním pak úkonem jeho bylo udělení ústavy, svoboda tisku, povolení národní gardy a

Digitized by Google

prohlášeni rovnoprávnosti národův a jejich jazyků; mimo to uvádíme zkrácení služby vojenské, obmezení tělesných trestův u vojska, stavbu veliké trati železniční, první postavení telegrafu, zřízení akademie věd.

Že byl Ferdinand ve svém soukromém životě muž v pravdě nábožný a svatý, jest každému známo. S jakou zbožností účastnil se služeb Božích, s jakou velebností a nádherou dal je ve své kapli na hradě Pražském konati ví každý Pražan který je tam navštěvoval.

Památka Ferdinandova v Rakousku a jmenovitě u Čechů, kter svými milými nazýval, věčně potrvá.

KRONIKA.

Sv. František Saleký přijat mezi „učitele" církve.

Spisovatel „Filothey," sv. *František Salesský*, slovútný biskup Ženevský byl jeden z nejhorlivějších bojovníkův a obhájcův církve katolické proti návalu reformátorů 16. věku, zejmena proti Kalvinismu. Jako život jeho skvěl se výtečnými ctnostmi, podobně i učenost jeho a hluboký důmysl jeví se ve všech spisech, jež pozdějším věkům na památku zůstavil. Papežové římští Alexandr VII. (1655—67), Klement IX. (1667—69) i proslulý učenec Benedikt XIV. (1740—58) vychvalovali a oslavovali nevšední moudrost a neodolatelnou váhu důvodův, jimiž sv. František hájil pravdu víry katolické naproti odpůrcům.

Z těch příčin vznesli otcové na církevním sněmu Vatikanském shromáždění jednosvornou žádost k sv. Otci Piu IX., aby přiřknul sv. Františku název „doctoris Ecclesiae." Stejnou žádost předložil sbor kardinalů, mnozí biskupové, kapitoly kanovnické, učitelové vysokých škol*), vědecké Akademie; ano také knížata světská, velká část šlechty i lidu obecného žádost onu podporovali.

---

*) Také Pražská fakulta theologická zaslala žádost téhož obsahu do Říma.

Digitized by Google

Konečně učinila Kongregace obřadů v Římě dle návrhu svého předsedy, kardinala Aloise Bilio, biskupa Sabínského dne 7. července 1877 usnešení jednohlasné, aby sv. František Saleský obdržel název učitele církve, *Doctoris Ecclesiae*, a tudíž aby o jeho slavnosti konáno bylo v breviáři officium a sloužena mše sv. de Communi Doctorum Pontificum; orace a čtení II. Nocturni zůstanou nezměněné. Kterýžto dekret kongregace Sv. Otec Pius IX. dne 19. července t. r. potvrdil a celému světu katolickému ohlásiti přikázal. *Redakce.*

Rozhodnutí správního dvoru soudního

v příčině konkurrence při stavbě chrámu.

Zastupitelstvo jisté obce dolnorakouské usneslo se na tom, k uhražení vydajův za *stavbu kostela* učiněných vypsati 50 procentní přirážku ku všem zeměpanským přímým daním; zemský výbor dolnorakouský schválil toto usnešení tím spíše, jelikož stavba se svolením kn. arcibiskupského ordinariatu i c. k. místodržitelství byla podniknuta, k žádosti obce také subvence z náboženské matice ku stavbě udělena, a nebylo žádných jiných prostředků, jimiž by obec závazkům ohledně stavby učiněným byla vyhověti mohla.

Avšak jistý velkostatkář, jemuž v obci řečené náležejí značné pozemky, z nichž odvádí v obci zeměpanské daně, zdráhal se platiti 50 procentovou přirážku, odvolávaje se na to, že jest sice katolík, že ale *nebydlí v té obci*, nýbrž zcela v jiné osadě. Týž velkostatkář zadal u správního dvoru soudního stížnost proti zemskému výboru pro porušení zákona. Správní dvůr soudní skutečně dne 21. září 1877 č. 1215 vynesl rozsudek, jímžto zrušil výnos zemského výboru.

Správní dvůr soudní přidržel se následujících zásad: 1. Ten kdo náleží do obce politické, aneb v obci té daň platí, nemůže proto ještě býti přidržován k placení příspěvků na potřeby katolické bohoslužby. 2. Žádný orgán *autonomní*, a tudíž ani výbor obecní ani výbor zemský není oprávněn rozhodovati o takovém příspěvku aneb vůbec o spůsobu, jak se mají krýti výlohy katolické bohoslužby. 3. *Členem katolické osady farní* jest pouze katolík, *který v osadě přebývá*. 4. Nemá-li farní osada dostatečného jmění vlastního, a nestává-li také jiných prostředků církevních

Digitized by Google

v dostatečné míře, může se přirážka uložiti pouze členům osady farní; k vypsání takové přirážky však oprávněny jsou jen úřady *správní* (politické),

Pokud se zejmena jedná o stavby kostelův a budov farních, platí zde výnos dvorní kanceláře z 22. května 1805, že, pokud prostředky kostelní a příspěvky patronů nestačí, jenom členové osady farní jsou zavázáni přispívati.

Podle těchto zásad, kteréž spočívají na zákoně ze dne 7. května 1874. §§. 35. 36. 37. 55. 56. 57, nepřisluší *zastupitelstvům obcí politických* (výborům obecním, radám obecním a purkmistrům) ani právo ani povinnost rozhodovati o příspěvcích k účelům katolické bohoslužby, určovati v tom směru výdaje aneb starati se o ukrytí dotyčných výloh. Tudíž nemohou se do předběžných rozpočtův a účtův obecních klásti vydání k účelům katolické bohoslužby, aniž smí obec v tom směru na se bráti nějaké závazky a nemá se obecní zastupitelstvo co takové súčastniti žádného jednání o stavbě kostela neb fary a vůbec o účelech církevních. Jestliže by některé zastupitelstvo obecní se odvážilo v tom směru závazky jmenem obce učiniti, slibovati příspěvky z obecního jmění neb obecních příjmův, není-li k tomu obec co patron zavázána, tut by ti členové zastupitelstva, kteří k tomu spolupůsobili, obci za každou škodu svým jměním ručiti musili.

Takový jest rozsudek nejvyšší instance. Jak viděti zasahá výrok ten hluboce do ústrojí církve, zejmena do správy jmění jejího. Nebo jestliže už nyní četní patronové se zdráhají nésti břemena, která přece světskými zákony rakouskými jsou na ně vložena; čím více uchytí se tohoto rozhodnutí soudního každý, kdo není patronátní povinností vázán; byť měl nejvíce pozemků v obci, jestliže tam náhodou nebydlí (on se může k. př. naschvál usaditi v jiné sousední obci, kde nemá pozemkův, a nebude tedy platiti nic!), není dle tohoto rozhodnutí povinen ani krejcaru ku potřebám náboženským přispívati.

Mimo to však obmezuje se výnosem tím autonomie obcí v té míře, že se jim zakazuje, povolovati příspěvky k uhražení potřeb bohoslužby katolické. Zkušenost brzy asi ukáže, jaká nenahraditelná škoda z toho povstane církvi, nebude-li v čas jiné opatření učiněno. Máme za to, že správní dvůr skutečně na to poukazuje, aby se opatření takové stalo. Neboť v §§. 35—37. zákona ze 7. května

Digitized by Google

1874 jest řeč o zřízení *obcí farních* (§. 35: „Souhrn všech ve farním okršku bydlících katolíků téhož obřadu činí obec farní“); vláda bude nucena, nyní pomýšleti na skutečné provedení těch zákonův a proto můžeme v brzku utvoření těchto obcí farních očekávati. Jak dalece tudy potřebám náboženským bude vyhověno, ukáže budoucnost.

Votivní mše v kapli.

Dotaz.

Festum Septem Dolorum B. M. V. položeno dle rubriky breviáře na třetí neděli v září. Letos ale položen ten svátek až na IVtou neděli, poněvadž na neděli třetí připadl svátek sv. Ludmily, jenž jest duplex I. cl.

V osadě S.. jest veřejná *kaple*, zasvěcená sedmibolestné Rodičce Boží; slaví se tu tedy vždy 3tí neděli v září pouť. I letos byla tam ranní mše sv. a slavná zpívaná. Ranní missa de festo S. Ludmilae, slavná votivná de Septem Dolor. B. M. (Glor. Credo. un. orat. Praef. Beatae.) Jest otázka: nebylo-li ohledně velké mše pochybeno, nemělа-li se též vzíti missa de S. Ludmila zcela dle direktáře? Takto dočetl jsem se v pastorálce (str. 477.) páně Skočdopole: „Kaple veřejné a soukromé nemají privilegia k liturgickému slavení (in choro) svého patrona, a protož konáli se v nich přece slavnosť jeho v životě obecném (in foro), slouží se mše sv. podle předpisu direktáře.“

Kde se slavnosť *chrámového* patrona, padla-li jeho památka na všední den, přenáší na nejbližší neděli, tam jest ovšem tu neděli jedna mše o sv. patronu (a to votivná slavná) oprávněna. V. T.

Odpověď.

Kaple, třeba veřejné, nemají výsadu, slaviti svátek sv. patrona neb titulu, jakož výsadu tu mají chrámy. Kongregace obřadní častěji o tom rozhodla, a tudíž nepodlehá věc pochybnosti; na př. *Ad dub.* Utrum parochus debeat facere Octavam de s. Titulari alicujus capellae, in qua et nunc celebratur Missae Sacrificium? S. C. resp. „Negative juxta rubricas“ die 27. Febr. 1847. *Ad dub.* An festum Titularis capellarum publicarum et oratoriorum, quae existunt in Aedibus Episcopalibus, Seminariis, Hospitalibus, domibus Regularium domibusque privatis celebrari debeat sub ritu dupl. I. Clas. cum Credo et Octa-

Digitized by Google

va? Nam oratoria publica vocantur etiam Ecclesiae S. C. resp. „Negative" 12. Novembris 1831. Z té příčiny neměla se v řečené kapli zpívati slavná votiva.

Co se týče mše o sv. patronu neb titulu v chrámech, které mají právo slaviti patrocinium, když officium i mše o svatém za příčinou větší slavnosti neb neděle musí se odložiti k jinému dnu: rozhodla Rubr. gen. Miss. VI; smí se totiž zpívati jedna mše o svatém vždy, jen ne na dny tam vyjmuté. Red.

Držení těla při mši sv.

Dotaz.

Učili jsme se v ritu, že po přijetí sv. hostie oči se sklopí. Jeden kněz ale, který měl autoritu za učitele ritu, tvrdil, jim že bylo řečeno, že tu dlužno přímo očima hleděti. *V. T.*

Odpověď.

Misál (Ritus celebr. Missam X.) v tomto ohledu praví: „Quibus (partibus hostiae) sumptis, deponit patenam super corporale, et erigens se, junctis indicibus et pollicibus, ambas quoque manus ante faciem jungit, et aliquantulum quiescit in meditatione sanctissimi Sacramenti." Hoeflinger (Manuale rituum) vysvětluje takto: Statimque post sumptionem . . . erectus manus ante faciem jungit, pollicibus et indicibus junctis, et capite parum inclinato aliquantulum in meditatione seu interiori S. S. Sacramenti adoratione quiescit. Red.

„Confiteor" při zaopatřování.

Dotaz.

Přijímá-li nemocný v jednu dobu svátost pokání, oltářní a posl. pomazání a dostává-li i generální absoluci, zdaž jest povinen (a jeli sub gravi neb levi?) opakovati „Confiteor" třikráte? neb postačí jedno Confiteor před sv. přijímáním? Dle pastorálky prof. Skočdopole (str 944.) dluźno prý v tomto případě říkati Confiteor třikráte; protože kongregace ritů tak rozhodla ke zvláštnímu dotazu. O tomto rozhodnutí nezdá se (jak aspoň praxe nasvědčuje) mnoho duchovních ničeho věděti; a sám spisovatel knížečky „manuale ministri infirmos visitantis" praví na str. 44.: „tum de *more* facta confessione

Digitized by Google

generali" etc. Mos ale není ještě praeceptum! A na str. 56 praví se zase o Confiteor, misereatur etc.: „secus autem omittuntur." V. T.

Odpověď.

Při udělování svátostí má se každý kněz říditi dle předpisu *ritualu*, ten však chce, aby v řečených případech vždy se říkalo Confiteor, když totiž potřeba jinak nevelí. Slova rubriky: facta de more confessione generali mají smysl dle zákonité praxe. Mimo to jsou anthentická rozhodnutí, která výslovně tak přikazují: Utrum necesse sit, *tribus vicibus* recitare Confiteor, quando administratur sacrum Viaticum, extrema Unctio ac Indulgentia in mortis periculo impertitur. R. Affirmative juxta praxin et rubricus. S. C. Indulg 5. Febr. 1841. A ohledně Confiteor při udělování apoštolského požehnání in articulo mortis odpověděla kongregace Indulg. téhož dne: Semper esse recitandum Confiteor in hac Benedictione, licet antea jam bis dictum fuerit in administratione Ss. Viatici et Unctionis, nisi necessitas urgeat. Redakce.

Obětování nemluvněte.

Dotaz.

Matka po porodu dítěte již druhého dne zemřela. Otec dítka, zbožný muž, požádal duchovního správce v Ž., aby dítko u oltáře obětoval. Dítko bylo babičkou do chrámu přineseno a duchovní správce vyhověl žádosti otcově, obětoval dítko a považoval se k úkonu tomu za oprávněna, jelikož obětování dítka jest obřad zvláštní, s úvodem matky nutně nesouvisící. Jelikož však jiní duchovní nebyli s jednáním tím srozuměni, dpřekládám sl. redakci věc tu k rozhodnutí. *I. W.*

Odpověď.

Obětování dítka jest úkon zvláštní, jenž sice po pravidlu s úvodem matky spojen bývá, avšak také se od něho odděliti může. Není obětování to úkonem přísně předepsaným, ale spočívá vůbec v posvátné moci kněžské; jako může kněz žehnati jinému věřícímu, tak zajisté nelze mu upříti ani právo, žehnati ditkám a zvláště nemluvňátka ochraně Boha všemohoucího poroučeti. *Red.*

Digitized by Google

Zpráva o spolku sv. Josefa za rok 1877.

Počet členů blahodárného spolku sv. Josefa vzrostl do konce r. 1877 na 10 zakládajících a 362 přispívajících členů.

Jmění spolkové dospělo k výši 41. 418 zl 79 kr. (vloni 35. 180 zl, za jeden rok tedy značný přírůstek), kteréž se vykazuje v obligacích statních a zástavních listech české hypoteční banky jakož i ve spořitelnách a záložnách.

Dovolujeme sobě poznovu zřetel vel. duchovenstva ku prospěšnému spolku tomuto obrátiti. V roce 1878 zamýšlí správa spolku platiti pp. deficientům, jimž náleží, za každý rok členství 8 zlatých a za každý na příspěvcích složený zlatý 80 krejcarů pro rata temporis. *Red.*

Akademie křesťanská.

Čilé osvědčení svěžího ducha katolického, které se stalo od Čechův za příležitostí biskupského jubilea sv. Otce *Pia IX.*, pohnulo nejvyššího biskupa církve tou měrou, že věrným katolíkům českým zaslal zvláštní otcovský *list*, kterýž jak pochvalou jest za to, co se stalo, tak i povzbuzením k tomu, co ještě činiti zbývá; památný list dle originálu tuto klademe:

Dilectis Filiis Principi Georgio Lobkowitz fidelibusque Bohemiae et catholicis eorum consociationibus Pragam.

Pius P. P. IX.

Dilecti Filii, Salutem et Apostolicam Benedictionem. Perspectam sane habebamus, Dilecti Filii, pietatem vestram illumque spiritum caritatis et unitatis, qui vos huic Petri cathedrae arcte conjungit ejusque doctrinis sic informat, ut quoties leges ipsius contemni et jura laedi videtis, non solum aegerrime feratis injuriam, sed eam propulsare conemini, et invecta mala, civili jure vestro freti, lenire, ac nova praevertere. Desiderandum videbatur, ut quod sentitis et domi agitis, id in publicam quoque lucem proferretur extra Bohemiae fines; tum ut omnibus fides vestra innotesceret, tum ut pateret, vos minime iis assentiri, qui carnis prudentia duce, dum ab Ecclesia recedere nolunt, eam defendere non audent coram proceribus, veriti eorum invidiam fluxarumque rerum detrimentum; omneque propterea studium conferunt in impossibilem conciliationem

Digitized by Google

lucis ad tenebras, ac si Christus non docuisset, neminem posse duobus servire dominis, et Apostolus ejus clarius etiam non dixisset, *si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.* At postquam Vindobonam convenire non dubitastis acturi de religionis rebus cum ceteris Austriaci Imperii catholicis, postquam amantissimas litteras ad Nos dedistis veram redolentes filialem pietatem chirographo subscriptas plus quinquies centenorum millium Bohemorum, aliasque praeterea, sive Bohemae consociationis catolico-politicae, sive Pragensis Academiae Christianae, sive Sodalitatis a perpetua Eucharistiae adoratione; adeo perspicuam et illustrem edidistis fidei vestrae propositique professionem, ut in devotione, quam verbo factisque testamini Ecclesiae ac Petri successori, nulli ex istis regionibus secundam quisque censere valeat Bohemiam. Quanto id Nos gaudio affecerit, quantoque propterea affectu gratulemur vobis ob nobilissimas hujusmodi significationes, et adeo praesentibus adjunctis opportunas, melius fortasse intelligetis, quam Nos dicere valeamus. Cum vero tanta perfeceritis alacritate quod arduum videbatur exordiri, jam nihil est, quod a virtute vestra expectare merito non possimus, sive in obsistendo catholica constantia invalescentibus malis, sive iisdem interdum etiam in bono vincendis. Vires igitur, firmitatem, auxilia, munera omnia caelestia ad opus adeo salebrosum vobis toto corde adprecamur; ac interim eorum auspicem, et paternae praecipuaeque Nostrae benevolentiae pignus vobis omnibus, Dilecti Filii, Apostolicam Benedictionem peramanter impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die 13. Augusti Anno 1877, Pontificatus Nostri Anno Tricesimosecundo.

O činnosti Akademie sděliti sluší, že počet členův jejích dostoupil na 3040.

Odbor vědecký.

Ředitelstvo schválilo návrh odboru vědeckého, aby také r. 1878 dva sešity „*Časopisu kat. duchovenstva*“ nákladem Akademie byly vydány a tudíž aby 8 sešitův toho časopisu vyšlo, jakož také aby členům Akademie v nižší ceně byl ponechán.

Pp. členové Akademie předplácejí na „Čas. Duch.“ **1878** ve snížené ceně tímto spůsobem:

1. členové činní celoročně bez pošty 1 zl. 50 kr.; s poštou 1 zl. 70 kr.

2. členové přispívající celoročně bez pošty 2 zl 25 kr.; s poštou 2 zl. 45 kr.

Digitized by Google

Předplatné se zasílá kanceláři Akademie č. 223—I. Taktéž mohou členové Akademie předplatiti na „*Cecilii*“ 1 zl. neb (čl. přispív.) 1 zl. 50 kr; na „*Methoda*“ též 1 zl. neb 1 zl. 50 kr; na „*Christliche Akademie*“ 50 kr. aneb 75 kr.

LXVII. Seznam

údův a účastníkův Dědictví sv. Prokopa.

(Vklady od 16. března do 10. prosince 1877.)

P. T. páni:

Josef Bukovský, kaplan v Heřmani 20 zl.
Ignát Zavřel, bohoslovec 4. r. v Olomouci 10 zl.
Antonín Skládal, bohoslovec 2. r. v Olomouci 10 zl.
Josef Žídek, bohoslovec 1. r. v Olomouci 10 zl.
Frant. Peuker, farář ve Vyskytné 15 zl.
Frant. Snopek, kooper. ve Velké na Mor. 10 zl.
Václav Kohout, kaplan v Chrasti 10 zl.
Vojtěch Čermák, kaplan v Černém Kostelci 10 zl.
Teresie Kladenská z Kostic na Mor. 10 zl.
Alois Kašpárek, novosvěcenec arcid. Pražské 5 zl.
Jan Sýkora, novosvěcenec arcid. Pražské 5 zl.
Jan Makač, kaplan v Kvílicích 5 zl.
Ant. Maděra, kaplan v Příbrami 20 zl.
Jan Sedlák, kaplan v Chodově 5 zl.
Frant. Maurer, kooperator v Zdislavicích 10 zl.
Jan Hlasivec, kaplan v Novém Strašecí 5 zl.
Ignát Unzeitig, administr. v Orličce 10 zl.
Matěj Procházka, gymn. katech. v Budějovicích 10 zl.
Tomáš Kouba, katech. měšť. škol v Blatné 10 zl.
Josef A. Radimský, kaplan v Smidarech 20 zl.
Frant. Kvítek, kaplan v Třebíči n. M. 10 zl.
Jan Buchtele, kaplan ve Vodňanech 10 zl.
Frant. Pohůnek, kaplan v Libni 5 zl.
Frant. Palla, kooper. ve Velké Bystřici 5 zl.
Jan Chlupáč, kaplan v Lošanech 5 zl.
Frant. Štědrý, kaplan v Peruci 10 zl.
Ignát Unzeitig, administr. v Lanškrouně 10 zl.
Eugen Kadeřávek, dr. fil., prof. gymn. v Olomouci 5 zl.
Jan Sýkora, kaplan ve Velvarech 10 zl.
Frant. Chaloupecký, kaplan v St. Kolíně 20 zl.
Karel Matějka, farář v Těchonicích 10 zl.

Digitized by Google

Josef Grim, bohoslovec v Hradci Králové 5 zl.
Václav Havlík, bohoslovec v Hradci Král. 5 zl.
Tomáš Prusík, kaplan v Louňovicích 10 zl.
Jan Šlégr, kaplan v Přistoupimi 10 zl.
Josef Habiger, kooper. v Jalubí n. Mor. 5 zl.

V Praze, d. 10. prosince 1877.

Fr. Srdínko,
pokladník.

Literární oznamovatel.

Hospodářská čítanka. K povznešení a ušlechtění stavu rolnického v zemích koruny Sv. Václavské napsal *Josef Dumek*, býv. ředitel vyšš. hospodářského ústavu v Doubravicích u Mohelnice atd. Nákladem Dědictví sv. Cyrilla a Methoda na rok 1877. V Brně 1877. V komisi u K. Řivnáče v Praze.

Rolníkům československým podává se za naší doby hojné čtení obsahu rozmanitého, avšak málokdy pamatuje se na to, aby stav rolnický co do vlastitého povolání svého se náležitě vzdělal a na vyšší stupeň dokonalosti povznesl. Nestačí vynalézti mašiny pro velkostatkáře, nýbrž i těm dlužno a to nejprvé poraditi, kdož z mozolné práce rukou svých sebe a rodinu živiti, nad to pak vysoké daně odváděti musí; jim sluší sděliti, jakou by měrou nejlépe pozemek svůj využitkovati, ano výnosnost jeho zvýšiti mohli. A v to uvázal se s výsledkem všestranně zdařilým řed. Dumek, muž v oboru hospodářském dávno již chvalně osvědčený. Přehledně, soustavně a populárně objasňuje nejdůležitější pravidla hospodářství polního, mluví o cukrovce, révě vinné, ovocných i lesních stromech, hnoji, chovu domácího dobytka, o včelařství, zdravovědě dobytka, soustavách hospodaření polního a uděluje prospěšné rady o silách pracovných, stavbách hospodářských i dobrém rozpočtu hospodářově. Připojeno více příhodných formulářů pro domácí zápisníky hospodářovy. Sloh jest naskrz přesný; co do obsahu znáti, že spisovatel užil nejnovějších zkušeností ve všech odborech hospodářství, a jest v tom ohledu kniha p. Dumkova i pro ty členy Dědictví sv. Cyrilla a Methoda potřebná, kdož ještě mají v rukou „hospodářskou knihu“ r. 1864 farářem Fr. Ronovským sepsanou, kteráž z větší části zahradnictvím se obí-

Digitized by Google

rala. V poznámce oznamuje redakce Dědictví, že p. Dumek jmenován jest zemským hospodářským učitelem pro království české a že začne vydávati u B. Stýbla v Praze „Besedy hospodářské", na kteryžto spis redakce Dědictví už nyní pozornost čtenářův obrací. *Red.*

Mrzákovy zápisky. Obraz ze dnů našich. Napsal *Josef Souhrada.* Spisův katol. spolku tiskového č. 5., poslední za rok 1877. V Praze, nákladem katol. spolku tisk. Z knihtiskárny Cyrillo-Methodějské v Praze. Str. 90. Cena 30 kr.

Čím více mizí positivní víra a s ní vážnost autority, tím bezohledněji vede se „boj o existenci" dle požadavků soustavy darvínské, a v boji tom arci mrzákům dle těla nejhůř se daří, neboť mrzáci dle duše se jim posmívají, je utiskují, ano, kdyby se některého toho § trestního zákona nebáli, nejraději by s nimi dle „výběru přírody" naložili t. j. všecky starce, nemocné a mrzáky se světa sprovodili. — Naproti tomu vystavuje spisovatel v povídce výš naznačené obraz mrzáka ve světle křesťanské osvěty a pravé humanity a musíme říci, že se nakreslení obrazu toho výtečně zdařilo. Jen za to žádáme, aby oslovení nebyla tak dlouhá, jako na př. otce Lidmilina str. 44—50, což příliš unavuje. Velmi pěkné jsou vyňatky z deníku Methodova. Redakce.

Povídky, pohádky a obrázky. Mládeži upravil a podává *Ant. Kosina,* učitel v Ml. Boleslavi. V Praze 1877. Nákladem Mikuláše a Knappa v Karlíně. (Besed mládeže seš. 138.) Cena 28 kr.

Kratinká ta vypravování z historie i bájesloví mravoučným směrem svým velmi dobře se hodí pro dítky, jelikož mnohá prospěšná pravidla křesťanského života se tu znázorňují a spůsobem chápavosti dítek přiměřeným podávají. Red.

Moravan. Kalendář na rok obyčejný 1878. Ročník 28tý. Vydavatelé: *Vladimír Šťastný* a *Pl. J. Mathon.* V Brně 1877. Tiskem akciové moravské knihtiskárny. Nákladem vlastním. Sklad: Petrov č. 4. Str. 125. Cena 45 kr.

Od mnohých let chvalně známý kalendář ten vyniká i letos hojností a rozmanitostí obsahu, z něhož především připomínáme životopisy zasloužilých spisovatelů Jana Soukopa a Frant. Pravdy; litovati jest, že obrazy obou

Digitized by Google

těch mužův nejsou zdárněji provedeny, což z části také platí o illustracích k válce slovansko-turecké. Lepší jsou vyobrazení velmi poutavého článku „ze života missionářova“ jakož i podobizna Čerňajeva. V historickém ohledu poučné jsou články o Karlu IV. jakož také o vítězství Brna nad Švédem (r. 1645) a Fr. Pojmona „Vysvětlení některých slov a přísloví.“ Známý novellista V. Kosmák podal humoresky „Jakou našel Jakub metlu na zlou Teklu“ a „Nic bát“ jakož i obraz ze života: „Spálený habr,“ obé v ohledu mravně-náboženském pro naši dobu velmi poučné. Připojíme-li k tomu básně, anekdoty, hádanky a drobnůstky z hospodářství polního, snadno znáti, že jest obsah „Moravana“ velmi zajímavý a že kalendář ten hojného rozšíření zasluhuje. Redakce.

Hlídka časopisů.

Przeglad Lwowski, seš. 11—21. Vzpomínky z r. 1848. a 49. — Vestálka. — Poznámky z pouti římské. — Jubileum biskupského posvěcení Pia IX. i pouti národů katolických. — Rozpravy o měsíci. — Slyšení poutníků polských u sv. Otce dne 6. června 1877. — Rozklad církve ruské. — Schismatická propaganda v Haliči. — Allokuce Sv. Otce ze dne 22. července 1877. — Kalich obětovaný Sv. Otci od katolické Polsky. — Adresa Sv. Otci od professorův university Krakovské. — List J. Em. kardinala Simeoniho k redaktoru Przegladu Lvovského. — Západní mnichové hr. Montalemberta. — Přehledy literární. — Přehledy literatury historické. — Přehled politický. — Dopisy ze Lvova, Velkopolsky, Vídně. — Kronika. — Rozmanitosti.

Katolički list; č. 34—48. Lichva. — Víra štít a kotva křesťana za naší doby. — Přiznání Bismarkovo. — Úvaha o přípitku, kterým hr. Arthur Schlippenbach v Maruševci pozdravil hosta svého biskupa Strossmayera. — Vzbouření se proletařů v Americe. — Fojnica, klášter františkánský v Bosně. Chronologicko-historické náčrtky. — Vzpomínky z cesty po Italii. — Útočení na Mac Mahona a ústavu. — Farnost Maja. — Nihilismus v Rusku. — Na co počítají liberálové v případu úmrtí Pia IX.? — Dr.

Digitized by Google

Smičiklas. — Náčrtky z pastorálky. — Pravé dějiny sněmu Vatikánského. — Řeč odstupujícího rektora dra. Ant. Kržana. — Řeč nastupujícího rektora dra. Konst. Vojnoviča. — Křesťanské cvičení. — Dr. Hettinger o přítomném boji a kterak třeba se zachovati katolíkům. — Několik slov o církevní hudbě u nás a o „Sv. Cecilii." — Dopisy a věstník v každém téměř čísle.

Archiv für kathol. Kirchenrecht. 1877. 6. Heft. Die staatsbehördliche Entlassung des hochw. Bischofs Dr. Peter Joseph Blum aus seinem Amte als Bischof der Dioecese Limburg. (Sepsal Dr. Moenanus. Je to výmluvná illustrace k onomu smutnému poměru mezi církví a státem, jakýž se utvořil kulturními zákony v Německu; spolu však se jeví hrdinská mysl a neohrožená vytrvalost biskupů Německých ve světle nejkrásnějším.) Entscheidung des preuss. Cultusministers dd. 15. Juni 1877 hinsichtlich der Beitreibung der Kirchensteuer von „Altkatholiken." (Uznávát p. ministr, že staro-katolíci jsou povinni platy zmíněné odváděti tak jako katolíci.) — Der Rector ecclesiae und nicht der Patron erwirbt ein neues Patronatsrecht an der durch Abtheilung (divisio) neu errichteten Pfründe. (Domcapitular v. Oberkamp). — Literatur (Hergenröther, Geschichte; Kurz, der Episcopat a jj.)

Odporučení.

Pan *Karel Zimmer*, pasíř a stříbrník v Praze, v staré ulici poštovské, vykonal ve zdejším děkanském kostele obnovení hlavního oltáře, obzvlášté postříbřených a pozlacených postav a ploten spůsobem vkusným a důkladným; taktéž zhotovil pro zdejší chrám nové pozlacené svícny oltářní ve slohu gothickém velmi vkusně upravené.

Z děkanského úřadu v Poděbradech dne 30. října 1877.

Dr. *Leopold Kotrbelec*,
děkan.

Digitized by Google

OBSAH

ročníku osmnáctého.

Otázky časové.

Smolík Rup., dr., Budoucnost katolických národů. IV. 241.
Markrab Kl., far., O příčinách nábož. lhostejnosti. V. 375.

Apologetika.

Procházka Mat., prof., Geneagenese svědčí proti Darvinismu. IV. 279. V. 345.
Kadeřávek Eugen, Dr. fil., Náboženství rozumářské a křesťanské. VI. 456.
Procházka Mat., prof., Účelnost ve všemmíru. VII. 481. VIII. 569.

Bibliografie.

Jireček Jos., ministr, Nový Zákon křesťanské Akademie. I. 38.

Encyklopaedie věd.

Drozd Jan, prof., Theologie a vědy ostatní. VII. 492.

Exegese.

Desolda, J. N. F., prof., Příspěvky k vysvětlení některých míst II. knihy Mojžíšovy. VI. 401.

Historie církevní.

Šmídek K., prof., Patronové srbští. I. 1. II. 95. III. 183.
Schindler Jos., dr., Vznik a význam řádu hvězdného kříže II. 114.
Svoboda Jos. S. J. Haxthausen a církev ruská. III. 178. IV. 292. V. 352.
Kryštůfek Fr., dr. th., Císař Ferd. I. V. 321. VI. 426. VII. 500. VIII. 588.

Homiletika.

Markrab Kl., far. O cyklických kázaních. I. 32.

Irenika.

Barták Jos., kand. dř., Theophylaktos o prvenství Petrově. VIII. 561.

Liturgika.

Barták Jos., kand. dr., Pax in missa solemni I. 48.
„ „ „ Mše sv. de Requiem. I. 48.
„ „ „ Slavnost nejsv. Jmena Ježíš. I. 49.
Borový K., dr., Zvláštní případ při sv. přijímání II. 125.
„ De cultu Sanctissimi. II. 125.
V příčině důstojné úpravy oltáře. III. 216.
Smolík Rup. dr. th., Svěcení vody. V. 367.
Svoboda Jos., S. J. Přisluhování svátostí křtu sv. VII. 534.

Digitized by Google

Borový K., dr. Votivní mše v kapli. VIII. 625.
„ Držení těla při mši sv. VIII. 626.
„ „Confiteor" při zaopatřování VIII. 626.
„ Obětování nemluvněte. VIII. 627.

Pastorálka.

Brynych Ed., kapl., Prostředky proti znesvěcování neděl. II. 107.
Dudík Ant., far., Pastorální konference Švábenického děkanství III, 208. IV. 284.
Borový K., dr., Tajemství zpovědní VI. 471.

Patristika.

Bauer F., dr., Eus. Sofr. Hieronyma o ustavičném panenství bl. Marie P. proti Helvidiovi. III. 161. IV. 257.

Právo církevní.

Borový K., dr. Excindování příjmů farních I. 41.
Škampa Al., farář. Podvod při smíšeném manželství I. 47.
Borový K., dr., Vyznamenání duchovenstva v Čechách obvyklá I. 49.
„ Prohlášky na c. kr. okresním hejtmanství. III. 219.
Klein Jos., far. Převod platu z nadací. III. 221.
Borový Kl., dr. Odebírání kněh proti persolvování mešních stiendií. IV. 308.
„ Smíšené manželství. IV. 310.
„ Správní dvůr soudní o konkurenci. VIII. 623.

Státnictví křesťanské.

Bílý Jan, dr., Nauka o státu politickém sv. Tomáše Aquinata. II. 81. III. 195.

Kronika.

Borový K., dr., Kapitolní otázka Olomúcká. I. 46.
„ Spolek ku podpoře nemocných kněží v Meranu. I. 46. VI. 470.
„ Rozkol ve Švýcarsku. I. 51.
Šmídek K., prof., K církevní statistice v Moravě a Slezsku. II. 120.
Borový K., dr.. Novella k zákonu manželskému. II. 124.
„ Povinnost dostaviti se k odvodu. II. 126.
„ University jinde a u nás. II. 127.
„ Missie ve východní Asii. III. 224.
Kyselka Jos., katech., Změny řádu školního. III. 225.
Bauer F., dr., Všeobecný sjezd katolíků rakouských. IV. 296.
Šmídek K. prof., Katolická publicistika v Německu. V. 384.
Drozd Jan, prof., Pouť římská V. 389.
Hakl Boh., far., České exercicie v Král. Hradci. VII. 530.
Borový K., dr. Sv. Frant. Sal. „doctor Ecclesiae". VIII. 622.
„ Zpráva o spolku sv. Josefa VIII. 628.

Dědictví sv. Prokopa.

Zpráva o XXXVII. schůzi výboru II. 129. o XXXVIII. schůzi III. 232. o XXXIX. schůzi VII. 537.
Adressa k sv. Otci IV. 312.
Seznam vkladů vložených od údův a účastníkův Dědictví. I. 54. II. 131. VIII. 630.

Digitized by Google

Akademie křesťanská.

Zprávy o akademii I. 53. II. 128. VI. 472. VII. 536. VIII. 628.
Valná schůze III. 227. Jednatelská zpráva odboru vědeckého. III. 228.
Řád pro knihovnu III. 231. Adressa k sv. Otci IV. 310.

Literatura.

Barták J., kand. dr., Studie o církvi ruské. (I. a II.) III. 283.
Blažko Fr., kapl., Postní kázaní. I. 75.
Borový K., dr., Martin Medek, arcibiskup Pražský. VII. 539.
„ Liber. II. Erectionum. VII. 539.
Časopis Matice Moravské 1876. II. 146.
Černý Ferd., Z dob našeho probuzení. I. 79.
Desolda J. N., prof., Vavř. Skupoli duchovní boj a pokoj duše. II. 144.
Doležel Jan, katech., Manuale pro katechety. II. 155.
Doucha Fr., arc. not., Zpěvomil. VII. 554.
Dudík B., dr., Dějiny knihtiskařství na Moravě. I. 59.
„ Correspondenz Kaiser Ferdinand's II. I. 59.
Dudych Jos. farář, Systém chronologicko-biblický. I. 71.
Dumek Jos., řed., Hospodářská čítanka VIII. 632.
Ehrenberger Jos., kan., Lidé dle starého a nového rázu. I. 66.
„ Sedlák a statkář. IV. 316.
Grillwitzer A., dr., Die römischen Katakomben. VI. 472.
Hakl Boh. farář, Hrobní kvítí. VII. 545.
Henne O., Allgemeine Culturgeschichta. V. 397.
Hlídka časopisů. I. 79. II. 158. III. 238. V. 398. VII. 556. VIII. 633.
Hoffmann E., dr. geschichtl. Charakterbilder (II.) IV. 317.
Hulakovský Jan, katech., Promluvy duchovní k mládeži. (II.) VII. 541.
Huml A., Čarodějnice. VII. 555.
Jireček J., min., Rukověť k dějinám literatury české II. 145.
Kadeřávek E. dr., O volbě a přípravě čtvera povolání. VI. 480.
Kopřivy Petra kalendář pro živé a mrtvé duše. II. 154.
Kosina Ant., uč., Povídky a pohádky. II. 157. VIII. 632.
Kott Fr., prof., Česko-německý slovník. V. 396.
Kulda B. M., kan., Posvátná kazatelna 1876. I. 65.
„ Svadba v národě československém. II. 156.
Kuhn Alb., O. S. B. Roma; Denkmale der ewigen Stadt. VI. 473.
Kurz A., dr., Dioecesan-Knabenseminar in Mariaschein II. 152.
Langer E., katech., Christliche Akademie. I. 58.
Lehner F., koop., Cecilie I, 57.
„ Method I. 57.
Ludwig G., far., die römischen Katakomben. VI. 473.
Malý Jak., Vlastenský slovník historický III. 236.
Moravan, kalendář 1878. VIII. 632.
Mourek V., prof., Smiles Karakter. I. 78.
Národní kalendář Pečírkův, red. V. Štulc. VII. 546.
Navrátil V., duch. spr., Kostel na Karlově v Praze II. 149.
Nejedlý R., uč., Pokladnice maličkých. II. 157.
Novák Tom., far., Obrazy z dějepisu církve Páně. (II.) IV. 313.
Ott G., Dech., Goffine Erbauungsbuch I. 67.
Pakosta V., kapl., Pijavky na zdravém těle IV. 317.
Papstthum und d. Michaelsbruderschaft V. 320.
Pazderka Jos., far., Život sv. Hedviky V. 395.
Pečírka Jos., Povídky II. 156.
Périn Ch., Prof., Christliche Politik VII. 540.
Pětz Fr., kan., Homiletik und Rhetorik II. 143.

Digitized by Google

Pius IX; sein Leben u. Wirken. IV. 320.
Podstránský J., far., Výklad křesť. katol. náboženství (IV. č. 5.) I. 76.
Pokladnice česko-moravská; kalendář 1878. VII. 548.
Pollanecký V., far. Šestero řečí o nejsv. Svátosti. II. 152.
Posel z Prahy; kalendář 1878. VII. 547.
Poutník, kalendář 1878. VI. 478.
První sjezd katolíků mocnářství Rakouského V. 395.
Přehled literatury v Německu III. 237.
Rive B., S. J. die Ehe II. 142.
Rožkoť J., far., Obraz staropohanské společnosti. VII. 544.
Rozaven a Gagarin, církev ruská I. 77.
Skočdopole A., prof., Ludmila, časopis 1876. I. 69.
Sláva sv. Norberta V. 396.
Souhrada Jos., Před oddavkami III. 235.
„ Mrzákovy zápisky VIII. 632.
Srdínko F., kan., Blahověst 1876. I. 56.
Steinbrenner J, modlitební knihy z jeho skladu VII. 548.
Syllabus Pia IX., vykládá Brázda V. 544.
Šmyd Tomáš, Poklad církve svaté. II. 151.
Vávra Fr., Karpoviče Michala kázaní postní I. 68.
Vering Fr., dr., Lehrbuch des kathol. u. protest. Kirchenrechtes. II. 132.
Weinfurt-Zeman, Kytice VII. 554.
Vlasák J., Vysloužilec VII. 555.
Vojáček-Bauer, prof., Tertulliana Apologeticum. II. 140.
Volný A., Myslivec VII. 555.
Vojáček V., prof. Stero žalmů dle Veitha III. 234.
Volkskalender für Böhmen und Mähren 1878, kathol. polit. Verein VII. 546.
Zahradnický M., Pius IX. Životopis IV. 320.
Zeman Fr., Kytice z růží a pomněnek. II. 157.
Zimmermann, Mořští loupežníci VII. 555.
Zlaté klasy; zlaté lístky 1877. VII. 542.

Digitized by Google